
WIDENER
HN HBMT X

DANMARKS

GILDE- OG LAVSSKRAAER

FRA MIDDELALDEREN

UDGIVNE

VED

C. NYROP

AF

SELSKABET FOR UDGIVELSE AF KILDER TIL DANSK HISTORIE

ANDET BIND

MED UNDERSTØTTELSE AF CARLSBERGFONDET

KJØBENHAVN

I KOMMISSION HOS UNIVERSITETSBOGHANDLER G. E. C. GAD

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE

1895—1904

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie har den 28. Februar 1892 og 21. Februar 1897 besluttet at udgive Danmarks Gilde- og Lavsskraaer fra Middelalderen med nogle tilhørende beslægtede Breve ved Professor C. NYROP under Tilsyn af Professor, Dr. phil. KR. ERSLEV og Rigsarkivar, Dr. jur. V. A. SECHER.

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie

stiftedes i Januar 1877 med det Formaal at fremme Studiet af Fædrelandets Historie ved Offentliggørelsen af nogle af de mange Aktstykker, Breve, Krøniker og andre Kilder, som endnu henligge utrykte eller ere mindre tilfredsstillende udgivne. Planen for Selskabet er den at betro Udgivelsen af de enkelte Kilder til et eller flere Medlemmer af Selskabet eller til Udenforstaaende, saaledes at de almindelige Regler for Udgivelsesmaaden vedtages af Selskabet, og saaledes at Udgivelsen kontrolleres gennem et af Selskabet nedsat Udvalg.

Selskabet har hidtil udgivet:

Kong Frederik den Førstes danske Registranter, udgivne ved *Kr. Erslev* og *W. Mollerup.* 1879.

Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, udgivne ved *C. F. Bricka* og *J. A. Fridericia.* 1—7. Bind. 1878—91.

Codex Esromensis. Esrom Klosters Brevbog, udgivet ved *O. Nielsen.* 1880—81.

Danske Kancelliregistranter 1535—1550, udgivne ved *Kr. Erslev* og *W. Mollerup.* 1881—82.

Libri memoriales capituli Lundensis. Lunde Domkapitels Gavebøger, udgivne ved *C. Weeke.* 1884—89.

Aktstykker og Oplysninger til Rigsraadets og Stændermødernes Historie i Kristian IV.s Tid, udgivne ved *Kr. Erslev.* 1—3. Bind. 1883—90.

Corpus constitutionum Daniæ. Forordninger, Recesser og andre kongelige Breve, Danmarks Lovgivning vedkommende, 1558—1660, udgivne ved *V. A. Secher.* 1—5. Bind. 1887—1903.

Aktstykker til Oplysning om Stavnsbaandets Historie, udgivne ved *J. A. Fridericia.* 1888.

Forarbejderne til Kong Kristian V.s Danske Lov, udgivne ved *V. A. Secher* og *Chr. Støchel.* 1—2. Bind. 1891—94.

Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis. Fortegnelse over Danmarks Breve fra Middelalderen med Udtog af de hidtil utrykte, udgivet ved *Kr. Erslev, William Christensen* og *Anna Hude.* 1—3. Binds 3. Hæfte. 1894—1902.

Danmarks Gilde- og Lavsskraaer fra Middelalderen, udgivne ved *C. Nyrop.* 1—2. Bind. 1895—1904.

Aktstykker vedrørende Erik af Pommerns Afsættelse som Konge af Danmark, udgivne ved *Anna Hude.* 1897.

Breve til og fra Kristoffer Gøje og Birgitte Bølle, udgivne ved *Gustav Bang.* 1898—99.

Aktstykker og Oplysninger til Statskollegiets Historie 1660—1676, udgivne ved *J. Lindbæk.* 1. Bind. 1660—1670. 1903—04.

Forretningsudvalgets Medlemmer ere for Tiden:

L. Laursen. M. Mackeprang. H. Olrik.

FOROND.

Der er nu snart gaaet mange Aar, siden jeg begyndte at arbejde paa Udgivelsen af Danmarks middelalderlige Gilde- og Lavsskraaer. Det ses maaske bedst deraf, at nærværende Binds første Hefte (S. 1—160) udkom i 1895, det andet (S. 161—416) i 1896 og nu først i 1904 det tredje (S. 401—550). Herved maa dog endnu bemærkes, at imellem det andet og det tredje Hefte ligger Udgivelsen af det i 1900 sluttede første Bind, i hvis Forord jeg har gjort Rede for, hvorledes det gik til, at nærværende Binds Haandværkerlavs-Skraaer, der oprindeligt sammen med Handelslavs-Skraaerne vare tænkte som et særligt Arbejde, ere blevne til andet Bind af Danmarks samlede Gilde- og Lavsskraaer fra Middelalderen. Naar nærværende sidste Hefte først kommer nu, er det endelig, fordi Udarbejdelsen af dets omfattende Registere har været et stort og besværligt Arbejde, der tilmed atter og atter er blevet afbrudt, nu af en Grund, nu af en anden, sidst ved min dygtige Medarbejder, Hr. Stud. mag. Erik Møller's lange Sygdom. — Paa Grund af Værkets ovenfor nævnte Forandring har det været nødvendigt at lade det sidste Ark i det ovenfor nævnte andet Hefte (S. 401—16) omtrykke; i sin nye Skikkelse er det første Ark i det nu udkommende sidste Hefte.

Naar et Arbejde har strakt sig over saa lang Tid som det nærværende, er det næsten selvfølgeligt, at der inden dets Af-

slutning dukker Tilföjelser op. Af saadanne har jeg ndfr. S. 413 flg. kunnet meddele nogle, og hertil kan endnu föjes et Kongebrev af 5 April 1510 vedrörende Helsingørs Skomagerlav, som Hr. Lærer L. Pedersen i Helsingør velvilligt har gjort mig bekjendt med, og som jeg har omtalt i mine »Helsingørske Industriforhold« (1904, S. 22). Det er skrevet paa Pergament, hører til i Helsingørs Raadstuearkiv og lyder saaledes:

Vii Hans met gudz nade Da[n]marck*es*, Norg*es*, Vend*es*, oc Got*es* konning, hertug vdi Sleszuig, Holsten, Stormarn oc Ditmerschen, greffue i Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle vitterligt, at paa thet, at vore k[ie]re vnd*er*sotte skomager*e* vdi Helsingør skulle nw her effther giffue redelig oc skellig køb paa skoo, støfflæ oc a*n*nen ther*es* arbeyde, tha haffue wii nw aff wor synd*er*lig gunst oc nade wntt oc giffuit oc met thette wort opne breff vndtne oc giffue them swodan skraa, som wor*e* vndersotte skomagere i Køpnehaffn by haffue oc nydend*es* ere paa ther*es* embitte, them at nyde oc brwge i alle maade vdi ordt och article, som hwn indeholder oc vtwiser oc efftersom wii henne stadfestitt haffue[1], forbiwdend*es* alle, ehwo the helst ær*e* eller wær*e* kwnde, s*er*delis wor*e* fogethe oc embitzm*en*, borgemester*e* oc raadm*en* i Helsingør for*skreff*ne wor*e* k[ie]re vnd*er*sotte skomager*e* ther sa*m*mestedz her imodt att hindr*e*, hindr*e* lade, dele, platze, vmage eller i noger maade at vforrette vnder wor konglig hæffn oc vrede. Giffuit paa wort slott Køpnehaffn siætte poske dag aar etc. mdx[2] vnder vort signet*e*.

Her er et nyt Bidrag til Oplysning om, at den af Kong Hans i 1507 befalede Ophævelse af alle Landets Skomagerlav (ndfr. S. 393) ikke varede længe.

Det er ogsaa en Tilföjelse, naar det nu kan oplyses, at de to ndfr. S. 128 nævnte Borgemestere i Roskilde Hans Frost og Niels Fynbo, som jeg den Gang ingensteds kunde finde, nu ere fundne (se Navneregisteret) og kunne paavises som Borgemestere i den nævnte By henholdsvis ved Aarene 1515 og 1525 (se 1ste Bind S. 387, 419). Det kan ogsaa betragtes som en Tilföjelse, naar Stud. mag. Erik Møller har paavist (se ndfr. S. 571), at Statuterne for de to Vor Fruegilder i Flensborg (ovfr. I, S. 577 og 224), ligesom for Elendelav og Trefoldighedsgilde i Odense (ovfr.

[1] *Se ndfr. S. 316-23, 4 Oktbr. 1509.* [2] *D. e. Fredag d. 5 April 1510.*

I, S. 182 og 736), staa i Forbindelse. Af större Betydning er det imidlertid, at Hr. Biblioteksassistent, Cand. mag. Carl S. Petersen velvilligt har gjort mig opmærksom paa, at der i E. G. R. Naumanns »Catalogus librorum manuscriptorum, qui in bibliotheca senatoria civitatis Lipsensis asservantur« (Grima, 1838, S. 225) nævnes et Manuskript med Afskrifter af St. Knudsgilde-Skraaer; det havde tilhørt Borgemester Uffenbach i Frankfurt (se ovfr. I, S. 32) og för ham Marcus Meibom, der fra 1653—1663 var Bibliotekar hos Kong Frederik III, d. v. s. ved det senere store kongelige Bibliotek i Kjøbenhavn. Ved dette Biblioteks Bistand har jeg faaet Haandskriftet hertil, og skjöndt Udbyttet af dets Gjennemgang ikke er overordentligt, vil det dog være paa sin Plads her at gjöre Rede for dets Udseende, Historie og Indhold.

Haandskriftet er et lille Kvartbind (21 cm. höjt og 16 cm. bredt), med 76 Papirblade, der i en ny Tid med Blyant ere signerede som Fol. 1—76; af dem ere Fol. 1—6 tomme, Fol. 7—38a beskrevne og Fol. 38b til 76 igjen tomme. De beskrevne Blade falde i to Afdelinger, idet to St. Knuds Gildeskraaer to Gange ere afskrevne af to forskjellige Afskrivere, den ene Skrivers Arbejde gaar fra Fol. 7—23, den andens fra Fol. 24—38a. Begge Arbejder ere fra det syttende Aarhundrede, og de have synlig fra først dannet to selvstændige Hefter, til de en Gang ere blevne indbundne sammen, med en Del Blade for og bag; disse Blade skjelne dem ved deres hvide Farve tydeligt fra Afskrifthefternes af Tiden gulnede Blade. Bindet, der samler det Hele, er et hvidt Skindbind med to Rammer i Guldtryk (den indre med Hjörneornamenter) paa Bindets For- og Bagside og med følgende Titel i Guldtryk paa Ryggen: »S Kanuti regis convivium« og derunder: »Ex vet mst apograp«.

Det er afgjort, at de to Afskrifthefter have tilhørt Borgemesteren i Frankfurt Z. C. Uffenbach († 1734) og för ham Marcus Meibom. I Marginen øverst tilhöjre paa det første Heftes første Side (Fol. 7a) er der med en Haand, som Naumanns Katalog tillægger Uffenbach, skrevet: »Ex Bibliotheca M. Mei-

bomii redemi curavit Z. C. ab Uffenbach vid. Catal. Meib.« *Haandskriftet findes da ogsaa nævnt i den store Foliant: »Bibliotheca Uffenbachiana manuscripta«, der 1720 udkom i Halle (II, Sp. 219—20), og derefter paany i den Fortegnelse over det Uffenbachske Bibliotek, som Ejeren selv udgav i fire Kvartbind (1729—30), da han endnu i levende Live afhændede sine Bog- og Manuskriptskatte. De sidste omtales i tredje Bind, og dèr forekommer det her omhandlede Haandskrift paany (Bibliothecæ Uffenbachianæ universalis tomus III, Francofurti ad Moenum, 1730, S. 115—16). Paa lignende Maade kan det ikke bekræftes, at Haandskriftet har været i M. Meiboms Eje. I Fortegnelsen over de Bøger, han solgte 1705 i Amsterdam (Bibliotheca Marci Meibomii continens raros libros, qui publica auctione vendentur in ædibus Meibomianis, Amstelodami, 1705, 8°) findes det ikke nævnt, men derfor kan det godt have tilhørt ham. Han solgte sikkert ikke ved den Lejlighed Alt, hvad han ejede af Bøger og Manuskripter. Werlauff nævner i sin Bog om det store kongelige Bibliotek (2den Udg., 1844, S. 44—45) en Katalog over en Række Bøger m. m., som Meibom havde efterladt sig, og som solgtes 1752 (Catalogus manuscriptorum et librorum ex bibliotheca Marci Meibomii. Hag. Com. 1752, 8°).*

Vende vi os derefter til Afskrifthefternes Indhold, da gjengive Afskrifterne Fol. 7a—17a og Fol. 24a—32 den samme Skraa, som er trykt i nærværende Værks første Bind S. 68—81, Afskrifterne Fol. 17b—23b og 33a—38a Skraaen, som er trykt sst. S. 35—44. Hvert af Hefterne har, som det ses, villet have en Knud Konges og en Knud Hertugs Skraa; den førstnævnte Skraa begynder jo: »Incipit prologus convivii sancti Canuti regis«, den anden: »Hæc est skra convivii sancti Canuti Ringstadiensis«. Sammenlignes nu Afskrifterne med de trykte Texter, er der for »Konge«-Skraaens Vedkommende kun faa Bemærkninger at gjöre, hvorimod Sammenligningen for »Hertug«-Skraaens Vedkommende dog giver noget, skjöndt ikke stort Udbytte. Begge Afskrivere have ganske aabenbart haft de samme

Haandskrifter til Afskrivning, der i intet af Tilfældene falde sammen med de af mig trykte.

Hvad da nu først »Konge«-Skraaen angaar, har det afskrevne Haandskrift i alt Væsentligt været i Overensstemmelse med det af Lagerbring 1744 i Monumenta Scanensia aftrykte Pergamenthaandskrift. Afskrifterne stemme saa godt som helt igjennem med de ovenfor I, S. 68 flg. meddelte Lagerbringske Varianter, men dog kan der paavises forskjellige Uoverensstemmelser[1].

Vende vi os derefter til »Hertug«-Skraaen, er der Grund til at gjöre opmærksom paa, at den ovfr. I S. 35 flg. meddelte Text — forøvrigt ligesom »Konge«-Skraaen — er trykt ikke efter noget originalt Pergamenthaandskrift, men efter Afskriften i Malmø St. Knudsgildes »Lavsbog«. Afskrifterne i Leipzig-Haandskriftet kunne derfor godt staa i nok saa nær Forbindelse med det oprindelige Haandskrift som den Det har derfor sin Interesse, naar de fastslaa nogle Rettelser, jeg i den trykte Text har optaget andensteds fra (S. 35 § 1 næstsidste Linie: »tak, nominati«; — S. 39 § 17 og 18, hvorved dog maa mærkes, at Afskrifterne i § 18 efter ad conventum have Tilföjelsen »convivarum omnium«; — S. 42 § 37 næstsidste Linie Tallet »tres«), ligesom der maa tillægges de reale Ændringer, de inde-

[1] *S. 68 L. 3 f. n. Afskrifterne have Ordene »et violentium transgressio puniatur«, dog læse de »insolentium« istedenfor »violentium«. — S. 70 § 4 L. 1. Lagerbring har »In honestatem», Afskrifterne «Ad honestatem vero«. — S. 71 § 8 L. 8. Efter »secunda vice« tilföje Afskrifterne »vocatus«. — S. 73 § 15 L. 1. «vel tak«, Afskrifterne »videlicet tak«. S. 74 § 17 L. 2. »fratrem suum», Afskrifterne udelade »suum«; L. 3. »inde«, Lagerbring har «in«, Afskrifterne »inde«; L. 4. »ei», Lagerbring har »et«, Afskrifterne »et ei«; — S. 75 § 21 L. 1. »confratrum«, Lagerbring har »fratrum«, Afskrifterne »confratrum«; — S. 77 § 35 L. 2. »in», Lagerbring mangler dette Ord, Afskrifterne have det; — S. 79 § 43 L. 4. »nuntiat», saaledes Afskrifterne, Lagerbring har »mittat«; — S. 79 § 44 sidste Linie. »vero», saaledes Afskrifterne, Lagerbring mangler dette Ord; — S. 80 § 45 L. 2. »aaldinger«, saaledes Lagerbring, Afskrifterne »aldærmæn«; — S. 81 §§ 49, 50. Afskrifterne forholde sig til disse Paragraftal ganske som Lagerbring; — S. 81 § 51 L. 7. »literas«, saaledes Afskrifterne, Lagerbring har »trans«.*

holde, væsentlig Betydning (S. 38 § 14 L. 10, efter Bøden til den Skadelidte tilföjes: »et fratribus tres marchas«; — S. 39 § 17 L. 2 læses »temptantes« istedenfor »temperantes«; — S. 40 § 24 L. 6-7 læses »tres denarios« istedenfor »tres marcas«; — S. 41 § 31 L. 3 læses »oram« istedenfor »marcam«; — S. 44 § 45 L. 1 læses »heslagh« istedenfor »herlagh«)[1].

Efter Afskrifterne af »Hertug«-Skraaerne følger endnu den St. Knudsbön, som er trykt ovfr. I S 82 — i begge Afskrifterne mangle dog de fire sidste Ord »nostrum Jesum Christum, amen« — og derefter endnu det ovfr. I S. 32 trykte Vers. Til det skulle vi nedenfor komme tilbage, men først skal her endnu gjöres et Par Bemærkninger om de to Afskrifthefter.

Det er ovenfor meddelt, at der med en Haand, som formodes at være Uffenbachs, er gjort en Bemærkning paa det første Heftes første Side, og med den samme Haand er der paa det andet Heftes første Side skrevet: »Not. idem est cum præcedente, huic tamen adscriptae qvaedam correctiones in mar-

[1] *Hertil kommer endnu nogle mindre betydende Afvigelser: S. 35 i de indledende Linier hedder d ad utilitatem »ejusdem« convivii convivarum »et«; § 1 L. 4: »quadraginta marcas« istedenfor »qvadraginta marcarum«; L. 6: »tres marcas« istedenfor »tres marcæ«; § 3 L. 1: »vel« istedenfor »seu«; — S. 36 § 3 L. 22: »expurget« istedenfor »purget«; § 5 L. 1: »poteutes« istedenfor »potentem«; — S. 37 § 8 L. 2: »ipsemet« istedenfor »ipse«; — S. 38 § 14 L. 1: »quis« istedenfor »congilda«, »convitiosa» istedenfor »vitiosa«; — S. 39 § 17 L. 1: efter »discordes« tilföjes »fuerint«; L. 4: efter »omnium« tilföjes »habere«; § 20 L. 4: »fecerit« mangler; — S. 40 § 23 L. 1: »præ ebrietate« istedenfor »pro ebrietate«; § 25 L. 1: »conviva« istedenfor »conviva; § 26 L. 3: efter »skrae« tilföies »scriptis«; § 28 L. 1: »tabulas« istedenfor »tabulam«; — S. 41 § 29 L. 2: »denarium« istedenfor »denarii[orum]; § 32 L. 2: »aliqvis fratrum« istedenfor »aliqvis frater«; § 33 L. 1: »notatus« istedenfor »vocatus»; L. 7: »aut aliis causis legitimis et« istedenfor »vel aliis causis legitimis vel«; — S. 42 § 36 L. 4: »fratrum» istedenfor »fratres«; § 38 L. 6: efter »testimonio« tilföjes «convictus«; — S. 43 § 39 L. 2: «sic que« istedenfor »sic quod«; § 41 L. 2 og § 42 L. 3: »aldærmæn« istedenfor »aaldinger«; § 41 L. 3: »nullatenus« istedenfor »ullatenus«; § 44 L. 3-4: »convivis« istedenfor »congildis«; — S. 44 § 45 L. 5: »integraliter« istedenfor »integrum«; i Slutningsstykket L. 2 har den ene Afskrift »fit seditio« istedenfor »sit seditio«; L. 7: efter »convivii« tilföjes »et«; L. 8: Ordet »sine« mangler; L. 9: »volentium» istedenfor »nolentium«.*

gine et ex alio codice descript., ut coligere licet ex nota in fine hujus paginae adjecta«. Det er rigtigt, naar det her siges, at de to Hefter ere ens. Naar man ser, at de begge have saadanne Urimeligheder som »intererunt« istedenfor »interfuerunt« (ovfr. I S. 36 § 3 L. 17) og »nas ha« istedenfor »magna« (ovfr. I S. 74 § 17 L. 3), kunde man endog fristes til at tro, at det ene var skrevet ud efter det andet, hvad dog andre Ting tale imod. Og sikkert er det i ethvert Tilfælde, at det andet Hefte fremfor det første har været ejet eller brugt af en Mand, der synes at have sammenlignet dets Text med det tilgrundliggende Haandskrift og en anden Afskrift, saaledes som det allerede fremgaar af den Note paa Heftets første Side, som den formentlige Uffenbach hentyder til i sin ovenfor anførte Bemærkning. Denne Note staar Fol. 24a udenfor Ordet »quodque« i Begyndelsesstykket til »Konge«-Skraaen og siger, efter først at have vist, hvorledes »quodque« skrives i Haandskriftet, »alter exscriptor male legit atque«, hvad der staar at læse ovfr. I S. 68 L. 5 fr. n. efter Lavsbogen i Malmø St. Knudsgilde (Lagerbring har »quoque«). Udenfor »huuagstut« (ovfr. I S. 71 § 6 L. 3) skriver han dernæst: »scut puto legi, sequitur deinde sæpius stuth, significans symbolam, contributionem«.

Det er imidlertid ikke blot disse Læsninger, han fremkommer med, han fremsætter ogsaa Gisninger. Naar Haandskriftet i § 9 har »nullus ex gildarum», skriver han: »addendum forsau numero« (ovfr. I S. 72 § 9 L. 7); i Overskriften til § 11 (S. 72) mener han, at der skal staa »de consilio« istedenfor »de auxilio«, og i samme Paragraf (S. 73 L. 1) foreslaar han »incusatus« istedenfor »incausatus«. Af störst Betydning er imidlertid hans Bemærkninger til »Hertug«-Skraaens Slutningsstykke (ovfr. I S. 44). Han bekræfter afgjort, at der i det tilgrundliggende Haandskrift staar »heslagh«, han skriver nemlig udenfor dette Ord: »Hezlagh, quod lego Hezlag, alius exscr[iptor] Herlagh«; i den næste Linie skriver han udfor »quoque«: »quandoque, alter male legit quoque«, og endelig

bringer han en Mening i det nforstaaelige »dominus episcopns Lnndensis præfectns«. I begge Hefter staar istedenfor »episcopns« et stort A, og ndenfor det tilföjer han: »Archiep. vel nomen proprinm est: Abel; alter exscriptor legit episcopatns«. Tör man da her læse »dominus [Abel], Lnndensis præfectns«, er Stedet ikke længer nforstaaeligt. Endelig holder han paa, at der i Haandskriftet staar »nolentinm« (Afskrifterne have begge »volentium«): »Mamsc. nolentium, ita ut alter exscriptor«.

Nu staar knn det ovenfor nævnte Vers tilbage, der ikke synes at have Noget med de afskrevne Gildeskraaer at gjöre. Det indeholder en Bogstavgaade, saaledes som den nbekjendte Haandskriftlæser rigtigt har set. Han har i Marginen ndenfor Verset søgt at finde en Løsning ved at omstille visse Bogstaver, som han har troet, at Verset gav, men hans Forsøg synes at have været forgjæves. Hans Bogstavopstillinger m. m. lyde saaledes: »Ogil losop, opsol ligo, posol i log, polos i log, polos ligo, nempe, Deus«. Men en Løsning er der, og den er funden af Underbibliotekaren ved Universitetsbiblioteket, Hr. Dr. phil. Sofns Larsen, til hvem jeg henvendte mig om Sagen.

I den geniale Tydning, han har meddelt mig, slaar han strax fast, at Versets tre første Linier maa være leoninske Hexametre med Dobbeltrim mellem Midte og Slutning (den fjerde er kun en personlig Bemærkning af den paagjældende Skriver), og i Overensstemmelse hermed læser han:

Partem verte poli, tres primas subtrahe soli,
Adde caput tiliae[1], *frontem superadde Goliae*[2]
Et posthac converte: [1]*Ita'illico*[1] *claret aperte.*
Detur pro penna scriptori pulcra puella.

Med Hensyn til Tydningen skriver han: »Begyndelsen maa oversættes, Du skal forandre en Del af Ordet poli. Jeg foreslaar at ændre første og sidste Bogstav, det ene til g, det andet til s. Vi har da Stavelsen gols. Endvidere byder Opgivelsen:

[1] *Rettet saaledes af Dr. phil. S. Larsen.*

[2] *Dette Ord findes ikke i den ovfr. I, S. 32 citerede Text, men det staar i begge Afskrifthefterne.*

Træk de tre første Dele (d. e. her Bogstaver) fra Ordet soli, til Rest har vi da i, og dette lagt til gols giver golsi. Dernæst hedder det: Føj dertil Hovedet af liliae. Hovedet betegner sikkert Begyndelsen d. e. første Stavelse li. Saa faar vi golsili. Endvidere skal vi dertil føje Panden af Ordet Goliath. Naar der ved Hovedet forstaas første Stavelse, maa Panden betegne første Del af første Stavelse ɔ: Begyndelsesbogstavet g. Lagt til det, vi har, giver det golsilig. Endelig hedder det: Og vend det dernæst omkring d. v. s. læs det omvendt. Følger man denne Opfordring, staar der: Gilislog ɔ: Gildeskraa«. — Det var med Beundring, jeg læste denne Tydning, da jeg fik den, og det vil sikkert gaa alle Læsere af Tydningen ganske paa samme Maade.

Herefter kan maaske hidsættes, at der ndfr. S. 399, hvor Bartskerne i Kjøbenhavn nævnes (1525), kunde have været gjort Rede for, at Barbererne i denne By have haft Artikler fra 1506. J. D. Herholdt og F. V. Mansa meddele i deres »Samlinger til den danske Medicinal-Historie« (I, 1835, S. 52), at det i det kjøbenhavnske Barberlavs Forsamling den 12 April 1718 blev oplyst, at der mellem dets gamle Dokumenter fandtes en af Kong Hans given Skraa af 2 Februar 1506 med en vedhængende Konfirmation af 15 April 1515; i Lavet maatte der være 6 Mestere og ikke flere. Den 12 December 1729 ejede Lavet endnu de to gamle Dokumenter; men senere synes de forsvundne ligesom den Protokol eller det Dokument, hvoraf Oplysningen fra 1718 er tagen.

Jeg skal herefter gaa over til at omtale de meddelte Registere, og da først Navneregisteret, om hvilket det strax maa siges, at det ikke omfatter alle Værkets Navne. Ikke enhver Hans Petersen er medtagen, men kun de Bærere af dette eller lignende Navne, der have været Byfogeder, Borgemestere, Raadmænd eller Lign., og de ere da nævnte under den By, de have gjort Tjeneste i. Paa denne Maade ere alle Byfogeder, Borgemestere osv. opførte; men kun forsaavidt de have et virkeligt Slægtnavn eller et særligt Til-

navn, forekomme de desuden særskilt i Registeret. Se vi f. Ex. paa de kjøbenhavnske Byfogeder (ndfr. S. 483) Jens Andersen Baden, Jep Schröder (Skræder) og Jes Nielsen, da ere kun de to første opførte særskilt i Registeret, ikke Jes Nielsen. Alle virkelige Slægtnavne ere søgt samlede her, alle særlige Tilnavne f. Ex. Drukken, Dyd, Eventyr, Galnehjerne, Helwit o. s. v. ligesom ogsaa alle om den Vedkommendes stedlige Udspring mindende Navne f. Ex. Falster, Fynbo, Jyde, Laale o. s. v. Forekommer baade Navnet paa det vedkommende Sted (By, Landsby o. s. v.) og et efter det optaget Personnavn, er hint stillet først og derefter dette, se f. Ex. under Gyrstinge, Hvalsø, Kolding. Alle Haandværksbetegnelser, Bager (Becker), Bartsker, Bødker (Bøcker, Bodeker) o. s. v. og Bestillingsbetegnelser, saaledes som Brofoged, Degn, Foged o. lign. ere endvidere medtagne i Navneregisteret, idet det maa overlades til særlige Undersøgelser at fastslaa, i hvilke Tilfælde Betegnelserne ere Mere end Navne. Overfor de Gejstlige er der i alt Væsentligt fulgt den samme Fremgangsmaade, som der her er gjort Rede for med Hensyn til de rent borgerlige Navne. Alle Gejstliges Navne findes derfor ikke i Registeret. Det skulde derimod være Tilfældet med alle i Værket forekommende Adelige, og har jeg naaet det, maa jeg bringe en oprigtig Tak til Hr. Arkivar Thiset, der her som altid paa den elskværdigste Maade har stillet sin store Viden til Disposition. Da de imidlertid ikke altid nævnes ved deres Slægtnavne, men ofte med en Tilföjelse, der viser deres fædrene Afstamning, har jeg troet det rigtigt ikke alene i Registeret at opføre dem under hint, men ogsaa under denne; derved fremkommer f. Ex. Artiklen »Jepsen«, fra hvilken der henvises til Artiklerne Ravensberg, Rosensparre og Sparre. Det kan være, at dette ikke helt er i Overensstemmelse med, hvad der kan betegnes som god middelalderlig Brug, men jeg har troet, at det under de givne Forhold kunde være praktisk. Ansvaret herfor er udelukkende mit.

Under Korrekturen af nærværende Fortale har Hr. Rigsarkivar V. A. Secher gjort opmærksom paa, at der i Seidelins

Læsning af Navnene i Flensborgs Kjøbmandsgilde — og hans Text er jo her fulgt — maa være nogle Fejl. Naar der ovfr. I S. 587 1 Spalte staar Hinrik Feerst, S. 600 Sp. 2 Rychuert Heyky og S. 605 Sp. 1 Karsten Richquarst, har han efter Hr. Sechers Paavisning ikke set, at disse Navne og maaske nogle flere formentlig have endt ikke med st eller y, men med Forkortelsestegnet ꝭ, saaledes at de skulle læses Feersön (Feddersen), Heyksön og Richquarsön. Man maa altsaa være paa Post overfor disse urigtige Læsninger.

Naar jeg herefter vender mig til Sagoversigten, da kan jeg sige, at Planen for den atter og atter er bleven gjennemarbejdet, ligesom Oversigten selv. Desuagtet føler jeg, at Oversigten, som den nu foreligger, har Mangler, men jeg nærer dog det Haab, at den alligevel vil kunne gjöre nogen Nytte. Forbilledet, som jeg med min paa mange Punkter mangelfulde Kjendskab til Middelalderens Forhold ikke har kunnet naa, har jeg set i Professor Kr. Erslevs fortrinlige Sagoversigt til hans »Danske Testamenter«. Jeg nævner den, fordi den i höj Grad har været mig til Hjælp. — En Ulempe, der har sat sine Mærker, har det været, at Oversigtens første Ark maatte trykkes, inden de senere kunde sættes.

Endnu maa jeg gjöre Rede for den i Forordet til første Bind nævnte »Udsigt over vore Gilders og Lavs Forhold i Middelalderen«; en saadan Udsigt findes nemlig ikke nedenfor. Tanken om den var fremkommen, jör Værket blev udvidet til at skulle omfatte alle vor Middelalders Gilde- og Lavsskraaer, og den blev med Urette staaende efter Udvidelsen. Udsigten vilde nemlig herefter være voxet op til et ganske omfattende Værk, der snarere bör fremtræde som Noget for sig. Det blev tilmed ikke uden Föje gjort gjældende, at der i en saadan Indledning eller Oversigt, hvad man vil kalde den, ikke kan undgaas Udviklinger af delvis helt subjektive Anskuelser, der ikke ere paa rette Plads i et af »Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie« besörget Værk; hvad det udgiver, bör

helst holdes helt objektivt. Udsigten er derfor ikke bleven udarbejdet, hvad jeg forsaavidt kan beklage, som jeg er overbevist om, at Sagoversigten vilde have vundet ved det Studium af Skraaernes mangeartede Forhold, som Udarbejdelsen nødvendigt havde medført.

Tilsidst maa jeg her gjentage min tidligere udtalte Tak til saavel Carlsbergfondet som til de mig af Selskabet givne Tilsynsmænd Dhrr. Professor, Dr. phil. Kr. Erslev og Rigsarkivar, Dr. jur. V. A. Secher.

Lindevej 7, i December 1904.

C. NYROP.

INDHOLD.

Haandværkerlav.

Breve vedrörende den samme Art Haandværkerlav hele Landet over eller flere Lav paa samme Sted.

Tilföjelser.

RETTELSER.

Første Bind:

S. 33, 10 L. f. o. tune læs: tunc.
S. 35, 14 L. f. o. omnibu sconvivis læs: omnibus convivis.
S. 64, 14 L. f. o. uoluerit læs: noluerit.
S. 88, 17 L. f. n. Bøder læs: nogle Bøder.
S. 100, 7 L. f. o. 48 læs: 44.
S. 101, 19 L. f. o. I §§ 24 og 25 læs: I §§ 9, 24 og 25.
S. 121, 8 L. f. n. beoderen læs: broderen.
S. 177, 6 L. f. n. ovfr. S. 168 læs: ovfr. S. 169.
S. 219, 9 L. f. o. Borgemesteren eller Nogen o. s. v., her udslettes »Borgemesteren eller«.
S. 225, 2 L. f. o. to one læs: to lone.
S 259, 18 L. f. o. »Falsterbo« udgaar.
S. 276, 278, 280 foroven: Almindelige Gilder læs: Gejstlighedens Gilder.
S. 364 Anm. 2 er udfaldet; den skulde hedde: Magister Christoffer Nielsen Present 1503 og 1506 (sst. S. 26).
S. 374, 11 L. f. o. høsthre læs: søsthre.
S. 485, 17 L. f. o. 1527 læs: 1529.
S. 486, 2 L. f. n. psisque læs: ipsisque.
S. 492, 9 L. f. n. in dono læs: in domo.
S. 493, 11 L. f. o. Athonii læs: Anthonii.
S. 593, 12 L. f. o. tilhöjre. mii læs: mit.
S. 755, 16 L. f. o. ingen mand, suend eller dreng læs: ingen mands suend eller dreng.

Andet Bind.

S. 63, 9 L. f. o. Nr. 14-16 læs: Nr. 14, 17 og 18.
S. 108, 13 L. f. o. suser læs: suster.
S. 192, sidste Linie af Nr. 44. Antonii bbatis[a]a læs: Antonii abbatis[a].
S. 210, 22 L. f. o. eybet alle læs: ej betalle.
S. 237, 4 L. f. n. vare, vnderthagen læs: vare vnderthagen,
S. 261, 1 L. f. n. tilhöjre: foruder læs: foruden.
S. 279, 15 L. f. n. beiden læs: bei den.
S. 362, 1 L. f. n. horghe nheme læs: borghe nheme.

I.

1349, 17. Septbr. Borgemestere og Raad i Ribe give Byens Skrædere og Overskærere Eneret paa deres Erhverv.

Nedenstaaende Eneret er bevaret i Kristiern I's Stadfæstelse af den under 21. Oktbr. 1474, som er trykt ndfr. under denne Dato. Den er her gjengiven efter det originale paa Pergament skrevne Dokument fra 1474, der opbevares i Ribe Raadstuearkiv.— Tidligere trykt af Adjunkt P. Adler i Indbydelsesskr. t. d. offentl. Examen i Ribe Katedralskole 1847, S. 3—4; Kinchs Ribe Bys Hist., I, S. 196 meddeler en Oversættelse.

Omnibus, quor*um* interest u*e*l intererit in futuru*m*, p*ro*consules et consules ciuitat*is* Rip*ens*is *salut*em in d*om*ino sempit*er*nam. Dignu*m* est et co*n*sonu*m* r*ati*oni, vt illos ampliori gr*ati*a amplectem*ur*, quos nouim*us* ciuitat*is* vtilitati expens*is* maiorib*us* et s*er*uiciis insudare. Cu*m* *igitur* exhibitores p*resen*ciu*m*, senatores conf*rat*ernitat*is* et co*n*uiuii sartor*um* et epytonsor*um* ap*u*d nos, et sartores sibi adherentes ad n*ost*re ciuitat*is* munit*ion*em et talliar*um* imposit*ion*em de laborib*us* manuu*m* suar*um* p*ro* suis modul*is* sicut alii ciuitatens*es* exponu*n*t jugiter et exsoluu*n*t[1], dictos senatores, sartores et epytonsores ac jus conf*rat*ernitat*is* et co*n*uiuii eo*rundem* tali volu*imus* p*r*erogatiua tenore p*resen*ciu*m* confouere, vt n*u*ll*us*, cui*us*cu*n*q*ue* stat*us* extiterit, s*ine* n*ost*ro et dictor*um* senator*um* consensu et licencia sp*eci*ali ap*u*d nos pa*n*nu*m* epytondere v*e*l vestimenta noua incidere aut consuere, de cetero valeat quoquomo*do*. In cui*us* rei testi-

[1] *Her læser Adler »sicut alii civitati nostræ exponuntur jugiter et exsolvuntur« (jfr. Hist. Tidsskr. 5 R., VI, S. 483).*

monium ciuitat*is* n*ost*re sigillu*m* p*re*sentib*us* duxi*mus* apponendu*m*. Dat*um* anno d*omi*ni m° ccc° xlix° q*ui*nta fer*ia* p*ro*xima an*te* festu*m* b*ea*ti Mathei ap*osto*li et ewangeliste[1].

2.

1402, 30. Decbr. Graabrødre-Klosteret i Odense tilsiger Byens Skomagersvende Andel i dets aandelige Goder.

Brevet er her trykt efter en Afskrift i Universitetsbiblioteket (Rostgaards Saml. 4°, Nr. 107), der har følgende Paaskrift »Findes Originalen paa Pergament i Skomagernes Laugsgiemme med heelt og holden Segl«. Denne Afskrift synes igjen afskreven i Ny kgl. Saml. paa det store kgl. Bibl. (4°, Nr. 729, S. 58—59). Den er tidligere trykt i Pontoppidans Ann. eccl. Dan. II, 1744, S. 496—7; en Oversættelse findes i J. B. Daugaards, Om de danske Klostere i Middelalderen, 1830, S. 303.

Honestis personis famulis sutorum Otthoniæ morantibus seu moraturis[2] in Christo universis frater Nicolaus Toph gardianus fratrum minorum ibidem salutem in domino perennalem. Exigente vestræ devotionis affectu, qvo dominum[3] et ordinem nostrum diligitis, vos tanquam speciales benefactores et amicos nostri ordinis ad omnia suffragia fratrum nostrorum recipio. Vobis plenam participationem omnium bonorum concedens tam post mortem qvam in vita, qvæ per ipsos die noctuqve in missis, vigiliis, jejuniis, orationibus, prædicationibus, laboribus ac aliis piis exercitiis operari dignabitur clementia salvatoris. Insuper obligamus nos nostrosqve successores privilegia in exeqviis vel[4] prædictorum sepulturis . . . vel alibi [5]in nostro favorab[5] . . . admissa servare reqvisiti, dummodo nobis reciproca ea, qvæ per predictos ibidem fundata[6], fuerint exhibita ac ab iisdem ministrata.

[1] *Det er Apostelen Mathæus' Dag den 21. September, der 1349 faldt paa en Mandag.*

[2] *Ordene »seu moraturis« mangle i den her til Grund lagte Afskrift.*

[3] *Pontoppidan har »domum«.*

[4] *Pontoppidan har »et«.*

[5] *Her kan muligvis læses »in claustro favorabilia«.*

[6] *Pontoppidan har »fuere data«.*

Datum anno domini m⁰ qvadringentesimo *secundo*[1] in profesto sancti Silvestri episcopi et confessoris gloriosi[2].

3.

1403. Kjøbenhavns Bagersvendes Skraa tilladt af Byens Borgemestere og Raad samt af Bagergildets Oldermand og menige Brødre.

Det her gjengivne, i Rigsarkivet (Dske Kancellis Samlinger af Lavsskraaer i Original eller gammel Afskrift) opbevarede Haandskrift er et lille Pergamentshefte, 12½ cm. bredt og 16 cm. höjt, bestaaende af 10 Blade i eet Læg. Det yderste Blad (S. 1—2 og 19—20) har oprindelig været et ubeskrevet Omslag, men er i Tidens Løb blevet beskrevet som nedenfor anført. Skraaens første Bogstav I er tegnet med Rødt som en Prydelse i Sidens Margen, og med Rødt skrevne Mærker angive de forskjellige Afsnits (Paragrafers) Begyndelse, der dog ikke som i det nedenfor meddelte Aftryk ere betegnede ved Paragraftal. Skraaens §§ 1—41 ere skrevne efter hinanden uden Linieophold med en samtidig Haand. Hvad der findes efter § 41, er senere Tilföjelser med vedkommende Tids almindelige Skriveskrift. Den sidste Tilföjelse er fra 1540. Haandskriftet er indbundet i et af de i forrige Aarhundrede sædvanlige Spejlbind. — Haandskriftet er tidligere trykt i Pontoppidans Ann. eccl. Dan., II, 1744, S. 499—503 (der dog kun meddeler Skraaen og ikke de efterfølgende Navne) og i Kbhvns Dipl. II, S. 34—40. Et Uddrag af Skraaen er med moderne Retskrivning trykt i R. Nyerups Kbhvns Beskriv., 1800, S. 18—20.

I gudz naffn amen.

1. Aar effther gudz byrdh thusende fiere hundrede oppo the*t* tredie tha haffue wii baghere swenne i Københaffn, me*th* loff oc gunst borgemester*e* oc radz oc fulbordh oc tillatelsse oldermæ*n*nen oc alle mene brøderens i bagere gilde oc selskappet, opp taghe*t* oc stichtet eth brodereskap oc lag then altmektughest gudh til loff, heder oc ære, alle gudz helgene oc jomfrwe sante Karine till loff oc ære, oc

[1] *Her staar »s⁰«, der kan være baade secundo og sexto, men i en Tilskrift paa det ndfr. under 26. Maj 1516 trykte Dokument, ogsaa en Afskrift i Rostgaards Saml. 4°, Nr. 107, slaas 1402 fast; Ann. eccl. Dan. opfører Brevet under 1402, skjøndt »s⁰« gives som »sto«.*

[2] *Det er Pave Silvesters Dag den 31. December, men muligvis er Biskop Silvester en fra ham forskjellig Person. Reg. dipl. hist. Dan., 1 R., I, S. 360 nævner Brevet under Datoen 30. Decbr. 1402.*

wore siele oc alle cristene siele til saligheet hwert aar ath holde lathe twenne messer i sancte Karine cappel i wor frwe kirke i Københaffn, then første messe om thorsdauwen effther pinxsedaw, then annen messen i sante Kanutes daw [1] effther jwle daw. Thesse twenne messer skolle wii lathe holde aff broderescappet, oc hwer broder skal offre til hwer messe een pe*n*ningh. Wore th*et* soo, at nogre broder fore aff by oc icke ko*m*me til messen och offrede, tha skal han betale en groth, vten han haffuer lowelicht forfal, at han kan icke ko*m*me.

2. Item nar en broder døer vth aff wort broderskap, tha skulle alle brøderne waghe om natthen ower lighet oc om morghen følge lighet til kirken, oc alle brøderne skulle offre till messen for hanu*m* oc ko*m*me lighet til graffue, och engen aff wore brødere skal bort gaa, for en lighet ær begraffuen, soo hwilken broder brydher her vti oc icke holler, han skal betale en groth, vthen han haffuer loffligt forfald.

3. Item fremdelis i hwilken stedh en døer aff wore brødere, oc wii fanghe th*et* at withe, tha skulle wy begaa hanu*m* m*eth* en vigilie oc messe, ligerwiis som han wor*e* hær dødh.

4. Item ær th*et* soo, ath en aff wore brødhere wordher siwg oc haffuer enthet at forthiere, tha skulle broderne ko*m*me hanu*m* till hielp m*eth* iiij β lubesk vt aff bussen, och ær thet soo, ath then syghe the iiij β haffuer fortheret, och thet bliffuer enthe bethre m*eth* hanu*m*, tha scall man faa hanu*m* en iiij β vth aff bussen, oc ær th*et* swo, at han bliffuer til passe igen, tha skal han the for*skref*ne pe*n*ninge, som han haffuer opbaret, igen giffue aff hans forste forthiente løn vti bussen.

5. Item bliffuer then siwghe till passe igen, oc wil han wandre en annen wey till thieniste, tha skal han sette

[1] *Det er Knud Hertugs Dag den 7de Januar.*

burghen, at han broderscappet scal igen betale the pe*n*ninge, som broderne hafue lonth hanu*m* vti sin nødh; ær th*et* oc swo, at han døer oc haffuer enth*et* at betale for*skrefn*e pe*n*ninge m*eth*, tha skal th*et* were giørd i gudz hedher.

6. Item fremdelis soo tiidh oc soo offthe segh noger formeder eller besteder til bagere gerningh, swo tiidh scal han giffue en hwid pe*n*ning till wore brodere liws, then hwith, som man kaller gudz pe*n*ningh.

7. Item fremdelis hwilken swen som hidh ko*m*mer wt aff fre*m*mede landh oc wil gaa her vti en thieniste oc wil wære vti wort brøderscapp, han giffuer en ß lub*esk* oc tre hwide til dricke stobe, oc hwo som en øll stob eller eth glas sendher slaar, han skal giffue laghet en mark wox.

8. Fremdelis hwer brodher skal giffue twenne tidher om aaret en hwid, en om jwle tiit oc then annen om sante Johans daghs[1] tiidh om mitso*m*mere, at forbethre wore liws meth.

9. [2]Ær th*et* swo, at two brodhere leighe til sa*m*mens m*eth* terninghe oc en anne*n* brodher ko*m*mer ther till gangendis oc siger th*et*, tha skulle the two, som haffue leigt, til hobe betale hwerder two engelske. Fremdelis ær th*et* oc soo, at en broder ko*m*mer ther, som twenne brødere leighe til sa*m*mens m*eth* terninger, oc dylger han th*et*, oc komer th*et* sin wth, tha betaler han, som haffuer duldh th*et*, two engelske, soo wel the, ther doblet haue.

10. Item om noger leigher om peninge, i mæn[3] han skal sellie sin herris brødh, soo tiit han th*et* gør, betaler han en groth. Oc om th*et* nogre soghe aff wore brodhre

[1] *D. e. St. Hansdag den 24. Juni.*
[2] *Her er et kun mindre, rødt Adskillelsesmærke; det sædvanlige större findes først efter nærværende Punktum foran »Fremdelis ær thet«, men Indholdet gjör en Adskillelse naturlig her.*
[3] *Her er oprindelig skrevet »man«, men ved et overskrevet e er det rettet til »mæn«.*

och melthe them icke, oc komme thet sin wth, then ene betaler soo megget som then annen.

11. Item ær thet swo, at ther staar en for eth ledh oc wil købe brødh, oc en annen kaller hanum fraa ledhet, ther for skal han betale en hwit penningh.

12. Fremdelis ær thet swo, at en brodher then annen til taler i wredh hugh thet, som rører paa hans rukt oc ære, han giffuer en mark wox.

13. Fremdelis hwat penninge ther komme aff brodernes liws, them schal man giome at gøre liwsen igen meth.

14. Fremdelis ær ther nogher brodher, som icke wil troo, for han hører thenne skra lesses, han giffuer en hwid penning.

15. Fremdelis two aff wore brodere skulle forstaa alt brodreskappet i alle mathe soo lenghe, at two andre forstendere worde vtwalth aff alle broderne. Oc hwilke two brodhere, at the ther til wth wellie, sighe the ther imodh, ath the icke wille[1] giøre thet, tha giffue hwerder en mark wox till wore liws.

16. Item fremdelis hwilken broder ther gør bulder oc vstyr, forste wii sitthe til hobe, oc wil icke høre forstandernæ oc forsmaer them, han betale two enghelske ther for.

17. Item ær thet soo, at noghen brodher forsummer wor steffuen, forste hanum wordher till saght, oc kommer icke til steffn, han betaler en groth.

18. Item hwilke[n] broder som slaar sin broder appo tendernæ eller kindbeen, han betaler[2] two mark wox.

19. Item hwilken broder drawer annen i hare aff alffwere, han betaler en mark wox.

20. Item hwilken broder dragher sin kniff appoo sin broder i en wredh hugh, han betale en mark wox[3].

[1] *Dette Ord er skrevet to Gange.*
[2] *»Han betaler« er skrevet to Gange.*
[3] *§§ 18—20 ere i Kbhvns Dipl., II, S. 36 trukne sammen i een Paragraf (§ 18).*

21. Fremdelis enghen broder skal kære annen for fogeden with two mark wox; ær th*et* soo, at then ene brodher skadher noget oppo then annen, tha skulle the th*et* forst kiere for skafferen; konne the icke forlighe them, tha skulle the soghe th*et* for olderm*æn*nen aff bagere embedhe.

22. Fremdelis skal enghen brodher kære anne*n* for noghen, for en then forste steffne ær holden; hwo th*et* gør, han skal giffue tre mark wox[1].

23. It*em* hwilken broder som finder annen paa boffue platzen, then, som funden worder, giffuer two engelske, och thiger han, som finner a*n*nen, och ko*m*mer th*et* sin wth, tha betaler han och two engelske.

24. Item hwilke[n] broder dricker sigh drucken, soo at han spywer, forste wii dricke sa*m*mens, han betale en groth[2].

25. Item hwilken broder bespilder then annen m*eth* øll, forste wii dricke sa*m*mens, betaler en hwid[3].

26. Item hwilke brodere som forstanderne kese til skenke, oc wille the icke skenke, tha betale the two engelske.

27. Item hwilken broder then annens køpman kaller fran sith ledh, hanu*m* skal ma*n* pante oppa two engelske, oc for en hwid maa han løse pantet innen then sa*m*me daw; gør han th*et* icke, tha maa men th*et* giffue i gudz ære.

28. Item then vngeste broder i broderscappet, som ær vngest aff aar, han skal gaa brodernes werff eth halfft aar with en mark wox.

29. Item skal enghen swen thiene i bagere embede, vten han skal gøre efther, som wii haffue for giordh, som wor skraa oc rettigheet inne holdher.

[1] *§§ 21—22 ere i Kbhvns Dipl., II, S. 36 trukne sammen i een Paragraf (§ 19).*

[2] *Ann. eccl. Dan. II, S. 501 har her »Hvid«.*

[3] *§§ 24 og 25 ere i Kbhvns. Dipl. II, S. 37 trukne sammen i een Paragraf (§ 21).*

30. Item hwilken broder wten landz ær, som icke thien i embede, han skal giffue iiij ß til ingangh.

31. Item hwilken swen hit kommer och thien her, han skal giffue iij hwidhe, oc wanderer han framdelis et halft aar oc kommer atter igen, tha skal han atther soq megget giffue, och so lenge, som han ær icke ful broder, skal han alligewel giffue hwer tiid iij[1] hwide, och them han haffuer giffuit til foren wth, the skulle hanum enthet hielpe, forste han wordher brodher.

32. Item hwelken man, swen, qwinne eller jomfrw worder wore broder eller suster, the skulle faa oldermannen oc skafferen handen oc alle broderne oc jette them at holde, som wor skraa oc retticheet inne holder.

33. Item hwilken tiidh at wii dricke till sammens, tha skal engen broder bære[2] sith stemest ther, som wii dricke; hwo som thet gør, at thet bliffuer seeth aff twenne brodere, han skal giffue et groth.

34. Item hwilken broder som følger sin broder til graffue barbenet eller meth en skortte seck, han gifue en mark wox.

35. Item nar wii dricke tilsammens, tha skal engen broder annen til dricke twerth ouer boreth; hwo som thet gør, han giffue en hwid penningh, mæn[3] ære ther gester, them maa til dricke hwo som wil, oc reth gøre hwo som wil, men broderne skulle dricke hwer annen retsinninges om til.

36. Item hwilken broder spilder soo megget øll for sigh appo boret; at han eller skafferen kan thet icke betecke meth sin hant, han skal giffue two lubeske penninge.

37. Item nar skafferen wth wellie two brødere at købe en tøn øll, oc wille the icke thet gøre, tha betale the en mark wox.

38. Item hwo som bedher een qwinne, ther skal

[1] *Ann. eccl. Dan., II, S. 502 har 4.* *Dan., II, S. 502.*
[2] *Dette Ord mangler i Ann. eccl.* [3] *Her staar »man« (jfr. ovfr. § 10).*

han enthet for opp legge, bether mer*re*, ther for betaler han en hwith fran then ene maltiit till then annen.

39. Item nar wore brodere dricke til sa*m*mens i selskappet, tha skal ther enghen broder in beræ wærie elle[r] langk kniff with en halff tøne øll.

40. Item nar wi legge en to*n*ne øll op i selscappet och noghen aff wore brodere bliffue hieme fortrudhen oc wille icke søghe selskappet oc forsma th*et*, the betale halff øll skudh.

41. Item hwelken broder forthorner olderma*nn*en eller skafferen i theris øll, forste wi dricke sa*m*mens, han bryder en halffue tønne øll oc ii mark wox[1].

[Derefter følger med yngre Hænder:]

It*em* hwylken b*r*odh*er* ther ker th*e*n andhen for foydien, for føstæ støffne wor hollæn, han skal alldh*r*i blywe h*er* [2]y lawy mer, och skalk sk*r*iwes eth skalkæ breff effter[2], enten q*u*inne ell*er* mandh gywe h*er* ha*n*nem brød effth*er*.

Jens Niels*øn*
Lassæ Nicels*øn*
Torchil Niels*øn*
P*er* Jens*øn*
It*em* Anne Niels Kag*is* dather solue*r*at iiga*ng*[3] (?)
It*em* Ippæ Erics*øn*
It*em* P*er* Niels*øn*
It*em* Jens m*eth* Boo
It*em* Hans Marchorsøn[4]
It*em* Ingwor Jens*øn*
It*em* P*er* Jeps*øn*
(It*em* Trwels po No*r*ig (?))[5]
It*em* Karin Swens dott*er*
It*em* And*r*is Jwdhe
It*em* Jess Law*riss*ø*n*
It*em* Enrigh Olloso*n* brodh*er*
It*em* Syme*n* Hans*øn* brodh*er*
It*em* Jeppe Hans*øn* brodh*er*
It*em* Niels P*erson* brodh*er*

[1] *»oc ii mark wox« er tilföjet med en anden Haand.*

[2] *Ann. eccles. Dan., II, S. 502 læser »i Lavg meth oc skal skrivis eth Skæliæ-Bref efther«. I Haandskriftet er foran »alldhri« skrevet og igjen udstreget »skriwes eth skalkæ breff effter«.*

[3] *Kbhvns. Dipl. II, S. 38 læser »soluebat« uden tilföjet »iigang«.*

[4] *Kbhvns Dipl. II, S. 38 læser »Marthensön«.*

[5] *De i ( ) satte Navne ere overstregede i Haandskriftet. Kbhvns. Dipl. forbigaar Navnet, som denne Note staar ved, ligesom nogle af de følgende overstregede Navne.*

Item Ghessæ Bois søsster
Item Konighe søssus[1]
Item Klaus Persøn
Item Mowens Feskere
Item Jenss Skoningh
Item Sadser
Item Hanss meth Clawss Bagheræ
Item Benthæ meth Annæ abbætekers
Item Birgittæ Hermenss
Item Paulus Tømerman
Item Rasmus frater ejus cum uxore Anna
Item Jens Brygerswen
Item Jesper Jenssøn
Item Karine Skibbyghers[2]
Anna Grydestøbere
Item Hans Edeleyr
Item Rasmus Modher
Item Boel Lyffleners
Item Balsar Nielsøn[3]
Item Jep Nielsøns tømermans[4] hosfrw
Item Karine Jens Bagers dater
Item Margrete Per Michelsøn dathers (!)
Item Niels Persøn
Item Per Jenssøn meth Hallensfar
Item Nielss Mønbo
(Item Berithe Bæcus (?))
Item Karine Her Fannes (?) søsther[5]
Item Anne Bøcker
Item Anders Jensøn
Item Olluff Assersøn
Item Per Jensøn
Item Jens Olluffsøn
Item Hans Nielssøn brodher
Item Matis Jepssøn brodher
Item Hans Perssøn[6]
Item Andhers Jepssøn
Trvels Bertram Swor og hans hostrv, Igeers (?) got for[7] hans igang.

Item Hans Jepssøn betaleth syn igangh
Item Jep Hansøn betaleth syn igangh
(Item Per Jwdhæ betaleth syn igangh)
(Item Sewryn Nielsøn betaleth syn igangh)

1 *Kbhvns. Dipl. II, S. 38 læser »Konighe søster«.*
2 *Kbhvns Dipl. II, S. 38 læser »Karine Terkil Byghers«.*
3 *Kbhvns Dipl. II, S. 38 læser »Balsar Mason«.*
4 *Dette Ord er ikke læst i Kbhvns. Dipl.*
5 *Kbhvns Dipl. II, S. 39 læser »Karine Gerlaus søsther«.*
6 *Kbhvns Dipl., II, S. 39 læser »Hans Jonsson«.*
7 *Kbhvns Dipl. II, S. 39 læser her »hostru. Jens Gor for«*

(Item Oloff Hansøn betaleth syn igangh)
(Item dominus[1] Jwrjen Perssøn betaleth syn igangh)
(Item Jens Bøøryessøn[2] betaledh syn igangh iiij β)
(Item Morthyn Olloffsøn betalit syn igangh)
(Item Sthy Holgerssøn betalit sin igangh)[3]
(Andhers Krraffth bethalit syn[4] igangh)
Anders Claussøn
Hans Kock uel (?) tysk[5]
Item Matis Ollofssøn
Item Lassæ Andhersøn betalit
Item Lassæ Matissøn soluerat[6] igangh
Item Hans Nyelsøn goor i laweth
Item Hans Persøn goor i laweth
Item Matis met Boo
Item Niels Lauerssøn soluerat[6] igangh
Item Niels Michelssøn restat cum introitu
Item Per Olloffssøn restat cum introitu
Item Lassæ Michelssøn mother restat cum introitu
(Item Lasse Hanssøn lower for syn brodher)
(Item jegh Symen lower for ii, Olyff oc Lauris)
(Item Anders Krraffth louer for syn stolbrodh[er] Kuntz[7]
(Item Lasse lover for David)

Knudh Nielssøn
Item Niels Jensøn
Nielss Perssøn cum uxore Marine
Item Olyff Jepssøn
Item Laurenss Hanssøn[8]
Item Knuth Nyelssøn
Item Dauid Olssøn
Item Per Olssøn
Item Swendh Olsen

[1] *Dette Ord, hvis Læsning er noget tvivlsom, er tilskrevet over Linien, Kbhvns Dipl. har det ikke.*
[2] *Kbhvns Dipl. II, S. 39 læser »Hwityesson«.*
[3] *Her er Læsningen paa Grund af en foretagen Rettelse noget vanskelig.*
[4] *Foran »syn« staar et overstreget »sin«.*
[5] *Kbhvns Dipl. II, S. 39 har »Hans Kockrind (?) tysk«.*
[6] *Kbhvns Dipl. II, S. 39 læser »soluebat«.*
[7] *Kbhvns Dipl. II, S. 39 læser »stalbrodher Knudh«.*
[8] *Kbhvns Dipl. II, S. 39 har »Laurenss Chorff (?)«.*

Item Twæ
Item Jenss Jepsson
Item Jep Staffensson
Item Boell Awesson
Item Oluff Persson soluerat[1] introitum
Item Jenss Jepsson
Item Jenss Henricsson[2]
Item Jepp Persson
Item Mattis
Item Laurenss Hansson
Item Swen Olsson
Item Elseby Dreyfwss[3], som tyenthæ Halyntzfadher
Item Johanna Johansdather[4]
Item her Powel Remer
Item Sysse Niels Baghers hostro
Item Niels Persson
(Claus)
Claus Jenssøn
Anders Hansson
Item Oluf Hepperson[5]
Item Hans Morthensson
Item Hans Arilsson
Item Jøren Lauridsson
Item Las Jensson
Item Las Jenssøn
Hans Jensson er godh for Andhers Hansson
Item Matis Persson
Item Jens Hansson
Hans Boosson
Item Frans Hanss Jensson[6] søn
Item Per Ibsson
Niels Miclsson som møllæ hergh (?)[7]
Item Anderss Clawsson
Per Nielsson har betalt
Item Symes Hans
Clæmydh Jensson
Item Hans Hwidh
(Item Knudh er godh for Claus Jensson)
Nis Laurenson
Rasmus Olson
Laurens Jensson
Nicles Jensson
Oluff Jensson
Karinæ Klausis
Niels Klauson
Item Per Hansson
Item Søren Persson
Oluff skriuæræ i Bagerswens law
Sewren Thomisson bagher ock

[1] *Kbhvns. Dipl. II, S. 39 læser »soluebat«.*
[2] *Kbhvns. Dipl. II, S. 39 har »Jenss H . . .«*
[3] *Kbhvns Dipl. II, S. 39 læser »Elseby Dreghers«.*
[4] *Kbhvns Dipl. II, S. 39 læser »Pedærsdather«.*
[5] *Kbhvns Dipl. II, S. 39 læser »Oluf Heypersson«.*
[6] *Kbhvns Dipl. II, S. 39 læser »Hans Jostz son«.*
[7] *Kbhvns Dipl. II, S. 39 læser »Niels Nielsson son møllæ . . .«*

hans hwstrv Karinne ock	Michel Olufsøn
hans modher [1] ock hans søn	Jep Anderssøn
Jens ock Ellen (?), ock (?)	Rasmus Jørenssøn
Dorethy [1]	Per Ybssøn
Sewren Unckersøn	Nielss Bowsøn [2]
Hans Jenssøn	Michel Nielssøn
Sewren Anderssøn	Jens Anderssøn.

Er ther nogilth, som yper wstyre, oc wil hand ickæ gyffwe seg tyl fredz, tho skal hand wtskidis aff iiii karle [3] oc wil hand sydhen [4] seg tyl fredz, tha skal hand bødhe i tønne øl oc iiii marck wox.

Anders Styssøn [5]	Anders Basth
Rasmus Perssøn	Hans Perssøn
Cristofer Pouelssøn	Per Ibsøn
Jens Hanssøn	Franss Hanssøn
Anders Mogenssøn	Johan Hanssøn (?)
Mats Perssøn	Hanss tysk [6]

Huilken aff vore brødher som icke sidher, som han kommer til, wndher j fierding [7] øl oc ij mark vox, fremdeliis nar wi læge en tønne øll op, alle brødher saunes icke til at dricke eller betallæ, han giuer j mark vox huilk som helst ther ower brydher. [8]

[1] *Disse Ord ere i Kbhvns. Dipl. II, S. 40, hvor de ikke helt ere læste, henførte til det strax efter kommende Navn »Sewren Unckersøn«.*

[2] *Dette og de to følgende Navne ligesom den derpaa følgende Vedtægt er med en Haand fra det 16. Aarh. skrevet paa det første Blads Forside. Bladet har oprindelig været blankt.*

[3] *Ann. eccl. Dan., II, S. 503 læser: »tha skal han vtskielis af ni Karle«.*

[4] *Ann. eccl. Dan. II, S. 503 indskyder »ikke give«.*

[5] *Dette og de følgende Navne samt den efterfølgende Vedtægt findes paa det første Blads Bagside (altsaa S. 2) med Haandskrift fra det 16. Aarh.*

[6] *De 3 sidste Navne ere ikke læste i Kbhvns Dipl.*

[7] *Kbhvns Dipl. II, S. 40 har »skæppe«.*

[8] *Denne Vedtægt er ikke aftrykt i Ann. eccl. Dan.*

Anno 1540.[1]

Item er detthe j frith vilkor, om der er nogen suen, som foruider hueranden, huad heller han er Fynbo, Jude eller Siellenzfar, gud giffue hueden han er kommen ij noger hande mode, hand skall giffue j god tynne øll vbeskoren oċ iiij mark vox, der offuerverinde bode olderme[n]d aff bagerne oc menige brødris samtycke.

4.

1405—6. Odense Skomagersvendes Skraa, givet dem af Oldermanden og Stolsbrødrene i Byens Skomagerlav.

Det Haandskrift fra Odense Raadstuearkiv, som her gjengives, er en lille 12 cm. bred og 21 cm. höj Pergamentsbog, i hvilken der indenfor et Pergamentsomslag med Overfald findes 10 Pergamentblade heftede i eet Læg. Paa den første Side staar foroven »skomager suenis skro«, *men Skraaen begynder først øverst S. 3 og fortsættes derpaa til S. 14 med samme pyntelige Haand, der ogsaa paa S. 18 har skrevet Slutningen* »Ath kumpanæ *o. s. v.« Det synes altsaa, som om den, der har skrevet Haandskriftet, har ladet Plads aaben til Tilföjelser, og saadanne ere da ogsaa komne, i Alt sex (§§ 37—42) med tre forskjellige Hænder. Disse Tilföjelser findes paa Haandskriftets S. 14 og 15, saaledes at S. 16 og 17 staa tomme ligesom ogsaa S. 19 og 20. Skraaen begynder med et sirligt i Rødt tegnet T, og foran hver af de nedenfor som særlige Paragrafer betegnede Stykker er der, ogsaa med Rødt, skrevet et Slags Paragraftegn, efter hvilket Paragrafens første Bogstav er forsynet med en rød Streg, som ogsaa findes i de første Bogstaver efter nogle hist og her i Texten anbragte røde Kommastreger. Disse røde Streger findes sidste Gang i »Item« i § 37. Til fire Paragraftegn er der nedenfor ikke taget Hensyn. Det første findes i § 2 foran »æn huosum ellers«, det andet og tredje i § 4 foran »æn om han« og foran »æn wore oc«, det fjerde i § 27 foran »æn skeer thet oc«. De følges nemlig ikke af noget »Item«, og herved faar efterfølgende Text ganske den samme Paragrafinddeling som det tidligere Aftryk af dette Haandskrift i Nye Danske Mag., VI, 1836, S. 52—60. — I Haandskriftet findes ingen Paragraftal.*

Naar den udaterede Skraa her er henført til 1405—6, er det, fordi Landsdommer Jacob Bircherods Antagelse i saa Henseende er godkjendt i Danske Mag. (anf. St. S. 51). I Bidr. t. Odense Bys ældre Hist. (I, 2, S. 42—43) henfører Vedel Simonsen den til 1348, men et Svendelav kan

[1] *Dette findes øverst paa det sidste Blads Bagside (altsaa S. 20).*

næppe sættes saa tidligt. Forøvrigt findes der formentlig ingen Steder Oplysninger om Pest i Odense, saa den i Skraaens Begyndelse nævnte Epidemi lader sig ikke bestemme, men givet er det, at Skomagersvendene i Begyndelsen af det 15de Aarhundrede spillede en Rolle i Odense. Dette fremgaar af det ovfr. S. 2 Nr. 2 trykte Aktstykke, der dog muligvis tillige viser, at Odense Skomagersvende endnu 1402 ikke vare fast ordnede i et Selskab; det nævner »famuli sutorum« og ikke noget »fraternitas famulorum« (jfr. ndfr. 16. April 1424 og 22. Juli 1434: »societas sutorum«). Et Odense »Skomagerhus« lader sig — som Vedel Simonsen vil (anf. St. I, 2, S. 92) — næppe sikkert paavise allerede 1405.

Den Afskrift af Skraaen, som Jac. Bircherod skal have haft og som skal være kommen i Danske Selskabs Besiddelse (se Nye Dske Mag., VI, S. 51 jfr. Suhms ældre Saml. t. d. dske Hist. I, 1, S. 37—38), synes nu forsvunden, men i Rigsarkivet opbevares en af Langebek tagen Afskrift, paa hvilken han har noteret: »Ex codice membran. 10 foliorum in 8° majori, mihi communicato a Dn. C. H. v. Bergen Ottoniensi 1740. Codex scriptus videtur circa medium seculi XV et forte antea«.

Th*et* schedhæ saa[1] i forthamæ timæ, ath stor døth regnerethæ ou*er* al w*er*den, som ma*n* kallæ wær*e*[2] pestilencia, tha friictæthæ suo wæl vngæ som gamlæ, forthi at døthæn ha*n* spar ængen, tha friictæthæ oc schomagh*ere* svønæ i Otth*e*ns for døthen oc thottæ them suo, [3]ath the wilde flii ther*es* thing suo[3], ath om noger aff them døthæ, ath han sculdæ wæl worthæ for*e*standen, tha gingæ the til alderma*n* oc til stolbrøthræ, so*m* tha wor*e* forstander*e* i schomagh*ere* lagh i Otth*e*ns oc bathæ thøm, ath the wilde wæl gør*e* oc vnnæ them at hawe eet ku*m*panyæ, tha beradde the them m*eth* alle brøthræ oc vntæ them th*et* at hawe oc at holde, som h*er* æft*er* stand*er* screw*et*.

1. Først suo ath huo som ko*m*mer til Otth*e*ns aff schomagh*ere* æmbyt, th*er* tiænæ scal, tha scal ha*n* ey siddæ paa stool oc syy, før æn ha*n* hau*er* giu*et* i sælscaph two ængelschæ, oc ma*n* sculæ sende til hanu*m* først two ku*m*panæ, a*n*net synæ two, th*et* threthiæ sy*n*næ oc two ath

[1] *Her staar tydeligt »saa«, senere synes »suo« nogle Gange rettet til »saa«, men derefter faar »suo« Overvægten, og denne Skrivemaade er derfor stadig ndfr. brugt.*

[2] *Forkortelsestegnet kunde her nok saa godt gjengives med æ som med e, men da Haandskriftet ikke er konsekvent i Brugen af æ, ere de vedkommende Forkortelser her stadig gjengivne med e.*

[3] *Disse Ord mangle hos Langebek.*

bethæ hanum giwæ vth the two ængelschæ, giuer han them ey tha vth oc far bort meth them, tha sculæ man scriwæ hanum efther som andræ, ther bort fare meth sælscaphs penningæ; æn kommer noger til Otthens, ther føre hauer wiinnet[1] sælscap, tha scal han een hwith penning ther for giwe sint sælscaph igeen meth at wynne.

2. Item huo som ellers wil gangæ i thet kumpanyæ, tha scal han giwæ firæ grotæ, om han ær aff schomaghere æmmet, suosom ær schomaghere, hans husfrv eller oc hans barn; [2]æn huosum ellers wil ther i gaa, tha scal han eller hwn giwæ ottæ grotæ oc een marc wox, oc huer then i thet kumpanyæ ær, han scal huert aar giwæ fiærthings penningæ, som ær two lubeschæ om posche, two lubesche om knwtsmisse, two lubesche om mickelsmisse oc two lubesche om jwlen; thisse penningæ scal huer kumpan vtgiwe, nær wor laghe drik ær, weth two grotæ til brøthæ.

3. Item nær noger worther sywgh, tha sculæ man huer nath waghæ ouer hanum; æn huo æy wil waghæ, om han worther tilsagd af schaffernæ, tha scal han bæthræ two grotæ; ær thet oc suo, ath then syughæ han døør eller noger aff sælscaph blyuer døøt, tha sculæ kumpanæ waghæ ouer hanum om natæn oc bære hanum annen daghen til kirkæ, oc huer scal giwæ two lubesche til lighschut, eller huor til kumpanæ wille them hawe,[3] oc sithen æfter messen bærin til jorthæ; huo thettæ æy gør, han scal bæthræ een grot for huert there, om han ær vtæn ræt forfall.

4. Item nær noger worther sywg, som fore ær sagd, tha sculæ man hanum æy forsymæ for ælændichet eller fattichdom, men man sculæ hanum hielpæ aff kumpanyæs penningæ e til thes, ath han eyntenæ leuer eller dør; ær thet suo, at han dør, tha sculæ forstandernæ anamæ til

[1] *Muligvis har her oprindelig staaet »wunnet«.*

[2] *Her har, som i Indledningen nævnt, Manuskriptet et mindre Paragraftegn.*

[3] *I Marginen her udenfor staar tilskrevet et Ord, der formentlig kan læses »kul«.*

there*s* hand, huat han haffde eyntænæ klæther ell*er* ann*et*, e huat th*et* ær, oc sælgeth oc taghe th*er* aff suo myk*et*, som han hau*er* aff there*s* fortæreth; th*et* høghestæ han scal aff there*s* fortæræ, th*et* scal wær*e* een lubesche marc; th*et* ann*et* sculæ the holde eft*er* hans rættæ arwinge; wil oc nog*er* fogh*et* saghæ th*er* apaa, hwi the taghe hans klæther oc hans gwoes[1], han atæ, tha ær thet got at athschilgæ, forthy han hau*er* th*et* forgiort aff there*s* æft*er* si*n*t egeth wilkor, oc wilkor th*et* gaar ou*er* all ræt; [2]æn om ha*n* aff then siwghæ ey døør, tha scal han aldrigh faræ aff Otth*e*ns, før æn han[3] hau*er* giort forsta*n*derns nøghæ for th*et*, han hau*er* fortæreth aff there*s*; [2]æn wore oc nog*er* suo snødhæ aff sigh, ath han wilde hemeligæ bort far*e* eyntenæ m*eth* thøllighe pe*nn*i*n*gæ eller andre pe*nn*i*n*gæ, som han war*e* plechtigh i sælschapeth, tha scal ha*n* aldrigh bliwæ dande swen, oc huor ma*n* ku*nn*æ ha*nu*m spørye th*er* æfth*er*, tha sculæ ma*n* hawe fullmakt ath scr*i*wæ hanu*m* æft*er* m*eth* bre*ff* oc lathe got folk vnd*er*stande, huilkelund han ær bort rymd m*eth* sælscaps pe*nn*i*n*gæ, forthi ath ku*m*panyæs wilkor th*et* ær suo, at huo suo wil bort far*e* hemeligæ m*eth* th*et*, han ær plechtigh i sælschap, tha scal ha*n* bliwe een selff woxen hærgenssøn alle synæ daghe oc scal aldrigh tiænæ nog*er* dand*e*sma*n* eller sidde m*eth* dand*es* swenæ[4], oc han scal vtwis*es* m*eth* lithen æræ fra alle dand*es* me*n*[4] oc gothæ swænæ.

5. It*em* om nog*er* gør[5] om helgæ dagh, mæthen folk ær til kirkæ, før æn høymessæ ær vtæ eller ku*m*panyæs liws ær tænd, han scal bøthæ een marc wox, och huo then marc wox æy wil vtgiwe, han scal blywe vtæ*n* sælschap oc aldrigh dand*es*swen[4] sithen som før.

[1] *Ordet er rettet. Der har først staaet »dwnd«, saaledes som Langebek læser.*

[2] *Her har, som i Indledningen nævnt, Manuskriptet et mindre Paragraftegn.*

[3] *Dette Ord er tilskrevet over Linien med en senere Haand.*

[4] *Langebek læser her »dande«, men Forkortelsestegnet fordrer »dandes«.*

[5] *Her mangler et Ord, Nye dsk. Mag. IV, S. 55 antager »Helligbrøde, Gjerning eller deslige«.*

6. It*em* huræ som ma*n* sculæ dricke til samen, thiit scal engen bær*e* baspiwdh, swærd, kniff ell*er* andræ wapæn; om nog*er* them thiit bær, tha scal ha*n* fangæ thøm schaffærnæ, til ha*n* wil heem gange; wil nog*er* th*et* æy gør*e* for si*n*t howmod, tha sculæ schaffernæ wisæ ha*nu*m bort fra them aff th*et* hwss; huat han scal bæthre th*er* for*e*, th*et* scal stande til alderma*n* oc stolbrøthre; wil oc nogh*er* gør*e* vmagh oc bulder th*er*, som man dricke samen, tha scal han bøthæ een halff tynæ øll oc een marc wox ell*er* rymæ, som for ær sacht.

7. It*em* nær sælschap[1] ær samen ath dricke, tha scal engen bortæ war*e* eyntenæ i krogh ell*er* a*n*nerstadh, om ha*n* ær i byen oc vtæ*n* siwghe sæng; ær ha*n* bortæ, tha scal ha*n* bæthræ fir*e* ængelske oc betale allighewæl suo myk*et* som een annen.

8. It*em* om nog*er* bryth*er* sthaab[2] ell*er* schalæ, tha scal ha*n* bæthre een marc wox for hu*er* oc giwæ suo goth schal igeen, som han brøth.

9. It*em* huo sum øll spiller aff houmodh ell*er* m*eth* wilgæ, ha*n* scal bæthre een halff ty*n*næ øll oc een marc wox.

10. It*em* huo then a*n*nen aff biuth*er* (?)[3] m*eth* aastingh ell*er* m*eth* ann*et* inne*n* sælschap vtæ*n* ald*er*mans oc schafferns my*n*næ, ha*n* scal bæthræ een ty*n*næ øll oc two marc wox.

11. It*em* huo su*m* sin stæymest drag*er*[4] ell*er* sin kniff ell*er* swærd at nog*er* i sælschap, ha*n* scal bøthæ een ty*n*næ øll oc two marc wox i sælschap oc bæthre modh then, han brøth i moth.

12. It*em* huo vlydh gør, me*n*[5] schaffernæ talæ, ha*n* scal bæthræ two marc wox, [6]oc huo then anne*n* ell*er*s gør vlydh, han scal bæthre een marc wox[6].

[1] *I Marginen her udenfor staar skrevet: »selskaff«.*

[2] *Nye Dske Mag., VI, S. 55 læser her »schaal«.*

[3] *Langebek læser her »aff burther«.*

[4] *I Marginen her udenfor staar: »Hoæ syndh steymedhz dragher«.*

[5] *D. v. s. methen.*

[6] *Disse Ord mangle hos Langebek.*

13. Item huo ther wnd døn kaster i elden ther, som man drickæ tilsamen, han scall bøthæ een halff tynnæ øll oc en marc wox.

14. Item huo ther i[1] laghæ lægger for sin sælschaps brother,[2] giwæ een tynnæ øll oc two marc wox; æn slar han hanum meth swærd, kniff, spiwdh, steen eller meth noger annen thing, ther han ma scade aff fangæ, han scal bæthre two tyner øll oc iiij marc wox i sælschapeth.

15. Item huo sum sigh gør galen om aften oc løpher eller gaar oc hugger i stenæ meth swærdh eller slaar meth spiudh eller pa folkæ dørre eller wyndugh, han scal bøthæ een halff tynnæ øll oc en marc wox.

16. Item huilken som ganger i openbare hørrekro[3] oc setter sigh til drichs, han bøthæ ther fore een halff tynnæ øl oc een marc wox.

17. Item huo sum æy kommer til modhs, før æn pant ær taghet, han scal bæthræ een marc wox, om hanum worther til sagd.

18. Item huo ther suo dricker, at han kaster vp, han scal bøthæ een halff tynnæ øl oc een marc wox.

19. Item huo hin annen til dricker mere æn schellikt ær oc ouer modhe, suo at han kaster ther aff vp, han scal bøthæ een tynnæ øll oc two marc wox, oc then, ther ølleth annamer, han scal bøthæ halfft suo myket.

20. Item huo sin kniff æy wil fangæ fra sigh, han bøta een halff tynæ øl oc een marc wox.

21. Item huo sin kniff tagher igeen eller swerd, nær vdh ær drucket, oc ganger meth til bænks ath sidde vtæn schafferns wilghe, han scal ther fore bøthæ een halff tynnæ øll oc een marc wox.

22. Item huo hin annen løchter eller kaller schalk

[1] *Dette Ord er, som oprindelig glemt, indsat mellem ther og laghæ; Langebek har det ikke.*

[2] *Her er med en anden Haand over Linien tilföjet »han scal«.*

[3] *Her udenfor i Marginen staar »kroff«.*

eller hergensøn eller giuer nokræ andræ wquæthens ordh, han scal bøthæ een tynnæ øll oc two marc wox.

23. Item huo æy fulgher gangendes til fodh om fastelawind oc walborgmisse dagh æfter may at hentæ, han scal bøthæ een halff tynnæ øll oc een marc wox, om han ær vtæn laghe forfall.

24. Item huo sum meth sint schøtæ klæthe ganger pa gathen, han scal bøthæ een marc wox ther fore.

25. Item huo sum barbeneth ganger til mods, han scal bøthæ een grot.

26. Item huo hin annen spotter[1] i sælschap entenæ for dantz eller for noget annet, han scall bøthæ een halff tynnæ øll oc een marc wox eller oc wærie sigh som kumpanies ræt til sigher.

27. Item huem som nogher sculdinge[2] tilegges[3], han wærie sigh sielff thredie aff selschap eller oc bæthre, som sælschap tyckes[4] ræt wære; æn wil han ey bæthre oc gøre schel oc ræt sint sælschap oc ganger bort iuerhørigh at dør[5], han scal æy wære kumpanyæ nærmere, æn som alt sælschap oc brøthre wille hanum haue oc tilstædhe; æn huo sum faller for brøthæ, tha scal han thet hawe i aldermants oc scafferns mynnæ, før han ganger at dør, with een halff tynnæ øll oc een marc wox tel brøthæ; [6]æn skeer thet oc suo, ath noger skyter sigh fra sælschap oc til annen rættære oc worther ther wræt giuet, han scal ther for bøthæ een tynnæ øll oc two marc wox oc alligewæl bæthre synæ brøthæ, ther han wor fallen fore i sælschap.

28. Item huo som sculding hauer til hin annen[7], han

[1] *I Marginen her udenfor staar »Ssz[p]oth« d. v. s. »Sspoth«.*

[2] *En sikkert samtidig Haand har rettet Ordet til »skyldinge« (jfr. § 28).*

[3] *Nye Dske Mag., VI. S. 57 læser her »tilliggher«.*

[4] *Nye Dske Mag., VI, S. 57 har her »tycker«.*

[5] *I Marginen her udenfor staar »offwer horigh ath dør«.*

[6] *Her har, som i Indledningen nævnt, Manuskriptet et mindre Paragraftegn.*

[7] *I Marginen her udenfor staar: »How som ..... gield«.*

taghe ouer hanum fire samfelde mod fire samfelde syndaghe oc lathe alderman oc schafferne vnderstande hans sculding[1], oc wil hin[2] æy bæthre, ther for sagh ær, oc lather sigh aff søghe meth the fire samfelde modh, tha scal han ther fore bøthæ een tynnæ øll oc ij marc wox.

29. Item om noger binder sigh til samen meth annen[3] oc gør partii oc samningh modh noger annen i sælschap, han bøthæ *j* tynnæ øll oc en marc wox eller werghe sigh, som ræt ær.

30. Item huo hin annen kaster meth gamlæ scho eller stenæ eller meth nogeth annet innen scho bothæ eller tel noger annen man eller oc bespotter, han scal bøthæ een marc wox for huert synne.

31. Item huo syne ølpenningæ[4] æy betaler efter schafferns mynnæ, han scal bæthre en marc wox meth øllpenninghene.

32. Item om schaffernæ tænde æy liws betiden om[5] helgedaghe, tha scal huer there bæthre een marc wox ther fore.

33. Item om noger kærer sin sælschaps brother for noger man eller anner noger stedh, før æn han thet hauer kært for alderman eller for schaffere, tha scal han bøtæ en tynæ øll oc ij marc wox.

34. Item om noger swen stæther sigh meth noger schomaghere i Otthens, tha scal han holde hanum thienestæ thet leyemall vth eller oc blyue aff alle gothe kumpaniæ, suo lenge han gør hans nøye, huilken han stæther sigh meth.

35. Item nær schaffere wille ware steffnæ, tha sculæ the radhe meth alderman tel foren; ær thet suo, ath the thet

[1] *En sikkert samtidig Haand har rettet Ordet til »scylding« (jfr. § 27).*

[2] *Nye dske Mag., VI, S. 58 har her »han«.*

[3] *I Marginen her udenfor staar: »Om noger byndher andhen«.*

[4] *I Marginen her udenfor staar »ølpenningh«.*

[5] *»Om« er skrevet to Gange.*

icke gøre, tha scal huer there bødhe j tynæ øll oc en marc wox.

36. Item om the mester swenæ, som schaffere sculæ wære, the thørwæ æy flere wære æn two, oc the sculæ wære the, som wæl meth tucht kunnæ oc gothe synnæ, oc the som godh vmgængelse hawe kunnæ, som ther wæl tilbør, oc nær man kesæ them ther til, tha scal man kesæ dansche swenæ, huilke som the tæncke, at sælschapeth best nyttæ ære, oc the, ther til keses, the sculæ hawe laas oc lycke til at beware meth thet, som them befaleth ær.

[Tiljöjelser med en væsentlig samtidig Haand:]

37. Item oc skal ynghen leghe tynne opp for vdhen aldhermansens mynne, hoo thet gør, thaa skal hwer gywe en tynne øl oc ij mark vox.

38. Item hoo ther henther eller kaller nogher swen, hans hosbone til forfangh eller skadhe, thaa skal hwer bødhe en tynne øl oc ij mark vox etc.

[Tilföjelser med en Haand fra det 16. Aarhundredes første Halvdel:]

39. Ithem ingen schomager suend schall gaa tiill tynne mett sine kniffue paa szig wed j *fierding*[1] øll tiill brøde for huer szynnde.

40. Ithem nar noger suenne dragis paa guluffuit, tha schall icke nogen szuend gaa paa gulluffuit att skillie att wden skaffernis loff wed j *fierding*[1] øll tiill wiide aff huer, som thet giør, huer szynde, och ingen naade met.

[Tilföjelser med en Haand fra Frederik II's Tid:]

41. Item skal skaffernne opkreffue giesthernis kniffue eller fremmith suenis; huilchenn som iche wil antuorde them sine kniffue, hann schal wduissiis oc giiffue enn *fierding*[1] øl, som udbyernne[2] gesthernne; oc hues skaffernne thet forgethe, skulle thi giiffue enn *fierding*[1] øl.

[1] *Nye dske Mag., VI, S. 59 og 60 har Tønde for Fjerding i §§ 39, 40, 41 og 42.*

[2] *Nye dske Mag., VI, S. 60 har »udbyenns (?)«, Langebek læser »indbyernni«.*

42. Item haffuer alle suennene samraath, ad huer sckal møde tiil *tynne*, indenn klochenn faar wdslagenn sex[1] wedt enn *fierding* øl tiil wiide.

[Halvtredie Side blank og herefter følgende Slutning med den oprindelige Haand:]

Ath ku*m*panæ suo dricke oc gø*re* them gladhe, huræ the sa*m*nes oc fynnes, ath the altiidh k*er*lighet mellem them hawe oc gothe we*n*nir blyue, oc ath the æfth*er* døden mwæ fangæ th*et* ewynnelighe lyuæ, th*et* giuæ oc vnnæ then, th*er* mæctigh ær altingh oc schicker them æffth*er* syn benedidæ wilie. Am*en*.

[Paa Omslagets tredie Side foroven læses endelig:]

Anno d*omi*ni mdxix do*mini*ca an*te* [festum] natiuitatis Ma*rie*[2]. It*em* how som oss b*re*dh*er*, so*m* tha wor reth[3], hand bødh*er* th*er* for j t*yn*ne øl och ij mark wox.

5.

1412, 6. Septbr. Borgemestere og Raad i Malmø give Byens Rebvindere Lavsartikler.

Efterfølgende Skraa er tagen af »Registrum ville malmöyghe« (Fol. 6 b.) d. e. Malmøs gamle Stadsbog, der er begyndt 1420 af Byens Notar, Aage Jensen med Tilnavnet Degn. Den opbevares i Lunds Universitetsbibliotek. I Script. rer. Dan., VII, S. 243—6 gjöres udførligt Rede for Stadsbogens Indhold jfr. M. Weibulls Saml. t. Skånes Hist., 1873, S. 39—42. Tidligere trykt i Nye Danske Magasin, V, S. 121—2 efter en Afskrift af Langebek i hans Diplomatarium i Rigsarkivet, samt i Svenskt Diplomat. från och med 1401, II, S. 536—7 efter Malmø Stadsbog. Denne har ikke de nedenfor tilsatte Paragraftal.

Alle the, the*t*tæ breff høræ ell*er* see, helsæ wi bor[gemestere] ok radme*n* i Malmøghe kerlighe m*eth* gwth; kungøræ, oss effter nathæ ok wiliæ war nathighe frwgæ dro*t*-

[1] *Et andet nu ulæseligt Klokkeslet er rettet til »sex«.*
[2] *D. e. Söndag den 4. Septbr.*
[3] *Nye dske Mag., VI, S. 60 er tilböjelig til at læse »som oss bryder, som tha wor with«. Den ovfr. givne Læsemaade stemmer med Langebek.*

ning Margret*is* ok[1] hawæ vnth waræ byme*n* eet embit, som er repwi*n*de*re* æmbith, ewindelike at nydæ ok brwgæ i saa madæ m*eth* forskel ok wilkor, som hær efter stander skrewith.

1. Først ath the skule ware firæ ok tiwghæ i embed*it* ok ey fleræ. Tha noger affgar, tha skal m*eth* radh ok wiliæ borgæmestar*is*, radmens ok embetz fore nempd, som tha eræ, een a*n*nær i the*n* sa*m*mæ stath, som hin afgik, kesis ok insædiæs.

2. It*em* ok maa hwsfrwghen efft*er* bondins dødh nydæ th*et* sammæ æmbit, e mædhen hwn ænkæ ær ok siin frægdh bæwarer, ok ma the*n* hwsbondæ, som hwn sidh*en* m*eth* hedh*er* ok æræ faar, nydæ th*et* sammæ æmbit m*eth* wilyæ ok samtykke borghemester*is*, radmens ok æmbitz, som føør er saght.

3. Hwilkin man, som i th*et* for*nemp*dæ emb*it* gaar, han skal giwæ radhet i Malmøgæ sex sk[i]li*n*g grot ok embed*it* een kost haldæ m*eth* tiwghæ fadh ok iij ferskæ rætæ ok øll swa megh*et*, som th*er* thil hører.

4. It*em* tha ma inghen byman i Malmø hafwæ bastge*r*ning faal ok ey replagh vden the, som i embed*it* ære; hwa som hær amot gør, bædhræ byn tree mark ok embed*it* tree mark.

5. It*em* tha ma ok enghen bondæ aff landh sælghæ symæ ell*er* hankkæ[2] i pennyæ word vdæn i helt[3] tiwgh ell*er* halft, som tha i knyppyt er.

Thesse forskriffnæ stykkæ wilghæ wi folko*m*mælike ok woræ eft*er*ko*m*mændæ m*eth* them ok theræ eft*er*ko*m*mendæ stadhug ok fast ath holdæ i allæ madhæ. In cui*us* rei testimoni*u*m sigillu*m* n*ostr*e ciuitat*is* vna cu*m* sigill*is*

[1] *»ok« er i Ny dsk. Mag. V, S. 122 rettet til »at«; Langebeks Afskrift har »ok«. Sv. Dipl. vil forstaa det som »os«.*

[2] *Nye dsk. Mag., V, S. 122 læser »haukkæ«, en Ordform, der er tvivlsom (s. Kalkars Ordbog).*

[3] *Her staar »halt«, hvad der maa være en Skrivefejl for »helt«.*

virorum discretorum videlicet Andree Martini, Hennechini Aghesson, proconsulum, Gynteri Lybrytsson, Clawus Riwæbrøth, Jenis Magni, Jenis Beyere, Tulonis Andersson et Andree Horn, consulum ibidem, presentibus est appensum. Datum anno domini m⁰cd⁰xij⁰ feria tercia ante festum natiuitatis beate Marie virginis.[1]

6.

1415, 22. Aug. Raadmændene i Slesvig give Byens Skrædere Lavsartikler.

Denne Skraa er aftrykt efter Dr. A. Sachs »Geschichte der Stadt Schleswig« (Schlesw., 1875, S. 334—336). I den saakaldte »brune Bog« i Slesvigs Byarkiv, der skriver sig fra Midten af det 16de Aarhundrede og begynder med nogle Afskrifter fra »des rades olden stadthbok«, findes om Skrædernes Skraa kun Følgende (Fol. 104): »Des snyder amptes breff ys datert die assumptionis Marie anno 1415«, hvad der dog ikke er rigtigt, idet den, som det nedenfor vil ses, er dateret Ottendedagen efter. Originalen synes tabt. Dr. Sach har til sit Aftryk benyttet en Afskrift fra det 16de Aarhundredes første Halvdel, som han fandt i Slesvigs Byarkiv. — De ndfr. trykkede Paragraftal findes ikke hos Sach. De ere tilsatte, hver Gang Aftrykket har et »Item«, samt fire Steder, hvor Aftrykket begynder et nyt Stykke uden noget »Item«.

Wii radmanne der stat Sleszwik bekennen vnde betugen vor alle den jennen, de nu unde noch tokomende szint, dat wii desz ensz worden szint mit unseren leven medeborgeren, den beschedenen mannen in deme ampte der scrodere, wodane wisze sze unde ere nakomelinge in deme sulven ampte ere rechticheit unde wilkore holden scholen, de nutte unde vromlick vor sze unde ere nakomelinge wesen scal in tokamenden tiden in der wisz, alse nascreven steit, stede unde vast to holdende.

1. To deme ersten: we dat scroderwark oven wil, de scal dat drie eschen van den warkmesteren, alse im medensommer umb sunte Johannis baptisten dage[2], darna

[1] *Jomfru Maries Fødselsdag er den 8. September og faldt 1412 paa en Torsdag.*

[2] *D. e. den 24. Juni.*

to deme breden mandage na sunte Michaels dage[1] unde to winachten; fortmer scal he wesen echt unde recht gebaren unde unberuchtet, bede he unde sine hues fruwe, ifte he eine hebbe edder hebben scal.

2. It*em* szine[2] scal szo gut wesen alse twe punt engl. unvorborgen, ock scal he vor den warkmesteren sniden eine underrok, eine mannes hoiken kogele unde ein par hosen gudes wandes szines egenen gudes edder eines anderen, do he it nichte vormach; isset unstraflich, szo scal he des amptes werdich wesen unde geven to deme indracht eine halve tonne denskes bers, einen scinken vleskes unde brot vor tve schill*ing*, deme rade bede vor dat ampt unde borgerscup xij schill*ing* lubesk; darna wan eme de warkmestere to seggen, szo scal he deme ampte eine koste doen mit ver vullenkamenen rechten unde eine tonne densk bers unde ein punt wasses.

3. It*em* scal he borge sedden vor dusse vorbenomeden stuke, dat sze alse scheen, ock scal he binnen jar unde dach nicht mit sineme gude wedder utevaren; weret, dat he ute varet, so scal he der burgerscup quiit wesen ock des amptes.

4. It*em* we overscheren wil, de scal den scroderen geven eine koste, alse vorscreven steit, unde deme rade xij schill*ing* bede vor dat ampt unde borgerscup; wil he scroderwark medeoven, so scal he dat ampt eschen, alse vorbenomet is, unde geven deme ampte anderwarf eine koste, alse gesecht is, deme rade vj schill*ing*.

5. It*em* wilkere scrodere einen jungen tosett, de scal deme ampte geven eine tonne bers, einen scinken vleskes, tve schill*ing* brodes, botter unde kese unde ein half punt wasses.

[1] *Efter Oplysninger i »Zeitschr. für die Gesch. der Herzogthümer« (IV, S. 419—20) er »brede Mandag« en navnlig i det østlige Holsten gængs provinsiel Betegnelse for Mandagen efter Mikkelsdag.*

[2] *Hermed kan jævnføres ndfr. S. 34 § 2 og S. 39 § 2.*

6. [It*em*] were, dat jenige scrodere einen szoen hadde, de hir binnen der stat gebaren were unde wolde des vaders ampt oven, de scal vrig wesen van allerleie ungelt unde kosten, de in dat ampt børen ute to gevende.

7. It*em* were jement van den scroderen, deme wes schelede up szinen knecht edder desgeliken hinwedder deme knechte up szinen mester, de scal des openbaren vor den warkmesteren, unde de scholen de sulven darover vorenenen.

8. It*em* were, dat jeniger knecht sik vorbunde to denende mit jement in deme ampte unde vor de tit afginge, deme scal numment binnen dusser stat to denende beholden; were, dat jement it dede, de scal breken in dat ampt eine tonne bers.

9. It*em* were jement van den scroderen, de sik vorsumede in szineme ampte, unde jement darup schilte, dat scholen de warkmestere mit den tve ratmannen, de deme ampte togefoget szint, vruntliken scheden, alse dat enen an beden siden genoge.

10. It*em* were ock, dat jement dat vorsmade, wat eme togefunden were, it were welkerleie broke, lutte edder grote, unde dat ampt darmede vorachte unde schote sik vor deme rade, szo were an sulkeme to vullenbringende, wat eme togefunden wart, unde geven deme rade to deme broke eine tonne wism*arsk* bers, deme ampte eine tonne densk bers.

11. It*em* wilkere scrodere einen knecht upseddet unde gift eme halfwark to neiende, wert he darmede vorwunnen, de scal beteren deme rade eine tonne wism*arsk* bers, deme ampte eine tonne densk bers, so vaken alse it schut; fortmer wilkere scrodere hemeliken to sik treket edder loket jement to neiende, wert he darmede vorwunnen, de scal beteren deme rade eine tonne wism*arsk* bers, deme ampte eine tonne densk bers; ock szo wille wii,

dat nummment van buten to edder innen, man edder fruwen, hir in der stat sniden edder neien scholen niwes wark; we darmede befunden wert, dat wark scal to vorne an den rat unde ampt vorbraken wesen.

12. [Item] were ock, dat eine guder hand, man edder fruwen, des in willen hadde van jement to doende van buten to, de scal sik bewisen den warkmesteren unde doen enen to wetende, dat it schute mit erem vorweten unde willen.

13. It*em* umb sunte Johannis dage to middensommer, szo scholen de scrodere mannigliken, man unde fruwen, de des amptes mede werdich szint, tosamende wesen, vroliken eten unde drinken, to vorne des morgens in deme dome to missen unde darto offeren; de to huse is, de dat nicht deit, de scal vj penn*inge* breken, szunder it were, dat jement redelicke nottruft hadde, de scal szin gelt allikevel ute senden.

14. It*em* we jungest in deme ampte is, de scal toseggen in der møde, alse vaken eme de warkmestere toseggen, under deme broke einer halven tonnen bers unde eines pundes wasses; de nicht to der møde kumpt, deme togesecht wert, de scal vj penn*inge* breken edder panden eme da szo vele; were, dat he des wegrede unde mit homode vorsatich wesen wolde, szo scal men eme szunder jenigerleie broke panden up j schill*ing*.

15. It*em* szo wille wii, dat de scrodere bi sik sulvest allene nene møde holden scholen, szunder tom ringesten en van den ratmannen, de deme ampte togefoget is, aldar jegenwordich bi wese.

16. It*em* we jungest in deme ampte is, de scal szo lange deme ampte denen, wente szo lange he enen loser kricht, de szin rechte gedaen het; ock ein islik knecht in deme ampte de scal to veren tiden in deme jare ute geven in der bussen iiij penn*inge*, junge ij penn*inge*.

17. [Item] were dat jement van enen krank worden

unde geldes behofede, deme scal men ute der bussen lenen eine summe geldes; kumpt he up unde neset, scal he nicht ute der stat wanken, er der summe geldes betalet is; isset, dat eme got eschen wil, szo scall dat ampt sik szines gudes underwinden vor szo vele geldes, as lenet was, unde bringen eme erliken, alse ere sede ute wiset, to der erden.

18. It*em* man unde fruwen in deme ampte scholen wesen to der vigilien unde missen unde to der graft[1] under deme broke vj penn*inge*, ok scal ein islik man unde fruwe sulvest edder einen baden senden to wakende aver dat lik bi vj penn*inge* to deme broke.

19. [Item] ok we deme anderen szine scrodgaste uteloket vor der tit, de scal in dat ampt breken eine tonne densk bers.

Up dat dusse vorscreven stuke szunder jenigerleie weddersprake stede unde vast bliven scholen to ewigen tiden, szo hebbe wii dussen bref gesterket to einer groteren vorwarunge mit unser stat ingesegele. Geven na der bort Christi dusent ver hundert darna in deme føfteinsten jare in den achte dagen unser leven fruwen der upvart[2].

[Senere Tilføjelse:]

Ok hebbe wii amptes brodere underscreven belevet vor unsz unde unsere nakomelinge ewich to holdende, dat eines amptes broderes dochter scal unde mach bekreftiget wesen unde bliven to genetende dat half ampt unde de nablivende wittiben desgeliken.

Dit is scheen am jare na gades unseres heren bort vøftein hundert darna in dem ersten jare in des ersamen Jurgen Dowen husze in biwesende eres bisitters, Drewes Bülow, borgemesters, des werdigen heren Marquardes Swertfeger, karkheren, Michel Lucht, Jurgen Dowe, oldermannen,

[1] *Her staar »ghwast«.*

[2] *Det er Marie Himmelfartsdag den 15. August.*

Clawes Symens, Hans Aschenborg, Arend Scrøder, Harmen Overscherer, Jacob Overscherer, Hinrik Jeger unde Peter Scrøder, alle amptesbrodere.

7.

1415. Kjøbenhavns Skræderes Skraa, vedtagen med Tilladelse af Biskop Peter i Roskilde samt Kjøbenhavns Borgemestere og Raad.

Nedenstaaende Skraa er udskreven af den i Kjøbenhavns Raadstuearkiv bevarede anden Del af de ved P. Resen († 1688) som Borgemester og Præsident i Kjøbenhavn foranstaltede Afskrifter af kjøbenhavnske Lavsskraaer (»Kiøbenhafns Lavgers gamle oc ny Privilegier, Tom. 2. Aar 1683« S. 947—51).[1] *Den har der Overskriften »Skredernis Skraa 1275«. Professor Johs. Steenstrup har imidlertid vist (Hist. Tidsskr. 5 R., VI, S. 479—84), at den snarere maa sættes til 1415. Den i Indledningen nævnte Biskop Peter af Roskilde kan kun være Biskop Peter Jensen Lodehat (1395—1416); paa hans Tid var der Borgemestere og Raad i Kjøbenhavn, men en Borgemester fandtes ikke 1275. Regningen efter Grot peger ligeledes paa Tiden efter 1400 (s. P. Hauberg i Aarb. f. nord. Oldk. 1884 og 1886). Naar en Del Paragrafer have Bøder i Daler, tyder det paa senere Ændringer, ti Dalerberegningen hører det 16. Aarhundrede til (s. Will. Scharling: Pengenes synkende Værdi S. 15) ligesom Udtrykket i § 20 Herrehof d. e. Herredag, der første Gang findes i Kristian II's Haandfæstning 1513 (Aarsberetn. fra det kgl. Gehejmeark., II, S. 57). Men den Resenske Afskrift er jo ogsaa, som Efterskriften til den viser, tagen efter en bl. A. ved Udeladelse af flere Artikler ændret Kopi af den oprindelige Skraa. Den har Paragraftallene 1—23, men ikke de følgende, hvad der kan tyde paa, at §§ 24—27 ere nye Tilføjelser. — Skraaen har tidligere været trykt i Kbhvns Dipl., I, S. 26—28.*

I nafn gud faders och søns och den hellig aands, amen. Aff tilladelse och stadfestelse werdige faders med gud, biscop Pitters i Roschilde och borgemester och raad i Kiøbenhafn, hafue wi skredere, boendis her sammesteds optagit och annammet it brøderschab, gud den hellige threfoldighed till lof och heder och ære och vore efterkommere brødres och søstres lifuis och sielis bestandelse

[1] *Jfr. Danske Samlinger, IV, S. 239—240.*

alle disse efterschrefne artichle och schraaer fast och v-brødeligen att holdis vnder saadanne vide och brøde, som hosz huer artichel, som efterschrefuit, staar.

1. Huo som skræder eller ofuerschær vill vorde i Kiøbenhafn, schall gifue iij ℔ vox och 4 ß grot till indgang, dertill ij *tønder* dansch øll, x ny begere, ij fad salt mad, ij fad smør, ij oste och brød, som dertill hører.

2. Huo som vill winde embedet och broderschab, hand schall schære it par kleder och giøre det ferdig paa oldermandens bord, och da schall prøfuis, om hand kand giøre fuldt i lauget, førend hand annammes; det samme schall were om ofuerschær embede.

3. Huo som vill bruge begge disse embeder, hand schall giøre fuldt for baade embeder.

4. Naar broder eller søster blifuer død, da schulle fire brødre, som till sigis, waage ofuer liget om natten, och alle brødre følge liget til kierchen, och schall ingen bortgaa, førend liget er jordet; huo det forszømmer vden oldermandens forlof och it[1] louglig forfald, bøde for huer gang ij grote.

5. Huo som till sigis at waage och ey kommer, bøde ij grothe.

6. Huo som ey kommer betiden at følge liget af huuset och till kierchen, bøde j grothe eller bevise sig at hafue loulig forfald.

7. Huo som vill ferdis sit verf af byes, pellegrim eller anden sin verf, hand maa ingen befale szit embede vden en af sine laugsbrødre eller hans suend.

8. Døer nogen broder, da maa hans hustrue sidde enche aar och dag och bruge embedet.

9. Huo som biuder nogen giest vden oldermandens forlof, bøde iiij groth.

[1] *Her staar »ind«, som i Kbhvns. Dipl. I, S. 26 er læst »med«.*

10. Huer schall bøde huad hans giest eller hans bane (!)[1] bryder i laugshuusz.

11. Huo szom ey følger laug[s]liusz hellige legoms dag[2] i process, bøde iiij grott.

12. Huo som worder till sagt at bere laugsliusz och det forszommer hellig legoms dag eller for . . . .[3] bøde j *tønde* øll.

13. Huo szom stefner szin laugsbroder ind for nogen rett, førend hand er forfult for oldermannen, bøde til lauget *j tønde* øll j dr[4].

14. Huo szom v-loulig strafer sin laugsbroders gierning, bøde ij grott.

15. Huo som siuer de kleder, som hans laugsbroder hafuer schaaren, vden hans loff, bøde ij grotte.

16. Huo som holder suend till half gierning, bøde *j tønde* øll j dr.

17. Huo som iche udgifuer laugspendinge inden forlagt tid, gier[5] todobbelt for huer tid.

18. Setter nogen broder nogen læredreng paa sit werchsted och siger iche oldermanden før thill, bøde j dr. och giøre siden fuldt for hannem eller gifue hannem forlof.

19. Huo som er lauget imod, scheer och syer, førend hand hafuer wundet lauget, hand bøde for huer støche arbeide j dr., om hand der med worder ofv[er] befunden, eller suerge sielff tredie for saadan sag.

20. Maa och ingen broder opszette flere suenne end

[1] *»Bane« giver ingen Mening, her skal muligvis staa »bwdh« eller »svend« (s. ndfr. Odense Skinderes Skraa 1493 § 36 eller Kjøbenhavns Vognmænds Skraa 1518 § 20), hvis her ikke simpelthen kan læses »barn« (s. ndfr. Kjøbenhavns Slagteres Skraa 1496 § 26).*

[2] *D. e. Kristi Legemsdag den anden Torsdag efter Pinse.*

[3] *Resens Afskrift har her det uforstaaelige Ord »szuschedis«. »For szuschedis« kan muligvis være en Fejlskrift hidrørende fra f. Ex. »sti trinitatis söndag« (jfr. ndfr. Roskilde Smedes Skraa 1491 § 19).*

[4] *Her ligesom i § 16 er »en Daler« sikkert den senere Tids Bødebestemmelse, der traadte istedenfor Øllet (s. Hist. Tidsskr. 5 R., VI, S. 483).*

[5] *Kbhvns. Dipl. I, S. 27 læser »giør«.*

tho och en dreng enten herrehoff eller anden thiid, huo her imod giør, hand bøde j dr.

21. Huilchen laugsbroder som tillsteder nogen at dobble i sit huusz, bøde j dr., om det er beviszligt.

22. Huo szom holder gierning inde otte dage efter oldermanden hafuer hannem till sagt, bøde j ꝑ.

23. Huilchen broder szom kommer till stefne eller till drich med bare bene, bøde j grott.

24. Weddies brødre[1]. Derszom brødre weddies i laugshuusz, da schall det w[e]dfæ komme till lauget, som de om veddie.

25. Huilchen broder som giester indbiuder, hand betale for dennem, strax de hafue en tid druchet; maa olde[r]mannen hafue en giest fri i alle laugsdriche[2].

26. Huilchen broder som opszetter nogen suend, som hafuer syet vden eller inden byes emod lauget och embedet, bøde j dr.

27. Wnder oldermanden nogen at giøre imod for*schref*ne artichle, da schall hans brøde were efter brødres szigelse.

Nota.

Item er mange artichler vdi denne gamle schraa, szom schrederne hafue selfuer udeladet udi denne deris copia, hoesz huilche samme artichle er noterede dette signum x i den gamle schraa.

Vide anden schredernis schraa aar 1493 och i aar 1543[3].

Af raadstuens gamle brefve.

[1] *Disse to Ord staa i Afskriften som en Overskrift over Paragrafen.*

[2] *»Maa oldermannen« o. s. v. staar i Afskriften som Slutning paa § 26, men passer bedre som Slutning paa § 25.*

[3] *Under 15. April 1493 stadfæster Kong Hans (s. ndfr.) en nu ikke opbevaret Skraa for Kjøbenhavns Skrædere. 1543 er sikkert en Skrivefejl for 1545, ti under 9. November 1545 give Borgemestre og Raad i Kjøbenhavn Byens Skrædere en ny Skraa (s. Kbhvns. Dipl., II, S. 266—270).*

8.

1418, 3. Marts. Borgemestere og Raad i Slesvig give Byens Bagere Lavsartikler.

Slesvig Bageres Skraa er indført Fol. 100—101 i den saakaldte »brune Bog« (s. ovfr. S. 25) i Byens Arkiv som »Affschrifft des becker ampts breues ense gegeuen wo daterth anno Christi 1418 die Mathie«, og det er den, som her er aftrykt. — De her tilsatte Paragraftal findes ikke i Manuskriptet.

Wy borgermesters vnd radthmanne der stadth Slesswick don wytlich vnde apenbar allen den jennen, de dusse jegenwordige schrifft seen vnd lesen horen, dath wy dath eynsz geworden syn myth vnsen leuen medeborge[re]n, den bescheden mannen in deme ampte der becker, myth vns wanafftig, wodane wisze sze vnde erhe nhakomelinge im suluen ampte erhe rechticheyt vnnd wylkore hebben scholen, de nutlich vnd fromlich vor sze vnd der gantzenn menheyth in tokamenden tyden wesen schall, in der wyse alse nageschreuen steyth, stede vnd vasth tho holdende.

1. To deme ersten, we dath becker ampth wynnen wyll, de schall wesen vmberuchtett, echte vnd recht, deszgelichen syne husfruwe ok, vnd schall bewysynge bryngen, wor he lesten gedenth vnd syne handelinge dar holdenn hebbe, vnd schal dath drye eskenn in deme ersten haluen jare, vnd wen he annhamen worth, szo schall he vor deme warckmester syn egen gud[1] backen, schon roggen vnd wegge, vnd schenken deme warckmester myth den gennen, de dar by geesketh synth vth deme ampte, beer vor iij β, isseth dath he gantz schippell brodth backeth vnd maken kan, he genete des amptes, issedt nycht, he lere[2] vordann.

2. [Item][3] ock schall ith syne[4] szo gudth wesen alse x lubesche mark vnuorborgeth, edder he schall borge setten

[1] *Dette Ord har endnu et Par Bogstaver, som ere udslettede med andet Blæk end det oprindeligt brugte.*

[2] *Herefter staar Ordet »betere«, som dog synes overstreget.*

[3] *Her og nogle Steder ndfr. er det formentlig manglende »Item« føjet til.*

[4] *Hermed kan jævnføres ovfr. S. 26 § 2 og ndfr. S. 39 § 2.*

vor szo uele geldes, alse schreuen is, vnd schall bynnen jar vnd dach nycht vth der stadth teen stedes vthe blyuende, vnd schall geuen in den radth beyde vor ampth vnde borgerscupp xij ß[1] vnd deme ampte tho indracht eyne tonne denskes bers, darnha, wen emhe de warckmester tho secht, eyne kosth myth vheer follekamen rechten vnd dar tho botter vnd kese vnde eyne gute tonne denskes bers, vnd schall dar nemanth tho buddenn sunder des warckmesters orleff; were dath he duth nicht ehn dede, szo schall synn borge duth holdenn vnnd dhoenn vnd darenthbauen deme rade j *tonne* wiszmarsks beers, ock schall he geuen, dar men des amptes lichte mede holden schall, dath dar hengen tho deme dome vor suncte Peters bilde, ij punth wasses.

3. [Item] forth mher were, dath eynn becker keme vpp eyn kopp, dar rogge veyle were bauen iij heythschepell, vnd eyn ander becker dar by qweme, deme des behoff were, ehr de vpslach dan were, de kopp scholde erher beyder tosamen wesen[2]; were dath jemanth deme andern des weyerde, de schall breken in dat ampth j *tonne* denskes bers.

4. Item fynth eynn becker den andern in der molen, de syn korne malen leth, vnd is deme andern des mede behoff, he schall ehm tostedenn eyn heytschepell edder twe mede[3] tho malende; weyerth he des, he schall breken in dath ampth eyne halue tonne denskes beres.

5. [Item] ock szo wyll de radth, dath se szo fogen vnnderlanges, dath se alle dage veyle hebben gudth brodth beyde schonnroggen vnnd weggen [4]ane ere[4] . . . .[5]

[1] *»xij ß« er tilskrevet i Marginen.*
[2] *Her er først skrevet »syn«, som igjen er udstreget.*
[3] *Dette Ord er tilskrevet i Marginen.*
[4] *Disse Ord ere tilskrevne over Linien istedenfor to overstregede væsentlig ulæselige Ord.*
[5] *Her findes et ulæseligt Ord. Ordet »vorfall«, som der dog ikke staar, vilde her give en Mening.*

den sze redelichenn bewisenn kunden, vnnder der broke xviij β inn denn radth.

6. [Item] ock schall de warckmester alle weken ehn maell vmbgann vnnd beseenn der becker brodth, dath sze backenn nha der tyth, issett strafflich, menn schall ith thosnydenn vnnd sendenth tho suncte Jurgen, edder de warckmester schall emhe vorbedenn dath brodth apembar veyle tho hebbennde vnnd schall geuen tho kope dre vor twe; were dar jemanth, de dath vorsmade vnd myth homodth vorsete, de schall brekenn in den radth eyne tonne wismarksz bers, in dath ampth j *tonne* densk bere vnde dath ampth qwydth eyn halff jare, vorsumeth de warckmester dath, de schall brekenn in denn radth viij β.

7. Item szo wyllen wy vnde vorbedenn, dath hir nummenth van buten edder van bynnen, szunder he sy in deme ampte der becker, hirbynnen brodth veyle hebben schullen behaluenn in vnsern freyen markede, tho jarmarkede vnd am guden donnerdaghe[1] de euene lydth vmme, szouerne dath brodt nycht voruaren wesenn scholde, wan emhe de warckmester dath kundigett[2] hefft vnd darenthbauen in den radth xviij β to beterende.

8. Item were, dath godt idth szo tofogede, dath hir eyne tosoky*n*ge wurde van gnade vnd afflates wegen edder eyn inleger van krigesz wege*n*n, szo wyll de radth des mechtich myth deme ampte wesenn brodth intostedende veyle to[3] hebbenn, we szo wyll, tho eyner beschedener tydth.

9. Item we jungesth in deme ampte ys, de schall toseggenn tho der moedth, vnd we nycht ehn kumpth, de schall brekenn in dath ampth xviij *penningk* vnd in[4] de

[1] *D. e. Skærtorsdag.*
[2] *Her har oprindeligt staaet »vorkundigett«, men »vor« er udstreget.*
[3] *Dette Ord er skrevet til over Linien.*
[4] *Et i Marginen med Haandskriftets sædvanlige Blæk tilskrevet Ord er med nyere Blæk rettet til »in«.*

busse[1], alszo vakenn emhe de warckmester thosecht, eyne schillingk.

10. [Item] ok schall de jungeste enthfengenn vnd vthdon des amptes licht alle hoichtide dage by broke vj *penningk.*

11. [Item] ock schall de jungeste eyns vmbgann in der wekenn myth der bussen vnd eskenn van islichem becker vor eyn islich weytenn molder eynen penningk; wol ehm dar mede vorsydt, de schall in dath ampth brekenn iij β, ock scholen de becker vmb paskenn vnd vmb suncte Michaelis den gemenlichen thosamende kame*n*, man vnd fruwen, vnd wesenn behagelich eten vnd dringken thosamenndhe, nach dem se eyns werden myth den radthmennen, de erhe bysytters syndth, vnde flyen erhe dingk vmme schamelige vnd ander stucke, des nodth is in erheme ampte; we nicht ehn kumpt, de sunder redeliche ohrsake edder vorfall is, de schall brekenn iij β in dath ampth allikewol in dath lack syn antall tobetalende.

12. [Item] ock scholen de becker erhe modt nicht holden sunder de radthman, de ehr bysytter synt, dat jegenwordich bysynth, vnde wes dar endigett worth, dath schall stede blyuenn, sunder idt weren graue saken, de in hanth vnde in hals gingenn, vnde we syck dar enthbauen vor denn radt schutt, de schall xviij β beterenn in den radt vnd j tonne denskes bers inn dath ampth, vnde stede thoblyuende, wes dar kundigett is.

13. [Item] forthmher we vth deme ampte vorstoruett vnde eynen echte szoene nhalett, wyll he des vader ampth nha ouen, szo is he frig vor allerleye stucke beyder der stadth vnde deme ampte tho donde, wes in dath ampth rort; isz des nicht, szo mach de fruwe dath ampt nhabesytten jar vnd dach vnd nicht lenger.

14. Item we vth dem ampte vorstorueth, de tho synen

[1] *Her staar »bide«.*

jaren kamen is, dar scholen man vnde fruwen bywesenn beyde tho der vigiliienn vnde tho der missenn vnde offernn dar iszlich eynen lubeschenn pennyngk vnd blyuen dar by, wente dath lieck begrauenn is, eyn iszlich vnder deme broke vj *penningk*.

To tuchenusse dath alle dusse vorgeschreuen stucke stede vnde fasth blyuen scholen szunder jenigerleye weddersprake, szo hebben wy vnser stadth ingesegell gehengen latenn ahn dussen breff, de geuen is nha gades borth dusenth vee[r]hunderth dar nha in dem achteindstenn jare in den achte dagenn des hilligenn apostels suncte Mathias[1], auer hirin geschreuen anno Christi 1558 mandages nha Dionisii[2], wylkere was de 10 octobr*is*.

9.

1421, 2. Novbr. Borgemestere og Raad i Slesvig give Byens Slagtere Lavsartikler.

Nedenstaaende Skraa er trykt efter den saakaldte »brune Bog« (s. ovfr. S. 25) i Slesvigs Byarkiv Fol. 103—104, hvor den findes indført med følgende Overskrift: »Affscrifft der knakenhower ampth breues gegeuen vnde datert 1421 aller selen dage«. — De her tilsatte Paragraftal findes ikke i Manuskriptet.

Wy borgermestere vnd radthmanne tho Sleszwick bekennen vnd betugen vor alle den jennen, de nhu jegenwordich vnd noch thokamende sy*n*n, dath wy des inssen geworden myth vnsen leuen medeborgeren, den bescheden menne*n*n in deme knakenhower ampte myth vns, wodane wysze sze vnd erhe nakomelynge in deme szuluen ampte erhs rechticheytt vnd wylkore holden scholen, dede nutlich vnd fromlich vor sze vnd der gantzen gemeynheyt in tokame*n*de tyden wesen schall, in der wyse alse nhageschreuen steytt stede vnd fasthe tho holdende.

[1] *Det er Apostelen Matthias Dag den 24. Februar.*

[2] *D. e. Dionysius' Dag den 9. Oktober, der 1558 var en Søndag.*

1. Tho deme ersten, we dath knakenhower ampth wy*nn*en wyll, de schall dath wynnen nha rade des rades vnd des gansen amptes folborth vnd schall wesen eyn vnberuchtett bederue knecht edder man, mangk allen framen luden echte vnd recht gebaren nha de ee, vnd schall dath dryg esken van deme warckmester in deme ampte dessuluen verndell jares, wen he dath esketh vnd wen he thogestadigett warth, szo schall he geuen deme ampte xviij *penningk*, in den radth xij ß vnd ij punth wasses vnser leuen fruwen vnd dar nha deme ampte eyne[1] tonne denskes beres, vnd wen eme de warckmester thosecht, szo schall he geuen dem ampte eyne kosth myth veer vollekamen rechten vnd eyne tonne denskes beres vnd schall dar nemanth tho bidden sunder des warckmesters orleff.

2. Item we dath ampth eskett, dath syne[2] schall wesen alszo gudt alse teyn margk lub*esck*, edde he schall deme warckmester borgen setten vor szo vele geldes, alse gesecht is, vnde werett, dath he storue bynnen jares, szo schall de borge deme ampte betalen de teyn m*a*rk lubesck, vnde wereth, dath he in der koste brockafftich worde, alse vorgeschreuenn is, szo schall he breken in den radth xviij ß vnde viij ß in dath ampth.

3. Item we jungesth in deme ampte is, de schall tho seggen tho der morgensprake vnd modth alszo vaken, alse emhe de warckmester thosecht; deyth he des nycht, szo hefft he vorbraken xviij *penningk* alszo vaken, alse he dath jegen den warckmester vorsumeth.

4. Item szo schall he vnser leuen fruwen licht alle hoichtide dage enthfengen vnd wedder vthdon vnder vj *penningk* broke.

5. Item ock schall he bewaren vnser leuen fruuven busse vnd schall sammelen van eyneme islichem vam

[1] *Her staar »eyme«.*
[2] *Hermed kan jævnføres ovfr. S. 26 § 2 og S. 34 § 2.*

ampte desz vormyddages, de eyn ryndth geslagen hefft, iiij *penningk*, vnd woll ehme des weyereth, szo schal he szunder broke nemen eyn stucke fleskes, dath negesth deme besten, vnnd schall stede in de stede dath gebt in de bussen leggen[1]; wereth dath duth vorsumett worde, so schall he vorbraken hebben, de dath sammelen scholde, eynen schillingk.

6. Item alszo vaken dath ampth tho hope eten vnd dryngken, szo schall de jungeste im ampte denen vnde schencken, he edder eyn ander vor ehm, by iij ß broke.

7. Item woll tho der moedth nicht ehn kumpth, deme thogesecht ys, de hefft vorbraken xviij *penningk;* kumpth he nicht tho der anderen tydth, szo schal he dre schillingke gebraken hebben; wereth ock, dath jemandth myth homode edder wrefell[2], de schall breken in den radth xviij ß vnd in dath ampth viij ß vnd jar vnd dach vth deme ampte tho blyuende.

8. Item we syck vnhouesken bewisett myth worden edder warcken in der modth edder wor se tosamende synth, de schall xviij *penningk* vorbraken hebben.

9. [Item][3] weretth dath jemanth deme andern worde tho sede, de deme andern in syn ere vnnd geruchte gingen, de schall in den radth gebraken hebben xviij ß vnnde beteren wedder deme weddersaker nha des warckmesters seggende.

10. Item wes dar twydracht geendigett warth in deme ampte, dar de radthmanne jegenwordich syn, de dath ampth mede vorwesen scholen, vnd de warckmester, dath schal stede vnd fasth blyuen, offte dath gheendigett were vor deme sytt*en*de stole des rades, anhe dath weren saken, de dar ahn hals vnd in handth gingen.

[1] *Dette Ord er skrevet til over Linien med en anden Haand.*

[2] *Her synes at mangle Noget.*

[3] *Manuskriptets sædvanlige Paragraftegn staar her, men uden noget »Item« efter. Det samme gjentager sig fem Gange ndfr.*

11. Item we syck schutt vam ampte vor den radt vor jenygerleye broke, de hefft gebrakenn den hogestenn broke, vnd wes dar gheendigett is thouorn, dath schall stede vnde faste blyuen.

12. Item were jemant van buten tho dem wekheme (!) bynnen ampte schuldigede vmb qwickschultt, de schall syne sake apeenbaren vor deme warckmester; were de schulte benedden viij ß, he schall eme eyne tyth vor leggen bynnen achte dage*n* tobetal*en*de; were id dar bauen, bynnen x dagen; betalede he nicht tho der ersten tidtt, szo schall he gebraken hebben xviij *penningk*, tho der andern tydt iij ß in dath ampt vnde vj ß in den radth vnd schal eyn verendel jars des amptes qwydt syn; alszo vaken eyner vorsytt syne tyth, de emhe vorgelecht wart, szo hefft he gebraken xviij *penningk* in dath ampth.

13. Item weme de warckmester pandet, de hefft ahn den warckmester xviij *penningk* vorbraken.

14. Item kumpt eyn knakenhower vpp eynen koepp benedden iij ß, den schall he allene beholden, vnd schadede emhe dar jemanth ahn, de brickt in dath ampth xviij *penningk*.

15. Item kamen twe tosamen vpp eynen koepp, ehr de vppslach gedann is, de schall erhe tosamende wesen vnde leggen synen pennyngk by des anderen.

16. Item wereth dath jenich knakenhower wor deme andern schade, de hefft gebraken in dath ampth iij ß.

17. Item wor de enhe den anderen werth vpp den dorpern vnd landth[1], de schall eme nycht in syne*n* kupp[2] fallen vnder iij ß broke.

18. Item szo wyllen wy, dath achte vmberuchtede bederue mans, gebaren alse vorgeschreuen steyth echt vnd rechte, deszgelichen erhe bederue echte wiff, de scholen nhu meer

[1] *Her staar »yndth«.* *»kopensz«.*
[2] *Foran »kupp« staar et overstreget*

nha dusseme dage in dath knakenhower ampth wesenn vnd dath ampth stedes holdenn, anhe dath were alszo, dath godt wolde, dath syck de stadt merede vnnde beterde, szo schall syck dath ampth ock meren vnde beteren nha des rades radt vnd des amptes folborth.

19. [Item] ock szo wyllen wy, dath de knakenhowersz hebben scholen geue frisck flesck veyle vnd vnderlanges szo flyen, dath dar alle flesck dage fleysck veyle vnnde to kope sy, beydes des vormyddages vnd namyddages, by xviij ß broke in den radt; were datt hir gebreck ahnne wurde vnde des namiddages nhe frisck flesck veyle were, de dath feyle edder tho kope hebben scholde, de schall breken in den radh iij ß vnde xviij *penningk* in dath ampth; werett dath de warckmester syck her inne vorsumede vnd nicht geschege, alse gesecht is, de schall breken in den radth iij ß.

20. Item de brickt edder sprickt kegen jenigen radthman edder olderman in deme ampte, de schall gebraken hebben twefoltt vnd des gelichen wedder den warckmester.

21. Item we vth deme ampte vorstoruet vnd hefft eynen echten szoen, de des vaders ampth bruken wyll, de schall des amptes werdich wesenn vnde frig vor de borgerscupp tho wynnende vnde allerleye vngeltt, szo in dath ampth horett; werett ock, dath he nene*n* szone hadde, szo ys de fruwe des amptes qwidth sunder jaer vnd dach, mach sze bynnen amptes blyuenn nha erhes mannes dode.

22. Item wen jemanth vth deme ampte vorstorueth, de tho synen jaren gekame*n* ys, dar nha schall men offernn tho eyner missen, mans vnd fruwenn in deme ampte, eyn islich eynen lubesken pennyngk vnde scholen dar by blyuen, szolange dath lieck begrauen is, eyn islich by vj *penningk* broke.

23. Item wen jemanth vth deme ampte vorstorueth

de tho synen jaren [gekamen ys][1], dar schall erhe licht tho barnen tho der vigilien vnd thor seelmissenn vnd schall ock de halue nacht barnenn.

24. [Item] ock wylcker knakenhouer dar fynnych flesck hefft veyle, de schall dar vnder leggen ey wyth reyne laken, deyth he des nyth, he schall iij β in dath ampth vnd sos schillingk in den radth vorbraken hebben.

25. Item we deme anderen syne koplude van deme lede ropth vnd dath bewysen kan, de schall deme ampte gebraken hebben iij[2] β.

26. [Item] ock wyllen wy dath neyne huszlude ossen edder ko rumpe lenger tho marckede bryngen scholen, alse van sonnauende nha suncte Jacobs dage ahn wente vpp den sonnauenth nha suncte Marten[3], edder men schalt nemen vnde den armhenn geuen.

27. [Item] darbeneffensth schall ock keyn knakenhower flesck vam wagen kopen vnde houwen dath uth vpp syneme lede tho kope by dem hogesten broke.

28. Item nemanth schall van bynnen edder van bute vorkopen schapflesck edder lamflesck by verendelen, we dath deyth, de breke in den radt xviij β vnd viij β in dath ampth.

29. Item ij, iij edder vher mogen kopen eyn ryndth, schapp, lammer vnde delenn dath vnderlanges by verendelen tho erher egene koste vnd nicht mynner tho delende by stucke bym vorgeschreuen broke, sunder dath werde gekofft by vnsern borgeren in deme knakenhower ampte.

30. Item were idt alszo, dath de knakenhower gekofft hadde eynen kopp vnd eyn borger dar by were, deme des behoff were tho syner kosste edder notrufft, de schal geuen

[1] *Se med Hensyn til denne Tilföjelse § 22 samt ovfr. S. 37 § 14.*

[2] *Her er »vj« rettet til »iij«.*

[3] *Det er St. Jakobsdag den 25. Juli og Mortensdag den 11. November.*

deme knakenhower, issedt eyn ryndt, eyn schillingk, eyn schap, vj *penningk*[1].

31. [Item] noch szo wyllen wy, dath de knakenhowers nene modth scholen holdenn hemelichenn sunder bysynth erhre bysytters vth deme rade by broke eyne tonne wysmarsckes bers ahn dem radth gebrokenn.

32. Item woll slachtenn wyll, de schall nemenn vor eyn rynth twe wytte, vor eynn swynn eynenn wittenn, vor eyn schap twe pennynge.

Vpp dath dusse vorgescreuen stucke vnnde artikell stede vaste inn erhre kraffth sunder jenigerleye weddersprake tho ewigenn tiden blyuenn scholenn, szo hebben wy dussenn breff gestarkett myth vnser stadt groteste ingesegell offte secrett. Gegeuenn nha Christi vnsers vorlosers vnnd herenn geborth dusenth veerhunderth in deme eynvndtwintigst*en* jare in die omnium animarum[2], auer hirinn geschreuenn vnd copierth anno Christi 1558 des sondages nha Francisci[3], wylkere was de 9. octobris.

10.

1424, 3. Marts. Borgemestere og Raad i Ribe give Byens Smede Lavsartikler.

Skraaen er skreven paa et stort Pergamentblad med Ribe Bys Segl under, hvoraf der nu kun er et Fragment tilbage; den opbevares i Ribe Raadstuearkiv. J. Kinch siger om den (Ribe Bys Hist., I, S. 324), at den største Del af den er ulæselig. Ved Overstrygning med en Garvesyreopløsning er det dog lykkedes Dr. V. A. Secher at faa Skrifttrækkene frem, og det er hans i Langebeks Diplomatarium i Rigsarkivet nu indsatte Afskrift, som her er benyttet. De ndfr. trykte Paragraftal findes ikke i Originalen.

Uor allen den ghennen, de dessen breff seen, høren edder lesen, bekenne*n* wy borghermestere vnd*e* raedman

[1] *Denne Paragraf stemmer væsentlig med § 55 af Slesvigs nyere Stadsret (s. Kolderup-Rosenvinge: Gl. dske Love, V., S. 346).*

[2] *D. e. alle Sjæles Dag den 2. November.*

[3] *D. e. Franciscus Seraphicus Dag den 4. Oktober, der 1558 faldt paa en Tirsdag.*

der stad Rypen, dat wy umme gut[1] eendracht bestentnisse willen enes jewelken amptes, so hebben wy endrechtlike to ghelaten vnde ghegunnet, [to laten][2] vnde ghunnen jeghenwardich in dessem breue, up dat gode ere unde loff werde mer ghebode werde, den vromen luden des smedeamptes bynnen Rypen vrygampt to holdende na woenheit also in andern steden in desser nabescreuen wise.

1. Int erste so rade wy, dat eyn islik man ofte knecht, de dat ampt der smede wynnen vnde esschen wille, dat he sik wete gudes ruchtes, vryg vnde eeliken gheboren, dat he des nicht en werde vorlecht, vnde wan he so seker is vnde dat ampt wynnen wil bynnen Rypen, de dat esschen schal to twen tide to der morghensprake to tween veerdende jares, vnde to isliker tyd schal he gheuen veer schillinge in de bussen to lichten, ok so scholen de olderlude des amptes ghan vnde beseen syn ampt, oft he noghaftich sy syn ampt to ouende.

2. Ok so se he also sik vore, oft he sik voranderen wolde, dat he sik also vorandere, dat he des wyues nycht entgelde.

3. Vortmer so scholen man vnde vrouwen in dem ampte vtgheuen in de ere godes to eren lichten to veer tiden in dem jare, also to paschen, to middensomer, to sunte Michels dage vnde to wynachten, islik bedderue man vnde sin wif enen witten penningh vnde en islik knecht twe penninghe, vnde we desse vorscreuen penninghe nicht vt gheue bynnen den negesten achte dagen der vorben*omeden* hochtide, de schal se dar na twischat vt gheuen, it ne were, dat he so arm were, dat he des nicht vormochte.

4. Vortmer welk man ofte vrouwe vt ereme ampte steruet vnde so vele nicht en hadde, dat se konden mede

[1] *Over de to Ord »umme gut« findes en mörk Plet, men nogle af Bogstaverne kunne dog skimtes.*

[2] *Den i forrige Note nævnte mörke Plet hindrer at læse de i [ ] satte Ord; men der kan næppe staa Andet end »to laten«.*

to graue ko*m*me, den doden schal dat ampt to graue bringen vnd*e* eerliken beghaen laten na ereme vormøghe.

5. Weret ok sake, dat de olderlude vnd*e* schaffer to waren let edder to seggen, dat se in erem ampte ko*m*me scholen to beghengnisse edder vp ere moet to der morgensprake, vnd*e* we dat vorsete vnd*e* nicht en kumpt, so vakene also he dat deit, so schal he breken sees peninge to ere lichten.

6. Vortmer schal nymant by*n*nen Rypen smede*n*, er he borgher gheworden is, he ne do dat mit der olderlude wille*n*; ok welk man in dem ampte vte der stad varet mit wille*n* vnd*e* jaer vnd*e* dagh dar vte is, vnd*e* na der tyd will wedder in de stad varen, so schal he des amptes nicht bruken, er he dat wedder wynnet, also vorscre*uen* is.

7. Vortmer wolde jemant in erem ampte enen to sik neme*n* to haluen werke, de schal dar gud vorwese*n*, dat he ghenne, den he to sik nympt, schal doen sin recht also vorscre*uen* is. Nympt he ok to sik enen lerejungen, so schal he gud wesen vor de tu*n*nen beres, de de junghe vt gheuen schal. Ok we in dat ampt kumpt, de schal doen amptes recht vnd*e* sin stapelbeer, also andere bedderue lude vor ghedaen hebben.

8. Vortmer en schal nemant deme anderen sine*n* knecht entmeden edder vorentholden vn[de] nicht to werkestede er der tid, dat he van em schede*n* wil achte dage to vorne, also he em louet heft to denende, by broke ener tu*n*nen beres vnde ener mark wasses.[1]

9. Vortmer so schal nemant in ereme ampte nyn wapen in dreghen, dar se to hope ko*m*me, sunder wille*n* vnd*e* orloff der schaffers by broke ener mark wasses vnd*e* ener tu*n*nen beres, ok welk man sin mest vt tut, vnd*e* nyne

[1] *Her og ndfr. i §§ 9 og 10, hvor der ogsaa paabydes Bøder i Vox, er Ordet »wasses« skrevet ovenpaa en Rasur. Kun i § 12 er dette ikke Tilfældet.*

schaden dede vp den anderen, edder ok mank en in ernste droghe sleghe sleyt edder en dem anderen øuele spreke, wan se to samende sint, de schal dat beteren mit twen marken wasses vnde en tunne beres, ok schal he denne beteren, deme he den vnghevoch ghedaen heft, vnde dat scholet de olderlude vruntlike scheden, vnde dat schal he holden by dem vorscreuen broke.

10. Ok en schal nemant mank en, noch vrouwe edder man, nemande inbidden, wan se to samende sint, sunder orloff der olderlude vnde der schaffere, vnde de dat deit, de schal gud wesen vor den, den he inbidder, vor kost vnde broke; we dat breke vnde hir bouen dede, de schal dat beteren mit twen marken wasses.

11. Ok welk man in erem ampte jemandes perd neghelde, dat god vorbede, deme dat perd horet, de schal dat deme smede dat wedder bringen, also vnse stades recht vtwiset.[1]

12. Vurdermer so møghen de amptlude, olderlude vnde schaffers kesen alle jaer, wan se willen in erem ampte, de en nutte sin to ereme ampte, vnde de scholen sik des nicht entweren, de dar to koren werden, by broke ener mark wasses vnde ener tunne beres, ok wen de knechte keset to schaffere, de schal dat holden by broke ener haluen mark wasses vnde ener haluen tunne beres.

13. Were ok sake, dat jennich twist edder vnwille schede twisschen den mesteren in dem ampte vnde den knechten, it queme to van vorsumenisse, edder wodane wis dat to queme, dat møghen de olderlude vnde de amptlude vruntliken scheden, er dat de knechte wanderen na eres amptes sede vnde woenheit.

14. Were sak dat jemant in dem ampte alle desse

[1] *En særlig Bestemmelse herom findes ikke i Ribe Ret (1269), men her kan være sigtet til den almindelige Bestemmelse i den, at den, der har gjort en Skade, skal erstatte den (Kolderup Rosenvinge: Gamle danske Love, V, S. 240 § 41). Jfr. ndfr. 15. Juni 1450 § 24.*

vorscre*uen* stucke vnd*e* article nicht holden wolde vnd*e* sik wreuelken setten jeghen de olderlude vnd*e* ampt edder de schaffers eres amptes, so hebbe*n* de olderlude des wol macht, dat se en møghe*n* ere ampt vorbede*n* so lange, dat se vul ghedaen hebben, vnd*e* dat schal en jewelk holpen by vorlust sines amptes.

15. Ok so scholen de olderlude alle jaer, wan se v*m*me koren werde*n*, den nako*m*mende olderlude*n* vnd*e* ampte rek[en]schop[1] doen na woenheit vnd*e* amptes sede, vnd*e* de ghenne, de ghekoren werden, scholen seggen by iren waren worde*n* dat ampt truwelike*n* vore to stande, so sik dat ghebøret.

Alle desse vorscreuen*e* stucke vnd*e* articl*en* wille*n* wy to ewighen tyden vnd*e* stedighen truweliken stede vast vnd*e* vnvorbroke*n* werden to holdende van den vorbe*nomeden* luden des smedeampts. To groterer betuchnisse so hebben wy v*m*me leue vnd*e* willekores vnd*e* bede wille*n* der erb*ar*en amptlude dessen breff to orkunde ghevestenet mit vnser stad inghezegele na godes bord veerteyn hundert jaer in dem veervnd*e*twintigesten jare des vrygdaghes na sunte Mathias dagh ap*osto*li.[2]

11.

1424, 16. April. Sortebrødrene tilsige Skomagerne i Haderslev Andel i deres aandelige Goder.

Nedenstaaende Brev meddeles efter en Afskrift i Statsarkivet i Slesvig, S. 4 i Manuskriptet Nr. 39: »Copiale von Privilegien betreff. Stadt und Amt Hadersleben«. Under Afskriften findes følgende Tilföjelse: »in dorso, Testimonium«.

Devotis et in Christo sibi dilectis senatori ceterisque

[1] *Hvor de to indklamrede Bogstaver staa, er der et Hul i Pergamentet.*

[2] *Apostelen Mathias' Dag er den 24. Februar, men i Skudaaret 1424, Fredagen den 25. Februar.*

singulis societatis sutorum Hathersløw frater Raymundus, fratrum ordinis predicatorum provincie Dacie prior provincialis, salutem et augmentum continuum celestium gratiarum. Existente vestre, ut audivi, erga fratres nostri ordinis devotionis affectione et illius usque in finem perdurante fauorabili continuationi vestris satisfacere cupiens desideriis, vobis omnium missarum, orationum, predicationum, vigiliarum, jejuniorum, abstinentiarum, laborum ceterorumque bonorum, que per fratres nostre provincie scilicet regnorum Dacie, Svecie et Noruegie fieri donaverit copiosa clementia salvatorum participationem concedo tenore presentium specialem, ut multiplici suffragiorum presidio et hic augmentum gracie et in futuro mereamini vite eterne premium possidere. Volo insuper et ordino, ut anime vestre post decessus vestros fratrum tocius provincie suffragiis et orationibus recommendentur in nostro provinciali capitulo, cum vestri obitus ibidem fuerint nunciati. In cuius concessionis testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Datum Hathersløw anno domini mcdxxiiij dominica palmarum.

12.

c. 1425. Artikler for Smedesvendenes Kompagni i Flensborg, vedtagne af Byens Smede og Smedesvende.

Haandskriftet, hvori nedenstaaende Vedtægter ere bevarede, er en lille Oktavbog, indbunden i et med presset Læder overtrukket Træbind fra senest det 17de Aarhundrede. Det begynder med 8 ubeskrevne Papirsider, derefter komme 32 Pergamentsider og endelig 74 Papirsider. Vedtægterne ere skrevne paa de 32 Pergamentsider, der ere samlede i to Læg (20 + 12 Sider), hvorved dog er at mærke, at det oprindelige Blad S. 19—20 er bortskaaret og et andet indklæbet paa det tilbageblevne Stykke af det oprindelige. Haandskriftet, der opbevares i Gymnasialskolens Bibliothek i Flensborg, kan henføres til den første Halvdel af det 15de Aarhundrede. — Paa de sidste 74 Papirsider er der nedskrevet en Del senere Vedtægter og andre Op-

tegnelser vedrørende de flensborgske Smedesvende, henhørende til Tiden fra 1597 til 1728. — Hele Haandskriftet er udgivet af Overlærer C. H. Metger: »Die Statuten des Verbandes der Flensburger Schmiedegesellen aus dem 15.—17. Jahrhundert« (Berlin, 1883), efter at nogle Brudstykker af det alt i 1877 vare offentliggjorte af Dr. Beeck i Paaskeprogrammet for Flensborg Gymnasialskole. — Paragraftallene findes ikke i Haandskriftet.

In den name*n* vnses heren Jh*esu* Christi ame*n*. In de ere der hillighen frouwes name*n* sunte Maria Magdalene*n* hebbe wy smede vn*de* smedeknechte tho Flensborch ene ku*m*panye vppe ghename*n* van sunte Marien Magdalene*n* wegen vn*de* v*m*me der elenden smedeknechte willen, de dar nene hulpe hebben kon*en* van eren vrunde*n*.

1. Efft se god krenken wolde vnde de dar an vnser ku*m*panye is, de schal hebben van der bussen veer schillinghe to hulpe syner kranckheit; efft he sulue*r* nicht en heft to vorterende, vn*de* bliff he vort liggende in der kranckheit, vn*de* kan he nene hulpe hebbe*n* van syne*n* vrunde*n*, so schal me ene noch veer schillingh don, vn*de* blifft he liggende vn*de* deyt id eme noth, so schal me ene noch veer schillingh don, vn*de* blifft he noch liggende in der kranckheit, men schal ene noch ver schillinge don.

2. To reke werden.

Item werd de mynssche wedder to reke, van deme ersten lone, dat he vor denet, schal he dat ghelt wedder in de bussen gheue*n*, vnde to welkes mans hus, dar he licht an syner kranckheit vnde vnghemack heft v*m*me syne*n* willen, de schal synes denstes negest wesen, dar na he sund werd, v*m*me mogheliick lon, effte he in der stad dene*n* wil.

3. To dode werd.

Item werd, dat de mynssche to deme dode kerede vn*de* synes lyues nicht to trostede, so schole*n* de schaffere to eme gan, ens alle daghe erer een vn*de* des nachtes ouer eme wake*n* erer een myt eneme andere ku*m*pan, welken den se to segghen, vn*de* dat schal v*m*me gan myt den ku*m*pane*n* vn*de* den schafferen also lange, dat sin dinck beter werd edder ok steruet, vn*de* vor sumet he dat, weme

de schaffer to secht, de breket ene tu*n*ne bers vn*de* veer mark wasses.

4. Sterued he.

Item steruet de mynssche vn*de* hefft so vele gudes edder cleder, alse dat ghelt werd is, so scholen de schaffere dat to siick neme*n* vn*de* vorware*n* dat jar vn*de* dach sine*n* vru*n*den to guder wiis, vn*de* dat de busse dar nene*n* schade*n* aff en hebbe.

5. De ku*m*panye to wy*n*nende.

Item desse ku*m*panye mach men wynne*n* myt eneme schillinge, vnde [gifft] he syne*n* inganck uth an deme sulue*n* daghe, so heft he twe pe*n*nyghe vm to syneme bere.

6. Broderschupp wy*n*nen.

Item wen en knecht hiir to denste kumpt, so schal he broder werden to deme ersten, dat se to hope drincken dar na; vorsumet he dat to dren tiiden myt willen vn*de* wil in de ku*m*penye nicht kame*n*, so moghen de schaffere vn*de* ouerschaffere eme de broderschupp weygere*n* vnde spreke*n*: du en bist dar nicht gud vore, dattu vnse broder werst[1], eer du wedder wandert hefft.

7. Wanner he broder werden schal.

Item wen en knecht heft syne lere jar vthe denet vn*de* vor medet siick vor lo*n*n, so schal he broder werde*n* bynnen ene*n* halue*n* jare, edder he vor brickt de ku*m*panye vn*de* mach dar nicht mer in kame*n*, er he wedder wa*n*dert hefft.

8. Were to dregende.

Item so en schal neyn brod*e*r were dregen deme anderen to schaden edder to ergere*n* de in der ku*m*panye edder buten; we dat deyth, de brickt ene tu*n*ne bers vn*de* ver mark wasses.

9. Blot vn*de* blawe.

Item so en schal neyn broder den anderen blot edder

[1] *Foran »werst« er der først skrevet »best«, som derpaa er udstreget.*

blawe maken in der ku*m*panye edder buthen; we dat deyth, de brickt ene tu*n*ne bers vn*de* veer mark wasses in de ku*m*panye.

10. Quade word.

Item so en schal dar nu*m*mend deme andere*n* qwade wort gheuen[1] in der ku*m*panye; we dat deyt, de brickt ene halue tu*n*ne bers vn*de* twe mark wasses.

11. Myt were.

Item wen en broder kumpt in de ku*m*panye myt syner were, so schal he deme schaffere don; we des nicht en deit, de brickt ene*n* grote*n*.

12. Mer drincken.

Item so en schal nu*m*mend deme anderen to drincken mer, also ene wol lustet; we dat deyt, de brickt enen groten.

13. S[p]iget.

Item so en schal dar nu*m*ment so vele drincke*n*, dat he spiget; we dat deit, de brickt ene halue tu*n*ne bers vn*de* twe mark wasses.

14. Beer gheten.

Item we dar beer gud in der ku*m*panye mer, wenne kan myt eneme vote bedecken, de brickt enen groten.

15. Schencken kesen.

Item wol dar werd to schencke*n* ghekare*n*, de schole*n* ene tu*n*ne bers to hope uth schencke*n*; doth se des nicht, so breke*n* se ene halue tu*m*ne bers, jewelck schencke, vn*de* twe mark wasses.

16. Beer vpleggen.

Item wa*n*ner de schaffer ber vppleggen, so scholen de kumpane dar kame*n* vn*de* helpe*n* dat ber drincke*n* vn*de* betale*n*; we dar nicht en kumpt, de schal so vele betalen, alse de dar mede drincket, ane he hebbe so grot werff, dat he dar nicht kame*n* kan.

[1] *I Marginen er her tilskrevet nogle Ord, som muligvis kunne læses »[ed]der slagh«.*

17. Beer to kop*en*de.

Item wen de schaffere ber scholen kopen to vastelauende edder to pinxten, so scholen se de ku*m*pane to hope vorbaden vn*de* kesen dar veer ku*m*pane to, de dat ber smeck*en* vn*de* scholen dat beer, dat dar best is, kesen; dat scholen de schaffere kopen vn*de* schaffen den ku*m*pan gud ghemack vor ere ghelt.

18. Ber vp to legg*en*de.

Item wan de schaffere beer vpp*e* legget to vastelaue*n*de edder pinxten, so schole gii in der ku*m*panye bliue*n*; wol dat wil myden, sunder dat id eme noth beneme, de schal so vele betalen alse de, dat ber mede drincket.

19. V*m*me geste biddent.

Item so en schal dar nu*m*me*n*t geste bidden er ere vrouwen edder man; wol dat deyth, de schal myt syneme gaste uth der ku*m*panye gan vnde dar nicht wedder in to gande edder to kame*n*de, ere he betert heft ene tu*n*ne bers vnde ver mark wasses.

20. Nyn ber vpleggen.

Item de schaffere scholen nen ber vpp leggen buten der smede hus, hebben de smede beer to kope, ane he sy an der ku*m*panye[1].

21. Wanner de schaffer cloppet.

Item so schole gii den schaffere*n* horen, wen se kloppen in der ku*m*panye; wol des nicht en deyt, de brickt ene*n* grote*n*.

22. Spelen.

Item so schal nu*m*ment spil spelen in der ku*m*panye, dar men pe*n*nyngh mede wy*n*nen vn*de* vorlesen mach; de dat deyt, de brickt ene halue tu*n*ne bers vn*de* twe mark wasses.

23. Nen wedde.

Item so schal nemant wedde*n* vn*de* dabelen; we dat

[1] *I denne Paragraf synes at være udfaldet Noget.*

deyth, de brickt ene ha[l]ue tu*n*ne bers vn*de* twe mark wasses.

24[1]. It*em* wol dar gheit ene*n* andere*n* wech to bere edder to spele, dar men pe*n*nynghe wynt edder vorlust, wan de ku*m*pane to samende drincke*n*, de schal deme so vele betale*n* also de, dar mede drincket; dar to brickt he ene*n* grote*n*.

25. To hope vorbade*n*.

Item wanner juw de schaffere to hope vor baden in dat kloster edder an ene*n* andere*n* wech, is he an der stad, sunder de noth beneme id eme, ku*m*pt he nicht, he brickt ene*n* grote*n*.

26. Meygen.

Item schole gii in sunte Wolborgen morgen[2] halen meye; weret dat jumend vor sumede edder vor vulede, de brickt ene halue tu*n*ne bers vn*de* twe mark wasses, vn*de* schal ene in dat hus dregen, dar gii inne drincken scholen; vnde wol den mey wedder wech dricht uthe deme huse, er de ku*m*panye slete*n* is, de brickt ene halue tu*n*ne bers vn*de* twe mark wasses.

27. Licht entfenge*n*.

Item de schaffere schole*n* vnse licht entfengen, dat dar hanget to sunte Nicolai kerken, alle hochtiid daghe tho der homissen vn*de* des sonnedages tor vromissen; vorsumet se dat, so brickt en jewelk schaffer enen groten.

28. To vorwaren*n*de.

Item de schaffere schole*n* vorwaren, wat to der ku*m*panye hort, wan se nene*n* baden hebbe*n*; wat dar wert vorlaren edder to braken van erer vorsumenisse weghen, dat scholen se betalen.

29. We ene*n* beker brickt.

Item wol dar ene*n* helen beker to brickt in der ku*m*-

[1] *Her mangler en Overskrift.*
[2] *Volborgs eller Valborgs Dag er den 1. Maj.*

panye, de brickt enen groten vnde schal kopen twe beker also gud wedder.

30[1]. Item wanner dar eyn steruet uth der kumpanye, dat deme ampte to behorende is, so schole gii dar kamen vnde waken de nacht vnde des anderen dages volghe deme like to der kerken in juwen besten cledereren vnde offeren enen pennyngh to der homissen, vnde den buthen broderen schole gii don, alse men plecht in den anderen laghen; vnde we dat nicht en deyth, de brickt enen groten.

31. Der doden toch[2].

Item schaffere scholen deme dode schaffen baren vnde baren licht, kleith vnde wat dar to behort vnde bewaren des auendes dat tor vigilien, vnde des anderen daghes wesen dar by vnde volghen deme to der kerken vnde dar nicht van to schedende, er de kule to decket is; de dat nicht en deith, de brickt enen groten eyn islik schaffer.

32. Wandert.

Item wan en knecht hir uth wandert, heft he liick vnde recht ghedan in deme kumpanye, vnde sterfft he in deme jare, so schal men ene began hiir to sunte Nicolaus myt vigilien vnde myt sele myssen, liker wiis oft he hiir storue.

33. Titghelt.

Item so schole gii tiidghelt geuen, to jewelken verdendel jares enen pennyngh, islik broder vnde suster.

34. Sunte Marien Magdalenen daghe.

Item in sunte Marien Magdalenen daghe[3] schal men began suster vnde broder, de uth der kumpanye vorstoruen sind, so scholen gii to der kerken kamen hiir to sunte Nicolawes beyde brodere vnde sustere vnde offeren enen pennyngh to der homissen; wol der nicht en deyt, de brickt enen groten, edder sendet juwe offer, de dar nicht kamen kan.

[1] *Her mangler en Overskrift.*
[2] *Her har Melger »tech (?)«.*
[3] *D. e. den 22. Juli.*

35. Baden recht.

Item wanner gii enen baden hebben, de schal vorwaren licht vnde baren cleder vnde stole vnde wiirck[1] water vnde bekere, vnde schal juw to hope vor baden, wen em wert to ghesecht.

36. Baden lonn.

Item schal hebben to lone twe pennyghe van jewelken brodere vnde sustere in deme jare vnde twe pennyghe van jewelken inganghe, vnde jewelkes daghes, dat gii to hope drincken, schal he hebben ene kanne bers also gud also twe pennyngh wart bers inghanck vnde van islikeme doden enen witten pennyghe vnde ene maltiid.

37. De slotel tor bussen.

Item so schal de schaffer den slotel vorwaren, vnde ouerschaffer scholen de bussen vor waren, vnde se scholen dar neen ghelt uth nemen, ane se sint dar alle veer ouer vnde weten, wor dat ghelt blifft, vnde were eyn buten der stad vnde konde dar nicht by wesen, so schal men enen anderen nemen in de stede uth der kumpanye, enen mester edder enen knecht, vnde laten eme dat mede witlik wesen, wor dat ghelt blifft.

38. Om schaffere to kesende.

Item wanner nye ouerschaffere kesen schal, so schal men erer eyn aff setten eyn jar vor deme anderen, vnde se scholen rekenschupp don vor den gantzen kumpanen, vnde de vnderschaffere schal men aff sette eyn halff jar vor deme anderen, vnde dar schal de ouerschaffer kesen, vnde de kumpanye scholen vnderschaffer setten, vnde dat scholen se mede don na der ouerschaffer rade.

39[2]. Item so is diith juwe wilkores recht, dat gii hebben an juwen kumpanen; wol dar brickt vnde dar

[1] *Her har Melger »wyeck«, hvorved for y'ets Vedkommende skal bemærkes, at Melger læser Haandskriftets ij (der her gjengives ved ii) som y.*

[2] *Her mangler en Overskrift.*

beteren wil, dar moghen de ouerschaffer gnade by don vnde moghen ock nenen broke to gheuen gantz myt alle.

40. De nicht beteren wil.

Item wol dar brickt vnde nicht beteren wil, den schal men uth der kumpanye wisen vnde dar nicht in to kamende, eer he betert heft ene tunne bers vnde veer mark wasses vnde synen ersten broke allike wol, vnde we ene myt siick an de kumpanye neme, de brickt ene tunne bers deme, id sy dat he beteren wil, ok we ene to rumede to sittende edder grotede ene to drinckende, de brickt ene tunne bers, ane he wolde beteren; ock wandert he ok uth der stad vnde beterde synen broke nicht vnde wanderde enen anderen wech, der kumpane is edder broderschupp, vnde behouede he vnser hulpe myt breuen edder myt anderen donde, dat scholen nicht wer werden siick to vramen edder jenyghen manne to schaden.

41. De wanderen[1].

Item welk kumpane, de dar wandert in sunte Michaelis daghe[2] edder ander passche daghe, de schal geuen enen witten to verdelaghe; blifft he lenger in der stad, so betale he also, deme schafferen duncket redelick wesen.

42. Wanderdende ku[m]pt.

Item welke knape hir wandernd[3] kumpt vnde denst entfenckt or gherckent is, de schal betalen vulleme laghe liicke eneme anderen broder.

43. De rekenschupp to passchen.

Item de rekenschupp to passchen, to sunte Michaelis daghe, de schal stan islike tiid achte dage[4] . . . . also vorscreuen is; welker(?) nicht en kamen, de scholen

[1] *Her læser Metger »wanderey«.*
[2] *D. e. den 29. September.*
[3] *Her staar »wanend«.*
[4] *Der er her nederst paa vedkommende Side i Haandskriftet Plads til 6 Linier Tekst, men hvad der her oprindelig har staaet, er fuldstændig udvisket, saaledes at det heller ikke kan ses, om Stykket, der øverst paa den næste Side begynder med »also«, hører til den samme eller en ny Paragraf.*

allike vul betalen, sunder dat se vorkundet ere voreual; dat beer scholen de vorscreuen vpp leggen vnde doen den broderen vnde kumpanen rekenschup dar van to deme vorscreuen tiiden, also vorscreuen is.

[Med en senere Haand].

Van vor lopen knechten.

Anno xvij an sant Vites tag[1].

Item so heben wy meysters vns ock vorwilkoret, dat nen van den suluen vor lopen knechten sol hier in der stad[2] denst heben.

Item so ock jenich meister so emen knecht arbeid geue mitt wetennheit der sacke[3], de sol geuen j tunnen bersz vnd ij punt wasz eder entwere sick des, als ene recht ist, dat hee des nit en wuste.

13.

1429, 6. April. Borgemestere og Raad i Malmø give Byens Skindere Lavsartikler.

Nærværende Skraa er indført i Malmø Stadsbog (s. ovfr. S. 23) Fol. 5 og her aftrykt efter den, hvor den har Overskriften: »Vm skinnere embedet«. I Langebeks Diplomatorium i Rigsarkivet findes en Afskrift med Langebeks Haand og med følgende Paaskrift foroven: »Ex Registro Malmog. membran. a Dn. Bringio communic. 1764«. — De ndfr. tilsatte Paragraftal findes ikke i Haandskriftet.

Alla mæn, thætta nærwærandes breff se aller høra læsit, helsa wi borghemæstare ok rathmæn ii Malmøghe kærlighæ meth gwth. Aff besynnarlik nath, ynne ok makt wor natheghe herra, koning Erik, Danmarks, Swerighes, Norghes, Wændes ok Godes koning ok hertwkh ii Pomeren, oss vnt ok giffwit haffwer[4] æffter rikensens raths rath aff Danmark ok wor natheghe herra koning Erik oss bebrewæt ok beseylt haff-

[1] *Her læser Metger »tach«. D. e. Vitus (Modestus og Crescentia) Dag den 15. Juni.*

[2] *Over Linien er her med en vistnok samtidig Haand tilskrevet et Ord, der formentlig kan læses som »neyn«.*

[3] *Her læser Metger »sulve«.*

[4] *Langebek læser »haffde«.*

w*er*, at wi makt haffwa æmbede at skikkæ ii Malmøghe[1], som wi prøwa ku*n*ne, at wor by nøttik æra ok gagnlik, tha ku*n*gøra wi th*et* allu*m* oss sa*n*neleghæ for wor bys bæsta, bestand, gagn ok hiælp skyld at haffwa skællighæ vnt, skikkæt ok stathfæst et æmbede ii Malmøghe, som kallas skinnar*e* æmbede, m*eth* frit berath, samthøkke ok goth*er* wiliæ allæs worræs, at th*et* swo skællighæ holdas skall æfft*er* artikelæ ok wilkor i alla mada, som h*er* æfft*er* skriffna stonda.

1. Først at alla the i th*et*ta æmbede wiliæ wara, the skule hawa goth freyth[2] bathe mæn ok qwi*n*na.

2. It*em* skal h*er* ængen wara i th*et*ta æmbedit vdan thæn, swodan g*er*ni*n*g gør, at harit bliw*er* pa sidiænde, vdan swo meghit hwidelæth*er*, the behøffwa ok with*er* thørwa til læthring.

3. It*em* hwilkæn th*et*ta æmbede wil vdi, han skal giffwa rathit i Malmøghe sæx skeling g*r*ot ok en ty*n*na got øl ok æmbedit ok swo meghit.

4. It*em* skule h*er* ængæ vtlæ*n*ningæ aff th*et* æmbedit læng*er* stonda ok æy swodan wara h*er* læng*er* sæliæ, so*m* th*er* til hørir, æn fra wor frwæ dagh assump*tion*is ok til *sanc*ti Mekæls dagh[3], vdan the wi*n*na æmbedit.

5. It*em* hwilkæn, som dyrwis h*er* mot at gøra, bøde rathit thre mark skaniskæ ok æmbedit ok swo meghit for hwor tidh, han worth*er* th*er* fu*n*nin with*er*.

6. It*em* æ meth*en* qwi*n*na bliffw*er* vma*n*nath æfft*er* sin bonde i th*et* æmbedit ok hwn løffw*er* ærlighæ, tha skal hu*n* nyda sit æmbede.

7. It*em* fong*er* hwn en man m*eth* heth*er* ok æra, ok

[1] *Se Erik af Pommerens Privilegium for Malmø af 5. Maj 1415 § 3 (Kolderup-Rosenvinge: Gl. dske Love, V, S. 85).*

[2] *Langebek læser »fryth«.*

[3] *D. v. s. fra 15. August til 29. September, jfr. Erik af Pommerens Priv. for Malmø 1415 § 24. (Kolderup-Rosenvinge: Gl. dske Love, V, S. 88).*

wil han winna thet æmbedit, tha skal han næst wara ok gøra, som fare skrewit star.

8. Item hwem oldenman[1] sænder bwth, ok wil han æy hørsøma ok komma, han skal bøda æmbedit en mark vox for hwor tidh.

9. Item skal therris yngsta brother altidh gonga therris bwth pa therris æmbedis wæyna swo længe, til en yngre komber.

10. Item hwilken nagher kænnepilt til sik tagher i thet æmbedit, han skal giffwa æmbedit en halff tynna øl.

11. Item når nagher brother dør aff therris æmbede, tha skule alla æmbedis brothra følia hans likh til kirkæn ok offra for hanum ok føliæn swo til grawa; hwo thet æy gør, bøda æmbedit en mark vox, vdan han haffwer lowlikt forfall.

12. Item hwo som swen leyær i thet æmbedit, han skal æy loffwa hanum at gøra sin eghen gerning innan hans stæffnedagh; hwo thet gør, bøda æmbedit en skanisk mark.

13. Item kwnne the æy forenas inbyrthis ok kæris thet for rathit, tha skal han bøda rathit en skanisk mark.

14. Item lokkar nagher brother nagher brothers swen vt aff hans thiænistæ, før hans stæffnedagh kombær, hwo thet gør, han skal bøda rathit en skanisk mark ok æmbedit ok swo meghit, ok han skal beholda swennen, som før leythe, sin stæffnedagh vt.

15. Item skils nagher swen fra sin hosbonde i thet æmbedit meth vmynne, før hans stæffnedagh ær vde, tha skal hanum ængen brother i æmbedit holda, før the forlikte æra, vdan bondans sanna brødæ fins imot swennen; hwo

[1] *Her og i § 23 staar tydeligt »oldenman« og ikke »olderman«; i fire Paragrafer (§§ 17, 18, 21 og 22) fordrer det paagjældende Forkortelsestegn ogsaa n istedenfor r i dette Ord. Langebek har snart skrevet n og snart r.*

th*et* gør, bøde rathit en skanisk mark ok æmbedit en skanisk mark.

16. It*em* vm nagh*er* swen gar om syknan dagh vt aff bondans hws m*eth* hans wmy*n*ne ok wil æy gøra bondans gagn, nar hans stæffnedagh komber, tha skal bonden giffwa hanu*m* sin løn, ok swe*n*nen skal thiæna bonden swo maniæ sykna dagha æfft*er* stæffnedaghen, som han før forsymathe.

17. It*em* vm nagh*er* broth*er* ær a*n*nar broth*er* naghit skyldik, han skal ko*m*ma pa th*er*r*is* fastende stæffnæ for th*er*ræs olde*n*mæn ok gøra hanu*m* swo meghit, som ræt ær; wil han th*et* æy gøra ok kær*is* th*et* for rathit, tha skal han bøda rathit en skanisk mark ok æmbedit en skanisk mark.

18. It*em* talar nagh*er* broth*er* a*n*nar broth*er* vqwæthins ordh til, tha bæthre han æfft*er* th*er*r*is* olde*n*mæns siænde; wil ha*n* th*et* æy gøra ok kombær th*et* for rathit, tha bæthre han æfft*er* thy, som vor natheghe herra koninge*n*s p*ri*uilegia vt wisær[1].

19. It*em* ma ængen aff th*et* æmbedit sædiæ bedekar h*er* i byn vdan th*en*, som broth*er* h*er* ær i æmbedit; hwo th*et* gør, bøda rathit thre skaniskæ mark ok æmbedit ok swo meghit for hwor tidh, han th*er* m*eth* fw*n*nen worth*er*.

20. Item haffwa wi vnt th*em*, i th*et*ta for*skreff*na æmbede æra, at the mwghe gøra semst læth*er* swo længe, til th*er* gørs et besy*n*narlikt æmbede aff.

21. It*em* skule ængæ makt haffwa oldæ*n*mæn at kesa i th*et*ta for*skreff*na æmbede vdan borghemæstar ok rathmæn i Malmøghe, ok hwem the kesa, the skule bliffwa olde*n*-mæn, swolange rathit ok æmbedit thøkker th*em* th*er* til nøtteghe wara.

22. It*em* skule olde*n*mæn i th*et*ta for*skreff*na æmbede swæria rathit i Malmøghe edh, at the skule wara wort

[1] *Erik af Pommerens Priv. for Malmø 1415 § 16 (Kolderup-Rosenvinge: Gl. dske Love, V, S. 87).*

natheghe herskap ok rathit i Malmøghe ok wor by hwlla ok tro i alla mada, e mæthen the løffwa.

23. Item hwilken brother thetta forskreffna æmbede vdi gar, han skal swæriæ oldenmæn i thet samma æmbede then samma forskreffna edh, at han ok swo skal gøra i alla mada, som fareskrewit stonder.

24. Item vm wi æller wora æffterkommare thøkker naghra aff thesse forskreffna artikelæ æy nøtteghe wara wort natheghe herskap æller wor by, tha skule wi ok wora æffterkommare folmakt haffwa them om at wænda i the mada, oss æller them thøkker nøttwæst wara, vdan alles hinder æller gensiælse i naghra mada.

25. Item thenne forskreffna statuta, som kallas skra[1], haffwa wi grangiwelighæ hørt ok iffwerransaghat, hwær artikæl fra annar, ok vnt hænne thetta forskreffna æmbedit i Malmøghe til glæthe ok samqwæmd ewærdelighæ at bliffwa, e mæthen the thesse forskreffna artikelæ ok wilkor meth troskap gøma ok holda.

Thenne forskreffna statuta war skikkæt, stathffæst, giffwen ok skrewen ar æffter gwthz byrdh thusande firahwndrathe tiwghe ar pa thet ninda othensdaghen æffter første syndaghen æffter poscha[2], som siwngs quasimodo geniti. Til ydarmer forwaring ok sannare stathfæstelse, at thenne forskreffna statuta skal stathik ok fast bliffwa, tha haffwa wi hængt wort bys insceghle meth alles worra wiliæ ok witskap for thetta wort nærwærandes opna breff til witnesbyrdh.

14.

1429, 29. April. Gjenbrev fra Malmø Skindere til Byens Raad.

Brevet er aftrykt efter Malmø Stadsbog (s. ovfr. S. 23) Fol. 5 b. I Langebeks Diplomatarium i Rigsarkivet findes en med Langebeks Haand

[1] *Dette Ord er tilskrevet i Marginen.*

[2] *1429 var det første Paaskedag den 27. Marts og første Söndag efter Paaske den 3. April.*

skreven Afskrift, som han foroven har givet følgende Paaskrift: »Ex Registro Malmog. membr. a Dno Prof. Bringio communic. 1764«. — De ndfr. tilsatte Paragraftal findes ikke i Haandskriftet.

Fol. 6 b i Malmøs Stadsbog læses følgende Notits: »Item nota the genbreff, som skinnere, skrodere, baghere ok smede haffwe giffwet radhet, at the kænnes at haffwe the embede aff borgemestere ok radh, the fire breff ludhe alle eens, vthen at naffnen ære wende, hwert til sith embede, ok ther stonder ey penninge ok ey øll vdi etc«. De nævnte Gjenbreve findes her som Nr. 14—16, med Undtagelse af Smedenes, der ikke er indført i Stadsbogen.

Alla mæn, th*et*ta nærværand*is* b*re*ff se æll*er* høra læsit, helsa wi oldenmæn[1] ok alla mæth brøth*ra* i ski*nn*ar*e* æmbede i Malmøghe kærlighæ m*æth* gwth. Wi ku*n*gøra th*et* allu*m*, at wi m*æth* goth wiliæ ok sa*m*thøkke a*n*namat haffwa et æmbede i Malmøghe, som kallas ski*nn*ar*e* æmbede, aff wort heth*er*lighæ ok ærlighæ rath i Malmøghe, hwilkit æmbede wi th*et*ta for*neffn*dæ hetherlighæ rath kærlighæ ombethit haffwa, ok the oss th*et* til glæthe ok samqwæmd ok for wor bys gagn, bestand ok bæsta skyld til ew*er*delighæ ty*m*ma vnt ok giffwit haffwa mæth swodan forordh, at wi skule th*et* for*skreffn*a æmbede i alla mada æfft*er* the artikelæ ok wilkor, so*m* th*et* for*nefn*da heth*er*lighæ rath oss bebrewat ok beseylt haffw*er*, holda ok gøma m*æth* troskap, emæth*en* wi ok wora æfft*er*ko*m*mar*e* løffwa ok th*et* for*skreffn*a[2] æmbede bliwa kan, ok besy*nn*arlighæ thesse artikelæ.

1. At ængen skal haffwa makt olde*n*mæn at kesa i th*et*ta æmbedit vdan borghemæstar*e* ok rathmæn i Malmøghe, ok hwem the th*er* til kesa, the skule bliffwa olde*n*mæn swo længe, th*et* for*neffn*de heth*er*lighæ rath ok æmbedit thøkk*er* th*em* th*er* til nøtteghe wara.

2. It*em* skule alla olde*nn*æn i th*et*a for*skreffn*a æmbede swæriæ th*et*a for*neffn*da heth*er*lighæ rath edh, at the skule wara wort natheghe h*er*skap, th*et*a for*neffn*da wort heth*er*lighæ rath i Malmøghe ok wor by hwllæ ok tro i alla mada, e mæth*en* the løffwa.

[1] *Om Formen »oldenmæn« jfr. ovfr.* [2] *Langebek opløser her »forneffnda« S. 60 Anm. 1.*

3. It*em* hwilken i th*et*ta for*skreff*na æmbede wil wara, han skal swæriæ olde*n*mæn i th*et* sa*m*ma æmbede framdelis th*en* sa*m*ma edh, at han ok swo skal gøra i alla mada, som far*e* skrewit star.

4. It*em* vm th*et*ta for*neffn*da heth*er*lighæ rath æll*er* th*err*is æffte*r*ko*mm*ar*e* thotte naghra aff the artikelæ, so*m* the oss bebrewat ok beseylt haffwa, wort nathege h*er*skap, th*em* æll*er* wor by æy nøttik æll*er* gagnlik wara, tha skule the folmakt haffwa th*em* om at wænda i the mada, th*em* thøkk*er* nøttwæst wara, vdan alles worra æll*er* wora æffterko*mm*ar*is* hind*er* æll*er* gensiælse.

5. It*em* skethe th*et* swo, th*e*t gwth forbiwthe, at nagh*er* broth*er* i th*et*ta for*skreff*na æmbede dyrwis h*er* i mot at gøra m*æth* nagh*er* vtroskap æll*er* falskhet antien i mot wort natheghe h*er*skap æll*er* wort heth*er*lighæ rath i Malmøghe æll*er* wor by, ok worth*er* han th*er* fw*n*nen with*er*, swo at bewiselikt ær, tha skal han genstan vt aff th*et*ta for*skreff*na æmbede bliwa ok aldrik th*er* offtar*e* inko*mm*a, vdan th*et* for*skreff*na heth*er*lighæ rath giffwa th*err*is my*n*ne th*er* til, ok at the bithiæ for hanu*m* til æmbedit, thok mæth bæthring æfft*er* rathsæns siælse.

6. Ok thy binda wi oss ok wora æfft*er*komar*e* stathelighæ til m*æth* th*et*ta wort opna breff wort natheghe h*er*skap aff Danmark, wort ærlighæ rath i Malmøghe ok wor by hwlla ok tro ok lytheghe at wara i alla mada ok th*en* statutan, som kallas skra, the os vnt, giffwit, bebrewat ok beseylt haffwa, æfft*er* artikelæ ok wilkor, som hwn ok th*et*ta wort opna b*re*ff vt wisær, ew*er*delighæ m*æth* troskap at gøma, gøra ok holda.

Til ydarmer forwaring ok sa*n*nar*e* stathffæstelse, at wi thesse for*skreff*na artikelæ ok wilkor m*æth* troskap skule gøma ok holda, tha haffwa wi hængt wort æmbedis insceghle mæth alles worra wiliæ ok witskap for th*et*ta wort nærwærand*is* opna breff til witnesbyrdh. Giffwit ar æfft*er*

gwthz byrdh thusande firahwndrathe tiwghe ar pa the*t* ninda, fredagh*e*n næst fare sancte Walborghæ dagh[1], hælikh jomffrwæ ok w*er*thik martyr.

15.

1429. Kong Erik af Pommeren og Dronning Filippa give med Tilslutning af Lensmanden paa Kjøbenhavns Slot samt af Kjøbenhavns Raad Byens Guldsmede Lavsartikler.

Denne Skraa, der opbevares i Nationalmuseets 2den Afdeling, er skreven paa en af to Stykker sammensyet Strimmel (Rulle) Pergament, der er 12½ cm. bred og 132 cm. lang. Den begynder med et stort, i Rødt tegnet A, og de enkelte Paragrafer, der dog ikke have noget Paragraftal, begynde hver med et rødt Paragraftegn, fra hvilket der føres en rød Linie tvers over Pergamentstrimlen. I § 10 er det dog selve Begyndelsesbogstavet, der er gjort rødt. — Skraaen er tidligere trykt i Danske Magasin, 3. Række, I, S. 47—52 og i Kjøbenhavns Diplomatarium, II, S. 52—55.

Allen luden zy witlik, dat na godes gebort, do me*n* schreff verteyn*h*undert vn*de* in deme negentwintegesten jare, de irluchtigeste, hochgeborne furste vn*de* here, here Erik, van godes gnade*n* koni*n*gh der rike Denemarken, Sweden vn*de* Norwegen ok hertog to Pomere*n*, vnde de irluchtigeste, hochgeborne furstyn*n*e vnde vruwe, vruw Philippa, koni*n*gyne der seluen gnade, hebben gheghu*n*t vn*de* toghelate*n* ene rechticheit vn*de* statute, alse hyr na schreuen steit, vn*de* dat is ok gheschen mit witschop her Esge Brok, ridder, houetman des slotes to Kopenhaue*n*, vn*de* vor de*m* gantzen rade der stad Kopenhaue*n*, so ys dyt ghemaket vn*de* gedichtet in godes vn*de* in alle godes hilgen ere vn*de* in su*n*te Loygen ere vn*de* van de*n* beschedene*n* luden vp ghenome*n*, de hir vormals to Kopenhauen goltsmede were*n*, alse by Euerd Luny*n*ghes tiden, Olaff goltsmedes, Werner goltsmedes, mester Johans, Andreas Regenstens, Marqwardes, in de ere vn*de* dorch de*n* vromen aller goltsmede.

[1] *Det er Valborgsdag den 1. Maj, der 1429 faldt paa en Søndag.*

1. Dat jewelik goltsmyt to Kopenhauen schal werken lodich suluer vnde gut golt; we des nichten doyt, de bote to dem ersten der kumpanie ene mark lodich, doyt he dat to dem anderen male, zo bote he twe mark lodich, doyt he dat tho de derden male, so botet he dre mark lodich. De dre mark schal men delen an dren, ene mark schal hebben des koninghes voghet, de anderen de raetlude, de derden mark den goltsmeden to Kopenhauen; darna schal de selue de stad rumen.

2. Vortmer de goltsmede to Kopenhauen scholen kesen enen olderman eder twe, de der kumpanie van sunte Loyen ghilde scholen vore zeen; so we dar jegen sprekt, wan yd eme boden wert, de bote ene halue mark syluers.

3. Vortmer we eghen werk werken wil, de schal hebben vyff mark lodiges syluers vnde touwe, dat werdich sy ene lodige mark syluers, vnde dat sweren twe erlike mannes namen vort, so schal he der kumpanie gheuen ene tunne bers vnde ene mark wasses vnde licht vnde bekere, de men dar antworden schal.

4. Vortmer so en schal nyn goltsmyt to sik nemen jenigen knecht tho lerende, he en sy van echten luden vth gekomen; we dar en jeghen doyt, de betere ene lodige mark syluers, vnde de knecht schal vngelert bliuen.[1]

5. Vortmer so we enen knecht nymt to lerende, de schal der kumpanie gheuen ene tunne bers.[2]

6. Vortmer schal nyn knecht maken eghen werk edder stucke werk ane synes heren witschap; vnde vorhelet dat de here, zo betere de here ene halue lodighe mark vnde de knecht ene tunne bers, vnde den knecht schal men vor knecht, de beter nicht, holden.

7. Vortmer nyn knecht schal maken stucke werk

[1] *I Marginen udenfor denne Paragraf staar med en vistnok samtidig Haand meget utydeligt »scriff nicht«.*

[2] *Haanden fra Anm. 1 har her tilskrevet i Marginen: »vnde sunte Loyen iij mark was.«*

edder wekeloen vordenen; so we yn sodanighen stucken ghevunden wert[1], de betere veer mark wasses, deyt he dat myt des heren wille, so betere he ene tu*n*ne bers[2]; wert dat werk ghevunden myt deme knechte, dat schal me*n* doen in sunte Loygen bussen.

8. Vortmer so welk knecht myt synes heren lone enwech vore vnde dar namals wedder qweme, den zolde men vor knecht, des de beter nicht, holden, vnde neman scholde den knecht tho sik nemen van vnser kumpanye; so we dat brekt, de beter ene mark lodich.

9. Vortmer denet en knecht syneme heren vp ene beschedene tiid, vnde wil de knecht enwech varen, vnde toghert de here deme knechte syn loen vore, vnde klaghet dat de knecht vor den oldermannen, so betere de here eyn lyspund wasses, dar tho so gheue he deme knecht syn loen.

10. Dyt recht hebbe wy vp ghenomen vor den ghemenen ratluden tho Kopenhauen. Vorsumet en knecht synes heren werk, de oldermanes kesen (?) twe selues heren; wat se dar doet, dat schal deme heren vnd*e* deme knechte wol behaghen, so weme dat nicht behaghet, de gha vte der kompanye.

11. Vortmer nyn sulues here s[c]al myt den anderen drinken van vnser kumpanye yn tauernen edder yn birbenke*n*; so we dat deyt, de betere ene*n* lodighe verdynk vp gnade.

12. Vortmer het en sulues here den anderen horensone, de betere ene*n* lodigen verdink sunder gnade.

13. Vortmer sleyt en sulues here den anderen enen pust, he betere ene halue lodighe mark sunder gnade; sleyt en here enen knecht, he betere enen lodighen verdink;

[1] *Her har den samme Haand tilföjet i Marginen:* »so vakene alze he dat deyt.«

[2] *Her har den samme Haand tilföjet i Marginen:* »vnde de meister ok eyne tunne ber.«

sleyt en knecht enen heren, he betere ene halue lodighe mark vnde sette enen borghen vor den broke.

14. Vortmer we eyn mest vp den anderen thuet van vnser kumpanye, dat sy war yd sy, he betere ene mark lodich; thuet eyn knecht en mest vp den heren, dat sy wor id sy, he betere ene mark lodich sunder gnade vnde sette borghen vor den broke.

15. Vortmer welk meister arbeidet vp sunte Loygen dach[1], zyn broke is ene tunne bers, vnde welk knecht arbeidet in den seluen daghe, zyn broke is ene halue tunne bers, vnde des junghen broke ene mark wasses.

16. Vortmer so worden se des to rade myt der ghemenen kumpanie, we enen junghen to sik neme vnde helde ene twelf vulle wekene vnde lete ene dar enbynnen nicht in der kumpanie rullen schriuen, de heft ghebroken vyff mark wasses, nochtan schal he der kumpanie vul doen vor den junghen.

17. Vortmer steruet eyn knecht, de suuerliken ghedenet heft, deme schal men doen alle dat recht, dat men eyneme sulues heren doen schal; welk here des nichten doyt, de betere en ore.

18. Vortmer steruet eyn selues here edder syn husurouwe, den schal men volghen to der graft, alse der kumpanie recht is; we des nichten doyt, de betere eyn ore.

19.[2] Vortmer steruet ene wedewe vth vnser kompanie, der schal men doen alle dat recht, dat men enem selues heren don schal; we des nichten doyt, de betere eyn øre.

20. Vortmer so en schal nyn goltsmede knecht syn eghen man werden, he enhebbe en jar yn deme goltsmede werke to Kopenhauen ghedenet.[3]

[1] *Det er 1. December.*

[2] *Denne Paragraf er i Kbhvns. Dipl. II, S. 54 gjort til Eet med § 18.*

[3] *I Marginen udenfor denne Paragraf staar med den samme Haand, som nævnt ovfr., Ordene : scriff nicht :.*

21. Vortmer to sunte Andreas daghe[1] so schal de kumpanie tho hope drinken, dar schal sik eyn jewelik to der kumpanie to bereden; des anderen daghes scholen se ok eyne selemissen hebben, dar scholen to offeren beide vrouwen vn*de* man; so we des nichten doyt, de betere eyn øre.

22. Vortmer de deme anderen to dem markede syne stede benympt, de betere ene tunne bers; komet dar jenighe qwade wort en tusschen, de dar brekt, wert he ouer tughet, de betere twe tunne bers.

23. Vortmer so we in vnser kumpanie vor schult vorklaghet wert, ghift he eme dat nicht vp de seluen tiid, de eme ghezat is, de betere dre øre.

24. Vortmer so we den anderen van vnser kumpanie vp dat raethws buth sunder der olderlude orloff, de betere dre mark wasses.

25. Vortmer schal nyn selues here deme anderen synen knecht entwynnen ane synen willen; we dat doyt, de betere eyn half liispund wasses vn*de* de knecht ene tunne bers.

26. Vortmer so we syn eghene here werden will, de en schal syn bret nicht vort leggen, er he der kumpanie heft vul ghedan.

27. Vortmer we deme anderen enen beker bers vp dat houet ghut, de betere enen lodighen verdink; so we deme anderen enen beker bers in den schoet ghut, de betere veer mark wasses.

28. Vortmer so we vorhelet[2] enes anderen touwe, de betere ene tunne bers.

29. Vortmer so we des anderen knecht edder junghen locket to gheuende edder to vorkopende vte der boden

[1] *Det er den 30. November, Dagen efter er den 1. December, St. Loyesdag, s. ovfr. § 15.*

[2] *Kbhvns. Dipl., II, S. 55 læser »vorholet«.*

van den d*i*nghen, de in der boden zynt, ane des here*n* orleff, de betere ey*n* halff pu*n*d wasses vn*de* wese en man, de beter nicht.

30. Vortmer we to der steuene nichten kumpt, de betere en øre; so we ernstes modes vte der steuene gheit, der betere ene tu*n*ne bers.

31. Vortmer zo en mach efte en schal nyn goltsmyt kranker golt arbeiden dan gut werk gholt, also gud he dat vntfanget.[1]

32. Vortmer zo en mach nyn goltsmyt nyn zuluer arbeiden, id en sy gud werck suluer.[2]

33. Ok is dat hiir en recht ghewesen van oldinghes her, dat men ghift van ener mark lodich de halue wycht, de dat wil wol ghemaket hebben vnuorghuldet, vnde vorguldet dat de mester mit synem eghenen golde, zo schal he hebben de ghantze wicht.

34. Ok is hiir en zede vnde en recht ghewesen van oldinghes, kumpt hiir vor jenighen meister goltsmede werk, dat nicht rechtuerdich en is, dat schal he vp holden wente tho rechte.

16.

1430, 28. Juli. Borgemestere og Raad i Malmø give Byens Bagere Lavsartikler.

Pergamentbrevet, som denne Skraa meddeles i, opbevares i Malmø Museum. Seglet, der oprindelig har hængt under det, mangler. Skraaen er, mærkeligt nok, ikke indført i Malmø Stadsbog (s. ovfr. S. 23). — De her meddelte Paragraftal findes ikke i Originalen.

Allæ mæn, thætta nærwærandes breff se æller høra læsit, helsa wi borghemæstare ok rathmæn[3] i Malmøghe

[1] *I Marginen udenfor denne Paragraf staar med samme Haand som ovfr. nævnt »scriff nicht.«*

[2] *I Marginen her udenfor har den samme Haand skrevet »De ok uth.«*

[3] *Maaske staar her »rathman«.*

kærlighæ mæth gwth aff besy*n*narlik nath, ynnæ ok makt, wor natheghe h*e*rra koni*n*g Eriks, Da*n*marks, Swerikis, Norghis, Wændes ok Gwdes koni*n*g ok h*e*rtwk i Pomeren, oss vnt ok giwit haw*er* æfft*er* righænsæns rathz rath aff Da*n*mark ok wor natheghe h*e*rra koni*n*g Erik oss bebrewat ok beseylt haw*er*, at wi makt hawa æmbede at skikkæ i Malmøghe[1], som wi prøwa ku*n*ne, at wor by nøttik æra ok gagnlik, tha ku*n*gøra wi th*et* allu*m* oss sa*n*nelighæ for wor bys bæsta, bestand, gagn ok hiælp skyld hawa skællighæ vnt, skikkæt ok stathfæst et æmbede i Malmøghe, som kallas baghare æmbede, m*eth* frit berath, samthøkke ok goth wiliæ alles worræs, at th*et* swo skællighæ holdas skal æfft*er* artikelæ ok wilkor i alla mada, som h*er* æfft*er* skriffna stonda.

1. Først ær th*et*, at hwo th*et*ta æmbede wil wy*n*na ok brwgha, han skal wara ækta aff fath*er* ok moth*er*, th*er* skal han b*reff* pa hænta, om han vdan Malmoghe fødder ær, ok skal han hawa goth freyth ok spakh omgongelse.

2. It*em* hwo th*et*ta baghar*e* æmbede wil i Malmøghe wy*n*na, han skal giwa rathit i Malmøghe sæx skeling g*r*ot ok en ty*n*na got øøl ok æmbedit sæx skeling g*r*ot, th*er* til skal han giwa alla æmbedis brøthra en goth[2] ty*n*na øøl til amy*n*nelse, at alla brøthra skule wida, at han th*erris* mæthæbroth*er* worth*en* ær.

3. It*em* hwo som th*et*ta for*skreff*na æmbede wil i Malmøghe wy*n*na, han skal thiæna h*er* i tw ar samfast tilfaren for mæst*er* swen, før han th*et* æmbede a*n*nama skal, forthy at th*et* ma prøwas, om han sit æmbede wæl kan.

4. It*em* at ængen vdan th*et*ta for*skreff*na æmbede skal sæliæ rwghbrøth æll*er* hwedebrøth gistrat æll*er* melslaghit ok ænkt[e]rhonda brøth vdan biwgbrøth, vdan, th*et* gwth forbiwthe, at swodan dyr tidh ko*m*me, at baghar*e* æy meel haffthe ok th*et* æy falt ku*n*ne fy*n*na, vnder brøthsæns mistelse.

[1] *Jfr. ovfr. S. 59 Anm. 1.*   [2] *Ordets første Bogstav g er helt udvisket.*

5. Item at ængen hwerken køpman æller annar ma sæliæ thythist brøth i Malmøghe i pænning wortha mynna æn for en grot at mynsta ok i hela tynne, ok at ængen skal thet falt hawa anner stath æn i sin both hwerken with gade æller i windwkh vnder brøthsæns mistelse, vdan swo længe frit markat stonder.

6. Item at ængen skal køpa thythist brøth at sæliæ framdelis i Malmøghe vnder then samma brøden, swo offta som thet fwnnit worther.

7. Item at hwor i baghare æmbede ær, han skal bagha, æffter thy som tithen til sigher; skethe thet swo, at nagher i æmbedit baghathe myndra pæning wortha, æn som tithen til sathe, tha skule oldenmæn[1] i thet samma æmbede makt hawa thet samma brøth at sædiæ, æffter thy som the prøwa kunne, at thet wært ær; hwelken them æy lytha wil, han skal bæthra i æmbedit two mark vox for hwor tidh.

8. Item hwilken brødelik ær ok thennæ forskreffna brøda æy vt giwa wil, ok worther thet tha kært for rathit, tha bæthre han rathit j skanisk mark ok æmbedit j skanisk mark fore hwor tidh, som fare swodant kært worther.

9. Item at alla i baghare æmbede mwghe bagha æffter therris wiliæ til skællikhet fra wor frvæ dagh assumpcionis ok til sancti Dynis dagh[2] thok æffter rathsæns rath ok mynne.

10. Item at brøth skal altidh falt wara i thet forskreffna baghare æmbede i Malmøghe for pæniæ, vdan thet skeer, at vfrith, wanæring æller fatikdom ther hinder pa gør; swo offta brøth æy falt fins i thet forskreffna æmbede, tha bøde alt æmbedit rathit i Malmøghe en skanisk mark for hwor tidh, vdan herskap komme her til byn ok them æy tilsakt wore, at the ther besynnarlighæ til bagha skulde, ok thy nar herskap æller annat stort mannamot worther bebwthat hit til byn at komma, tha skal rathit i Malmøghe

[1] *Om Formen* »*oldenmæn*« *jfr. ovfr. S. 63 Anm. 1.*

[2] *Det er fra 15. Avg. til 9. Okt. Dynis (Dines), Fordanskning af Dyonis.*

lada wara olde*n*mæn at i th*et* for*skref*na æmbede, at the thæm th*er* vppa retha kw*n*ne.

11. It*em* hwilken goth qwi*n*na sin hosbonde mis*ter* i th*et* for*skreff*na æmbede, hwn skal nyda sit embede, swo længe hwn manløs sider ok gøra thok m*eth* sit æmbede, som th*er* tilhørir; for hwn ok sith*en* en man m*eth* heth*er* ok æræ, ok wil han th*et* for*skreff*na æmbede brwgha, tha skal han th*et* wy*n*na aff ny, som far*e* ær sakt.

12. It*em* nar olde*n*mæ*n* i th*et*ta for*skreff*na æmbede wiliæ th*erris* stæffnæ holda, tha skal th*erris* yngstæ æmbed*is* broth*er* alla æmbed*is* brøthra tilsigha, at the ko*m*ma skule pa th*en* tidh, th*em* far*e* six; hwilken broth*er* vdan lagha forfal ær ok th*et* forsmar ok æy ko*m*ma wil, bøda æmbedit two mark vox.

13. It*em* hwilken for th*e*nne brøde falder ok hæ*n*ne æy vt giwa wil ok worth*er* th*et* kært for rathit, tha bøde han rathit en skanisk mark ok æmbedit en skanisk mark, swo offta th*et* kært worth*er*.

14. It*em* vm æmbed*is* brøthra wortha thrætande th*em* imællu*m* m*eth* hastik ordh, tha skule olde*n*mæn i th*et* sa*m*ma æmbede makt hawa æmbed*is* brøthra til at næffna, som th*em* forlighæ skule; hwilken broth*er* æy lytha wil ok lada sik nøyæ, som olde*n*mæn ok the, til wortha næffnda, th*em* far*e* sighæ, bøde han æmbedit en skanisk mark; hwelken th*et* æy gøra wil ok worth*er* th*et* kært for rathit, tha bøde han rathit two skaniske mark ok æmbedit ok swo meghit.

15. It*em* nar nagh*er* broth*er* aff dør i th*et* for*skreff*ne æmbede, tha skule alla æmbed*is* brøthra føliæ hans liik til kirkæn ok offra for hanu*m* ok føliæn swo til g*r*awæn; hwo th*et* æy gør, bøda æmbedit en mark wox, vdan han haw*er* lowlikt forffal.

16. It*em* lokkær nagh*er* broth*er* sin mæthebroth*er*s swen vt af hans thiænista, før fiortan dagha til faren før hans stæffne dagh komber, hwo th*et* gør, han skal bøda

rathit en skanisk mark ok æmbedit ok swo meghit for hwor tidh, ok han beholda swe*n*nen, som før leythe, sin stæffne dagh vt.

17. Ite*m* skils nagh*er* swen fra sin hosbonde i th*et*ta æmbedit m*eth* vmy*n*ne, før hans stæffne dagh ær vde, tha skal hanu*m* ængen broth*er* i æmbedit holda, før the forliker (?) æra, vdan bondans sa*n*næ brødæ fins i mot swe*n*nen; hwo th*et* gør, bøda rathit en skanisk mark ok æmbed*it* swo meghit,

18. Ite*m* vm nagh*er* swen gar om syknan dagh vt aff bondans hws m*eth* vmy*n*ne ok wil æy gøra bondans gagn, nar hans stæffne dagh komber, tha skal bonde*n* giwa hanu*m* sin løn, ok swe*n*nen skal thiæna bonden swo maniæ sykna dagha æfft*er* stæffne daghen, so*m* han før forsymathe.

19. Ite*m* vm nagh*er* broth*er* ær a*n*nar broth*er* naghit skyldic, han skal ko*m*ma pa th*er*r*is* fastande stæffnæ for th*er*r*is* olde*n*mæn ok gøra hanu*m* swo meghit, som ræt ær; wil han th*et* æy gøra ok kær*is* th*et* for rathit, tha skal han bøda rathit en skanisk mark ok æmbedit swo meghit.

20. Ite*m* talar nagh*er* broth*er* a*n*nar broth*er* vqwæthæns ordh til, tha bæthre han æfft*er* th*er*ræs olde*n*mæns siænda; wil han th*et* æy gøra ok komber th*et* for rathit, tha bøthir han æfft*er* thy, so*m* rathit thøkk*er* ræt wara.

21. Ite*m* wor*e* nagh*er* æmbed*is* broth*er*, so*m* sade dagh ok ar ok æy giorthe æmbed*is* ræt, han skal bliwa vdan æmbedit; wil han th*et* sith*en* brwgha, tha skal han th*et* wy*n*na aff ny bathe aff rathit ok aff æmbedit.

22. Ite*m* køpær nagh*er* æmbed*is* broth*er* naghit ok jættar genstan at betala for rethæ pæniæ ok th*et* ække betaler, i*n*nan sol biærghæs th*er* næst æfft*er*, bøde han æmbedit en skanisk mark; kær*is* th*et* for*e* rathit, tha bøde han rathit tw swo meghit ok betalæ th*et*, han køpte.

23. Ite*m* skule ænga makt hawa olde*n*mæn at kesa i th*et*ta for*skreff*na æmbede vdan borghemestar*e* ok rathmæn

i Malmøghe, ok hwen the kesa, the skule bliwa oldenmæn, swo længhe rathit ok æmbedit thøkker them ther til nøtteghe wara.

24. Item skule oldenmæn i thetta forskreffna æmbede swæriæ rathit i Malmøghe edh, at the skule wara wort natheghe herskap, rathit i Malmøghe, ok wor by hwlle ok tro i alla mada, e mæthen the løwa.

25. Item hwilken brother thetta forskreffna æmbede vdi gar, han skal swæriæ oldenmæn i thetta samma æmbede then samma forskreffna edh, at han ok swo skal gøra i alla mada, som fare skrewit stander.

26. Item vm wi æller wore æffterkommare thørkke naghra aff thesse forskreffna artikelæ æy nøtteghe wara wort natheghe herskap æller wor by, tha skule wi ok wora æffterkommare fol makt hawa them om at wænda i the mada, oss æller them thøkke nøttwæst wara, vdan alles hinder æller gensiælse i naghra mada.

27. Item thenne forskreffna statuta, som kallas skra, hawa wi grangiwelighæ hørt ok iffwerransaghat, hwor artikæl fra annar, ok vnt hænne thetta forskreffna baghare æmbedit i Malmøghe til glæthe ok samqwæmd ewerdelighæ at bliwa, e mæthen the thesse forskreffna artikelæ ok wilkor meth troskap gømma, gøra ok holda.

Thenne forskreffna statuta war skikkæth, stathffæst, giwen ok skrewen ar æffter gwthz byrdh thusande firahwndrathe ar pa thet thrætiwghende arit fredaghen, som war *sancti* Olaffs afftan hælikh koning ok martyr.[1] Til ydarmer forwaring ok sannar stathffestelse, at thenne forskreffna statuta skal stathik ok fast bliwa, tha hawa wi hængt wor bys insceghle mæth alles worra wiliæ ok witskap for thætta wort nærwærandes opna breeff til witnesbyrdh etc.

[1] *St. Olufsdag er den 29. Juli; 1430 faldt den paa en Løverdag.*

17.

1430, 28. Juli. Gjenbrev fra Malmø Bagere til Byens Raad.

Dette paa Pergament skrevne Gjenbrev opbevares i Malmø Museum. Seglet, der oprindelig har hængt under det, mangler. Det er med en helt forandret Skrivemaade indført i Malmø Stadsbog (jfr. ovfr. S. 23) Fol. 7 b, og en Afskrift herfra med Langebeks Haand er indsat under 1432 i hans Diplomatarium i Rigsarkivet; den har foroven følgende Paaskrift med hans Haand: »Ex Registro Malmog. membr. a Dn. Prof. Bring communic. 1764.« Naar den er indsat i Diplomatariet under 1432, er det. fordi Gjenbrevets sidste Stykke i Stadsbogen er gjengivet meget skjødesløst ved: »Till ydermere forwaring etc. anno domini etc. trigesimo sub sigillo predicti nostri sodalitii«, saaledes at der efter »trigesimo« findes et overstreget Forkortelsestegn for »et«, der kan se ud som et Total. Langebek har i sin Afskrift sat et »sic« herved og ved Afskriftens Begyndelse et »1430«, over hvis Nul han først har skrevet et Total og derefter igjen sat Prikker under. Nogle af Stadsbogens væsentligere Afvigelser ere gjengivne i Noterne nedenfor. Hverken Originalen eller Stadsbogen har Paragraftal. — Det her meddelte originale Gjenbrev kjendtes ikke, da Gjenbrevet fra Malmø Skindere ovfr. S. 62 blev trykt.

Alla[1] mæn, thætta nærwærandes breff se æll*er*[2] høra læsit, helsa wi oldenmæn[3] ok alla mæthbrøthræ[4] i baghare[5] æmbede i Malmøghe kærlighæ m*eth* gwth. Wi ku*n*gøra th*et* allu*m*[6], at wi m*eth* goth wiliæ, samthøkke ok frit bera[d]h a*n*namat hawa[7] et æmbede i Malmøghe, som kallas baghar*e* æmbede, aff wort heth*er*lighæ ok ærlighæ rath[8] i Malmøghæ, hwilkit æmbede wi th*et*ta for*nefn*dæ heth*er*lighæ rath kærlighæ[8] ombethit hawa, ok the oss th*et* til glæthe ok samqwæmd ok for wor bys gagn, bestand ok bæsta skyld til ew*er*delighæ ty*m*ma[9] vnt ok giffwit hawa mæth swodan forordh, at wi skule th*et* for*skreff*na æmbede i alla mada æfft*er* the artikelæ ok wilkor, som th*et* for*nefn*da heth*er*lighæ rath oss bebrewat ok beseylt haw*er*, m*eth* tro-

[1] *Her og nedenfor har Stadsbogen »Alle« for »Alla« ligesom »thætte« for »thætta«, »høre« for »høra« o. s. v.*

[2] *Her og nedenfor har Stadsbogen »elles«.*

[3] *Stadsbogen har her og nedenfor »oldermen«, s. ovfr. S. 63 Anm. 1.*

[4] *Stadsbogen har »medebrødre« ligesom »gudh« for »gwth«, »radh« for »rath« o. s. v.*

[5] *Stadsbogen har »bagere«.*

[6] *Stadsbogen har »alle«.*

[7] *Her og nedenfor har Stadsbogen »haffwe« for »hawa« ligesom »bliffwe« for »bliwa« o. s. v.*

[8] *Dette Ord mangler i Stadsbogen.*

[9] *Stadsbogen har »timæ«.*

skap holda ok gøma, e mæthen wi ok wora æffterkommare[1] løwa ok thet forskreffna æmbede bliwa kan, ok besynnarlighæ thesse artikelæ.

1. At ængen skal makt hawa oldenmæn at kesa i thetta æmbedit vdan[2] borghemæstare ok rathmæn i Malmøghe, ok hwem the ther til kesa, the skule bliwa oldenmæn, swo længe thet fornefnde ærlighæ rath ok æmbedit thøkker them ther til nøtteghe[3] wara.

2. Item skule alla oldenmæn i thetta forskreffna æmbede swæriæ thetta fornefnda hetherlighæ rath edh, at the skule wara wort natheghe[4] herskap, thetta fornefndæ wort[5] ærlighæ rath i Malmøghe ok wor by hwlle ok tro i alla mada, e mæthen the ok therris æffterkommare løwa.

3. Item hwilken i thetta forskreffna[6] æmbede wil wara, han skal swæriæ oldenmæn i thet samma æmbede framdelis then samma edh, at han ok swo skal gøra i alla mada, som fare skrewit star.

4. Item wm thetta forneffndæ hetherlighæ rath æller therris æffterkommare thotte naghra aff the artikelæ, som the oss bebrewat ok beseylt hawa, wort natheghe herskap, them æller wor by æy nøttik æller gagnlik wara, tha skule the fol makt hawa them om at wænda i the mada, them thøkker nøttwæst[7] wara, vdan alles worra æller wora æffterkommaris hinder æller ge[n]siælse.

5. Item skethe thet swo, thet gwth forbiwthe, at nagher brother i thetta forskreffna æmbede dyrwis her i mot at gøra meth nagher vtroskap æller falskhet antien[8] i mot wort natheghe herskap æller wort hetherlighæ rath i Malmøghe æller wor by, ok worther han ther fwnnen wither,

[1] *Stadsbogen har »efflerlewere«.*
[2] *Stadsbogen har her og nedenfor »wthen«.*
[3] *Stadsbogen har her og nedenfor »nyttelige«.*
[4] *Stadsbogen har her og nedenfor »nathuge«.*
[5] *Dette Ord mangler i Stadsbogen.*
[6] *Stadsbogen har »for(neffn)de«.*
[7] *Stadsbogen har »nyttelixst«.*
[8] *Stadsbogen har »entinge«.*

swo at bewiselikt ær, tha shal han genstan vt aff th*et*a for*skreff*na æmbede bliwa ok aldrik th*er* offtare[1] inko*m*ma, vdan th*et*a for*neff*nda heth*er*lighæ rath giwa th*er*r*is* my*n*ne th*er* til, ok at the bithiæ for hanu*m* til æmbedit, thok mæth[2] bæthring æfft*er* rathsæns siælse.

6. Ok thy binda[3] wi oss ok wora æfft*er*ko*m*mare statheIighæ til m*eth* th*et*a wort opna b*r*eff wort natheghe hærskap aff Danmark, wort heth*er*lighæ rath i Malmøghe[4] ok wor by hwlle ok[1] tro ok lytheghe at wara i alla mada ok th*e*n statutan, som kallas skra, the oss vnt, giwit, bebrewæt ok beseylt hawa, æfft*er* artikelæ ok wilkor, som hwn ok th*et*a wort opna b*r*eff vt wisær, ew*er*delighæ at gøma, gøra ok aldelis m*eth* troskap at holda.

Til[5] ydarm*er* forwaring ok sa*n*nar*e* stathfæstelse, at wi thesse for*skreff*na artikelæ ok wilkor m*eth* troskap skule gøma ok holda, tha hawa wi hængt wort æmbedis insceghle m*eth* allæs worræ wiliæ ok witskap for th*et*a wort nærwærand*is* opna b*r*eff til witnesbyrdh. Giffwit ar æfft*er* gwthz byrdh thusande firahu*n*drathe ar pa th*et* thrætiwgh*e*nde arit fredagh*en*, som war *san*cti Olaffs afftan hælik ko*n*ni*n*g ok martyr[6] etc.

18.

1432, 12. Decbr. Gjenbrev fra Malmø Skrædere til Byens Raad.

Brevet er indført i Malmø Stadsbog Fol. 6 (s. ovfr. S. 23) og er væsentlig ordret overensstemmende med det ovfr. som Nr. 17 trykte Gjenbrev fra Byens Bagere, saaledes at dog »hwilkit« i Indledningen bliver til »hwikkyt« og »hwilken« i § 3 til »hwikken«, ligesom det »hetherlighæ« Raad een Gang i Indledningen og een Gang i § 6 bliver til det »herligæ«

[1] *Dette Ord mangler i Stadsbogen.*
[2] *Her staar »math«.*
[3] *Istedenfor »binda« med det efterfølgende »til« har Stadsbogen »tilbinde«.*
[4] *Stadsbogen udelader »i Malmøghe«.*
[5] *Se i Indledningen til dette Gjenbrev, hvorledes dette sidste Stykke er gjengivet i Stadsbogen.*
[6] *St. Olufs Dag er den 29. Juli.*

Raad. Ogsaa i Henseende til Retskrivning nærmer Stadsbogens Text sig Bagernes Gjenbrev. Der er derfor kun Grund til her at aftrykke Brevets sidste Linier med dets Datering. En Afskrift med Langebeks Haand findes i Rigsarkivet (Langebeks Dipl.); den har foroven Paaskriften: »Ex Registro Malmog. membr. a Dn. Prof. Bring communic. 1764.«

. . . . Giwet ar effter gwthz byrd thusendæ firæhundrædæ thrætiwdæ ar[1] paa thet andræ fredagen, som war sankte Lucie affthen, hælik jumfrvæ ok marthir[2].

19.

1433, 21. Juni. Borgemestere og Raad i Malmø give Byens Smede Lavsartikler.

Fol. 8a—9a i Malmø Stadsbog (s. ovfr. S. 23) er nedenstaaende Lavsvedtægter indførte; en Afskrift med Langebeks Haand findes i Rigsarkivet (Langebeks Samlinger om Gilder og Lav); den bærer foroven følgende Paaskrift: »Ex Registro Malmog. membr. a Dn. Prof. Bring communic. 1764.« — De her tilföjede Paragraftal findes ikke i Haandskriftet.

Alle mæn, thette nærwærindes breff høre eller ser, hilsse wi borghemæsteræ ok rathmen i Malmøghe kærlighæ mæth guth. Aff besynnerlig nath, ynne ok makt, wor natheghe herre koning Eriks, Danmarks, Swerighes, Norghes, Wendes ok [Gotes] konyng ok hertuk i Pomern, oss wnt ok giwet hawer æffthir righens radhs rath aff Danmark ok wor nadheghe herre konyng Erik oss bebrewæt ok beseylt hawer, at wi foll makt hawe æmbede at skikke i Malmøge[3], som wi prowe kunne, at wor by nøttik ok gagunlik æræ, tha kungøræ wi thet alle, oss sannelighæ for wor bys bæstæ, bestand, gagn ok hiælpp skyld at hawæ skellighæ wnt, skikkæt ok stathffæst et æmbede i Malmøge, som kalles smithie æmbede, meth frit berath samtøkke ok goth wilie alles worres, at thet swo skællighe holdæs skal æfftir artiklæ ok wilkor, som her æffther skreffnæ stondæ.

[1] *Her staar »er«.* *paa en Løverdag.*
[2] *Luciedag den 13. Decbr. faldt 1432* [3] *Jfr. ovfr. S. 59 Anm. 1.*

1. Først at hwo smethie æmbede i Malmøghe her æffter wil wi*n*næ, han skal waræ en skællik p*er*sona, ække ok rætte, ok hawe got røkte, ok th*er* skal han hæntæ skels breff vppa aff th*en* stath, han sist thiænt haw*er*, at han thæth*en* skildes m*eth* my*n*ne, ok at han th*er* skællighæ thiænt haw*er*.

2. Item hwilken th*ett*æ forscr*eff*næ æmbede her æffth*er* wil wynnæ, ok ær han vdhen Malmøghe fødder, tha skal han hæntæ skæls breff aff th*en* stadh æller by, han fødder ær, at han ække ok rætte ær aff fathir ok moth*er*, ok at han th*er* haw*er* et got røkte hafft.

3. Item hwilken thettæ forscr*e*ffne æmbede wil wy*n*næ, han skal gywe rathit i Malmøghe sex scheling g*r*ot ok en goth ty*n*næ øl ok æmbedit sex *scheling grot* ok en ty*n*næ øl; thettæ skal [han] vt giwæ, før han naghit smyth*er* i æmbedet.

4. It*em* at ængen skal smythæ jærn æller stal i Malmøghe vdæn th*en*, æmbed*et* ræt giort hawer; hwo thet gør, han skal bæthræ rathit thre schaniske mark ok æmbedet swo meghit for hwer tidh, han th*er* m*eth* fu*n*nen worth*er*.

5. It*em* skal ængen sæliæ nogh*er* honde smythie gerni*n*g aff jern wdan fra wor frwæ dagh assu*m*pcionis ok in til *san*cti Mekels dagh[1], vdan fortenæt ok skapt wærk, swodant som kræmber*e* pleyæ falt at haffwæ, swosom ær saxer, knywæ, hængelasæ, nale, dørslag, foret (!) ok sylespøt ok telik honda sma prønsling, ok ængen sælie istath vdan the, som læth*er* æræ wdi, ok æy sporæ wdan with dægh*er* ok døszin ok æy søm vdan with helt hundræth at[2] mynste vdan th*en*, æmb*e*d ræt giort haw*er*; hwo thet gør, han bøde rathit thre skhan*iske* mark ok æmbedet ok swo meghit for hwor tidh, han th*er* meth fu*n*nen worth*er*.

6. It*em* nar nagh*er* æmbed*is* broth*er* aff dør ok haw*er*

[1] *Det er fra 15. Avg. til 29. Septbr.* [2] *Dette Ord er skrevet to Gange.*

han ække hosfrv æffter sik, tha ma hun brwghæ sit æmbede, e mæthen hun manløs sidher ok sit røkte forwarer ok gøræ thok æmbedis ræt.

7. Item for hun sithen man meth hether okære, ok wil han thettæ forscreffnæ æmbede wynnæ, tha skal hannum thet æy wæyras, vm han wærdh ær at waræ ther æmbedis brother.

8. Item hwilken smethie swen thettæ forscreffne æmbede i Malmøghæ wil wynne, han skal før standa for oldermans eld ok smythæ ther thrænne hondæ gerning, som han sik meth biærghæ wil, at olderman ma skønia, vm han sit æmbede wæl kan.

9. Item skal ængen æmbedis brother i thettæ forscreffnæ æmbede lokke nagher sin methebrotherss swen vt aff hans thiæneste, før hans stæffne dagh komber; hwo thet gør, han bødhe radhet en skhanisk mark ok æmbedit ok swo meghit, ok swennen skal sithen thiæne sin steffnedagh vt, som han før lowit haffthe.

10. Item om nagher æmbedis swen sigher thwo smyther thiæniste, ok bær han guthz pænnyng opp aff thom badhe til en steffnedagh, hannum skal ængin smeth holdæ i sin thiæniste innæn ar ok dagh ther æffther; hwo thet gør, han bøthe rathit thre skanske mark ok æmbedet swo meghit ok gywæ swennen iwer then tithen vt, som foreskrewit star.

11. Item gar nagher æmbedis swen vt aff bondens huss om syknan dagh meth vmynne ok forsymar bondans gernyng, nar hans stæffne dagh ær vde, tha skal swennen thiænæ bonden swa maniæ syknæ daghæ ther æffther, som han før forsymmethe, æller bæthræ hannum thet, han før forsymmæt hawer.

12. Item gar nagher swen vt aff bondens thiæniste meth vmynne, før hans stæffne dagh komber, tha skal hannum ængen æmbedis brother holdæ i sin thiæniste; hwo

th*et* gør, han bæthre rathit thre mark ok æmbedet thre mark, ok swe*n*nen skal thiæne sin stæffnedagh vt, som han før sakt haffthe, vdan bondens wisse brøde skællighe finnæs kan.

13. Item haw*er* nagh*er* æm*bedis* broth*er* skylling til sin mæthebroth*er* i the sagh*er*, som æy koni*n*gz ræt vti falder, the skulle ko*m*ma for thørr*es* olderm*æ*n, ok the skulæ thom forlighæ, vm the ku*n*ne; hwilken sik ække wil nøyæ lade æffth*er* olderm*æ*ns sæghn, ok komber th*et* far rathit, tha bødhe then rathit en skansk mark, sik æy wil nøyæ ladæ, ok æmbedet ok swa meghet for hwor tidh, th*et* for rathit kært vorth*er*.

14. It*em* taler broth*er* a*nn*ær broth*er* vqwæthens ordh til, tha bæthre han æffther th*erres* olderm*æ*ns syænde; wil han th*et* æy gøræ, ok kæris th*et* for rathit, tha bæthre han, æffth*er* thy som rathit thøkker ræt waræ, bathe æmbedet ok rathit.

15. It*em* woræ nagh*er* æm*bedis* broth*er*, som sode vdan æmbedit ar ok dagh ok æy giorde æmbedis ræt, han skal bliue vdan æmbedet; wil han th*et* sithen brugæ, tha skal han th*et* wi*n*næ aff ny bathe aff rathit ok aff æmbedit.

16. It*em* skule ænge makt hawæ olderm*æ*n at kese i th*et*tæ for*screff*næ æmbede vdan borghemest*ere* ok radhm*æ*n i Malmøg, ok hwem the kese, the skulæ olderm*æ*n bliwe, swa længe rathit ok æmbedit thøkker th*e*m th*er* til nøttighe waræ.

17. It*em* skulæ olderm*æ*n i th*et*tæ for*screff*næ æmbede swæriæ rathit i Malmøghe edh, at the skulæ waræ wort natheghe herskapp, rathit i Malmøghe ok wor by hulle ok tro i alle madhæ, e mæthen the løwæ.

18. It*em* hwilken broth*er* th*et*tæ for*screff*næ æmbede wi*n*ner, han skal sweriæ olderm*æ*n i th*et*tæ for*screff*næ æmbede th*e*n sa*m*me edh, at han ok swa skal gøræ i allæ madhæ, som her fore skrewit stonder.

19. Item vm wi eller woræ efftherkommeræ thøkker naghræ aff thesse forscreffnæ artiklæ æy nøttighæ waræ wort natheghe herskapp æller wor by, tha skulæ wi ok woræ æffthirkommære foll makt hawæ them om at wændæ i the mada, oss æller thom thøkker nøttuest waræ, vdan alles hindir æller gensiælsse i nagræ madæ.

20. Thenne forscreffnæ statuta, som kalles skra, hawe wi grangiwelighæ set, hørt ok owerransaghæt, artikel fra artikel, ok vnt hænne thetta forscreffnæ smythie æmbede i Malmøghe til glæthe ok samqwæmd ewerdelighæ at bliwæ, e mæthen the thesse forscreffnæ artiklæ ok wilkor meth troskapp gømæ, gøræ ok holdæ.

Tiil ydærmer forwaring ok sannære stathffæstelsse, at thenne forscreffna statuta skal i alle madæ stathik ok fast bliwæ, tha haffwæ wi hængt wort byss insceghle meth alles woræ wiliæ ok witskap for thettæ wort nærwærendes opnæ breff til witnesbyrdh. Thænne forscreffnæ statuta wordh skikkæth, stathffæst, giwen ok screwen aar æffther guthz byrdh thusænde firæhundrathe thrætiwghe aar pa thæt threthiæ søndaghen næst fare sancti Johannis baptiste dagh[1] om mythssommer etc.

20.

1434, 22. Juli. Sortebrødrenes Generalvikar giver Skomagerne i Haderslev Del i Brødrenes gode Gjerninger.

Brevet er taget fra Manuskript Nr. 39 i Statsarkivet i Slesvig, »Copiale von Privilegien betreffend Stadt und Amt Hadersleben« S. 3 (jfr. ovfr. S. 48—49). Under Afskriften er tilføjet: »in dorso: Testimonium aff en Schomager Swen.«

Devotis et in Christo sibi dilectis senatori totique societati sutorum in civitate Hadhersleffwen frater Henricus,

[1] *D. e. den 24. Juni, der 1433 faldt paa en Onsdag.*

ordinis fratrum predicatorum provincie Dacie vicarius generalis, salutem et augmentum continuum celestium graciarum. Existente vestre, ut[1] audivi, erga fratres nostri ordinis devotionis affectione et illius usque in finem perdurante fauorabili continuatione, vestris satisfacere cupiens desideriis, vobis omnium missarum, orationum, predicationum, vigiliarum, jejuniorum, abstinentiarum, laborum ceterorumque bonorum, que per fratres nostre provincie videlicet regnorum Dacie, Svecie et Norvegie fieri donaverit copiosa clementia salvatorum, participationem tenore presentium concedo specialem, ut multiplici suffragiorum presidio et hic augmentum gracie et in futuro mereamini vite eterne premium possidere. Volo insuper et ordino, ut anime vestre post decessus vestros fratru*m* totius prouincie suffragiis et orationibus recommendentur in nostro provinciali capitulo, cum vestri obitus ibidem fuerint nunciati. In cuius concessionis testimonium sigillum meum personale presentibus est appensum. Datum Halmstadi ipso die beate Magdalene[2] in nostro provinciali capitulo anno domini 1434 ibidem celebrato.

21.

1437, 24. Juli. Borgemestere og Raad i Flensborg give Byens Skomagere Lavsartikler.

Nærværende Skraa er aftrykt efter H. C. P. Sejdelins Diplomatarium Flensborgense (I, 1865, S. 448—61), da Flensborgs »Stadbok«, hvori den var indført, ikke længere synes at være tilstede i Byens Arkiv. De ndfr. anførte Paragraftal fandtes efter Sejdelins Meddelelse i Stadboken, men vare tilföjede med en senere Haand.

In nomine patris et filii et spiritus sancti Amen.

Dyt is der schomakere rechticheyt to Flensborgh.

Wy borgermestere vnde radmanne, alse wy an dessen

[1] *Her staar »et«.*
[2] *Det er Magdalenes og Marias Dag den 22. Juli, der 1434 faldt paa en Torsdag.*

nascreuen jaren godes jegenwardich vnde vredesamentliken besittende weren den erliken stôl des rades bynnen Flensborgh, hebben samentliken vnde êndrachtighen myd wolbedachten vryen willen den vromen, beschedenen luden, deme erliken schomakere ampte, vnsen leuen medeborgheren, alse de to der êre des allemechtighen godes myd ener ewighen missen vorsammelt sŷn in sunte Jacobus laghe, des hilghen apostels, bynnen Flensborgh, mildichliken gegont vnde waraftighen gegeuen, vmme guder reddelicheyd willen eres gemênen vorbenom*eden* amptes, alsodâne amptes rechticheyde, wyllekøre vnde vryheyde, alse hir clârliken myd benømeden articulen na gescreuen stân.

1. Enen olderman vth deme rade.

To deme ersten hebbe wy deme erliken schômakere ampte gegont vnde gonnen en jegenwardich enen personen ŷt vnseme râde tohebbende myd eren olderluden wesende ouer ereme rechte vnde wyllekore, alle sake, twêdracht vnde schelinge gansliken touorschedende, de se bynnen amptes myd rechte edder in der vruntscup reddeliken vorscheden møgen.

2. Enen ß lüb*esch* to des râdes renthe twye ut togeuende.

Vôrtmer schal eyn islik schômaker in sunte Jacobus laghe ŷtgeuen alle jâr vppe sunte Wolburghen dach vnde vppe sunte Michaelis dach[1] to isliker tyd enen schillingh lubesch to des rades renthe, wente de ersame râd schal hebben to ysliker vorscreuen tyd neghen schillingh engelsch; kønen se ouer myd deme enen schillinge nicht toreken, so schølen se dat vorbeteren, vnde wol dat vorscreuen geld nicht ŷt gift bynnen den achtedaghen, wan de olderlude vmme gân, de schal breken ene tonnen Flensborgher beres.

3. Vppe dem sudermarkede stân.

Vôrtmer møghen de schômakere alle sonnauende myt

[1] *D. e. den 1. Maj og 29. September.*

ereme werke stân vppe deme sudermarkede, wan en des ghelüstet.

4. Ere schô nême vnde wurde toslaghen.

Vôrtmer schal de voged hebben vppe isliken sunte Thomas dach[1] vor wyenachten neghen grote; dâr vore schølen de schômakere brukende wesen erer olden rechticheyt, also oft yement en nême ere schô hemeliken edder openbare, vnde de hantdadige dar ouer toslaghen wurde myt lêsten vnde myt bløcken, dâr schølen se nicht vøre beteren; men de voged vnde de kemerere møghen wol spreken vppe den suluen hantdadighen vmme ere recht, oft se dat myd guden willen nicht togheuen willen.

5. Vrômde schô.

Vôrtmer schal men nenerleye schô veyle brynghen van buten to in de stad to Flensborgh; würden dar auer welke schô to kope ingebracht, de schal ere olderman vt deme rade vnde de olderlüde ŷt deme ampte nemen vnde gheuen de dorch god armen lüden.

6. Steuene pennynge brynghen.

Vôrtmer schal eyn islik broder vnde suster in sunte Jacobus laghe bryngen syne steuene pennynge in sunte Thomas dage[1] vor wyenachten, êr men de lichte vpstecked; wol des nicht en deyt, de schal dôn ene nye køste, id en sy denne sake, dat eme de olderlüde vnde de brodere gnade dôn willen.

7. Alle broke halft.

Vôrtmer offt jenich broder offte suster in ereme laghe edder in ereme ampte brokaftich würde, so schal jo de helfte van allen brøken komen in de bussen to deme dênste godes vnde sunte Jacobes, vnde schølen dar mede vorbeteren ere lach, vnde de anderen helfte schølen hebben sunte Jacobus brodere to bere.

[1] *D. e. den 21. December.*

8. Vorspreken olderlûde vnde brødere.

Vôrtmer welk broder ofte sûster, de dar vnvorschuldes vorsprikt de olderlûde edder de ghantzen brødere, de schal dat beteren myt twen tonnen Flensbørger beres.

9. V̊th syner wonynghe hûren.

Vôrtmer schal nên broder in sûnte Jacobus laghe den anderen broder v̊t syner wonynghe hûren sunder syne witlicheyt, men he schal ersten to sik nemen twe brødere vte deme sûluen laghe vnde vraghen ene, oft he in deme huse wille blyuen edder nicht; wol des nicht en dede, vnde synen broder hir enbouen vthhûrde sunder vraghent, de schal dat sunte Jacobus laghe beteren myd ener tonnen Flensborgher beres.

10. Echte nêmen erlike vruwen edder juncvruwen.

Vôrtmer welk meyster in sûnte Jacobus lage vnde in deme ampte der schômakere sik voranderen wil in dat hilge echte, de schal sik klokliken vøreseen, dat he nême alsodâne ene bedderue erlike vrowen edder ene juncfruwen, dat se sunder tosaghe des erliken amptes wêrdich sy.

11. Echte ouertreden vruwen.

Vôrtmer oft welk vrowe in deme schomakere ampte ere hilge echte ouertrede edder queme in quâd gerûchte, des se sik myd rechte nicht entleddighen konde, vnde ere man se vort an vor syne bedderuen husvruwen in deme ampte vordeghedingen wolde, so schølen beyde man vnde vrouwe des erliken amptes entberen also langhe tyd, went se syk des arghen rûchtes myt rechte reddeliken entleddeget heft.

12. Schomakers sone enes schomakers dochter.

Vôrtmer oft enes schomakers søne wolde nemen enes schomakers dochter edder ene schômakerschen, de deme ampte liik vnde recht gedân hadde, de schal deme ampte geuen twe tonnen Flensborger beres, vnde schal des amptes vôrt an wesen brukende.

Weret auer ên vrømpt knecht vnde hadde myd guder handelinge synen eren recht gedân, alse des amptes rechticheyt vtwiset, vnde wolde nemen enes schomakers dochter edder ene schômakerschen, de schal syne bewisinge bringen, dat he echte vnde rechte geboren sy van vader vnde van moder, vnde schal deme ampte dôn de haluen køste vnde bruken des amptes.

13. Schomakers søne buten amptes nympt.

Vôrtmer oft sik enes schomakers søne voranderde buten deme ampte, de schal deme ampte dôn de haluen køste, vnde wesen vulbroder in deme ampte.

14. En vrømpt knecht schal dênen ij jâr touôrn.

Vôrtmer welk man edder knecht de van buten tokumpt in vnse stad vnde ere nên ampt beseten heft, de schal twê jâr al vmme touôrn dênen, êr he dat ampt wert esschende; so schal he denne bewisinge bringen myd breuen vnde myt ingesegelen van der jeghene, dâr he vt geboren is, dat he echte vnde rechte geboren sy van vader vnde van môder vnde syne handelinge rechtferdigen geholden hebbe van junger jøged, dat he des amptes werdich sy, vnde schal denne dat ampt esschen to dren morghenspraken, vnde wan he denne togelaten is, so schal he børghen setten vor de køste, vnde schal denne syne køste dôn bynnen vefteyn daghen; dok schølen denne de olderlude myd deme knechte gân vor den râd vnde bidden vmme de borgherschup vnde seggen, dat he na syner bewisingen des erliken schomakere amptes wol werdich sy.

15. Knecht van buten to schômakers dochter edder wif.

Vôrtmer welk knecht van buten inkomende wert vnde vryet enes scomakers dochter edder ene schômakerschen vnde is echte vnde rechte geboren vnde synen eren recht gedân heft, alse vørscreuen steyd, de schal doen des amptes rechticheyd alse de haluen køste, vnde schal dat ampt

twye esschen, vnde he en darf touórn in deme ampte nicht denen.

16. Lerejunge enes schomakers dochter edder wif.

Vórtmer welk lerejunge, de des amptes werdich is vnde syne haluen køste gedån heft, wil nemen enes schómakers dochter edder ene schómakerschen, deme schal de halue køste tohülpe komen, de he touórn dån heft, vnde schal ok geuen deme ampte twe tonnen Flensborger beres vnde wesen vulbroder in deme ampte.

17. Lerejunge buten amptes.

Vórtmer welk lerejunge, de sik buten deme ampte vorandert, deme schal de halue køste tohülpe komen, de he touórn gedån heft, vnde de haluen køste schal he denne dar na dón, vnde wesen vulbroder in deme ampte.

18. Nympt ene vruwen buten amptes.

Vortmer welk man, de dar nympt ene vruwen buten amptes edder enes schómakers dochter, de in deme ampte nicht en is, de schal to der negesten morgensprake, wan syn brudlacht gedån is, ủtgeuen dre schillinge lubesch to wyne vnde to wasse; vorsümet he dat, so schal he van synes wyues weghene deme ampte dón ene halue koste.

19. Nenen knechte mêden, ér he myt syneme meistere rekent.

Vórtmer welk schómaker wil mêden enen knecht, de schal ene meden to rechter tyd vnde nicht vor der tyd, ér he myd syneme meystere gerekent heft; wol sik dar ynne vorsumet, da schal sünte Jacobus laghe beteren myt twen tonnen Flensborger beres.

20. Twe knechte vnde enen jungen.

Vórtmer schal nên sülues here in deme schómakere ampte mêr knechte holden alse twe knechte vnde enen junghen by drên tonnen Flensborger beres brøke, wente de arme behøuet so wol knechte alse de ryke.

21. Neen vrømpt man ere knechte entmeden.

Vôrtmer schal dar nͤment van buten to komen in vnse stad, de jenigeme manne in deme schômakere ampte myd vôrsate syne knechte entmede; deyt dat jenich vrompt man, den schal men myt rechte tøuen, vnde he schal dat deme rade beteren myt achteyn schillinge lübesch, wente etlike vrømde lüde komen vnde entmeden en ere knechte vor rechter tyd vnde dôn deme ampte drepliken groten schaden.

22. Lerejunghe halue koste.

Vôrtmer oft jenich man eneme jungen schôwerk lͤrde, de schal dôn de haluen køste.

Vôrtmer wan he denne v̊t der lere kumpt vnde wil werden synes sülues, so schal he dôn de anderen haluen køste vnde bringen denne mede nøgaftighe bewisinge, dat he echte vnde rechte geboren sy, alse vøre gescreuen steyd.

23. Knecht de entlopt.

Vôrtmer welk knecht de syneme meystere v̊t deme ampte hemeliken entlopt myt synen pennyngen edder myt syneme dͤnste, de schal in der stad to Flensborgh nicht mͤr dͤnen vnde schal dar ok nicht werden synes sulues in allen tokomenden tyden. Helde den knecht jenich meister in deme ampte myt witlicheyt ofte myd vôrsate, de schal dat beteren myt ener tonnen Flensborgher beres.

24. De meyster deme knecht syn lôn nicht.

Vôrtmer welk knecht syneme meystere v̊t gedͤnet heft syne rechten tyd vnde wil van eme gân, vnde de sülue meyster eme syn lôn vnde syne pennynge to der nøghe nicht betalen wolde, so schal de knecht gân vør de olderlüde vnde claghen ouer synen meyster, so schølen de olderlüde deme knechte geuen syne pennynge, vnde so schal de sülue meyster den olderlüden in deme ampte dat geld tweuoldich wedder geuen, alse des laghes rechticheyt vtwised.

25. Knecht vp vordrêt denet.

Vôrtmer welk knecht de syneme meystere dênet myt homôde, myt vordrete vnde myt wreuele, vnde de meister eme van nôtwegen vmme syner ouerdåt willen orlof geue, so schal de knecht synes lones, dat he went an den dach vordênet heft, beydende wesen wente vppe de rechten tyd, alse he syneme meystere denst gesecht vnde ghelouet heft.

26. Xv mark touôrn.

Vôrtmer welk knecht, de dar is begherende sunte Jacobus lach, de schal hebben touôrn vnvorborghet vefteyn mark lübesch sunder syne kledere.

27. Viij schilling to wyne vnde to wasse.

Vôrtmer welk knecht, de dår wert synes sülues in deme ampte, de schal geuen vt achte schillinge lûbesch to wyne vnde to wasse sünte Jacobus laghe to vorbeteringe to der ewighen missen.

28. De knechten meden to rechten tyden.

Vôrtmer welk meyster in deme ampte de knechte mêden wil, de schal se meden to rechte tyden, alse van sünte Michaelis dage[1] went to wyenachten, van wyenachten went to passchen, van passchen went to sünte Michaelis dage[1], vmme beschedene lôn; wol dat jenigerleyewis anders deyt, de schal dat deme laghe vnde deme ampte beteren myt twen tonnen Flensborger beres.

29. Nicht meden dachlôn ofte wekenlôn.

Vôrtmer oft jenich knecht queme in de stad buten tydes, den mach ên meister in deme ampte wol meden wmme møgelik beschedene lôn vppe der mer[k[liken høuetdagen enen vôrbenømet; men nên meyster schal ene mêden by dachlône edder by wekenlône by deme vôrscreuen brøke, alse twe tonnen Flensborger beres.

30. Knechte to entlockende.

Vôrtmer were jenich meyster in deme ampte, de deme

[1] *D. e. den 29. September.*

anderen myt vôrsate entspânde synen knecht edder to vôrvange entlockede, also dat he syneme meister dâr vmme to vnwillen dênde, dat he leuer wolde wesen myd deme anderen, de meyster, de den knecht also entlocked, de schal dat beteren myd twen tonnen Flensborgher beres, vnde de knecht schal in der stad nicht mêr dênen.

31. Smêlike quade wôrt tosprekende.

Vôrtmer welk broder in sunte Jacobus laghe deme anderen myd homôde, myt vôrsâte edder van drunkenscup wegene spreket smelike vnde vntuchtlike quade wôrt, dar de brødere tosamende drynken, de schal dat beteren myt twen tonnen Flensborger beres.

32. Myt bere beghêten.

Vôrtmer were dar jement, de synen broder edder suster myd hômode edder myd vôrsate begøte edder myd bere bespilde edder jenigerleye ander vordrêt dede, dat men bewisen mach, de schal dat beteren myt ener tonnen Flensborger beres.

33. To vullen drynken.

Vôrtmer so schal nên broder edder suster deme andere todrynken vulle kannen edder halue by ener tonnen Flensborger beres.

34. Nødeghen to drynkende.

Vôrtmer so schal nên broder edder suster den anderen nødighen mêr to drynkende, wan eme wol gelustet vnde alse dat syner nature bequeme is to dregende, by ener tonnen Flensborgher beres.

35. Van oueruløddicheyd spyen in deme huse.

Vôrtmer welke brødere vnde sustere, de bouen ere mate also uele drynken, dat se in deme huse, dâr de brødere to samende ynne drynken, van oueruløddicheyd wegene wedder geuen, de schølen dat beteren myt twen tonnen Flensborger beres.

36. In deme houe spyen.

Vôrtmer welk broder edder süster de dâr van ouerulødicheyd wegene wedder gift in deme houe des huses, dar de brødere ynnen drynken, de schal dat beteren myt ener tonnen Flensborger beres.

37. In dat lach wedder sitten gheyd.

Vôrtmer weme alsodâne vôrscreuene ouerulødicheyt myd vorlatende beschûd in deme huse edder in deme houe, vnde geyt wedder sitten in dat lach by de brødere edder by de sustere, de schal de vørscreuen broke tweuoldich ůt gheuen.

38. Nicht kôpslâghen edder wedden.

Vôrtmer schal nên man myd deme anderen kôpslaghen edder wedden, wôr de brodere laghebôr to samende drynken, by ener tonnen Flensborgher beres.

39. Nene lust togheuende.

Vôrtmer were dar jenich broder ofte suster, de vnhorsam were vnde wolde nene lust geuen, wan de olderlüde hebben laten vpkloppen, de schal vor de vnlust den olderlüden vnde den broderen beteren ene tonnen Flensbørgher beres.

40. Vørsønede sake vornyet.

Vôrtmer were jenich broder edder suster in deme laghe, de dar olde twedrachtige vørsønede sake myd arghe wedder vornyede vnde vpreppede, de in vørtyden gansliken gesleten weren myt rechte edder myd vruntschoppen, dar de erlike râdman vnde de olderlüde ouer geseten hadden, do de sake endet vnde lendet wârt, de jene schal nicht weten, wat syn brøke wesen schal; men dat schal stân myt vullenkomener macht to deme ersamen radmanne, to den olderlûden vnde to den mênen broderen, wo se dat willen richten.

41. Ere werk vørkopen na der tyd.

Vôrtmer so møghen de schômakere to Flensborgh ere werk vorkøpen na der tyd geliken anderen erliken borgheren, na vulbôrd eres oldermans.

42. Vørekôp dede.

Vôrtmer were jenichman in deme schomakere ampte, de syneme lachbrodere vørekôp dede vor deme dore edder vppe deme markede, dat ere ampt anrørende is, de schal dat beteren myt ener tonnen Flensborger beres.

43. Nen bork buten dyngen.

Vôrtmer were dar jenich man in deme ampte, de dar dingede bork twusschen sunte Wolburgen vnde sûnte Jacobus daghe[1] buten der stad Flensborgh, de schal deme laghe beteren ene tonnen Flensbørgher beres.

44. Bork bynnen kopen, nicht buten.

Vôrtmer so en schal nên schômaker bork køpen, er de waghene myt deme borke komen in dat dôr bynnen de stad; wol dar en bouen deyt, de brekt ene tonnen Flensborgher beres.

45. Zeelsmêr nên man køpen besûnderghen.

Vôrtmer so en schal nên man in deme ampte besunderghen zeelsmêr køpen by ener tonnen Flensborgher beres; men de olderlude schølen dat køpen to des gantzen amptes behôff; vnde wan dat zeelsmêr mankt den amptgenoten ghedêlet is, so schal en islik man syn gelt na børentale rede vtgeuen bynnen den ersten vêrteyn nachten negest volghende; wol ouer den dach vorsittet, de brikt ene tonnen Flensborger beres, vnde schal syne pennynge allikewol vtgheuen.

46. Neen vøllesmêr køpen.

Vôrtmer so en schal nên man in deme ampte bynnen der stad rechte jenigerleye vøllesmêr køpen by helen tonnen edder by haluen tonnen, sunder allenen de olderlude; de møghen dat køpen to des amptes behôff; wol dat dar en bouen deyt, de heft gebroken ene tonnen Flensborgher beres.

47. Van pennynghe schuld.

Vôrtmer were jenich man in deme ampte, de deme

[1] *D. e. mellem 1. Maj og 25. Juli.*

anderen schuldich were vnde entsete eme weldichliken vnde wolde eme nicht betalen syne pennynge in der ersten morghensprake, wan he eme klaghe geuen heft, so mach he des negesten måndaghes na der morghensprake myt sik nemen enen broder in deme kerspele, dar de olderman ynne wonet vnde dår de klegher ynne wonet, vnde geuen eme klaghe to der anderen tyd, vnde so to der drudden tyd, vnde vôrt to der vêrden tyd; vnde heft he denne de pennynghe to der anderen morghensprake nicht betalet, so heft he gebroken ene tonnen Flensborger beres.

48. Brøke, schuld, waspennynghe.

Vôrtmer welk man in deme ampte, de sûnte Jacobus brøderscup schuldich is brøkegheld, waspennynge edder andere schuld, dat deme mênen ampte vnde sunte Jacobus' laghe to godes dênste anrørende is, dat møghen de brødere vtmånen by des amptes brøke, so vakene alse de brødere tosamende komen.

49. Veer man eneme tolotende.

Vôrtmer offt jenich broder den anderen schuldige vmme pennynge schuld bynnen amptes, vnde he eme nicht to entstunde edder eme schuldinge toleghede vmme andere sake, dår he nên vøre segede, so schal men eme ût deme ampte tolôten veer man, de myt ereme rechte eme behelpen synes rechtes, so mach he syk der sake sulf vefte reddeliken wol entleddegen.

50. De êne den anderen to deme rade nicht beclaghen.

Vôrtmer schal nên broder den anderen vorclaghen vor deme ersamen rade to Flensborgh vmme tweedrachtige sake, men he schal en ersten schuldighen vor deme oldermanne des rådes, de myt en syt, vnde vor eren olderlûden vnde vor deme ampte vnde schal reddeliken nemen vnde gheuen, alse en dunked wesen recht ofte vruntschup; wol sik dar ane vorsumet, de schal deme ampte beteren twe tonnen Flensbørgher beres.

51. Vor den raed scheten.

Vôrtmer welk broder in ereme ampte, de sik nicht wil laten nøghen in deme rechte edder in der vruntscup, dat eme de êrlike râdman, de myt en syd, vnde ere olderlûde myt vulbôrd des amptes reddeliken afsegghen, vnde sik dar enbouen schut vor den râd, vnde wert dâr der sûluen sake vnrecht, de schal deme ampte beteren twe tonnen Flensborger beres.

52. De sik led laghsøken.

Vôrtmer welk man in deme ampte, de myd vruntscup nicht betalen wil, vnde let sik vorvolghen in deme rechte, also dat he wert laghsocht, de schal des amptes nicht bruken, went also lange dat he de schuld betalet heft, vnde schal dat deme laghe beteren myd dren tonnen Flensborger beres, id en sy denne sake, dat eme de olderlûde vnde de brødere willen gnade dôn.

53. Deme doden like volghen.

Vôrtmer welk broder edder suster deme vørstoruen like synes dôden broders edder syner dôden suster nicht willichliken na en volghet to der kerken vnde to deme graue, de heft gebroken neghen lübessche to wyne vnde to wasse. Vnde welk broder edder süster deme like nicht en offert enen clenen lübesschen pennyng to der selemissen, de schal lyden den sûluen brøke, vnde men schal de brôke van stunden an v̊t panden.

54. Ėn vruwe na eres mannes dode.

Vôrtmer welk erlik vrowe in deme schomakere ampte beseten, de na deme willen godes eren leuen man van dodes wegene vorloren heft, de schal des amptes brukende wesen na eres mannes dode drê vulle jâr al vmme, vppe dat se sik na willen wedder voranderen møghe, offt êr dat also bequeme sy.

55. To der groten morghensspraken komen.

Vôrtmer welk broder, de dat vørsûmede vnde nicht

en queme to sûnte Wolburghen dage, to sunte Jacobus daghe vnde to sûnte Michaelis dage[1] to der groten morgensprake, wan de drûdde klaghe gån is, de brikt enen groten to wyne vnde to wasse.

56. Vruwe edder juncvruwe sûster werd.

Vôrtmer welk vruwe edder juncfruwe wert sûster in sûnte Jacobus lage, de schal gheuen dre schillinge lûbesch to waspennynghen.

57. En schômaker v̊t der ståd tud.

Vôrtmer oft jement v̊t deme ampte der schomåkere tøghe vt der stad to Flenborgh myt wyue vnde myt kynde vnde myd synen gûdere anders wôr to wonende vnde queme nicht wedder bynnen jare vnde bynnen daghe vnde queme doch wedder na der tyd vnde wolde bruken des amptes, so schal he dat ampt vppe dat nye wedder wynnen alle amptes rechticheyde todônde in alle der wise, alse vørgescre*uen* steyt.

58. Ėn schômåker van buten queme.

Vôrtmer queme jenich schômaker van buten in to Flensborgh in de stad vnde wolde myt wreuele deme gantzen ampte entegene wesen, welk man v̊t ereme ampte ene dar to sterkede myd gelde vnde eme pennynge lênde, de schal dat beteren myt twen tonnen Flensborger beres.

59. Den sûluen.

Vortmer welk man in ereme ampte den sûluen vrømden man sterkede vnde hûlpe myd leddere edder myd anderen gûderen offte myt resscuppe, dat deme ampte schedeliken enteghen were, de schal dat ok beteren myd twen tonnen Flensbørgher beres.

60. Nêment neen ledder gheren.

Vôrtmer so en schal nên man bynnen der stad Flensborgh jenich ledder gheren, he en sy mede in deme ampte der schômakere vnde in erer rechticheyt.

[1] *D. e. den 1. Maj, den 25. Juli og den 29. September.*

61. Ungheue werk maked.

Vôrtmer welk schômaker alsodåne werk maket, dat de olderlûde straffen vnde vngheue holden, de schal deme ampte dat beteren myt ener tonnen Flensbørgher beres, vnde dat arghe werk schal jo touôrn vorbroken wesen.

62. De vulle køste ses richte.

Vôrtmer welk man sûnte Jacobus laghe dôn schal ene vulle køste, de schal gheuen ses gude richte ane kêse vnde ane botteren; dar to schal he gheuen ses tonnen Flensborgher beres.

63. De halue koste iij richte.

Vôrtmer de halue køste schal wesen dre gude richte, dar to bottere vnde kese vnde dre tonnen Flensborger beres.

64. Neen ledder touôrn dynghen.

Vôrtmer schal nên man v̂t deme schômakere ampte jenich ledder touorn vordyngen van den knokenhøweren, wente de arme schal dar so wol kôp ane hebben alse de rike; deyt dat jenich man, de schal deme laghe beteren vor islike hûd twe tonnen Flensborger beres.

65. De olderman schal sweren.

Vôrtmer welk man in ereme ampte vnde in deme laghe olderman wesen schal, de schal sweren an den hilghen, dat he deme armen also rechte richten wille alse deme ryken.

66. Den vastelauent holden.

Vôrtmer so schølen de brødere vnde de sûstere in sunte Jacobus laghe alle jâr êndrachtigen to samende holden eren vastelauent, id en were sake, dat id vôrual, krankheyt edder ander nôtsake benême, dat de brødere vnde de sustere merkliken konden irkennen, dat id nicht myt vôrsate vørmydet wurde; wol dar enbouen myt partyen andere besûnderghe vastelauendes kumpanye maket vnde holt, de schal deme laghe beteren ene tonnen Flensbørger beres vnde schal so vele in des laghes kumpenye betalen,

alse der erliken brødere vnde sûstere ên deyt, de dat rechte lach den vastelauent ouer geholden hebben.

67. Ėns rekenscup des jares.

Vôrtmer de vôrstendere der ewighen missen in sûnte Jacobus laghe de schølen êns in deme jare deme erliken lage rekenscup dôn, dar sik de brødere vnde de sûstere weten na torichtende.

68. Dat ampt tosamende.

Vôrtmer wan de olderlûde vmme des amptes nûtticheyd varlosen to samende komen vnde dat ampt myd der hast to sik vorboden vp ene enkede stunde in de klocken, welk man myt wreuele vnde myd vørsate dat vorsmåt vnde vorsûmet, de schal dat beteren myt ener tonnen Flensbørgher beres sunder gnade; heft he auer bewislik vøreval, so møghen eme de olderlûde gnade dôn.

69. De mynneste volghed deme meysten.

Vôrtmer bouen alle desse vôrgerørden stûcken, wes de erliken olderlûde des amptes to des ghemênen amptes vørbeteringe gudes vorramen møghen, deme armen so wol to vørdele alse deme ryken, des schølen de mynnesten den meysten volghaftich wesen sunder weddersprake; wol sik dår nicht ane nøghen let, de schal deme ampte beteren twe tonnen Flensbørger beres, vnde schal allikewol vulbôrden in der olderlûde vnde in de meysten mênheyt des erliken amptes vôrbenømet.

70. Echte breue.

Vnde men schal bringhen de echte breue vnder eneme hangenden ingesegele der negesten stad edder enes gantzen herdes hangende ingesegel.

Vnde wy børghermestere vnde rådmanne to Flensborgh vørebenømet myt alle vnsen nakømelinghen, de ok den êrgenanten erliken rådstôl in tokomenden tyden besittende werden, bestedigen vnde confirmieren in craft desser jeghenwardighen scriffte alle desse vørgerørden articule, wyllekøre,

vryheyde vnde alle erliken olden rechticheyde vnde plechliken wônheyde den erbenømeden erliken vromen mannen olderluden, vôrstenderen, werkmeysteren vnde der gantzen mênheyt des erliken schomakere amptes vnde der gantzen vorsammelinghe des erliken laghes sûnte Jacobus des hilgen apostels bynnen Flensborgh wonaftich, vnvorbreklik toblyuende vnde berouweliken tobrukende in allen tokomenden tyden. Vmme welker vørscreuenen beghiftinge willen de suluen erliken schômakere myt gantzer andacht deme ersamen rade to Flensborgh lefliken danken vnde willen alle tyd myd likwerdighem wedderlone myd gantzen truwen en gherne hôrsam vnde vnderdanich wesen in allen reddeliken saken ereme rechte bystandich to blyuende, wôr en des nôt vnde behoef is. To waraftiger betuchnisse vnde merer beuestynghe desser vorbenømeden rechticheyde vnde vryheyde des êrgenanten erliken schomakere amptes, so hebbe wy børghermestere vnde râdmanne to Flensborgh êrbenøment to ewigher sekericheyd de samentliken laten scriuen in vnser stadbôck to Flensborgh; vnde wy hebben ok deme suluen vorbenømeden schômakere ampte mildichliken gegeuen ere egene sûnderge bôck to hebbende bynnen ereme ampte, dar desse suluen vorbenømeden articula, rechticheyde, wyllekøre vnde amptes vryheyde van wôrde to wôrde in eneme lude klârliken ynne gescreuen stân, noch myn edder mêr alse vnse stadbôck vtwiset; dar se sik myd ereme gemênen ampte vnde myt ereme erliken laghe sunte Jacobus møghen weten na to richtende to ewyghen tyden. Ghegheuen, ghestedighed vnde ghescreuen na der bôrd vnses heren Cristi veerteynhundert jâr dar na in deme seuenvndedruttigesteme jâre in deme hilghen auende sûnte Jacobus des groteren, des hôchgeloueden werdighen apostels.[1]

Deo laus.

[1] *St. Jacobsdag, den 25. Juli, faldt 1437 paa en Torsdag.*

22.

1437, 15. Novbr. Borgemestere og Raad i Flensborg give Byens Bundtmagere Lavsartikler.

Skraaen er aftrykt efter H. C. P. Sejdelins Diplomatarium Flensborgense (I, 1865, S. 461—71), da Flensborgs »Stadbok«, hvori den var indført, ikke længere synes at være tilstede i Byens Arkiv.

In nomine patris et filii et spiritus sancti amen.

Wii borghermestere vnde rådmanne, alse wii in dessen nagescre*uenen* jaren godes vnde an der jeghenwardigen tyd vredesamentliken besittende weren den êrliken stôl des rådes bynnen Flensborgh, hebben samentliken vnde endrachtigen myt wolbedachten vryen môde den vromen beschedenen lûden, deme peltzere ampte, vnsen leuen medebørgheren wonafftich bynnen Flensborgh, myldichliken ghegond vnde warafftigen gegheuen alsodâne amptes rechticheyde, wyllekøre vnde vryheyde, alse myd articulen clårliken na gescreuen steyd.

1. Enen personen des rades to hebbende in erer morghensprake.

To deme ersten hebben wii børghermestere vnde rådmanne vorbenømet deme êrbenømeden peltzere ampte gegond vnde gønnen en jeghenwardich enen personen vth vnseme råde mede tohebbende in erer morghensprake myt eren olderlûden wesende ouer ereme rechte vnde wyllekøre, alle twydrachtighe sake vnde schûldynghe gûdliken to vorschedende, de se bynnen amptes myt rechte edder myt vrûntscupp, reddeliken vorscheden møghen.

2. Deme rade alle jår to gheuende iij mark to renthe.

Vortmer vmme myldichliker tolatinghe willen des vôrbenømeden amptes rechticheyde, wyllekøre vnde vryheyde, so schal dat êrbenømede peltzere ampt alle jår wyllichliken gheuen deme êrbenømeden ersamen råde tho Flensborgh drê mark l·besch islikes jares to twen tyden to betalende, alse to paschen vnde to sunte Michaelis dage.[1]

[1] *D. e. den 29. September.*

3. De renthe tobesammelende van den amptgenoten.

Vôrtmer schal eyn islik amptgenote syne pennynghe to des rades renthe v̊tgheuen bynnen den ersten achtedaghen, alse eme togesecht wert; wol dat vorsûmet, de schal dat deme ampte beteren myt ener tonnen Flensborg beres.

4. Ene juncvruwen offte vruwen nêmen to der e.

Vôrtmer welk man in deme peltzere ampte wil nemen to der ee in dat hilge echte ene juncvruwen offte ene vruwen, de zê sik wysliken vøre, dat he neme ene erlike vnberüchtede personen, de des amptes wêrdich sy; we sik dar ane vorsûmet, de schal des amptes nicht werdich wesen.

5. Welk vruwe ere echte ouertred.

Vôrtmer offt welk vruwe in deme ampte ere hilghe echte ouertrede myt ouerspele vnde queme in quâd gheruchte, des se sik myt rechte nicht entleddeghen kunde, vnde ere echte man se vôrtan vordegedingen wyl vor syne bedderuen husvruwen in deme ampte, so schølen beyde, de man vnde de vruwe, des peltzer amptes entberen also langhe tyd, went se sik des arghen rüchtes myd rechte vnde myt reddelicheyt entleddeget hefft.

6. Peltzers søne nympt peltzers dochter edder wyff.

Vortmer offt enes peltzers søne wolde nemen enes peltzers dochter edder enes peltzers wyff, de deme ampte liik vnde recht ghedân hadde, de schal deme ampte gheuen twe tonnen Flensbørger beres vnde schal des amptes bruken. Weret auer ên vrømpt knecht vnde hadde synen eren recht ghedân vnde neme enes peltzers dochter edder ene peltzerschen, de schal syne bewisinge brynghen, dat he van vader vnde van moder echte vnde rechte gheboren sy, vnde schal dat ampt twye esschen vnde schal denne dôn de haluen køste vnde bruken des amptes.

7. Peltzers søne nympt juncvruwe offte vruwe buten amptes.

Vortmer offt sik enes peltzers søne voranderde in dat

echte myt ener vruwen offte juncvruwen buten deme ampte, de schal dôn de haluen køste deme ampte vnde wesen vulbroder mede in deme ampte.

8. Lerejunghe de in ere ampt kumpt.

Vortmer welk lerejunghe kumpt in ere ampt, de schal gheuen deme ampte ene tonnen Flensbørger beres vnde twe markwicht wasses, vnde wan he in dat echte sik wyl voranderen in ere ampt edder ere ampt esschen wyl, so schal he bewysinge brynghen, dat he echte vnde rechte geboren sy, vnde bewisinge, wôr he lest gedênet hefft vnde dôn denne amptes rechticheyd.

9. Welker peltzerschen ere man affsteruet.

Vortmer welk erlik vruwe in dem peltzere ampte beseten, de ńa deme willen godes eren leuen man van dodes wegene vorloren hefft, de schal des amptes brukende wesen na eres mannes dôde drê jâr al vmme, vppe dat se sik na willen wedder voranderen møghe, offt er dat also bequeme sy.

10. Welk knape dat ampt wynnen wyl, de schal ên jâr to vôrn denen.

Vortmer welk knape dat peltzer ampt bynnen Flensborgh wynnen wyl, de schal ên gantz vul jâr touôrn in ereme ampte myt en in der stad gedênet hebben, dat men syne handelynge mach irvaren.

11. To dren tyden dat ampt to esschende.

Vortmer wol ere ampt wynnen wyl, de schal to dren tyden dat ampt esschen, vnde schal to isliker tyd deme ampte gheuen twe schillinge to bere in reden pennyngen, ock schal he bringhen nøghafftige besegelde bewisinge, dat he van vader vnde van moder echte vnde rechte geboren sy, vnde bewysinge, wôr he latest gedenet hefft, dat he des amptes werdich sy. Vôrtmer schal he gheuen deme ampte ene køste alse veer gude rechte vnde twe tonnen

Flensbørger beres. Vortmer schal he gheuen to der suluen tyd achte schillinge lûb*esch* in des amptes bussen.

12. Wo men de brøderscupp wynnet.

Vortmer wol ere brøderschupp wynnet, he sy meyster, vruwe edder knecht, de ghyfft ṽt veer schillinge lûbesch.

13. Wo eyn yslik knecht de brøderscupp wynnet.

Vortmer welk knecht myt en in deme peltzere ampte gedênet hefft een verndêl jares, de schal wynnen ere brøderschupp.

14. Nement schal deme anderen synen knecht entmeden.

Vortmer schal nên man van erem ampte deme anderen synen knecht entmêden, id en sy sake, dat he reddeliken van syneme meystere gescheden sy myt syneme guden willen, by ener tonnen Flensbørgher beres.

15. Neneme knechte vørdêl louen.

Vortmêr schal nên man offte vruwe in ereme ampte jenigheme knechte vôrmede offte jenich vørdêl louen, dat deme mênen ampte to schade komen mach, by ener tonnen Flensbørger beres.

16. Wô ên knecht syn egene werk arbeyden schal.

Vortmer mach eyn islik knecht, de eneme meystere in deme ampte dênet, maken van syneme egenen werke alle verndêljares enen pels vnde mêr nicht by ener tonnen Flensbørger beres.

17. Neen vrompt man schal en entmeden ere knechte.

Vortmer schal nên vrømpt man van erem ampte van buten tokomen in de stad, he sy ere broder edder nicht, de en myt vørsâte ere knechte entmêde vor rechter tyd; deyt dat jenichman, den schal men tøuen myt rechte, vnde schal deme rade beteren achteyn schillinge lub*esch* vnde deme ampte ene tonnen Flensborger beres, wente edlike vrømde amptlûde komen vnde entmeden en ere knechte bytydes vnde dôn deme ampte groten schaden. Vnde

were jenich meyster in ereme ampte, de deme anderen meystere bynnen amptes synen knecht entmedede offte entspånde, eneme vrømden peltzere buten Flensborgh wonaftich to der hand, de schal deme råde vnde deme ampte beteren den súluen vórscre*uenen* brøke.

18. Eyn knecht de syneme meystere entgeyt v̊t syneme dénste.

Vórtmer welk knecht de syneme meystere v̊t syneme dénste hemeliken entgheyd myt synen pennyngen edder myt syneme loueden dénste, de schal bynnen Flensborgh nicht mér dénen, vnde schal dar ock nicht werden synes sulues in deme ampte in allen tokomenden tyden; ok schal dat peltzere ampt eme nene breue geuen in andere gude stede, dar he synes súlues werden wolde, vnde dar he sik wolde legeren; helde na der tyd jenich meyster bynnen Flensborgh den knecht myt witlicheyd vnde myt vørsåte, de schal deme ampte beteren ene tonnen Flensborger beres vnde schal den súluen knecht van stunden an vorwysen v̊t syneme denste.

19. Wan eyn meyster syneme knechte syn lón nicht gheuen wyl.

Vórtmer wan eyn knecht syneme meystere in deme ampte syne rechte tyd v̊t ghedenet hefft vnde wyl van eme gån, vnde de súlue meyster deme knechte syn lón vnde syne pennynge to der nøghe nicht betalen wolde, so schal de knecht gån vor de olderlude vnde claghen ouer synen meyster; so schølen de olderlude deme knechte gheuen syne pennynge, dar he recht to hefft, vnde de sulue meyster schal den olderlúden in deme ampte de súluen pennynge tweuoldich wedder gheuen.

20. Welk knecht syneme meyster dénet to vnwyllen.

Vórtmer welk knecht syneme meystere in deme ampte dénet myt homode vnde myt vordrete, also dat eme de meyster van nótwegene vmme syner ouerdåt willen orloff

geuen moste, so schal de knecht synes lônes, dat he went an den dach vordênet hefft, beydende wesen wente vppe de rechten tyd, alse he syneme meystere dênst ghelouet hefft, vnde schal ok bynnen der tyd neneme meystere bynnen der stad dênen; wol ene dår bouen enthold, de schal dat deme ampte beteren myt ener tonnen Flensbørger beres, vnde schal den suluen knecht van stunden an wysen vt syneme dênste.

21. Offt eyn meyster deme anderen meistere synen knecht entlockede.

Vortmer were jenich meyster in deme ampte, de deme anderen meystere synen knecht entlockede myt vôrsate edder to vôrvange entspånde, also dat he syneme meystere dar vmme to vnwillen dênde, dat he wolde leuer wesen myt deme anderen; de meyster, de den knecht also entlocket, de schal deme ampte dat beteren myt ener tonnen Flensbørger beres, vnde de knecht schal bynnen der tyd, dat he deme ersten denst gesecht hefft, neneme anderen meystere bynnen Flensborgh dênen.

22. Offt men peltzwerk van buten inbrachte.

Vortmer würde jenich peltzwerk van buten to ghebracht to kôpe bynnen Flensborgh, dat schal en de olderman vorbêden nicht to vorkøpende; dede he dat dår enbouen, so schal dat wesen vorvaren gud, vnde men schal dat geuen armen lüden.

23. Wol dar maked vntydich werk bynnen Flensborgh.

Vortmer welk man in deme ampte, de dar maked offte gemaket hefft vntydich werk vnde wert dar mede bevunden, de schal beteren deme ampte ene tonnen Flensbørgher beres vnde schal ok den schaden wedder vørbøten myd gudeme tydighen werke; wurde ok jenichman in ereme ampte myd alsodaneme vorbenomeden vntydigeme werke bevunden buten Flensborgh, de schal ok de vorscreuene broke beteren bynnen Flensborgh.

24. Nên peltzer schal peltzwerk kopen buten Flensborgh.

Vortmer schal nement van ereme ampte jenich maket peltzwerk køpen buten Flensborgh, dat he bynnen der stad wedder vørkøpe by deme suluen vørscreuen*en* brøke, vnde dat werk schal deme ampte wesen vørvåren.

25. Nên meyster den anderen hûren v̊t syner wonynge.

Vortmer schal nên man in ereme ampte den anderen v̊thuren vt syner wonynghe sunder vørevorwarynge vnde sunder syne vulbôrd by ener tonnen Flensborger beres ereme ampte.

26. Eyn islik broder bynnen j ß alle jar to waspennynghen, brødere buten ij ß.

Vortmer eyn islik man, de in des amptes brøderschup is bynnen Flensborgh, de schal v̊t gheuen islikes jares vpp alle godes hilgen dach[1] enen schillingh lûbesch to waspennyngen.

27.[2] Vortmer de brødere, de buten Flensborgh wonnafftich syn, de schølen v̊t gheuen vppe de vørscreuen*en* tyd twe schillinge lub*esch* to waspennyngen, vnde wol des bynnen den achtedagen nicht rede v̊tgifft, de schal dat beteren myt ener tonnen Flensborger beres, id en sy sake, dat eme de olderlûde vnde de brødere gnade dôn wyllen.

28. Wol nicht en kumpt, wan dat ampt vorbodet wert.

Vortmer van dat ampt to hope vorbodet wert van den olderlûden, wol dar denne nicht en kumpt, de brikt ene markwycht wasses.

29. Wôr men dat brøke gheld laten schal.

Vortmer alle brøke, de bynnen amptes vorbroken werden, de schølen komen halff to wasse in godes ere, de anderen helffte schølen hebben de brødere to bere.

[1] *D. e. den 1. November.*

[2] *Da Sejdelin (Dipl. Flensb. I, S. 467) har denne § som en særlig §, er den ogsaa her opført som saadan; Overskriften over § 26 omfatter imidlertid ogsaa den, saa de to Paragrafer burde vel kun være een (§ 26).*

30. Wol de olderlûde offte de brødere vorsprekt.

Vortmer welk broder offte süster, de dår vnvorschuldes vorsprikt de olderlüde des amptes edder de brødere vnde de süstere, dat bewislik were, de schal dat beteren myt ener tonnen Flensbørger beres vnde twe markwicht wasses to den lichten.

31. Wol deme anderen sprekt vntüchtlike smelike wôrt.

Vortmer wol deme anderen myd vørsåte in drunkener wyse edder myt hômode sprekt vntüchtlike smelike wôrt, dar de brodere to samenden sitten vnde drynken, de schal dat deme ampte beteren myt ener tonnen Flensborger beres.

32. Wol den anderen myt bere beghut.

Vortmer wol synen broder offte suser myt hômode myt bere beghut, offte myd vôrsate myt bere bespyldet, edder ander vnshøuesscheyt vnd vørdrêt deyt, dat bewislik is, de schal dat beteren deme ampte myt ener tonnen Flensbørgher beres.

33. Wol in deme hûs edder in deme houe vorlet van bêrs wegene.

Vortmer welk broder offte suster also ouervlødighen drunke, dar de brodere vnde süstere to samende eten edder drynken, dat he in deme huse edder in deme houe van beres wegene vorlête, de schal dat deme ampte beteren myt ener tonnen Flensbørgher beres.

34. Wol denne wedder by de brødere vnde sustere sytten gheyt.

Vortmer welkeme brodere offte süstere alsodane vnhøuesscheyt myt ouerulødigher weddergheuynge beschüt in deme hûs edder in deme houe, vnde geyt van stunden an wedder sytten by de brodere vnde süstere in ere lach, de schal den vôrscre*uene*n brøke twêuoldich v̂t gheuen.

35. De ene myt deme anderen nicht kôpslagen edder wedden.

Vortmer schal nên man myt deme anderen bynnen

amptes kôpslaghen edder wedden, wôr de brødere laghebêr to samende drynken, by ener haluen tonnen Flensbørgher beres.

36. Wol dar nene lust gyfft den olderluden.

Vortmer were dar jenich broder offte suster, de vnhorsam were, vnde wolde nene lust gheuen, wan de olderlude laten vppkloppen, de schal vør de vnlust den olderluden vnde den brøderen beteren ene tonnen Flensbørger beres.

37. Wol dar vornyet olde sake, de vorsønet syn.

Vortmer were jenich broder edder suster in deme laghe, de dar olde twedrachtige vørsønede sake myt arghe wedder vornyede vnde vppreppede, de in vôrtyden gantzliken to eneme guden ende gesleten weren myt vruntscup offte myt rechte, dat bewislik were, de jenne schal nicht weten, wat syn brøke wesen schal, men dat schal stån myt vullenkomener macht to den olderluden vnde to den mênen brøderen, wo se dat willen richten.

38. Wol deme anderen nicht betalet syne pennynghe.

Vôrtmer were jenich man in deme ampte deme anderen schuldich vnde entsete eme weldichliken, vnde wolde eme nicht betalen syne pennynge in der ersten morghensprake, wan he eme claghe gheuen hefft, so mach he des negesten mandages na der morghensprake myt sik nemen enen broder in deme kerspele, dar de olderman ynne wonet vnde dar de clegher ynne wonet, vnde gheuen eme claghe to der anderen tyd, vnde so to der drudden tyd vnde vort to der vêrden tyd; vnde hefft he denne de pennynge to der anderen morgensprake nicht betalet, so hefft he an dat ampt gebroken ene tonnen Flensbørgher beres.

39. Den vorstoruene lyken tovolghende.

Vortmer welk broder edder suster deme vorstoruene lyke synes doden broders edder syner doden suster nicht wyllichlyken na en volget to der kerken vnde to deme

graue, de heft ghebroken neghen lûbessche to wasse to den lichten.

40. Den lyken to offerende.

Vnde welk broder ofte suster deme lyke nicht en offert enen clenen lûbesschen pennyng to der selemyssen, de schal lyden den suluen brøke, vnde men schal de brøke van stunden an ůt panden.

41. Wol nicht kumpt to der groten morghensprake.

Vortmer welk broder, de dat vorsûmede vnde nicht en queme to pynxste, to sunte Michaelis dage vnde to wynachten to der groten morgensprake, wan de drudde claghe gån is, de brekt neghen lûbessche to wasse to den lichten.

42. Wol dar louet vor enes knechtes køste.

Vortmer welk meyster in deme ampte, de deme peltzere ampte louet vor enes knechtes inghank vnde vor syne køste to donde, de van deme ampte togelaten is to werdende synes sûlues, vnde de knecht denne feylede in syneme vôrtghange vnde nicht vullenqueme, so schal de sulue meyster, de vør em geloued hefft, allikewol deme ampte dôn des knechtes køste vnde alle amptes rechticheyde ghelyken der wyse, offt de knecht vullengekomen were sunder weddersprake by ener tonnen Flensbørger beres.

43. Offt én vrompt peltzer gesterket wûrde deme ampte to schaden.

Vortmer queme jenich peltzer van buten in to Flensborgh vnde wolde myt wreuele deme gantzen ampte entegene wesen, welk man ůt ereme ampte ene dar to sterkede myt pennyngen, myt velwerke, myt resscuppe edder myt anderen gûderen, dat deme ampte schedeliken entegene were, de schal dat beteren myt ener tonnen Flensbørger beres.

44. De olderman schal sweren.

Vortmer welk man in ereme ampte olderman wesen

schal, de schal sweren in den hilgen, dat he deme armen wille richten alse deme ryken, vnde wol olderman wert, de schal deme ampte gheuen ene halue tonnen beres; wyl he auer nên olderman wesen, so schal he gheuen ene hele tonnen beres vnde wesen quyt des jares.

45. Den vastelauent tosamende holden.

Vôrtmer so schølen de brødere vnde de suster alle jår êndrachtighen tosamende holden eren vastelauent, id en were sake, dat id vôrval, krankheyt edder ander nôtsake beneme, dat de brødere vnde de sûstere merkliken konden irkennen, dat id myt vôrsate nicht vormydet würde; wol dår enbouen myt anderen partyen besûnderghe vastelauendes kumpenye maket vnde holt, de schal deme ampte beteren ene tonnen Flensbørger beres, vnde schal alsouele in des amptes kumpenye betalen, alse der anderen brødere offte sûstere ên deyt, de des amptes kumpenye den vastelauent ouer geholden hebben; des ghelyken schal ok wesen in deme pynxsten by dem sûluen brøke.

46. Brødere vnde sustere berouweliken sytten, de dår weren vør desser begifftinghe.

Vortmer alle de jennen, de dat peltzere ampt vnde ere brøderscupp vør desser begifftynghe berouweliken besittende weren, vnde ok vnse medebørgere weren vor der tyd, de schølen also vôrt an besittende blyuen sunder tosaghe; id en sy sake, dat welkeme personen in deme ampte alsodåne arych gherûchte nakome, dar he offte syn wyff des amptes nicht vmme werdich sy, so scholen beyde, de man vnde dat wyff des amptes entberen also lange, dat se sik des arghen ruchtes myt eren vnde myt reddelicheyt hebben entleddeget.

47. Wol deme ampte schûldich is edder vor enen anderen ghelouet hefft.

Vortmer welk man in ereme ampte erer brøderscupp vnde deme ampte schûldich is brøkegheld, waspennynge

edder andere pennynge schuld edder deme ampte vor andere lude ghelouet hefft, dat møghen de olderlůde v̊tmanen myt den brøderen by des amptes brøke, so vakene alse de brødere tosamende komen; wyl he auer des amptes nøghe nicht maken myt willen, so schal men dat van stunden an v̊t panden.

48. Wol velwerk innympt peltze tomakende.

Vortmer welk peltzer, de velwerk innympt van fromen luden peltze to makende vpp ene beschedene tyd vnde dat nicht en holt, cumpt den olderlůden dar claghe ouer, so schal he dat deme ampte beteren myt ener haluen tonnen Flensbørger beres vnde schal dat sulue werk allykewol rede maken bynnen den ersten veerteyn nachten negest volgende by ener helen tonnen Flensborger beres deme rade to Flensborgh to gheuende.

Vnde wii borghermestere vnde radmanne to Flensborg vorbenømet myt alle vnsen nakømelyngen, de ok den erghenanten erliken rådstôl in tokomenden tyden besittende werden, bestedighen vnde confirmeren in crafſth desser jegenwardighen scriffte alle desse vôrgerørden articule, wyllekøre, rechticheyde vnde vryheyde den erben*ømede* beschedene vromen lůden, olderlůden, vôrstenderen, werkmeysteren vnde der gantzen menheyt des peltzere amptes bynnen Flensborgh wonafftich, vnvørbreklik tobrukende vnde berouweliken to blyuende in alle tokomenden tyden. Vmme welker vorscreuene begyfftinge willen de vorbenom*eden* beschedene peltzere myt gantzer andacht deme ersamen råde to Flensborgh leffliken dancken vnde wyllen alle tyd myt likwerdigheme wedderlône, myt gantzen truwen, en gherne hôrsam vnde vnderdanich wesen in allen reddeliken saken ereme rechte bystandich toblyuende, wôr en des nôt vnde behôff is. To warafftiger tůchnisse vnde merer bevestynge desser vorben*omeden* amptes rechticheyde vnde vryheyde, so hebbe wii borghermestere vnde

rådmanne to Flensborgh êrben*omeden* to ewigher sekericheyt de samentliken laten scriuen in vnse stadbôck to Flensborgh vnde hebben ok deme vorben*omede* peltzere ampte myldichliken ghegheuen ere egene sünderghe bôck tohebbende bynnen ereme ampte, dar desse sûluen vørben*omeden* articula, rechticheyde, wyllekøre vnde amptes vryheyde van wôrde to wôrde clarliken ynne ghescreuen stån, noch myn edder mêr, alse vnse stadbôck v̊twyset, dar se sik myt ereme gemênen ampte moghen weten na torichtende to ewighen tyden. Ghegheuen, ghestedighet vnde gescreuen na der bôrd vnses heren Cristi veerteynhundert jår da na in deme seuenvndedrüttigesteme jåre des vrydaghes na sunte Mertens daghe[1] des hilghen bisschuppes.

23.

1443, 28. Juni[2]. Kristoffer af Bayern giver de Borgere, som om Høsten ere Slagtere i Dragør, visse Bestemmelser.

Pergament i Rigsarkivet (Sjælland og Møn Nr. 47) med afrevet Segl. Tidligere trykt i Kbhvns Dipl., I, S. 163—4. Paragraftallene findes ikke i Haandskriftet.

Vy Cristoffer meth gudz nadh Da*n*marcks, Swerighes, Norghes, Wendis oc Gotes konu*n*g, palantzgreue paa Riin oc h*er*tugh i Beyærn[3], gøre witerlicht alle mæn, at wi aff wor sønderlighe gunst oc nadhe haue giuet oc vnt oc giue oc[4] vnne meth th*e*ttæ wort opne breff wore ælschelighe burgher*e*[5], som æ*re* vm høsten køthmanger*e* vppa Drakør, swodan frihet oc rættichet, som the aff alder hafft haue, swosom ær:

1. At ængen skall haue th*er* flaghit køth fall, hwer-

[1] *Mortensdag, den 11. November, var 1437 en Mandag.*

[2] *Kbhvns Dipl. I, S. 163 har »3. Juli«.*

[3] *Bogstaverne »ey« i dette Ord ere utydelige paa Grund af en Fold i Pergamentet.*

[4] *Dette Ord mangler i Kbhvns. Dipl. I, S. 164.*

[5] *D. e. »burgere vdaff kiøthmangere embithe her vdi Kiopnehaffn« (s. Kong Hans' Stadfæstelse ndfr. under 2. August 1508).*

ken[1] the, som vppa Drakør ære, eller the, som thet thiid føre, vden forscreffne wore burghere, som ære køthmangere i køthmangere bodher; hwo som dyrghes ther omoth at gøre, han scall haue forbrudhit gotzet, som han swo falt hauer, oc two lødheghe marck ther till till brøthe omoth oss.

2. Item scall ængen haue eller holde slachtere vden forscreffne wore burghere i køthmangere bodher wedher then same brødhe, som forscrefuit[2] staar, omodh oss, oc køthmangere bodher skule ey wære vden fæm og tywghe.

Oc biuthe wi wore foghede oc tollere vppa Drakør thettæ swo at holde, som forscreffuit staar, oc forbiuthe wi them oc alle andre, ee hwo the hælst ære, nokit her omoth at gøre eller wore burghere, som køthmangere ære vppa Drakør, her vti i nokre[3] made at hindre eller wforrette vnder wor konunglighe hæffnd oc wredhe, swo længe wi thettæ anderlund skickende wordhe, vm oss thycker thet nuttelicht wære. Datum in castro nostro Haffnensi feria sexta infra octavas natiuitatis[4] beati Johannis baptiste[5] nostro sub secreto anno domini m° cd° xl° tercio.

Ad mandatum domini per dominum Martinum Johannis militem.[6]

24.

1450, 15. Juni. Borgemester og Raad i Ribe give Byens Smede Lavsartikler.

Pergamentbrev med en vedhængende Rest af Ribe Bys Segl (Ribe Raadstuearkiv). En mindre god Afskrift med N. M. Petersens Haand er

[1] *Imellem »fall« og »hwerken« er der et Hul i Pergamentet, saaledes at h'et i »hwerken« er borte og muligvis et t som sidste Bogstav i »fall«.*

[2] *Dette Ord er meget utydeligt.*

[3] *Her følger et »at« med Udslettelses-Prikker under.*

[4] *Dette Ord er meget utydeligt.*

[5] *1443 var det St. Hansdag en Mandag.*

[6] *Kbhvns. Dipl. I, S. 164 læser: »Ad mandatum domini p. d. mar. Joani Joa(chimi?)«.*

indsat i' Langebeks Diplomatarium i Rigsarkivet. — De ndfr. trykte Paragraftal findes ikke i Haandskriftet.

Wy borgemestere och rathmen i Ribe gøre witerlikt alle men, ath wy hawe vnnit och stadhfest smedhe ammit i Ribe en beskrewen skraa, gudh til looff och hedher och sancto Eligio, eth fri ammit ath halde efter sidh och wanheth, som efter skrewith staar.

1. Primo hwa thette smedhe ammit wil winne, han skal eske thet pa there mode i twenne tidhe och hwer tidh een fierdel aar i melle, och han skal ware echte, ath hanum staar engen ondh røcht pa, och hwer tidh, som han thet esker, tha skal han giwe iiij ß til liws i there bysse, och saa skule oldermen gaa och besee[1] hans ammit, vm han er ferdhich i there ammit eller ey.

2. Item hwo sek wil gifte, han tage sek then husfru eller jomfrv, ther han ekke vngelder.

3. Item skal engen fremedhe smidh hawe makt til ath sele i noger borger hws eller vden noger smedhe gerning for vden i Riber merketh, som er wor frw dagh natiuitatis[2], och engen borgher maa och taghe nogher fremedhe mans smedhegerning ath sele them til gaugne; ware thet saa, ath thet nogher wilde gøre, tha skule the hawe forbroth saa møghit, som the købe och sele meth, som wor stadz reth[3] vth wiser.

4. Item wm nogher smedh wordher both sent eller nogher smedhe swen ath møde pa there mode och ey komer, som til wordh[4] saudh, tha hawer hwer forbroth vj pænie til liws, och them hawer oldermen makt til ath pande.

5. Item hwelk swen som komer wandrethe, han skal giwe j ß til igang och en engilsk til eeth stob.

[1] *Her staar »bessee«.*

[2] *Det er den 8. Septbr.*

[3] *Ribe Byret (1269), der den 5. Januar 1443 stadfæstedes af Kristoffer af Bayern, indeholder ingen Bestemmelse, som der her kan henvises til. Gæsters Handel og Ribe Marked omtales i dens Tillæg (§ 101 og 112, s. Kolderup Rosenvinge: Gl. dske Love, V. S. 257 og 261).*

[4] *Dette Ord staar meget utydeligt.*

6. It*em* hwelk swen som stetth*er* sek for mest*er* swen ell*er* for staldswen, och negler ha*n* nogh*er* mans hest ell*er* forderwer, tha ska[l] ha*n* betage hans husbonde th*en* skadhe, førr*e* ha*n* skils fra ha*nu*m.

7. It*em* wm nogh*er* smidh wil ey betale sine swene i*n*nen fardargh m*eth* mi*n*ne, och ker*er* the th*et* for old*er*men, tha skal han hawe forbroth ij mark wox til liws, och hwat the swene fortere, eft*er* there leyemal er vde, tha skal han giwe th*em* igien.

8. It*em* hwelk swen som forsøm*er* sin husbondes g*er*ning, th*en* ha*nu*m er lowlikt ath arbeydhæ, ha*n* haw*er* forbroth for hwar dagh vj pe*n*ie i byssen och en ℔ modh husbondhen aff sin løøn, wm th*et* wordher kert for old*er*men.

9. It*em* skal th*ette* lagh haldes i fire tidhe wm arith, som ær fastelagh*en*, pasche tidh, ping*is*dagh och s*anc*te Mikels dagh.

10. It*em* hwa som i th*ette* lagh er och ey søg*er* thesse forskrewen tidhe, vden han haw*er* lawe forfal, tha skal ha*n* betale soo møghit, som han hadhe drukkit m*eth*, och wil han th*et* ey vt giwe m*eth* mi*n*ne, tha maa old*er*men pande ha*nu*m th*et* aaff.

11. It*em* skal hwer ma*n* och hw*er* q*u*inne, i th*ette* lagh er, vt giwe i fire tidhe vm arith, som ær pasche, s*anc*te Joh*ann*es dagh midhsomer, s*anc*te Mikels och jwl, en hwid pe*n*ning til ther*e* liws och hw*er* swe*n* ij pe*n*ie, och hoo th*et* forsømer och ey vtgiwer i*n*ne*n* viij daghe th*er* eft*er*, han skal giwe twifaldh, vden han er soo fatigh, ath han ey formaa vt ath giwe.

12. It*em* hwelk man eller q*u*inne som dør aff th*ette* a*m*mit, och erė the soo fatigh, ath the ey forma ath kome til grawe af ther*e* egith gooz, tha skal smedhe a*m*mit kome th*em* til grawe och lade th*em* begange eft*er* there formoghe.

13. It*em* hwelk som til er warith ath kome til mode

och ath følge then dødhe til grawe och ey komer, han hawer forbroth vj penie til liws.

14. Item skal engen man smedhe i Ribe, vden han er borger och er gangen i thette smedheammit, som for er saudh.

15. Item hwelk man ther faar aff by meth wilghe och er vde eth aar och komer sin i gien, tha ma han ey smedhe, før han winner thette ammit i gien.

16. Item wil nogher smedhe tage nogher til sek til halfwerk, tha skal then, som hanum i tagher, ware ther godh fore, ath han skal gøre sin reth, som forskreweth staar.

17. Item tager nogher leredrengh til sek, tha skal then, som hanum tagher, ware godh for een tynne øl, som han skal vt giwe.

18. Item hwa i thette ammit komer, then skal gøre there[1] ammit reth[2] och giwe there stabel øl vth, som sidhwan er.

19. Item skal engen man i thette ammit stedhe annen mans swen eller sette hanum til gerning innen viij daghe for fardagh, och han scal[2] ware skildh fra sin husbonde meth minne; hwo thet gør, han hawer forbroth een tynne øl och een mark wox.

20. Item hwar the ere til samen, tha maa engen bere wabn i there lagh eller hws, som the inne ere, widh en mark wox och j tynne øl.

21. Item hwa som dragher sin knif meth wredhe i there samfundh, ath han ey gør ther skadhe meth, eller slaar sin gilbrother meth newe, thor hug eller fortaler hanum meth skendhsels ordh, e hoo thet gør, tha hawe the forbroth ij mark wox och en tynne øl och skal alligewel bedhre i moth then, som han giordhe wither wilie, efter oldermen och gilbrøthres thøkke.

[1] *»there« staar to Gange.* [2] *Dette Ord er skrevet til over Linien.*

22. Item skal engen man eller qvinne bydhe nogher til gest i there samfundh vden meth oldermen och skafers minne; hwa nogher i bydher, han skal ware godh for cost och for brøde, och hoo her imoth gør, bøde ij mark wox.

23. Item hwa som efter sider meth sin ølgield och krewes aff oldermen en tidh och annin tidh eller aff skafer, han hawer forbroth vj penie i byssen.

24. Item hwa som i wart ammit negler nogher mans hest, tha skal then, ther hesten til hører, føre hanum i gien innen viij daghe, och skal then smidh, ther skadhen giordhe, bedhre ther for, som wor stadhz reth vt wiser[1].

25. Item maa ammitzmen aff wort ammit och oldermen kese til oldermen hwer aar, hwem the wele, ther nytte ær til.

26. Item hwo som køren wordher oc ey wil bliwe, bøte ij mark wox och j tynne øl.

27. Item hwelk swene som keser nogher til there skafer och ey wil were, bøte j mark wox och j tynne øl.

28. Item wm saa sker, ath twidrecht komer mellem husbonden och sine swene, tha skule oldermen hawe makt til ath forlige them meth winskap, for en the skilis ath; gør her nogher omoth och wil ey lydhe oldermen oc skafer ath, tha hawer oldermen makt ath forbydhe hanum hans ammit saa lenge til then tidh, han gør fult; och hwem thet wordher forbodhit[2] for sin brøde skyldh och bruger sin ammit alligewel omoth oldermens minne, han skal hawe forbroth j tynne øl och ij mark wox, och oldermen hawe makt at pande hanum thet aff.

29. Item naar oldermen affsettes, tha skule the gøre reynskap, och the, som oldermen skule wordhe, the skule sighe pa there sannind, at the wele were thet forneffnde ammit och lagh tro och byhielpelegh.

30. Item hwelk skafer som til wordher seeth at tende

[1] *Jfr. ovfr. S. 47 Anm. 1.* [2] *Maaske »forbedhit«.*

liws vm helge daghe, och th*et* forsøm*er*, han skal hawe forbroth vj pe*n*ie i byssen.

31. It*em* thesse forskrewen stykke och artikel aff brøde, th*em* haw*er* old*er*me*n* och skafer makt til at pande aff the, so*m* bryde i th*ett*e a*m*mit, swa wel aff husbonden som aff swene och hw*er* i sær for ther*e* brøde.

32. It*em* vm old*er*me*n* æll*er* skafer forsømer och ey vt pander aff the, som bryde, i*n*ne*n* viij daghe eft*er* som brøde[1] er skedh, tha haw*er* hwer old*er*ma*n* forbroth j mark wox och hwar skafer ɉ mark wox.

Alle thesse artikel, som for stande skrewen, them hawe wy borgemester*e* och rathme*n* [i] Ribe vnt och giwet smedhe a*m*mit i Ribe them ath nyde och bruge til ewi*n*nelegh tidh. Thes til tyghe och witnisbyrdh tha hawe wy for*neffn*de borgemester*e* och rathme*n* i Ribe ladit henge wor store insegle for nethen th*ett*e breff. Giweth och skreweth er i Ribe eft*er* wor herre fødhils tidhe thusend firehundrethe halfthresinstiwe pa *san*cti Viti *et* Modesti dagh[2].

25.

1450, 18. Oktbr. Gjenbrev fra Malmø Skomagere til Byens Raad.

Brevet er indført i Malmø Stadsbog Fol. 7 (s. ovfr. S. 23 og 62—63). En Afskrift med Langebeks Haand findes i Pakken »Langebeks Samlinger om Gilder og Lav« i Rigsarkivet. Han har foroven skrevet paa den: »Ex Registro Malmog. membr. a Dn. Prof. Bring communic. 1764.« De ndfr. tilsatte Paragraftal findes ikke i Haandskriftet.

Alle the, thette breff se elles høre, helse wy old*er*me*n* ok alle medebrødre i scomager*e* embede i Malmøge kærlige m*eth* gud, [kun]gørende allum, at wy m*eth* godh vilie ok samtykke an*n*amet haffwe eth embede i Malmøge, som kalles scomager*e* embedet, aff wort hed*er*lige ok ærlige raadh i Malmøghe, hwilket embede wy thette for*neffn*de

[1] *Dette Ords sidste Bogstaver staa meget utydeligt.*
[2] *Det er den 15. Juni, der 1450 faldt paa en Mandag.*

hed*er*lige raadh kærlige wmbedet haffue, ok the th*et* oss til glede ok samfwnd ok for wor bys gagn, bestand ok beste skyld wnt ok giffuet haffue, m*eth* swodan forordh, at wy skulle th*ette* for*neffn*de embede i alle made efft*er* the artikle ok vilkor, som th*et* for*neffn*de hed*er*lige raadh oss bebrewet ok beseyld haffuer, holde ok gøme m*eth* troscap, emeden wy ok wor*e* efft*er*komer*e* leffue ok th*ette* for*screff*ne embede bliffwe kan.

1. Forst at hwo i th*ette* embede wil gaa[1], ha*n* skal war*e* ækte ok rætte ok haffue godh freyd ok skal intages ok insættes efft*er* vilie radzsens ok embedzsens i swo madhe, ha*n* skal giffue raadet ote skilling grot ok en tynne tydest øl ok embedet ote skilling grot ok en tynne tydest øl ok en lød*ig* mark till altere ok skal ey a*n*nen kost gøre[2].

2. It*em* skall enghe*n* vdenbys ma*n* gør*e* skoo elles sælie h*er* i Malmøge leng*er* en fra wor frw dagh først i høst ok swo intil sankte Dyonisii dagh[3], vthen han haffuer th*et* m*eth* loff radzens ok embedzsens.

3. It*em* at engen skal købe nødehud*er* elles kalffskin, som bønd*er* hiit til thorgx før*e*, vthe*n* the, som i embed*et*[4] ære, vthen fra wor frw dagh i høst ok swo intel sankte Dyonisii dagh[3], vthe*n* ha*n* vel haffue the*m* til sith eygeth behoff at gør*e*; hwo som h*er* imodh gør, ha*n* bøde raadet en scongx mark ok embedet en skongx mark, swo offte som ha*n* th*et* gør ok th*er* m*eth* finz.

4. It*em* war*e* th*et* swo, at nogh*er* embedzma*n* aff andre embede h*er* i byen vilde gøre h*er* i modh ok købe hud*er* ok sælie fræmdeles vthe*n* i for*screff*ne tith, ok word*er* han kærdh fore hans old*er*ma*n*, ok wil old*er*ma*n*ne*n* ey sætte

[1] *Der synes at staa »gaah«, men det er Begyndelsesbogstavet fra det efterfølgende Ord, der er skrevet sammen med det og derefter udstreget.*

[2] *I Modsætning til Udtalelsen ovfr. S. 63 »stander« der i dette Gjenbrev baade Penge og Øl (jfr. ndfr. § 3), men dette Malmø-Gjenbrev afviger ogsaa paa anden Maade fra de ovfr. meddelte Malmø-Gjenbreve (ovfr. Nr. 14, 17 og 18).*

[3] *D. v. s. fra 8. Septbr. til 9. Oktbr.*

[4] *Laugebek har »embedz« uden »i« foran.*

hanom til rætte ther fore, tha mwe fornefnde scomagere haffue therris hande falt pa therris vindugh, som thet embede tilhører, som swo imod therris embede giort haffuer, swo lenge til thæs the sætte them til rætte, modh thenne priuilegia giort haffue.

5. Item om nogen i embedeth affdør, tha maa hans hwsfrw nythe thette samme embede, em[e]then[1] hwn enke sider ok sin heder ok ære bewarer ok folt gør meth embedet, ok ma then samme man, som hwn sidhen meth heder ok ære fongher, nydhe thet samme embede i swodon mathe, at hwn[2] gør radhet ok embedet folt ok alt, som fore screffuet stonder, wm han vel nyde embedet.

6. Item om nogen wel ware genwerdug i embedet, være emod sith embede ok swo folt gøre meth them, tha skulle oldermæn thet samme embetz haffue foll macht meth raadzsens raadh ok vilie hans vindug at lykke igen ok formene sko at gøre ok at sælie til then dagh, han haffuer folt giort meth them ok bethred badhe raadet ok embedet for sin forthrodenhet.

7. Item skede thet swo, thet gud forbiwde, at wy, som nw ære i forscreffne scomagere embede, elles wore efſterkomere nogensin gonge imodh radhet i Malmøge enthin modh them, som nw ære, elles effterkomende radh, tha skulle thesse samme scomagere priuilegia vare forbruden, ok wy elles the, raadh i modh ære, aldrigh ware wærdughe sedhen adh fonghe noget embede i Malmøge effter thenne tidh; ware thet ok swo, at en elles ok two elles thre elles fleræ aff forscreffne embede nogetsin gonge imodh forscreffne raadh, som forescreffuet staar, tha skulle ok the strax vdga aff forscreffne embedhe ok aldrig nogetsin ware wærduge ther ighen i at komme.

8. Item tilbindhe wy oss, som nw ære scomagere i Malmøge, ok wore effterkommere alle thesse forscreffne

[1] *Langebek læser »encthen«.* [2] *Her skal muligvis staa »han«.*

artikle staduge[1] ok faste ath holde m*eth* wilkor, som h*er* vti standhe.

Thel mere visse ok tilstondelsse haffue wy alle sa*m*men scomager*e* m*eth* wilie ok beraadh hengh[t][2] wort embitz incigle for thette wort genbreff m*eth* velie ok vitschap m*eth* wore old*er*menz incigle, som ær He*nn*i*ng* Scomag*er*e ok Jens Nielss*øn*, til thess yderme*re* stadfæstelsse ok vidnisbyrd. Datu*m* Malmøg*is* a*nn*o d*omi*ni m°cd°l° die s*an*cti Luce ewan*geliste*[3].

26.

c. 1450. Borgemester og Raad i Roskilde unde og give sammen med Skomagergildet dér Byens Skomagersvende Artikler.

Det her gjengivne Haandskrift i det store kgl. Bibliothek (ny kgl. Saml. 4° Nr. 1345 b) er en lille Pergamentsbog med 9 Blade i eet Læg. Der har oprindelig været 10, men Bladet, der foran maa have hørt sammen med Bl. 8, er bortskaaret. De yderste Blade (1 og 9) ere af en tyndere Art Pergament end de øvrige og have tidligere hørt til et andet Haandskrift; deres oprindelige Text er bortskaffet. Da de som Omslag lagdes om det nærværende Haandskrift, have de sikkert været uden Text, men derefter have de, som det nedenfor vises, lidt efter lidt faaet deres nuværende Text. Skraaen er sirlig skreven. Den begynder med et i Rødt tegnet V, og hver Paragrafs Begyndelsesbogstav er fremhævet med en rød Streg, hvad der dog ikke er Tilfældet med §§ 36 og 37, der synes at være en dog væsentlig samtidig Tilföjelse. De derpaa følgende Slutningsord ere skrevne med Tidens almindelige Kursivskrift, muligvis paa Roskilde Raadhus, hvorved maa bemærkes, at der i Ryggen forneden findes et Indsnit gjennem hele Læget, sikkert for Pergamentstrimlen til Anbringelse af Byens Segl. Bogens Blade ere 13 cm. brede og 17 cm. höje, og de have ingen Paragraftal. En god Afskrift findes i Kallske Samlinger (4° Nr. 370) paa det store kgl. Bibliotek.

Vii scomagh*er* swe*nn*æ, som Roskild søghe och logh och rætth nydhæ ville, tacke hedh*er*ligh burghemesth*er* och raad och thee godhe da*nn*e mend aff schomagh*er* gille th*er* i same sth*eth*, som vorth ko*m*pa*u*ni vnth haffue logh och

[1] *Her staar* »stagude«.
[2] *Langebek læser* »hengh«.
[3] *D. e. St. Lukasdag den 18. Oktober, der 1450 faldt paa en Söndag.*

reeth, och schal gherne hwer danneman och god swen, so vel thee som nerwærendes ære, som thee som komme schulle, styrcke och fwlkommeligh holle thenne efther scrifnæ logh och ræth meth alle godhe.

1. Thee danne men och danne swene, som thette vorth kompanni haffwe optaghet, haffwe meth schel och reeth fwnneth for schellighe saghe skyld alle tisse artickle, som her effther screffne stande, fast och vbrydeligh ath holdes gud til loff och ære och alle bryre tiil liffps och sielss bestandelsæ.

2. Hwilken schomagher swen til Roskild kommer, han giffue ij hwide, før en han vorder brodher i vorth kompanni, och scal jæthe, ath han vil holdhe och styrcke thenne scraa och thenne reeth meth alle godhe effther sin formwæ vndher hans faltzmoll.

3. Item hwer brother schall giffue ij lybsche ath michelmøsse och ij ath jwl och ij ath poske och ij lybsche ath midsommer, och thet kalle vii tidepenninghe til lags behoff.

4. Item hwilken swen til Roschild chommer och acther ther ath bliffue, han maa være viij daghe i tyenisthe och ey længher, vdhen han gangher i vorth companni.

5. Item enghen swen maa vordhe broder i vorth companni, vdhen hans hosbonde er brodher i scomagher gille och gør bryre lighe och ræth, och then swen scal ey tyæne nogher man, ther brodher er i scomagher gille, indhen jeth oor ther efther.

6. Item kommer hosbondhen och swennen vredhe i mellom, tha sculle the lydhe och gøre, hwat ollermen och scaffere them sigher i mellom.

7[1]. Item haffwer ij swenne vredhe eller kyff mellem them, och ære the bryre i companni, tha maa enghen aff them søghe for noghen reth, før the bereth haffwe thet

[1] *Uden for denne Paragraf er med en nyere Haand i Marginen tilskrevet »nota« og lidt nedenfor »2 ¥«.*

for teris ollermeen oc[1] scaffere vndher en thønne øl til brødhe.

8[2]. Item hwilken vor broder er i vor co[m]panni, och bliffwer han vdhen byen halfft aar eller helt och ey[3] længher och kommer ighen, giffue en hwid penningh och bliffwe vor brodher, som han var til forn.

9. Item kommer ey brodher til steffne, om han vareth vordher, bøde ij engelsche, och kommer brodher barbeneth til steffne, bødhe ij engelsche.

10. Item dricke brødre thønne øl, hwilken broder ey vil komme och dricke meth, gielle han saa meghet som then, ther dricker.

11. Item tagher nogher broder mere øll, en han kan rodhe, bødhe en halff thønne øll.

12. Item bywdher broder vlofflighe ghest, han er fallen effther brødre sielsse, och brydher gesthen, tha scal han bædræ fora[4] hannom bødh effther hans brødhe.

13. Item vordher brodher nogher stetz fwndhen paa boffweplatz, han bødhe ij enghilsche, och søgher brodher boffweplatz, medhen brødræ dricker sammen, bødhe iij hwidhe penninghe[5].

14. Item kommer brodher i nogher rycthe eller scyld och kan segh ey orsaghe, tha scal han fly vorth companni oc ey længher tyæne i Roschild.

15. Item førsthe vorth companni er drwcket, tha scal hwer brodher fredheligh gonghe meth syth vopn til syt herbergh; gør han nogher man eller qvinnæ ymod aff syn drwckenscaff, och vordher han kerdher, tha scal han først bædre mod then, han brødh, och sidhen gildith, effther som brødhen er, effther brøders sielsse.

[1] *»ollermeen oc« er med Haandskriftets Haand skrevet til i Marginen.*

[2] *I Marginen udenfor denne Paragraf er skrevet »2 sk«.*

[3] *Dette Ord er tilskrevet over Linien.*

[4] *Her staar »sora«, Afskriften i Kallske Saml. læser »som«.*

[5] *I Marginen her udenfor er skrevet »4 β«.*

16. Item liggher brodher i sotthesengh, tha scwlle scaffere ladhe tilsighe ij brødre hwer natth, som then siwghe bewaghe scwlle saa længhe, som behoff gørs; hoo som vordher til sagder och thet forsømmer, bødhe en marck vox[1].

17. Ithem haffwer then siwghe ey penninghe ath fortære, tha sculle scaffere paa gilles vegne hielppe hannom først meth iiij grotthe; bedres ham ey, hielpe ham andhen tid; vordher han ey en[2] helbride, tha hielpe the tredie tid iiij grotthe, thet er en sceling groth; vordher han helbreydher thereffther, och haffwer han ey penninghe ath vedherleggha companniet meth, han tyæne soo længhe, til tys penninghe er companniet betaldhe; bliffwer han død, och haffwer han nogher vaare, tha schulle iiij brødre, ij aff schomagher gille och ij aff companniet, vrdhe companiet fwlt foor the penninghe; haffwer han och inthet, meth hwilke han kan bethalle, tha giffwer companniet hannum til for gwdz schild.

18. Item døør nogher brodher, tha schulle alle brødre komme til vigilias[3]; iiij brydre, hwilke som nest tyæne hoos hannum, schulle voghe om natthen offwer hannum, och annen daghen schulle alle brydre fwlghe ham til hans soghenkyrcke och sidhen til closther til hans lægehersted och offræ ther til iiij messer for hannom[4] och ey skylies fra hannum, før han er begraffwen; brydher her nogher vti och thette forsømmer, bøde en mark vox.

19. Item døør nogher brodher vthen byen indhen aar och dagh, tha schulle schaffere paa companies vegne hannum begoo meth iij messer, saa som han haffde døøth innen byen.

20. Och enghen smos[w]en[5] schal nødhes ath dricke i vorth companni, en togh han er vor brodher.

21. Item doffler nogher vor brodher høgre en paa en groth, bødhe ij mark vox i companni.

[1] *I Marginen her udenfor er skrevet* »1 Ӿ«.

[2] *Ordet* »en« *er overstreget, men som det synes med en langt yngre Haand.*

[3] *I Marginen her udenfor staar skrevet* »4 ß«.

[4] *I Marginen her udenfor staar skrevet* »1 Ӿ«.

[5] *Her staar* »smosen«.

22. Ite*m* hwilke*n* brodh*er* som aff fortreeth seth*er* segh modh oldh*er*man ell*er* schaffere och ey vil være hørigh och lydygh och bæydræ, som th*en*ne vor schraa vdwiser[1], om han faller for brødhe, och alle the, so*m* bond byndh*er* ath styrcke saadand vhørsom och fortrethz, bøde hwer there en god thøn*n*e tyst øll och ij marck vox.

23. Ite*m* ry*m*mer nogh*er* schomagh*er* swe*n* waarlich eller vloffligh aff Roschild fra synd hosbond, tha moo oldh*er*ma*n* och schaffere sc*ri*ffue effth*er* han*nu*m; vil han igh*en* ko*m*mæ och bædhræ, tha schal ha*n* taghis til naade, om th*et* er ærligh sagh; ko*m*mer ha*n* ey ath bæydhre, tha schal ha*n* sc*ri*ffwes och kw*n*gher*es*, sodh*a*n som ha*n* haffwer segh sælffwer til giorth.

24. Ite*m* hoo so*m* dragh*er* kniff ath syn gildbrodh*er*, ha*n* bødhe en halff thøn*n*e øll och en mark vox[2], och hoo so*m* gør syn gilbrodh*er* saar, bødhe j thøn*n*e øll i lagh*et* och en mark vox[3].

25. Hoo so*m* kynhesth*er* sy*n* gilbrodh*er*[4] eller hordragh*er*, bøde en halff thøn*n*e øll och en mark vox.

26. Hoo som d*r*icker[5] m*eth* syn knyff, tha thøn*n*en ligh*er* paa stolend, bødhe ij engelsche.

27. Hoo som kaller syn gildbrodh*er* schalk ell*er* a*n*neth vqwens ord, bøde halff thøn*n*e øll och en mark vox.

28. Ite*m* hoo so*m* ey bethaller syt øll indh*en*[6] viij daghe, effth*er* ath drwcketh er, bødhe en fyærdi*n*gh øll och bethalle ath lighewel.

29[7]. Ite*m* hoo som brydh*er* ell*er* sændh*er* slaar lags drickekaar, ghællæ kareth och bødhe en m*ar*k vox for hwert kar.

[1] *I Marginen her udenfor staar »2 ¥«.*
[2] *I Marginen her udenfor staar »2 ¥«.*
[3] *I Marginen her udenfor staar »4 ¥«.*
[4] *I Marginen her udenfor staar »1 ¥«.*
[5] *Afskriften i Kallske Samlinger, har »vricker«.*
[6] *Her staar »inghen«.*
[7] *I Marginen udenfor denne Paragraf staar nogle ulæselige Smaatilføjelser.*

30. Hoo som gør[1] vlydh eller buller vty lagshws, lægge gensthen ij engelsche[2] poo boreth for oldherman til vidhe; hoo thet ey strax gør, bødhe en mark vox.

31. Item hoo som begynner kyff eller træthe i lags hws, goord[3] eller andher steth brydher mod brodher, bødhe j mark vox; kommer ther ydhermer aff, tha bødhe, som forscreffwet staar.

32. Item hoo som gaar i lags hws til steffnæ eller drick om hellighe daghe meth bughser eller meth andher vqwemme klædher, bødhe ij enghelsche for hwer tydh et cetera[4].

33. Item hwichen(!) swend som kommer for vidhe, och oldher mæn och schaffere lægghæ theris vidhe, hwilchen ther y modh staar, han schall strax[5] lægghæ en marck vox paa borith och ghaa schal y gordyn meth the, som schyllighe ære, och giffwe saa som dhe andhre, ther skyldigh ære.

34. Item hwilchen swend til øls gaar och tagher meth segh øxæ eller chordhe[6] eller noghet anneth væryæ, som vlofflich er, han bødhe ther fooræ en halff[7] thynne øll och en marck vox, och hwilchen swend fraa øøls goor[6] och gyffwer rooff eller anschrigh i gadhen, bødhe halff thynne øøl och en march vox ther faare.

35. Item schal wor krwnæ thendis vti grobryræ allæ vor froffwæ daghæ, andhen dagh jwle, andhen dagh paasche, andhen dagh pyntz, kørmøssæ dagh, Marie Magdalene dagh,

[1] *Dette Ord er tilskrevet over Linien.*
[2] *Her staar »elgelsche«. I Marginen her udenfor staar muligvis »2 ⚱«.*
[3] *I Marginen her udenfor staar »1 ⚱«.*
[4] *Under denne Paragraf staar skrevet med Kursivskrift fra det 16. Aarhundrede: »Item hoo som gaar tiil borerstough met bwgser, han skal bødhe iiij alb. ter forre for wer tyd«. — »iiij alb« er indsat istedenfor en anden, nu ulæselig Bøde, og der staar ikke »tyd«, men »tyg«. »Borerstough« er en tvivlsom Læsning, Afskriften i Kallske Samlinger har »borrestough«, og muligvis kan der læses »borerstangh«.*
[5] *Her staar »stax«.*
[6] *I Marginen her udenfor er tilskrevet »1 ⚱«.*
[7] *Her staar »haffl«.*

afflas dagh och s*an*cti Francisci dagh[1]; hwilch*en* th*ett*e foorsø*m*mer, ha*n* giffwe schal en thøn*n*e øøl och ij marck voox. Amen.

[Tilføjelser med en væsentlig samtidig Haand:]

36. Ite*m* hwilken[2] som bliffwer keyst til oldh*er*mand ell*er* scaffere oc ey vil være, ha*n* scal giffwæ j ty*n*næ øøl oc saa gaa i gordh*en*, oc keyses ha*n* andh*en* gong, da scal ha*n* wære[3].

37. Ite*m* spyldh*er* th*er* nogh*en* aff lags øøl mer, en ha*n* skylæ kan meth handh och foodh, han giffvæ schal vj d[4]; mæ*n* spyldh*er* han meræ, tha sthaar th*et* til allæ bryræs syelsæ etc.

[Tilskrevet med en noget senere Kursivskrift:]

Th*en*n*e* for*screff*ne skroo haffue vii Hans Frost, Niels Fiønbo, borgemestæræ i Ros*kilde*[5], oc alth raadit i same sted stadfest oc fuld bwrd met vort stadz segnet hengt nædh*en* for th*en*n*e* bogh.

[Tilføjelse fra det 16. Aarh. paa Blad 9a:]

Ithem thin 9. februarii bleff skraen lest for alle skomagersuenne, tha bleff th*er* vedkaarit oc vedtagit med alle brødris samtøcke, at om suenne bliffuer thuedracktige oc slas ell*er* dragis, skal ingen skille att vden skaffere eller then, som aallermand befaller; huo som h*er* imod giør, hand bøde en god hall thønne øll vden all naade.

[1] *Vor Fruedage ere: Marie Renselsesdag 2. Febr., M. Bebudelse 25. Marts, M. Smerte Fredag efter 3dje Söndag efter Paaske, M. Besøgelse 2. Juli, M. Himmelfart 15. Avg., M. Fødsel 8. Sept., M. Aabenbarelse 21. Nov., M. Undfangelse 8. Dec.; Korsmisse om Vaaren 3. Maj, om Høsten 14. Septbr.; M. Magdalene 1. Apr.; Franciscus Seraphicus 4. Okt.; Afladsdag kjendes ikke.*

[2] *»Item hwilken« er indklamret og en Streg fra disse Ord ført op over § 35, hvad der muligvis antyder, at § 36 (og med den § 37) skulde have Plads foran § 35.*

[3] *I Marginen her udenfor er tilskrevet »1 ⚹«.*

[4] *»vj d« er af en senere Haand indcirklet og derover skrevet »1 β«.*

[5] *Til Bestemmelse af Skraaens Alder ere disse Borgemesteres Navne forgjæves eftersøgte.*

[Senere Tilföjelser paa Blad 9 b:]

Anno d*omi*ni m d xxiij.

It*em* wor alle swe*n*næ til same*n* dyræ wor frwæ dagh[1], och toghe saa wed alle same*n* til howe och oldh*er*ma*n*d me*t* th*em*, ath hvilken swe*n*, th*er* bliffvor fallen for stefnæ hvid, tha skollæ the alle til wor frwess lywss, fastelawe*ns* d*ric*[2] och p*in*ssedagh d*ric*[2] wndh*er*tagh*en*.

Item toghe sue*n*ne weth sancti Matisz*es* dagh[3] om weghtt: huilcken som bliuer tiil saght och th*et* forsø*m*mer, han giffuer en ferdin øll och en m*arck* vox.

. . . nest Dionisii[4] dag bleff thenne skraa lest i oldermandtz And*er*s . . . husz for alle suenne, oc toge the wed, at de uylle vdhi allemaade holde for*skreff*ne artickle y denne skraa vbrødeligen och vrøgelige[5].

[Senere Tilföjelse paa Blad 1 a:]

Item a*n*no d*omi*ni 1577 thend 2 søndag effter epyphanias[6] bleff th*et* samtøckt y skomager suene theris lausz husz aff Matz Fønbo deris ollermandt och alle lausz brødre, att huilcken broder, som bleff sett for bøder, entenn tønde øll, halff eller fierding, tha skall hand giffue saa møgiid, som th*et* gielder sa*m*me tiid y tønden.

[Senere Tilföjelse paa Blad 2:]

1582 Jacop Berenndzen Skriffuer for skomager suenne.

[Senere Tilföjelse paa Blad 1 a:]

A*n*no 1598 den 27. Novem*ber* bleff denne skraa lest udi oldermands husz Cristen Fønboe for alle swenne, och thoge der vid alle udi alle maade[7] hølle disze for*skreff*ne arthicle y denne skraa wbrødelig och wrøgelig.

---

[1] *Det er den 15. August.*

[2] *Afskriften i Kallske Samlinger antyder i Marginen Læsningen »dominica«.*

[3] *Det er den 24. Februar.*

[4] *D. e. Dionysii Dag d. 9. Oktober.*

[5] *Hele dette Stykke staar utydeligt.*

[6] *Det er den 6. Januar (Hellig 3 Konger), 2den Söndag derefter er den 20. Januar.*

[7] *Herefter har Afskriften i Kallske Samlinger indskudt et »at«.*

27.

c. 1450. Artikler, som Skomagersvendene i Slagelse have optaget.

Vedtægterne ere indførte S. 133—5 i et til Resens Atlas Danicus hørende Samlingsbind (Nr. 361 fol.) i den Arne Magnæanske Samling paa Universitetsbiblioteket. Det vedrörer Ringsted, Slagelse (med Antvorskov), Sorø, Næstved (med Herlufsholm) jfr. Katalog over den Arnemagnæanske Haandskriftsaml., I, 1889, S. 291. Efter disse Artikler følge Artikler for de Slagelse Skomagere, Bagere, Skrædere og Smede, der ere trykte ndfr. undtagen Skrædernes, der først ere fra 1545. Som Indledning til samtlige disse Artikler staar nederst paa den ellers ubeskrevne S. 132 nedenstaaende paa Latin skrevne Notits, der, skjöndt den taler i første Person, ikke er skreven med Resens Haand (s. om forskjellige Hænder i dette Samlingsbind P. Kofod Ancher: Dansk Lovhistorie, II, 1776, S. 391—2 og S. Birket Smith: Kbhvns. Universitetsbibl. før 1728, S. 71): »Seqvuntur certi articuli et statuta Slaglosiæ sutoribus, pistoribus, sartoribus et fabris ferrariis a magistratu Slaglosiæ præscripta servanda, qvæ heic adjungere non abs re judicavi: et qvidem primo metæ sutorum ab illis invicem factæ sunt hæ:« — Vedtægterne ere med ny Retskrivning trykte af F. R. Friis i hans »Bidrag til Slagelse Bys Historie« (Slagelse, 1875, S. 92—98), der er et Særtryk af Slagelse-Posten, og nogle enkelte Paragrafer i R. Nyerups »Tilstanden i Danmark og Norge«, I, 1803, S. 258—60. — Paragraftallene findes ikke i Haandskriftet.

Thetthæ ær then wilchor och skraa, som suderæ svennæ havæ wptaghet i Slauelsze, hardteligæ holde schullendes aff them oc thære æffterkommere i guds hedær och jomfru Maries.

1. Førsth ær thet so schichet, at ho som will broderschab haffwe i thette forschreffne lach, han schall giffue iiij engelsche for sin ingangh.

2. Item huilchen sin brodher gør forkøp, han schall giuæ brøderne j øræ [oc then,] schaden fich, j halff oræ.

3. Item naar nogher wor brodher døth bliver, tha schulle allæ brødræ ower hannum om natten wokæ; huilchen thet ey giør, hand schall giwe j groth; oc schullæ the allæ om mornæn lighet til kyrkæ fulwæ och afferæ tel ij mæsser for hans siæl och giwæ j pænningh tel wdschutt[1]; huilchen thet ey gør, han giwer j groth til withæ.

[1] *Skal muligvis være »lighschutt«.*

4. Item hwær schaffæræ af thættæ for*schreff*ne selschap schall frii hafwe j ghæste hwer daw, the drichæ sammen.

5. Item huo som voræ skafferæ gør homod meth vqvædens orth æller regner æffter them, nar the ræge[n]scapp hawe giorth, han schal gældæ j øræ.

6. Item om noger tiid wordter schælnid imællæm brøderne, tha schulæ schaffernæ met brøderne[s] hiælp them forligæ; huilchen af them ey lydhe wæl, han schal giuæ brødernæ j t*ø*nne øll.

7. Item huilchen sin broder giør wlyth, som lyth haffuer aff olderman, han schal gifue j øræ.

8. Item huilchen wor skafferæ borthæ ær aff stæffnæ, han schal giuæ j øræ.

9. Item ho som effter wor dryk gar i ølkonæ boder oc tabær sinæ klædær met dobbel, han schal giuæ brødhernæ en halff t*ø*nne øll och *j* m*ark* vox.

10. Item huilchen aff wort æmmedæ swænæ aff annæn by kommer, och søger han worth selschab, han schall gifue ij withæ penninghe oc driche frii første daw; wil han the pænningæ ey utgiuæ[1], tha schullæ voræ schafferæ forbywde hannum thiænisthæ, och hand schall ham ey stæde noget wort æmmæde at øwæ i hans hws, for han giør wor broder thet, som[2] han ær them plichtig.

11. Item hwær wor broder oc søsther thæ schullæ tryswær i huert aar vtlæggæ ij lyb*esche.*

12. Item skeer thet swo, at nogher aff worth æmmædæ wordher siwgh[3] i weyæn, nar han achter tel Slauelsz at fare, po en mil nær æller to, tha schulæ wore skaferæ aff sælscaps pænningæ hannum hænte ladhe tell Slauelsze oc hannum tilschicke en schællich qvinnæ, som ham ware tagher i hans sothe sengh, och schiche ther tel two brødhre,

[1] *F. R. Friis har (som Trykfejl) »indgive«.*
[2] *»thet som« staar to Gange.*
[3] *F. R. Friis har »svag«.*

som met qvinnen woke schulæ, om nøtturfft ær, oc skulæ the[1] fonghæ først xij hwitæ pænningæ aff selscaps pænningæ, om han fattich ær; och ær thet so, at han ey fanger bethre[2], for thæ pænningæ æræ fortæræde, tha schullæ the foo ham in xij hwithæ pænningæ; bliffwer hand længer siwg, tha schulæ the fongæ hannum xxiiij hwittæ; tha hauer then siwghæ fonghet j lyb*esch* m*ark* aff selschabs pænningæ, huilchæ han schall giuæ brøderne igen, so schyth som gwth om (!)[3] hannum helbreyde at wurdæ; bliuer han døt aff then syghe, tha schullæ woræ schaffere hans klæder sælliæ, om han nogher hawer, oc ther met gyeldæ brødernæ then lyb*esch* m*ark*, och ær thet so, ath han ær so fattigh, at hans goedtz kan ey tell ræchæ, tha schullæ wy hansz vtfært hæterligæ holde lathæ oc tagæ thær fore løn aff then smæde (!)[4] gwth.

13. Item huilchen wor broder her i byen siugh wurder, han schal nytæ then samme nadhe.

14. Item huilchen broder som vt wurder woldh tell schaffer at være och ey vil wære, han schal giuæ j tø*n*ne øll.

15. Item hvilchen som vu[rde]r tilkeset tell forreyere oc ey wel wære, han schall giuæ j tø*n*ne øll.

16. Item huilchen ey [be]tymmelige kommer at dantze, han schal gyælde iij hwittæ.

17. Item naar brødernæ schulle dantze omkring byn, tha schulæ the holle hwær annæn i haandæn, oc enghen schall gaa enæ omkring [paa] gaden æller i nogen gaardh at løpe, och ey ladæ therres dantz atschilliæs, vthen thet kan wurdhe i noghre gaardhe; huo som thet gør, han schall giælde j grot.

18. Item huilchen sin broder kalder tyuff, tha schal hand gieldæ i selschabet j m*ark* och ham[5] j m*ark*, som

[1] *Her staar »thet«.*
[2] *Her staar »bother«.*
[3] *F. R. Friis har ligesom R. Nyerup forandret Ordet til »under«.*
[4] *F. R. Friis har »gode«.*
[5] *Her staar »han«.*

kallet wurt, oc swar han hannum thesligkæs igien, tha schall han gyælde j halff *mark*, eller han schall gaa vt aff sælschapet met nidingh[1] ordh.

19. Item ho som syn broder slar met sin næue, han schall giffue j *mark*.

20. Item huilchen syn brodher slar med suærdh æller meth spywth, tha schall hand giffue brodærnæ xij øræ, oc slar thæn annen igien, tha schal hand giffuæ vj øræ.

21. Item huilchen sin brodher kærer for bytingh[2], oc hand for ther foræ scham æller schadæ, han schal giue brødernæ j *mark* oc then annæn, effterdi som hansz schade [vurde]ris[3].

22. Item hvilchen brodher sin schaal vmspiller, hand schall givæ vj pænningæ.

23. Item huo som wapn hauer i wor dryck, hand schall giældæ j øræ.

24. Item huo som wpkaster i sælschabs hws, hand schall giue ij *mark* wox oc ɉ *tønne* øll.

25. Item huilchen sin giæld døll, han schal giue ij *mark*[4], oc giælder han them æy poo then for*schreff*ne tiidh, som ham forlegis, tha schall han giælde twæ foldh.

26. Item huilchen broder som ey til skowen ridher, han schall giælde j grot.

27. Item ho som ney siær foræ at [5]være sammen[5] met brøderne, som dantze, han schall gielde ij engelsche.

28. Item huilchen brodher som giæst biuder oc dyll,

[1] *Her staar »indingh«.*

[2] *F. R. Friis har »Høvding«, hvormed kan jævnføres »Voldsmand« i tre andre Slagelse-Skraaer (Smedenes, Skomagernes og Bagernes ndfr. S. 164 § 16, S. 170 § 13 og S. 179 § 24). Skjöndt der strax synes at staa »høwdingh«, er det dog tydeligt, at Skriveren ikke har kunnet læse Ordet, og de af ham efterlignede Skrifttræk tyde paa en Begyndelse som »by« eller »bys«. Om Tilstedeligheden af at »kære Broder for Thinge« findes oftere Bestemmelser.*

[3] *Her staar »reis«. F. R. Friis har »viser«.*

[4] *Herefter har Haandskriftet et Par Bogstaver, der maaske skulle betyde »wox«.*

[5] *Her staar »kære kommen«.*

wurder hannum met befunden, tha schall hand først giælde for ham oc sidhen giue brodherne j *mark* wox.

29. Item engen brodher schall nogen gæst inbyde, vthen then schælligh oc beskæden[1] ær.

30. Item huilchen inbydher ten, som trættæ oc kiuæ vil, hand schall giældæ j halff tynnd øll tell withe.

31. Item hvilchen broder som af by far oc sin giæld æy giælder, tha schullæ wore schaffere æffter ham scriffvæ, at enghen schall [2]ham i tænæste taghæ[2], for han gør vore brodhere fult, som han schylwær.

32. Item ho som sick aff noger sin konst roszer o affbyeder sin brodher licke well æller kynstelicher at giøre, han schall giældæ j tønne øll oc ij *mark* wox.

33. Item huilchen som giør kiff och trætte, nar brøder driche sammen, tha schulle brødre til ham gaa oc siæ ham thet bæste; wil han them[3] æy høræ, tha schulle the binde hansz hænder oc hans føther sammen och leggæ ham wtwortis i en stæth thærtell, at schælligæ brødhre schulle ey aff ham schadæs.

34. Item huilchen brodher som ham giør forkiøp, som fore dantze schal, vten schafferens mynnæ, hand schal givæ ½ tønne øll.

35. Item huilchen wkyndig swen til bys kommer och thet bewiszelicht ær, at hand sin giæld ey haffuer giældet, huor han[4] hawer før wæret i sælschapp, han schall icke indkomme i wort sælschap.

36. Item engen brodher schall uor spælman fortræd giøre och ey for sich særlæstes nødæ til at læge vten schafferens mynnæ; ho thet giør, han schall giffue ½ tønne øll.

37. Item wor schafferæ schulle engher man æller qvinde innen selschap eller uthen sælschap pænninge lanæ vthen paa goth søelff pand.

[1] *Her staar »schollígh oc bestæden«.*
[2] *F. R. Friis har (som Trykfejl) »huse ham i de næste Dage«.*
[3] *Her staar »tehm«.*
[4] *Her staar »dan«.*

38. Item huilchen brother som sower i selschaps hus, han schall gielde j øre.

39. Item lyster brødere sammen at ætæ om odensdagen i fastelawent, hwat the tha forthær, thet schullæ the gyælde then næstæ søndaw efflerkommende.

40. Item huilchen som wurder befunden, ath han tagher børster aff leffwendis schwin, han schall giælde ij engelsche.

41. Item nar orloff wurder giuæt, tha schall [hver] houestliken[1] taghæ sit swært eller andræ sinæ wæriæ.

42. Item huilchen hinannæns wæriæ tagher vten skafferæs mynnæ, han schall giælde j groth.

43. Item huilchen brodher som en vnt[2] qvinnæ indlæder inæn fyræ pæle po then gardt, som vi dryche, oc mæn tynnæn ligger pa stolæn, han schall giælde en grot och j m*ark* wox.

44. Item huilchen swændt aff wort æmmædhe paa landet gaar och gør skoo æller tilhielper at gøræ schoo, han schall bøde j tonne øll oc ij m*ark* wox i wor fruis kompagnii.

28.

c. 1450. Artikler for Svendborgs Guldsmede, Remsnidere og Sværdfegere, tilladte af Byens Borgemestere og Raad.

Artiklerne findes paa et Pergamentbrev med afrevet Segl mellem Danske Selskabs Membraner i Rigsarkivet. De ere trykte i Suhms Samlinger til den danske Historie (I, 2, 1780, S. 210—14) efter en af Langebek tagen Afskrift, der nu findes i Rigsarkivet (Langebeks Samlinger om Gilder og Lav). Han har foroven paa Afskriften bemærket: »Orig. membr. in Arch. R. Soc. Dan. 1762.« En anden Afskrift med Plesners Haand er indsat i Langebeks Diplomatarium i Rigsarkivet. De nedenfor tilsatte Paragraftal findes ikke i Originalen.

Oc[3] sigher Dauid propheta i psalteren, hwor goth ock hwor gledeligth th*et* er, brødre samen at boo. Vdii tesse

[1] *F. R. Friis har »hovisk«, som han forkaster i »Trykfejl«.*

[2] *Dette Ord mangler hos F. R. Friis.*

[3] *Saml. t. d. dske Hist. I, 2, S. 210 har efter Langebek »Ee«.*

ordh rører propheten twindhe handhe stycke. Th*et* første handh sigher, ath th*et* er goth, th*er* m*eth* rører hand th*ett*e brødreskabs gode omgengellsse i th*ett*e ner*uerend*is leffneth; th*et* an*n*eth, hand sigher, ath th*et* er gledelicth, ther m*eth* rører hand then ewi*n*neligh glede ock frøgd, som the fanghe, th*er* brøderskapp m*eth* widhæ ock vederlagh holde, ock for vden endhe. Paa tesse ordh haffde tenckt hederlige me*n* ock skellige aff guldsmede, remsneder ock swerfeier æmbith i Swineburgh, hwilke som steffthede eth hederlicth giildhe ock samsæde i guts heder ock i herræ sancti Joh*annis* bap*tis*te heder; ock th*er* effther, som sighes, ath inth*et* giilde kan staa vden wiidhæ ock vederlagh, tha lodhæ thee dicthæ th*en*ne skraa vnder sadane wilkoor ock stadfestellse, saa som her effth*er* fyllier, m*eth* borghmesters ock raads tilladelssz i Swineburgh.

1. Item første artikell er th*et*, om nogre will wort embit øffwe ell*er* vitnæ, swosom ære guldsmede, rimsneder*e* ock swerdfeyere, thee skullæ wære æcthæ ock rætte; hwo th*ett*e lagh kand wi*n*tne aff allerman ock alle brødre, hand giffue en to*nne* øll, ij marck vox ock viij ß till wor byssæ till sindh igangh ock en skooll saa godh som en ß, vden th*et* er guldhsmede børn, remsnedere børn eller swerfeyere børn, thee wære frii for th*en*ne for*neffn*de to*nne* øll.

2. Item hwo som gerdh scall gøre, hand gøre two gerdhe inden aar ock dagh, som broder haffuer tillforen giord, ock giffue till hwer gerdh two to*nner* øll, salthe bøster ock two ferske retth*er*, osth ock smøør, bagerbrød ock hwedebrød, alle tesse till øffringen*dis*.

3. Item till wore gerdhæ scall hwer broder ock søster siddhæ, som thee ære igangen vdii giildeth; hwo segh th*er* offwer høfferder ock setter segh ander sted, hand eller hwn bøde en hallff to*nne* øll till widhæ.

4. Item hwo som gerdh gør, hand scall ey flere gestæ biwde end till tw fadh maadh, ock hwer broder

komæ sielff fierde aff synæ egnæ hion; tager nogher laanæ boodh *meth* segh, bøde ij grotte for hwer.

5. Item wor allerma*n*, hwo hand er, sidde øffuerst till bords.

6. Item wor stolbroder scall køffue alle køffue to*nne*r ock hæwe[1] wor to*nne.*

7. Item wor dieghen scall skencke alle køffue to*nne*r; foo wii nogeth friith øoll, th*et* scall hand sielff køffue ock skencke, som th*et* indlegger.

8. Naar brødre eller søstre ære i laghe forfaall, ther gerd gøres, komer ther*is* bwdh, tha sculle thee gernæ haffue lag*is* reett.

9. Item hwilken brodh*er*, som kende drengh tagher, hand holdhe ha*nu*m wuith[2] i sex wger; holder hand ha*nu*m lenger, tha giøre hans kende to*nne* sex vger ther effth*er* nest kome*ndis,* som er en to*nne* øll ok viii β i wor byssæ ock th*er* m*eth* wære qwith.

10. Item gør gildb*r*oder anden saar vdii wor gilldes hws ell*er* giildes gardh[3], bøde en to*nne* øll till wiidhæ.

11. Item om noger broder eller søster aff oss giffuer anden fulæ ordh ell*er* lastelig taalæ, bøde en to*nne* øll till wiide ha*n*d eller hwn.

12. Item sæcthes noger broder i wort lagh for noger sagh ock hand ey kennes, wærie segh sielff tredie aff wore egne brødre.

13. Item gaar heer ey anden logh aff th*ette* lagh, vden th*et* rører broders eller søsters mandhellind paa.

14. Item worde brødre till woret ath taghæ lodh, ock borthe thee th*enu*m, vden thee ære i laghe forfaall, bøde en to*nne* øll till wiidhe.

15. Item om noger broder eller søster døør aff th*ette* lagh, tha skulle brødre ock søstre woghæ offuer th*enu*m ock

[1] *Sml. t. d. dske Hist., I, 2. S. 211 har efter Langebek »hælle«.*
[2] *Saml. t. d. dske Hist., I, 2. S. 211 har efter Langebek »winth«.*
[3] *Saml. t. d. dske Hist., I, 2, S. 212 har efter Langebek »gerdh«.*

fylghe ther*is* liigh till graffue. Ock hwert mandskapp skydhe ij pe*n*ni*n*gh till liigskoeth, førendh graffuen till-skydes. Hwo th*et* ey gør, bøde en *grot* till wiidhe, vden hand ær i laghe forfall.

16. Item hwilken broder eller søster anden skyldugh ær, hand ell*er* hwn sculle først delæ th*enu*m m*eth* wor giildes logh; hwo som segh lader vdsøghe for syn widerliigh giald aff fortradenskapp aff wort giilde, will hand eller hwn th*et* witne ighen, vitne th*et* m*eth* en to*nne* øll.

17. Item om noger gildbrøder eller søstre, som ær*e* guldsmeder, remsneder eller swerfeyer, worder saa fatigh, ath hand eller hwn ku*n*ne th*enu*m ey fødde aff ther*is* embeth ock ey ku*n*næ ther*is* laag vpholde, tog scall hand ell*er* hwn nydhe siith laag ock th*er* till haffwe aff wor byssæ till kleni*n*gh hwerth aar, men thee leffue, tollff alne vadmell.

18. Item scullæ wii søge laghe gildsteffne twinde tiider om aareth, som ær sancti Joh*annis* bap*tis*te dagh mithsomer ock sancti Joh*annis* ap*osto*li et ewa*ngelis*te dag vdii iwll[1]; hwo som ey steffne søgher tesse twi*n*de tiider, bøde en *grot* till wide, vden handh er i lage forfall.

19. Item hwo som ey komer till natworen steffne, nar hand tillsighes aff læænsme*n* ell*er* aff hans budh, bøde en hwid till widæ, vden hand er i lagen forfall.

20. Item om nogh*er* broder døør aff th*ett*e lag, ock hans host*r*v leffwer v[er]diigh*en*, oc hwn fanger en anden man, th*er* broder m*eth* oss will worde aff woræ æmbede, tha scall hand nydhæ syn host*r*v ath, gøre oss en gerdh ock giffue ij marck vox oc en skoll saa goth som j ꝑ.

21. It*em* hwo som synæ tiidhe pe*n*ni*n*gh ey redeligh vdlegger om mitsomer, bøde en *grot* till vidhe, vden hand er i laghæ forfall.

22. Item om noger ma*n* eller swendh worder till wor by kome*n*d*is* ock will vorth embit brwge, som ære guld-

[1] *D. e. den 24. Juni og den 27. December.*

smedere, remsnedere ock swerfeiere, han scal goo[1] ii wort lagh ock gøre, som forscreffuet staar vdii thenne skraa.

23. Item hwilken brodher, som gest byder, betalæ hans øll ock swore hans brøde.

24. Item worder noger broder secthet for widhe, thet skall hand sielff indlegghæ then samæ dagh; will hand thet ey betalæ, tha sculle alle brødre thet betalæ, ock ey siden wære wort lag nermere, en alle brødre wille hanum haffue.

25. Item hwo som till læ̈ns man worder keest ock ey wil wære, bøde en halff tonne øll for hwer gangh.

26. Item hwilken broder som siisth gaar i wort giilde, hand scall wore woore brødre samen, nar allerman hanum till sigher, saa lenghæ ath anden komer ock frier hanum; voræ thet saa, ath then samæ broder aff by flycther eller døde, tha scall then broder i gildeth nest fore hanum giøre then tieneste, som forscreffuet staar.

27. Item alle wore brødre ock søstre, som wort lag kendis, the sculle søghe wore fastelaghens dricke; hwo thet ey gør, hand bøde hallff saa møgeth som broder, aa benckæ siidder oc dricker, vden hand er i laghe forfalld.

28. Item hwilken broder syn hostrv mester ock en anden ighen foor, hand scall hindhe vdii wort lag giffue, for hindhes igangh giffue ij tonner øll, en skooll saa god som j ß ock siden nyde sæde, som then anden hostrv haffde.

29. Item hwilken gildbroder, som skylling haffuer till anden i sancti Johannis lagh ock ey will pleyæ retth eller hende reth oc goor offuerhørigh aff steffne ock will ey bliffue wiith brødre, bøde en tonne øll till widæ.

30. Item skede thet saa, at brødre eller læ̈ns mændh gaa om at panthe paa lagsens wegne, hwo thenum necther panth, bøde en marck vox till lageth for hwer sindhæ.

[1] *Dette Ord er tvivlsomt; det er rettet med nyere Blæk.*

31. Item nar ottæ brødre worder melth i garden om nogh*er* ær*in*de, tha skulle brødre haffue wor skraas macth bode till myndæ ock till retthæ.

32. It*em* vnden togeth wor nadighe herr*is* ock bysz saghæ faalld, i hwilkæ modhæ som th*et* fallæ kand.

Paa th*et* ath saa skall holdis m*eth* ordh ock article, som forsc*ri*ffuet star, tha henghæ wii wor bysz indgsele neden fore th*en*ne skraa.

29.

1451, 16. April. Borgemestere og Raad i Odense give Byens Skrædere visse Bestemmelser.

Efter »Aktstykker til Oplysning af Danmarks indre Forhold i ældre Tid. Udgivne af Fyns Stifts literære Selskab« (II, 1845, S. 65). Det originale Pergamentbrev, som dér er benyttet, og som tilhørte Odense Skræderlav, er forgjæves efterspurgt. Paragraftallene fandtes ikke i det.

Thisse æffther schrefne artikele hawe wi borghemester oc rathmen i Othense stathfest oc wnt them, som i schreder æmbede ære vdi Othense.

1. Først att hoo som theres æmbede wil brugge schreder [eller] owerscher her udi Othens, han schall winne sit æmbede aff rathet i Othens, oc sithen skall han gøre i schreder æmbede i Othens, som theres arels sithuane hauer wæreth, suo at wore preffleggier bliue vkrente.

2. Item theres kost, the schulle gøre i schreder æmbede, ther thi kalle ingong, fire bøste flesk, fire fersche rætter oc ost oc smør oc brøth, som ther til hører, oc fem tønner Othens øøll.

3. Item haue wi vnt them, som i schreder æmbede ære i Othens, at the mwe efter theres wilkor pante till schellighed hoo (?), som theres embede brugge wil i Othens oc will ey gøre i theres æmbede, som andre gyldbrøthre y schreder æmbede førre giort hawer, oc som forschreffith

staar, i huat hælder han komb buden til cost (?) hær i æmbedet suo lenge, til han them schellighed gør effter theres wilkor.

4. Item mwe the bierghe sich aff theres æmbede æffter schellighed thoth suo, at wore preffleggier i enge thisse forschreffne artikele krengte worthe.

Oc til witnes byrth oc fasthed, at wi thette suo vnt oc stathfest haue, som fore schreffuit staar, tha hawe wi meth alles wores endracht hength wort bys insegle næthen for thette breff. Datum anno domini m° cd° l° primo feria sexta ante dominicam palmarum[1].

30.

1451, 20. April. Kong Kristiern I giver Kjøbenhavns Slagtere Artikler.

Skraaen er gjengiven efter den i Kjøbenhavns Raadstuearkiv opbevarede Resenske Protokol med Afskrifter af kjøbenhavnske Lavsskraaer (s. ovfr. S. 30). Den her benyttede Afskrift findes S. 1080—82 i Protokollen med følgende Overskrift: »Kiødmangers privilegier, szom de self haffue i giemme, er liudendis ord for ord, szom her følger«. En anden Afskrift findes sst. S. 1077—79, men den er, som de ndfr. anførte Noter vise, meget ringere. I Kbhvns Dipl., II, S. 99—100 er Skraaen trykt efter den førstnævnte Afskrift; der findes dog flere mindre Afvigelser, og nogle Lesemaader fra den anden Afskrift ere uden nogen Bemærkning herom optagne i den. — De ndfr. meddelte Paragraftal findes tilföjede i Marginen ved den første Afskrift, men ikke ved den anden.

Wii Christiern med guds naade Dannemarchis, Norgis, Wendis och Gottis konning, [2]grefue i Oldenborg[2], giøre witterligt alle mend[3], at wi af wor synderlige gunst och naade haffue vndt [och gifuet][4] och vnde och gifue met dette vort obne bref vore elschelige borgere, kiødmangere

[1] *1451 var det Palmesöndag den 18. April.*

[2] *Disse Ord mangle i den anden Afskrift.*

[3] *Her indskyder den anden Afskrift »saa som«. Kbhvns Dipl., II, S. 99 har disse Ord.*

[4] *Kbhvns Dipl., II, S. 99 har disse Ord, der ikke findes i nogen af Texterne.*

i Kiøbenhafn, saadanne privilegier och frihed, som her efterschrefuit staar.

1. Først at ingen skall haffue fersch kiød falt fra s*anc*te Nicolai dag och [1]swo indtill s*anc*te Johannis Baptiste dag om[1] midt szommeren[2] vden for*schreff*ne vore kiødmangere.

2. Och skall ingen hafue fersch masszuine[3] flesch falt i støche tall vden the.

3. Item schall ingen innen[4] for*schreff*ne tid[1] om aaret hafue fersch kiød falt udi støche eller lamme kiød udi fierdinge eller andet kiød [5]heelt heller halft[5] vden for*schreff*ne kiødmangere.

4. Aff bønderne maa de, som borgere ere, tho, fire eller flere[6], kiøbe en oxe eller koe[7] till deris egen kost.

5. Och huilchen mand szom kiøber nogre lam till sit egit behof, vill hand siellie hans naboe der noget af, tha schall hand lade hannem det haffue, szom det stander hannem selff udi[8], vedt sin eedt, om behof giøris.

6. Och maa[9] for*schreff*ne kiødmangere ryde paa landtzbyden och kiøbe øxen, kiøer, gris, faar och massuin[3] till deris [10]embeds nytte och[10] behoff v-behindrede af nogre.

7. Worder och nogre befunden med, at hand kiøber till nogre kiøbmandts eller anden mands behof vden till szit egit vindues behoff, da schall det vere forbrudt godtz.

8. Kommer och der nogre kieremaal ofuer dem[1], at de iche[1] gifuer schelligt kiøb, da schulle borgemestere och raad szende en mand eller to till dem, naar de hugge op

[1] *Mangler i den anden Afskrift.*
[2] *Det vil sige fra 6. December til 24. Juni; St. Nicolai Dag kan dog ogsaa være den 9. Maj.*
[3] *Her staar »marszuin«, men Meningen maa være Masksvin d. e. Fedesvin.*
[4] *Her har den anden Afskrift »samme«.*
[5] *Her har den anden Afskrift »fall eller haft«.*
[6] *Saaledes efter den anden Afskrift; den første har »fire eller 6«. Kbhvns Dipl., II, S. 100 har »tho, fire eller 6«.*
[7] *Istedenfor en »oxe eller koe« har den anden Afskrift »en oxe eller to«.*
[8] *Her har begge Afskrifter tilföjet »lammet«.*
[9] *Her har den anden Afskrift »alle«.*
[10] *Istedenfor disse Ord har den anden Afskrift »egen«.*

en oxe, och lade there[1] stande owuer, at de hugger fierdeel[2] der af i støche, och besee huadt kiøb[3], the ther af tøye[4] kunne, saa at huer maa fange schelligt kiøb for sine penge.

9. Och schall ingen vere broder udi deris embede, vden hand szit embede vell[3] kand och er en[5] v-berøchtet dannemand och hans hustru en[6] v-berøchtet dannequinde.

10. Och schall ingen bruge deris embede, vden hand boer i de gamle[7] kiødtmangere boder, szom aff ari[l]dtz tid haffuer vere[t] kiødmanger boder, szom de nu udi boe.

11. Der schall och ingen maa slagte udi Kiøbenhafn uden for*schreffne* kiødmangere och andre, szom borgere ere; will der och nogle andre slagte, da schulle de det haffue med borgemesternis og kiødmangernis wilge, førend de noget slagte.

12. Dierfuis och nogen at giøre noget[8] imod disse for*schreffne* vore artichle[9], hand hafue forbrut det[10] godtz, hand swo kiøber eller sielger, och bøde[11] iij ℔ till os och iij till byen for huer tid.

Thi forbiude wii alle vore[12] fogeder och embedsmend och alle andre, ehuo de helst ere eller vere kunne, for*schreffne* vore kiødmangere i Kiøbenhafn imod disse vore privilegia i nogre maade at hindre eller hindre lade vnder vor kong*elige* hefn och vrede, huor[13] lenge de det af vor

[1] *Den anden Afskrift har »der«.*
[2] *Den anden Afskrift har »en fierde Deel«.*
[3] *Dette Ord mangler i den anden Afskrift.*
[4] *Den anden Afskrift har »nøye«. Kbhvns Dipl., II, S. 100 gjör Ordet til »tage«.*
[5] *Istedenfor »en« har den anden Afskrift »ikke«.*
[6] *Den anden Afskrift har »er«.*
[7] *Saaledes efter den anden Afskrift, den første har »gader«.*
[8] *Dette Ord mangler i den anden Afskrift, der istedenfor har »der«.*
[9] *Den anden Afskrift har »privilegier«.*
[10] *Dette Ord er indsat her efter den anden Afskrift.*
[11] *Her indsætter den anden Afskrift »der ofuer«.*
[12] *Dette Ord mangler i den anden Afskrift.*
[13] *Den anden Afskrift har »saa« istedenfor »huor«.*

naade hafue. Datum in[1] castro nostro[2] Hafnensi feria tertia proxima post dominicam palmarum[3] nostro sub secreto anno dom*ini* m c d qvinqvagesimo primo[4].

31.

1452, 15. Avgust. Artikler vedtagne af Odense Smedesvende med Raad og Tilladelse af Byens Smede.

Nedenstaaende Skraa er indført i en lille Oktavbog, bestaaende af 132 Papirsider, af hvilke 83 ere tomme. De øvrige ere spredt beskrevne med forskjellige Optegnelser, vedrörende Odense Smedesvende, hvem Bogen har tilhørt. Nu tilhører den Byens Smedelav. Paa første Side staar med en Haand fra det 17de Aarhundrede: »Denne er Smedesvennenis Bogh i Otthense« og ovenfor: »Lavritz Nielson Kniffsmed 1622. Er Gud med osz, huo kand da være imod os. Laurits Nielszon p.« S. 2—3 ere tomme, S. 4—6 findes et, dog unöjagtigt Register over Skraaen og endelig S. 7—18 selve denne, hvorved dog er at mærke, at der mellem S. 10 og 11 maa mangle et Blad. S. 10 ender nederst med § 9, og S. 11 begynder midt i § 18. Nedenfor er Registerets Fortegnelse over §§ 10—18 indsatte, ligesom i det Hele dets Betegnelser af de enkelte Paragrafer ere indsatte foran de Paragrafer, hvortil de høre. Da Skraaen er skreven med samme Haand som Tilföjelsen § 44, der er fra 1570, kan den tidligst være indført i Bogen i dette Aar. Den yngst daterede Optegnelse i Bogen er fra 1844. »Item« i hver Paragrafs Begyndelse er ligesom et i Marginen tilföjet »Cap. 1«, »Cap. 2« o. s. v. skrevet med Rødt, og det røde Blæk er ogsaa anvendt i Skraaens latinske Overskrift, i dens første Ord »Alle« og i en Del af Registerets Paragraftal. Bogen har som Bind et Stykke Pergament af en gammel Gradual; dets Noder med tilhørende latinsk Text ere tildels endnu læselige.

In nomine domini Jhesu Chri*sti* saluatoris n*os*tri.

Alle mendt, thenne neruerendis schrifft eller skraa seer eller hørre, helser wi huer smed i Otthennse, som er Ebbe Smedt, Hans Marquorsenn rimsneder, Foluer Smedtt, Claus Sadelmager oc Hans Smedtt i Nedergade, y thet same stedtt, evindeligh mett gudtt, oc kund giøre wi alle nerueren-

[1] *Dette Ord er indsat efter den anden Afskrift.*

[2] *Kbhvns Dipl., I, S. 100 har »curia nostra«.*

[3] *1451 var det Palmesöndag den 18. April.*

[4] *Den anden Afskrift har »1451« istedenfor den latinske Betegnelse.*

dis oc kommendis skulle, ad aar effther Christi byrd M: C : D : LII in festo assumptionis Mariæ virginis[1] tha haffue wi smedde suenne, som y Otthense ære, bestyfftid ad haffue holditt wnder wortt egit wilkor med de gamble smeders raad oc tilladelse for mange haande sagers skyld, som os kand kome till hielp.

1. Om igangs pennig ad giffue.

Ithem y huilcke suenne som kommer till Othense, som thienner for emmet oc lønn, aff the suenne som er y gamle smedders gylle, saa som er smedde suenne, kedelsmedtt suenne, grydestøbers suenne, rimsneders suenne, suerdfeyr suenne, sadelmager suenne, the skule giffue till theris igangh j ß oc j skoll.

2. Om tide pennigh ad giffue.

Ithem skall huer broder giiffue tiide penningh till iiij tider, saa som er anden dagh jule, anden [dagh] paaske, anden dagh midsommer oc anden sancte Michels dagh[2], huer tiidt j grotte.

3. Om fortrodenhedt oc icke wil wdgiffue tide pennigh.

Ithem huilcken broder oss offuerhørigh were will oc icke wdgiiffue then igangh oc tiide penning effther wor egenn wilkor, tha ere wi megtugh adt panthe hannom, om thet saa er, att handt thienner offuer viij dage i byen.

4. Om ad waare till fastende steffne.

Ithem nar skafferne the[m] till fastende steffne ware, y huo som thet forsømmer oc ey komme will, wden sin hosbundis forfald, tha ere wi megtiig at panthe hannom paa en grotte[3] effther wort egit wilkor.

5. Om ad legge øll op.

Ithem nar de bede skafferne legge øll fore, om alle

[1] *Det er Marie Himmelfartsdag den 15. August.*

[2] *Det er Mikkelsdag den 29. Sept.*

[3] *Udenfor i Marginen er her skrevet »er iij ß«.*

brødre wed tager, y huo som tha hiemme er oc will ey kome, wden hand er wdi sin hosbundis forfald, tha skall hand eligemøgit betale, som hand medt dricker, oc er thet saa, ad hand giør then thid wlouligh eller nogen andenn thid, effther wor tønne er wdauff, ther som hand kand faa skade oc wy skøld, oc thet beuisis kand aff tho brødre, tha skall hand giiffue ½ thønde øll oc j marck wox.

6. Om ad opkaste y gillis huss.

Ithem huilcken broder som dricker y wor lauff, saa hand opkasther y gillis huss eller gardt, oc thet beuiisis kand aff tho brødre, tha skall hand giiffue ½ thønde øll oc j marck wox.

7. Om at kalde en skalck, hor*on*søn, neffuer paa sin kniff etc.

Ithem huilcken broder ther kaller anden brod*er* skalck eller horensøn eller neffuer paa sin kniff eller suer*d* medt wredt huff eller the*n*, ther loner sin waabenn bort ad giøre sin andenn broder skade mett, eller then, ther kaster sin anden broder paa ildenn enthen y dants aff auendt eller wredt huff eller drager sin anden broder y horit eller liger paa morde sty. nat eller dagh, for sin anden broder, oc thet beuisis kand, tha skall hand giiffue j t*høn*ne øll oc tho marck wox.

8. Om lydighed y gillis hus.

Ithem huilcken broder ther prangh will røre oc ey will skafferne høriigh oc lydigh were, oc end førre hand skade giør, tha skulle skafferne oc alle brødre haffue mact till ad hindre hannom, saa lenge till øllit aff hannom gaar etc.

9. Om ad giøre hin anden skade.

Ithem skeer thet saa, ad nogen broder giør anden broder saar eller skade, tha skall skafferne oc alle brødre hindre hannom thill retthe wnder høgeste wiide etc.

10. Om ad løffthe, bande hin ande*n*.

11. Om ad faa sin kniff fra sigh.

12. Om ad forsømme ad tage kniffue op.

13. Om ad forsuerre sin kniff.

14. Om at bryde mod broders gest.

15. Om ad gesten bryder mod broder.

16. Om ad røre wor tønne.

17. Om ad spille øll paa gullit.

18. Om at dricke fastelauens drick.

. . . . were oc icke med oss dricke oc handt y byen er, tha skall handt elige møgit betale, som hand medt wor. Endt ganger hand aff byenn oc ey y sin hosbondis forfald, tha skall hand halff drøck betale.

19. Om ath keysse skaffere.

Ith*em* huilcken tiidt wi skulle skaffere kæse oc wi meler the*n* broder wdt, om huilcken som the kæse, och handt ney siger, hand skall giiffue en tønne[1] øll till brøde.

20. Om ad staa till liydt.

Ithem nar skafferne eller nogen anden broder staar tillyde, oc giør ther thennom tha nogenn anden broder eller gest wlydt, hand skall giffue j grotte til wide etc.

21. Om ad thiene thendt mandt, som er aff the gamles laff.

Ithem skal ingenn suendt paa wort emmit thiene den mandt y wort lauff, huilcken mandt som er wdaff smedde lauffuit deelt for sin fortrodenhedt eller for nogen wærligh sag, helst fordi ad handt maa oss mange hande skade oc hinder paa føre.

22. Om ad finde nogen for brode.

Ithem huilckenn broder, som kommer for nogenn sagh oc skafferne oc allermandt finde hannem for sin brøde, oc will handt ey lade sigh nøye medt then rett, handt er funden for, tha maa handt skiude sig ind for the gamle smedde; findis hand tha then same rett igienn, ad hand

[1] *Over Linien foran »tønne« er med en senere Haand skrevet »daller«.*

wret haffuer, tha skall handt giffue j heell tønne[1] øll oc ij marck wox etc.

23. Om fortroddenhedt oc icke will wd giffue same brode.

Ithem wil handt ey end da lade siig nøye, tha maa handt skiude sig ind for borgemester oc raadt, oc findis hannom tha then same ret, ath hand wret haffuer, tha skall han bøde j tø*nn*e øll modt borgemester oc raadt, j tønne mod the gamle smedder, j tønne modt suennene etc. har hand icke end tha skell.

24. Om ad rømme och icke rette for siigh etc.

Ithem huilcken broder, som findis for noge*n* brøde, oc hand ey will wdgiffue then brøde, som hand findis fore, tha mue alle brødre gaa till hans hosbunde oc hindre hans løn, ind till saa lenge ath handt wdt giffuer thet, hand haffuer brott.

25. Om winndisbyrdt ad bere om wort laff.

Ithem er thet saa, adt nogenn broder faller for brøde, oc rømer handt oc ey will retth oc skellighedt for siig giøre, tha ære wi mectigh medt gamle smedde theris raadt att skriffue hannom effther, som handt haffuer giort.

26.[2] Ithem er thet saa, adt nogenn werckmester suendt will wi*n*de wort lauff eller kandestøffuers suenne, tha skulle the th*et* winde, som for skriffuit staar thill forne.

27. Om ad skicke bisidder meth thenno*m*.

Ithem skulle gamble smedders allermandt skicke thennom enn broder, som ther skall sidde theris steffne med thennom, huilcken the siellffuer wille haffue.

28. Om brøde huilcken the kandt falle och thenne skraa icke om thaler etc.

Ithem er ther nogenn brøde, huilcke[n] brøde wi ey nu kunde oppaa finde, then brøde (?) thill hører oc er werdt brøde, tha skal thett stande till alle brøders siigelsze.

[1] *Over »tonne« er med samme Haand som i § 19 skrevet »daller«.*

[2] *Registeret har ingen Betegnelse til denne Paragraf.*

29. Om huilcken som siug worder.

Ithem huilcken hielp y mue ether igenn till forlade, om ether trenger. Huilckenn som siug worder aff thette laff oc ingenn hielp haffuer, tha skall ij brødre waage offuer hannom huer nat oc bere hannom øll oc madt aff theris egenn penningh, oc kand handt ey end da før worde, tha skall huer broder hielpe hannom end engangh aff theris egenn penningh, oc ingenn igen att tage ell*er* gieldis.

30.[1] Ithem wor thet saa hannom trengde oc ingenn hielp hagde, tha skulle skafferne tage brødre till sigh oc legge hannom iiij β aff sielskaffs penningh.

31.[1] Ithem om thet saa worder, att hand kand ey end tha før worde, tha skulle the hielpe hannom mere, viij β aff sielskaffs peningh, oc wore thet saa, ad hand kunde ey end da før worde, tha skall hanno*m* mere hielpis, om the mere haffue.

32. Om ad hand før worder.

Ithem om hand før worder, tha skall handt fylliste giøre sielskaff the penningh, ther handt haffuer aff sielskaff lonth.

33. Om ad hannd døde.

Ithem om hand døde oc auff ginge, oc handt wenner oc hielp haffuer, tha skulle the sielskaff the penning igen giffue, huilcke handt lonth hagde.

34. Om hannd ey wenner haff*uer*.

Ithem om handt oc ey wenner oc hielp ey hagde, tha skall thet were giort wdi Jhesu naffn, oc skall huer broder hannom till graffue fylge oc lade siunge oc predicke offuer hannom.

35. Om ad nogen døde indenlands.

Ithem om thet saa worder, ath nogen broder døde indenn landts eller wden, oc wi thet spøre kunde, tha skall huer broder lade siige hannom en messe, før handt eder brødt etc.

[1] *Denne Paragraf gaar ind under Registerets Betegnelse for § 29.*

36. Om nogen døer wden Othense.

Ithem om saa er, att nogen broder døer wden Othense paa ij mile ner, tha skall brøderne hente hannom oc følge hannom till sin jordestedt.

37. Om ad holde messe for de døde[1].

Ithem huer *sancti* Staffens dagh[2] skulle alle brøderne lade holle messe oc offre for de, som aff wort laff ære døde, oc om nogen wille paa wor broder tale wden wort laff, saa ad handt skulle haffue gieldt, tha skulle brøderne hannom hielpe wedt theris høygiste wide.

38.[3] Ithem wort liuss oc messe biwde wi oss att holde, thett beste wi kunde.

39. Om ad nøde nogen till ad dricke.

Ithem huilcken broder som nøder sin andenn broder till att dricke mere, end hans egenn wilie till siger, hand skall giiffue ½ tøne øll oc j marck wox.

40. Om ad waage offuer the siuge.

Ithem huilcken broder, som siugh worder, oc waarer skafferne till, at the skulle wore suennene till att waage offuer then siuge, forsømme skafferne thet oc ey wore suennene till adt waage, tha skall huer aff skafferne giffue till wiide en[4] fiering tøne øll oc j marck wox.

41. Om ad forsømme ath waage offuer the siuge etc.

Ithem wore skafferne thennom till, oc suennene forsømme thet, tha skulle huer af thennom betale saa møgit, som for stander schriffuit, oc the, som skulle waage, the skulle kome indenn klockenn slaar jx om affthenen.

42. Om ad bere wobenn paa fastende steffne etc.

Ithem maa oc ingenn broder bære paa fastende steffne

[1] *Denne Paragraf er overstreget.*

[2] *Det er St. Stephansdag den 26. December (2den Juledag).*

[3] *Ogsaa denne Paragraf er overstreget. Registeret har ingen Betegnelse til den.*

[4] *»en« ender en Linie og i Flugt med dette Ord er i Marginen af en senere Haand tilskrevet »mark«*

nogen waaben medt sigh; huilcken som thet giør, handt haffuer forbrott j tonne øll[1] oc ij marck wox.

43. Om ad deele mod sin andenn broder.

Ithem om nogen broder dæler modt offuer sin broder, handt skall thet dele først om søndagenn, saa om onsdagenn oc freddagen, oc skall mandt biude thill fastende steffne thill thenn søndagh, ther nest effther kommer, huilcken som modt deler, hand skall bøde ij grotte[2] till byszenn, oc deler handt reteligh, tha skall handt giffue i grotte[2], som modt ganger offuer.

Soli deo gloria pro quibus recte.

(44) Ithem Matz kniffue[smedt], aldermandt for smedde suennene thet aar 1570, oc baade skafferne, som then tidt waare betrodt then kaldt, oc meninge lauffsbrødre haffuer till haabe werit paa en fasthende steffne effther wort egit wilckor oc samtycke, ad ingenn skall kalle hin andenn wnaffn enthenn punge suder eller anden wnaffn, oc saa mange, som nu er eller komme skall, tha haffue the alle samtyct medt allermands raadt, ad huilckin som opbryder thene[3] sagh, huad emitt the ære paa, tha skall handt bøde end ½ tønne øll y mod laffuit oc j marck wox oc ingen naade medt, om thet kandt skellig beuisis.

32.

1452. Borgemestere og Raad i Flensborg give Byens Bagere Lavsartikler.

Nedenstaaende Skraa er aftrykt efter H. C. P. Sejdelins Diplomatarium Flensborgense (I, 1865, S. 557—61), da Flensborgs »Stadbok«, hvori den var indført, ikke længere synes at være tilstede i Byens Arkiv.

[1] *Over »tonne øll« er der af en senere Haand skrevet »slete daller hver gang« (jfr. §§ 19, 22 og 40).*

[2] *Her ovenfor er med en senere Haand tilskrevet »hallff mark«.*

[3] *Her staar »wene«, et Ord, der dog muligvis har en Betydning (s. Lund: Det ældste danske Skriftsprog, S. 163).*

Anno domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo word de schra, vryheid vnde rechticheid tolaten, gund vnde geuen den becker ampte to Flensborgh van deme ersamen rade dar suluest in aller mate, alse hiir naschreuen steyt.

Leuen vrundes, enen willekore hebbe wy gevunden van den eldesten vnde wysesten vnses amptes der beckere, den dencke wy to holdende vnde to beterende vnde nicht tho ergerende.

1. Also, we unse medebroder wesen wil, de schal dat so holden, alse wy id vôr vunden hebben; he schal bedderuen luden denen to willen in vnseme ampte twe jar; in deme lesten jare van den twen jaren schal he drygh auer esschen sin ampt, is id, dat he des begerende is, vnde schal dar gude bewisinghe aff hebben effte zegele vnde breue, dat he echte vnde rechte sii gebaren van vader vnde moder.

2. Vurder mer so schal he dryerleye brod backen, vnde dat schal he nicht vorkopen, êr dat id de olderlude beseen hebben, vnde des negesten sundages dar na so schal he geuen syne wynstunnen, vnde dar negest so schal he geuen syne wynstunnen, unde dar negest so schal he eyn licht in de hand nemen vnde zweren to den hilgen synen brodern truwe vnde hold to wesende tho der molen, to markede vnde to strande, dat em god helpe.

3. Vord mer to der wynstunnen schal he twe besetene borgere setten buten deme ampte vor syne werkkost in sôs weken to donde; item so schal he gheuen eluen schillinge to deme brodhuse, êr he dar steyd.

4. Vord mer schole gi weten, dat vnse rechte lachdranck is des negesten sondages na sunte Wolberges daghe[1] na vnseme willekore, de ander des negesten sondages na sunte Michelis daghe[2] vnde all na vnseme willekore.

[1] *Det er Valborgsdag den 1. Maj.* [2] *Det er Mikkelsdag den 29. Septbr.*

5. Item wanner de olderlude dat ampt to hope vorbaden, vnde we nicht en kumpt, de schal breken eyne markwycht wasses, vnde wes nicht en deyd, de schal dat bêr betalen mit der kost.

6. Item des andern dages dar na, so schal men de brodere vnde de sustere began laten mit villien vnde mit zelemissen, der dar nicht en kamed to der missen, de schal breken eyn halff markpund wasses bynnen achte daghen vth to pandende.

7. Item wanner eyn broder edder eyn suster sterued in vnseme ampte vnde to secht werd, vnde ene nicht to graue volged, de brekt dre pennynge, des sulues dages vth to pandende.

8. Item wanner eyn broder edder suster dod is in vnseme ampte, so schal eyn ysliik par volkes gheuen dre pennynge, vnde schall vnse jungeste manen van husen to husen, vnde eyn jewelk knecht dre scherff.

9. Item welliik knecht de dar to der jarliiken begengnisse nicht en kumpt tho der missen, de schal breken enen schillingh des suluen dages vth to pandende.

10. Vord mer schal eyn ysliik broder sin lach soken tho pinxsten vnde to vastelauende, vnde we des nicht en deyt edder nicht en kumpt, de schal vul molschût gelden.

11. Item wereth sake, dat de mester edder sin knecht kyffafftich worden, dat en scholen se vurder vorclagen danne vor den oldermans.

12. Item so wad knecht de kyffafftich worde myt syneme mestere vnde van em schedet, utthuet to eneme andren in deme suluen ampte, vnde hold ene jeghen synes medebroders danck lenger danne ene nacht edder dach, de schal breken ene tunne bers, bynnen achte daghen vth to pandende.

13. Item we eneme andern sin knecht affmedeth êr vêr weken vor der tiid, de schal breken ene tunne bers bynnen achte dagen vth to geuende.

14. Item is dar jennich broder edder suster, de den andern vortorned edder an sin ruchte effte an syne ere spreked, dat bedderue lude konen kennen, dat id broke is, de scal breken ene tunne bers vnde dre markpund wasses.

15. Item we siik mer vth gyfft vurder alse eyn ander, vnde schûth siik vor den rad, dat den brodern bőrd to schedende, so is sin broke dubbeld.

16. Item so wad korne hiir kumpt to kope, weyte edder rogghe, benedden eyn quartér, dat mach kopen dre edder ver brodere, also mennich alse dar tho to male komen, de mogen dat delen; wes bouen eyn quarter is, dat schal kopen dat gantze ampt, vnde delen dat vnder siik dar se weten, dat des nod vnde behoff is.

17. Item we dar wedded edder dabeld, wanner dat rechte lach drinckend is, de schal breken eyn markpund wasses bynnen acte dagen vth to geuende.

18. Item is dat sake, dat dar jummend is, de dat geld nicht vth geuen wil, so reddeliik is, alse den jennen, de dar vmme ghan, so mach he ene schuldigen to rechte laghedruncken; secht he denne, he hebbe id vte geuen, so do he dar to, dat recht is.

19. Item we to deme brodhuse steyd effte vppe deme markede vnde ghifft mer brodes vor enen schilling wan eyn ander, vnde dat bewynden kan in der warheyd, de brekt eyn markpund wasses, bynnen achte dagen vth to pandende.

20. Item we den copman ropped van deme andern, de brekt sos penninge, vnde den ersten becker, den se krigen konen, de schal dat vth panden.

21. Item wad knecht hiir vth scůd (?) to deme brodhuse, vnde dar dabeld effte boseth effte auer den schreue schût, de breket sos penninge, wo he dar werd mede begrepen, so schal men ene panden vppe der stede.

22. Item we enen lérjunghen to settet, de schal ne-

men twe broder vth deme ampte, wo se des eyns werden, denne dar tho schal he geuen xxiiij β, in sos weken vth to geuende, vnde dat geld schal komen in godes ere, vnde de werd, de den knecht to setted, de schal gud vor dat geld wesen.

23. Item dyth is vnse willekore vnde vnse vpnemend, dat wy willen van ysliikeme molder wittes enen pennynk vth geuen to allen sonnauenden to komende in godes ere, dar scholen twe van den brodern vmme gan to allen haluen jaren vnde sammelen dat alle sonnauende.

24. Weret sake, dat se dyth vorsumeden, de breket ene halue markpund wasses.

25. Item wy becker hadden ene vmmegandes kost, de hebbe wy kereth an godes denst, also dat eyn jewel bedderue man vor de koste schal geuen xxiiij schilling, vnde we dat nicht en deyt, de schal dat ber mit der koste betalen, mit so veleme gelde, alse hiir vorscreuen steyd.

26. Item welker knecht de vnse ampt begheret, de schal vth geuen iij mark vor sine wynstunnen to godes denste.

27. Item enes beckers kint vnde eyn vramed knecht, de scholen liik gud recht hebben, so hefft dat ampt vorwillekoreth, dat enes beckers kint schal vth geuen sos mark vor syne werkkost, item dre mark vor de wynstunen, item eluen schilling to deme brothuse, er he dar inne steyt, diit scholen neten alle beckers kindere na.

28. Item weret sake, dat eyn broder storue van vnseme ampte, so mach sin werdynne backen vord eyn jar vnde dach, will se lenger backen, dat se don mit des amptes willen.

29. Item wereth id sake, dat dar jemend backede buten deme ampte ane des amptes willen brod to vorkopende, dar mach dat ampt to gan vnde nemen em dat brod mit des rades willen vnde kemereren, dar bouen ere

broke to beternde; vnde wereth sake, dat dar jummend van buten queme brod to vorkopende, so scholen de olderlude gan to deme vagede vnde kemereren vnde nemen en dat brod, so de schra vth hold.

30. Item so gheue wy deme rade alle jar xiiij β engels van deme brothuse, da schole wy vth geuen to twen tiiden de helfte to paschen vnde de andern helffte to Michelis.

31. Item we to deme brothuse steyt mit syneme brode vppe apostel dage, vnser leuen vrowen daghe, alle godes hilgen dage, to sunte Mertens dage, des hilgen nyen jars dage, der hilgen drierkoninge daghe, alle hilge dage[1], de to virende baden werden in der hilgen kerken, vnde alle sondaghe, de dat deyt, de brekt an vnse ampt j tunne bers, in den suluen achte daghen vth to pandende.

32. Item wy borgermestere vnde radmanne der stad Flensborgh bestedigen eyn vullekomen ampt in vnser stad den beckeren nach ereme egenen willekore, alse de eldesten vnde de wisesten dar auer weseth hebben vnde auer sethen sin nach vulbord des rades, vnde is eyn vullekomen willekore, alse vorscr*euen* steyd in vnser schra artikele na artikelen, dat lympliik vnde reddeliik is to donde in sodanen vorscreuen*en* ampte der beckere.

33.

1460, 3. April. Høvedsmanden paa Kjøbenhavns Slot giver sammen med Kjøbenhavns Borgemestere og Raad Byens Remsnidere og Pungemagere Artikler.

Haandskriftet er en lille Pergamentsbog i to Læg, hvert paa 16 Sider, saaledes at dog det første og det sidste Blad (S. 1—2 og 31—32) er klistret fast til hver sin af Bindets Træplader. Den er nemlig indbunden

[1] *Aposteldag (d. e. Peter- og Povlsdag) er den 29. Juni; alle Mariedagene ere nævnte ovfr. S. 128; Alle Helgensdag er den 1. November; Mortensdag den 11. Novbr.; Hellig tre Kongers Dag den 6. Jan.*

to med rødt Skind overtrukne Træplader. Siderne ere 12½ cm. höje og 9½ cm. brede. Hver af Paragraferne, der ikke i Haandskriftet have Tal foran sig, begynde med et stort rødt Bogstav, undtagen de to sidste Paragrafer (§§ 24 og 25), ligesom Haandskriftet ikke faa Steder er prydet med røde Smaastreger og Prikker. Efter § 19 følger saaledes 4 røde Prikker, der dog næppe ere satte alene til Pynt. Her ophører nemlig Haandskriftets oprindelige Haand. §§ 20—23 ere skrevne med mindst to (muligvis tre) forskjellige Hænder, og endelig ere §§ 24 og 25, der, som nævnt, ingen røde Begyndelsesbogstaver have, tilföjede med en helt ny Haand. Disse Hænder tilhøre dog sikkert alle Tiden för 1500. Skraaen fylder 24 Sider i Haandskriftet (S. 3—26) og efterfølges paa tre Sider af en Lavsbestemmelse, dateret den 22. August 1511, som vil blive meddelt nedenfor under denne Dato.

Skraaen er afskreven i Resens ovfr. S. 30 nævnte Afskriftsamling (S. 707—712), men hans uheldige Afskriver har, som de udfr. tilföjede Noter vise, paa væsentlige Punkter ikke magtet at læse det originale, her for første Gang udgivne Haandskrift. Texten i Kbhvns Dipl., II, S. 109—112 meddeler den Resenske Afskrift og har derfor nødvendigvis de fleste af dens Fejl. Naar det ovenfor er antaget, at Resens Afskriver har haft det her udgivne Haandskrift for sig, grundes dette dels paa den snurrige Misforstaaelse af Ordet »alteret« i § 3, dels paa at han efter sin Afskrift tilföjer: »Disze artichle findis skrefne paa pergament udi rimsznidernis langskiste«, og Haandskriftet ejes den Dag idag af Kjøbenhavns Sadelmagerlav.

Under wor herr*is* aar mcdlx then thorsdagh næst fore palme syndagh[1] frambaræ beskeden mæ*n*, so*m* æræ Lassæ Todde, Peter Kaal, Joon Magnesson meth fleræ gode mæn aff rymsnidhere oc pu*n*gmagere æmætde i Köpn[ehaffn], een screfft pa wort radhhws for heth*er*lighæ mæ*n* her Jachim Griis[2], ridd*er*, høwitzma*n* pa Køp*n*ehaffn, oc for borgemestere oc radh i samæstædh oc lodh he*n*ne læsæs, hwilken screfft the beghe rætdæ at haffuæ fore there skra i there æmetde for ræt oc skel thereffter at skickæ, hwilken screfft the*m* war vnt oc tilladhe*l* at nyde efft*er* skelicheedh for ther*is* skra, thoc[3] wor nathigh h*er*re koni*n*gis ræt, statz ræt oc priuilegia vforsømet oc vkrænc*h*t i alle made, lude*n*d*is* so*m* her effter screffuit standh*er*.

[1] *1460 var det Palmesöndag den 6. April.*

[2] *Kbhvns Dipl. II, S. 109 har »Grub« (jfr. O. Nielsen: Kbhvns Hist., I, S. 248), men i Registeret til de fire første Dele af Kbhvns Dipl. S. 44 er Fejlen rettet.*

[3] *Kbhvns Dipl. II, S. 109 har »thet«.*

1. Først at engen bruge rymsnidhere[1] eller oc pungmager æmætdæ, vden han kan sith æmætdæ færducht, oc scule olderman oc stolsbroder hans gherning besee, ær hun[2] tha færdugh, bruge æmætdet, thoc[3] ey ellers, oc skal ware broder[4] meth them.

2. Hwo som brodher eller søster worde wil i forscreffne æmætdæ, the scule wære vberuchtede donde folk, swo wæl man som swen eller quinnæ, oc skal giue til ingang hwer man eller swen først en lubesch march penninge, ther han wordher brodher, sidhen ther effter, naar honum tilsiæs, gøre en kost meth tw bøstæ, two færskæ[5] rætær, thw fadh smør, two ostæ, hwedebrødh oc skonruggen, som ther til hører, oc two tønner øll.

3. Hwo annær mantz swen holder, ther skils vloffligh fra syn husbonde, oc wordher honum atwaræt oc wil honum ey owergiffuæ, giffue en tønne øll til brøderen, oc swennen fara til syn husbonde igen, oc bøde en march wax til alteret[6].

4. Hwilken brodher, som ickæ gør ræt køpmantz gotz, oc komer ther kæræmall ower, han gøre then folt[7], som han[8] solde, oc bøde two mark wax til messen.

5. Ængen fræmmætdæ, som[9] hiidh fører aff swodane æmætz gherning, skal seliæ sith gotz vden weth heelt dusiin oc halff dusiin vndentaghne standendis kremere, som

[1] *Herefter er med en senere Haand tilskrevet over Linien »amætdæ«.*

[2] *Kbhvns Dipl. II, S. 109 har »der han« istedenfor »ær hun«.*

[3] *Kbhvns Dipl. II, S. 109 har »oc«.*

[4] *»ware brodher« er i Kbhvns Dipl. II, S. 109 givet ved »laugsbroder«.*

[5] *Kbhvns Dipl. II, S. 110 har »fiske«.*

[6] *Kbhvns Dipl. II, S. 110 har »til øll« istedenfor »til alteret«. Resens Afskriver har nemlig ikke forstaaet, at Haandskriftets »til al«, hvormed en Side ender, skal fortsættes med Stavelserne »teret« øverst paa den næste Side tilhöjre, men lader § 4 begynde »Huilcken teret broder«, et Udtryk, der volder Kbhvns Dipl. Vanskelighed; »teret« forklares i en Note ved »soret?«*

[7] *Kbhvns Dipl. II, S. 110 har »fast«.*

[8] *Kbhvns Dipl. II, S. 110 har »den«,*

[9] *Kbhvns Dipl. II, S. 110 har »maa« istedenfor »som« og mangler det efterfølgende »aff«.*

vde plege at sta*n*dæ m*eth* ma*n*ggæ handæ thing, weth ko*ningis* ræt oc statze*n*s, som p*ri*uilegi*a*[1] vdwiser.

6. Fører oc nogh*er* aff wort emætde nog*et* aff wort emætz gherning til Køpe*n*haffn, tha skal olderma*n* oc stolsbrodh*er* th*et* gotz besee, om th*et* ræt færdught [ær]; war*e* th*et* ickæ ræt færducht, ha*n* bøde th*er*fore, som hiidh fører, modh koni*ng* oc stadh*en*, som th*et* sich bør.

7. Steffnæ scule wii holle fyræ synnæ om aræt, oc tha skal olderma*n* oc stolsbrodh*er* besee hwær broder*is* gerning; hwilke*n* ickæ sy*n* gherning rætfærdigh haffuer, bøde i lawet effter alle brøderis siælssæ, oc skal then radhma*n* tilsiæs at wæræ ower æmætz steffnæ, som borgemester*e* oc radh tilkeser ther ower at wæræ. Oc hwilken ickæ komer til steffnæ, naar atwares, oc haffuer ey loghlicht forfal, bøde en mar*k* wax til messen.

8. Hwilken dreng swodant emætde læræ wil, ha*n* giffue en tø*n*ne øll strax til brøderen, eet fadh salt madh m*eth* brødh, som th*er* til hø*rer*, oc en mar*k* wax til messen.

9. Hwilken brodher ell*er* brodhers swen eller gest, som kiffuer eller slaar nogh*er* i laws hws eller i gardh*en*, bøde en tønne øll til brøderen oc en mark wax til messen koni*n*gins oc statzens ræt vforsømet.

10. Hwo som spiær ell*er* nogh*et* theslighes vrænslæ gør i lawshws eller i gardh*en* eller theræ*r* sich vquemeligh meth syn ændæ eller kaller nogher skalk, [2]heriensső*n*, thyff[2] eller forrædh*er*, bode en tønne oll til brøderen oc en mar*k* wax til messen, koningins ræt oc statzens vforsømet.

11. Hwilken brodhers søn, som kan sith æmætdæ oc wil besidde æmætdæt, han skal gøræ en halff kost oc wæræ th*er* m*eth* frii.

12. Døør en donde ma*n* fra een donde qui*n*næ, hu*n*

[1] *Tredje Kapitel af Kristoffer af Bajerns kjøbenhavnske Stadsret af 1443 handler om Gjæster og Kjøbmandsskab (Kbhvns Dipl., I, S. 166).*

[2] *Kbhvns Dipl. II, S. 111 har »herrens tiuf«.*

ma bruge sith æmætde swo lengge, [til] hu*n* fangger en donde man igen.

13. Hwilken man i æmætdet, som holder en swen, so*m* arbeyder swenzens eghe*n* gherni*n*g, oc husbonden fordathingger honu*m* for syn swen, oc sæl swenne*n* the*n* gherni*n*g, hwsbonden giffue en tø*n*ne øll til brøderen oc swe*n*nen en mark wax til messen.

14. Naar nogh*er* brodh*er* eller søster affga*nger*, tha scule the begha*n*ggis aff lawæt meth en vig*ilia* oc m*eth* thre messer, oc hwilkit søsken, som til wordher saucht at følge th*et* til jordhe oc ickæ komer, bøde[1] en mark wax til messe*n*.

15. Ængen skal kæræ annæn for fog*et*, førr*e* ha*n* hauer th*et* kiærd for olderma*n* oc stolsbrodh*er*, th*et* wæræ swen eller hwsbonde, vnder en tønne øll til wide, koni*ngis* ræt oc statzens vforsømet, o*m* ha*n* th*er* inne*n*[2] faller; kan honu*m* ey tha wetherfaris ræt, kæræ sidh*en* for fogh*et*, borgemester*e* oc radh, som th*et* sich høræer.

16. Hwo olderma*n* ell*er* stolsbrodh*er* owerløpær m*eth* wredhe, bøde en tønne øll til brødere*n* oc en march wax til messen.

17. Hwilken siist wordher brodh*er*, ha*n* skal gaa æmætzd*is* wærff oc budh til brøderen swo le*n*gge, [til] en a*n*næn komer, som brodh*er* wordh*er*, oc the*n* gøræ sidh*en* sameledh[3].

18. Hwær brodh*er* skal swaræ oc gøræ lawsræt for syn gæst[4].

19. Hwat olderma*n* eller stolsbrodh*er* brydh*er*, bøde dubbelt.

[1] *En samtidig Haand har i Marginen tilskrevet: »j tonne øll til lawet«.*

[2] *Kbhvns Dipl., II, S. 111 har »i meen«.*

[3] *I Marginen her udenfor har en samtidig Haand tilføjet: »defi[at]«.*

[4] *I Marginen her udenfor har en samtidig Haand tilføjet: »Defiat«.*

[Tilföjelse med en anden, samtidig Haand:]

20. Hwilken syn eghen man skal worde[1] i remesnidere æmætdæ oc pungmagere æmætdæ, han skal skeræ syn mester gherning i oldermantz hws.

21. Pa remesnidere æmetdæ skal han gøre eet betzsel, fadhet howit lawet i fæm rynggæ, oc een forøol, fadhet i thre rynggæ oc lødhet dopper pa alle knotte, oc fadhæ en slæt haghe oc gøre eet[2] spennebæltæ vstraffwende.

22. Pa pungmagere æmætde skal han skeræ eet par dubelde hanske vpred meth silkæ, som thet sich hører, oc han gør een godh ringgepwng[3] oc een godh quinnæ pwng[3] wæl vpreddher, oc hwilken brodher som skal skeræ thenne mestergherning, tha skal han legge een halff tønne øll in for brødherne, naar han sker syn mestergherning, oc eet fadh salt ma[d] oc brødh ther til.

[Tilföjelse med en tredje, samtidig Haand:]

23. Wordher noger man eller quinnæ, eller hwo han hælzst ær, som i thissæ æmætdæ æræ, noghen tiidh kiærd for olderman for geld, oc kens then, som pakæris, at han skyldigh ær, oc leggis honum laghdaghæ fore at betalæ innen xiiij daghæ [4]oc thet ey gør oc wil ey pleghe syn æmætzbrodher[4] ræt, bøthæ en tonne øll til withæ.

[Tilföjelser med en Haand fra c. 1500:]

24.[5] Item schal engen man tale vdhen oldermans loff, han betale strax j hwidh; sedher han offuerhørik, betale dublet.

25. Item hwo som offuerhørik gongher aff laws steffnæ oc ey wil gøre syn laws brodher ræth, han wæræ laweth saa nææр, som brødere wil.

[1] *Dette Ord er skrevet to Gange; det sidste af dem er overstreget med en rød Streg.*

[2] *Kbhvns Dipl. II, S. 111 har »ret«.*

[3] *Kbhvns Dipl. II, S. 112 har »ringeplangh« og »quinneploug« (O. Nielsen: Kbhvns Hist., I, S. 248 har rigtigt »Ringepung« og »Kvindepung«).*

[4] *Disse Ord mangle i Kbhvns Dipl., II, S. 112.*

[5] *Denne § hører i Kbhvns Dipl. II, S. 112 til § 23.*

34.

1469, 7. Juli. Borgemester og Raad i Slagelse give Byens Smede Artikler.

Skraaen findes i det ovfr. S. 130 nævnte Samlingsbind til Resens Atlas Danicus (Arne Magnæanske Saml. Nr. 361 Fol. paa Universitetsbibl.). Den er endda indført to Gange i det S. 148—150, hvorefter den ndfr. er trykt, og S. 135—138; men denne sidste Afskrift er igjen overstreget. Foran den her aftrykte Afskrift læses: »Copiam tabularum fabrorum Slaglosiæ datarum Ao 1469 sane trado.« — Den er med ny Retskrivning trykt af F. R. Friis i hans »Bidrag til Slagelse Bys Historie« (Slagelse, 1875, S. 98—103), og nogle af dens Paragrafer ere paa lignende Maade trykte i R. Nyerups »Tilstanden i Danmark og Norge«, I, 1803, S. 254—6. — De ndfr. trykte Paragraftal findes ikke i Haandskriftet.

Thætte ære the artichle och forordh, ther paafwnne ære af borghemester och raad i Slauelsze alle gildbrødre at holde i smedielaget i samme stad.

1. Primo at huilchen helst af vort æmbethe, enthen smed eller grüdestøbere eller och kellsmet[1], och vil boe hos os i vor staad, han schall giffue til vort lagh en ß lüb*esch* och two m*arck* vox for sin indgang och giøre os en kost med iiij fersche retter, iij bøstæ, iij fadh smør, iij ostæ, iij huedekagher, huert sødschen en huedeloff, och swo meget øll och rubrød, som them behoff gørs at et seddende.

2. Item er tet och swo schichet, om noger aff wort embethe[2] dyrffuer segh til at arbeydhæ, førræ en han haf*uer* fultkommit tesse artichle, war och lofflighæ[3], swo at hw som heldst nogher aff worth embehte her ymodh giør eller segh fortrwnnen gør i thæsse artickle, giffue j tø*n*ne dansch øll tiill beyringh therforre, wdhen hand haffuer thet met oldermandtz mynnæ; ær thet swo, ath hand thætte for-

[1] *Her er muligvis udfaldet: »der til Slagelse kommer«. R. Nyerup omskriver Stykket til: »at hvo som vil indgaae i hvilketsomhelst Embede enten Smed eller Grydestøber eller og Kjedelsmed og vil boe hos os« o. s. v.*

[2] *Dette Ord er indsat efter den overstregede Text. F. R. Friis har indskudt »Lav«.*

[3] *Saaledes i begge Texter, men her er sikkert udfaldet Noget.*

smaar for sit store fortrunnenschab, tha haffue vi fuldmagt at forbiude hannem sit embehte swolenghe, til hand hauer giort fylleste.

3. Item huilchen helst ther wordher lofflighæ til wort at fylghæ sin brodher eller søsther til kirchen, ther dødher ære, och hand thet forsømmer, giffue en øre penninghe til withe therfore, wdhen hand ær [i] loffligt forfall.

4. Item huilchen ther worder lofflighe tilsagt at søghe til gilleshws eller[1] steffne, och hand thet forglemmer, giffue j *grot* tiil beyringh therfore, wdhen hand ær i loffligt forfall.

5. Item huilchen helst aff worth embethe wordher lofflighe tilsacht til loden steffne[2] at wære syn mædebrodher behielpelig i loff och ret, och hand thet forglømmer, giffue iiij *grot* til beyringh ther fore.

6. Item ære alle brødre plict[ig]e til ath hielpæ thæris brodher med *j* tylt, om ham behoff gørs.

7. Item huilche*n* brodher helst een andhen syn brodher giør forkiøp met kull, jern eller annen malm, giffue j *tø*nne øll til withe therfore.

8. Item ær thæt och swo schichet, at huilchen helst brodher een annen syn broder nogen fortred giør i syn wey til noghet marcket, enten bort eller hiem igien eller och paa thet sammæ torie noghen schade hannum paa fører, giffue j *tø*nne wismers øll til beyringh ther fore.

9. Item ær thet och swo schicket, at huilchen helst brodher een annen sin brodher eller søsther i gillis hus eller samfundh eller nogen annen stedh noghre fortrudne ordh eller forsmælighe hannum paasier, giffue iiij m*arck* vox til beyring therforre.

10. Item huilchen brodher gillis gield schyldig er,

[1] *F. R. Friis indskyder her »til«.*

[2] *»Loden steffne« er et Stævne, hvori der kastes Lod (jfr. ovfr. S. 95 § 49 og S. 137 § 14). F. R. Friis har »lovlig(?)« istedenfor »loden«.*

och hanum leggis daghe fore aff oldermannen at betalle thet, och hand thet iche betaller innen for*schreffue*n[1] dag, giffue ij m*arck* vox til laghet ther fore.

11. Item huilchen brodher ther sidder met waben innen gillis hus syn brodher til fortred, giffue ij m*arck* vox til beyring therforre.

12. Item huilchen brodher ther søger vort gillis huus eller samling met barræ fødder eller been, giffue *j marck* vox til beyringh ther forre.

13. Item ær thet och swo schichet, at huer swend eller drengh, ther sættis tiil wort embethe, giffue j t*ønn*e danst øll, iij bøste, iij fad smør, iij oste, huer brodher en huedeløf oc rubrød thertill swo meghet, som them behoff giørs effter oldermantz ordh; ær thet swo, at hand forsmar thett eller och hansz lærefadher driffuer hannum fra segh, tha schall hand paa hans weghne och giffue ij m*arck* vox til beyringh therforre.

14. [Item] huilchen brodher ther spiller øll eller och spyer i gillis hus eller och i syn hiemgangh, giffue ij[2] marck vox til beyring ther fore.

15. Item huilchen ther biüder wschellige gæste i wort lag, giffue j t*ønn*e øll tiil beyringh therfore.

16. Item huilchen thær kærer syn brodher fore burgemestre, fore fougden eller nogen anden voldtzman, førræ end hand haffuer kært thet fore syn olderman, giffue j t*ønn*e øll til withe derfore.

17. Item huilchen brodher ther fangher segh en huszfrwæ och vil lede hende i wort law, giffue for hennes ingangh iiij *grot* och j m*arck* vox.

18. Item ær thet och swo wedertaghet, at enghen brodher syn annen brodhers swendh schall[3] wndloche, vdhen

[1] *F. R. Friis har her og helt igjennem »fornævnte« for »forschreffuen«.*

[2] *F. R. Friis har »3«.*

[3] *Dette Ord er udfaldet hos F. R. Friis.*

thet swo ær, at hand haffuer thet met syn brodhers mynnæ wndher j tø*n*ne øll til withe tehrfore.

19. Item ær thet och swo forordh, at enghen schal annammes i wort lagh, wdhen hand haff*ue*r et got rycte och goth leffneth wdhen al gensielsæ[1].

20. Item ær thet wedhertagith aff alle brødhre och søstre, at huilchen ther affgaar och dødh bliffuer, huer giffue j penningh til siæleschud, fore hannum ædher kødh[2].

21. Item huilchen brodher ther staalfaad køber, och hans brodher kommer [och] wil haffue ther aff[3] for retthe penninghe, och hand necter hannum thet och ey vil hielpe hannum noghet ther aff, hand schal giffue *j* tø*n*ne øll til withe derfore.

22. Item ligerviis om noger køber lest kull och ey vill hielpe syn brodher een tø*n*ne eller two theraff fore retthe penninghe, giffue *j* tønne øll till withe ther fore.

23. Item wore almynnelighe gylles dryche ære vor herris vpfarilsze dagh[4] och om fastelaghen.

24. Item wore laffue steffner ære Simonis et Jude dagh, then annen feria tercia i carnis privii[5], then trædie wor fruedagh i faste[6], then fierde then mandagh næst effter vor herris vpfarilsze dagh.

25. Item huer dryck en begengelse met j missæ.

26. Item huer drick hver[7] brodher gifue deghen j penningh.

27. Item huilchen brodher eller søster ther sidder i tree laffwe drichen fram och æi[8] bær syn scheppæ[9] till gillis met os, giffue j tø*n*ne øll til withe derfore.

[1] *F. R. Friis har (som Trykfejl) »Gjengivelse«.*

[2] *»ædher kødh« maaske Fejlskrift for »ther dødh ær«; s. dog S. 179 § 22.*

[3] *Her staar »then aff«; F. R. Friis har »det af«.*

[4] *D. e. Kristi Himmelfartsdag.*

[5] *Her staar i begge Texter »Carnispremi«.*

[6] *Det er Apostlene Simons og Judasdag den 28. Oktober; feria tertia i Carnisprivium er Tirsdagen i Fastelavnsugen; Fruedag i Fasten er den 25. Marts.*

[7] *Dette Ord er optaget efter den overstregede Text.*

[8] *Her staar i begge Texter »ær«.*

[9] *F. R. Friis har »Skaal(?)«.*

28. Item ær thet och swo forordh, at enghen bulsmed[1] schall holle noghen kleynsmed swen, ther fortinnet gierninger gør, vndher j t*ønne* øll[2] till withe til laghet och j t*ønne* tyest øll til byen.

29. Item ær thet och swo wedhertaghet, ath enghen kleinsmedt schal gøre nogen groff gierningh, ther steenis schall, som ær øxer, læer eller segle, wndher j t*ønne* [øll] til laugeth oc en t*ønne* tyest øll til byen.

30. Item ær thet och swo forordh, at enghen wdwortes smedh[3] schal stande her wdhe med sin gierningh om nogher tohrdage eller annen tiid om wghen; gør her nogher imodh, tha haffuer konninghe foghet macht att taghe all hans gierningh wp[4] wdhen ræt aalmarcketz daghe.

31. Item huilchen ther schal giøre syn mesterkost, tha schall hand bywde ther till burghemestere och byefoghet med theris hustruer.

32. Item huilchen ther schall boo met osz i vor kopstadt Slauelsze, hand schall giøre try stycher gierning, som ær en spade och eth schære och een bindøx.

33. Item kleinsmet schal giøre eth par bøyle, een spenhaghe och et paar spore.

Aar effter guds byrd MCDLXIX then fredagh nest fore *sancti* Knudtz dagh konningh[5] var thenne nærwerendis skraa, som smedie gillet tilhør i Slauelsze, paa raadhuszit fore Clemen Gris, Geriche[6] Hanszen, som then tiidh borgemestere wore, och fore thet meenighe raadh, manghe flere dandehmen offuerwærendis hørde och oppenbaare læsdæs och offuerweydes alle artichle och schickelsze, som i for*schreff*ne skraa ære schreffnæ, gafue alle samtyche tiill,

[1] *Her staar »gulsmed« i begge Texter. F. R. Friis forstaar det rigtigt som Bulsmed og oversætter det ved »Grovsmed«. R. Nyerup har »Guldsmed«.*

[2] *Findes kun i den overstregede Text.*

[3] *F. R. Friis har »Svend«.*

[4] *F. R. Friis har (som Trykfejl) »og«.*

[5] *Knud Konges Dag er den 10. Juli, der 1469 faldt paa en Mandag.*

[6] *Her staar »Gripe«, men han hed »Geriche«. Jfr. ndfr. S. 175 og 181.*

ath de schulle holles och ey mindsches och ey heller [be]høffues anderledis, end som skreffuit standher; paa thett att thæsze for*neffn*te artickle och schickelsze schulle holles och ey hereffter ymodh at talle i nogher mathe, tha stadtfæste wi tenne skraa och alle hennes artickle meth worth stadtz incegle, hengendis her nedhen fore. Giffuit aar dag och stædh, som fore er schreffuit.

35.

1470, 12. Marts. Aalborg Bytingsvidne om nogen Jord, der tilhører Byens Skomagerlav.

Brevet findes mellem Danske Selskabs Membraner i Rigsarkivet og er forsynet med 8 Seglremme, men kun ved den 1ste og 3dje af disse er endnu et lille Brudstykke af vedkommende Segl tilstede. Bag paa det staar med Langebeks Haand »Hr. Rejersen«, hvad der vel betyder, at Brevet er foræret Selskabet af Pastor A. Reiersen i Mov (Det kgl. danske Selsk.'s Begyndelse, 1748, S. 86). En Afskrift med Plesners Haand findes i Langebeks Dipl. i Rigsarkivet.

Alle me*n*, th*ette* breff see ell*er* hør*e* læse, kungiør wi Mat*is* Smed, tinghør pa Albv*r*gh bytingh, Hans Jvde, bv*r*gemest*er* i Albv*r*gh, P*er* Nielss*øn*, Jahan Smed, Seurin Eskilss*øn*, P*er* Swe*n*ss*øn*, radme*n* ibid*em*, Las Clauess*øn* och Nis Tha*m*ess*øn*, bv*r*gher*e* ibid*em* m*et* th*ette* worth opne breff, ath ar effth*er* guds byrd m cd lxx the*n* ma*n*dagh nest for *sanc*te Giertrud*is* dagh[1] pa Albv*r*gh bytingh war skickit for oss och for fler*e* gode me*n* beskedhe*n* ma*n* Las P*er*ss*øn* bv*r*gh*er* ibid*em* pa skomagh*er* lag*is* veghn*e*, huilkin th*er* lowligh eskit och fik j fult sta*n*ne*n*d*is* ting*is*vitne aff viij beskedhe*n* da*n*ne me*n*, som war Michil Hwithoweth, Las Clauess*øn*, Michil Hanss*øn*, P*er* V*er*kmest*er*, P*er* Gu*n*dh*er*ss*øn*, Nis P*r*ouest, Hans Swan och P*er* Buddiss*øn* i Hasser*ris*, huilke for*screff*ne viij da*n*ne me*n* vutne och saude pa

[1] *St. Gertrudsdag, den 17. Marts, faldt 1470 paa en Løverdag.*

theris gode tro och rethe sandhen thet, the hawe hørt och sport i sandhied, ath then jord, som Per Jensson Wriwer først oppa boet, huilkin jord som thet huss er nere fallen oppa nest vesten til[1], som Nis Syminsson nw oppa boer, thet er forscreffne skomaghers rætte lagis jord. Ath thette vitne saa gik och foer i alle made, som for standher screuet, til ydhermere foruaringh och stadfestils tha haue wi lath hengit woris incegill nedhen for thette breff.

36.

1471, 21. Februar. Borgemester og Raad i Slagelse give Byens Skomagere Artikler.

Skraaen er trykt efter det ovfr. S. 130 nævnte Samlingsbind til Resens Atlas Danicus (Arne Mægnæanske Saml. Nr. 361 Fol. paa Universitetsbibl., S. 138—143). Ovenfor den er der her skrevet: »Priora sutorum statuta à magistratu Slaglosiæ Anno 1471 correcta, confirmata et ex parte aucta subjicimus«. Den er med ny Retskrivning trykt af F. R. Friis i hans »Bidrag til Slagelse Bys Historie« (Slagelse, 1875, S. 103—111), og nogle faa Paragrafer ere meddelte i R. Nyerups Tilstanden i Danm. og Norge, I, 1803, S. 256—8. — De ndfr. trykte Paragraftal findes ikke i Haandskriftet.

In nomine domini. Amen.

Thesze ere the artecklæ oc forordh, ther wppa fwnnæ ære aff burghemesteræ och raadh i Slauelse effther wor nadhige herris, konningh Christierns tilladelsze och hans naadis privileges wdviselsze[2] alle gildbrødhræ at holle skel-

[1] *Dette Ord er skrevet til over Linien.*

[2] *Under 6. Juni 1460 stadfæstede Kong Kristiern I alle Slagelses tidligere Privilegier (Univ.bibl. Arnæmagn. Saml. Fol. Nr. 361, S. 97—98 jfr. F. R. Friis: Bidr. t. Slagelse Bys Hist. S. 12—13) og herved ogsaa Kristoffer af Bajerns Privilegium af 2. Januar 1441, efter hvis § 6 Slagelse Borgemester og Raad havde Magt til at »regere alle Embeder efter Skjellighed«, og hvorefter »Ingen skal mod deres Vilje gjöre eller begynde Gilde eller noget Samfund under sin Hovedlod« (Univ.bibl. Arnæmagn. Saml. Fol. Nr. 361, S. 96—97 jfr. F. R. Friis: anf. Sted, S. 12). Under 2. Januar 1441 udstædte*

lighe och forsiwnlighe i skomageris embedhe i Slavelszæ, som hereffter følger:

1. Første schulle the giffwe byfogeden i Slavelsze xx *grothe*[1] huert aar thet førstæ tingh effter S. Morthens dagh, ther fore ath enghen schall øffve skomagere embethæ, swo sum ære at kiøbe barckedh lædher, oc ey gøre ny skoo och ey sætte barkar eller stenkar forudhen alle brødhres velie oc samtyche och vbrødelighe att panthe fore fogden eller burgemestere foræ lawsret, them behoff gørs indbyrdis.

2. Item schulle the giffve domprousten huert aar samme tingh otte grothe therfore, at huer, som behoff gørs, muæ roræ sit stenkar oc barkar om gudhelig[2] daghe forwdhen nogher prelater hindher eller forfanghe[3].

3. Item huo som vil wæræ brodher i wort law, han schal hæntæ siit echte breff, førræ hand wordher brodher i wort law, och schall hand være lofflighe schiil fran siit herschab, oc schall han gøræ eth paar støffle och swo eth par snøridte skoo ok et par skoo met vpstegh[4] och it paar skoo med høffuelsze och vnderforeth oc et par skoo innen snørith med try styche, swo at brødhere tage thes till tacke. Och the for*schreff*ne skoo oc støffle schulle giøres til oldermantz hws, swo at brødhre och andere dandemæn taghe teche paa them och kunæ fwlt met gøre.

4. Item then dagh, han bær the[5] for*schreff*ne støffle och skoo frem fore brodhre at skadhe, tha schall han gøre syn siudhe[r] kost[6] met try saltæ bøstæ, en fersch ræt, huer brodher en huedheløff, rwbrødh, smør och oost, som thertill bør och behoff gørs effter skellighed, och too t*ønne*r øll.

5. Item the skomagere, som ære och boo i Andtwor-

Kristoffer af Bajern andre lignende Privilegier (s. Kolderup-Rosenvinge: Gl. dske Love, V, S. 196—8, P. Friis: Skjelskør Kjøbstad, 1759, S. 379—80).

[1] *R. Nyerup har »Gylden«.*

[2] *Her staar »budhelig«; R. Nyerup har »budhellige«.*

[3] *Her staar »eller skant fanghe«.*

[4] *F. R. Friis har »Opslag«.*

[5] *Her staar »tho«.*

[6] *F. R. Friis har »Sydekost«; jfr. § 41.*

skouff[1], købe och selie her vti Slavelsze, the schulle giffue alle brødhre en t*øn*ne tyscht øll eller xxiiij β oc swo meghet til radhet, om thee wordher paakerdt.

6. Item huo som gør sin brodher forkøp, han giffue brødhre too oræ pænninghe och then brodher, som han gør forkøp, en øræ.

7. Item ho som køber heel tynnæ flood eller begh eller halff tynnæ eller heelt schip*pund* hamp eller halfft wdhen brødhre mynnæ, han schall giffue laghet ij t*ønn*er øll.

8. Item ho som kalder sin broder tyff, han schall giffve alle brodhræ en saghe marck och then brodher, hand gør thet, giffue hannum too m*arck* saghe, oc ær thet swo, at han kaller hannem tyff igien eller nogher vqwædens ordh eller gensuar, tha schall han giffue halffdeelen.

9. Item huo som [giffuer] syn lawsbrodher eller søster wqwædens ord, han schall giffue alle brødhre *j* saghe m*arck* och then, han thet giør, j heel saghe m*arck*, och giffuer han wqvædens ordh igien, tha schall han giffue halffdeelen och gyffue hannem godhe ordh ther imodt igien.

10. Item huo som slar sin lawsbrøder med sin neffue, han schall giffue laghet en saghe m*arck*. Er thet swo, han slager med swerd eller annet wapen, han schall giffue brødernæ too saghe m*arck* och then, han thet gør, halffdelen, byszens och koningens sagh wforsømmet, om thet wpkommer.

11. Item om swo sker, thet gud forbiudhe, at nogher slar syn lawszbrodher ihiell, han schall giffue brødhernæ i lawet en lødig m*arck*.

12. Item ho swm giør hoor med sin gilsyster, han giffue lawet j m*arck* lybsch och then brødher, som konen æyer, ij m*arck* lübsche.

13. Item ho swm kærer syn brodher fore nogher woltsman, førræ han foor kerdt thet fore sin oldermand,

[1] *Her har F. R. Friis indskudt »og«.*

och hand fanger theraff noghere scham eller schadhe, han schal giffue brødhernæ i lawet en *marck* lybsche och then, han thet giør, giffue hannum en saghe *marck*.

14. Item ho swm kalder sin lawsbrodher til tings fore vdhen oldermantz mynnæ oc brodhers, han schall giffue en saghe *marck*.

15. Item ho swm syer steffne witnæ paa sin lawszbrodher, han schall giffue lawet too øræ och then, han giør ther schadhe med, j *marck*.

16. Item om swo ær, att nogher brødhre haffue wsamdrechtighed til hobe, tha schulle brødhre thet forlighe, om the kunde; scher thet swo, at nogher gør segh fortrwden och ey will ladhe segh forlighe effter theris sielsze oc goer them offuerhørigh, han schall giffue i lauget j tønnæ tysks øll eller xxiiij ß och swo meghet till radhet.

17. Item ho sum spiller en schall øll paa bord eller paa klæder, han schall giffue lawet vj penninghe.

18. Item ho som bær wapn i dryck eller steffnæ, han schall giffue en øre penninge.

19. Item ho som wohrdher steffnd fore konning eller fore bispen eller til landtztingh, tha skullæ fyræ brødhræ tilsiges at fare met hannem paa gillens kost; huo thet icke will gøræ, han schall giffue lauwet en saghe *marck*.

20. Item ho swm wordher kalldet fore olderman, och han iche kommer, tha schall han giffue fore [then] første laudaghe too øre, for then annen laudawe en halff saghe *marck*, fore then thredie vj øre, fore then fierdhe iij *marck* saghe.

21. Item ho sum vpkaster wti gillehuszit, han schall giffue ȷ̇ *marck* oc, hues klæder han besmitter, hannum schall hand giffue too øre penninghe.

22. Item ho som necter then gield, som han ær sin brodher aff rettæ schyldig, han schall giffuæ brødherne too

ører, oc betall han ickæ innen logligh tiidh, tha schall han giffue dwbbelt.

23. Item ho som hindhrer olderman eller skropræst eller sin laugsbrodher, naar nogher [aff] them tall, han schall giffue j øre.

24. Item ho swm gør segh mectu(?)[1] ymodh olderman eller stolsbrother, swo at han vill sidde, huor hannum løsther, eller tapper aff tynnen, han schall giffue *j* t*ø*nne øll.

25. Item ho swm schiffter flere sædhe en eth eller tager en annen mandtz sædhæ, hand schall giffue en øre penninghe.

26. Item ho swm bær falsch withne paa syn lawsbrodher, han schall giffuæ too øre penninge och then, hand giør thet vedh, hannum schal hand giffue j m*arck.*

27. Item naar nogher søschen døør, tha schullæ firæ, som næst ære, woghe ywer then dødhe; huo thet forsømmer, han schall giffue en øre, oc schullæ alle fyre lius brænne yffuer eth syschen och tu fore eth barn; och om swo ær, att nogher wdwortis men[2] behøffuer, tha schall han giffue too m*arck* vox og fly liwsen igien i gothe mathe.

28. Item degn schall haffue huert aar en engelsch aff huert søschen, och han schall voghe yffwer wer[3] then dødhe och forvare liüsz oc pell.

29. Item effter huer lawsdryck, som ær om hvær *sancti* Mortens dagh, om fastelawen oc om helie torsdag[4], tha schall være begengelse fore the dødhe, oc huert søschen schall offre en penningh, och huo thet forsømmer, han schall giffue en øre penge.

30. Item oldermannen schall vere frii i huer dryck, och stolsbrødhre schulle have en kanne øll, och ho, som

[1] *F. R. Friis betegner Ordet som ulæseligt.*

[2] *Her staar »wen«; F. R. Friis har »Mand«.*

[3] *Dette Ord er udeladt hos F. R. Friis.*

[4] *Hellig Torsdag er Kristi Himmelfartsdag.*

sidher til effterdrich, och han er iche bedhen, hand schall giffue too øre penninghe.

31. Item huo som biudher giest paa alle theris weghne, hand schall selffuer sware[1] fore hannum.

32. Item enghen maa biüdhe vloulige giæste i vort law, mand eller qvinde, swen eller møø, vdhen the som skellighe ære och erlighe[2] vndher en march saghe.

33. Item om swo sker, ath olderman eller stolsbrødre ære fran[3] steffne, han schall giffuæ en øre.

34. Item huo som søgher kroæ effter drich eller dobler sine klæder bort, han schall giffue j tønne tysches øll till laffwet och j t*ø*nne till raadet.

35. Item huo som schall giøre sin mesterkost, hand schall giwæ fyræ færsche rætter oc salte bøste, som ther til hører, huert søschen en huedebrødh, oc rubrodh, smør, ost, som ther til hører oc behoff gørs, iiij t*ønne*r øll och en lødig march til at lønnæ mæszen met oc too m*arch* wox fore sin indgangh til liwszene paa alteret.

36. Item enghen schall ganghæ tiil noghre aff vore kosthæ vdhen hosbondhe och huszfrue, wdhen saa ware, at nogher bud ginghe tiil dem met diende[4] barn och strax hiem ighien, vnder iij m*arch* saghe.

37. Item ho swm ære fran lauvesteffne vdhen oldermantz mynnæ och lofflicht forfall, han schall giffue en march wox til alteret; thæsse ære loffligt forfall, som the schulle være i forfall fore, som ær siugdom, ligferd, brøllups ferd och søge effter sin retthe tyuff eller byes forfall paa herschaps weghne.

38. Item naar olderman tilsiær at komme til steffnæ, huo iche kommer, hand giwer j gr*oth*.

39. Item huo som iche søger aff brødere syn lawe

[1] *Her staar »swære«.*
[2] *F. R. Friis har »fællige«.*
[3] *Her staar »fram«.*
[4] *F. R. Friis har (som Trykfejl) »doende«.*

dryck och gangher till andhre law, han schall giffue j t*ø*nne øll.

40. Item huo som gangher aff steffne met wmynne, han schall giffwe till lawet j m*arch* lübsz oc til raadet och swo meghet och ey wære siit law nærmere, en alle brødre thet tilstædhe wille.

41. Item om soo scheer, att nogher lauss brodhers barn gørs skomagere embethe behoff, tha schall han være sin siudhe[r]kost frii.

42. Item ho som barcker læder eller giør ny skow innen byss eller vdhen fore nogen annen end fore sig selffuer, hand schall giffue j t*ø*nne øll och ij m*arch* wox fore huer tidh, han thet gør, oc swo møghet till raadhet.

43. Item ho som fører ny schow paa land at sælie vdhen till frii marcket, hand schall giffue j t*ø*nne øll oc ij m*arch* wox oc swo meghet till raadhet.

44. Item ho sum vil lære skomagere embethe, han schall giffue brødhre j t*ø*nne øll oc try salte bøstæ, en fersch ræt, try faad smør, træ ostæ oc brødh, som ther til hører.

45. Item til huer lawekost schall beddes borghemesterne, kemmener oc byefoghethen, om the komme ville.

46. Item engher schall haffue noghre ny skoo fall vthen wti skooboderne eller hiæm till sit æyeth vdhen i jaarmarcket.

47. Item wordher nogher aff wore lawsbrødhre dødh oc hansz huszfrue leffver ther effter, tha maa hun brughe sith embedhe dagh oc aar thereffter, om hun enche sidder.

48. Item huilchen brodher ther gangher fran syn olderman oc brødhere met wmynnæ oc offuerda[d]ighedh oc kærer fore borgemestere oc raadh, faller han tha ymodh siit law oc brødhre, tha bødhe tiil byen swo megeth som till lawet.

49. Item ho swm ther locker en annens swend vd

aff tiænnistæ vdhen bundhens mynnæ, han schall giwe lawet ij m*arch* saghe oc swo meghet till raadhet, om thet wordher kerd fore them.

50. Item schall och enghen eller maa gøre skoo fore nogher annen her wti Slagelsze vdhen i lawet fore them selffuer vndher iij m*arch* saghe oc swo meghet til raadhet.

51. Item olderman och stolbrødre[1] haffue macht at gøre nathe med brødre i alle forn*effnt*e ærinde[2] effter brødhre[s] raadh oc samtyche.

Aar effter guds byrdt millisimo qvadringentesimo septuagesimo primo profesto s*an*cti Petri apostoli in cathedra[3] var thennæ nærwerendes skraa, som skomagere gillet tilhører i Slauelsze, paa raadhuszit fore Clemen Griisz oc Geriche Hanszen, som then tiidh burgemestre vare, och for thet meenige raad, manghe flere dannæmæn owerværendes, hørdhe oc obenbare læsdes oc owerveydes alle artichle och schickelse, som i forn*effnt*e skraa ære skreffne, gaffue alle samtyche till, at the schullæ holles oc ey mynsches oc ey heller [be]høffuisz annerledes, en som foreskreuet standher. Paa thet at thesze for*skreff*ne artickel oc schichelsze skullæ holles oc ey her effter ymodh att tale[s] i noghre mathe, tha stadfæstæ wy thenne skraa och alle hindis artichle meth worth stadtz inseyglæ, hengendis her neden fore. Giffuit aar, dagh oc stædh, som fore er skreffuit.

[Formentlig senere Tilföjelse:]

52. Item enghen schall sye ney fore oldermantz dømmæ eller stolsbrødræ[1] dømmæ vndher en t*ø*nne øll tiil widhe, om [han] sier[4] næy ther fore.

---

[1] *F. R. Friis har (som Trykfejl) »Staldbrødre«.*

[2] *F. R. Friis har (som Trykfejl) »Grunde«.*

[3] *Petri cathedra er den 22. Februar, der 1470 var en Fredag.*

[4] *F. R. Friis har »siges«.*

37.

1471, 22. Februar. Borgemester og Raad i Slagelse give Byens Bagere Artikler.

Skraaen er opbevaret i det ovfr. S. 130 nævnte Samlingsbind til Resens Atlas Danicus (Universitetsbibl. Arnæmagnæanske Saml. Fol. Nr. 361, S. 142—146), hvor den indledes med følgende Overskrift: »Constitutionum pistorum hic est tenor«. — Den er med ny Retskrivning trykt af F. R. Friis i hans »Bidrag til Slagelse Bys Hist.« (Slagelse, 1875, S. 111—118) og nogle enkelte Paragrafer i R. Nyerups Tilstanden i Danm. og Norge, I, S. 253—4. — De ndfr. trykte Paragraftal findes ikke i Haandskriftet.

In nomini domini amen.

Thisse ere the artichle oc forord, ther vppa fynnæ ære aff burgemestere och raadh i Slauelsze effter wor naadighe hærre konningh Christierns tillade[l]sze och hansz naadis privilegis vdviszelsze[1], alle gielbrødre at holde skellige och forsivnlighe wti baggere embedhe i Slauelsze, som her effter følger.

1. Primo ho swm vil baggere embethe wynnæ, han schall gangæ til olderman oc beddes om theris law, och schall han haffue[2] sit echte breff, och at han ær loffllighe schilt fran siit herschaff, och prøwe ham sidhen i siith embethe med rubroth oc huedebrødh at baghe, thet han siith embethe swo[3] kan, thet brødhre enghen straff lide fore hannum sidhen i sitt embehte i swo mathe, at han schall baghe twænnæ bæchter fore oldermantz offn, en hwedhebrødh oc en rwbrødh, swo at alle brødre taghe ther tha nemæ paa, at han ther fult met gøre kan[4], oc swo att lawet enghen straff fangher therfohre aff noghre andhre wdwortesz.

2. Item maa och engen inganghe i wort law, om han hawer[5] nogher ymodh brwt aff wore lawsz syskene, brodher eller søsther, førræ en han hawer beyret ymodh them.

[1] *Se ovfr. S. 168 Anm. 2.*
[2] *F. R. Friis har »give«.*
[3] *Her staar »swe«.*
[4] *F. R. Friis har (som Trykfejl) »saa«.*
[5] *F. R. Friis har (som Trykfejl) »faar«.*

3. Item ho swm wil indganghe i wort law och nydhe vor friihedh, han schall giffuæ os tu salte bøsthæ, træe ferske retter, smør, ost, huedebrød, rubrodh, som ther behoff gørs, en tønne øll fore hanz ingangh oc ij β[1] grot till meszen.

4. Item ther æffter naar eth halfft aar fremganghet ær, gøre tha lawet en heel kost, som ær try salte bøstæ, fem fersche rætther, smør, ost, rwbrød, hwedebrodh, som behoff gørs effter schellighed, oc too tønner øll och ij β[2] grot, oc ther till schal biudes burghemestere, byfoghet och kemmener.

5. Item om noger ær bortæ helt aar eller mere wdhen bysz och inkommer igien oc wil nydhe wort embedhe oc friihedh, tha schall han gøre alle brødhre en heel kost eller haffwe thet met alle theris mynnæ.

6. Item om noger gør annen forkøp i hwedhe eller i rwgh eller i andhre mathe, giffue lawet j tønne øll.

7. Item ho swm gangher vdhen byesz eller innen[3] [och] køber nogher brodher till fortrædh, huer tiidh han thet gør och wordher offwervunnet met vitne, giffwe lawet j tønne øll.

8. Item ho swm giffuer syn brodher eller søsther wndhe ordh eller wqvædens, han schall giffwe lawet j øre penninghe; slaar han hannum eller hænnæ met neffwe, giffwe j tønne øll, konningis ræt och byszens wforkrencket; slaar han och meth wapn, giffue j tønne øll, konningen och byen, som ræt er.

9. Item om noghen brodher gør then annæn saar, gøre lawet j koost, konningens ræt och byszens wforsømmet, eller haffue thet med alle brødhræs welie.

10. Item om nogher brodher ær wlydigh, swo at

[1] *F. R. Friis har »Mark«.*

[2] *F. R. Friis har (som Trykfejl) »Mark«.*

[3] *Her staar »huen« jfr. § 15. F. R. Friis har »hvem«.*

han icke wil forliges wel met syn brodher och ær olderman och brødhre genstridigh, giffwe lawet j *tønne* tysth øll och thil radhet och swo meghet.

11. Item om nogher søster giffuer nogen brodher eller søsthere vqvædens ordh paa gilles bencken, giffue lawet j *tønne* øll.

12. Item om nogher brodher giffuer annen brodher eller søsther noghre wskellighe[1] ordh, ther han[s] eller hennes ære kan røræ, och han thet icke bewiisze kan, giwe lawet j tønne tysth øll, two m*arck* wox oc swo meghet til raadhet.

13. Item huilchen iche kommer til almynnelighe steffnæ och wordher loffighe tilwaret met annen, han schall giffue j øre penninghe tiil lawet; ære olderman eller stolsbrødre[2] fran steffne, huer giffue ij øre penninghe.

14. Item enghen schall baghe om løffwerdagh eller mondhag och gøre sin[e] brødhre schadhe met; hwo thet gør, giwe lawet j *tønne* øll, wdhen ther wonskes brødh och tilsiendhes vordher aff burghemestere eller foghet paa herskaps weghne.

15. Item huilcken ther fester[3] annen brodhers thiænestefolck innen[4] ræt festninghdagh och wdhen bundens welie, giffwe lawet j *tønne* øll och till raadhet och swo meghet.

16. Item enghen schall oc haffue nogher swen i syn thiæniste, swo at han nydher och brugher worth embethe, førræ en han haffuer giørt lawet fyllistæ och byen; hwo thet gør, giwe lawet en lødigh marck och raadhet oc swo meghet, wden swo ær, ath alle brødhre hannum nadhe villæ.

17. Item[5] huilchen brodher ther wordher forarmet

[1] *F. R. Friis har »skjellige«.*
[2] *F. R. Friis har (som Trykfejl) »Staldbrødre«.*
[3] *F. R. Friis har »har«.*
[4] *Her staar »huen« ifr. § 7.*
[5] *F. R. Friis udelader dette Ord.*

met fattigdom, swo at han segh iche biære kan, tha schulle alle brødhre hielpe ham aff lawszens [penninghe][1] two ß[2] *grot* segh att forbeyræ met.

18. Ithem om nogher brodher faar[3] wdhen bysz och fynner syn brodher eller søsther i nogher nødh, oc han them iche hielpe will, giwe til lawet j t*ø*nne øll, om ther wordher kerdt effter.

19. Item naar nogen brodher eller søsther døør, tha schall hwer aff embedhet woghe yffuer hannum om nathen eller haffue ther siith wiisze bud, vdhen han ær [i] lofflichæ hindher eller forfall; huilchen thet icke gør, giffue en øre penninghe.

20. Item ho swm[4] iche then døde till graffwe fylger, giffue j m*arck* øre penninghe.

21. Ithem om nogher brodhers barn eller tiænestæ folck døør, tha schall huer aff embethet nærwærdesz wære i jordeferdh, vdhen han ær i loffligt hindher; hwo thet iche gør, han giffuer j øre penninghe.

22. Item naar nogher brodher eller søsther døør, tha schall huer søsken lade holle en mesze foræ thesz siæl och alle christne siælæ, førræ thet ædher kødh[5]; hwo thet icke gør, han schall giffue iij øre penninghe i gudhs naffn i oldermandtz nærwærelsze och asziwn for then dødesz siæll, swo frembt som han haffwer fulth giørth, men han leffde i laffwet.

23. Item huilchen som giør wliud i noghre stæffnæ, olderman eller stolbrodhre[6] eller nogher annæn brodher, ther liwd haffuer aff olderman, han giffuer ij øre penninghe.

24. Item huilchen brodher ther steffner en annæn fore konning eller ,annen woltsman, burghemestere eller

[1] *F. R. Friis indskyder »Kasse«.*
[2] *F. R. Friis har (som Trykfejl) »Mark«.*
[3] *Her staar »saar«, Friis har »farer«.*
[4] *Her staar »sowm«.*
[5] *Jfr. ovfr. S. 165 § 20.*
[6] *F. R. Friis har (som Trykfejl) »Staldbroder«.*

foghet, førræn han haffuer kært thet for syn olderman, giffwe lawet j *tønne* tyst øll och swo meghet til raadhit.

25. Item huilchen brodher sidst gangher wdi lawet, han schall være alle theris thiænere til lawszens behoff, till noger annen brodher kommer i lawet; tha schall han w[e]thertage oc gøre swo fremdeelis.

26. Item huilchen brodher som vordher befynnen i abenbare doebell, han skall giffue till lawet en *tønne* tyst øll oc swo meghet til raadhet.

27. Item huilchen brodher som sier næy fore oldermantz dommæ, han skal giffue til lawet j *tønne* øll och j *marck* wox till meszen.

28. Item om nogher brodher hawer gammelt brødh baghet och iche kan fultgøre fore synnæ penninghe, swo ath thet yffuer liggher, tha maa en annæn baghe effter brødhre siælsæ ock som skelligt tillgaar, saa ath ther icke brøsth paa hwedebrødh [bliffuer].

29. Item loffllighe forfall skall man ock wiide at være, som her effter følger, huilchæ som ickæ lawsz steffnæ søghe och tilbudhnæ ære met dænen [1], som først ær siugdom, ligfærd, brulups ferdh oc søghe effter sin rætte tywff eller bysz forfall paa herskaps weghne.

30. Item om nogher brodher giør hoor met sin lawssøster, hand schall giffue lawet iij marck saghe oc then, ther konen tilhører, hannum och swo meghet oc en *tønne* tyst øll til setnings øll.

31. Item schullæ for*skreff*ne baggere i Slauelszæ huer loffwerdagh huer giffue konningen en hwedeløff, om the brødh haffue fall, wndhertaghet two aff brødhernæ the schullæ giffue bispen aff theris hwedebrødh thesz forudhen i samme tall.

32. Item schall konningen upbære for*skreff*ne hwædebrødh fore swodanne sagh, som nogher bagher eller hans

[1] *F. R. Friis har »dem«.*

ombudh slaar nogher meth huedebrødh, som ham tages fran, wkrencheligh oc wbrødeligh fore huer mand at bødhe.

33. Item [schall] bispen aff two wp[1] at bære fore swodanne sagh, ath the muæ sickte, røre korn oc brughe there embethe om muelighe hellige daghe wbrødhelig at wære fore bispens officiale eller i nogher annen schaat fenghe[2].

34. Item giffue for*skreff*ne baggere i Slauelse huer juleafften konningens foghet eth hundrede hwedebrød och eth hundreth rubrødh, fore thi att nogher vtvortes schal ey føre noghre brødh her indh ymodh theris weliæ vdhen i Jacobi marchet.

35. Item skeer thet swo, at noghre fører tyst brodh, tha muæ the [icke] sælie thet wdhen om løwerdaghen.

36. Item mue the wbrødheligen panthe fore konninghen, byen eller sagvolleren fore laws giæll oc rætte vilkor paa lawszens weghne.

37. Item om nogher brodher affgaar och bliff[ue]r dødh, tha maa hans husfrue, som ighien leffwer, brughe embedet aar och dagh theer effter, om hun encke sidder; giffter hun segh, tha schall hun gøre effther brødhræ sielsæ.

38. Item om nogen brodher køber samfelles[3] lest korn mere eller myndre aff noghre vdwortes, ther kommer tiil skips tiil Skelsøør eller till Kørsøre, tha schall huer brodher standhe i met effter sin formuæ i samme køp vnder iij m*arck* saghe oc swo meghet till byen.

Aar effter guds byrdh Mcdlxx primo ipso die sancti Pet[r]i apostoli in cathedra[4] var thennæ nærværendes skraa, som bagger gillet tilhører i Slauelsze, paa raadhuszet fore Clemen Griisz, Geriche Hanszen, som then tiidh burghemestere varæ, oc for thet meenighe raadh, manghe flere dandemen offverwærendes, hørdhes oc aabenbare lesdes oc

[1] *»F. R. Friis har »og«.*
[2] *F. R. Friis har »fange«.*
[3] *Her staar »som fellen«.*
[4] *D. e. Petri cathedra den 22. Februar, der 1471 faldt paa en Fredag.*

offuerveydes alle artichle oc[1] schickelszæ, som i for*schreff*ne skraa ere schreffnæ, gaffue alle samtyche till, ath deh schulle holles oc ey mynsches och ey heller [be]høffwes andherledes, en som schreuet standher, paa thet att thisze for*schreff*ne artichlæ oc schickelszæ schulle holles och ey her effther emodh ath thale i nogher madhe[2], tha stadfæsthæ wy thennæ skraa och alle hennes artichle met vort stadtz intzæyle hengendes nedhen fore henne, datum anno, die et loco ut supra.

[Formentlig senere Tilföjelser:]

39. Item schulle alle baggere i Slauelsze baghe goth hwedhebrødh oc rubrødh, efftersom thiden tilsier och borghemestere och raadh them tilsiendes wordher.

40. Item olderman och stolsbrodhre haffue macht att gøre nathe met brødhre och alle for*schreff*ne ærinde effter alle brødhre radhe oc siælsz oc samtychæ.

38.

1474, 13. Septbr. Brev, hvorved Aalborg Skomagerlav for en udlaant Sum faar Pant i en Ejendom.

Pergamentbrevet findes mellem Danske Selskabs Membraner i Rigsarkivet. Der hænger 5 Seglremme ved det, men alle uden Segl. En Afskrift med Plesners Haand er indsat i Langebeks Diplomatarium i Rigsarkivet. Paa Brevets Bagside staar »Hr. Rejersen« (jfr. ovfr. S. 167).

Alle me*n* th*ette* breff see eller hør*e* læsis, ku*n*gør jeg Peth*er* Swenss*øn*, radhma*n* i Albvrgh, at jegh wedh*er*ke*n*nes migh aff ræt gield skyldigh at wær*e* skomagh*er* gilde i Alborg fir*e* oc tyughe lub*esch* mark danske pe*n*ninge, som i Norjudland geffue oc genge ær*e*, for hwilke pe*n*ninge jeg haffu*er* i pant sæt oc m*et* th*ett*e myt obn*e* breff i pant setter for*screff*ne skomag*er* gilde en myn jord oc gru*n*d liggend*is* nest østen til th*en* gardh, som jegh nw selff vdi boer, oc Ha*n*s Skredh*er* nw for*screff*ne jord vpa boor oc i wær*e* haffuer, i lenge oc bredhe, so*m* hu*n* nw forefu*n*nen ær, i

[1] Her staar »re«. [2] Herefter staar et overflødigt »i«.

swo madhe at forscreffne gildes forestander oc olderman skal forscreffne jord oc grund anname ath sancti Michelsdagh nw nestkommendis pa forscreffne skomager gildis weghne at haue, nyde, brughe oc beholde for et friit brugeligh pant vaffløst i fæm samfelde aar, ther nest effter kommendis oc sidhen swo lenge, hun worder logligh igen løst for forscreffne xxiiij marc lubesch. Item ware thet oc swo, at then forscreffne jord oc grund sculde afthendis anten til købs eller ydermere forpantes, tha scal forscreffne gilde nest wære then forscreffne jord for laghe penninge. Thi tilbinder jeg migh oc myne arffuinge then forscreffne jord oc grund at frii, hemle oc tilstande forscreffne skomager gilde for hwer mantz rette tiltall, swo lenge hun worder logligh igenløst i alle made, som forescreffuit staar. Till ydermere withnesbyrd henger jeg myt insigell nedhen fore thette breff met andre dandementz insigle, som ære Seurin Eskilssøn, Per Anderssøn, Michel Hwithoffd oc Per Jacopssøn byscriffuer. Datum Albvrgh pro festo exaltationis sancte crvcis[1] anno domini mcdlxxiiij°.

39.

1474, 21. Oktbr. Kong Kristiern I stadfæster Ribe Skræderes Privilegier.

Pergamentbrevet, der her er gjengivet, opbevares i Ribe Raadstuearkiv; de i det stadfæstede Privilegier af 17. September 1349 ere meddelte ovfr. S. 1—2. — Brevet er tidligere trykt i Indbydelsesskrift til den offentlige Examen i Ribe Katedralskole 1847, S. 3—4.

Wii Cristiern meth gudz nadhe Danmarcks, Sueriges, Norges, Wendes oc Gothes koning, hertwgh i Sleswigh oc i Holsten, Stormarn oc Ditmarschen hertwgh, grewe i Oldenborgh oc Delmenhorst, gøre alle witherlicht, at wore

[1] *Korsmesse om Høsten (crucis exaltatio) er den 14. September, der 1474 faldt paa en Onsdag.*

borghere, som eere skrædere oc owerskærere vdi wor køpstad Ribe, haffwe ladet berette fore oss, at borghemestere oc radh ther sammestedh haffwe giffwet them swodanne priuilegia oc friihet swo lydendes ordh fran ordh, som her efftir scriffwet staar, vpa latine: *[her følger det ovenfor S. 1—2 trykte Dokument]*, huilke priuilegia oc friihet wii stadfeste oc fulburdhe wedh fuld mackt at bliffue meth alle theres article, som the ludhe oc vtwise, thi forbywte wii alle, ehwo the helst ere eller wære kwnne, forscreffne skrædere oc owerskærere i Ribe modh forscreffne priuilegis oc frihetz vtwiselse at hindre eller hindre lade eller i noger made vforrette vnder wort hylleste oc nathe. Datum in castro nostro Seyghebergh die xj milium virginum[1] nostro sub secreto anno domini etc. lxx quarto.

Dominus rex per se.

40.

1476, 29. Novbr. Roskilde Biskops Dom i en Ejendomssag, som Skomagerlavet i Kjøge vinder til Fordel for St. Johannes og St. Jacobs Alter i denne Bys Kirke.

Pergamentbrevet er opbevaret i Rigsarkivet (Topogr. Saml. paa Pergament, Kjøge Nr. 11). Officialens Segl hænger under; det er afbildet i Dr. Henry Petersens Danske gejstl. Sigiller fra Middelalderen, 1886, Nr. 188. En Afskrift med Grams Haand er indsat i Langebeks Diplomatarium i Rigsarkivet. Brevets Indhold er gjengivet i Franziska Carlsens Efterretn. om Gammelkjøgegaard og Omegn (I, 1876, S. 47 jfr. 44).

Alle men, thetthe breff seer eller høræ læsee, heelsse wii Cristiern Pæderssøn, bispens officialis i Roskilde, ewindelighen met wor herræ, oc gøræ wii widherligth met thettæ worth nærwærendis obne breff, ath aaer effther gudz bwrdh[2] tusende firehundrede lxx paa thet siætthæ then fredagh, som

[1] *D. e. den 21. Oktober, der 1474 faldt paa en Fredag.* [2] *Her staar »bierdh«.*

faell *sancti* Andree affthen wppaa[1], nærwærend*is* hed*er*lige men h*er* Jens Nielss*øn*, h*er* Jens P*er*ss*øn*, mest*er* Clæmith Olaffss*øn* oc h*er* Hans Clawss*øn*, canicke i Roskilde, m*et* andre flere dande men, th*en* dagh dom søgthæ, wor skick*et* for oss wppaa Roskilde dom two beskedne dande men, Jeppæ Olaffss*øn* oc Anderss Pæd*er*ss*øn*, burgere wdi Køghæ, fuldhmecthughæ p*ro*curatore*s* paa skomageress lagh oc gilde weghnæ i Køghæ till *sanctorum* Johannis ewangeliste et Jacobi ap*osto*lor*um* altere th*er* sa*m*me stædz wdi Laur*is* Rodeess capell, som tiidh loffligh*en* steffnth hade Mickell Jeippss*øn*, boend*is* i Strøbii, paa sin husfrw Birgittees weghnæ wdi een sagh for een gaardh liggend*is* i Køghæ, hed*er*lige men, h*er* Jens Ebbesson oc h*er* Matteess Ebbess*øn*, presth*er* th*er* sa*m*me stædz, gudh th*er*r*is* siæle haffue, gaffue oc skøettæ til for*screff*ne alter*e* i Køgæ kirckæ till ewindelighe æye, æye skullend*is* for therr*is* syæless saligheedh oc alle cristne siæless, oc for*screff*ne Mickell th*er* wppaa hindh*er* gøer, ath for*screff*ne p*ro*curatore*s* maa ey nydhæ, hwes th*em* th*er* aff for*screff*ne gaardh aff r*e*ttæ tilfaldh*er* oc bøer opp at bær*e* oc forsee till for*screff*ne alter*is* nytthæ oc gaffn. Th*er* till swarede for*screff*ne Mickell Jeippss*øn*, ath th*en* gaardh waaer hans husfrwess rettæ ærffuæ goodz, oc i ynghæ maade wilde tilstæde ell*er* tillade, ath for*screff*ne alter*e* skullæ haffue th*er* nogh*en* rettigheedh wdi for*screff*ne gaardh; huilk*et*[2] for*screff*ne alter*is* wærie lagde the h*er* straxen th*er*r*is* b*re*ff i r*e*ttæ oc bewisde th*et* clarligh*en*, ath for*screff*ne gaardh waar loffligh*en* oc skelligh*en* giffuith till for*screff*ne alter*e*, som th*et* segh aff r*e*ttæ bøer; tha effter thii the wilde inckt*et* mynde wppaa gaa, æn beeddess om r*e*th wppaa baade sidh*er*, oc efft*er* beggess th*er*r*is* tiltael oc geenswaer oc efft*er* swodanne b*re*ff oc bewisni*n*gh, som for oss

[1] *Andreasdag, den 30. November, faldt 1476 paa en Løverdag.*

[2] *Foran »huilket« kunde der synes at staa »i«; men det giver ingen Mening og er formentlig kun en Levning af et fejlskrevet Bogstav, der delvis er blevet udraderet.*

i rettæ wore, kunnæ wii ey rettere finde eller besinde, æn forscreffne gaffue bøer ath holless. Thii wor ther swaa wppaa dømpth oc effter the hederlige mentz raadh oc samticke, næruerendis wore, for rettæ affsagth, ath forscreffne breff skulle bliffue i therris welmacth oc bøer ath holless oc forscreffne altere skall nydæ oc behollæ samme gaardh, forbiudendis noghen man ath beware segh ther met eller noghet hinder ther wdi at gøre wnder then helge kirckis bandh, wdhen the ther met rettæ tilskickendis woorde. Ath swaa ær gaanget oc farith oc swaa ær aff dømpth oc for rettæ affsagth, thet widne wii met officialis embitz intzeglæ hength nædhen for thettæ breff, som giffuith oc screeffuit ær aaer, dagh oc stædh, som forscreeffuith staaer.

41.

1480, 9. Oktbr. Kapitlet i Odense giver Byens Skrædderlav Ret til at have et Alter i St. Knuds Kirke og til selv at kalde Præsten til det.

Brevet er her trykt efter »Aktstykker til Oplysning af Danm.'s indre Forhold i ældre Tid« (II, 1845, S. 65—66). Det originale Pergamentbrev som dér er benyttet og som tilhørte Odense Skræderlav, er forgjæves efterspurgt. Efter Suhms Hist. af Danm. (V, 1792, S. 73) skulde Odense Skræderlav 1470 have stiftet et Alter i Byens »Fruekirke, Gud, Jomfrue Marie og St. Knud til Ære, som og et Brev af 1524 udviser«. Vedel Simonsen (Bidr. t. Odense Bys Hist., I, 2, S. 173) mener, og sikkert med Rette, at Meddelelsen skyldes en Forvexling med det efter nærværende Brev 1480 af Lavet i St. Knuds Kirke stiftede Alter. »Brevet af 1524«, der er trykt nedenfor (s. 30. Oktober 1524), angaar Alteret i St. Knuds Kirke.

Wii efftersccrefne Hans Urne, domprowst i Othens, Clauues Anderssen deghen, Laurentz Anderssen cantor ock gantze capitell i samme steth giøre witherlicht for alle meth thette wort opne breef, at vii haffue vnt ock tillatt meth thette breff, vnne ock tillade de beschedne danne mæn, borghere i Othens, i gamle schredere lagh oc brøth-

reschapp, som nw ære ock hereffter komende worde, till ewigh tiidh meth theres husffrwer, gud alsommechticgste, jomfrue Marie, sanctæ Knwt och alle gudz helgen till loff oc ære och for*screff*ne brødre oc søster i samme gamle schrædere lagh, leffuendes och døthæ, till sieles salighet, mwæ haffue eet theres altare oc vicariam i sancti Knutz oc uor domkirke oc mwæ sjelffue haffue macht vicarium oc capellan at skicke till for*screff*ne vicariam, en effter annen, till evigh tidh, thog swo at nar the vicarium oc prest ther till haffue wele, tha skulle the theth giøre effter wort oc woræ efſterkomeres, prelaters oc canickers i Othens rad ock samtycke, sua at[1] hwat vicarum, the ther till haffue wele, skal taghe sin tienistæ wæl till ware for thett altare oc regere sig ærlighe oc skellige effter syt werdugæ prestæ embit oc skall gioræ capitell skelligh oc tilbørligh lydelsse oc bewise sig troligen at wele gioræ domkirkens hether, tarff oc bæste effter sin yderstæ formwe, theslige alterens. In cuius admissionis robur et testimonium sigillum nostrum Otoniensis capituli presentibus duximus appendendum. Datum Ottonie anno do*mi*ni mcd octuagesimo die sanctorum Dionisii et sociorum martirium[2].

42.

1481, 9. Novbr. Brev paa en Messe ved det af Guldsmedenes og Remsnidernes Gilde i Svendborg opholdte St. Hans Alter i Byens Vor Frue Kirke.

Pergamentbrevet opbevares i Svendborgs Raadstuearkiv, men alle dets 6 Segl mangle. Det er tidligere trykt i »Aktstykker til Oplysn. af Danm.'s indre Forh. i ældre Tid« (I, 1841, S. 106—7).

Jegh Nis Hay, radman i Sw*enne*bv*r*gh, gør wittherligh, at jech m*et* myn kære host*r*ves Ka*ri*ne Jeppsdotthers fry

[1] *Her staar »et«*

[2] *1480 var det Dionysiusdag Mandag den 9. Oktober.*

willie, samtyckæ och fwlbwrdh haffuæ wndh och gyffu*et* och m*et* th*ett*e wort opne b*r*eff til ewy*nn*eligh eyæ wndhæ och gyffuæ til sancti Joha*nn*is bap*tis*te alteræ och gyllæ, som gwldsmedæ och rymsnedh*er* oppe holler wdi wor frvæ kyrkæ i Swe*nn*ebv*r*gh, som er fem sy*nn*æ tywæ mark och viij mark och xx i th*et* panthæ gotz, som jegh haffuer af Hærindhæ kyrkæ, hwilketh gotz som lyggynd*es* er wti Agæd*r*opp aff th*et* gotz, som gudh haffuer megh forleeth poo jordh*et*, for begges wore syæles bestandh och salighed skyldh och for Marinæ Hays, myn kæræ host*r*ves syel, hwilken gudh nadhæ, och for alle crystnæ syælæ, m*et* sodan wilkor och forordh, ath hwadh th*en* for*screff*ne swm renthæ och skyllæ kan, m*et* annen renthæ, som til *sanc*ti Joha*nn*is bap*tis*te alte*re* aff andræ da*nn*e men til fornæ stycth*et* och gyffu*et* er och æn gyffues moo heer effth*er* aff goth folk, skal holdess til ewygh tidh hwer wghæ sex messer, och skal i alle the sex messer lesses en collecta for alle the, som haffuer hiolpeth til *sanc*ti Ha*n*s alteræ och gyllæ, och skal jegh for*screff*ne Nis Hay och my*n* kæræ hostrw fwlth macth haffuæ i wor liffs tidh til for*screff*ne alteræ th*et* at forsee och forlææ[1], medh*en* wi lyffuæ, en høwesk och beqwem presth, hwem oss teckes, th*en* th*er* gutz tie*nn*istæ for for*screff*ne *sanc*ti Hans bap*tis*te alte*re* gø*re* och holle skal sex daghe om hwer wgæ, som forsc*re*ffueth stoer.

I*tem* ware th*et* och soo, at gwdh forbywdæ, th*en* presth nogh*er* merkæligh forsø*m*melsæ heer imodh giordæ och blyffuæ at wareth en sy*nn*æ och a*nn*en sy*nn*æ och tredyæ sy*nn*æ och ey wille tha raadæ boedh oppoo th*en* forsø*m*melsæ, tha skulle allerme*n* och alle gyllebrødræ i for*screff*ne gylle fwlth macth haffuæ at skyckæ en a*nn*en da*nn*eman til, th*er* th*en* tie*nn*istæ wil holle, som forsc*re*ffuet stoer.

It*em* och nar guth th*et* soo forseeth haffuer, at wi

[1] *Aktstykker, I, S. 106 har »forlæne«.*

dødhæ och affgangnæ æræ, tha skulle allermen och gillebrødræ i forscreffne sancti Hans baptiste gyllæ met Hans Gwldsmetz radh och samtyckæ ther effther fremdeles fwldh macth haffuæ thet at forlææ och forsee, hvem them tha besth tyckes och forscreffne altere ydhermere at forstandhæ, som the wille andhswaræ for guth.

Item ware thet och soo, at gudh forbywdhæ, nogher wille dyerwes forscreffne macth och fryhedh at forkrenckæ i nogher modhæ modh thette wort opne breff, tha skulle forscreffne allermen och gyldbrødræ fwldh macth haffuæ forscreffnæ swm gwldh och penninghe ighen at anamme fraa forscreffne sancti Johannis baptiste altere och stycthæ ther anner stedh wti Swenneborgh gutz tiennistæ, hwar them tha besth teckes.

Item forbywdhæ wi alle wore arffwynghe och alle andræ, i hoo the helsth æræ, noghith at bewære segh met forscreffnæ swm penninghe och renthæ til forscreffne sancti Johannis baptiste alteræ andherligs, æn som thette worth opne breff indhæ holler, wndher gutz høggestæ heffn och wndher theres syels forfarelsæ.

Item hoo som capellan er til forscreffne sancti Hans alt[e]re, tha skal han haffue en aff the nøglæ, som til thet skryn hører, som alterenss breff[1] indæliggæ.

Tiil ydhermeræ wyntnesbyrdh och bædræ forwaringh poo alle forscreffne artiklæ, at met gutz hielp soo skal holles i sandhedh, som forscreffueth stoer, tha hengher jegh Nis Hay myt intzegel nedhen for thette myth opne breff met myn fry willie, widskaff och i myn fwllæ welmacth met fleræ hedherligh mentz, som jegh haffuer bedhith ther til, som er her Jens Ostretsøn, sognepresth til Oldropp, her Hans Laurensøn, sognepresth tiil Kyrckæby, Hans Andherssøn, borgmesther i Swynbvrgh, Nis Maghnussøn, radman i

[1] *Dette Ord er skrevet til over Linien Aktst., I, S. 107 har »loff«.*

sa*m*me st*et*, och Morthin Skeyer, borgh*er* och byman i Swy*n*bv*r*gh. Sc*r*effue*t* i Swy*n*bv*r*gh aar effth*er* gutz byrdh m°cd°lxxxj° th*e*n fredagh nesth for *san*cti Martini dagh[1].

43.

1487, 31. Maj. Brev, hvorefter en Gaard i Odense skænkes Vor Frue Alter i St. Albanikirke (til Sjælemesser for Byens Smedelav).

Det er aftrykt efter »Aktst. t. Oplysn. af Daum.'s indre Forhold i ældre Tid« (II, 1845, S. 60), hvor det oplyses, at det originale Pergamentbrev, der nu synes forsvundet, besades af Odense Smedelav. Allerede herefter kunde det antages, at den Messe, som Brevet indstiftede, skulde være særlig til Gavn for dette Lav, og dette støttes ved en i Rigsarkivet (Langebeks Saml. til Gilder og Lav, jfr. Vedel Simonsen: Bidr. t. Odense Bys Hist., II, 1, S. 25) opbevaret Optegnelse fra c. 1700 (muligvis med Præsten og Antikvaren P. J. Lucoppidans Haand), efter hvilken Jep Ugle 1487 skjødede Vor Frue Alter en Bolig i Graabrødrestræde »for messe at holde for gildesydskinds siæle udi smedde lauget«.

Alle men, thete breff see eller høre læsæs, helser jek Jepp Wgle, byman i Othense, ewineligh meth gudh. Jek gør thet widherlicht nerwærende och komendæ oc kennes i tette mytt offne breff, at jek aff frii wilie och berodh hwff i myn welmacht meth myn kære hwstrus samtyckæ oc jaa oc for woore foreldres siæle oc alle crisne siæle haffuer affhendh fraa mek oc myne arffwinghe och jek till ewineligh eyæ haffuer wplath, wnth oc giffueth oc meth tette mytt offne breff wpladher, giffuer oc skødher till wor frwe alter indhen sænte Albans kircke i Otthense eth boligh liggende i graabrødræ stræde nordhen nest Bertill Baghers gordh oc østhen nesth for*neffn*de stræde, som Bodill Clausse datthr nw indhen booer, hwss oc bygning, som nw begreffueth er, enteth wndhertageth, ath bliffue til for*neffn*de worth frwe alter for etth folth skøde till ath løne messen meth, hwilketh boligh som jek ficth till aarff effther myn hwstrus fadher Lass Smedh, hwes siæll gudh nadhe; och

[1] *Mortensdag, den 11. November, faldt 1481 paa en Söndag.*

jek till byndher mek oc myne sane arffwinghe ath hemble, frii oc frelsse for*skreff*ne boligh till for*skreff*ne alter, och jek kenes mek oc myne arffwinghe enghen wdhermere deell ath haffue i thet for*skreff*ne bolig. Tiill wdhermere forwaringh oc stadfestelsæ er mytt incigle hendh for tette breff, oc jek bedher om beskene mends incigle till witnesbyrdt, som ære Anders Friis skrædher och Anders Owersker, kircke werie till sente Albans kircke i Othens. Datum Ottonie anno d*omi*ni mcdlxxxvij[1] feria quinta post festum Urbani papæ et martyris[2].

44.

1488, 17. Januar. Skjøde til Odense Smedelav paa en Gaard i Albanistræde.

Dokumentet er gjengivet efter »Aktst. t. Oplysn. af Danm.'s indre Forh. i ældre Tid« (II, 1845, S. 68—69). Det originale Pergamentbrev, der var i Odense Smedelavs Besiddelse, synes nu tabt.

Jek Hierig Pabe, borgher i Ottens, giør wittherlict i thette mit opne breff, at jek kennes megh at haffwe sold, skiøth och aff hend fraa megh och mine sannæ arfwinge och thiil erlige och beskene mend aldermand, lentzmend och menige gillbrødræ i smedygillet i Ottens och theres effterkomende gilbrødre i same gille thiil ewinnelig eyæ, eyæ skullende, en myn gaard och grwnd i s*anc*te Albani stræde i Ottens, legende osthen athelgade oc lanx udth met thet stræde, som ligher tiil bescops gaardhen, i lengen haltrediisinne tiwe alne en myndre oc halnitten alne i breden met hws oc grwnd op och neder i alle mothe, som hwn nw begreuen er, wnnentagen gathebodhen[3] vesthen

[1] *Her staar »mcdlxxxviij«, hvad der formentlig er en Trykfejl. Brevets Overskrift har »1487«, og dette Aarstal findes ogsaa i den ovfr. nævnte gamle Optegnelse i Rigsarkivet.*

[2] *Pave Urbans Dag, den 25. Maj, faldt 1487 paa en Fredag.*

[3] *Denne Bod skjødedes Smedegildet af H. Pabe den 10. August 1491 (s. Aktst., II, S. 70).*

sønnen ligende op tiil athelhusset met jorden, som hwn nw begreuen er, ther aff enthet wndhertagett, och kennes jek meg, for*skreff*ne Hierich Pabe, fæ och fwlth werd op ath haffwe taget och rethe pennenge tiil myn fwlle nøyæ aff forskr*effne* gillbrødræ for forskr*effne* myn gaard, soo ath jech them tacker for goth och red betalningh. Thii tiilplichter jek megh och mine sanne arffwinge at frii och hemble och fwllelig tiilstoo for*skreff*ne gylbrodræ then for*skreff*ne gaard och grwnd for eth frith køp oc skøthe lige i aallæ mothe, som thet tiil tynge giorth war for hwers mantz hynner, tiiltale eller giensielsse i noghen mothæ. Tiil ythermere stadfestelsse och bædræ forwaring tha hengher jek mith inceyglæ næthen for thette mith opne breff meth flere myne kære frendher och weners inceygle, som ære h*er* Jeib Pabe, canich i Othens, Albret Hynzesen, Eggerd Hanssen och Jep Persen i Dastrop, ath the beseyglæ thette mith opne breff meth megh, som jek them kerlig tiilbedher. Datum in ciuitate Ottynse anno domini mcdlxxxviij[1] ipso die beati Antonii bbatis[2].a

---

45.

1488, 27. Marts. Borgemestere og Raad i Forbindelse med Amtmanden i Sønderborg m. Fl. give Byens Skomagere Artikler.

Skraaen er naaet til Nutiden i en temmelig mishandlet Skikkelse. Den i Statsarkivet i Slesvig opbevarede Afskrift fra Midten af dette Aarhundrede

[1] *Aktst., II, S. 69 har »lxxviij« (78), men at det maa være »lxxxviij« (88), fremgaar bl. A. af den ovenfor S. 190 nævnte gamle Optegnelse i Rigsarkivet, der henfører Brevet til 1488 (jfr. Vedel-Simonsen: Odense Bys Hist. II, 1, S. 27). I Aktst., II, S. 69—70 er trykt et Tingsvidne af 15. September 1488 angaaende Hierig Pabes Skjøde til Odense Smedegilde. Gaarden ligger efter det i Albanistræde »sønnen skrædherhwsset«.*

[2] *Abbed Antonius Dag er den 17. Januar; den faldt 1488 paa en Torsdag.*

gjengiver, muligvis endda gjennem Mellemled, en Afskrift, hvis Rigtighed attesteres af »Hans Lassen, Rathsverwandter«, og som igjen gjengiver en af den kejserlige Notar i Sønderborg Canutus Knutzen 1620 efter Skomagerlavets Anmodning foretagen Afskrift af Skraaen, som Lavet ikke mere kunde læse. Efter denne næppe helt igjennem heldige Fornyelse er Originalen sikkert bleven lagt til Side, og Skraaen kjendes formentlig nu kun i Canutus Knutzens Notarialinstrument, der lyder saaledes:

Kund und zu wissen sey hiemit jedermänniglich über dass im jahre tausend sechshundert sechs unde zwanzig am tage exaltationis crucis, war den 14. Septembris, vor mich endsbenannte kaiserlichen notarium alhie in Sonderburg erscheinen seyn die ersahmen bürger und aelterleute des schusterhandwerks hieselbst und haben für sich und im namen ihrer semptlichen gemeinen amtsbrüder mir zu erkennen geben, welchergestalt ihre gildeschra, so sie vom bürgermeister und rathmannen hieselbst unter gemeinen stadt-insiegel haben und gebrauchen, altershalben und durch langen gebrauch in schriften wäre unleserlich geworden, und dennoch gleichwobl des amptes gelegenheit erførderte, dass solcher brieff oftermals abgelesen werden müsste, mit bitte ich wollte ihnen solches briefes glaubwürdige copey unter meiner hand und petschaft mittheilen, sich davon ihrer notdurft nach habend zu gebrauchen. Wann mir dann ermelte ihre gildeschra von ihnen, den älterleuten, vorgezeiget worden, ich auch in augenschein befunden, dass sie dieses begehrens von nøthen gehabt, als habe ich ihnen derselben mit fügen nicht versagen kønnen, sondern tragenden meines notariat-ampts wegen gewehren müssen, und lautet solche ihre gildeschra von worten zu worten, wie folget: [Her følger den ndfr. trykte Skraa]. Dass nun diese jetzt beschriebene copey mit ihrem wahrhafftigen und unmangelbahren original briefe durchaus gleichlautendt sey und von wort zu wort übereinstimmt, dessen in urkundt habe ich Canutus Knutzen Sonderburgensis auss rømischer kaiserlicher majestät macht und gewalt offenbahren und am hochløblichen kaiserlichen cammergericht zu Speyer immatriculirter notarius, dieselbe nicht allein mit eigener handt abgeschrieben sondern auch mit dieser meiner supscription und gewähnlichen pettschafft versiegelt und bekräftiget als hierzu sonderlich requiriret und erbeten. Actum Sonderburg anno et die ut supra.

Canutus Knutzen.

(L. S.)

Pro vera copia
Hans Lassen Rathsverwandter.

In gottes nahmen amen.

Desset nageschreuen is de gildeschra und beleuinge des schomakes (!) und gantzen amptes Sünderborgh.

1. Int erste, kümpt dar ein fromd[1] knecht, he sy düdsch edder dänisch, he schall hebben breve, dat he echte

[1] *Her staar »fram«, der i og for sig giver en Mening.*

und rechte sy gebahren von erlicken, framen lüden, isset he sick wolde vorandere. Weret ock, dat he sick voranderet hedde thouorne[1], so schall he dem gelicken sowohl bewisinge bringen van sine werdinnen alse vor sick sülven; isset dat he sik nicht vorandert hefft, so seh he, wehmen he by der handt nimbt[2]. Werdt he des werdig, so schall he borgen setten alse twe brøder uth unsem laghe tho geuende iiij tonnen beers und twe dage køste mit twe ferschen richten, botter und käse; ock schall he geuen vor den ingang veer mark redet geldes in de büssen; wennes he dat ampt eschet, den schall he brødern geuen ein ton beer.

2. Item, de unse ampt will winnen, de schall dohn twe køste, de ingank unde rechte gherde.

3. Item, unses amptes kost schall wesen des negesten[3] sonndages na sünde Jacobs dage[4], und dat par volckes schall geuen tho recht gherde ij schip[punt] garsten, und up den suluisten dagh schall ock geuen dat par volckes einen schilling tho tidt gelde, unde de twe jüngesten brøder schølen wesen denstafftig deme laghe.

4. Item, dessuluig mandages darnegst schall man beghan süster und broder, beede lauendich und doden, dar ein isslich broder undt süster schall wessen tho offerende sin eghen geldt in sinen besten klederen by sinem høgesten[5] brøke.

5. Item, steruit dar ein broder edder süster, de schall geuen iij *schilling* tho testamente (!) tho wasse; stervet ock en süster off enem vnsem broder, unde he denket sik wedder tho vorandrende, so schall he vor sine werdinnen geuen twe tonnen beers unde ein fersch richte, speck, botte[r] unde kässe unde ein[6] pundt wasses, so ferne he unses geldes werdich sy.

[1] *Her staar »thømne«.*
[2] *Dette Ord er en Gisning.*
[3] *Her staar »wegesten«.*
[4] *D. e. Jakobsdag den 25. Juli.*
[5] *Her staar »frynsten«; s. »høgesten« i §§ 6, 7, 12 flg.*
[6] *Her staar »sin«.*

6. Item, wenne[1] ein broder edder süster stervet, so schollen alle brøder edder süsteren folgen no tho grauen und offeren unde bliuen dar ock so lange, de kule bedecket is, bi den høgesten brøke, dass[2] is ein tonne beers undt twe marck wicht wasses.

7. Item, schleit ein broder edder süster den andern broder edder süster, de schall sik ersten versøhnen mit der herrschup unde darna mit dem rahde, unde willen [wy] ehne ock nicht lenger holden vor unser broder edder süster, sondern he betere unsem laghe sinen høgesten brøke vor genømet.

8. Item, gift ock de ene deme andern quaden worte, de dar ghan an gerüchte und ehre, he schall brøken den sülvesten brøcken.

9. Item, wert et dat enem broder vorbrannte sin huss, so schall ein isslich broder ehm geuen ene drage schouen[3], ein stige latten undt twe dage arbeiden.

10. Item, ein schomackers kindt schall hebben ein halv ampt fry, nimpt de søhne ein schomakers dochter edder de dochter den søhne, so schollen se hebben en fry ampt.

11. Item, so schall nemandt unses ampt brucken, sunder he sy broder, edder he hebbe dat mit unser broder willen.

12. Item, wer dar falsch werk macket unde kümpt vor das ampt, de aldermann schall dat nemen unde geuen dat umme godes willen, de hendtdadige schall beteren den høgesten brøcke.

13. Item, we dem andern vorkoep deit, dat sy wat det sy, he schall dat beteren vnsem ampte unde ock den brøderne.

14. Item, weret dat de oldermann unde schürmann

[1] *Her staar »wemme«.*
[2] *Her staar »ass«.*
[3] *Her staar »schaun«.*

køfften edder køpen tho des ampts behoeff peck, tallig edder honnig[1], we dar wass nimpt, dat schall bethalet wesen in vertain dagen by sinem høgesten brøcke.

15. Item, we dar biddet geste in unse lach, dohn se wehme vordreth edder schaden mit wort eder mit wercken, umme des willen he dar kamen is, de schall vor ehm beteren den høgesten brøke.

16. Item, isset dat de ene broder dem andern schuldich is, edder süster, de schall ehn ersten vorklagen vor dem ampte; deit he dat nicht, he schall darumme brøkafftig sin.

17. Item, so hebbe wy des jahres to twen tyden de gildesteuinge, de ersten rechten gerde[2] tho sünte Jacobs dage, den andern up sünte Marten[3], unde de scholen wesen in eines schomackers huss und anders nirgen; wo dar nichten kümpt, schall beteren[4] sinen høgesten brøke; løpt ock we van dar sunder orloff edder mit quadem mode, schall beteren[4] den høgesten brøcke.

18. Item, welker broder stode up uth siner banck und ginge in der süster banck und dreue dar ungemack, de schall dat beteren[4] na gebøhr.

19. Item, werdt enem broder ein ticht thogelecht, sin broder schall ehm, der ticht het, verwehren, so ferne he recht hefft, edder geuen ehme negen penning unde bliven siner quitt.

20. Item, we dar gheit uth unsere laghe, wen unse lach betenget is, tho beer edder in spele, und nimbt sines laghes nicht wahr, schall brøcken j tonne beers und eine markwicht wasses.

21. Item, denet ein bedderff[5] knecht, de schall geuen ij penning tho tidtgeldt tho veer tiden in dem jahre; isset

[1] *Her staar »hennig«.*
[2] *Her staar »gende«.*
[3] *D. e. den 25. Juli og 11. November.*
[4] *Her staar »beterne«.*
[5] *Her staar »beddarff«.*

sacke he vorsteruen, der deme so hefft gedahn, scholen we ehme tho graue folgen lick unsem egen broder.

22. Item, wehret dat ein knecht denede tho danke ein unsen brøderen sine rechte tide uth und kønde denn sin lohn nicht kriegen mit willen, so schall he klagen dem oldermann, unde de schall machen sinen willen, und unse broder schall dem oldermann wedder geuen dubbelt geldt by sinem høgesten brøke, edder he hebbe dat mit sinen willen.

23. Item, isset dat tho unsem brodere kümpt ein knect unde[1] secht ehm denst tho enem tydt, unde holt ehm dat nicht, so dat he dar schaden ouem nimpt, mach ehme nasenden breue vnde bodeschap, dat ergste he kann.

24. Item, unser ein schall dem andern nenen knecht affmeden ehr der rechten tidt.

25. Item, quemet dat ein knecht, de unse ampt begehrde tho lerende, de broder, de ehme annamet, schall vor dem knecht quitt wesen, vor sine lehrekøste schall he geuen xxiiij *schilling*.

26. Item, nemand in unsem ampte schall hüd barken edder scho neigen, sunder dat he sin egen weret; dat dar we ouer funden würde, so schall he vnse ampt wedder[2] van nye winnen edder dat ampt schall he entbehren unde nicht lenger werdich wesen.

27. Item, weret dat de oldermann undt schürmann boden senden dem jüngesten broder, so dat he allen brøderen schall tho seggen, dar dem lage macht anne wehre, unde vorsethe dat, so dat idt bewisslick wehre, schall beteren j tonne beers und ein markwicht wasses; weret ock, dat he enen thosede, unde queme nicht tho rechten tidt, brøken schall he ix penninge in unsem laghe.

28. Item, wehret ock, dat de ene broder spreke in des andern broders worden unde nicht tho rechte wolde

[1] *Her staar »sunde«.* [2] *Her staar »vedder«.*

høren, wann he orloff beden hadde van dem oldermanne, alss sik dat gebøret, he schall beteren[1] eine markwicht wasses.

29. Item, ock schall hir nemandt indt landt scho fohren, de he denket tho verkøpende, edder in wat wyse dat sy, behaluen tho dren tyden alss hir denne int landt jahrmarkede sindt; deit dar wohl entbauen, de schall der scho missen[2], unde de herrschup will ehre brøke nicht vergethen.

30. Ok schall nen schomaker am lehne Sünderborgh in Alsen belegne nen scho neigen ock nene hüde barken, ane he winne unse ampt unde [deit] de daruor verschreuen is. Will he nicht tho Sünderborgh wanen, so bliue he, dar he is, unde [deit] de jahrlickes, so ein isslick broder dohn magt na uthwissinge dissem schragen[3]; deit he des nicht, dar will de herrschop wohl tho dencken, und wess he van ledder edder schoen rede hefft, dess schall he quit ghan.

31. Item, ock schall nen knecht, de hir int ampt kümpt, mit jemande scho neigen, dat[4] sy denn mit enem vnsere broder tho Sünderbourgh, edder dat sy mit willen unser ganzen ampts brøder; deit dar wohl entbauen, de schall na erkanntnisse des høuetmands unde unser allen na høgeste brøcke betheren.

Dat disset so ghan, beleuet unde vorhandelt is in jegenwerdigheitt des ganzen rahdes unde des düchtigen Jiren Reventlauen, tho der tydt amptmann tho Sünderborgh, und der mer guden mann ock geistlicken persohnen alss herr Johan Groten, kereckherrn tho Sünderborgh, herr Johan Stuten darsuluest nunc[5] vicarius, unde herr Johan Wieth, officialis[6] ibidem, hebben wy borgermeister unde rathmanne vorgeschreuen vnse ingesegell heten wittliken

[1] *Her staar »beterne«.*
[2] *Her staar »wissen«.*
[3] *Her staar »schrangen«.*
[4] *Her staar »hat«.*
[5] *Her staar »neich«; Rettelsen er tvivlsom.*
[6] *Her staar »officiarius«.*

hengen von dessem breff, de gegeuen und schreuen is[1] na der borth unses herrn dusend veerhundert darna am achte unde achtigsten jahre am donnersdage negest vor der ledelweken[2] etc.

46.

1489, 31. Marts. Tingsvidne om, at en Gaard i Ystad er skjødet St. Jakobs Alter i Byens Fruekirke, saaledes at Byens Skomagerlav derfor skal holde en evig Messe ved det.

Trykt efter Haandskriftet »Beskrifning öfuer Staden Ystad författad af Georg Henric Bæyer, Medic. Doct. och Stads Phys. år 1793« (S. 82—83), der tilhører Ystad Magistrat, jfr. N. C. Psilander: Ystads Historia, 1858. Den, som det vil ses, stærkt forsvenskede Afskrift, er næppe tagen efter Originalen, skjöndt denne muligvis den Gang var tilstede. Dr. B. siger nemlig (sst. S. 80), at det tjener Byens »Skomakare-Embet« »till stor heder och beröm«, at det har bevaret sine gamle Skrifter, men at det yderligere har strakt sin »omtanka« til at faa dem omskrevne »på et tydeligare språk«, da de ikke af Alle kunde læses og forstaas. Hvad der er bevaret, er efter Dr. B.'s Afskrifter dog alene mindre Breve, hvoraf kun det her meddelte er ældre end 1536, en Skraa fra denne Tid meddeler han ikke. Naar det S. 70 hos ham hedder: »Skomakera Gillets bref är skrifvit år 1496, men smedernes måste vara langt älldre, som någorlunda inhämtes af deras gamla documenter«, er Skomagere og Smede (s. ndfr. 1496) formentlig forvexlede. Sikkert synes det i ethvert Tilfælde, at Lavets Segl endnu den Gang var bevaret. Dr. B. meddeler, at deri saas: »3ne musslor med en klyfd örn ofvan på samt inunder Ystad och omkring randen Sanctus Jacobus Major«. Paa et nu manglende Blad i Manuskriptet (S. 170—1) var det aftegnet ligesom det Segl, som Lavets »gesäller« førte: »en jungfru med et hus på handen och denna inscription omkring randen S. Societatis Ste Gertrudis«. — Under den her meddelte Afskrift er antydet 6 Segl, men efter de i Brevet nævnte Navne skulde der være 7. — S. 82 gjör Dr. B. Brevets Aar til 1480, men S. 71 har han rigtigt 1489.

Alle männ, detta bref ser och hører läsas, hälse vi Palme Jenson, byfougd udi Ysted, Peder Hwid och Nills Jensen, borgmästare, Skiper Oluf och Henning Margrefue,

[1] *Her staar »et«.*

[2] *Palmesöndag, der begynder Lidelsesugen, faldt 1488 paa den 30. Marts.*

rådmän, Boo Elisen och Oluf Bråme, borgere i samme stad, evinnerlig med gud, giøre vitterligt før alla närvarande och tillkommande med detta vårt øpna bref, at år efter guds børd tusend fyre hundrede fyr sins tiufve på det[1] 9de en tisdag nest efter midfaste søndag[2] vore vi på Ysteds by-ting med månge flere dannemänd, som då ther närvarende vore, hørde och såg, at beskedelig mand Ingel Jensson, vår medborgare, skiøtte och afhände på beskedelige mans Mårten Jenssons vägnar af Wefuerydh, hvilken var føre*neffn*de Mårten Jenssons nästa arfvinge, eftersom Mårten Jensson i hans frie välmagt undte och gaf med hans käre hustrus råd och tillåtelse och alle fränders samt arfvingers samtycke och gode villje før alle deris själars beståndelse skuld hans gård och egendomb liggende i føre*neffn*de Ysted på Norre-gatan västen for byssträte och tvärt ofuer gatan emot den gård, Nills Stibs udi bor[3], till *sancte* Jacops[4] altar i vår frue kyrcka udi Ysted, som er skomagernes altar, till evinnerlig ägo ifrån alle føre*neffn*de Mårten Jenssens arfvinger, hans siäl gud hafue, med s . . . . . yttermera skäll, at the, som åldermän och føreståndare ere i *sancte* Jacops[4] lag, som kalles skomagere lag, skal lade hålle en evig mässe for fore*neffn*de altar huer tisdag i vecken till evig tid gud i himmelrig och *sancte* Jacop till loff och føromrørde Mårten Jenssens, hans hustrus och barns själar så och alle christne själar till ro och lisa. Item sker ochså, hvilket gud førbjude, at førenämde gudz-

[1] *Her staar »den«.*

[2] *Midfaste Söndag, 4de Söndag i Fasten, faldt 1489 paa den 29. Marts.*

[3] *Her er indskudt følgende Parantes: »(och lärer vara samma gård, som nu bebos af snickaren Bråck den älldre, hvilken visar denna inscription öfuer gamla dörren: anno Domini MDLXXIII lod Anders Jenssen och Stenkill Lauridsen bögge thenne Laugshus, ted Gud bevare).« Det er, skriver Dr. B., Gaarden Nr. 357 paa Nörregade i Kvarteret Louise, der bevaredes som Lavshus »tills ungefär 60 år tillbakars.«*

[4] *Her staar »Jecp«; et Originalens Forkortelse skulde være læst Jacop, fremgaar af Lavets Segl, s. de indledende Bemærkninger foran dette Brev.*

tjenst nedlegges och ej hålles, då skall førenämde Mårten Jenssens arfuinger med borgmästeres tillhjelp fullmagt hafua at tilltala førenämnde åldermänd och føreståndare, at omrørde gudstjenst uppehålles och ej nedlegges, så framt de villja njuta førbemälte gård och de articlar, som føreskrefne stå. Till yddermera vittnesbyrd och beständig varelse, hänge vii førenämde vårt insegel nedan før detta vårt øpna bref, datum ut supra.

47.

1490, 26. Novbr. Graabrødrene i Flensborg tilsige Byens Maler-, Guldsmede-, Snedker- og Glarmesterlav Vigilie- og Messetjeneste.

Brevet gjengives efter H. C. P. Sejdelins Diplomatarium Flensborgense (I, 1865, S. 689—91), da det til Mariekirken i Flensborg hørende Arkiv' hvori det originale Pergamentbrev skal findes, og som gjemmes i selve Kirken, er i uordnet Stand. Graabrødreklosteret i Flensborg stod ligesom Graabrødreklostrene i Kolding, Tønder og Slesvig under Ribe Klosterets Overbestyrelse eller Custodie (s. J. B. Daugaard: De danske Klostere i Middelalderen, 1830, S. 21).

Ik broder Clawes Smyter, custos der custodien van Ripen vnde gardian bynnen Flensborch, bekenne vnde betughe apenbar vor allesweme, dat ik myt vrigen willen vnde wolberadens modes vnde ok myt willen vnde vulbord alle myner brodere bynnen Flensborch thoghelathen hebben vnde jeghenwardighen tolathen vnde endrechteliken auerene gheworden syn myt deme ampte der meelere vnde goltsmeden vnde der snytteker vnde glasemakere bynnen Flensborch, dat se samptliken endrachtlikenn hebben ghestightiget ene vullekamen brodersschuppe an vnseme kloster Flensborch, vnde dar denne tobiddende vor sustere vnde brodere, de dar uth uorstoruen syn vnde noch namals uth steruen, dar de suluen alle myt erer brodersschuppe

ene schone taffele ghemaket hebben an vnseme kloster vor der kôr dôre harth by deme sacramente; vnde ik broder Claus vorben*omeder* vnde myne brodere scholen alle jar suster vnde brodere beghan ame denste gades an vnseme kloster myt vigilien vnde myssen to twen tiiden; de ene beghenckenysse schal wesen des anderen daghes na sunte Lucas daghe[1], so de broder vnde suster tosamende ethen, vnde de andere beghenckenysse amme daghe sunte Loyen na myddensummer[2]; vnde vor islike beghenckenysse my vnde mynen broder nicht mer to gheuende, men to isliker beghenckenysse scholen brodere vnde sustere denne tor tiid offeren by der brodersschuppe broke. Vortmer weret auer sake, dat dar wol steruet van den broderen vnde susteren der vorbe*nomede*n broderschupp an god den heren, so schole wy se began an vnseme kloster myt vigilien vnde myssen vnde dar ok nicht mer vor to hebbende also van eneme isliken broder vnde suster dat offer. Weret auer sake, dat myne nakomelinghe gardian efte brodere sodane beghenckenisse nicht wolden holden vmme sodane offer, so vorscreuen steyt, so hebbe ik broder Claus vorben*omeder* vnde myne brodere der brodersscupp vorben*omet* ghegund, dat se sodane taffelen vth vnseme kloster Flensborch mogen wedder uth nemen vnde setten se in der stede gades, wor id eme alderbeqwemest is, dat de denst gades van der broderschupp nicht na onbliue. Disses to groter witlicheit, bekantenysse vnde beleuynghe hebbe ik broder Clawes Smyter myn inghesegel witliken hengen heten nedden an dessen breff, vnde ik vnde myne brodere bynnen Flensborch bekennen vnde betughen, dat alle artikele vnde stucke an vnser jeghenwardicheit so schen syn vnde toghelathenn vnde beleueth in aller mathe vnde wise, so vorscreuen steit. Desse to groter witlicheit vnde tuchnisse hebbe wy vnses gardianus vnde conventes inghesegele ok

[1] *D. e. Lukasdag den 18. Oktober.* [2] *D. e. den 25. Juni.*

myt wyllen henghen heten nedden an dessen breff, de ghegeuen vnde ghescreuen is na der bort Cristi vnses heren veerteynhundert jar dar na in deme neghentigesten jare amme vrigedaghe na sunte Katherinen der hilligen juncfruwen [1].

48.

1491. Byfoged, Borgemestere og Raad i Roskilde give Byens Smede Artikler.

Haandskriftet, der ejes af Roskilde Smedelav, er et lille 36sidet Pergamenthaandskrift, sammenlagt i eet Læg. Siderne er 12 cm. brede og 16 cm. höje. Heftet ligger løst i et Pergamentomslag, som det tidligere har været syet sammen med og desuden, saa vidt det kan ses, været fæstet til med en Seglrem. Heftets samtlige 18 Blade ere nemlig tilligemed Omslage, forneden og paatværs af Sammenlægningsfolden gjennemskaarne med et 2½ cm. bredt Snit, hvori en Seglrem formentlig har været anbragt. Den er nu borte tilligemed Roskilde Bys Segl. T'et, hvormed Skraaen begynder, er malet rødt. — En Afskrift med Langebeks Haand findes i det store kgl. Bibliotek (Kallske Saml. 4°, Nr. 559). Sammesteds (Ny kgl. Saml. 4°. Nr. 1345 bd.) findes to i Nutidens Sprog tagne Gjenparter uden Værdi. Den første er skrevet og »rettet« efter det originale Haandskrift; den er dateret »Roskilde, den 5. December 1801« og underskreven »Kall« og »Aarestrup«, formentlig Læge i Roskilde M. W. Kall og Kjøbmand, Stadskaptajn J. J. Aarestrup, der attestere, at Afskriften er »ligelydende med det paa Pergament skrevne original Document, som ved Lauget bevares« Den anden er en Afskrift af den her nævnte Afskrift; den er dateret »Kiøbenhavn. - Aug. 1844« og er tagen af M. W. Kalls Sön Kammerraad, Dr. jur. J. C. Kall, der har haft den »verificerede« Afskrift »udlaant af Landsoverretsprocurator Borup, der har bevaret den«. Det er formentlig denne hans Afskrift, der er opført i Avktionsfortegnelsen over hans efterladte Bibliotek, 1858, S. 4 Nr. 15. — Skraaen er tidligere trykt i C. Nyrops »Fra Roskilde Smedelavs Lade« (1886, S. 45—54). — Haandskriftet har ingen Paragraftal.

Anno D*omin*i Mcdnonagesimo primo.

Thenne skro haffue wii He*nn*yng Jenss*øn*, byfogh*et* her i Roskildhe, och Jenss Kruse, Olaff Jeips*øn*, borghemester*e*, och alt radeth i sa*mm*e stædh, alle m*eth* villie och samtycke

[1] *Katerinesdag, den 25. November, faldt 1490 paa en Torsdag.*

giffuet och vnt haffu*er* alle bolsmedh*er* och cleyensmedh*er* och kellesmedh*er*, som bygghe och bo i th*e*nne stadh Roeskildhe, och alle the, so*m* ville bygghe och bo her æffth*er*, pa th*et* at the mwe alle th*er* aff forbædræss och holle the*ris* lagh och gylle vedh ræth och skæll i alle modhe, och skulle for*screff*ne æmbytzme*n* i for*screff*ne gylle holle th*e*nne skro stadelighe och fasth alle thesse for*screff*ne article, som her æffth*er* sc*reff*u*et* star.

1. Først skicke wii, at alle bolsmedh*er* och cleyensmedh*er* och kællesmedh*er*, so*m* wille bygghe och bo i th*e*nne stadh Roskildhe, the skulle alle varæ i th*ette* gylle, och the skulle bed*is* till lagheth i thw fardinge aar, før en the bliffue brødræ, och huilken so*m* bliffu*er* brodh*er*, tha skall ha*n* swerye i gylles huss for old*er*ma*n* och stolssbrødræ och for alle brødræ, at han vill stadelighe och ræth holle the*n*ne skro och ey fornædhræ he*n*ne i nogh*er* modhe.

2. It*em* skicke wii, at huilken bollsmedh, so*m* bliffu*er* broth*er*, han skall gøræ hanss mesth*er* g*er*nyngh, som skall varæ een byndøxe och een spaadhe och een hesthsko, och then skall han gøræ aff tre ossmwndhe och m*eth* tre hyldhe.

3. It*em* skicke wii, at ær han cleyensmedh, tha skall ha*n* gør*e* hanss mesther g*er*nyng, som ær een slæthhaghe och eeth par bondhe spooræ och eeth laasebladh.

4. It*em* ær han kellesmedh, tha skall han gøræ hanss mesther g*er*nyngh, so*m* skall varæ een halffthønne kedhell.

5. It*em* skicke wii, at thesse for*skreff*ne æmbytzme*n* skulle gør*e* ther*is* mest*er* g*er*nyng inne*n* eeth aar, æffth*er* the bliffue bome*n*, och nar som the gør*e* ther*is* mest*er* g*er*ny*n*gh, tha skall oldh*er*ma*n* vtwællie iiij brødræ aff sa*m*me æmbydhe, the skulle var*e* hooss och see th*er* pa, at han gør hanss mest*er* g*er*ny*n*gh, och nar so*m* th*et* ær redhe, tha skulle the thaghe then g*er*ny*n*gh till th*em* och bæræ th*et* pa stæffne for alle brødræ; ær th*en* g*er*ny*ng* væll giort vdhen straff, tha ær th*et* got; ær hwn icke væll giort, tha skall

then brodher vandræ pa ny, indh till han kan hanss æmbydhe væll, och nar som han gør hanss mester gernyngh, tha skall han giffue the iiij brødræ øll for sex β och madh ther till.

6. Item skicke wii, at nar noghen bliffuer brother, tha skall han gøræ alle brødræ och søsthræ een kosth meth try fadh salt madh och tre færske rætther och brødh och smør och osth och hwedhebrødh och kagher, som ther till høer, och tre tønner øll, och skall han gøræ then kost een dag, och skall han gøræ then kost innen dag och aar[1], æffther at[2] han bliffuer brother, och skall han sye oldherman till xiiij daghe tilforn[3], och skall han giffue een skool till[2] gylleth saa godh som j β och een β *grot* till stollen och ij mark vox och hwer søsther ij mark vox.

7. Item skicke wii, at ther skall thwo radmen till koress, som skulle altiidh vare paa stæffne meth them och hielpe hwer brother ræth och skæll, och the thwo radmen skulle vare ath alle kosthe meth them, som the gøre.

8. Item skicke wii, at byfogheden och borgemesther the skulle varæ at alle kosther meth them; saa skall och theris skropresth varæ.

9. Item skicke wii, at nar noghen kosth gørss, tha skall skropresthen holle en messe annen daghen, och hwer brother och søsther skall offre hanum een pennyngh; hwo thet forsømer, tha skall han bødhe j *grot*, vdhen han haffuer ræth forfaldh.

10[4]. Item skicke wii, at the skulle ladhe holle en mæsse hwer vghe om aaræth *sancti* Leonis till hether och ære, och nar som theris laghe drik ær, tha skall hwert sysken giffue ij pennyngh till at lønne messerne meth.

[1] *Foran »aar« er først skrevet »ar«, som er udslettet.*

[2] *Er skrevet til over Linien.*

[3] *Foran »tilforn« staar et udstreget »till«.*

[4] *I Marginen udenfor denne Paragraf er med senere Blæk skrevet vistnok et »N«. Det Samme er Tilfælde udenfor §§ 12, 17, 19, 31, 38 og 39. Betydningen heraf er ikke klar.*

11. Item skicke wii, at nar som theris laghe dryk ær, tha skall alle brødræ vare ther hooss, vdhen han ær i loligth forfaldh, tha skall han hæntthe hanss øll hiem eller och mystædh.

12. Item skicke wii, at ænghen smedh, som kommer till thenne stadh, maa øwe hanss æmbidhe, før en han haffuer thet meth byfoghedenss, borgemesthers och radenss och alle brødress villie och samtycke.

13. Item skicke wii, at huilken brother, som bliffuer vtwalt till oldherman, och vill han ey vare, tha skall han giffue brødræ en tønne øll, och huilke brødræ, som bliffuer vtwoldhe till stolssbrødræ, och ville the ey vare, tha skall hwer giffue ½ tønne øll; och skall altiidh vare en oldherman och ij stolsbrødræ.

14. Item skicke wii, at alle brødræ skulle haffue fuldmakt at sætthe theris swenne oldherman fore.

15. Item skicke wii, at hwer brother skall gøræ en tiidh gærdh, och han skall redhe gylles husseth meth hywndhe och clædher och may och græss om sommeren, och om vynttheren meth lyws och kwll och vedh, och han skall skæncke; gør han saa, at ther ær bryst, tha skall han gøre follesthe och bødhe en fardyng øll, och huilken brother som bliffuer tilsagt at gøre gærdh, och han førsømmer thet, tha skall han bødhe j tønne øll, och huilken brother eller søsther som bywdher nogen gæsth, tha skall gæsthen sydhe pa galbæncken och brodheren eller søstheren sydhe pa forsædeth, och huilken brodher eller søsther som bywdher vhøwesk gæst in i gylles huss, tha skall han bødhe ½ tønne øll.

16. Item skicke wii, at huilken brother som kommer systh i gylleth, han skall vare dæn, indh till en annen vordher brodher; forsommer han sik nogheth, tha skall oldherman och alle brødræ sætthe hanss bødher; och skall han thaghe gyllens lywss och skoolle vare, och gøre redhe ther

for*e*, och bliffu*er* noghen skooll borthe, tha skall ha*n* giffue thwo for en, och han skall var*e* oldh*er*ma*n* hørygh och lydig for*e* pa gyllenss væghnæ, och ha*n* skall sye brødræ till at ko*m*me till stæffne och till messe och till lygh och a*n*neth, so*m* gylleth lygg*er* makt vpa.

17. It*em* skicke wii, at huilken brodh*er* so*m* gør gærdh, han skall giffue skrop*re*sth och oldh*er*ma*n* och stolsbrødræ madh, mædhen then dryk ær, och skulle the drycke friit i alle drycke for ther*is* æmbydhe skyldh.

18[1]. It*em* skicke wii, at huilken p*re*sth so*m* ær ther*is* skrop*re*sth, ha*n* skall varæ i ther*is* gylle m*eth* them och gøre skæll och ræth i alle modhe so*m* en a*n*nen broth*er* bodhe kosth och ygang, mædhe*n* ha*n* skall icke var*e* dæn.

19. It*em* huilke iiij brødræ so*m* systh ko*m*me i gylleth, the skulle pridhe gylles lywss hellieleghe*m*me dagh[2] och bæræ them omkryng *sanc*ti Lucii kyrkegardh helielegheme dagh[2] och *sanc*ti *tr*initat*is* søndag[3]; huilken so*m* th*et* forsø*m*mer, han skall bødhe j ꞵ.

20. It*em* skicke wii, at huilken brodh*er* aff for*skreff*ne æmbydhe so*m* far h*er* aff bye*n* och ær ha*n* aff by thw samfældhe aar, och vill han hydh till byen igheen at bo, tha skall han gøre fult aff ny i gylleth, vdhen hanss mesth*er* g*er*ny*n*gh, then ær ha*n* frii foor*e*.

21. It*em* huilken broth*er* ell*er* søsth*er* so*m* ær tillsagt at voghe ower syn gyllbroth*er* ell*er* søsth*er*, och han for-

[1] *I Marginen udenfor denne Paragraf er med en Haand fra det 16. Aarh. skrevet: »non debet scribere«. Det Samme staar ud for § 19, ligesom ud for § 30 »non debet«. Dette kan være Mærker til Brug ved en Afskrift af Skraaen efter Reformationen, da disse Paragrafer have et stærkt katolsk Indhold, men det skal dog bemærkes, at der er andre Paragrafer af lignende Indhold, som denne Tilföjelse ikke findes ved. »Non hoc« staar der ved §§ 24, 38, 39 og 40, men det er strax klart, at det maa være andre Hensyn, der her gjøre sig gjældende. Det er endelig sikkert rene Afskriver-Hensyn, der have dikteret »hoc habeo« ved § 45, »Hab.« ved §§ 35, 37, 41, 47 og 48, og »Ha« ved § 43.*

[2] *D. e. 2. Torsdag efter Pinse.*

[3] *D. e. Söndagen efter Pinse.*

sømmer th*et*, tha skall han bødhe j ℔, vdhen han haffu*er* ræth forfald; ko*m*mer ha*n* ey til lygheth, før en th*et* bærss vdh aff husseth[1], tha skall ha*n* bødhe en hwydh; ko*m*mer han ey till messen, tha skall ha*n* bødhe j ℔; ko*m*mer han ey till graffwen, før en lygheth jord*is*, tha skall ha*n* bødhe ij ℔[2].

22. It*em* huilken broth*er* so*m* ey ko*m*mer bethydhen till stæffne, om hanu*m* vordh*er* tilsag[t], tha skall han bødhe j hwydh; ko*m*mer ha*n* icke till stæffnæ, tha skall ha*n* bødhe j ℔, vdhen han ær i r*et* forfaldh, och ha*n* kan th*et* bewisse.

23. It*em* huilken broth*er* ell*er* søsth*er* so*m* ey betall*er* hanss dryck ell*er* och a*n*neth, so*m* ha*n* ær gylleth skildug, och ha*n* betall*er* ey inne*n* then tiidh, so*m* oldh*er*ma*n* læggher hanu*m* for*e*, tha skall ha*n* betalle dwbælth, och oldh*er*ma*n* skall haffue makt at thaghe hanss pant th*er* for*e*.

24. It*em* huilken broth*er* ell*er* søsth*er* so*m* ey giffu*er* oldh*er*ma*n* lydh, nar so*m* ha*n* tall*er* for*e*, han skall bødhe j ℔.

25. It*em* huilken so*m* gør syn gyldbroth*er* saar i gylles huss, han skall bødhe emodh hanu*m* æffth*er* oldh*er*ma*n*tz och brødræss sielse, och han skall giffue brødræ en t*ønne* øll; slar ha*n* hanu*m* en kyndhest i gylless huss, tha skall han bødhe emodh hanu*m*, so*m* for*e* ær rørth, och giffue brødræ *½* t*ønne* øll; slar han hanu*m* a*n*nenstædh, tha skall han bødhe emodh hanu*m*, so*m* for*e* ær rørth och giffue brødræ en fardingh øll; gør han hanu*m* saar a*n*nen stædh, tha skall han bødhe, so*m* for*e* ær rørt, och giffue brødræ *½* t*ønne* øll.

26. It*em* huilken so*m* slar syn gylbrodh*er* i hiell, tha

[1] *Her er med en Haand fra det 16. Aarh. tilskrevet: »til graffuen«. Ved en løst trukken Streg under Linien, der ender med »tha skall han bødhe en hwydh«, er det ligesom antydet, at den øvrige Del af Paragrafen ved en Oplæsning eller Afskrivning ikke skulde medtages, og at det er Bestemmelsen om Messen, som der herved særlig er sigtet til, fremgaar af to Streger, der udskiller Ordene »messen tha skall han bødhe j ℔«. I Marginen her udenfor er tilskrevet »ij ℔«.*

[2] *Foran »ij ℔« staar »ij hwydh«, som igjen er overstreget.*

skall han dryffwes vt aff gylleth och aldrygh komme ther indh igheen, vden thet ær meth alle brødræss villie och samtycke; och huilken brodher som gør thesse forskreffne article vedh syn gylbrodher, tha skall han bødhe till kronnen och till stadhen æffther loghen.

27. Item huilken som bespotther syn gylbrother eller søsther eller taller hanum eller henne ylle till i gylles huss eller annenstædh och thet kan bewisses, tha skall han eller hwn, i hwo thet gør, bødhe emodh then annen æffther oldhermantz och brødræss sielse och gyffue brødræ ȷ tønne øll.

28. Item huilken som drycker, saa at han spir i gylles hus, han skall giffue brødhræ ȷ tønne øll; drycker han saa, at han spir i gylles gardh eller pa hanss hiem vey, tha skall han giffue them en farding øll.

29. Item huilken brother eller søsther, som bepysser syth sædhe, han skall giffue brødhræ ȷ tønne øll; huilken som pisser pa then annen, han skall och bødhe ȷ tønne øll, om han gør thet meth villie.

30. Item huilken brodher eller søsther som ey ær næruerendis, nar som wii quædhe sancti trinitatis mynne och jomfrv Marias och sancti Leonis, tha skall han bødhe en hwydh, vdhen han ær i ræt forfaldh; och huilken som ey thagher hanss hætthe aff, tha skall han bødhe j hwydh.

31. Item huilken som ey giffuer oldherman lydh, nar som han taller fore, tha skall han bødhe ȷ tønne øll.

32. Item huilken brother eller søsther som kommer for brodhe, och vill han ey bødhe, som oldherman och brødræ sye hanum fore, thet ræth och skæll kan være, tha skall han bødhe dwbælt ther for.

33. Item ælther noghen brodher eller søsther then annen vt aff syth sædhe, hwo som thet gør, han skall bødhe j ꝭ.

34. Item huilken smedh som smedher the leer och segler, som byfogheden och borghemesthere her i stadhen

skall haffue, och bliffue the ey[1] redhe till *sancti* Olaffs dag[2], tha skall then smedh, eller [huor] manghe the ære, bødhe een tønne øll, och huilken smedh som ey læggher hanss pennynghe vt till for*skreff*ne leer och segler innen for*skreff*ne *sancti* Olaffs dag, tha skall han betalle dwbælt.

35. Item skicke wii, at ænghen smedh eller andræ, ehwo the helst æræ eller vare kwnne, som boe innen landz eller vdhen landz, mwe føre smedie gernyngh eller kelle gernyng till thenne stadh Roskilde at sællie i nogher modhe vdhen i poskemarcketh, och i poskemarcketh tha mwe ryghenss indbiggher sællie theris eghet jernfangh i stycke-tall; bor han vdhen rygheth, tha skall han sællie i skok och i dyssyn och i hwndrath; huilken som gør emodh thesse for*skreff*ne article, tha skall oldherman och stolsbrødræ och alle brødræ haffue fuldmakt i alle modhe at thaghe for*skreff*ne gernyng till them och beholleth, och huilken smedh som ey vill ganghe meth oldherman och stolsbrødræ och hæntthe saadan smedie gernyng indh, som saa ær fall her i byen, och the bo anenstædz, som thet haffuer falt, tha skall then brother bødhe een tønne øll till alle brødræ.

36. Item huilken smedh som gør noghen gernyng for noghen man, legh eller lærdh, och han vill eybet alle then smedh for hanss arbeydhe, och han fangher hanss arbeydhe bort och lywgher at hanum, tha haffuer then smedh fuld-makt at forbywdhe alle the smedher, her i stadhen æræ, at gøre noghet for hanum, før en han haffuer forligt sik meth hanum; huilken brother her gør emodh, han skall giffue brødræ en tønne øll saa tiith, som han gør her emodh.

37. Item skicke wii, at ænghen man her i staden eller quinne skall haffue the kælle falle, som kwnne gøris her i stadhen, vdhen then, som them kan gøre och ær i thette gylle; hwo her gør emodh, tha skall han haffue for-

[1] *Langebek har »æn«.* [2] *D. e. Olufsdag den 29. Juli.*

broth the kælle, so*m* han bywdh*er* falle, til borgemeste*re* och raadh och ey gøræ th*et* me*re*.

38. It*em* vill noghen broth*er* ell*er* søsth*er* ganghe pellegrymss færdh, tha skall hwer broth*er* och søsth*er* hielpe hanu*m* ell*er* he*n*ne j hwydh.

39. It*em* bliffu*er* noghen broth*er*ss gardh ell*er* gotz opbrændh, saa at han fangher th*er* skaadhe aff, tha skall hwer broth*er* hielpe hanu*m* j ß.

40. It*em* ær noghen gilbroth*er* saa fatigh æller søsth*er*, at the formwe ey at holle gylleth ope, tha mwe the dryc[k]e friit thwo ganghe om aaret, och the skulle bedie oldherma*n* om loff.

41. It*em* skicke wii, at ær noghen æncke h*er* i stadhen, och vill noghen swen haffue he*n*ne, och hwn vill haffue hanu*m*, och han kan eth aff thesse for*skreff*ne æmbydhe, tha maa han væll haffue he*n*ne och ey bed*is* thill lagh*et* i thw fiardinghe aars, so*m* fore ær rørth; thogh skall han haffue th*et* m*eth* oldherma*n*tz och brødræss villie och samtycke, och ha*n* skal gør*æ* mest*er* gernyng och kosth och ygangh, so*m* forscriffu*et* staar.

42. It*em* skicke wii, at ænghen gilbroth*er* eller søsth*er* skall kæræ then a*n*nen for byfogh*et*, borghemesth*er* ell*er* raadh och for ænghen, ehwat sagh so*m* th*et* helst ær, før en han haffu*er* kært th*et* for oldherma*n* och brødhræ; hwo so*m* thet gør, ha*n* skall bødhe en[1] t*ø*n*n*e øll, och nar noghen broth*er* ell*er* søsth*er* kæer syn sag for oldherma*n* eller for brødræ, tha skulle the hielpe hanu*m*, thet ræth ær[2] eller my*n*ne, so*m* hanu*m* nøyes m*eth*[2], och skulle the lægghe hann*um* viss tiidh for*e*, then, th*er* betalle skall then a*n*nen, och skeer th*et* saa, at han ey betaller hanu*m* then tiidh, so*m* hanu*m* syes for*e* af oldherma*n* och brødræ, tha skall han bødhe en ß[3]; lægg*is* hanu*m* a*n*nen tiidh for*e*,

[1] *I Marginen har her en senere Haand tilföjet »tyst«.*

[2] *Skrevet til over Linien.*

[3] *Der er först skrevet »øre«, som er udstreget.*

och han ey betaller, tha skal han bødhe ij β; leggis hanum tredie tiidh fore, och han [1]ey tha[1] betaller, tha skal han bødhe iij β; leggis hanum fiardhe tiidh fore, och han ey tha betaller, tha skall oldherman och brødræ sætthe hanss bødher, hwat som han skall bødhe; vill han ey bødhe, som the sye hanum fore, tha skall han dryffues vt aff theris gylle och aldryg komme ther indh igheen, och han maa ey brughe hanss æmbyde her i stadhen ther æffther.

43. Item skicke wii, at huilken gylbrother som ey vill giffue logh meth then annen och hielpe hanum ther meth, om hanum trængher, han skall bødhe en fardingh øll.

44. Item skicke wii, at huilken gilbrodher som ey vill vndsætthe then annen innen byes eller vdhen, om hanum trengher, then sagh skall standhe till alle brødræ, hwat han skall bødhe; och han skall bødhe, som the sye hanum fore.

45. Item skicke wii, at huilken som skall vare i theris gylle meth them brother eller søsther, tha skall han vare æcthe føddher aff father och modher eller och haffue thet meth alle brødræss villie och samtycke och theris mynne.

46. Item skicke wii, at hwer brother maa ladhe hanss drengh eller och swen ganghe til hanum meth løcthe och lywss och staff, førsthe logligh tiidh ær, och hwer søsther en pyghe thet samme, och ey mwe the syddhe tilbencks; gør thet noghen, tha skall hanss hosbondhe eller husfrven, om thet ær en pyghe, bødhe i β.

47. Item skicke wii, at ænghen skall syddhe længher i æffther dryk, en op ær bancketh, vdhen han bliffuer bedhen aff oldherman eller aff stolsbrødræ; huilken her gør emodh[2], han skall bøde i β.

48. Item huilken som dragher syn gylbrother i haar i gylles huss, han[3] skall bødhe emodh hanum æffter oldher-

[1] *Der staar »eller«, men Texten fordrer et »ey tha«. Langebek har »eller«.*

[2] *Her staar »ey modh«. Langebek har »ymodh«.*

[3] *»Han« er skrevet to Gange.*

mantz och brødræss sielse och bødhe *j* *tønne* øll; dragher han hanum och annenstædz i haar, i gylles gardh eller i byen, tha skall han och bødhe emodh hanum, som fore ær rørt, och bødhe en farding øll.

49. Item skicke wii, at huilken brother som syddher i gylles huss i[1] pantzer eller meth kniff eller værye, lengher en som kniffue och wapn ære vt lywste, han skall bødhe [en][2] tønne øll.

50. Item sk[icke wii, at kom]²mer noghen brotherss swen eller dryng i gylles huss meth hanss wapn, før en op ær bancket, tha skall hanss hosbonde bødhe *j* *tønne* øll.

51. Item skicke wii, at fæsther noghen brother sik en swen, och then swen vill ey holle then brother then tienisthe, som[3] han sagdhe hanum, vden han haffuer skællig sagh eller skyllyngher till hanum, tha skall then swen giffue hanum halffdellen saa meghet, som han iætthe hanum, och vare hanum quit.

52. Item skicke wii, at huilken swen pa thesse for*skreff*ne æmbyde[4], som vill giffthe sik her i staden, tha skall han tienne her i staden i thw samfældhe aar tilforn.

53. Item skicke wii, [at][5] huilken swen som løper fran h[ans] hosbondhe, eller och han syer hanum tien[est] och ey kommer til hanum, och [han faer] aff by och till en annen køpstædh her i rygheth eller landz by, tha maa han ænghenstædh thienne, och ænghen maa holle hanum lengher, en som oldherman och stolsbrødræ och brødræ the scriffue æffther hanum, for hwat sagh som han rymdhe fore, och tha skall han komme til Roskilde igheen och gøre ræth och skæll for sik, och thet samme skulle thesse for*skreff*ne æmbytzmen gøræ andræ køpstæderis indbyggher

[1] *Foran »i« staar »meth«, som igjen er udstreget.*
[2] *Her er et Hul i Pergamentet.*
[3] *»som« er skrevet til over Linien.*
[4] *Er skrevet til over Linien.*
[5] *Flere Steder i denne Paragrafs Begyndelse er Pergamentet hullet.*

igheen h*er* i rygh*et*, om ther*is* swe*n*ne saa løpe fran them, och the fy*n*nes[1] h*er* i stadhen.

54. It*em* skicke wii, at huilken swen so*m* thien en aff thesse for*skreff*ne æmbitzme*n* hanss stæffnedag vt, och ha*n* haffu*er* ænghen sag ell*er* ræt skyllyngher til hanu*m*, och vill then broth*er* ey giffue hanu*m* hanss løn, tha skall oldh*er*ma*n* och stolsbrødræ ganghe i hanss huss och fanghe hanu*m* føllesthe aff hanss gotz for hanss løn.

55. It*em* skicke wii, at huilken swen so*m* gør hanss hosbondhe skaadhe pa*n*ne arbeydhe ell*er* i andræ modhe, tha skall oldh*er*ma*n* och stolsbrødræ haffue fuldmakt at hielpe hanu*m* ræth aff then swen, for hwat skadhe so*m* ha*n* haffu*er* giort hanu*m*.

56. It*em* skicke wii, att hwer swen aff for*skreff*ne æmbide skulle haffue [thw][2] frii mandaghe om hwert aar, then æne mandagh næsth æffth*er* poskemarcket och then a*n*nen ma*n*dag næsth æffth*er* *sancti* Oleffs dag[3].

57. It*em* skicke wii, at hwilken broth*er*ss swen so*m* lygg*er* vt affue hanss gardh om natthen, vdhen han haffu*er* looff aff hosbondhen, tha maa hosbondhen skarffwe en hwydh m*eth* hanu*m* aff hanss løn for hwer nath, so*m* ha*n* lygg*er* vdhe och æy haffu*er* loff.

58. It*em* skicke wii, at huilken broth*er* so*m* locker then a*n*nen broth*er*ss swen fran hanu*m*, før æn hanss stæffne dag ær vdhe, tha skall then broth*er* bøde en t*ønne* øll, och swe*n*nen en fardingh øll, och han maa ey haffue then swen i th*et* førsthe aar th*er* æfft*er*.

59. It*em* skicke wii, at huilken dreng ell*er* swen so*m* vill læræ thesse for*skreff*ne æmbidhe h*er* i stadhen, tha skall han giffue alle brødræ thwo t*ønner* øll, so*m* kalles læræ øll; haffu*er* han och lært for*skreff*ne æmbyde en a*n*nen stædh,

[1] »*Fra Roskilde Smedelavs Lade*« *har* »*synnes*«.

[2] *Her har Pergamentet et Hul.*

[3] *D. e. Olufsdag den 29. Juli.*

i købstædh eller pa landzby, och han ey haffuer giffuet hanss læræ tønne vt, tha skall han giffue brødræ en tønne øll, och skulle the giffue forskreffne øll vt innen[1] dagh och aar, æffther at the komme til læræ.

60. Item huilken brother som køper eth læss kwll pa gadhen, och ther ær icke flere kwll falle, och vil noghen brother haffue en tønne aff thet læss, tha skall then brother ladhe hanum haffue en tønne ther aff for the samme pennynghe, som han fik then tønne fore, eller han skall bødhe ℩ tønne øll til brødræ.

61. Item huilken brother som dragher swærdh eller kniff eller andræ wapn aff vredhe i gylles huss eller i gylles gardh, tha skall han bødhe en tønne øll[2].

62. Item gør noghen brodher, gæsth eller swen then man skadhe i nogher modhe, som the drycke theris gylle at, ehwo thet gør, han skall betalle skaden dwbælt och bødhe en farding øll till brødræ.

63. Item skicke wii, at huilken brodher som bywdher noghen gæst, och then gæsth gør noghen skadhe, tha skall then brother bødhe hanss bødher.

64. Item skeer thet saa, at nogle sagher fynnes[3] inne hooss them, som icke stander i thenne skroo scriffuet, tha skall oldherman och alle brødræ haffue makt at ræthe them, och kronenss och stadsenss retthigheedh vforsømmeth i alle modhe.

65. Item at thesse forskreffne æmbytzmen skulle stadelighe och væll holle thenne skroo vedh makt i alle modhe, som forscriffuet staar, tha ær vort stadz secreth hængt her nædhen fore thenne skroo.

---

[1] *Langebek har »annen«.*

[2] *En senere Haand tilföjer her: »endog han giorde ingen skade dermeth«.*

[3] *»Fra Roskilde Smedelavs Lade« har »synnes«.*

49.

1492, 5. Oktbr. Hertug Frederik af Slesvig og Holsten (senere Kong Frederik I af Danmark) stadfæster de Artikler, som Skomagerne i Tønder tidligere havde vedtaget indbyrdes.

Artiklerne meddeles her efter en Afskrift fra Slutningen af det 16. Aarhundrede, der opbevares i Statsarkivet i Slesvig.

Wy Frederich von Gotts gnaden erffgename tho Norwegen, hertoghe tho Schlesswigh ock tho Holsten, Stormarn vnd der Dittmarschen hertogh, greue tho Oldenborch vnd Dellmenhorst, dhoen wittlich, bekennen vnd betügen apenbar vor alsswehme, de dessen vnsen breff sehen offte høren lesen, dat wy durch sunderge gunst vnd gnade ock gade allweldich siner worden benedieden moder Marien tho loue, ehre vnd werdicheit, vnd vmme mith vorbeteringe vnd bestendicheit willen vnser stadt lüttken Tundern vnd des schomaker amptes darsuluest demesuluen schomaker ampte alle vnd isslike nageschreuen stucke, puncte vnd articule, de se vorhenn manck sick bewilliget vnd beleuet hedden vnd vns in einer zedele hebben laten auerantworden, van worden tho worden, ganth, deger vnd all in allen maete by macht tho holdende, hebben beleuet, bewillet, befulbordet vnd datsulue ambt darmede gnediglich begifftiget, begnadet vnd bepriuilegiert, beleuen, bewillen vnd befulborden, begifftigen, begnaden vnd bepriuilegieren sodehne vorbenøhmet ampt jegenwardigen in krafft vnd macht disses vnses breues; de luth der artikele is desse.

1. Int erste. Woll dat schomaker ampt vnd vnser leuen fruwen brødershup binnen luttken Tundern winnen vnd besitten will, de shall hebben nøchafftige, loffwerdige besegelde breue, dat he van vader vnde moder echte vnd rechte gebaren is vnd sick van jøget wente an de tidt høuesch vnd døgentsam geholden hefft.

2. Item kumpt dar woll van buten in, de desulue

brødershup begehrt, de shall dehnen vorhenn twe jahr mit einem vnseme amptesbroder eme woll tho willen, idt ene wehre, dat he in dem ampte nha ener schomakerschen edder nha enes schomakers dochter wurde frygende.

3. Item is dar eines schomakers sone, de det ampt begeret, de mach dat esschen, wan he will.

4. Item woll dat ampt esschet, de schall shniden vor dem ampte dre stucke werckes, alse en par stauelen, en par spissen scho vnd en par buerscho, dat se vnstraflich sin.

5. Item woll dutsulue ampt begehret, de shall dat esschen des negesten sondages nah sunte Michelis dage[1], vnde so shall he geuen dem ampte twe tunnen bers vnd tho gades denste, alse missen vnd lichten, søss rinshe gulden vnd darnah dhoen dem ampte dre koste, alse ene amptkost, ene oldermansskost vnd ene vmmegandes kost, issliche kost twe dage lanck, dat se ehm dancken.

6. Item effte enes schomakers sone vnse ampt begerde, dede mit vns binnen Tundern gebaren is, de mach dat esschen vnd winnen, vnd shall sodahner søss rinshe gulden, alse vorgeshreuen, vorheuen wesen vnd nicht vtgeuen; dessgeliken is dar en frombt knecht vnses amptes, dede tho echte nemet ene schomakerschen efftes enes schomakers dochter, de shall ock sodahn vj rinss gulden nicht vtgeuen.

7. Item effte dar twe schomakers kinder in dem ampte gebaren in dat hillige echte thosamende gefoget wurden, de shoelen dohn deme ampte ene kost.

8. Item wan dar en schomaker vth dem ampte vorsteruet, denne mach vnd shall sine nagelatene werdinne dat ampt dre jarlanck nha sinem dode gebruken; kricht se ehre gelick binnen den dren jahren, dede buten amptes gebaren is, de genne shall geneten den vj rinss gulden, alse thouorne geshreuen is, vnd shall ock deme ampte ene koste dohn.

[1] *D. e. Mikkelsdag den 29. September.*

9. Item wan enem vnses amptesbroder sin echtegeuen husfruwe dodesshaluen affgande werdet, vnd desulue vnse broder wedderumme buten amptes tho fryende gesinnet wehre, so shall he flitich erforshen vnd woll euen thosehen, dat he ene frame junckfruwe effte wedewe, de des amptes werdich sy, gefrige, vnd desulue junckfruwe effte wedewe shall ock nøgehafftige bordes breue, alse vorgeshreuen is, ertøegen.

10. Item wan jemandt vth vnser brodershup vorsteruet, den sholen sustere vnd brøder dessuluen amptes dem doden nha tho graue folgen by vj lubeshe penningh brøcke.

11. Item wehr ock dat jemandt vnses amptesbrødern mit sinem gude ahne orloff des ambtes buten de stadt vnd ampt sick wurde geuende vnd wedderumme de stadt vnd vnse ampt besøken vnd gebruken wolde, dat shall he dohn vnd hebben mit willen vnd vullborde des amptes und esschen wedderumme vppet nige dat ampt.

12. Item efft sick jemandt vordristede scho thomakende vnd thouorkopende ahne willen vnd vorloeff des amptes, de shall breken dre pundt penninghe, en punt an de hershup, en pundt an den raht vnd en pundt an dat ampt, vnd de hershup shall ehm nehmen all dat gudt, alse he ahne vorlof gemaket hefft, vnd dat ampt shall ehm de fenster tho negelen, solange he des amptes willen erlanget; ock shall hir nemandt van buten scho inbringen thouorkopende vtgenahmen in dem gemeinen frigen jarmarckede; wehret dat dar jemandt bauen beshlagen vnd gefunden wurde, de shall vorbreken vor en isslick stucke werckes dre punt, en punt der hershup, en punt dem rahde vnd en pundt an dat ampt, dartho shall dat gudt gefallen an de hershup.

13. Item nemandt shall binnen lutken Tundern borcken kopen, ahne dede in dem schomaker ampte sinth; werdt dar jemandt auer beshlagen, de shall breken dre

pundt penninghe, j punt an de hershup, en punt an den raht vnd en punt an dat ampt; ock shall nemandt binnen amptes geseten buten arbeiden, woll dat deit, shall beteren ene tunne bers, twe marckwicht wasses; ock shall nemandt binnen amptes dem andern buten tides sinen knecht entspreken effte meden, ehe dat de meister mit ehm gerekenth hefft vnd mit willen van ehm gesheiden is; wehret dat dar woll bauen dede, de shall breken ene tunne bers twe markwicht wasses ahne gnade; welck knecht buten tides ahne orloff sines mesters vth sinem denste sheidet, de shall vorbreken vnd missen sin lohn.

14. Item welck knecht gedehnet vnd tho rechten tiden van sinem meister sheidet vnd sin vordehnde lohn nicht kann bemahnen, de shall dat vor den olderluden des amptes vorclagen; wan dehme so geshen is, so sholen de olderlude dem knechte sin lohn geuen vnd fordern ene, vnd de genne, dar de schade aff kumpt, de shall geuen ene tunne bers vnd twe marckwicht wasses.

15. [Item][1] weret ock, dat en schomakers dochter vth vnsem ambte buten ambtes beraden wurde, vnd ehre wehrt nha dem willen gades dodeswegen affginge, vnd de fruwe darnha wedder in dat ampt queme, de shall nichtes geneten behaluen ene kost.

16. Item efft woll binnen amptes enen lehriunge tho sick nehme, de shall dem ampte binnen 14 daghen en kost dohn darna, alse ene ehm thosechte.

17. Item werdt hie en lehriunge vpgenahmen, de thouorne in dem ampte nicht geleret hefft, de shall dem ampte geuen ene tunne bers.

18. Item wehr ock woll, de in vorsamblinge des amptes vorachtede sinen amptbruder effte suster, de shall beteren ene tunne bers, twe marckwicht wasses ahne gnade; we dar in der vorsammelinge auer sinen amptbruder tho-

[1] *Denne Paragraf udgjør i Haandskriftet en Del af § 14.*

beshedigende drecht vorlecht wapen, de shall breken an dat ampt ene tunne behrs, twe marckwicht wasses ahne gnade.

19. Item welck broder effte suster an vnses amptes vorsamblinge vnbequeme geste biddet edder mit sick bringet, de bricket ene tunne bers vnd twe marckwicht wasses.

20. Item we dar steith in nachtshlapener tidt sinem amp[t]bruder thom argesten, de shall breken ene tunne bers vnd twe marckwicht wasses, vnd deit he wene binnen amptes schaden, so schall he sinen brøcke nicht weten.

21. Item we in der vorsammelinge van vnseme ampte mehr beres tho sich nehme, alse he woll vordregen muchte vnd dat wedder van sich vorlete, de shall breken en verendel beres vnd en marckwicht wasses.

22. Item woll dar mehr beres ghut in der vorsammelinge vnses ambtes, alse he mit den henden vnd vøeten vordecken kann, de shall geuen en verendel beres vnd ene marckwicht wasses.

23. Item welck broder effte suster, wannehr dat ampt tho rechten tiden thosamende vorbedet werdt, nicht thorstede kumpt, de betere ene marckwicht wass.

24. Item wen den olderluden thosecht werdt dem ampte pyck thoshickende vnd thokopende, dat shoelen se dhoen binnen vehrtein dagen by ener marckwicht wasses.

25. Item twe negest den jungesten brodern de sholen dat pick dehlen vnde bringen dat beer vp den stoel by søss penninghe brøcke.

26. Item de jungeste broder shall dat ampte tho hope vorbeden, vnd he shall ock dat licht entfangen vnd schall ock shencken; so vaken alse he hie ene partt ane vorsuhmet, bricket he soss penninghe lubish.

Gebeden hieumme allen vnd isslichen vnsen amptluden, vogeden nhu thor tidt vp vnsem slate luttken Tundern, wesende vnd thokamende, vnd allen borgermeistern, raht-

mennen, gemeinheiden, dehnern, vndersaeten vnd alle den gennen, de vmme vnsen willen dhoen vnd laten, scholen vnd willen de genandten amptsbrøder hirenbauen an jenigen stucken vnd articulen bauen geshreuen, nicht thohinderende, thouorkrenckende edder tho vorunrechtende, hindern, vorkrencken effte vorunrechten vnd bliuen tholatende alles ahne argelist vnd geuehrde vnd vnser vnsen furstlichen hulden vnd gnaden. Geuen vf vnsem schlate Gottorff nah Christi bordt dusent vehrhundert twe vnd negentigesten jahre am fridage nha Michelis[1] vnder vnsem hirnedden angehengeden secret.

50.

1492, 28. Decbr. Kong Hans stadfæster Roskilde Smedes Vedtægter.

Det originale Pergamentsbrev tilhører Roskilde Smedelav. Det har forneden et Udsnit til en Seglrem, men denne med det tilhørende Segl mangler. Der findes Afskrifter af Brevet i Ny kgl. Saml. 4° Nr. 1345 bd og Kallske Saml. 4° Nr. 559 paa det store kgl. Bibl. sammen med de Vedtægter af 1491, som det stadfæster. Vedtægterne ere trykte ovfr. S. 203 flg. — Det er tidligere trykt i C. Nyrops Fra Roskilde Smedelavs Lade 1886, S. 55.

Wii Hans met guds nade Danmarck*es*, Norg*es*, Vendes[2], Gothes[2] konnu*n*g, vdwald konnu*n*g tiill Suerige, hertug vdi Slesuig, i Holsten, Stormarn oc Ditmersken hertug, greffue i Oldenborg oç Delmenhorst, gøre alle witth*er*ligh, at wore borger[2], som smeder ære vdi Roskild, haffue nw wæret h*er* hwoss oss met en skraa om ther*is* æmbithe[2], som wore borgemester i sa*m*me sted haffue giort oc skicket th*em* emellum them tiill nytte, gaffn oc forbedringe, swo haffue wii oc nw aff wore sønderlige gunst oc nade stadfestet oc fuldburdet oc met thette wort obne breff stad-

[1] *Mikkelsdag 1492 var Løverdag den 29. September.*

[2] *Ordet staar utydeligt.*

feste oc fuldburde, at for*skreff*ne skraa skall aldeles holdes i alle sinne ord oc article, effth*er* som hwn inneholder oc vdwiser oc th*ette* wort breff wed hengd ær. Thii forbywde wii alle, ehwo thet helst ære[1] eller[1] wære kwnne, th*em* h*er* emod at hindre, hindre lade eller i nogh*er* mode at[1] wforrette[1] vnder wort hylleste oc nade. Dat*um* in castro nostro Haffnensi die innocentiu*m* pueroru*m* martirum[2] anno d*omi*ni millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo, nostro regali sub signeto.

D*ominus* rex p*ro*p*ri*e.

51.

1492. Vedtægter for Odense Skrædere og Overskjærere, vedtagne af dem med Borgemesteres og Raads Samtykke.

Pergamentbrevet opbevares i Odense Museum; i dets forneden omböjede Rand er anbragt en tofarvet Silkesnor (rød og grön) med Odense Bys store Segl. Skraaen er skreven fortløbende uden Paragraftal, blot med et Paragraftegn mellem de enkelte Paragrafer, efterfulgt af et »Item«, der dog er glemt ved §§ 6, 8, 23 og 50. — Den er tidligere trykt i »Aktstykker til Oplysn. af Danm.'s indre Forh. i ældre Tid«, I, 1841, S. 38—42.

I gwtz naffn ame*n*. Engen sk*r*aa er bædræ ath fyllyæ en rathwished ok spagferdighed ok th*er* tiill gø*re* syn jeffn cristh*e*n, som ha*n* vel aff ha*nu*m haffwe; ville hwer ma*n* gø*re* syn gilbroth*er* rætt oc skell, tha tørthæ ma*n* ey skra veth*er*, thi skall skraa i hwerth emb*et* effth*er* alle gilbrødres qwæmelighed gø*ris* oc sett*is*, soo ath rætwisse me*n* oc spaghe skwlle nythe ther*is* ræth oc specth oc wrætwisse oc offwerdadighe me*n* skwlle rædes th*et*, i skraaen er screffwen, ath the forthy ther*is* vndskap oc villie ey skwlle fwlko*mm*æ, forthi haffwe wii gilbrøthræ i skrædh*er* oc offwersker embeth i Otte*n*s effth*er* erlighe oc gode mentz tiilladelsse, samtycke oc fwlbwrd, borgemesth*er*s oc rad-

[1] *Ordet staar utydeligt.* [2] *D. e. den 28. December.*

mentz i Ottenssæ, vethertaget at holle thenne skraa i wort gille met vithe oc wetherlog i alle mothe, som her effther screffwet stor.

1. Item Volborgmesse dag[1] skwlle gilbrødræ wtwellie aldherman ok lensmen tiill vorth gille; hwelke the wthwellie, oc sye the ney, giffwe j tønne øll tiill gillet och bliffwe icke frii vthen eth aar for then sagh.

2[2]. Item hwelken brother som skall gøre vorth gille kost, han skall gøre hanum[3] innen xij vgher, effther han vordher vor gilbrother, eller haffwet i gilbrøthers mynne, ok then kost skal gøris tho samfelde dage, hwer dag met iiij bøsther oc hwer dag iiij ferske ræther, hwer dag steg, grød, moes, smør, ost oc brød tiill øffrendis[4], en skaall ok anden daghen xij ß po bordet; fyndis[5] her nogher brøde po mad eller øll, at thet ey soo hollis, ok thet ther goth er, stande thet tiill alle gilbrødres sielsse, hwat then[6] brøthe skall vare.

3. Item thredy pintzdag skwlle alle gylbrødræ oc søstræ søge thiill theris[7] messe for skrædher altheret, then thime the at waris, oc offræ theris offer; hwo thet forsømmer, bøde en marc vox.

4. Item setther nogher gylbrother ny swen at sy, som man kalle kende dreng[8], hans hosbonde gøre kost for hanum, innen eth aar om gaar, met thry bøsther, en fersk ræth, ost, smør ok brod tiill øffrendis[4] med tho gothe thynder øll.

5. Item tagher gilbrother swen, som er komen aff land, hans hosbonde gøre kost for hanum, som for er screffwen.

6. [Item] om nogher vordher tiilwaret at vaghe offwer

[1] *D. e. Valborgsdag den 1. Maj.*
[2] *I Marginen her udenfor staar: »Gylle kost«.*
[3] *Aktst. I, S. 39 har »hænne«.*
[4] *Aktst. I, S. 39 har »offrende«.*
[5] *Aktst. I, S. 39 har »fynder«.*
[6] *Aktst. I, S. 39 har »thes«.*
[7] *Aktst. I, S. 39 har »thenn«.*
[8] *I Marginen her udenfor staar med nyere Haand: »Lære dreng«.*

syn gilbrother eller bære hanum tiill jorde, komer han icke, giffwe j marc vox tiill brøthe for hwer tid, han thet forsømer.

7. Item skall hwert par folk giffwe j hwiid tiil ligskoth; komer thet ey vth then samme dag, giffwe dobelth.

8. [Item] vorther nogher gilbrother thiilwaret om affthennen at komme thiill steffne[1] om anden dagen, komer han icke, giffwe j grot tiill brøthe.

9. Item hwelken gilbrother som lader seg fire samfelle gyldis mode offwer gange for nogher sag skyld, han skall icke være sit gille nermer, en alle gilbrøthræ welle.

10. Item hwelken som velkorer seg wedh syth gille, ok han ey holler thet velkor, han skall ey ware sit gille nermer, en alle gilbrøthræ velle.

11. Item hwelken som kærer syn gilbrother po tynge eller for borgemestere eller rad, før en han hanterer thet for sine gilbrøthræ, han giffwe j tynne øll tiil brøthæ.

12. Item hwelken som fortroden er ok ey well gøre eller holle, som for er screffwen, oc skyther seg fraa them ok for borgemestere oc rad oc sier, hanum ær vræt sketh i theris embede, faller han ther for rættæ oc taber syn sag, bøde en hal lest øll, haldelen tiill radett oc haldelen sine gilbrøthræ.

13. Item hwelken som tagher mere øll tiill seg, en han kan[2] well rade, swo at han opkasther i worth gildis hws eller i wor gildis gaardh, han giffwe j tÿnne øll till brøthe.

14. Item kærer nogher man nogher skrædher for aldherman eller lensmen, at han kan ey foo sit skornæ klæde igen, tha skall aldherman legge hanum thit fore, at han gør thet klæde rethe; kærer han mere effther then tid, hanum er entid thid forlacth, giffwe en tynne øll for hwer tid, han kæris[3] ther effther.

[1] *Her staar nærmest »stestne«.*
[2] *Dette Ord er skrevet til over Linien.*
[3] *Aktst. I. S. 40 har »kærer«.*

15. Item hwelken man som icke giffwer syn swen syn løn innen then tid, aldherman oc lensmen hanum tiil siæ, han giffwe *j* tynne øll tiil brøde met lønen.

16.[1] Item syer nogher gylbrother the klædher, som hans gilbrother haffwer skoret, eller nogher offwerskærer offwerskeer thet klæde, ther[2] anden offwer[skærer] hans gilbrother haffwer taget merk aff, eller then ene gylbrother vnlocker then anden sit arbeyd fore, som bewises kan, hwelken som nogher aff thette forscreffne gør syn gilbrother emodh, bøthe j tynne øll tiill gillet oc soo møget mod syn gilbrother, som han thien po thet samme arbeydh, oc ther tiill skal han bøde j tynne øll mod radet.

17. Item engen skall oc wære i skrædher gillet i Ottens vthen then[3], som logfast er, oc then dag, han esker embedet, skal han legge sit ecthebreff po bordet for gylbrødræ po fasthende steffne.

18. Item hwelken som icke wt giffwer sit korn innen the hellige thre konghers dag[4], som han skyllig er tiil gillet, giffwe j marc vox tiil brøde om fastelaghen.

19. Item hwelken man eller konæ ther vnlocker syn gilbrothers eller gilsøsthers swen eller qwind, føre en theris steffnedagh kommer, eller vndleyer syn gilbrothers hws, han giffwe j tynne øll thiill brøthe.

20. Item spiller nogher skaall øll om met syn villie, giffwe j marc vox.

21. Item hwelken skrædere, som sker en mantz klæther oc forderwer them, vorther han kerd for aldherman oc lensmen, han giffwe j tynne øll tiill gilleth oc gøre klædet soo goth, som han togett.

22. Item skall engen skrædere tiil stæde syn swen at skære ny klæder weth j tynne øll thiill brothæ, om hos-

[1] *I Marginen her udenfor staar: »arbeyd vnlocker«.*
[2] *Aktst. I, S. 40 har »then«.*
[3] *Dette Ord er skrevet til over Linien.*
[4] *Dette Ord er skrevet til over Linien. Det er Hellig-tre-Kongers-Dag den 6. Januar.*

bonden er selluff hieme tiilstæde eller soo, føer han kan selluff skære.

23. [Item] skall engen aff forscreffne skrædher embet stæde nogher man eller swen[1] thiil halgerning med segh, vthen han kan thet haffwe med bormesthers ok radmentz mynne ok vell gøre en fwll kost i skrædher gillet, som for er screffweth.

24. Item skall engen hosbonde giffwe syn swen mere nyt arbeyd po en thid, en som han kan forthiene seg j ꝥ po, ved *j* tynne øll tiill brøthæ; gør swennen ther offwer syn hosbondhe vwidendis[2], bodæ selluff syn egen brøthæ hosbonden vthen skathæ.

25. Item hwelken swen som forsømer syn hosbondis arbeyd daghen igemen, i hwilken dag thet er i vghen, oc gør flere fri mandag om aaret en en, som soo kallis, tha sla sig aff for hwer dag, han seg soo frii gør[3] aff syn hosbondis arbeyd, ij ꝥ aff hans løn.

26. Item engen gilbrother skall giffwe nogher swen arbeyd eller tage hanum i thieneste, som er komen fra syn hosbonde met vmynnæ, før en han forlicth er met hans hosbonde, wed en tynne øll tiill brøthæ.

27. Item hwelken swen som well worde syn egen man her i Ottens, han skall thiene her i Ottens i thw samfelde aar nest tiil foren oc brwcke eth aff forscreffne embeth och ey mere[4].

28. Item hwo som hyd komer flyttende tiil by ok vell brwcke nogher[5] aff forscreffne embeth, han skall vinde embedet oc gillet[6], som for er screffwet, oc ther vt offwer skall giffwæ gillet ij tynner øll, forthi han icke haffwer thient tiill embedet her i byen i thw samfelde aar nest tiilforen.

[1] *Dette Ord er skrevet to Gange.*
[2] *Aktst. I, S. 40 har »vuidende».*
[3] *Dette Ord er tilskrevet over Linien.*
[4] *I Marginen her udenfor staar: »et embet at brughe«.*
[5] *Aktst. I, S. 40 har »noghet«.*
[6] *Ordene »oc gillet« ere ikke læste i Fynske Aktst.*

29. Item hwo som vt aff [dør] gangher offwerhørigh oc ey[1] vell vare i rættæ for syn aldherman, han skal ey log haffwe at brwcke sit embett, før en han haffwer fest tiill laget for j tynne øll oc ij marc vox.

30. Item herdes han oc vedh, at han ey vel feste thiil oc adligewell vel brwcke sit embet aff offwerdadighed, eller nogher delis[2] aff sit gille, som for er screffwen for nogher sag skyll, swo ath hanum er forboet sit embeth, oc han ey vel holle lydelsse eller feste tiil, som skraen inne holler, tha skal allerman oc lensmen the theris brøst for borgemestere oc rad oc begere stadzens bwt oc kæmener med them oc sla hans vinnw tiill, oc maa thet ey igen oplathe, før en han vindher sit embet igen effther alle gilbrødres tycke oc ther tiil bøder mod borgemestere oc rad for syn offwerdadighed ij β grot.

31. Item hwelken som brythir vore lys, han gøre them soo gothe igen, som the wore, oc giffwe en marc vox for syn forsømelssæ.

32. Item forsømer aldherman oc lensmen att lade vore lys veyæ køndemessedag[3], the giffwe j tynne øll tiil brøthe.

33. Item hwelken gilbrother som aldherman eller lensmen bedæ bære wore lys for thet verdige sacramenthæ gwtz legoms dagh[4], oc han ey well thet gøre, giffwe j marc vox.

34. Item hwelken gilbrother ther opdragher then sag i sit ølsmoll, som thiilforen er affthalen, han giffwe j tynne øll tiil vide[5].

35. Item hwelken som icke igen ber sine ølpenninge innen sex dage, effther øllet er drocket, han giffwe j marc vox.

[1] *Dette Ord er tilskrevet over Linien.*
[2] *Aktst. I, S. 41 har »del«.*
[3] *D. e. Kyndelmisse den 2. Februar.*
[4] *D. e. Kristi Legemsdag 2. Torsdag efter Pinse.*
[5] *I Marginen her udenfor staar: »om forlict sagh obbrydis«.*

36. It*em* hwelken som icke igen ber sine messe pe*n*ni*n*ge s*anc*te Volborg*is* dagh[1] tiil tide, giffwe j marc vox tiill brøthæ.

37. It*em* om nogh*er* skrædh*er* søn ell*er* skrædh*er* dather, som fødh er i Otte*n*sse, begerer worth embeth, the skwlle haffwe halluff kost frii, som the skwlle gør*e* i worth embed.

38. It*em* hwelken gilbroth*er* som gill*et* skyllig er pe*n*ni*n*ge ell*er* korn, ha*n* giffwe th*et* wt inne*n* s*anc*te Morth*en*s dagh[2] wed *j* ty*nn*e øll tiil brøthæ.

39[3]. It*em* hwelken gilbroth*er* ell*er* gilsøsth*er* th*er* giffwer syn gilbroth*er* ell*er* gilsøsth*er* vqwæmelig ord i vorth gill*is* hws ell*er* gill*is* gaard, ha*n* giffwe th*er* for*e* *j* ty*nn*e øll tiill brøthe for hwer thid.

40[4]. It*em* hwelke*n* som slar syn gilbroder blaa ell*er* blodig i vort gill*is* hws ell*er* gill*is* gaard, ha*n* giffwe j ty*nn*e øll tiil gild*et* oc bøde mod th*en*, ha*n* giorde skathæ.

41. It*em* hwo sist[5] gaar i gill*et*, ha*n* skall var*e* tiill vor steffne oc thende wor kerthe, soo lenge [til] anden gilbroth*er* ko*mm*er; forsømer ha*n* seg h*er* vti, giffwe j marc vox for hwer thiid.

42. It*em* engen ma*n* aff vorth embet skall tage nogh*er* dreng at kende, vth*en* ha*n* er ecthe, wed sit gille.

43. It*em* hwelken som gilbroth*er* vell vorde i vorth embeth, ha*n* skall skær*e* for gilbrødræ thry stycker gerni*n*g, en qwinne kiortel, j kobe, et par hosser, en offwersker *j* stycke leysk; th*en* dag skal ha*n* legge gilbrøthræ j goth ty*nn*e øll for*e*.

44. It*em* hwelken aldh*er*ma*n* beth*er* skencke, naer vii dr[i]cke vort gille, aff gilbrødræ, oc ha*n* ey vel skencke, giffwe j marc vox tiil brøthe for hwer thid.

[1] *D. e. Valborgsdag den 1. Maj.*
[2] *D. e. inden 11. November.*
[3] *I Marginen her udenfor staar: »om vquems ordt«.*
[4] *I Marginen her udenfor staar et ulæseligt Ord.*
[5] *En yngre Haand har rettet Ordet til »syst«.*

45[1]. Item hwelken gilbrother ther faller for brothe oc festher tiill, oc han vell sin brøthe ey wt giffwe, nar alderman hanum thiil sier, han skal icke være sit gille nermer, en alle gilbrøthræ vellæ.

46[2]. Item nar aldherman stor tiil tals om gildens beste, gør nogher gilbrother eller gilsøsther vlydh hanum i sinæ talæ, han giffwe j marc vox tiil brøde for hwer thid.

47. Item hwelken som dragher syn kniff mod syn gilbrother med wred hwg, giffwe *j* tynne øll tiil brøthe.

48. Item skall engen sidde oc sy i Ottensse, vthen han haffwer thet met lensmendz oc aldhermandz mynne i wort gille.

49[3]. Item hwelken gilbrothers both ther gør nogher gilbrother eller gilsøsther emod, tha skal hans hosbonde bædræ then brode.

50. [Item] hwelken swen som for seg selluff haffwer syeth po land ok mottæ haffwe foeth thieneste i køpstæden, føren han drog po land, oc komer han siden hiid tiil byen at thienæ, han giffwe j tynne øll oc j marc vox hwer thid, thet soo skeer.

51. Item hwelken qwinne som gilsøsther skal vorde i skrædher ligillet[4] i Ottens, hynne skal fyllie eth erlict røchthæ oc haffwe sit ectebreff po bordet som en anden gilbrother, oc hwn skal giffwe tiil igang j pund bygh, j marc vox oc en goth skaall, oc hwer gilsøsther skal sydde, som hwn gaar i gillet effther.

52. Item hwelken gilbrother eller gilsøsther ther vel nyde then frihed, gillet haffwer, han skall thet vfrii vppe holle, vthen theris armod er soo stort, the kwnde thet ey ophollæ; skeer thet soo, at nogher gilbrother eller gilsøsther vorther soo fattigh, at the skwlle bethe theris brød for

[1] *I Marginen her udenfor staar: »om vt gifft nar alerman tillsiger«.*

[2] *I Marginen her udfr. staar: »wludt medt aldermanden«.*

[3] *I Marginen her udenfor staar: »om buscher« (!).*

[4] *Aktst. I, S. 42 har »skrædhere-gilleth«.*

gwtz skyll, tha tiilplecthe vii oss brothræ ok søstræ i forscreffne skrædher gillet at holle them et moltid vppe om dagen, soo lenge the lewe, hwer effther sine effnæ thet kan formwæ, oc sende thet menneske sit moltid i sith hws, om thet ey er sooført, thet selluff gaa kan effther syn bæringh; hwo thet forsømer giffwe j marc vox tiil brøthe for hwer thid, oc ther tiil nyder thet samme menneske all then frihed, gillet haffwer.

[In] quorum omnium premissorum euidenciam firmiorem sigillum ciuitatis Otthoniensis presentibus inferius est appensum, datum Ottonie anno domini mcdxcij°.

52.

1493, 24. Febr. Vedtægter for Odense Skindere, vedtagne af dem med Borgemesteres og Raads Samtykke.

Haandskriftet findes i Rigsarkivet (Topograf. Saml. paa Pergament, Odense Nr. 76) og har forneden en trefarvet Silkesnor, hvis Segl mangler. En Afskrift fra 1849 med Plesners Haand er indsat i Langebeks Diplomatarium i Rigsarkivet under 24. Februar 1421. Haandskriftet har ingen Paragraftal.

I gwtz naffn amen. Engen skraa er bædræ at fyllie en rætwished ok spagferdighed, oc ther tiill gøre syn gilbrother, som han vell aff hanum haffwe; ville hwer man gøre syn gilbrother ræth oc skell, tha tørttæ man engen skraa wedh; thi skall skraa i hwert embed effther alle gilbrødres qwæmælighed gøres oc sættes, soo at rætwisse men oc spaghe skwlle nyde theres ræt oc specth oc vrætwissæ oc offwerdadige men skwllæ rædes the artickell, i skraen er screffwen, at the forthi theres wndskap oc villie ey skwlle fwlkommæ; forthi haffwe vii gilbrødræ i skyndher embedet i Ottens effther ærlige oc gode mentz tiilladelssæ, samtycke oc fwlbwrd, borgemesteres ok radmennens i Ottensse, vethertaget ath holle thenne skraa i vorth embed oc gille

m*et* vide oc veth*er*logh i alle mode, som h*er* effth*er* screffw*et* star.

1. It*em* ware[1] vii alle embedzbrødræ soo tiill ens vordnæ, at wii ville holle gwd loff oc jomfrw Ma*r*ie fem voxlys at brende i the thider, som vii ens vorde, for s*anc*te Annæ alther i vor frwæ kirke i th*en* nørr*e* capell, som vorth embetz messærede tiill er, som er en forgylt kalk, messebog, hagell oc andre messæ klædh*er*, oc skall firæ aff the sa*m*mæ lys brendhe thiill vor*e* begey*n*gelser, nar gwd oss kall*er*; oc nar soo skeer, tha skwlle vii oc velle bode hosbondh*er* oc hosfrwer oc vor*e* embetzswenne fylge ligett tiill kirke oc lathe th*er* holle gwd tiil loff en swngh*en* messe, som vii alle skwlle offræ thiill, oc effth*er* messen fylge lig*et* tiill graffwæ; oc hwo som icker vordh*er* seth vndh*er* messen thiill offer oc offwer graffwen, tha skall th*en* giffwe *j* mark vox tiill brødæ, om ha*n* er thimælig tiilsagd ok vth*en* merkelict forfald; thesse samæ fem lys velle vii oc vor*e* effth*er*komer*e* aar fra aar øgæ oc forbædræ m*et* vorth rættæ arbeyd oc med rættæ brøde, som h*er* effth*er* moo skee blant oss, oc vor kronæ for samæ alth*er* skall vor yngste gylbroder, som si[s]t gaar i laget, thende tiil alle høytider, som alle gilbrødræ giffwe ja thiil, oc th*en* sa*m*mæ gylbrodh*er* skal skencke for oss, soo thit vi drecke lagsøns øll, oc var*e* vor*e* gilbrødræ, soo thit aldh*er*ma*n* ha*nu*m tiilsiend*es* vordh*er*, soo lenghe [til] andh*en* ny gylbrodh*er* komer; for hwer thid, ha*n* thesse for*screff*ne artickel nogh*er* aff th*em* forsømer, giffwe *j* marck vox tiil brøde.

2. It*em* hwes børn som affdør aff gilbrødhres ell*er* gilsøstræs, the nyde th*en* samæ frihed m*et* ther*es* lys ad brende offw*er* th*em* som eth and*et* gylsysken.

3. It*em* hwes hion som affgaar, velle the nyde vor*e*

[1] *Ordene »Item ware« ere saa godt som ulæselige; Plesner har »Item . . .«*

gilles lys thiill theres begrawelssæ, giffwe ther fore en mark vox.

4. Item fierde pintzdagh skwlle alle gylbrødræ oc gylsøsthræ søge thiil theres messe for theres alther then thime, the adwares, oc offræ theres offer; hwo thet [1]forsømer ath[1] offræ theres offer, bøde j mark vox.

5. Item hwelken man som esker vorth embed thiil gylbrodher ath worde, then dag han framber sin mesther gerning, som skall vare en thresaskett[2] skinkiortell vell bered, then dag skall han legge brødræ en goth tynne øll fore.

6. Item innen tholthe vge dagh effther then eskæ tynnæ er drocken, tha skall then brodher gøre syn igans-kost met thw gode bøsther, tho gode ferske rætther steg, smør, brød oc ost oc tho gode tynner øll, oc sin mesther kost ath gøre innen dag oc aar ther nest effther komendes, ther hans igang er giorth, met firæ gode bøsther, iiij ferskæ rætter steg, smør, brød oc ost oc firæ tynner øll, thet ther goth er, oc anden dagen tho mark po bordet oc j deger gode gæredhe skin oc en god skaall; fyndes her noghen brøst po øll eller mad, at thet ey soo goth er, som tiilbør, stande then brødæ thiil aldhermanss oc gylbrødres sielssæ.

7. Item hwelken brother som dreng tagher tiil seg at lære, han skal gøre kost for hanum innen j halt aar met thw gode bøsther, tho ferske rætther steg, smør, brød oc ost oc tho gode thynner øll, then enæ skall gylbrødren betale met theres egen peninge.

8. Item tager gilbrother swen tiil seg, som aff land er komen eller anden køpsted, som ey haffwer giorth syn lære kost, hans hosbonde gøre kost for hanum, som før er screffwen om en anden lære dreng.

9. Item hwer gilbrother gøre for syn hosfrv i laget igang, som for en anden lære kost oc ther tiill en god skaall.

10. Item engen skall oc macth haffwe at brwcke

[1] *Disse Ord staa utydeligt.* [2] *Muligvis »threfaskett«.*

skinddher embed i Ottens, vthen han vindher sith embeth aff borgemestere oc rad oc siden aff sit gille, som før er screffwen.

11. [Item] hwelken quinnæ syn hosbonde mesther, tha skall hwn mact haffwe at brwcke sit embeth i thry samfelde aar ther nest effther, om hwn lewer erlig oc skellig met eth goth røctæ oc gør i laget, som før er screffwen; nar the thry aar framgangen ere, v[i]ll hwn længher brwcke skindher embeth, gøre i laget effther aldhermantz oc gylbrødres tygke tiil qwemælighed eller forlade sit embeth.

12. Item om nogher vorder tiil varet at wage offwer sin gilbrother eller gilsøsther eller bære hanum tiil jorde, kommer han icke, giffwe j mark vox tiil brøthæ for hwer tid.

13. Item skall hwert par folk giffwe j hwiid tiil ligskoth; kommer thet ey vth then sammæ dag, giffwe dobelth.

14. Item vorder nogher gilbroder varett thiil steffne om affthenen at kommæ anden dagen, kommer han ey, giffwe j grot tiil brothæ.

15. Item hwelken gylbrother som ladher seg fire samfelle gilles mod offwer gange for nogher sag skyll, han skal icke vare sit gille nermer, en alle gilbrødre velle.

16. Item hwelken gilbrother, som velkorer seg veth sit gille, oc han ey holler thet velkor, han vare ey sit gille nermer, en alle gylbrødræ vellæ.

17. Item hwelken gylbrother som kærer sin gilbrother. po ting eller steffnæ for borgemestere eller rad, for en han thet hanterer for sine gylbrødræ, giffwe j tynne øll tiil brødæ.

18. Item hwelken som fortroden er oc skydher seg fra sit lagh oc for borgemestere oc rad oc sier, ath hanum er vræt sketh i hans embede, faller han ther for rættæ oc taber sin sagh, bøde thre tynner øll, haldelen tiil raaeth oc haldelen tiil embedett.

[1] *Plesner har »hauer ker . . .«*

19. Item hwelken, som tager mere øll tiil segh, en han kan vell rade, soo ath han opkasther i vort gilles hws eller gilles gaard, han giffwe ½ tønne øll tiil brøde.

20. Item hwelken gyllbrother eller gyllsøsther som vnlocker sin gilbrother eller gylsøsther sin qwin, syn swen, sith hws, vnleyer eller vnstyngher hanum sith arbeyd fore, hwo her fyndes[1] met met sent skell, han giffwe j tynne øll tiil brøthæ.

21. Item hwelken swen, som forsømmer sin hosbondes arbeyd dagen igemen, i hwelken dag thet er om vgen, hwelken som seg so frii gør aff syn hosbondes arbeyd, sla seg i ß aff for hwer dag i hans løn.

22. Item engen gilbrother skall giffwe nogen swen arbeyde eller tage hanum i thieneste, som er komen fra syn hosbonde met vmynnæ, før en han forlict er med hans hosbonde, ved j tynne øll tiill brøde[2].

23. Item hwo som affganger offwerhøring ok ey vell vare i rættæ for sin aldherman, han skall ey log haffwe at brwcke sit embet, før en han haffwer fest tiil laget for j tynne øll oc ij mark vox.

24. Item ehwo som helst skynndher embeth brwcker oc aff offwerdadighed herdes ved oc ey vell vare i rættæ for sin aldherman oc ey feste tiil for sin forsømelsse oc atligewell vel brwcke sit embeth, eller nogher deles aff sit gille, som før er screffwen for nogher sag skyll, soo at hanum er forboeth sit embeth, oc han ey vell holle lydelssæ eller feste tiil, som skraen inne holler, tha skall aldherman oc lensmen the theres brøst for borgemestere oc rad oc begeræ stadzens bwd oc kæmener met them oc sla hans winnw tiill, oc maa thet ey igen oplade, før en han vinder sith embeth ighen effther alle gylbrødres tycke

[1] *Plesner har »synder«.*

[2] *Denne Paragraf er saa godt som helt udvisket af en Sammenlægningsfold. Ved Anvendelse af Garvesyreopløsning er den her givne Læsning bleven sikker; Plesner har læst ganske i Overensstemmelse hermed.*

oc ther tiil bødher mod borgemestere oc rad for sin offwerdadighed ij ß grot.

25. Item hwelken som bryder vore lys, han gøre them soo gode, som the ware, oc giffwe j mark vox tiil brøde.

26. Item forsømer aldherman oc lensmen kødenmessæ dag[1] at lade wore lys veyæ, tha giffwe ȷ̇ tynne øll tiil brødæ.

27. Item hwelken gylbrother som aldherman eller lensmen bede bære vore lys for thet verdige sacramenthe gwtz legomss dag[2], oc ey vel, han giffwe j mark vox til brøde.

28. Item hwelken gylbrother eller gylsøsther som opdrager then sag i sit ølssmoll, som før er afftalen, han giffwe ȷ̇ tynne øll oc j mark vox tiil brøde.

29. Item hwelken gylbrother som icke igen ber sine ølpenninge innen sex dage, effther øllet er drocket, han giffwe j mark vox tiil brøthe.

30. Item om nogher skindher søn eller skindher dather, som fød er i Ottensse, begerer wort embed, the skwlle haffwe hall kost frii, som the skwlle gøre i worth embeth.

31. Item hwelken gilbrother eller gylsøsther ther giffwer syn gilbrother eller gylsøsther vqwæmelegh ord eller nogher bespottelsæ i wort gilles hws eller gilles gaard, han giffwe ȷ̇[3] tynne øll tiil brøde for hwer thid.

32. Item hwelken gylbrother ther slar anden blo eller blodig i vort gylles hws eller gilles gaard, han giffwe j tynne øll tiil gillet oc bøde mod then, han brød, som skathen er tiil.

33. Item hwelken gilbrother ther faller for brothæ oc vell sine brode ey vtgiffwe, then tid hanum var forlact, han vare ey sit gille nermer, en alle gilbrødræ velle.

34. Item nar aldherman stor tiil tals om gillens beste, gør nogher gylbrodher eller gylsøsther hanum vlyd i hans tale, han giffwe j mark vox tiil brøde for hwer tid.

[1] *D. e. Kyndelmisse den 2. Febr.*
[2] *D. e. 2. Torsdag efter Pinse.*
[3] *Plesner har »j«.*

35. [Item] hwelken ther dragher sin kniff med vred hw mod sin gilbrother, han giffwe ꝭ tynne øll tiil brøde.

36. Item engen gylbrother eller gylsøsther skall rætt haffwe nogher gest at byde i vort lag, ther anden gilbrother emod er, vthen han haffwer thet i then gilbrothers mynnæ, oc engen skall heller sin gest inlede i vort lagshws vthen aldhermantz orloff ved ꝭ mark vox tiil brøde; gør oc gesten noghen vstyre eller forfang, tha skal then hanum inbød, bædræ hans brøde; sameledes skall ok soo holles om en mantz egnæ bwdh.

37. Item skall engen holle mere po worth embed en tho swennæ oc en drengh eller tho drenge oc en swen, vthen thet soo hendher, at nar en lære[1] dreng haffwer thient sit lære wth po eth hallufft aar ner oc vell vandre po then neste steffne dag, om hosbonden tha kommer en dreng fore, tha maa han hanum anamæ at lære oc gøre for hanum i lagget, som før er saugd.

38. Item hwo som helst ther setther en dreng at sy, strax thet skeer, tha er han plecteg at gøre hans kost, som før er screffwen.

39. Item hwer skall gøre goth gerning, som han vell vare bekend, oc skall icke selle nogher man for got gerning oc tidict, som vtidict er; hwo ther vorder befwnden med, bædræ j tynne øll oc ij mark vox.

40. Item hwelken brother som ey wtgiffwer siit tydeskind innen sancte Morthens dag at affthen [2]i allermans hws[2], han bædræ ꝭ tynne øll mod lagget.

41. Item hwelken gillens[3] skind kiortel skall gøre, som messe skall lønes met, han gøre hanum innen then tid, aldherman hanum forleggher ved ꝭ tynne øll til brøde.

[1] *Plesner har »aars«.*

[2] *Disse Ord ere tilskrevne over Linien med en samtidig Haand. Strax efter at Skraaen er skreven, synes det at være blevet opdaget, at Ordene manglede, de ere nemlig ligesom foreløbig noterede paa den indvendige Side af Pergamentbladets forneden ombøjede Rand.*

[3] *Plesner har »gilbroder«.*

42. Item engen skall tage bettæ[1] skind at forarbeyde, som man mestencker stolnæ ære, før en thet er vtspwrd i senden, at the ære ey stolnæ; hwo ther emod gør, tha skall han bædræ effther gylbrødres sielsse.

43. Item hwo som forwindes med løyen [i] soo mode, at han lywer noget sit gylsysken po, som sendeleg bewises kan met thw gylsysken, han bædræ j tynne øll oc ij mark wox mod laget oc bædræ mod then, han brød, effther gylbrødres tycke.

44. Item nar vi saffnes, tha skall alle vopen vare forbodne i vort gylles hws ved j mark vox tiil brøde, hwo ther befyndes med.

45. Item engen skall byde gesther i vort gylles hws, som berøcthet ere; hwo thet gør, bøde ½ tynne øl tiill vide.

46. Item hwo som seg forbryder mod sit lag, ther som han vides for ½ tynne øll, han[2] giffwe ther tiil j mark vox; vides han for en hel tynne øll, giffwe tho mark vox oc saa fram at for hwer thid.

47. Item engen skall oc tage fære skin tiill en goth qwinnæ skinkiortell en thii oc gøre then gerning, som god er, hans embett vthen straff; hwo her emod gør, bøde ½ tynne øll tiill vide.

48. Item skall ok engen macth haffwe noghet skynderarbeyd in at føre i Ottenssæ ad sellie vthen i rættæ marketz dagh, som er sancte Knwtz dag[3], so framth at thet skall ey vorde behyndret.

49. Item i[4] thenne forscreffne skra skall all konghens oc bysens ræt vare, vndhertagen i hwat mode han effther bysens priuilegge falle kan.

Thiill ytthermere fasthed oc forwaring, tha henge vii vort stadz inciglæ nethen fore thenne skraa. Datum in ci-

[1] *Saaledes ogsaa Plesner.*
[2] *Plesner har »tha«.*
[3] *Kong Knuds Dag er den 10. Juli.*
[4] *Dette Ord mangler hos Plesner.*

uitate Ottoniensi ipso die beati Mathie apostoli anno domini mcdxc3⁰.[1]

53.

1493, 15. April. Kong Hans stadfæster Kjøbenhavns Skræderes Skraa.

Brevet findes i Resens ovfr. S. 30 nævnte Afskriftsamling af kjøbenhavnske Lavsskraaer S. 966—7, hvor det har følgende Overskrift: »Wdi aar 1593 (!) er af kong Hans vdgiffuit skredderne et kongebreff om deris schraa, liuder szom efterfølger«. Brevet er trykt i Kbhvns Dipl., II, S. 168—9. Den Skraa, det stadfæster, er ikke kjendt (jfr. ovfr. S. 33).

Wi Hans med guds naade Dannemarchis, Norgis, Wendis och Gottis Konning, vdualt konge till Suerige [hertug i Slesvig, Holsten, Stormarn] och Ditmerschen, giøre witterligt, at wi af wor synderlige gunst och naade hafuer stadfestet och fulbiurdet denne schraa af schredder embedet i Kiøbenhafn, som dette vort obne bref wedhengt er, saa at hun schall blifue med sin fuldmagt i alle sine ord och artichler, szom hun indeholder, och der till hafue wi undt och tillat, om nogen schreder eller suend bruger schreder embedet her udi byen och hafuer ey wundet embedet, som her sedwane er, maa schredderne sige wor byfoget till, at hand hielper dennem der udi, saa at dem ey scheer v-ret; hafue wi och vndt och tillat och med dette vort obne breff unde och tillade, at forschreffne schreddere her udi Kiøbenhafn maa niude och bruge thisze embeder her udi byen, som de af arildtz tiid och gammell sedwane her till giort haffue; thi forbiude wi alle, ehuo de helst ere eller were kunde, och seerdelis vore fogeder och embedsmend forschreffne skreddere at hindre eller hindre lade eller i nogen maade w-forrette, vnder wor hyldest och naade. Da-

[1] *Aarstallet er usikkert, Plesner læser med Tvivl 1421 (d. v. s. »xxj⁰«); Apostelen Mathias' Dag er den 24. Februar.*

tum in castro nostro Hafniensi feria secunda post dominica[m] qvasimodo geniti[1] anno domini[2] m c d xciii, nostro sub signeto[3].

54.

1495, 2. Juni. Kong Hans stadfæster de Artikler, Kjøbenhavns Skindere have faaet af Kong Kristoffer af Bayern, samt den Gudstjeneste, de have indstiftet i Kjøbenhavns Graabrødrekloster.

Pergamentbrevet med Kongens Segl under opbevares i Rigsarkivet (Sjælland og Moen Nr. 71). Det er trykt i Kbhvns Dipl., II, S. 170—1. Der findes ingen Paragraftal i Haandskriftet.

Wii Hånss met gudz nade Danmarcks, Noriges, Vendes oc Gotes koning, vduald koning tiill Suerige, hertug vdi Slesuig oc vdi Holsten, Stormarn oc Ditmersken hertug, greffue vdi Oldenborg oc Delmenhorst, gøre alle vittherligt, att wii aff wor sønderlige gunst oc nade haffue nw stadfestet oc fultburdet oc met thette wort opne breff stadfesthe oc fuldburde thesse efftirscreffne friiheder oc preuilegier i ord oc article, som the mue holle, wed siine fuldmacht at bliffue tiill ewiige tiid, som wor forfather koning Cristoffwer, koning i Danmarck, gildebrødere i skinderembithe her i Køpnehaffn tillforne wnt oc giffuet haffuer, som ær[4]:

1. Førsth at engen scall arbeide bontthemagere eller skindere gerninge her i Køpnehaffn, vden han gør fwlth fore embidhet.

[1] *Herefter er indskudt »søndag«. Dom. quasim. gen. er 1. Söndag efter Paaske og var 1493 den 14. April.*
[2] *Her staar »die« istedenfor »dni«.*
[3] *Her staar »signetis«.*
[4] *Da Artiklerne slutte uden den Datering, de maa have haft fra Kristoffer af Bayerns Tid, er der næppe nogen Sikkerhed for, at de ikke ogsaa paa andre Punkter ere gjengivne med i alt Fald nogle Forandringer.*

2. Item første een broder døør i theres gilde, tha skulle two brødere woge ower ligeth oc alle brødere oc systere offre fore thet, oc ængen borth gaa, førre æn thet ær begraffweth; hwo ther emod gør, han scall giffue ij grotthe i gildit, vden han haffuer rett forfald.

3. Item alle the, som begære theres embide, man eller swend, the skulle gøre ij stycker wærck eller gerning paa aldermantz werckstedh eller gerninges sted, en qwynne skindkiortell oc en swben; gøre the them vstraffelige, tha skulle the anammes fore fwlle gildebrødere; gøre the thet icke, tha skulle the wandre swo lenge, the kwnne thet forbethre.

4. Item ær theres indgang x ß oc en kost swo god som vj ß groth oc iiij marc [vox], nar oldermannen tillsiger, vnder theres brøde.

5. Item scall engen gøre vtiidich gerning tiill qwynne skindkiortell; hwo ther emoth gør, haffue forbrodit en tønne øll, swo thiith han thet gør.

6. Item engen scall leye annen mantz swend, førre hans rette steffne dag vth ær, vnder en tønne øll.

7. Item en læredreng scall giffue j halff tønne øll oc ij marc wox.

8. Item hwem aldermannen befaller nøgelen tiill lywsene tiill kronen i kircken, han scall giffue j marc wox, swo thiith han forsømmer at tende lywsene.

9. Item the som icke komme bethimelige tiill steffne, nar the worde tileskede, the giffue en skilling.

10. Item først the dricke i theres seelskaff, wore thet tha swo, at noger forthørnethæ annen met ord, han scall giffue en tønne øll, om han kiær thet fore fogeden eller borgemestere, førre han kiær thet fore alderman.

11. Item hwo som dricker sig drucken, swo at han vpgiffuer, han scall giffue en halff tønne øll oc een mark wox.

12. Item engen scall bede gester vden the, som laffwet ære wærd, oc siger aldermannen tiill, hwo the ære.

13. Item hwo icke giffue[r] aldermannen lyd, første han klapper wp, han scall giffue en mark wox.

14. Item engen scall holdæ steffne aff gildebrøderne, vden ther ær en rademan hoss, then som radit ther till sætther.

15. Item aldermannen maa haffue ij gesther oc en stoellsbroder en gest.

16. Item hwo som gør emod siin ære, han scall wære embithet swo nær, som embithedes brødere wille.

Sammeledes stadfeste wii oc fuldburde tiill ewiige tiid then gudz thieniste, som forscreffne gildebrødere stichtet haffue oc nw holle lade vdi graabrødere closter i Køpnehaffn gud almechtiigste, jomfrwe Marie och hans verduge helgene tiill loff oc ære oc alle forscreffne gildes[1] gildebrøderes oc alle cristhne sielæ tiill nytthæ oc sallighed.

Forbywdendes alle, ehwo the helst ære eller wære kwnne, oc særdelis wore fogede oc embitzmen forscreffne gildebrødere heremod at hindre, hindre lade eller vdi noger made at vforrette vnder wort hyllest oc nade. Giffuit paa wort slot Køpnehaffn then tiisdag nest efftir wor herres himmelfares dag[2] aar efftir guds [byrd] mcdxcquinto vnder wort secret.

55.

1495, 17. Avg. Brev, hvorved der tilsiges St. Lukas' og St. Loyes Broderskab i Flensborg, d. e. Byens Malere, Guldsmede, Snedkere og Glarmestre, Andel i Graabrødrenes aandelige Goder.

[1] *Kbhvns Dipl., II, S. 171 har »gilder«.*

[2] *Kristi Himmelfartsdag faldt 1495 paa Torsdag den 28. Maj.*

Trykt efter H. C. P. Sejdelins Diplomatarium Flensborgense (I, 1865, S. 706—7), der gjengiver et Pergamentbrev, der skal findes i Arkivet ved Flensborgs Mariekirke (s. ovfr. S. 201). Nogle ved Sammenböjning udslidte Steder ere i Dipl. Flensb. udfyldte efter O. H. Mollers Nachr. und Urkunden Lud. Naamani betr. (1775, S. 12—13), hvor Brevet tidligere er trykt. Brevets Segl mangler.

Dilectis sibi in Christo fratribus et sororibus confraternitatis sanctorum Luce et Loy frater Anthonius Raeffelt, guardianus Nouimagensis, ac reuerendi patris, fratris Oliuerii Ancullardi, fratrum omnium minorum partium cismontanarum de obseruancia nuncupatorum generalis vicarii quoad infra scripta super totam familiam commissarius, salutem et bonis profrui sempiternis. Licet familia fratrum minorum de obseruancia nuncupatorum vniuersis christicolis meritis et exemplis debeat suffragari, illis tamen pocius obligatur, qui dilectione precipua vel elemosinarum largicione aut subsidio eam amplectuntur. Proinde quia, sicut michi relatum est, dictis fratribus nostris singulariter afficimini, ad confraternitatem nostram vos recipio, in vita pariter et in morte specialem ac singularem participacionem omnium bonorum spiritualium videlicet missarum, diuinorum officiorum, oracionum, jejuniorum, abstinenciarum, disciplinarum, predicacionum ceterorumque operum virtuosorum ac deo acceptorum, que per fratres in prefata familia, sorores sancte Clare, fratres et sorores de presencia sub obediencia prefati patris generalis vicarii degentes, operari dignabitur bonitas saluatoris, quantum michi conceditur et quantum diuine clemencie placuerit acceptare, prout quoque vestra pia desideria [1]seu opera promanant, vobis graciose conferendo et[1] peculiariter elargiendo, vt multiplici suffragiorum adjuti presidio et hic augmentum gracie et in futurum[2] beatitudinem eterne glorie valeatis adipisci; vicem quoque caritati vestre et largitati, tametsi non temporaliter, saltem spiritua-

[1] *Udfyldt efter O. H. Moller. Dipl. Flensb. foreslaar Læsemaaden »promereant« istedenfor »promanant«.*
[2] *Udfyldt efter O. H. Moller.*

liter memorati[1] fratres et sorores possunt recompensare, sicque super caritate et beneficiis eisdem impensis ineternum possitis letari. In huius etiam fraternalis participacionis concessionis testimonium sigillum mei officii presentibus duxi appendendum. Datum in conuentu nostro Flensburgensi anno domini 1495 in octava sancti Laurencii[2].

56.

1496, 13. Maj. Borgemestere og Raad i Odense give Byens Smede Lavsartikler.

Pergamentbrevet bevares i Odense Museum; forneden har det i en trefarvet Silkesnor Byens Segl, der viser St. Knud, skrævende over en Lillie (jfr. Tidsskr. f. Kunstind. 1894, S. 72; det der omtalte Odense Sekret med kun Lillien som Mærke findes under et Skraaen suplerende Brev af 1543). Skraaen er trykt i »Aktst. til Oplysn. af Danm.'s indre Forh. i ældre Tid« (I, 1841, S. 42—47, hvor det ovfr. nævnte Brev af 1543 urigtigt er dateret 1544). De ndfr. tilsatte Paragraftal findes ikke i Haandskriftet.

Wii borgmestere oc raad i Otthense gøræ alle witt*her*ligt m*eth* th*ett*e wort opne breff, th*et* wii haffue owerweyith th*e*n twedracth oc wwillie, som h*er* till wærit haffuer wdi smedegildet i Otth*e*nse, oc paa th*et* ath ytth*er*mer*e* skade eller forderwelse ey skee skaall m*eth* mandraff, slawff eller andh*e*n derwelig skade, oc ath th*et* enæ embithe ey skall forderue th*et* andith, oc h*er* effth*er* een good endrect emellom th*e*m alle bliffue skall, tha haffue wii owerseeth oc owerweyith først th*e*n gamlæ skraa, som forbraat oc fordelt wor, oc sidh*e*n th*e*n ny skraa[3], som the firæ embithe aff smedegildet giffuen wor, oc fandss th*er* brøst paa begge the for*neffn*de skraar paa ther*es* embitss wegne, oc haffue wii omsath oc forbedreth for*neffn*de skraer, dog saa at wii haffue stadfest alle the artickle, som for*neffn*de skraer indeholde, oc th*er* paa ath thess bedræ embitssme*n* h*er* effth*er*

[1] *I dette Ord er Bogstaverne »ra« udslidte.*

[2] *Lavrentiusdag, den 10. August, faldt 1495 paa en Mandag.*

[3] *Ingen af disse Skraaer ere formentlig bevarede til Nutiden.*

findes skall i Otthense i smedegildet, oc haffue wii the forskrefne skraar saa omsat oc forbedrit meth the artickle, som ther till tienæ, oc the forneffnde skraar ey till forna indeholdit.

1. Først ath thisse nii effthersk*reffne* embite skulle bliffue oc wære sammen bunden wdi een god eendracth som eeth gilde oc lawff till ewig tiid, som aff arild tiid warit haffuer, swosom ære growesmedher, kleyensmedher, kellesmedher, grydestøwer, pladeslaer, remesnider, swerdfeyger, sadelwerker oc kandestøwer oc enghen andher, ehwo the helst ware kwnde.

2. Først oc framersta hwo hiid till byen kommer oc will brwge nogher aff thisse for*skreffne* embithe, tha skall han engelunde haffue ther loff till at brwge thet, før æn han haffuer wunnit sit embithe forst aff borgmestere oc raadet oc sidhen aff smede aldermand oc gildbrødræ.

3. Oc hwo sit embite skall winde aff them, han skall haffue saa god bewisningh, thet han maa staa i loff oc togh meth dandemen, oc maa ther engen brwge eller widne[1] nogher aff thesse for*skreffne* embite, wdhen han haffuer saa goot bewisning oc haffuer ther til tienth hære tw samfelde aar i Otthense till embitedh.

4. Oc hwo sit embithe will widne aff them, han skall hwer halffmaanet dag i sex samfelde wgher bedes till theres gilde oc embithe, oc skall han ther for indhen[2] leggæ them en good tunne øøll fore, oc tha skall han frambere sin mestergerningh aff thet[3] embithe, som han will brwge aff thesse for*skreffne* embithe, oc sidhen ther effther skall han giffue them fira tunner øøll i theres gilde meth brød oc maad, som skall wære tree ferskæ retter meth smør oc aast oc steegh oc ther till two lub*esche* marck till theres messæ, fire marck wox till theres liwss oc two ørte byg i theres gilde.

[1] *Jfr. §§ 4 og 8; Aktst., I, S. 43 har »uinde«.*
[2] *Aktst., I, S. 43 har »uidher«.*
[3] *Aktst., I, S. 43 har »theres«.*

5. It*em* mestergerningen aff smede embithet, som fram skall beres, skall w*æ*r*e* een jerngreff, een spade, een buløxe, een bindøxe oc[1] een høyøxe; aff kleyensmed embite eeth par sporæ, eeth par bøylæ, een kriihage oc een baagpersæ; aff kniwesm*e*t embite een lang[2] kniff, een bredekniff oc een stegmes paa firæ skilling; aff kellesmedembithe een two tu*n*ne kegell, een halffandh*e*n tu*n*ne kegell oc een tu*n*ne kegell; aff grydestøwer embithe een gryde paa eeth pund kower oc een handpande paa eeth halffpund kower; aff pladeslae*r* embithe eeth pantser goth som xij gyldene oc een krawe god som een gylden; aff remesnidh*e*r embithe eeth ridetøgh got so*m* iij marc*k*, eeth spendebeltæ got so*m* iiij ß, een qwinnæ pwng god so*m* xij ß oc een grimæ god so*m* v ß; aff swerdfeyge*r* embite eeth swerd oc een ryting at feyge oc well ferdig gør*e*, som th*et* seg bør; aff sadelmage*r* embithe een sadell god so*m* ij marc*k*, een sadell god so*m* een marc*k* oc een sadell god so*m* viij ß; oc aff kandestøwe*r* embite een kande paa xxiiij ß, een kande paa een marc*k* oc eeth kryss paa viij ß.

6. Nar swodan mestergerning skall gøres, tha skall tree wtkeses aff the bestæ, i embithet er*e*, ath see wpp*a*a at swodan gerning gøres; kand han ey tha fyllestæ gør*e* for*e* hwat embithe, han will brwge, stande wt aff embiteth, till saa lengæ, th*et* han kand gør*e* the*r* fult for*e*.

7. It*em* skall engh*e*n aff thesse for*skreff*ne embite stædæ nogh*e*n mand till halff gerning eller till stuckæ werk, wdh*e*n han kand haffue th*et* i borgmeste*r*s oc radmenns mind oc will gør*e* een fuld kaast i smedegildet for*e* ha*nu*m, som for ær skreffuit.

8. It*em* hwo som een fortredhe*r* will wær*e* oc ickæ will gaa i gildit oc holde wide oc weth*e*rlog m*eth* th*e*m oc widne sit embit, som for ær skr*e*ffuit, han skall engelunde

[1] *Aktst., I, S. 43 mangler dette Ord.*
[2] *Aktst., I, S. 43 har »bring« (Kalkars Ordbog har herefter Ordet »Bringkniv«).*

haffue loff till at brwge nogher aff thesse for*skreff*ne embithe.

9. Item skall engen wdenbyess mand aff nogher thesse for*skreff*ne embithe føre noghen ny gord gerninge hiid till Otthense at sellie for wdhen i reth iaarmarketh, som ær at knutssmessæ[1].

10. Item fører noghen mand andhen tiid aars noghen swodannæ gerninge till Otthense at selliæ, tha skall theres aldermand tagæ meth seg kongens oc bysens fogit oc hindre then gerning till rettæ.

11. Item om nogher wore methborger tager nogher swodannæ gerninge aff landsmend eller køpstedher her om kring oc sellier her wt nogræ aff thesse for*skreff*ne embithe till forfangh, tha skall then gerning oc hindres til rettæ.

12. Item hwo som kommer hiidh flyttinde till by oc wil brwge nogher aff thessæ for*skreff*ne embithe, han skall winde embiteth oc gildet, som fore ær skreffuit, oc ther wtower skall han giffue two tunner øøll i gildit, forthii han haffuer ickæ tienth her i Otthense til embiteth nestæ tw samfelde aar till forn.

13. Item om nogher i theres gilde er sin gildbrodher skyldiig wittherlig giæld, tha skall then, som han ær skyldiig, kære hanum tree samfelde odensdagher for theres aldermand; betaler han hanum ickæ ther fore indhen, tha skall theres aldermand leggæ hanum een mwgelig dag fore, effther som gialdhen er till, oc at minstæ een halff maaneth; betaler han ickæ indhen then dag, hanum wor forlagdh, tha skall then, som han wor skyldiig, haffue loff at delæ hanum meth landzlogh, oc then, som saa worder wtdelt aff gildit, han skall ey haffue macth at bruge sit embithe, førre æn han bedes nade oc bedrer een tunne øøll oc een marck wox til wide; bruger han embiteth førræ, tha skall han haffue forbraat sex grottæ mod borgmesther oc raad

[1] *D. e. Knud Konges Dag den 10. Juli.*

oc sex grotte i theres[1] gilde; then same wide oc brøde schall wære, hwo som wittherlig giæld schyldiig ær till theres gilde oc ladher sig ther wtdele, som for ær skreffuit.

14. Item om nogher wtdør aff theres gilde enthen brodher eller søster, tha schulle alle theres gildbrødre oc gildsøstere fylge ligeth till kirkæ oc till grawe; hwo som thet forsømer oc er wthen lagæ forfaldh, then schall giffue een marck wox till widhe till theres liwss.

15. Item hwo som igensidder meth sit ligskaad oc will thet ey wtgiffue, then tiid hanum atwaress, tha schall han pantes for sit ligskaad oc fore een marck wox tiil wide.

16. Item hwes hostrw i forskreffne theres gilde bort døør, oc han fanger sig een dandekone igeen, oc han wil haffue henne i gildit, tha schall han giffue een ørte byg, een marck wox oc firæ skilling til igang i gildit fore henne.

17. Item hui[l]cken theres gildbrodher eller gildsøster, som giffuer syn gildbrodher eller gildsøster onde ord i gildeshwss eller hwor the samen komæ till kaast, drick eller steffne eller andhen stæd, hwore som hælst the samen kommæ, han eller hwn schall giffue till brøde een tunne øøll oc een marck wox.

18. Item hwo som i theres embithe er oc wntlocker hyns andenss hioon førræ æn een halffmaanet fore steffnedag, han schall giffue till brøde sex graatte i radith oc sex graatte i embiteth oc schall ther till ombære swenden, om thet kand hanum bewises ower meth rettæ.

19. Item hwo som worder warit till mooth om afftenen, at han schall andhen daghen mødhe, ær han i by oc will ickæ komæ, han schall giffue two gratte till wide.

20. Item hwo som i theres embith ær oc will nogher kende dreng tagæ till seg, togh at han ey bliffuer meth hanum mere æn een halffmaaneth, hanss hwsbunde schall

[1] *Her har Haandskriftet en Plet, der gjör Læsningen vanskelig.*

giffue fore ha*nu*m i gildit een tu*n*ne øøll, tree bøster, een færsk ræth oc th*er* till steeg m*eth* brød, smør oc aasth.

21. It*em* the, wngste gildsyskene i ther*es* embith ære, the schulle giffue maad oc schenckæ, hwar*e* the tilsamen ko*m*me till maad oc øøll, oc the schulle tende ther*es* liws oc slyckæ the*m* om høgtidelig daghe oc forwar*e* the*m* wnder een graat till brøde for*e* hwert sinde, th*et* forsømes.

22. It*em* hwo som kwll køwer, oc ko*m*mer th*er* nogh*er* till made aff ther*es* embithe, th*er* aff the kwll will haffue, tha schall th*en*, the[1] kwll køpte, først selff haffue tree tu*n*ner oc sidh*en* saa mangæ, som th*er* hwoss ære aff ther*es* embite, hwer haffue een tu*n*ne, om han will; er th*er* oc nogh*er* radmand hwoss, som aff the kwll will haffue enth*en* till syn eygen nytte eller bysens, tha schall hanu*m* ey sønes een tu*n*ne eller two.

23. It*em* hui[l]cken th*ette* ickæ stæde will, han bedre een marck wox i ther*es* laff.

24. It*em* om nogh*er* i ther*es* embite ey will giffue syn swend sin løøn om rettæ steffne dag eller oc gør syn swend fortreed, oc swenden kærer ower ha*nu*m, tha schall ther*es* aldermand tagæ kwngens oc bysens fogit oc two men aff ther*es* embithe m*eth* seg oc wurde[2] swe*n*nen fult wt for*e* sin løøn; gør oc swe*n*nen hosbunden fortreed, tha schall ther*es* aldermand tagæ kwngens oc bysens [fogit] oc two aff ther*es* embithe m*eth* seg oc schickæ hwsbunden r*et* aff swe*n*nen.

25. It*em* hui[l]cken i ther*es* embithe som the*m* skall forstaa m*eth* maad oc øøll oc giffuer the*m* ey th*et*, goth ær, oc ey staar the*m* well for*e* m*eth* saa mangæ rettæ, som for ær skr*e*ffuit, han schall bedræ effth*er* alle gildbrødres sigelse.

26. It*em* nar the samen ko*m*me till maad oc øøll, om nogh*er* tager mer*e* till seg, æn hanss nødtørfft till siger, swo at han giffuer wp, tha schall han giffue een halff

[1] *Aktst. I, S. 45 har »ther«.* [2] *Aktst., I, S. 45 har »uinde«.*

tunne øøll i theres lag oc two marck wox till widhe till theres liwss.

27. Item om nogher i theres embithe, som fult haffuer giord i theres lagh, will faræ paa land eller anderstad at boo, tha skall [han] ey mestæ sit g[i]lde meth them her i Otthense, wthen han wore lenger borthe aff Otthense æn dag oc aar.

28. Item schall ther log gangæ aff theres gilde som aff andræ gode gilde, swo at hwer schall hielpe syn gildbrodher oc gildsøster til rettæ, swo at hwo aff them som worder trengd paa log meth rettæ, oc gildbrødre worde at warithe om afften till forn at komme till steffnæ at wæriæ theres gildbrodher eller gildsøster, hui[l]cken som ickæ kommer oc kaster laad oc hielper syn gildbrodher eller gildsøster, han skal bødhe een tunne øøll oc een marck wox i theres lagh, om han er wdhen lagæ forfald.

29. Item nar her komer sliwestenæ faalæ, tha schall ther engen køwe aff them, førre æn ther er tree dagæ gangnæ, effther at the ære bodne borgmester oc raad oc swaa i embiteth, oc ickæ bunckæ maa brydes, før æn the tree dage ære framgangnæ; hwo ther emod gør aff theres embithe, han schall ombære køwith oc giffue borgmester oc raad sex grottæ oc sex grotte i theres lagh; gør oc nogher ther emod, som ickæ er i theres embithe oc gilde, han schall wmbære køwit oc giffue borgmester oc raad een skilling graath.

30. Item hwat som her kommer falt, som theres embithe rører wppaa at køwe, tha schall ey een eller two aff theres embithe haffue mact at køwe thet them til at beholde aaleenestæ, om the andræ welæ staa i meth, wndher thet sama faldsmaall oc brødhe hwo ther emod gør.

31. Item hwo swo fortroden er, at han syn aldermand eller stolsbrodher ey will høræ, nar the klappæ till

liwd[1], oc ey tha will got liwd haffuæ, han schall giffue een *grot* till theres liwss fore hwert sinde, han gør wliwd.

32. Item hwo som owerhørig ganger wth oc ey will bliffue i rettæ fore syn aldermand, han skall ey loff haffue at brwge sit embithe, før æn han haffuer fæst till for een tunne øøll oc two marck wox i theres lagh.

33. Item hwo som bryder theres liws, han schall gøre them gode igeen effther firæ gildbrødres sigelse.

34. Item swenæ, som læræ paa land oc komæ hiid til by oc wele tienæ, the skulle ickæ tienæ her i by, wdhen the gøræ theres læræ kaast, som for ær skreffuit.

35. Item hwat som borgmester oc radmen wille haffue giord. thet schall them ickæ sønes fore theres lige werd, oc hwat som borgere wele haffue gjord af theres eyget jern, thet schall them ey helder sønes fore theres lige werd.

36. Item engen schall biwde wskellige gestæ; hwo som noghen gesth biwdher, som noghen gildbrodher eller gildsøster gør wmage, han schall bedræ i theres lag effther alle gildbrødres tyckæ.

37. Item hwem som fortrodhen er oc ickæ wil holde eller gøre, som her forskreffuit standher, men skydher seg fraa theres embithe oc ind fore borgmesther oc raad oc siger, at hanum er wret giord i theres embithe, hui[l]cken som tha[2] falder fore rettæ enthen theres aldermand eller then, seg skød, han skall bedræ een skilling graath mod borgmester oc raad oc een skilling gratth i theres embithe.

38. Item hwo i theres embithe som falder fore brøde mod borgmester oc raad i nogher made, som her forskreffuit standher, oc theres aldermand dyll, tha schall theres aldermand giffue borgmester oc raad two skilling grath till widhe fore thet dylsmaall, oc then, som for brødhe er fallen, schall selff bedre sin brødhe, som for er skreffuit.

[1] *Her staar »liwss«.* [2] *Aktst., I, S. 46 mangler dette Ord.*

39. Item skall altiid een growsmed ware enthen aldermand eller lensmandh.

40. Item skall theres lawesteffner holdes fæm tidher om aarith, then førstæ femptæ dag poskæ, then andhen femtæ dag pintzæ, then tredie femptæ dag sancti Michels, then fierde fempte dag jwle oc then fempte dagh, som steffnæ schall holdes, schall ware ascher odensdagh[1], oc till thisse forskreffne steffner schall two atwares aff radith, som ther tilscicket ære at wære paa steffnæ meth them; hwo thet saa forsømer at ware them till forskreffne steffne, som them schall at waræ, om thet forsømes, han staa them till rettæ ther fore oc holde gildith oc laweth thet wdhen aall schadhe.

In quorum omnium premissorum euidenciam sigillum ciuitatis Otthoniensis presentibus inferius est appensum, datum Ottonie sexta feria infra octauas ascencionis domini[2] anno eiusdem millesimoquadringentesimononagesimosexto etc.

57.

1496, 27. Oktbr. Kong Hans giver Kjøbenhavns Guldsmede Lavsartikler.

Artiklerne ere skrevne paa et stort Pergamentblad, og det endnu delvis bevarede Segl hænger ved forneden i en Seglrem. Brevet tilhører Kjøbenhavns Guldsmedelav (s. C. Nyrop: Dansk Guldsmedekunst, S. 152), der har deponeret det i Dansk Folkemuseum tilligemed en samtidig Gjenpart, der er skreven paa en 17 cm. bred og 97 cm. lang Pergamentrulle, der er sammensyet af tre mindre Stykker. Denne Gjenpart er dog ikke skreven af efter de her trykte Artikler, men snarere efter et af Lavet gjort og derpaa i Kancelliet rettet Udkast til dem; Gjenparten ender (s. ndfr. S. 260) karakteristisk nok med to Paragrafer, som Lavet gjærne vilde have haft med, men som vare blevne udskudte. Det er muligvis en Lev-

[1] *Askeonsdag er Onsdagen efter Fastelavn.*

[2] *D. e. Fredag den 13. Maj; Kristi Himmelfartsdag faldt 1496 paa Torsdag den 12. Maj.*

ning fra Lavets oprindelige Udkast, at Gjenparten i §§ 4, 6, 9, 21 og 23, hvor Artiklerne have »os« eller »vor«, endnu har »Kongen« eller »Kongens«, skjöndt Gjenparten ligesom Artiklerne begynder med »Wi, Kong Hans« og har Udtrykkene »vore Riger«, »vor Myntmester« o. s. v. i §§ 3, 6, 7, 9 og Slutningsudtalelsen. Et enkelt Sted har Gjenparten endnu Udtrykket »vor«, nemlig i § 19 »vort Broderskab«, der ikke har Kongen, men Lavsbrødrene som Udgangspunkt; i Artiklerne er det rettet til »sit«. Det kan ogsaa bemærkes, at Ortografien er ikke lidet forskjellig i Artiklerne og i Gjenparten, og at denne sidste to Steder har en anden Paragrafinddeling end Artiklerne (s. ndfr. §§ 9 og 14). I ingen af dem findes der Paragraftal, men i Gjenparten begynder som Regel hver Paragraf en ny Linie. — Artiklerne ere tidligere trykte i Danske Magazin, III, 1747, S. 331—37, hvorfra de ere gaaede over i Kbhvns Dipl. III S. 16—20, dog saaledes at danske Magazins store Begyndelsesbogstaver ere forandrede til smaa.

Wii Hans met gudz nade Danmarcks, Noriges, Vendes oc Gotes koning, vduald koning till Suerige, hertug vdi Slesuig oc hertug vdi Holsten, Stormarn oc Ditmersken, greffue vdi Oldenborch oc Delmenhorst, gøre alle vittherligt, at wii aff woræ sønderlige gunst oc nade haffuæ wnt oc giffuit oc met thette wort obnæ breff wnnæ oc giffuæ woræ kiæræ borgeræ, guldsmeder vdi Køpnehaffn, swodanne priuilegier oc friiheider, som her effter screffuit[1], oc at the mwæ oc skullæ them nydæ oc brugæ vdi theres guldsmede embithe hær vdi Køpnehaffn.

1. Først at hwilcken[2] guldsmeth som achter at setthe seg vdi Køpnehaffn, han scall haffue fem marc sølffuæ, thet hans eyget scall wæræ, oc wercktygh swo gott som en marck sølffue, oc two besiddende[3] borgere skulle swærie met hannom, at thet ær hans eyget vforborget, oc scall han gøre tre styckæ gerninge en kalck, en krwtzet gulde riing[4] met en sten forsetth oc en riing oc ith forblaeth forsamlet till en bordæ[5] eller till ith belttæ, oc han scall[6] giffue vdi

[1] *Dsk. Mag. III, S. 332 indskyder her »staar«.*

[2] *Gjenparten har Ordet »førsth« som det sidste i Indledningsstykket og begynder derpaa § 1 saaledes: »Item huilken«.*

[3] *Gjenparten har »besidnæ«.*

[4] *Dsk. Mag. III, S. 332 har »en Krwtz, et Gulde Ring«.*

[5] *Dske Mag. III, S. 332 har »Bordæ«, som Kbhvns Dipl. III, S. 16 forandrer til »borvæ«, et Ord, Kalkars Ordbog tvivler om.*

[6] *Gjenparten har »skal han«.*

embit*et* firæ mar*c* penninge till at holdæ sente Loyes en mæssæ vp met oc iij mar*c* wox oc en kost swo god som firæ mar*c*.

2. It*em* scall borgemestere oc raad vdi Køpnehaffn haffuæ macht at setthe en olderman vdi embithet, then, som embithet kan nyttelige wær*e* oc aff embithet keesæs; siiger han ther emod, han bøde[1] embithet en tønne tyskt øll oc iij mar*c* wox.

3. It*em* scall engen guldsmet gøræ riinger sølffuæ vdi Køpnehaffn eller noger stedz vdi wore riigæ æn thet, [2]som marcken holder xiiij loth[2] got brændt sølffue, ith qwiintiin meer eller myndræ, oc scall tegnes met byes tegen oc hans eyget mærckæ.

4. It*em* oc[3] scall engen gør*e* riinger*e* guld æn thet guld ær, som hannom bliffuer fonget at gør*e* aff, vndertagith lothdingen, som thet bør sig; hwo som hær emod gør oc thet icke holler oc bliffuer befwnden ther met efftir thenne dag, han bødæ første thiid en mar*c* sølff, annen thiid ij mar*c* sølffuæ, tridie thiid iij mar*c* sølffuæ, en partt till oss[4], en part till borgemesteræ oc raad oc tridie partt vdi embithet.

5. It*em* scall oldermannen tage two aff embithet till sig oc skulle gaa omkriing, see oc skoedæ, hwath hwer guldsmeth gør, hwerie xiiij dage eller oc at mynstæ en moenethe mod[5]; finnes nogen gerninge hoss noger, som icke aldelis ær, som henne bør at wær*e*, tha skullæ the haffuæ thess macht at slaa then gerninge sønder oc waræ hannom at, thet han raader ther boed pa, en thiid, annen thiid; raader han ther icke bod paa, tha bødæ en mark sølffuer, som forscreffuit stander.

6. It*em* scall wor mynttemester vdi Køpnehaffn oc

[1] *Gjenparten indskyder »i«.*
[2] *Gjenparten har »som holler xiiij loeth marken«.*
[3] *Gjenparten udelader »oc«.*
[4] *Gjenparten har »een part koninghen«.*
[5] *Gjenparten har »i moodh«.*

two guldsmeder met hannom eller oc iij guldsmeder, om wor mynttemester ær ey tillstedæ, hwilcke som thet befallit bliffuer, vdi alle marcket at forsøgæ oc proberæ alle handæ gerningæ, om hwn ær, som hennæ bør at wæræ, oc ær tegnæt met byes mærckæ, som[1] giort ær, oc met hans mærckæ, som henne giort haffuer; fynnes nogen gerninge hoss noger, som ey rettwiisæ ære, som hennæ giort haffuæ, han bødæ fore første tiid en lødige mar*c* søllfuæ, annen thiid ij lødige[2] mar*c*, tridie thiid iij lødige[2] mar*c*, halfft oss[3] oc halfft[4] embithet vdi Køpnehaffn.

7. It*em* kommer noger guldsmeth aff Tysktland eller andræ riigæ oc førdæ noger gerningæ eller søllffue, oc thet war ey swo gott, som thet burdæ at wær*e*, tha scall wor mynttemester eller[5] guldsmeder met wor fogeth haffuæ macht at hindræ swodanne gerninger eller sølff till rettæ.

8. It*em* oc scall engen guldsmet gør*e* nogen gerninge aff kober oc ey helder aff mæssinge oc forgyldet eller forsølffuit i ingen hande [6]madæ vdi nogen[6] gerninge, vden han lader ther ith tegen paa, swo man lig[7] kan mercke, hwath thet ær; icke scall oc ingen effuentyre haffuæ swodant falth eller kræmere, vden thet ær oc swo merckt, at man kan wæll see, hwath thet ær; fynnes thet met noger, tha scall man slaa then gerning i sønder, oc han bødæ ther for*e*, som forscreffuit stander.

9. It*em* komme nogen man till noger guldsmeth met sølffue eller guld, [8]thet han kwnnæ merke pa sølff eller guld[8] eller paa gerninge eller pa kiøb, helth eller brodit, smelth eller vsmelth, thet han kwnnæ mercke at ey rettferdigt ware, oc kiøber nogen thet, bethale then, som pa thaler, som sølffuit oc guldit wærdt ær[9], oc bøde oss[10] iij

[1] *Gjenparten indskyder her Ordet »hwn«.*
[2] *Gjenparten udelader dette Ord.*
[3] *Gjenparten har »halfft koninghen«.*
[4] *Gjenparten indskyder her »i«.*
[5] *Gjenparten indskyder her »wore«.*
[6] *Gjenparten udelader disse Ord.*
[7] *»manlig« staar i eet Ord, Gjenparten har »mannheligh«.*
[8] *Gjenparten udelader disse Ord.*
[9] *Gjenparten har »ær wærth«.*
[10] *Gjenparten har »bøde koninghen«.*

marc, byen oc embithet hwert swo meget swo thiit, som nogen ther met fwnden[1] worder; [2]wære thet swo, at noger gerning kommæ fore nogen guldsmeth, then gerning guld eller sølffuæ, som man kwnnæ merckæ, at hwn war ickæ retthelig at kommen, tha skulle the haffuæ thess macht at holdæ thet vp till rettæ oc lade wor foget oc borgemestere oc raad thet forstaa[3].

10. Item scall engen guldsmeth wordæ hær vdi Køpnehaffn, vden han ær echte aff[4] rette efftir then helge kirckis sidwane oc haffuer thient siin lære aar vdh oc haffuer sit lære breff; oc scall han engen hosfrwe tage sig tiill ee, vden hwn ær echte aff[4] rettæ oc efftir then helge kirckis sidwanæ oc vberychtit, swoframpt at[5] han will brugæ embithet hær vdi Køpnehaffn.

11. Item scall engen guldsmethe swend settæ sig her vdi Køpnehaffn, vden han haffuer tient hær ith aar eller ij oc hoss en guldsmet eller ij oc scall gøre siit styckæ gerning i oldermantz huss, oc scall han eskæ embithet twennæ sinnæ om aarit, ith sinnæ om posken oc ith sinnæ om sancti Michels dages thiid[6], oc han scall[7] gifftæ sig innen aar oc dag; hwo som hær emod gør, han bøde en[8] marc sølffuæ, som forscriffuit staar.

12. Item scall engen brugæ embithet[9] i Køpnehaffn, som haffuer hafft nogerstedz siin egne wercksted tilforn, vden han fører skelliig bewiisninge met sig, fore hwat sag han theden kom, oc hwar som han tient haffuer, oc hwar han fødh ær.

13. Item om noger guldsmeth toge noger swend till

[1] *Gjenparten har »befunden«.*
[2] *Gjenparten begynder her en ny Paragraf med et indskudt »Item«.*
[3] *Gjenparten udelader »thet« og sætter »forstaa« hen efter »foget«.*
[4] *Gjenparten har »och« istedenfor »aff«.*
[5] *Gjenparten har »som« istedenfor »at«.*
[6] *D. e. Mikkelsdag den 29. September.*
[7] *Gjenparten har »skal han«.*
[8] *Dske Mag. III, S. 334 har »III«.*
[9] *Gjenparten indskyder »her«.*

sig oc gaffuæ hannom arbeidæ, oc han wistæ, at han [1]ey war[1] echte oc rettæ, han scall bødæ i embithet en halff marc sølffuæ oc [2]lade fare siin swend oc en lære dræng[2] thiss ligest.

14. Item ware thet swo[3], at noger swend giordæ noger gerning emod siin hosbondes mynnæ till sig sielffuæ eller[4] nogen annen i hans hosbondes huss eller vdi noger andræ hwss, tha skullæ the haffuæ thes macht i æmbithet at tage fran hannom, hwath som thet helst wore, oc skifftæ thet i trennæ partther, som forskreffuit stander; [5]ware thet swo[3], at noger swend foore fran siin hosbondæ met meræ løn, æn han haffdæ forthient, oc kommæ igen oc wildæ thienæ, tha scall engen i embithet sette hannom till arbeidæ, førre æn han haffuer forlicht sig met siin hosbonde; hwo som her emod gør, han bødæ iij marc[6] embithet, oc scall han[7] ey helder swodanne swend settæ i[7] siin wercksted vdi noger wore køpstederæ, vden han haffuer breff aff embithet, at[8] han haffuer skelliig tient siin hosbondæ.

15. Item ware thet swo[9], at noger guldsmethe swend forsømethe siin hosbondes arbeidæ om søgene dagæ oc hosbonden fingæ ther skade aff, tha skall hosbonden kesæ ij men oc swenden ij aff embithet, hwat som the sige them emellom, ther skulle the bode lade them nøgæ met; hwilcken som her emod gør, han bøde i embithet en tønne tyskt øll.

16. Item scall engen man lockæ eller stede[10] annen mantz swend till at giffuæ hannom arbeidæ, vden han ær loglig skild fran siin hosbondæ; hwilcken som her emod

[1] *Gjenparten har »ware icke«.*
[2] *Gjenparten har »ladhe swænnen faare syn wæg och æn læredrænghen«.*
[3] *Gjenparten har »saa sagh« istedenfor »swo«.*
[4] *Gjenparten indskyder her »thil«.*
[5] *Her har Gjenparten et »Item«, altsaa en ny Paragraf.*
[6] *Gjenparten indskyder her »i«.*
[7] *Gjenparten udelader dette Ord.*
[8] *Gjenparten har »oc«.*
[9] *Gjenparten har »saa sagh« istedenfor »swo«.*
[10] *Gjenparten indskyder her Ordet »een«.*

gør, han bødæ iij marc i embithet swo thiith, som thet skeer, oc læredrengen thess ligest.

17. Item ware thet swo, at nogen guldsmeth begærethe en annen guldsmedz wercktyg eller noger redskab, ther han kwnnæ haffue skade aff, aff hans swend eller dreng emod husbondens mynnæ vdi noger made, han bødæ ther fore en halff marc sølffuæ, som forscreffuit staar, oc wære ey man thess bethre.

18. Item om noger man haffde en dreng at lære embithet, han scall wære i lære i fem aar eller sex, som han kan foreenes met siin husbondæ, oc skall han giffuæ i embithet xij ß oc j mark wox, oc scall han setthe en danneman eller two till wissen fore sig, at han scall icke løbæ aff læren, førre æn hans lære aar vdhe ær, oc skall hans husbonde lade hannom indskriffuæ i embithet innen xij wgger ther efftir; giorde han thet icke, han bødæ ½ lispund wox.

19. Item wore thet swo[1], at noger guldsmet døde aff embithet, oc han haffde noger lære dræng, oc hans lære aar wor icke wdæ, tha ær then dræng plictiige[2] at thienæ hosfrwen aar oc dag, om[3] hwn bruger embithet; oc ware thet swo, at hwn giffter sig oc finge en annen guldsmeth igen, tha ær then dreng plictiig[2] at thienæ hannom siin thiid vdh; bliffuer husfrwen siddendes æncke, hwn nyde sith[4] broderskab, swo lenge hwn leffuær.

20. Item hwilcken ther faar i marcket oc tager hyn annens bodested, han bøde ther fore [5]efftir alle brøders tycke[5], om ther komme vdaff noger vnde ord; oc ware thet swo[1], at noger guldsmet kiærde hyn annen fore oldermanen fore gield, oc oldhermanen lade hannom dage fore

[1] *Gjenparten har »saa sagh« istedenfor »swo«.*

[2] *Dske Mag. III, S. 335 har »plictuge«.*

[3] *Dette Ord er skrevet to Gange.*

[4] *Gjenparten har »worth«.*

[5] *Gjenparten har »som alle brødre tyckis«.*

at bethalæ then gield innen noger thiid, oc han thet icke giordæ, han bødæ ther fore iij marc wox oc bethale then gield atligwell.

21. Item hwilcken guldsmeth som kiærer hyn annen fore wor[1] foget, wore[2] borgemestere eller raad fore noger sag, som embithet paa rører, førre æn han haffuer wæret fore embithet, hwilcken hær emod gor, han bøde iij marc, som forskreffuit staar.

22. Item wore thet swo[3], at noger i embithet kallede hyn annen i hastighett eller vredæ skalck eller skiøgensøn eller vqwedens ord eller droge hyn annen i haaræ eller drogæ siin kniiff at hannom i hastighett eller wredæ vdi laffs huss eller paa steffnæ, han bøde ther fore en marc sølffuæ oc skifftes i trennæ partter, som forskreffuit stander.

23. Item skullæ guldsmethernæ haffuæ thess sielff macht indbyrdes emellom them sielffuæ at forliigæ brøderne eller theres swennæ, om noger twedrecht kom them emellom, vden thet rørdæ paa trennæ marc sag, wor[4] oc bysens rettiighett[5] vforsømmit.

24. Item hwilcken som [6]worder tilsagt[6] at komme till stæffnæ, oc han kommer ey till loglig thiid, han bødæ en marc wox, vden han haffuer loglig forfald; oc wore thet swo[3], om noger worder wred pa steffnæ oc gange fran siin embitz brødere eller aff laffshuss, han bødæ j tønne tytskt øll oc iij marc wox oc wære laffuet swo nær, som alle brødere wele; oc skulle embitzbrødere twenne thiider om aaret, om fasten oc om Michellsmysse[7], hwer thiid scall husbonden legge j ß i sente Loyes bøsse oc swenden vj peninge till at holdæ gutz tieniste vp met, hwilcke som wele haffuæ rettighett aff laffuet.

[1] *Gjenparten har »koningis«.*
[2] *Gjenparten udelader dette Ord.*
[3] *Gjenparten har »saa sagh«.*
[4] *Gjenparten har »koninghens«.*
[5] *Dske Mag. III, S. 336 har »Rettugheit«.*
[6] *Gjenparten har »thil worder sagt«.*
[7] *D. e. Mikkelsdag d. 29. Septbr.*

25. It*em* hwilcken øngsthe broder, som ær vdi embithet, han scall tilsigæ the andre brøder*e*, swolenge [til] en annen winder embithet; forsømmer han thet, han bødæ ther for*e* iij mar*c* wox.

26. It*em* hwilcken broder, th*er* far*er* aff by met boo oc boskab oc wær*er* aar oc dag borthe oc kommer swo igen oc will brugæ embit*et*, han witnæ thet aff ny, som førr*e* ær sagt.

27. It*em*[1] hwilcken guldsmet[1] i æmbithet, ther haffuer søn eller dotther, oc bliffuæ the vdi embithet, the nydæ ther*es* embithe halffuæ[2].

28. It*em* nar som noger døer aff embithet, som haffuer giort fulth i embithet, tha skulle alle brøder*e*, systh*er* oc swænnæ følge them till ther*es* leyersted; hwilcken thet icke gør, han bøde en mar*c* wox, vden han haffuer loglig forfald, oc skulle the lade them begaa met vigiliis oc iij mæsser vdaff laffwet.

29. It*em* skulle embitzbrøder*e* wær*e* ij[3] reiser til hobe om aarit oc lade begaa alle cristhne sielæ met vigiliis oc iij mæsser af laffuet, oc ther till skulle offere alle brødere, systhre oc swænne till tre mæsser ell*er* bødæ iij mar*c* wox, ith siinnæ then dag efftir sancti Johannis natiuitat*is* dag[4] oc ith sinnæ then dag nest efftir sancti Andree dag, som sancte Løyesse dag paa falder[5].

Forbywdend*es* alle wor*e* fogeder oc embitzmæn oc alle andre, ehwo the helst ær*e* eller wær*e* kwnnæ, for*skreff*ne wore borgere guldsmeder hær vdi Køpnehaffn hær emod at hindræ, hindre lade eller vdi noger made at vforrettæ vnder wort hyllest oc nade. Giffuit paa wort slot Køpne-

[1] *Gjenparten udelader dette Ord.*
[2] *Gjenparten har »halfft frii«.*
[3] *Dske Mag. III, S. 337 har »III«.*
[4] *Gjenparten har »dag natiuitatis«. — D. e. St. Hansdag d. 24. Juni.*
[5] *Gjenparten har »faller wppa«. — Det er St. Andreasdag den 30. November og St. Loyesdag den 1. December (s. ovfr. S. 69 Anmærkn. 1).*

haffn sanctorum Symonis[1] et Jude apostolorum afften[2] aar efftir gudz byrd mcdxcsexto vnder wort secret.

Ad commissionem domini doctoris
Petri Alberti consularis Haffnensis[3].

[Se om de følgende Bestemmelser ovfr. S. 251.]

Thessæ thwænæ artecklæ haffde wii gærne hafft met som her effther screffne stonder:

Item oc skal inghen kræmmere haffue giort sølff faal i syn kram ath sælie her vppa gadhen eller i nogher kraambooth eller och i nogith marketh; finnes thet met nogher, tha skal man wore hanum ath, thet han thet ey maa sælie eller haffue falth; gør han ther vt offwer, han bødhe ther fore een mark sølff, saa tiit som thet skeer, oc tha skal deelæs, som forscreffwith stander.

Item wore thet saa saghe, om noghre kommæ thil noghre gulsmidh met nogith sølff eller gwll, som man icke kunnæ merke, ath wræth fonghet wore, huerken vppa sølff eller gwll, paa køb eller paa ordh, oc ey bleffwe warith ath thet han skulle hollet vppe eller hindreth thil rætthe, oc han køffte thet sølff eller gwll oc goffwe ther fulth wærd fore, som man plæyer købæ sølff eller gwl, heelth eller brudeth, han bliffue weeth syth køb oc hanum wdhen skadhe.

58.

1496(?). Artikler for Kjøbenhavns Slagtere, givne af Kongen og Rigens Raad med Borgemesteres og Raads Samtykke.

Disse Artikler findes i Resens ovfr. S. 30 nærmere omtalte Protokol med Afskrifter af kjøbenhavnske Lavsskraaer S. 1088—95. De indledes der med følgende Ord: »Endt ere disze effterschrefne artichle fremdelis vndt och tillat Kiøbenhafns Slagtere 1596«. Den i § 5 nævnte Ed peger imidlertid tilbage paa den katolske Tid, og 1596 er da muligvis en Skrivefejl for 1496 (jfr. O. Nielsen: Kbhvns Hist. I, S. 251). Ovfr. S. 238 er

[1] *Gjenparten udelader dette Ord.*
[2] *Simons og Judas' Dag, den 28. Oktober, faldt 1496 paa en Fredag.*
[3] *Gjenparten, der fortsætter med de følgende to Bestemmelser, har ikke denne Underskrift.*

det vist, at Resens Afskriver et andet Sted har gjort 1493 til 1593. Naar han giver de ndfr. trykte Artikler Aarstallet 1596, er det sikkert, fordi de i Protokollen ere komne til at staa mellem de to Kjøbenhavns Slagtere vedrörende Breve fra 1596, der ere trykte i Kbhvns Dipl. II, S. 487 og 487—88, dog saaledes at det yngste af disse Breve staar først i Protokollen og det ældste sidst. Resens Afskriver er ikke stiv i at ordne de forskjellige Lavs Artikler m. m. kronologisk. — Paragraftallene ere tilsatte i Protokollens Margen. — Artiklerne ere tidligere trykte i Kbhvns Dipl. II, S. 488—91.

In nomine domini ammen.

Dette er kiødmangernis schraa, endrecht och schichellse, som de haffue paa deris embede i Kiøbenhafn, huilche dennem giffuit er af høybaarne herre och første, konger och rigens raad aff Dannemarch med borgemester och raads villie och samtøche i Kiøbenhafn.

1. Først och fremdeelis huo kiødmanger[1] vill worde i Kiøbenhafn, hand schall vere echte och ret, saa at hand maa staa i loug[2] och tough med huer dannemand, och schall hand haffue breff oc bewiszning, huorledis hand er deden kommen, som hand tient haffuer och kommen er.

2. Item schall hand boe i Kiødmangergaden i de gaarde[3], szom kiødmangere haffuer før i boed.

3. Och schall der ey flere embeder brugis i nogen gaard [4]aff dennem end[4] it och ey flere windue kiød fall foruden i huer gaard(!)[5].

4. Och schall hand haffue en v-berøchtet dannequinde till hustrue.

5. Item naar hand ganger i embedet, schall hand szuerre eed med opragte fingre och bede szig saa gud till hielp och alle helgen, hand schall vere det embede huld och tro och aldrig emod och giøre szine medbrødre den deell, szom hand haffue will, och ey andet.

6. Item siden schall hand giøre kost med tho tønder

[1] *Her staar »Kiøbmanger«,*

[2] *Saaledes Kbhvns Dipl. II, S. 489; her staar »laugett«.*

[3] *Her staar »den gaard«.*

[4] *Her staar »de dennem«.*

[5] *Muligvis kan her læses: »och ey flere windue till kiød sall foruden it i huer gaard«.*

wismer øll eller iiij *tønde*r dansch øll och der till salt mad med fire fersche retter. Och der till schall hand giffue j biszmer pund wox ud och j lødig march i embedet, førend hand haffuer nogit kiød fall. Formaa[r] hand iche szaa at giøre, da schall hand sette god wiszen der fore i embedet, szom oldermanden och alle brødre nøyes med, och giffue huert aar j *tønde* dansch øll i embedet, szaa lenge [till] hand haffuer kost giort.

7. Item bør oldermanden at szette stefne szaa tit, szom behoff giøris, och schiche wiide och wilchor om slet och om lambeslett.

8. Huo iche till steffne kommer, naar tilsigis, bøde j fierding øll for huer tid, wden hand er i louglig forfald.

9. Item huo som anderlidis slaar nød, end at embedet haffue[r] wedtaget, bøde en tønde øll for huert och ij march vox, szom hand slaar til v-rette.

10. Item schall ingen raabe fra en andens vindue, viide j *tønde* øll och j ℔ vox, eller af gaden.

11. Item schall och ingen selge selff dødt kiød ved sit embede.

12. Item schall och to staldbrødre vere till sammen och sletten schall gange rett om.

13. Item schall ingen giøre den anden forkiøb paa gaden eller ved stranden, vide j *tønde* øll och j ℔ vox.

14. Item schall ingen kiøbe mere end it lamb af nogen vogn til sammen, om der er nogen flere af embedet hosz, der kiøbe vill, vide j *tønde* øll och en march vox.

15. Item schall och ingen kiøbe mere aff drefte fee end it par øxen till sit embede och it deger lamb, vden det gielder for alt embedet, saa fremt embedet vill were i det kiøb, vide j *tønde* øll och 3 ℔ vox.

16. Item bryder oldermanden, da schall hand bøde dobbelt.

17. Item den, som kommer sist i embedet, schall

gange embeds erinde, naar hannem till szigis, szaa lenge [till] en anden kommer.

18. Item huo szom giør oldermanden v-liud i laugshuus eller paa stefne, bøde der for j *tønde* øll och 3 ℔ vox.

19. Item huo szom løber vred aff stefne och will ey liude oldermanden och medbrødre, were embedet ey nermere, end alle brøderne will och luche hans windue till, saa lenge till hand giør laugsrett och stefnen er holden der efter.

20. Item will hand iche søge stefne och kierer embedet for fogeden eller for borgemestere[1], før stefnen er holden, hafue forbrudt sit embede.

21. Item vorder nogen leed af sin gaard, och haf[ue]r hand giort sin embede rett, och boer hand uden embedet och ey slagter embedet imod, fanger hand gaard igien i embedet, niude sit embede igien siden som før, dog schall hand spørge oldermanden ad och alle brøderne, førend han hafuer noget fall.

22. Item far nogen af embedet med fosz eller worder embedet forbudet for v-liudelse, och vill hand der ind igien, vinde embedet paa nye och sette god viszen for sig, at hand schall ey mere saa giøre.

23. Item bander nogen den anden eller kalder øgenaffn, bøde derfor j *tønde* øll och ij ℔ vox.

24. Item taler nogen paa den andens ære eller lif och kand det ey bewisze, rømme embedet och blifue self saadan en mand, som hand wilde giøre den anden till.

25. Item maa mand schellige giester biude i laugshuusz, dog spørge oldermanden ad før; bryder nogen giest, da schall den bøde, som indbød.

26. Item schall ingen brødre eller søstre haffue flere hion i laugshuusz end en[2] suend och en møe, deris børn vndertagen.

[1] *Her følger et meningsløst »eller«.* [2] *Her staar »end«.*

27. Item huo szom spilder laugsøll eller kaster tønden om, førend øllet er vde, bøde j *tønde* øll der fore.

28. Item huo der lenge sidder, lenger end laug[s]øllet er vde och oldermanden hiem gangen er, mod[1] hoszbondens eller hustruens villie, bøde j *tønde* øll der fore.

29. Item døer nogen af dette embede, da schulle alle brødre och søstre følge den døde till graffue och ofre, om tillszigis.

30. Item leyer nogen mand en suend fra den anden, førend hans steffne dag er ude, bøde der fore j *tønde* øll och 3 ℔ vox.

31. Item ganger nogen suend af sin tieniste, før hans stefne dag och hand haffuer giort regenschab, bøde j *tønde* øll och iij ℔ vox.

32. Item huo sig leyer en suend, hand schall haffue to brødre till widne, huorledis hand hannem leyer, och ey lenger leye hannem end till alle helgendag[2].

33. Item kierer nogen, om nogen kiøber och iche betaler, da maa oldermanden løche hans windue, til saa lenge hans kiøb betalt er.

34. Item den samme ret er och, om nogen den anden schyldig er i embedet och ey betale vill.

35. Item huilche slagter suenne sig forbryder sig i nogen maader, stande samme ret, som brødre och søstre liude.

36. Item schall ingen kiødmangere to eller tre stande paa gaden med fersch maszuin[3] flesch, vden det gielder alt embedet paa, vid deris embede.

37. Item schall ingen to eller tre forbinde sig imod embedet mod de andre, ved samme ret.

38. Item bryder nogen af vort embede imod borge-[meste]re och raads bud, huad de legge om kiøb uden

[1] *Her staar »mød«.*
[2] *D. e. den 1. Novbr.*
[3] *Her staar »marszuin«, s. ovfr. S. 142, Anm. 3.*

renderne och porterne, bøde der for j *tønde* øll, den anden brøde det først, saa vi nødis da till at kiøbe som andre.

39. Item maa alle sager rettis och aftalis i laugshuusz med osz self, vden der er konningens sag udi eller byens sag.

40. Item huo som faar embeds erinde paa lauget at kiøbe noget till embeds behof, det schall holdis ham vden sin schade, och schall hand ey forsette det kiøb anderledis, end hand det self kiøbt haffuer, widt sit embede.

41. Item døer nogen broder, da schall hans hustrue niude det aar och dag; vill hun lenger holde embedet, haffue it halfft embede och ey mere, vden alle brøderne vill hinde det unde.

42. Huo som oldermanden bander eller ilde tilltall, hand bøde j *tønde* tydsch øll [och] 4 ℔ vox.

43. Huilchen broder som kierer sin broder for borg[e-mestere] och raad førend for sin oldermand, hand bøde j *tønde* tydsch øll och 4 ℔ vox.

59.

1496. Skraa for Smedelavet i Ystad, udstædt under Byens Segl og skrevet af Byens Skriver.

Den nedenfor trykte Skraa er bevaret i et lille Pergamenthefte i 4° paa 20 Sider — hver Side er 13 cm. bred og 17 cm. höj — i eet Læg; det findes indsat i et det kgl. Bibliotek i Stokholm tilhørende Papirhaandskrift med Titelen: »Statuta Convivii Sancti Eligii in Ystadia. Skrå och Stadgar för Smede-Laget i Ystad 1496. 10 Blad Pergam[en]t med Företal, Öfversättning och Bihang af Christ[ia]n Hier. Johansen 1777.« Paa den indvendige Side af Haandskriftets Papbind er skrevet: »(Har af N. H. Sjöborg blifvit förd till Stockholm, kom ifrån hans samlingar till kammarherren Schinkel och derifrån till mig G. E. Klemming)« og derover med en anden Haand: »Inköpt till Kongl. Bibliotheket 6. Juli 1850 för 20 Rd. Bco.«. — Som det vil ses, er det altsaa ikke alene Ystads Skomagere (s. ovfr. S. 199), men ogsaa Byens Smede, der have faaet deres gamle Dokumenter omskrevet »på et tydeligare språk«. Haandskriftets »Öfversättning«

er dog et fuldstændig værdiløst Arbejde, ligesom den Oversættelse, der findes S. 73—76 i Dr. Bøyers ovfr. S. 199 nævnte »Beskrifning öfver Staden Ystad« (s. ndfr. ved § 2). De gjöre bl. A. St. Loye til St. Oluf (jfr. N. C. Psilander: Ystads Historia, 1858, S. 182), saaledes som det allerede kan ses af Haandskriftets andet, tegnede Titelblad. Den ovfr. nævnte Titel er en senere tilsat Smudstitel. Paa det tegnede Titelblad ses forneden i dets dekorative Ramme en Tegning af Ystad Smedelavs Segl, der viser St. Loye i Bispeskrud med Krumstaven i venstre og en Hammer i höjre Haand med Omskriften »Sigillum officii fabrorum Ysdancium«.

Skraaen begynder med et langt tegnet rødt I; Skriveren har i det Hele oftere benyttet rødt Blæk (s. ndfr. §§ 27, 37 og Slutningen), bl. A. har han saaledes gjennemgaaende pyntet en Del Ord og Begyndelsesbogstaver med røde Streger og stadig sat et rødt Tegn som Skjel mellem Skraaens Paragrafer, der ere skrevne i fortløbende Linier uden de ndfr. tilsatte Paragraftal. Heftet er forneden paatværs af Sammenlægningsfolden forsynet med to Suit, formentlig til en Seglrem, hvori Ystads Segl har været anbragt. Seglet kan alene have bekræftet den her trykte Skraa og ikke den derefter i Pergament-Heftet indførte Vedtægt af 7. Septbr. 1506 (s. ndfr. under denne Dato), da denne Vedtægt gives af Oldermand og Stolsbrodre, sikkert nok med Borgemesters og Raads Samtykke, men uden at deres Bekræftelse med Byens Segl nævnes. — Skraaen er af G. E. Klemming trykt to Gange, i Danske Samlinger, IV, 1868—69, S. 338—44 og i hans »Småstycken på Forn Svenska«, Stkh. 1868—81, S. 29—47.

I naffn gwtz fathers, søns och thæn hælyantz. Mæthæn gwdh ær inthe swo thækkelicth och kiærth aff mænisken*s* thiænisthe som samsæde och kiærligheedh, th*et* prøffwes mæth gwtz eghen orth i læsthene, som han sælffwær sigh*er*: hwor two ællær thre same*n* ko*m*me i mith naffn, th*er* ær jagh mith i bland them; och thæs bæth*er* them sæmies mæth th*er*es ærindhe, thæs bæth*er* scal them wedes, hwath the rætwislege bethes, och sigh*er* apostelen sanctus Johannes, ath hwilken som elsker sin jæfnkristæn, han folko*m*mær gwtz bwdh, forti wordhe gwd mæth oss hær och hwor stadh, hanu*m*[1] sælffwer thell loff och ære, och hær sancte Løys, th*er* smith och biscop war, pyne och døodh tholdhe for gwtz skyldh oc ær alle smithie patron; tha børiæs hær th*en* skraa och wilkor, thær smithie innæn Ystædh bør mæth statheligh kiærligheet ath holdhe, hwer mæth thæn a*n*næn, leffwe*n*des mæth thæn leffwende och leffwende mæth thæn døthe.

[1] *Klemming opløser stadig »hannem«.*

1. Thæt ær th*et* første, ath hwo th*er* wiil gaa i thætthæ worth smethie gildhe innæn Ystæth ællær kompanscap, th*et* ær eth arbeydh och æmedhæ, thæt wærilden kan egh wmbære, tha skal han giffwe en ty*nn*e tystøøl ællær two ty*nn*ær danstøøl tiil laffwith och thre β *grote*, och thre β *grote* til raadhæth och j kosth mæth thry fad salt madh och thry[1] smør, tho ferske rætth*er* och thæn dell, som th*er* til hør*er*.

2. [2]Ithem wordh*er* nogh*er* brodh*er* thre*ng*d*er* til logh[2], tha skwlle alle brøthræ sto*n*de hanu*m* i tynde och hielpp; hwilke*n* brodh*er* thæth ecke gør, och wordh*er* han tiil sagdh*er*, bødhe tiil lagheth en halff tynne tystøøl.

3. It*em* combær noghær smedh fræmethe aff annær stath ællær landh thel Ystæth mæth syn smethie giærningh och bær poo thingh ællær torgh och haffwer ey foghedens, borgem[e]stere, ratmæns och worth my*nn*e æller loff, tha sculle smeth*er*næ mæth fogedens hielp ladhe bære hans gierningh paa rathws och th*er* scall ransages, hwath th*er* scall aff gøres.

4. It*em* hwilken i thætthæ worth lagh gaar, tha scall han widhe, ath the ære wore rætthe lagdrecke, thæn første syndag næst effth*er* paaske, annær dag s*an*cte Knwtz dagh kongh[3], stæffnæ paa sa*m*me dagh och mæssæ, thredie dagh[4] næsth æffth*er* tolthe dagh jwle[5], thæn fiærdhe mithfastes syndagh[6], fæmpthæ sancti Williades dagh[7].

5. Hwilken brodh*er* egh kombær thel thæsse fornæfndhe lagdrecke for wden storth mærkelicht forffall bødhe fæm ængilske.

[1] *Herefter har Dr. Bæyer Ordet »med«.*

[2] *Disse Ord ere i begge »Oversættelser« tagne som umiddelbar Fortsættelse af § 1 og lyde hos Dr. Bæyer: »utan varder nogot brod tilltrængd till laget«, og i Stokholmer-Haandskriftet: »utan at om något brod worder tillträngd wid laget.«*

[3] *D. e. den 10. Juli.*

[4] *Dette Ord er streget over med en rød Streg.*

[5] *D. e. den 5 Januar, Dagen för Hellig tre Konger.*

[6] *Midfaste Söndag er den fjerde Söndag i Fasten.*

[7] *Det er Villadsdag den 8. Novbr.*

6. Hwilken for swo dan brødhe faldher och forsmar hænne wth ath lægghe, han bødhe pænningh pa pænningh.

7. Hwilken segh wil wærie *mæth* wræth ordh och forsmætheligh, gange wth aff worth lagh och wordhe aldrigh wærdigh ath komme dith[1] eghen.

8. Item comær kwll faal pa torghet ællær gadhe, oc gildes brodher smeth staar och faler och kobær, combær annær brodher ther yffwær och bethes ene tynne ællær two ællær meer for samme pænninghe, som anner køpthe, och worther hanum thet sont, som thell kommer, han før køpte, bødhe fæm ængilske.

9. Item hwilken som leyær anners swen innæn hans stæffne dagh giffwe thel lagheth en tynne tystøøl.

10. Item comer nogher dhrengh til Ystæth ath lære smethie æmbede, tha skal han giffwe smedhernæ en tynne danstøøl til lære tynne innæn fiorthendhe daghen; gaar han ther ower, tha giffwer han dobelth, wdhen han haffwær thet *mæth* oldhermantz myndhe.

11. Item mo och enghen smedh gaa i worth smethie laff, wdhen han gør syn mæsther gerningh, som er en bynoxe, en jerngreb och en hætzsko, oc tha scall oldherman och thre ællær fyræ aff the ælsthe brødhræ ower ware swo længhæ, ath thæth ær giorth swo, ath the ladhe them nowæ mæth.

12. Item om swen fylgher syn hosbonde thel dryck i worth lagh och sædher segh næther och taghær lighe scaal mæth brodher, bethale swo mogæth som gæsth; gøør han nogrom wmagh mæth wredhæ ællær skændelig ordh, bøde fæm ængilske; ryckær han kniff ællær swærdh ællær nogher anner wapn, giffwe halffwe tynne tystool, gøør han nogher swar[2], wide ey sine egne brødhe.

13. Item købær nogher lee, segel ællær noghet annet

[1] *Her staar »di thet«, der muligvis ogsaa kan være »i thet«.* [2] *Dr. Beyer har »sår«.*

ægh jærn, haffue hoss segh och prøwæ halffwer dagh, thæckæs hanum egh, bære ighen och taghe syne pænninghæ ællær ladhe thæth antbwdh bæthre æffther syn wilie.

14. Item om nogher købær noghræ jærn andbuth och kommer ighen thel smethen och cwnne ey forlighæs, gange til theres oldherman och kiære, och han gangher mæth ællær hans bwdh och forlighe thæm; welle the ey forlighes ther mæth, giffwe laghet en tynne tystøøl, smedhen, om thet ær hans skyldh.

15. Item om nogher innenbys æller wden kommer til nogher smith och ladher smethie, hwath thet kan ware, och wil ey betale och gangher thel annær æller thrithie och swo om kring, swa brath nogher aff worth laff thæt forstaar och smedher ath hanum och wil ey hiælpe sin brodher til rætthæ, giffwe laghet en tynne tystøøl.

16. Item faar nogher smedh aff byen och boor paa lantzbygdhen och boor wde helth aar æller halfft och komber ighen i byen ath boo, wynne syth gyldhe och brotherscap som en fræmethæ man, wden han nydher andhre nodhæ.

17. Item komber nogher kwlebrændheræ och faar mæth falskerii mæth tynne ællær halffue brandhæ ællær kwlstre ællær noghet anneth slight drafl, ganghæ smyth och thet teet for borgemæstere och radmæn, och the gøre for thørres ære och skybæ ther ræth yffwer.

18. Item nor nogher swen tagher orloff af syn hosbonde, tha bethale hanum wæl thel nøghæ swo meghæth, som han haffwær hanum loffueth och sacth; wil han egh, komme swen och kære for olderman, kan han forlighe them, thæt ær wæl, kan han egh och hosbondhen egh liwthe wil och gøre ey swa meghet, som ræth ær, bødhe til lagheth en tynne tystøøl.

19. Item star nogher brodher paa tingscamblæ ællær hans buth och sæl syn gærningh, och komber anner och

dragher thæn fraa, ther købe wiil, bødhe i lagheth en halff tynne tystøl.

20. Item hwilken waldher worther thel oldherman och wil egh annameth, bødhe en tynne tystøl.

21. Item om nogher wæls thel stolsbrodher och wil egh fore staat, som hanum bør, bødhe en halff tynne tystøl.

22. Item hwilken qwynnæ i thætthæ worth laff wil gaa, giffwe til laghet ij *grote* och en marcth wox.

23. Framdelæs i hwer laghe drik sculle brøthre begaa the, aff ære døthe aff worth laff, och offre malleghe en godh pæningh.

24. Item nor nogher brodher bliffwer dødh, tha skall hwer brodher komme for hans broffiæll och følie hanum til graffwe, och egh ath enestæ thæm mæn theres hwstrw och børn mæth liws och pæl sculle staa til redhe, som the wilie haffwe løn aff gwdh och tack aff laghet, forti hwath dwgher ath ware brother wti glædhæn, wden han ær och brodher i drøffwilsen, wndher j *grote* widhe.

25. Item hwo som mæsther tynne giffwær wdh, skal egh anner staadh læghæ hænnæ wden hem thel oldermantz, wden han haffwer thet mæth oldhermantz loff.

26. Item hwilken brodher egh til thæn fornæffndhæ mæstær tynne [kommer] och for logligh bwth, haffue sælffwer skadhen.

27. [1] Hoor thætte nw kombær.

Smythie lagh thet ær eth æmbedhe, som wærilden kan egh vmbære, thæth ær thæth wærthegheste æmbede aff lig-

[1] *Den sidste Linie i § 26, der staar nederst paa en Side tilvenstre, slutter med en rød, Linien udfyldende Siratstreg. Derpaa følger endnu paa samme Side i en Linie for sig og skrevet med Rødt Ordene: Hoor thætte nw kombær». Øverst paa næste Side begynder derefter det følgende Stykke med et stort rødt S, og Stykket er, hvor det ender, med en rød Streg tværsover Siden skilt fra § 28. Hvad her er betegnet som § 27 synes altsaa at være et Indskud, en Tilföjelse, der ikke egentlig hører til Skraaen.*

mæn, i wærilden ær, thæth ær en stødh och hielp til alle æmbedhe; wden smeth kan ænghen segh biærghe; swosom gramatica ær til annæn konst, ther wisær wægh til andhre konster, swa wisær smethie konst wægh til wærilz konster; aff smethiær ære kompne pawe, cardinales, biscobe och then hælghe k*ir*ckes formæ*n*, aft smethie haffue waret kæysere, koninge.

28. It*em* hwilken brodher som faller for widhe æll*er* for annær brødhe, tha sculle brodhre haffue macth til ath skellighe panthe hanu*m* aff hwath thæth hæltz ær for hans brødhe.

29. It*em* hwilken brodher ther hollær swen i thiæniste mæth tratz, ther andhrom brother haffuer amooth brwdet, och wil[1] bæthræ æffther gothe mentz sighende, bødhe en halff tynne tystøøl til lagheth.

30. Item komber jern falth til Ystæth och brøthræ ære thrangstæddhe pwa jern, hwilken brother th*et* køber, før æn olderma*n* th*et* køber til alle brøthres behoff, han bødhe til laghet en tynne tyst øl.

31. Item hwilken wlydh gør i olderma*n*tz thale, ha*n* bødhe fæm ængi[l]ske.

32. Item hwilke*n* brodher ecke betaler syth ølskodh innæn xiiij daghe effther adhyldryk, bødhe pænni*n*gh paa pænni*n*gh.

33. Item hwilke*n* brodher hin andher giffuer wqwædhens ord i gilhws, kallær hanu*m* skalk æller annet onth naffn, th*et* som hans ære rører, bødhe til laghet en halff ty*nn*e danst øl, om ther ær witnæ til.

34. It*em* slaar brodher andhrwm pwst eller kinhesth i gild*es* hws, bødhe halff tynne danstøl til laghet, gør han hanu*m* saar, widhe ey sin eghen brødhe, mæn th*et* skaal stondhe til fyre brødhræs sighendhe; slaar han brodher i

[1] *Dr. Bæyer har herefter et »ej«.*

heel, thet gwdh forbiwdhe, ganghe wth aff laffwet och wordhe aldrigh brodher meer.

35. Item hwo som bær wapn i gildhes hws, bødhe en halff tynne danst øl.

36. Item gør han thet nogher brodher tel forthreth, bødhe en heel tynne danst øl.

37. Item hwilken brodher som kærer sin brodher for radh æller foghet, før æn han haffwer kærthet for sin oldherman, han skal bødhe j tynne tistøl til lagheth. Amen[1].

38[2]. Item maa enghen borgere i Ystæd haffwe smetie gerning falth poo syth windw wdhen smedhernæ; haffwer han noghet ath sæliæ, tha skal han sæliæ thet wti syth hws.

Hec statuta conuiuii sancti Eligii in Ystadia scripsit Ericus Seuerini scriptor ciuitatis eiusdem anno domini millesimo quadringentesimo nonagesimo vj°, senatore Petro Laurencii fabro pro tunc temporis regente conuiuium. Sub sigillo Ystadensi[3].

Hec sunt nomina fratrum defunctorum[4].

Jep smith olderman	Jeppe smed
Swen smith stolsbrodher	Morthen smed
Andhers smedh	Pether Nielsson
Pether smedh	Olaff smed
Lasse smedh	Nis Jensson
Ebbe sporesmed	Hans smed
Symon smed	Her Pether Jensson

[1] *Dette Ord er skrevet med Rødt. Dr. Bæyer udelader dette Ord.*

[2] *Klemming ser i denne Paragrafen ny Haand, hvad der dog er tvivlsomt.*

[3] *Paa de tre sidste Ord nær er hele dette Stykke skrevet med Rødt. Det staar nederst paa en Side tilvenstre med en halv Side blank mellem sig og § 38.*

[4] *Disse Ord, der ere skrevne med Rødt, begynde øverst paa en Side tilhöjre. De derefter følgende 40 Navne ere alle skrevne med samme Haand (Haandskriftets), hvad der viser, at vi her staa overfor en Gjengivelse af tidligere Optegnelser. »Her Pether Jensson« forekommer to Gange. Dr. Bæyers Liste har 42 Navne, idet den efter »Bihangets« Breve har optaget »Knut Smed, ålderman 1506« og »Rasmus Jorgensen ålderman 1639«.*

Nicolaus Dæne	Claus knywesmed
Boo smed	Jessæ smedh
Jacob sporesmed	Karll
Niels Winther	Jon smedh
Gregorius smed	Tyghe smedh
Mattis smedh	Jens Skoningh
Olaff Borre	Per Swensson
Mæsther Pether	Pæther smedh
Swen smedh	Her Pæther Jensson
Nis Mattisson aff Rwskemølle	Michil smedh
Dominus Laurencius	Andhers Tomesson
Pær Ericsson	Hoghen smed
Albrit klynesmed	Andhers Karllsson

60.

1497. Borgemestere og Raad i Flensborg stadfæste Artiklerne for Byens Malere, Guldsmede, Glarmestere og Snedkere.

Det her trykte Haandskrift er en lille Pergamentbog med 44 Sider i to Læg, hver Side er 10½ cm. bred og 14 cm. höj. Lægene ere paa 18 og 26 Sider, hvorved er at bemærke, at det sidste Blad i første Læg og det første Blad i andet Læg, der skulde være stødt sammen midt i Bogen, fra først ere bortskaarne og erstattede ved at Siderne 3—6 i andet Læg, ogsaa oprindelig, ere indskudte og altsaa egentlig danne et Læg for sig i andet Læg. Bogen er indbunden i et med Læder overtrukket Træbind, der indvendigt er foret med to Pergamentblade fra et gammelt Haandskrift. Disse Blade ere nu løsnede fra Bindets Indersider, saa at Haandskriftet tilsyneladende bestaar af 48 Sider, og en nyere Haand har da ogsaa numereret Folierne fra 1—24. — Skraaen begynder paa Haandskriftets tredje Side (Fol. 3a) med et i Blaat paa rød Grund tegnet stort D og fortsættes derefter paa 29 Sider (Fol. 3—17a); paa den 30te Side (Fol. 17b) staar Tilföjelsen til § 5 om Enker og paa den 31te Side (Fol. 18a) den ndfr. S. 281 trykte Ed, derefter følge 11 tomme Sider (Fol. 18b—23). Haandskriftets to første Sider ere ogsaa tomme dog med Undtagelse af, at Skriverens Bemærkning ndfr. S. 281 er anbragt øverst paa S. 1 (Fol. 2a). — Haandskriftet har ingen Paragraftal, men Paragraferne begynde hver en ny Linie. Det er trykt af Dr. Handelmann i Jahrbücher für die Landeskunde der Herzogthümer Schleswig, Holstein und Lauenburg, VII, 1864,

S. 327—34 og opbevares i Statsarkivet i Slesvig. — I Dipl. Flensb., I, S. 711—17 har H. C. P. Sejdelin trykt Artiklerne, saaledes som de vare indførte i Flensborgs »Stadbok« (Fol. 105—8), der nu ikke længer synes at være tilstede i Byens Arkiv.

Der vngedeleden werden hylgen drevaldicheyt Ihesu Xristi ghecrucigede mynscheyt der salygen yuncvrowen vnde moder Maryen vnde eren hylgen cappellane vnde ewangelyste sunte Lucas vnde deme helgen byscope sunte Loyen vnde yn de ere aller gades hylgen, den sy loff vnde ere van allen creaturen nu vnde to ewygen tyden, amen.

Na der bort Xristi dusent verhundert yn deme souenvndenegentigesten jare myt wyllen, vulbort vnde beleuynge des erwerdygen rades der stad Flensborch[1], don tor tit yn deme rade weren by namen Anders Smadder, Arnt Kyssenbrugge, borgermestere, Hans Kock, Hans Witwater, Merten Rysenberch, Brun Buckenberch, Nis Payesszon, Peter Rudebeke, Tymme Nygelsz[on], Marquart Holste, Ebby Jepsz[on] vnde Leue Yngwartsz[on], ratmanne dar suluest.

Myt des rades wylle vnde vulbord so hebbe wy melre, goltsmede, glaszemakere vnde snyddekers der ampte to Flensborch, gade to laue vnde to eren vnde syner leuen moder Maryen vnde deme helgen heren sunte Lucas ock yn de ere des hylgen bisscopes sunte Loyen, eyndrachtliken an gehauen eyne broderscop vnde ampte[2].

1. Darvan wy deme rade vnser stat alle yar scolen vnde willen geuen eynen rynschen gulden, dat sze vnse ampte scolen bescermen vnde vns bystendich wesen, wor vns des noth ys, vnde vns ock eynen bysytter setten vth deme rade, gelick also men yn anderen ampten heft.

2. Vortmer ys dar eyn gezelle, dede vnse ampt begeret to besyttende, de schal to uoren eyn vul yar myt

[1] *Efter Skriveren Henrik Bernds Notits (s. ndfr. S. 281) skete Stadfæstelsen den 27. Februar.*

[2] *Dr. Handelmann sætter Tallet 1 foran dette Stykke og tager den her som § 1 betegnede Artikel ind med under sin § 1.*

eyneme manne denen bynnen vnser stat, er he dat ampt esschet, dat he eme dancke; so mach me eme to laten, ys he des amptes werdich, so dat he echte vnde rechte gebaren sy, so schal he deme rade geuen eynen rynschen gulden, deme ampte twe gulden gades denste mede to sterkende vnde de broderscop to holdende.

3. Ock schal he den broderen vnde susteren eyne kost doen, also wonlick ys yn der broderscop vnde ampte.

4. Item krycht he ouerst eynes meysters dochter to der ee, so schal he deme rade geuen eynen rynschen gulden vnde deme ampte ok enen gulden vnde dar to eyne tunne bers, wen he esscheth[1].

5. Item kricht he ouerst eyne wedewe, so geue he deme rade eynen gulden, vnde dar to do he deme ampte eyne kost, so vor beroret ys[2].

6. Item kricht ouerst eynes meysters sone eynes meisters dochter to der ee, so schal he dat ampt vryg hebben vnde geuen deme rade enen gulden.

7. [3]Men vryet he buten deme ampte, so schal he deme ampte eyne kost[4] doen vnde geuen deme rade enen gulden.

[1] *Efter denne Paragraf er med en Haand fra det 16. Aarhundrede tilföjet: »dar tho eynes dages effte eyne halffe kost«.*

[2] *Efter denne Paragraf er med den samme Haand, som har gjort Tilföjelsen ved § 4, tilskrevet: »De leste artickell van den wedewen hort tho dessem ock dar by tho lesen«, og den »leste artickell«, som den samme Haand har tilskrevet i Haandskriftet paa den første blanke Side (Fol. 17b) efter Skraaens Slutning, lyder saaledes: »Steruet eyn meyster van dessen vpgerorden iiij ampten, so mach de nagelatene wedewe hynder orhes selygen mannes doede gebruken dat ampt twe yar lanck, aber sete se noch vp orhe vorbeterynge, so mach se noch dat ampt eyn yar lanck gebruken dennoch myt vorloeue vnd wyllen des gantzen amptes; weret aber sake, dat se syck ynwendych den dren yaren buten amptes wedder befryede, dar myt ysz se aller vorgescreuener fryheyt vorfallen; fryhet se aber wedder ynt ampt, so genete se dat, wo thouoren vnd bauen van den wedewen gescreuen yss etc.«*

[3] *Denne Paragraf har Dr. Handelmann som Del af § 6.*

[4] *Følgende Tilföjelse i Marginen af Haanden fra §§ 4 og 5 er ved et Mærke henført til dette Sted: »van eyneme dage gelykest eynes meisters dochter«.*

8. Item were dar ok wol van dessen ver ampte*n*, de syn ege*n* werckstede yn vortyde*n* eyn ander wegen geholde*n* hadde, vn*de* queme vn*de* wolde syn ampt hyr vortan bruken, des schal eme nicht gegu*n*net werde*n*, sunder he kan des amptes rechticheit afflangen myt gelde.

9. Ite*m* welk mester va*n* dessen ampte*n* eyne*n* yunge*n* to seth, de se to, efte he des amptes werdich sy, also echte vnde rechte gebaren, de yunge schal geuen dem*e* ampte eyn tu*n*ne bers vnd*e* sunte Lucas vnde Loyen eyn pu*n*t wasszes.

10. Item weret sake eyne junge vth dessen ampte*n* syne*n* mester entlepe, de sulue ju*n*ge schal deme ampte vppe dat nye alle ere rechticheit don vn*de* ok dat pu*n*t wassz vth geue*n*, vn*de* nu*m*me*n*t van dem*e* ampte schal de*n* yungen wedder to setten sund*er* synes erste*n* mesters willen by broke ver punt wassz.

11. Item ys eyn junge des meisters sone vn*de* wynt dath ampt, so geue he vth eyn punt wasszes vnde nene tu*n*ne bers.

12. Ite*m* is dar eyn meister, dede eyne*n* andere*n* syne*n* gezellen edder junge*n* entspaenth, de geue dem*e* rade eyne*n* rynsche*n* gulde*n*, sunte Lucas vnde Loyen ver punt wasszes vnd dem*e* ampte twe tu*n*ne bers, dar baue*n* schal de gezelle dem*e* meist*er* bidde*n* v*m*me gades wille*n*, dat he yd eme vorgeue*n* wylle, efte he schal dar v*m*me synes amptes entberen.

13. Ite*m* ys dar ouerst ey*n* goltsmyt, de synes sulues ys, de schal arbeyden gud betekent werk suluer vn*de* kopmans gud, also in den stedere*n* eyne wise ys.

14. [1] Weret dat dar wol arbeydede euentur vn*de* dat nicht betekent ys, dat schal me straffen myt des rades hulpe.

15. Item nen meyster schal nenen gezellen to setten

[1] *Denne Paragraf har Dr. Handelmann som Del af § 13.*

tho haluen to arbeyden by broke an den rat eynen gulden, deme ampte twe tunne bers vnde dar to ver punt wasszes.

16. Item efte van dessen ampten wol were, deme wor tosecht were arbeit, vnde dat eme eyn ander dar myt behendicheit vorfank dede efte vthsteke, vnde dat he dat bewysen konde, so schal he breken an den rat enen gulden, deme ampte twe tunne bers vnde dar to ver punt wassz, vnde noch dar en bauen scal he nicht werdich wesen dat ampt to brukende yn eneme helen jare.

17. Item were ok jennych gezelle van deme snyddeker ampte vnde wolde enen meler denen vnde[1] holtwerk arbeyden ane der snyddeker wille, de suluestc gezelle scal nycht werdych wesen der snyddeker ampt to brukende efte to besyttende bynnen der stat Flensborch.

18. Item to schal men kesen twe olderlude van dessen ver ampten, de scholen blyuen so lange, also id den gemeynen amptbroderen[2] nutte dunket syn.

19. [3]Ock schal men kesen twe scaffers to sunte Lucas vnde Loyen broderscop to der bussen, vnde eyn van den geszellen schal ock eyn slotel mede to der bussen hebben; desse dre scholen malck enen slotel to der bussen hebben; vnde de schaffers scolen de koste vorstaen ock dat titgelt sammelen.

20. Item to twen tyden scholen de schaffers tytgelt sammelen also to passchen vnde sunte Mychaelis dage[4], vnde de meysters scolen vth geuen soes pennyncke vnde de gezellen malk dre pennyngk.

21. Item eyn yslick scaffer schal twe yar blyuen schaffer vnde alle yar dar eyn to kesen.

22. Item wol tho schaffer gekaren wert vnde dar

[1] *Her har Dipl. Flensb. I, S. 714 et indskudt »wolde«.*

[2] *Her har Dipl. Flensb. I, S. 714 »amptlude vnde broderen«.*

[3] *Denne Paragraf har Dr. Handelmann som Del af § 18.*

[4] *D. e. 29. Septbr.*

myt wreuele enteghen ys, de schal breken twe tunne bers vnde ver punt wasses.

23. Item so scholen desse vorscreuenen schaffers des yares kost vnde ber bereyden, de ene schaffer des sondages na sunte Johannes baptisten dage to myddensomer [1], de ander des sondages na sunte Lucas ewangelysten [2], vnde vort des anderen dages na sunte Lucas scholen sustere vnde brodere [3] to deme kloster gan, so verne se yn der stat syn, dar schal men sustere vnde brodere [3] begaen myth vi[gi]lyen vnde zelemyssen vnde dar offeren by broke eyn punt wasszes.

24. Item wen dar wol vorsterueth vth dessen ampten, dat sy yunck edder olt, [4]wert edder werdynne, knecht edder mageth, deme scolen sustere vnde brodere vnde gezellen volgen to deme graue by broke eyn punth wassz sunder gnaden.

25. Item de jungeste yn den ampten schal to seggen vnde schenken, vnde wes dar to donde ys, also yn anderen ampten eyne wyse vnde wanheyt ys.

26. Item weret sake, dat jemant vplop makede edder eynen anderen vorachtede edder deme werde vnde werdynne to vordrete were edder vorgote ber myt wyllen edder ander spyse, de scal breken eyn tunne bers vnde twe punt wasszes.

27. Item weret sake, dat dar jemant deme anderen houwe edder steke in der tyt, wan [5] wy ver ampte to hope esschet syn, edder blot wundede, de broke scal stan by vaget vnde kemmereere, so andere broke don.

28. Item weret ouerst [6] sake, dath wol vth dessen ver ampten, wan se tosamende esschet syn, vnderlan-

[1] *St. Hansdag, 24. Juni.*

[2] *D. e. Lukasdag d. 18. Oktbr.*

[3] *Flensb. Dipl., I, S. 715 har »brodere vnde sustere«.*

[4] *Flensb. Dipl., I, S. 715 har her Ordet »weret« foran »wert«.*

[5] *Flensb. Dipl., I, S. 715 har »wen«.*

[6] *Flensb. Dipl. I, S. 715 mangler dette Ord.*

ges[1] twedrachtich worden[2], vnde de sake so gelegen were, dat me de bynnen amptes wol vorscheden mochte, vnde scoten syck denne vor den rat, de denne vnrecht hadde vnde dath recht vorlore, de scal breken an den rat twe rinsche gulden vnde an den ampten ok twe rynsche gulden.

[3]Vnde wy borgermestere vnde ratmann der stat Flensborch bestedygen desse vullenkamene ampte yn vnser stat also der melre, goltsmede, glasemakere vnde snyddekere, nach ereme egenen wilkore, alse de eldesten vnde wysesten darauer weset hebben vnde auer seten syn nach vulbord des rades, vnde ys eyn vullenkamen wilkore, also vorscreuen steyt in desser[4] scra, artikele na artikelen, dat lymplick vnde reddelick ys to donde in sodanen vorscreuenen ampten beslaten an ene broderscop.

29. [5]Item de broke in dessen ver ampten, wat dar vor broke kumpt, id sy vinster gelt, was gelt, rente gelt ok alle schult, de deme ampte tho kumpt, id sy wat schult id sy, dat scolen de olderlude myt den schafferen manen.

30. Item wol sodane gelt vorbenompt myd willen nicht vth geuen wil vnde let id dar henne kamen, dat me eme panden schal, so scholen de olderlude vnde schaffere den jungesten beiden amptbroderen to hulpe nemen vnde vthsenden vnde halen van eme eyn pand vor den broke dar en[6] ane noget.

[1] *Dr. Handelmann (Jahrbücher, VII, S. 332) har »vnderlauges«, men det paagjældende Bogstav kan godt her som flere andre Steder læses n og ikke u. Han er helt paa Vildspor, naar han gjör »underlauges« til en Danisme: »während der Zunft (dän. Laug)«; underlanges betyder indbyrdes.*

[2] *Dipl. Flensb. I, S. 715 har »werden«.*

[3] *Dette Stykke har Dr. Handelmann Paragraftal foran (26).*

[4] *Flensb. Dipl., I, S. 716 har »erer«.*

[5] *Denne og de følgende Artikler er efter Dipl. Flensb., I, S. 716 i den nu manglende Stadbog tilföjede med en anden Haand, hvad der bekræfter, at de ere senere tilföjede. I det her aftrykte Haandskrift ere de indførte med samme Haand som de foranstaaende Paragrafer.*

[6] *Flensb. Dipl. I., S. 716 har ikke dette Ord.*

31. Item is he denne dar myt wreuele entegen vnde wil nen pand myt willen vth don deme jennen, de yd[1] esschet, so schal he geuen den ampten ene tunne bers, sunte Lucas twe punt wassz vnde betere den vnhorsame jegen[2] den rath.

32. Item isset sake, dat hir eyn wyl eyn meister werden van dessen ver ampten, de schal touoren eyn stucke werkes maken.

33. Item de goltsmede scholen maken eynen gulden rynck myt ener hogen[3] kasten vnde twe byworpe ammelierth vnde ene bresen ammelyerth edder blackmalet.

34. Item de melre vnde glasemakere scholen ere stucke werkes maken, wat en de olderlude seggen vnde heten maken, also yd yn anderen steden ene wise is.

35. Item de snyddekere de scholen maken ene schenckeschyue van viff stucken vnde eyn pannele myt enen trochwelste[4].

36. [5]Item de desse vorscreuen stucke werkes maken schal, de schal se maken yn des oldermannes huse.

37. Item wan dat stucke werkes rede is vnde id de olderlude beseen scholen[6], de jenne, de dat gemaket heft, de schal geuen den jennen, de dat beseen, ene tunne bers, ene schynken, ene grapenbrade vnde botteren vnde kese.

38. Item ifte dar wol were, dede jegen dessen ver ampten hyr bynnen Flensborch arbeydede vnde wurde darmede beslagen, de jenne schal vorbraken hebben alle syn wercktuch, sodann vord an to tasten van den ampten, dar bauen schal he deme rade eyn punt geuen vnde schal des amptes nicht werdich syn.

[1] *Dipl. Flensb., I, S. 716 har »dat«.*
[2] *Dipl. Flensb., I, S. 716 har ikke dette Ord.*
[3] *Dipl. Flensb., I, S. 716 har »hagen«.*
[4] *Dipl. Flensb., I, S. 717 har »trochwelffte«.*
[5] *Dipl. Flensb., I, S. 717 har denne Paragraf som en Del af § 35.*
[6] *Dipl. Flensb., I, S. 717 har ikke dette Ord.*

39. Item were id sake, dat van dessen ver ampten eyn vte der stat Flensborch vore edder were vnde in jare vnde dage nen rechticheit en dede, de jenne scal des amptes quyd wesen.

40. Item vnse vinstergeld schole wii alle yar vthgheuen twelff schillinghe tho sunte Wolbrechten daghe vnde twelff ß to sunte Lucas dage des hilgen ewangelisten[1].

41. Item jegen dat men de koste don schal, so scholen de schaffers yd achte daghe tho vorne vorkundigen vnde thosegghen.

42. [2]Item wol denne to hus is vnde deme se to segghen, de schal vul vnde all gelden vnde betalen, des geliken schal de jenne ok don, de yn den achte dagen tho hus kummeth, id sy vrouwe efte man, sunder yd beneme bewislike kranckheyt, dar de jenne yd vmme lathen moed etc.

God de wese vnser armen zele gud[3].

[Foran paa Haandskriftet er noteret:]

Na Xristi gebort verteynhundert in dem xcvij jare am mandage na oculi[4] wart belevet desse scra vnd yk Hynricus Berndes was eyn scryuer deszes bokes.

[Med en Haand fra det 17. Aarhundredes 1. Halvdel findes sidst i Haandskriftet Følgende:]

Datt edt, datt denn jungen ampts brødern wertt vorgeholden, ludet also

Ich N: N: laue vndt schwere, das ich vnserm ampte will in allen billiken saken treuer befunden werden, alsz auch vnsere schrage im munde hefft, ock kene sacke, de binnen ampts kønnen verdragen werden, nicht vor de auericheit tho bringen, woferne auerst solches geschege

[1] *Wolbrecht for Wolborgh; d. e. Valborgsdag den 1. Maj og Lukasdag den 18. Oktbr.*

[2] *Dipl. Flensb., I, S. 717 har denne Paragraf som en Del af § 41 (der § 40) og ligesaa Dr. Handelmann (hos ham § 39).*

[3] *Dipl. Flensb., I, S. 717 har ikke denne Tilföjelse.*

[4] *Oculi dominica, tredje Söndag i Fasten, faldt 1497 paa den 26. Februar.*

vnd ich de sake verlore, will ich my straffen laten vor der auericheit so woll alsz vor dem ampte, so wahr mihr gott helffen schall vnndt sin hilliges euangelium.

61.

1498, 12. Decbr. Officialen i Slesvig Stift stadfæster Oprettelsen af et evigt Vikarie til det nye Alter i Flensborgs Mariekirke, som Guldsmedenes, Malernes, Snedkernes og Glarmesternes Lav der i Byen havde opført.

Brevet, der findes i Mariekirkens Arkiv i Flensborg, er her trykt efter H. C. P. Sejdelins Diplomatarium Flensborgense, I, S. 720—22 (jfr. ovfr. S. 201).

Wii Hinrick Mynden, tho Sleszwiick vnde Hadersleue doemhere, des stichtes Sleszwiick ghemene official, bekennen vnde betughen apenbare vnde myt desseme vnseme breue vor alszweme, de en seen edder horen lesen, jeghenwordich vnde tokamende, dat vor vns personliken sint gewesen Clawes Ekeleff vnde Hans Blauwe, olderlude der ampte goltsmede, melers, snyddekers vnde glasewedders, bynnen Flenszborch wonafftich, myt todaet der oldesten veer ut den vorgescreuen ampten, vorgheuen vnde begherende, dat wii wolden in de ere der hillighen dreualdicheit vnde aller hemmelschen schare in vnser leuen frouwen kerken bynnen Flenszborch to eneme nyen altare, gebuwet norden in de ere vnser leuen frouwen, bestedighen ene ewighe vicarie, dar se in vnser jeghenwordicheit myldelich to geuen dreehundert lub*esch* marck, namelick her Jacob Taem hundert marck, dar he segele vnde breue vppe gegeuen hefft, de by den patronen vnde ampten gelecht, vnde de vicarius de schal alle donnerdaghe ene myssen vorholden pro benefactoribus, vnde hundert marck lub*esch* gaff Haye Gůtsson vor sick vnde sinen eruen, de ock sinen breff dar up luden by den ergenanten olderluden

vnde ampten ghelecht hefft, vnde de vicarius schal alle dinxstedaghe ock ene missen holden vnde bydden vor alle woldeders, vnde de ergenante olderluden vnde ampthe hebben ock hundert marck ghegeuen, de se sick by enholden, vnde willen alle jare deme vicario van den dreehundert marken vorgheschr*euen* de renthe geuen vnde wol to danke betalen. Vortmer de ergenante olderlude vnde ampthe weren vns othmodighen byddende, dat wii in de ere der moder gades Marien sodane gyffte, gaue vnde offer annamen in der hillighen kerken geystlike beschermynghe, dar mede eyn ewich sunderich leen vnde vicarie to vnser leuen frouwen altar in de vorschre*uen* kerken besteden, vnde den vorgenanten olderluden vnde veere den oldesten ut den ampten vnde eren nakomelinghen de leenware gunnen vnde gheuen, so vaken de vicarie loes werd, dat se denne moghen enen erliken prester edder de in eneme jare mach prester werden, touorlenende vnde den erwerdighen in god vaderen vnde heren bisschuppen to Sleszwiick to der tyd is to antwordende vnde presenterende deme prestere in tostedende, so wonlick is, gunnen wolden.

Nach deme dat sodane bede gotlick vnde erlick is, myt willen vnde vulbord des erliken heren Jaspar Krock, kerckheren der kerken vorgenom*et*, to laue vnde erwerdicheyt der hillighen dreeualdicheyt vnde reyne junckfrouwen Marien vnde aller godeshillighen, entfanghen vnde annamen wii sodane gyffte vnde gaue vnde offer der suluen ergenanten summen pennynghe myt eren renthen vnde nytticheyden dar aff kamende vnde de dar sunderghen moghen mede vorbetert werden an tokomenden tyden, vnde nemen de an der hillighen kerken geystlike beschermynghe vnde beden by deme hillighen horszame ock by deme banne, dat nemant sodane gudere vnde renthe vorbringhe offte vorarghere in jenigermathe; besteden ock to deme erbenan*ten* altare vnser leuen frouwen eyne ewyghe vicarie

vnde leen; gheuen ock den ergenanten olderluden vnde den veeren oldesten ut den ampthen vnde eren nakomelinghen tho ewighen tyden desse vorgenante vicarie touorlenende eneme erlikeme prestere offte eneme clericke, de in eneme jare mach prester werden, vnde schal myssen holden, wannere eme god de gnade gyfft, vnde besunderen des donnerdages vnde dinxstedaghes, alse vorghemelt is, vnde schal vorplichtet wesen to deme godesdenste in der ergenanten kerken gelick den anderen vicarien vnde ock deelafftich memorien, consolacyen vnder ander accidentalyen ut deme chore; were id sake, dat desse prester wreueliken sodane myssen vnde gadesdenste nicht helde effte holden lethe, vnde dat dar claghe ouer qwemen, vnde he der nicht gheachtede, so moghen de ergenante olderlude vnde de veer ut den ampthen tor tyd des beclaghen; wyl denne de vicarius sick nicht betheren, so moghen se eneme anderen erliken prestere de vicarie, alse vorgheschre*uen* is, vorleenen, dede gades denste holdet, so borlick ist.

Ouerst alle den jennen, de dessen vorschreuen houetstoel edder rente wreueliken vorbringhen ofte vndersteken, don wii van der macht godes in den banne vnde beswaringhe.

Des to orkunde vnde vaster bewaringhe hebbe wii vnse ingesegel myt den erbenan*ten* olderluden vnde veer oldesten ut den ampthen ingesegelen henghen hethen benedden an dessen breff, gegeuen tho Flenszborch ame jare vnses heren Cristi bord dusent veerhundert in deme achtevndenegenthichten jare an sunte Lucyen auende[1], in jegenwordicheyt der erliken presteren heren Johan Tordes vnde Nicolai Johannis, vicarien in der ergenanten kerken.

---

[1] *D. e. Luciasdag den 13. Decbr.*

62.

1499, 12. Marts. Borgemestere og Raad i Malmø give Byens Bødkere Artikler.

Skraaen er trykt efter Malmø Stadsbog (s. ovfr. S. 23), i hvilken den er indført Fol. 9b—11 med Overskriften »Bodicker skraa och embede«. I »Langebeks Samlinger om Gilder og Lav« i Rigsarkivet findes en Gjenpart med Langebeks Haand. Foroven paa denne har han skrevet: »Ex Registro Malmog. membran. a Dn. Pr. Bring communic. 1764«. — De ndfr. indsatte Paragraftal findes ikke i »Stadsbogen«.

Alle men, thette neruerindes breff seer eller høre lesses, helsse wii borgmesthere ock rathmen i Malmøge kerlige met gud; aff besynderlige nade, ynne ock macht, som høgborne førsther, herrer ock koningher, som tiill forn haffue waret i Danmarck, oss vnth ock giffuet hawe priuilegier ock frihet, hwelke priuilegier ock frihet høgbyrdegeste første ock mectighe herre, vor kere nadege herre koningh Hans i Danmarck oss vnt ock stadffest hawer, at wii fold macht hawe embede at skecke i Malmøge[1], som wii prøffue kwnne, at wor by nyttelig ock gawnlige ere; tha kongøre wii thet alle ock sennelige for wor bys beste, bestand, gaffn ock hielp skyld at hawe skellige vnt, skeket ock stadffest eet embede i Malmøghe, som kalles bødiker embet, met friit berad, sambtycke ock goot willie alles vores, at swa skællige holdes skall effther alle article ock wilkor, som her efftherschriffne stande.

1. Først at hwo bødiker embede i Malmøge her effther wiill vithne, han skall ware en skellig persone, ecthe ock rethe, ock hawe got rycte, ock ther[2] skall han hente skellig breff oppa aff then stad, han siist tient hawer, at han tedhen skiildes met mynne ock han ther skellig tient hawer.

2. Ithem hwelkin thette forscreffne embede her effther wiill vinthne, ock er han wdhen Malmøge fødh, tha skall

[1] *Se Kong Hans' alm. Stadsret 1484 (Kolderup-Rosenvinge: Gl. dske Love V, S. 544), jfr. ovfr. S. 59.* [2] *Langebek har »the«.*

han hente[1] skellig breff aff then stad eller bye, han føødher er, at han ecthe ock reethe er aff fadher ock modher, ock at han ther et goth røcthe hawer hawt; tesligiste quynnen vberøcthet swa well som mannyn.

3. Ithem hwelkin thette forscreffne embede wiill vinthne, han skall giffue raadhet i Malmøge sex skelling grot ock en goodh tynne tyest øll ock embedet sex skelling grot ock en tynne tyest øll ock hwert aar fyre skellinge i byssen tiill gudz tieneste, ock thette skall han wtgiffue, før en han brugher noghet i embedhet.

4. Ithem skall ock inghin bruge bødeker embet i Malmøge, som hawe andre embet at brughe, som ere sudere, skynnere, køtmangher, baghere, skredere, reffwindere, smedier ock alle andre hantwerkes embede; ehwo her emod dierffwes at gøre, hwat arbeyt han fynnes met, hawe forbrot tiill koninghin, byen ock embedet.

5. Ithem maa hwer mestere i embedhet hawe two swene pa siit eghett verkstet; ock wiill han hwgge met nogher annen, som i embedet er, tha maa han thet gøre sielff annen met en swen ock ey met flere ock met annen wdhen i embedet vndher hans embedet.

6. Ithem hwelkin borghere, som will bruge forscreffne embede, han skall gøre alle aar embetz rettighet ock lade hugge met two swene; ock forsømer han eller forsmaer at gøre alle aar syn rettighet, tha skall han hawe forbrot embedhet.

7. Ithem hwelkin mestere eller borghere, som ladher gøre tynner, han lade gøre them retferdige effther ret heringes bond; bliffuer nogher befwnnen, at han hawer lat gøre falst verck, som for lidhet er, the tynner skall man brenne, ock skall [han] sydhen ikke nyde embedet, før en han[2] hawer thet met radsens ock aldhermentz mynne.

8. Ithem fynnes noghett werck, som oldhermen kwnne

[1] *»Skall han hente« er skrevet to Gange.* [2] *Langebek har ikke dette Ord.*

kenne, at ey well giort er, swa at man kan forware køffmanen met, thet werck skall slaes i tw, ock then, thet giort hawer, ware mesther eller swen, han bøde koninghin, raadhet oc embedet sex skonske march; kommer her swodan skade oppa, ock gør thet mesterin, han hawe sielff skadhen, ock gør thet swenyn, han forbode mestherin swodan skaadhe.

9. Ithem skulle oldhermen i hwer monet en tiid besee alt werck i forscreffne embed, pa thet at got werck skall gøres, ock forsømme the thet, tha bøde the hwer monet two march vox tiill gudz tieneste.

10. Ithem skall ock inghin swen komme her i embedet, før en han hawer tient her eet aar i embedet, ock sydhen ther effther tha maa han bedes om embedet, ock skall han ther bedes tiill pa twyne tydher, først een reyse om posken ock annen tiid om sancti Johanis baptiste dag[1] kallindes metsommer, ock skal han tha nyde embedet, tha skall han hawe wforborghet jc stort klapholt ock two mentz retskaff ock swa gøre embetz rettighet, som forscreffuet standher.

11. Ithem nar som her kommer framede swene, tha skulle the gøre tre tynner for oldhermennen, før en the mwghe her hwgge, at man seer, ath the gøre got werck, gør han tha følleste, tha maa siig formede, hwo han wiill i embetdhet; ock fynnesz thet, at han gør ikke got werck, tha skall han tiene swa lenge, han thet beyer lærer, ock oldhermenne skulle sette hans løn.

12. Ithem skall ock inghin i embedet steede eller ock meede then annens swen, vdhen han kommer met willie fra syn hosbonne eller tient syn steffne dag wt; hwo her emod gor, bøde sex skonske march koninghin, raadhet ock embedet, them skall han wt giffue, ther swenyn hawer leyt

[1] *D. e. den 24. Juni.*

fra then annen, ock swenyn ikke tiene i embedet thet aar ther effther.

13. Ithem hwelkin som will gaa om høstin her ock slaa tiill, han giffue koninghin oc byn xij ß effther gamell setwonne, embedet ock swa møghet.

14. Ithem skall inghin bødiker eller swen gaa for siig sielffuer ock bline tynner eller skeere band for nogher køffman, før en wor frue dag asumpcionis oc swa intiill sancti Michelss dag[2]; hwem ther bliffuer offwerbefunnen, han bøde sex skanske march koninghin, raadet ock embedet.

15. Ithem skall ock hwer mester ock swen slaa settenagle pa syne tynner hwer en sønderlig settenagle weed iij skanske march.

16. Ithem inghen bødiker skall lade sydde thet hwide aff træet pa danske banne[3] weed tre skanske march.

17. Ithem hwelkin køffman, som met siig hawer om høstin syn eghin tiillslaghere, [4]han skall slaa tiill oppa sit eghet room ock [ey] pa nogher annen mantz room weed sex skonske march koninghin, raadhet ock embedet, ock forscreffne twoslagher[4] skall gøre følleste effther gamell setwonne koninghin, raadhet ock embedet; skall ock inghin skiffue her aff byen tynne tember eller benholt tiill land eller watn eller noghet, ther embedet tiill hører, weedh sex skonske march koninghin, raadhet ock embedet.

18. Ithem skall ock inghin wdlending sellie her tynner, sma eller store, for en wor frwe dag assumpcionis[5] wdhen met borgherne oc ey mynne en wed heell lest ock halft weed ix skonske march koninghin, raadhet oc embedet.

19. Ithem nar som her kommer klapholt falt, tha skulle o[l]dhermen i forscreffne embet keese two tiill at køffuet for hwes, som thet werdh er, ock the skulle bywde

[1] *Langebek skriver her i en Note: »forte blane s. blæne«.*
[2] *D. e. Tiden mellem 15. Avg. og 29. Septbr.*
[3] *Langebek har »bamæ«.*
[4] *Disse Linier mangle hos Langebek*
[5] *D. e. den 15. Avgvst.*

the*t* alle tiill i embedet effthe*r* lighe a*n*nen deell, som han betale kan, ock the two skulle hawe tw skellinge for hwert stort hwndert for ter*is* wmagh; tesligest skall ware, om skiiffholt at skiffte i embedeth, the*r* skulle the two ock hawe two skellinge for ter*is* vmagh for hwerie tywe lesthe*r*.

20. It*hem* skall ock inghin lade gøre h*er* t*ønn*er i Malmøge store ell*er* smaa, vdh*en* ha*n* hawer wonnet embedet ock gør embetz r*ett*ighet; hwo h*er* emod gør, bøøde for hwer tiid, ha*n* wordh*er* th*er* befu*n*nen met, sex skanske march kone*n*ghin, raadet oc embedet.

21. Ithem om nogh*er* subplanteer syn embetz brodh*er* i th*ette* law ock leyer hans hws ell*er* gard vndh*er* hanu*m* emod hans willie, han skall bøøde ny skonske march koni*n*ghin, raadet oc embedet, ock ha*n* beholde syt hws, som [han] føre i boode.

22. Ith*e*m om nogh*er* brodh*er* fynnes i dobelspeell, bøøde tre skonske march første tiid, ock a*n*nen tiid ny skonske march, om han fynnes th*er* i; ock fynnes ha*n* tridie syne th*er* met, tha skall han meeste syt embede, vdh*en* ha*n* ka*n* s*er*deli*s* wi*n*thne th*et* igen aff borgh*er*mester*e* ock raad ock aff brødere i embedet.

23. Ithem fynnes och nogh*er* brodh*er*, th*er* embetz brodh*er* er i th*ett*e embede, th*er* gifft ma*n* er, i krw, ell*er* i wbeque*m*melige steede ere, ock bedriffuer th*er* wkristelige[1] liffnet, ock kan th*et* hanu*m* bewisses ow*er*, tha meeste ha*n* siit embede vdh*en* rednyng ock slaes tiill kaghin ock wisses aff by.

24. Ithem om nogh*er* kerer syn embetz brodh*er* for nogh*er* woldzma*n*, før en ha*n* haw*er* kerd th*et* for syne oldh*er*me*n* i embedet, han bøde fyre march vox.

25. It*hem* om nogh*er* swen gør siig frii ma*n*dag offth*ere* en fyre tydh*er* om aaret, som oldh*er*me*n*nene worde settinde, han bøde en skonske march for hw*er* tiid, ha*n* th*et* gør.

26. Ith*e*m naar som oldh*e*rme*n* lade tiill sige, tha

[1] *Her staar »wkriskelige.*

skulle alle brødere i thette embede komme tiill steffne, ock naar som the sawnede worde, tha skal inghen bort gaa wdhen oldhermentz loff; hwo thet gør, han bøøde en march vox, swa offte han thet gør.

27. Ithem skulle inge macht hawe oldhermen at keese i thette forscreffne embede vdhen borgmestere ock radmen i Malmøge, ock hwem the keese, the skulle oldhermen bliffue, swa lenge[1] raadet ock embedet tøcker them nøttige at ware.

28. Ithem skulle oldhermen i thette embede swerie raadhet i Malmøge eedh, at the skulle ware wort nadeghe herskaff i Malmøge ock wor by holle oc tro i alle maade, emedhen the liffue.

29. Ithem hwelkin brodher thette forscreffne embede winner, han skall swerie oldhermen i thette forscreffne embede then same eed, at han ock swo skall gøre i alle maade, som her fore sthander screffuit.

30. Ithem om wii eller wore efftherkommere tykke noghre aff tesse forscreffne article ey nøttyghe ware wort nadeghe herskaff eller wor by, tha skulle wii ock wore efftherkomere foldmacht hawe them om at wende i the maade oss eller them tykke nyttnest ware vdhen alles hynder eller genseylsse i noghre hande maade.

Thenne forscreffne statuta, som kalles skra, hawe wii grangiffuelige seet, hørt oc ower ransagnet artickell fra artickell ock vnt hynne thette forscreffne embede i Malmøge tiill glede och samquemd ewerdelige at bliffue ock medhen the tesse forscreffne article ock wilkor met troskaff gøre ock holde. Tiill vdhermere foruaring ock sennere stadfestelze, at thenne forscreffne statuta skall i alle maade stadik ock fast bliffue, tha hawe wii hengd wort byss insigle met alles wore willie ock withskaff for thette wort neruerinde opne breff tiill vitnesbyrdh. Thenne forscreffne statuta word skiket, stadfest, giffuen ock screffuen aar effther gudz byrd

[1] *Dette Ord er skrevet til over Linien.*

twsyne fyrehundrede halffemtesyne tywe aar pa th*et* nyende pa *sancti* Gregorii p*appe* dag[1] i faaste.

63.

1503, 28. Novbr. Kong Hans bekræfter Kristiern I's Stadfæstelse af Ribe Skræderes Privilegier.

Pergamentsbrevet, der indeholder Bekræftelsen, er ved en Pergamentstrimmel, der er dragen gjennem dets forneden omböjede Kant, forbunden med Kristiern I's Stadfæstelsesbrev af 21. Oktbr. 1474, der er trykt ovfr. S. 183—4. Brevet opbevares i Ribe Raadstuearkiv.

Wii Hanss met gudz nade Danmarck*es*, Suerig*es*, Norges, Vend*es* och Gothes koningh, hertug i Sleswiig oc i Holtzstenn, Stormarnn oc Ditm*ar*sken[2], greffue i Oldenborg oc Delme*n*horst, gøre alle vith*e*rligt, at wii aff wor synd*er*lig gunst oc nade haffue stadfestet oc fuldbwrdet thette wor kære h*er*re faderss breff, hwess siell gud nade, som thette wort opnne breff w[e]derhengdt er, swa at wore kære vndersate skrædere oc offwerskærere h*er* i wor stad Rybe mwge oc skulle thet nyde oc brwge vdi alle sine ordt, pwnctther oc artickle, som thet indeholder oc vdwiser, inthet vndentaget; thii forbywde wii alle, ehwǫ the helst ere ell*er* ware kwnne, oc s*er*deles wore borgemester*e*, radme*n*n oc byfoget, som nw er*e* ell*er* h*er* effter kommend*es* worde h*er* i for*skreff*ne wor stad Riibe, them omod swodane ord, puncter oc artickler at hindre eller hindre lade, møde, platzse, dele, vmmage eller noget forfang at gøre vnder wort hyllest oc nade. Giffuet i wor stad Ribe tiisdagen nest effter sancte Katherine virg*inis* et marti*ris* dag[3] aar effter guds biurd mdtertio vnder wort signet.

D*ominus* rex p*er* se
p*re*s*e*nte magi*str*o Tychone.

---

[1] *D. e. den 12. Marts.*

[2] *Her staar »Dirmarsken«.*

[3] *Katrinesdag, den 25. Novbr., faldt 1503 paa en Løverdag.*

64.

1503, 27. Decbr. Artikler, som Malmø Bødkerlav har undt Lavets Svende.

Artiklerne indeholdes i et Pergamentbrev, der opbevares i Malmø Museum, og som synlig er skrevet med stor Omhu. Marginen tilvenstre er prydet med forskjellige tegnede Ornamenter, mellem hvilke en Papegöje og nogle Tønder. Texten er skreven i fortløbende Linier uden Ophold mellem Paragraferne, der ikke have de ndfr. tilsatte Paragraftal. I Brevets forneden omböjede Rand findes en Pergamentseglrem, men dens Segl mangler.

Th*ette* ær wor skraa oc rettighed, som bøkær*e* swæne wnth ær aff gamlæ bøkær*e* i Malmøø oc the, som woræ ollerme*n* paa th*e*n tiid wor*e*, som wor Nielss Trwelss*øn* oc Beltel Hanss*øn*, oc alt ganskæ æmede.

1. It*em* haffwe the wnt oss th*en*n*e* skraa oc rettighed aff beraadt mod oc fwld komme*n* welliiæ, som h*er* effth*er* screffwit stondh*er* e*t* c*etera*.

2. It*em* først at wi[1] bøkære swæne skwlle brwghe liiws, krone oc peld ligh*er* wiis som the selwe, for thii at wii s[k]wlle altiid wdgiiffwe hwer trediiæ peningh m*et* thæ*nu*m tiil for*neffn*de æmede.

3. It*em* dødhe en aff wor*e* brødre, tha skwlle the bære ha*nu*m tiil graffwe, følwe ha*nu*m oc offre for*e* ha*nu*m ligh*er* wiis som for*e* en aff tør*e*s eyen brødre.

4. It*em* oc wi for*e* thæ*nu*m thes ligesth igh*e*n i saa made.

5. It*em* skwlle wii brødre offre tiil fiir*e* tiidh*er* om aaret, nar som skafferne sye oss tiil, oc hwilken th*et* for-s*øm*mer, hand skall giiffwe j mark wox tiil laffwet.

6. It*em* hwilken brødre kesæ tiil skafler*e* i laffw*et*, oc will han ickæ wær*e* skaffer*e*, tha skall hand giiffwe en ½ t*ønn*e øll oc ij mark wox.

7. It*em* hwilken wi kese tiil skafferæ, ha*n* skall wær*e* skaffer*e* eth ½ aar, om ey wandhr*e*.

[1] *Dette Ord er tilskrevet over Linien.*

8. Item skwlle wi haffwe too aff the gamlæ bøkære tiil wore ollermend, som skwllæ forware wor bøsse.

9. Item nar wi kese skaffere, tha skwllæ ollermennennæ wære ther wdoffwer.

10. Item skwllæ skafferne selffwe forware nøgelæn tiil bøssen.

11. Item skwllæ brødrene wdgiiffwe tiide peninghe tiil bøssen paa fyre tiidher om aret oc hwer tiid ij hwide.

12. Item hwilken drengh som kommer wd aff siith lære oc tiien sind hosbonnæ fore beskedhen løn thet førstæ aar, han skal giiffwe j hwid tiil bøssen hwer tiid.

13. Item hwilken som kommer ey, førstæ en aff skafferne syer thenum tiil, han skall giiffwe en fiæringh øll oc j[1] mark wox.

14. Item wo[r]dher nogher aff wore brødræ sywgher, oc han haffwer tees behoff, tha skwlle brødræne taghe en ß *grot* aff bøssen oc hielpæ hanum met paa twæne tiider oc hwer tiid vj[2] *grote*.

15. Item dør han aff, tha skall thet betalles met hans klædher eller andre stiickæ, hwad som han formaa; oc bliiffwer han lewynnes, tha skall hand thet selff betallæ.

16. Item hwilken ther ypper kyff, nar som wi skwlle dryckæ tiil hoffwe, tha skall han giiffwe en ½ tønne øll oc ij mark wox.

17. Item hwilken brodher ther kasther op aff laws øøl, skal giiffwe j mark wox.

18. Item hwilken brodher ther fynnes paa doffwell oc legher tiil pwngs met kordhen spell, terningh eller met noghet andhet doffwell, tha skall han giiffwæ j markæ [wox] aa[3].

19. Item hwilken ther løyther noghen andhen paa steffne, han skal giiffwe j fiering øll oc j mark wox.

20. Item[3] hwilken swend som kommer hiid tiil Malmø

[1] *Er skrevet til over Linien.*
[2] *Her staar »wj«.*
[3] *Dette Ord er skrevet til over Linien.*

oc tien foræ kosth oc løn, han skal giiffwe ij ß tiil brødh*er*skaff, nar som hand haffw*er* wær*e*th h*er* wdi ottæ daghe.

21. It*em* oc hwilken swend hædh*en*[1] wandhr*er*, oc ær han borthæ et j aar, tha skall han wii*n*ne siit brødh*er*skaff aff ny m*et* ij ß, om saa ær, ath han igh*en* kommer.

22. It*em* hwilken skafferne tiil syæ ath bæræ liiws paa helligh lego*m*me dagh[2], han skall bær*e* th*em* wndh*er* en mark wox.

23. It*em* oc skwllæ wi haffwe wor laffwe dryck paa same dag.

24. It*em* hoo som spiller øll paa laws bord, han skal giiffwe en hwid.

25. It*em* hwilken th*er* siidh*er* lengh*er* m*et* siind kniiff, end skafferne siiæ hanwm tiil, hand skal bødhe j ß.

26. It*em* hwilken som laws øll skencker wdh*en* hws, han skal ey wide syn eiien brødhe.

27. It*em* nar nogh*en* aff wor*e* brødre wo[r]dh*er* sywghe oc gørs han hielp behoff, tha skwllæ skafferne siiæ tho tiil aff brødrenæ, som skwllæ woghe offw*er* ha*nu*m oc henthe, hwad som ha*nu*m behoff gørs effth*er* syn formwæ *et cetera*.

28. It*em* hwilken swend som tien for*e* kosth oc løn, han skal giiffwe j hwiid tiil stoffwæ, nar han wii*n*ner siit brødh*er*skaff.

29. It*em* alle bonsnyderæ the skwlle wær*e* fwld brødre m*et* bøkær*e* swæne oc allæ the swene, som worth æmede brwge h*er* wdi Malmøø *et cetera*.

30. It*em* skwllæ wi brødre haffwe fiir*e* frii mondaghe om aar*e*th, it*em* then første nesth for*e* fastælaffwen, it*em* then andhen nest for*e* sa*n*cte[3] Volborffwe dag, it*em* then

[1] *Ordet er med senere Blæk rettet til »handhen« eller snarere »hændhen«.*

[2] *D. e. den anden Torsdag efter Pinse.*

[3] *Dette Ord er tilskrevet over Linien.*

trediie nesth fore sancte Jacobe aspostels dag, item then fiære nest fore allæ hellyæne dagh[1] et cetera.

Giiffwet oc skreffwit aar effther gwtz [byrdh] twsennæ fem hwndredhe oc paa thet trediiæ trediiæ dagh julæ wndher alt ganskæ æmedes inzeglæ et cetera, et cetera. Amen.

65.

1505, 17. Septbr. Kong Hans giver Smedene i Ribe Eneret paa deres Erhverv.

Det i Ribe Raadstuearkiv opbevarede Pergamentbrev er forneden i sin omböjede Kant forsynet med Snit til en Seglrem, men denne og dens Segl mangle. — Brevet, der tidligere er trykt i Indbydelsesskrift til den offentl. Examen i Ribe Katedralskole 1847, S. 11—13, er der henført til 1504.

Wii Hanss meth gudtz nade Danmarckis, Suerigis, Norgis, Vendis och Gotis koningh, hertugh i Slesuigh, Holsten, Stormarn och i Ditmersken, greffue i Oldenborgh oc Delmenhorsth, gøræ alle witterligth, ath woræ kære borgere oc vndersatthe, bollsmeder[2] och kleinsmeder i wor køpstædh Riibæ haffuæ[3] beretth och kerdh her fore oss, hworledis andræ fremede smeder komme stedis[4] her indh i Riiber by meth theris jern werck, selge och forkøbe forskreffne wore kære vndersatthe her inden byess till forprangh, skade och forfangh i manghe maade et cetera, hwilkedh wii i swo made [in][5]geledis tilstæde willæ, men vnde och giffuæ forskreffne[6] woræ kæræ vndersatthe, smede her i Riiber by, ther paa swodannæ nader och privilegier them til gode och bestandh, ath ingen fremede bolsmeder eller kleinsmeder nogen stedis i worth riige Danmarck eller her i hertigdommeth skullæ her effther søge och kommæ her indh i Riiber by, selge eller forkøbe nogen jern werck tider eller offther

[1] *D. e. Valborgsdag den 1. Maj, Jakobsdag den 25. Juli og Allehelgensdag den 1. Novbr.*

[2] *Indbydelsesskr. har »boltsmedene«.*

[3] *Indbydelsesskr. har ikke dette Ord.*

[4] *Indbydelsesskr. har »stedse«.*

[5] *Her er et Hul i Pergamentet.*

[6] *Indbydelsesskr. har ikke dette Ord.*

ændh i retth arlæ marckedh, [1]som kommer och fallendis ær[1] her i byen wor frwe dagh seiger mere[2]; forbiwdendis alle, ehwo thee helst æræ eller wæræ kwnnæ och serdeliss(?)[3] woræ fogeder och emb[i]tzmen forskreffne woræ kæræ vndersatthe smeder her i Riibe her emodh ath hindræ, hindræ lade, vforretthe eller them ther paa forfangh at gøre i noger madhe vnder worth hyllesth och nade. Giffuith paa worth slotth Riiberhwss sancti Lamberti martiris dag[4] aar et cetera mdquinto[5] vnder worth signet.

Relator dominus Johannes Andree episcopus Ottoniensis[6].

66.

1506, 7. Septbr. Ystad Smede optage med Borgemesteres og Raads Samtykke Byens Guldsmede, Remsnidere, Pungemagere og Sværdfegere i deres Lav.

Nærværende Vedtægt er indført i det samme Pergamenthefte, i hvilket de Ystad Smedes Skraa af 1496 er bevaret (s. ovfr. S. 265—73). De samme »Oversættelser«, der findes af denne, findes ogsaa af Vedtægten, den ene er den i Dr. Bæyers »Beskrifning öfuer Staden Ystad« (S. 76—77). Paragraftallene findes ikke i Haandskriftet. — Vedtægten er tidligere trykt i Danske Samlinger, IV, 1868—69, S. 344—45 og i G. E. Klemmings »Småstycken på Forn Svenska«. Stkhlm., 1868—81, S. 47—48.

Anno domini twsynde fæmhwndrede och oppo siættæ then mandagh ne[sth] fore wor frve dagh natiuitatis Marie[7].

1. Wii oldhermen och stolsbrødre, som then tiid til skekede wore for forstandere och til synemen for smedie laffwet i Ystædh, vii mæth borgemesthers och ratz velie och samptøcke haffwe wnth och tilladet, ath tisse efftherscreffne æmbitzmen, som ære gwlsmedher, remesnidere, pwngema-

[1] *Indbydelsesskr. har: »som kommen fuldendeth er«.*

[2] *D. e. den 8. Septbr. — Indbydelsesskr. har ikke Ordet »seigermere«.*

[3] *Her er Pergamentet stærkt medtaget.*

[4] *D. e. den 17. Septbr.*

[5] *Indbydelsesskr. har »Mdquarto«.*

[6] *Indbydelsesskr. har kun: »Johannes Andreæ Epis otthn.*

[7] *Marie Fødselsdag, den 8. Septbr. faldt 1506 paa en Tirsdag.*

gere[1] och swertfægere, moo winde worth smedie æmbede meth swo skiell, ath the skwlle gøre fwlth och alth til worth smedie æmbede och holle alle the article och wilkor wedh makt, som worth smedie laff skraa och statutæ innæhollær och wtwisær ligherwist som smedh, som er meth kost ath gøre och pæninge til radet och til laffuet som smedh och holle skran wed makt aldelis i alle madhe.

2. Item kommer nogher aff tisse forscreffne æmbetzmen fræmmede aff andher stadh eller landh til Ystædh meth sith æmbede eller hondewærk och bær oppo ting eller torg och haffuer ey byfogedens, borgemesteres, ratmentz och worth mynne eller loff ther til, tha skwlle the dandemen, som ære oldhermen och stolsbrødre, meth fogedens hielp lade bære theres gerning oppo radhwss eller tolbodh, och ther skall randsages och sættis i rettæ, hwath ther skal aff gøres.

3. Item ey skwlle och tisse forscreffne embitzmen købe nogher smedie gerningh ath bære oppo ting æller tingbæncke ath sælie æller haffue falth smedherne til skade æller forfongh.

4. Item wil nogher borgere eller kræmmere holle nogher swen oppo pwngemagere eller remesnidere embede wti sith hwss worth lagh til forfongh, gøre fwlth i embedet som smedh.

5. Item hwilken remesnidere eller pwngemagere thette worth laff wil winde, han skall gøre syn mesthergerning, som er eth bonde bitzel, eth dwbelth par hanske och en ringepwngh wstraffeth.

67.

1508, 2. Avgust. Kong Hans stadfæster Kjøbenhavns Slagteres Artikler.

Brevet, der er paa Pergament, findes i Rigsarkivet (Sjælland og Møn Nr. 78), Kongens Segl under det er bevaret. En Afskrift findes i Resens

[1] *Dr. Bæyer har »Bundtmakare«.*

ovfr. S. 30 nævnte Protokol med Afskrifter af kjøbenhavnske Lavsbreve (S. 1083—85). — Det er trykt i Kbhvns Dipl., I, S. 278.

Wii Hanss met gudz nade Danmarck*es*, Suerig*es*, Norg*es*, Vend*es* oc Got*es* koni*n*gh, hertugh vdi Slessuig, i Holsten, Stormarn oc Ditmersken, greffue vdi Olldenborgh oc Dellmenhorst giør*e* alle vith*er*ligt, at wor*e* kiær*e* vndh*er*satthe burger*e* vdaff kiøthma*n*ger*e* embithe h*er* vdi Kiøpnehaffn, haffue nw hafft h*er* for*e* oss en priuileg*ie* oc friihedt, som wor forfadh*er* koni*n*gh Cristoffer, hwes siæll gudh nade, th*em* mylldeligen vndt oc giffuit haffu*er* lydend*es* ord fran ord, som her effter*screff*uit staar: *[Her følger det ovfr. S. 113—114 trykte Brev angaaende Borgere, som om Høsten ere Slagtere i Dragør].*

Hwilken priuilegie oc friihedt vii aff wor synd*er*lige gunst oc nade haffue stadfest, samtyckt oc fuldbordet oc met th*ette* wort opne breff stadfeste, samtycke oc fuldborde i alle sine ordt, puncter oc artickle, som the vduisæ, indehollde oc som forskreffuit staar. Thessligest haffue wii oc aff same gunst oc nade vndt oc tilladet, at ingen kiøpman skall her effter før*e* flageth kiødt till Dragøør thet th*er* at sellge till kiøbz at haffue eller oc th*er* met till torg*s* at stande i nogh*er* maad*e*. Thii forbiwde wii alle, ehwo the helsth ær*e* eller wær*e* kwnn*e* oc *ser*deles wor*e* fogeth*er* oc embitzmen*n* for*screff*ne wor*e* wndh*er*satthe h*er* emodt paa for*screff*ne priuileg*ie* oc nade oc tesligest paa th*en* friihedt, som wii th*em* nw giffuit haffue, at hindre, hindre lade, møde, delæ, platze, vmage eller i nogh*er* maade at wforrætthe vnder wor koni*n*ghlige heffn oc vred*e*. Giffuit paa wort slott Kiøpnehaffnn othenssdagenn[1] nest effter sancti Petri dagh ad vinc[u]la*m*[2] aar e*t* c*etera* mdoct*avo* vnder wort signet*e*.

ad relacion*em*
Petri Vgerup.

---

[1] *Resen har »ottendisdagen«.*

[2] *Petri vincula, den 1. August, var 1508 en Tirsdag.*

68.

1508, 12. Novbr. Kong Hans giver Skomagerne i Odense Lavsartikler.

Artiklerne ere trykte efter en samtidig Afskrift paa Papir, der opbevares i Odense Museum. Den er slet skreven af tre eller fire forskjellige Hænder, og navnlig de sidste Afskrivere staa langt tilbage i Retskrivning. Denne daarlige Afskrift synes imidlertid at være bleven meget brugt. En anden Afskrift, der nu synes tabt, er aftrykt i »Aktst. til Oplysn. om Danm.'s indre Forh. i ældre Tid«, I, S. 48—53. Den mangler den førstnævnte Afskrifts daterende Slutning, men har en Del flere Paragrafer, de ndfr. S. 307—9 trykte §§ 39—52. Det kunde nu antages, at Lavet lidt efter lidt har föjet disse Paragrafer til den af Kong Hans givne Text, og der kan i saa Henseende gjöres opmærksom paa, at medens »vi«, »vor« og »oss« i Artiklernes Begyndelse og Slutning ligesom i §§ 10, 21, 24 og 29 gaar paa Kongen, har »vi« og »vor« i § 40 sikkert Hensyn til Lavet. »Vort laff« i § 11 er en i Lavet gjort Rettelse jfr. § 12. En Sammenligning med de ndfr. trykte Artikler for Skomagerne i Aalborg og Kjøbenhavn af henholdsvis 17. Maj og 4. Oktbr. 1509, der væsentlig ere ens, gjör det imidlertid i höj Grad tvivlsomt, om noget Saadant tör antages. Af de för Dateringsbestemmelsen staaende Paragrafer have §§ 30—38 ingen tilsvarende i Skraaerne for Aalborg og Kjøbenhavn, medens det Modsatte er Tilfældet med §§ 46—48 og 50—51. Dateringsbestemmelsen er sikkert vilkaarligt tilsat. De to Afskrifter maa i det Hele kaldes meget uheldige. At Kong Hans har givet Odense Skomagere Artikler, er dog sikkert. Det kan ses af Dronning Kristines ndfr. under 8. Maj 1521 trykte Stadfæstelse, og det hedder da ogsaa i et Kongebrev af 16. Maj 1593 (s. Fynske Tegn. II, S. 294—5), at Byens Skomagere ønske en af dem forfattet Skraa stadfæstet, da »theris skraae oc laugsrett wdi greffuens feyde af fienderne schall werre forrucht och frankommen thennom thiil stoer schade och affbrech wdi theris laugsrett«. Der er dog noget Forunderligt ved dette Ønske, da Odense Borgemester og Raad under 3. Novbr. 1560 havde givet Byens Skomagere nye, endnu existerende Artikler (s. Aktst. osv. I, S. 48). Under 22. Novbr. 1515 havde Kristiern II udtrykkelig givet Borgemestere og Raad i Odense Fuldmagt til »skelligen att regere skomager embidtt oc andre embidtt ther i byen«, de skulde »haffue thieris besiidere offuer thieris steffne pa thett, att oss vor kronens og bysens rettiighet ey skall fortiidis oc vnderslaes« (s. Suhms Saml. t. d. danske Hist., II, 2, 1782, S. 17).

Naar det ovfr. er sagt, at Artiklerne for Aalborg og Kjøbenhavn væsentlig ere ens, kan det oplyses, at Hovedforskjellen imellem dem bestaar i, at de kjøbenhavnske (§§ 4, 34 og 35) fordre en »Kost« ved et Medlems Indtræden og en Drengs Antagelse, som ikke kjendes i de aalborgske. Paa dette Punkt staa Odense Artiklerne (s. §§ 4, 5 og 28) sammen med Kjøbenhavns, forøvrigt ere de som ovfr. antydet ikke lidt forskjellige fra dem.

De ndfr. tilsatte Paragraftal findes ikke i Afskriften; i Noterne er der væsentlig kun taget Hensyn til den i »Aktst.« trykte Afskrift i dens formentlig oprindelige Skikkelse.

Vy Hans medt gudts naade Danmarcks, Suærigs, Naargis, Vend*is* och Gottix konningh, hertugh vthi Slesuigh, y Holsten, Stormariin och Dytmersken, greffue vthi Oldenborgh och De[l]menhorst gør*e* alle vitterligt, att vy aff vor sønderlige gunst och naade, saa at vaare kiær*e* vndersaathe skomagere vti skomager*e* lau vti Ottense till hielp och trøst och paa th*et*, att the her effter skulle thennom tisbedre bierge och forbedre[1] thenno*m*, haffue vy vnt och tillsagt[2] the*n*ne skraa medt alle sine puncter, ord och artickler, szom the*n* inde[3] holder och her effter skreffuit staar.

1. Først att huilcken som vill gange vthi skomagere lau y for*neffnt*e vor statt Otthense, the*n* skall haffue beuisning, att ha*n*n eller hu*n*n er æctefødde och haffue ett godt røcthe, eller the*n* skall icke komme vti ther*is* gilde, och skall hand haffue tienth thu aar samfælde th*er*[4] y Ottensze till skomager æmbedt, før e*n*n hand maa lyses y ther*is* gilde eller bruge ther*is* æmbede medt thennom, och skall handt kunde gøre ett godt par støffle och try par sko till sin mester giærningh, før e*n*n ha*n*n maa komme vti forneffnde gilde.

2. Item huo som vill vorde ther*is* gilbroder y for*neffnd*e æmbede, ha*n*n skall tryser bede th*er* om paa ther*is* stæffne; thet første sinde ha*n*n tilbeder, tha skall han giffue gilbrøirene e*n*n tynne øll och haffue szaa sælff att vaalde, huadt hælder ha*n*n vill offuergiffue th*et* ellerh framdelis bede th*er* ydermere om.

3. Item andet sinde ha*n*n tillbeder, tha skall ha*n*dt gøre si*n*n mester giærningh for alle gilbrøderne och giffue the*n*no*m* tha e*n*n[5] tønne øllh [6]oc ij bøst*er* flesk, ij ferske retter, aast oc stiigh oc smør[6].

[1] *Saaledes Aktst. I, S. 48; her staar »forbedres«.*

[2] *Her staar »tillsige«.*

[3] *Her staar »inge«.*

[4] *Aktst. I, S. 49 har »her«.*

[5] *Rettet over Linien til »ij«: Aktst. I, S. 49 har »thoo«.*

[6] *Disse Ord ere tilskrevne med en samtidig Haand over Linien. Aktst. I, S. 49 har »smør oc stiigh« istedenfor »stiigh oc smør«.*

4. Item trede sinde hann tillbeder, tha skall hann sætte tho gilbrødre till vissen for sig, som fult haffue giort y gildit, och giffue strax vj β vdt till huszpenge[1], och ther effter skall hann gøre theris gilbrødre och gilsøstre enn ygangs kost medt fire tynner øll, brød och bøster, tho færske rætter, stegh, smør och aast, szaa att vell tilræcker, och then samme dagh skall hann giffue iiij marck penninge[2] till fattige faalck eller till gudtz tiæniste.

5. Item om aars[3] dags tiidt ther næst effterkommindis, nær theris aldermandt tilsiger, tha skal hann gøre thennom enn andenn kost medt iiij tynne øll och brødt och giffue tho marck voxh, vj ørte bygh [4]effter tydens leylighed[4], som hannom mulict er at giffue effter gammill seeduaneh, och skall hann skencke for thennom, naarh som the samlis till gildis kost eller drick, saa lenge till enn annen[5] gaardt y theris forneffnte gilde; huilcke gilsøstre som gaar y theris gilde, skall giffue till ingang ett pundt bygh, enn marck voxh, et bøste, enn ost, enn skallh[6].

6. Item om naager hustru y theris gilde mester sin[7] mandt, tha maa hunn lade giøre sko aff sit egit y try samfælde aardt, ther effter [8]hann bleffuer døth[8], men lader hunn naagenn suenndt eller mandt bruge æmbedit medt sigh, som icke haffuer giort skæll y theris gilde, tha skall hunn icke lenger bruge æmedit medt thennom.

7. Item om nogenn skomagere suendt vill haffue

[1] *Aktst. I, S. 49 har »huus pnd« og derefter: »och skall tilforne haffue vundit siit borgeskaff, før end han bruger siitth embede«.*

[2] *Aktst. I, S. 49 har »pnde«.*

[3] *Der er først skrevet vistnok »andhen«, som er rettet til »aars«, hvad der ogsaa staar i Aktst. I, S. 49 jfr. ndfr. Skraaen for Kbhvns Skomagerlav af 4. Oktbr. 1509 § 4.*

[4] *Her har først staaet »paa tider«.*

[5] *Dette Ord er skrevet over Linien.*

[6] *Her er med den oftere forekommende samtidige Haand tilskrevet i Marginen: »wille vi ikke herefter, att vore hostruer skall verre vfri i lau«.*

[7] *Her har først staaet et andet Ord, som er overstreget.*

[8] *Her har først staaet: »om hunn bleffuer enn encke«. Efter »døth« staar over Linien overstreget »oc bør same enke«.*

skomagere datter, som født er y theris æmbedh, tha skall ha*n*n haffue fæst henne møø, føre endt ha*n*n sætter visse eller loff[1] for sigh, om ha*n*n vill nyde nogre ydermereh fryhedt y æmbedet mett henne endth m*et*[2] noge*n*n ande*n*n, och the*n*n frihedt skall være th*et*, att the skulle baade gøre the*n* bæste kost, som før er skreffuit, och giffue fyre[3] ørter bygh, two marck pe*n*ningh[4], tre marck voxh och icke mere.

8. Item om skomager sø*n*n, som født er y embedet y for*skreff*ne Ottensze, fanger sig hustru ente*n*n skomager datter eller anden, han nyde the*n* samme frihedt, som førh er skreffuit.

9. Item om noge*n*n aff theris gilbroder flytter aff byen och er vde aarh och dagh, ko*m*mer ha*n*n till byendt ygen och vill bruge æmbedit m*et* the*m*, thah skall ha*n*n vitne æmbedith ige*n*n m*et* halff kosten, szom før er skreffuit; men ko*m*mer ha*n*n føre ige*n*n, nyde sede och gilde och bøde sit vydhe for si*n*n forsømellsze.

10. Item huilcke*n*n skomager*e* som sko vill haffue fall, ha*n*n skall haffue the*n*no*m* fall vti[5] sitt vindue och[5] husz, som ha*n*n selff vti boerdth, och rætt skoboo[6] vedt e*n*n ß gr*ot* till vide till oss och e*n*n t*ønne* øll till viide till the*m*[7], vde*n*n i rætt Knudz møsse[8] marckit.

11. Item huer løuerdagh skulle tho skomagere gange om kringh till alle ther*is* [9]gilbroires boe[9] och skoode ther*is* gerninge; finde the vndt gerninger, sko eller støffle, taa skulle the tho haffue full macth att thage the*n* gierning, szom vndt ær, och bære the*n*n till ther*is* stæffne for theris

[1] *Dette Ord er tilskrevet over Linien.*
[2] *Dette Ord er senere tilskrevet.*
[3] *Aktst. I, S. 50 har »ij«.*
[4] *Aktst. I, S. 50 har »pnde«.*
[5] *Her er et Hul i Papiret.*
[6] *Her staar vistnok »skobov«.*
[7] *»till them« er tilföjet over Linien. Aktst. I, S. 50 har følgende Text: »vidt enn tonne øll tiill vide oc 1 ß grott tiill kongen oc en tiill borgmester oc raadtt, wdenn thett er y rett knudtz miss marckitt«.*
[8] *D. e. Knud Konges Dag den 10. Juli.*
[9] *Saaledes i Aktst. I, S. 50; her staar »bodtes gilbrøire«.*

aldermandt och gilbrøire och lade ther rættie offuer effter viij gilbrøiris sigilsze[1] och bøde till vor laff[2] effter gilbrødrenis sigelse[3].

12. Item skall ingenn bruge skomagere æmbedit y Ottensze, vdenn hann er y skomager gilde y samme stædt; huo her dierffues y moedt att giøre, haffue forbrudt j[4] β grot [5]til kongen oc enn β til borge[mester] oc raadt[5] och enn tønne øll modt gildit[6] och thenn gierningh meth[7], som findes hoesz hannom; och skall ingenn skomagere boo paa ij mile nær Ottensze att gøre støffle eller sko for bønder eller nogenn andenn vndertagenn for gode mendt och prelater [8]oc bormester oc raadh[8].

13. Item huo som icke syt sæde vill søge y lags husz, effter som hann er indlyest[9] y gillit, hann giffue enn fiæring øll till viide for huær sinde.

14. Item nar skomagerne saml[es] till nogenn kost eller dricks, tha skulle the lægge theris kniffue fraa them, om the vorde ther[10] kraffde; huo lenger sider met sit vaabenn[11] till fortreedt, hann giffue enn tønne øll tiill viide.

15. [12]Item huo som aff vredt hu draffuer sindt kniff y theris gillis husz eller gaardth[12] eller noger andestæsts sinn gilbroder till forfang, hann giffue enn tønne øll till viide.

16. Item hvilken som vdgaar af gildis hus met vre

[1] *I Aktst. I, S. 50 ender Paragrafen her.*

[2] *»vor laff« er skrevet over et udstreget »oss«.*

[3] *»effter gilbrødrenis sigelse« er skreven til over Linien.*

[4] *Her har oprindelig staaet »ij«.*

[5] *Disse Ord ere skrevne over Linien istedenfor de overstregede Ord »emodt oss«.*

[6] *I Aktst. I, S. 50 staar »enn tønde øll y modtt gyldit« foran »en β groott til kongenn« o. s. v.*

[7] *Indsat efter Aktst. I, S. 50.*

[8] *Disse Ord ere skrevne til i Marginen. Aktst. I, S. 50 tilføjer endnu »byfoget«.*

[9] *Her staar »inglyest«.*

[10] *Aktst. I, S. 50 har »them«.*

[11] *Aktst. I, S. 50 tilføjer »eller kniff vty gildis huusz«.*

[12] *Disse Ord udgjøre den oprindeligt sidste Linie paa Papirhaandskriftets første Side; under den er med en samtidig Haand skrevet: »Item huo som vil syde med syen kniff vdy gieldes hus, han skal syde . . . (her følger nogle utydelige, halvt udviskede Ord).*

hof oc komer siden[1] ygen och gør nogen ska[de], han skal ike vere sit gilde ner[mer], [end] so[m] al[le] gillbroren vil ha[ffue] hanu*m*[2].

17. Item for all g[i]ll*is* gæll skall oldermandt haffue full mackt att lægge them e*n*n mueligh tiidt forre indbyrd*is*[3] medt hi*n*n ande*n*n, som [4]gyldens gield[4] er till; huo som icke betaler inden[5] the*n* tiidt[6], ha*n*n skall icke nyde sit gilde m*et* the*n*no*m*, før e*n*n ha*n*n haffuer betalidt the*n* gæll ock bøedt sit vide the*r* for effter viij gilbrøir*is* sigelsze.

18. Item nar aldermanden[7] køber begh eller hamph, tha skulle alle gilbruderne tage skiffte, som formaae [8]er till[8], och inge*n*n ande*n*n skall købe [8]beg ath[8] skiffte [8]til hobe[8] vidt e*n*n t*ø*n*n*e øll till viide, som the*n* skall giffue, sigh lader vddele aff ther*is* gilde for noge*n*n sagh[9], ha*n*n bøde och e*n*n t*ø*n*n*e øll [8]oc j ꝑ grott til borgmest*er* oc raadt oc e*n*n til fogede*n*n[8].

19. Item huilcke*n*n som kiærer si*n*n gilbroder eller gilsøster till tinge och icke klaffuer først for alderma*n*de*n*n, ha*n*n bøde e*n*n t*ø*n*n*e øll y ther*is* gilde.

20. Item om noge*n*n aff ther*is* gilbrøire eller gilsøstre kommer for obenbar ry, som theris ære ka*n*n forkrencke, tha skall the*n* th*et* affwerie, om ha*n*n vill være y gilde medt the*n*no*m*.

[1] *Aktst. I, S. 50 tilföjer »indtt«.*

[2] *Denne af en samtidig Haand öjensynlig hurtigt skrevne Paragraf er tilskreven øverst tilhöjre paa Haandskriftets anden Side.*

[3] *Her staar »ingbyrdis«.*

[4] *Her har oprindelig staaet alene »gielden«; Ordet »gyldens« er tilskrevet over Linien.*

[5] *Her har oprindeligt staaet »ingen«.*

[6] *Aktst. I, S. 50 har »thenn forskreffne tiid, som handtt bliffuer forsatt«.*

[7] *Her har oprindeligt staaet »nogen skomager«.*

[8] *Disse Ord ere tilskrevne over Linien. Bødebestemmelsen lyder i Aktst. I, S. 50—51 saaledes: »j tønne øll tiil laudtt, 1 ꝑ groott tiill kongen oc enn till borgmester oc raadtt«.*

[9] *To Paragrafer ere her sammenskrevne. De efterfølgende Skraaer af 17. Maj og 4. Oktbr. 1509 for Skomagerne i henholdsvis Aalborg og Kbhvn. have begge en saalydende særlig Paragraf (§ 16 og 19): »Hvo som lader sig uddele af theris gilde for nogen sag, hand bøde en tønne øll«.*

21. Item huo som gilbroders eller gilsøsters ære paa tall och icke kandt thet fulkomme eller bestaa, hann bøde ther for enn tønne øll till gildit, enn ß grot till oss[1] [2]oc enn til borgmester oc raad oc enn til fogedenn[2].

22. Item huo som giffuer sinn gilbroder eller gilsøster vquems ordt, att gilbrøirene kunde kiænde thet att være vquemme ordt, giffue enn tønne øll till viide.

23. Item huo som tiltaldt sinn gilbroders hion eller stæder them før enn loulig tiidt, hann giffue enn tønne øll till vide.

24. Item huilcken som gaardh syn aaldermandt offuerhørig aff dør, hann giffue enn tønne øll till vide, enn ß grot till oss[3], [2]borg[mester] oc raad oc enn til fogeden[2] [4]for huer sinde[4].

25. Item om nogen gylbroer vaares til steune om aftenin oc ike komer, haue forbraath j graath[5] til vide.

26. Item huilken som vorder tilvaareth ath fille lyg til jorde oc ike komer [6]at fillit[6], giue j grat[5] til vide oc siden j graath[5], om teth vorder jordith, [7]før han komer[7].

27. Item ho som ike skyder sith lig skoth, før en liget bliver jordet, til fattige folk, han giue j graat til vide[8].

28. [Item] h[u]ilken som tager kenne dreng til sig oc setter hanum til gerning, for en han siger alderman til, han giue j ß graat; sin skal han gøre j kennekaast for hanum met to tyner øl, bøster oc j fer[s]k reth, aast oc[9] steg, ath thett[10] vel tilrecker.

[1] *Aktst. I, S. 51 har »tiill kongenn«.*
[2] *Disse Ord ere tilskrevne over Linien. Aktst. I, S. 51 udelader »oc enn til fogeden« (jfr. §§ 18, 24).*
[3] *Aktst. I, S. 51 har »tiill kongenn oc enn tiill«.*
[4] *Disse Ord samt §§ 25—29 ere skrevne med en anden, samtidig Haand, den samme, som har tilskrevet § 16.*
[5] *Aktst. I, S. 51 har »1 ß graatt«.*
[6] *Disse Ord ere tilskrevne over Linien; de mangle i Aktst. I, S. 51.*
[7] *Er skrevet til over Linien.*
[8] *Aktst. I, S. 51 har: »hand giffue en ß graatt tiil fattige folck tiill wyde«.*
[9] *Aktst. I, S. 51 har »ij fadtt« istedenfor »oc«.*
[10] *Indsat efter Aktst. I, S. 51.*

29. Item skal ingen føre sko eller støffle at selly[e] til vor stadh Otense vden til reth Knuds mise[1] markydh; huilke her drister sig til imodh at gøre, tha skulle vaare fouder haue fulmact ath tage same gerning, om skomagerne tedh klaue for vore fouder.

30[2]. Ittem skal ingen kømand købe vorske leer i mellum poeske oc mikelmis.

31. Ittem skal skomagerne haffue to løffuerdag fry, in for santa Moertens dag[3] oc in neest effter, att købe leer, oc e[n]gen skaal giøre tennum hinner her po.

32. Ittem huilken mand ther syder heme fra tre[4] steffner aff fortred[5], han skal ike uere nermer sydt laff, end[6] som alle brøre vyl haffue hannum.

33. Ittem huiilken mand ter skuder syg for bormester oc rod oc taffuer sagen, han skal gyue in tøne øll oc in ß grott tiil kongen oc in til byen[7].

34. Ittem huiilken mand ter sorer syn gyel broder, han skal ike vere sitt laff nermer, in alle brøre vil haffue hannum.

35. Ittem huylken mand ter barker for buender[8] eller syer skoo, han skal gyue in tøne øll oc in ß grott tiil kongen oc in [9]ß grott[9] tiil buermester oc rodt.

36. Ittem skall e[n]gen skomager sye skoo for nogen borrer i O[te]nsse aff borrerne[10] teris egytt leer ondertagytt buermester oc rod.

37. Ittem huelken skomager høstru ther myester syen mand, oc hund fesster syg in anden [11]mand igenn paa

[1] *D. e. Knud Konges Dag den 10. Juli.*

[2] *§§ 30—38 ere skrevne med en 3dje, samtidig Haand.*

[3] *D. e. Mortensdag den 11. Novbr.*

[4] *Aktst. I, S. 51 tilföjer »fastende«.*

[5] *Aktst. I, S. 51 har »fortraadenhedtt«.*

[6] *Indsat efter Aktst. I, S. 51.*

[7] *Aktst. I, S. 51 har »borgmester oc raadtt« istedenfor »byen«.*

[8] *Aktst. I, S. 52 har »for bundenn aff bundens egitt leer«.*

[9] *Disse Ord mangle i Aktst. I, S. 52.*

[10] *Efter dette Ord følger et overflødigt »aff«. I Aktst. I, S. 52 mangler det ligesom Ordet »borrerne«.*

[11] *Disse Ord, der ere skrevne til under § 38, ere ved et Udeladelsestegn henførte til dette Sted og skulle sikkert træde i Stedet for to i Linien skrevne utydelige Ord.*

skomager embede oc vill bruge samme embede[11], tha skal hun nyde syen frihedt, thett hun haffuer giort[1] till forne, oc hun skal søge ett side[2], som hun haffuer sit til foerne.

38. Ittem e[n]gen køffmandh skal holde begh[3] fal i marke tall att selje buenden tiil for prang[4], forthy thed er O[te]nse skomagere tiil skade.

(Efter et ubeskrevet Mellemrum tilföjes Følgende muligvis med den samme Haand, som har skrevet §§ 16, 25—29:)

Gyuidh paa vort slaat Kobynhaun sondagyn nest efter sancte Maartens dau[5] aar efter guds byrdh tusinne fem hundrite paa thedh viij vner vort signete.

(Følgende Paragrafer findes endnu i den Afskrift, der er aftrykt i »Aktstykker til Oplysning af Danmarks indre Forhold i ældre Tid« I, S. 52—53:)

39. Item skall ingenn bruge skomager embed her[6] y Otthens enthen att barcke eller anditt theris laffd [7]tillhør, vndertagenn rimsner embede[7], vden skomagere, wden saa er, hand er y skomagher lauffd i samme stedtt.

40. Item om nogen skomager kommer her indtt aff landzbyerne eller af noger andre kiøffsteder och will giøre her skoo eller støffle noger stedz y Otthens, saa ville vy icke tillstede, att nogen skall komme her indtt oc giøre sko eller støffle, som for er rørd, werre sig endhen for herremendtt eller for nogenn andenn besønderliigh, om ther er nogher y wort laff, thenn gierningh kandtt giøre, att the same wdlendig kand giøre, saa skall skomagers aldermandtt[8] [6]mett kongens foged[6] oc lensmandt[7] [6]her i Otthens[6] haffue frihed[6] fuld mactt att lade besette och

[1] *Efter dette Ord findes et Udeladelsestegn; efter Aktst. I, S. 52 mangler her Ordet »frit«.*
[2] *Aktst. I, S. 52 har »siit sede«.*
[3] *Her har først staaet et andet overstreget Ord.*
[4] *Her staar »pram«.*
[5] *Mortensdag den 11. November faldt 1508 paa en Løverdag.*
[6] *Skrevet til over Linien.*
[7] *Er udstreget.*
[8] *I Randen: »bormester oc radh«.*

hyndre them oc theris gotz, som the haffue mett at fare.

41. Item huo y theris gylde som barcker her y byenn for noger vden theris embede, vden thet er for borgmester oc[1] raad [2]och byfogit[2], handtt giffue en tønne øll y gyldit for huer hudtt, handtt barcker, oc ij ß for huertt skyndtt.

42. Item om noger mandtt eller skomager suend løber paa landzbyen oc gør sko for bunden oc kommer siden hiid til Otthens oc will tienne, tha skall ingen skomager holde hannum i sin tieneste, før end hand for afftald mett aldermanden oc effter[2] viij gild brødres sigelsze.

43. Item huo icke betaller synn øll pendinge inden then tiidtt, hannum forlegges, hand giffue en ß for huer gang, hans allermand ham forlegger.

44. Item huo som icke betaller siit skyffte enthen i pygh eller hamp inden then tid, allermanden ham tilsiger, hand bøde for en fiering øll; siidder hand xiiij dage offuerhørrig, hand giffue end en *fiering* øll oc saa framdelis huer xiiij dag j *fiering* øll, tiill handtt betaller, vdenn saa er, hand haffuer thet y allermandens mynde.

45. Item huo som will delle gyldens modhe y theris gylde, hand skall delle thre samfelde steffner; nar the mode ere delthe, tha haffue theris allermandtt mactt att giffue thennom xiiij dagis dag, som skellig er, om hand beder ther om, før end modderne er alle delthe, oc the moddher skall theris gyldis brødre delye.

46. Item huo som siig lader vddele aff theris gilde for rett vitterlig gield, hand bøde en *tønne* øll y gylditt, [2]j ß graatt til kongen oc j ß til borgmester oc raad[2].

47. Item huo som wd deltt er aft gyldiitt aff nogenn theris gylbroder och mett fortred indløber eller gaar indtt till them, som the sydde y nogen theris samsedde, hand skall giffue j *tønne* øll till brøde ther fore y theris gylde

[1] *Er udstreget.* [2] *Tilskrevet over Linien.*

oc borgmester oc raad [1]ij ß graat[1], och the same brøde skulle oc byszens kemmer oc lenszmand i skomager gylde lade vddele til hobe oppaa bytingiit.

48. Item huo som giør synn gylbroder forkiøff, hand giffue en *tønne* øll till wyde i gilditt eller oc werye sig sielff tredie ther for.

49. Item huo som giør synn gylbroder wlyud i siit lenthe lyud, hand giffue j *fiering* øll tiil wyde for huer synde.

50. Item om noger theris gylbroder fester loff, før endt handt raader mett theris allermandtt eller lensmand y same gilde, hand giffue gyldbrøderne enn tønne øll, om hand will, the skulle suerye mett hannom, vdenn thett er thenn sag, hans ære [paarør].

51. Item huo som waaris om afftenynn tiill log och icke kommer, hand giffue *j* tønne øll till wyde, om hand er vden loffliig forfaldtt.

52. Item nar loff skall giffues aff theris gilde, huo som tiill stede er och icke will kaste lodtt eller oc hand kaster lodtt y hatt oc icke will kiendes synn lodtt, han giffue *j* tønne øll till wydhe.

69.

1509, 17. Maj. Kong Hans giver Skomagerne i Aalborg Lavsartikler.

Skraaen er her trykt efter Danske Magasin, III, 1747, S. 231—35, hvor det hedder: »Denne Gildes Skraa haver Velærværdige Hr. Andreas Rejersen, Sogne Prest i Mou udi Jylland, tilsendet os en gammel og rigtig Copie af, som ikke synes meget nyere skreven end Originalen«. Denne Kopi, der forgjæves er eftersøgt, har Pastor Reiersen formentlig tilsendt Danske Selskab sammen med de ovfr. S. 167 og 182 aftrykte Pergamentbreve vedrörende Aalborg Skomagerlav. — De her tilsatte Paragraftal findes ikke i Danske Magasin.

[1] *Er overstreget.*

Wy Hans med gudtz nade Danmarkis, Sueriges, Norges, Wendes oc Gottes koning, hertug wdi Sleszvig oc Holsten, Stormarn oc Dittmersken, greffue y Oldenborig oc Delmenhorst, giøre alle wittherligt, att wii aff wor sønderlig gunst oc nade, saa oc wore kiere vndersotte wdi skomager embede y Olborig till gode oc bestand, haffue vndt oc tilladet oc med thette wort obne breff vnde oc tillade, att the her epter maa oc skulle haffue, nyde, bruge oc beholde thenne eptherskreffne skraa med alle sine ord, punkter oc artickeler, som then indhollendes er oc her epter skreffuet staar, som er:

1. Først huilcken som will gange wdi skomager gylde i forskreffne wor kiøbsted Olborig, then skall haffue beuisning, att hand eller hun er erlige føde och haffue ett gott røgte, eller then skall icke gange i theris gylde, oc skall hand haffue tient to samfelde aar her i Olborig till skomager embede, førend hand maa liuses vdi gyldet eller bruge theris embede med thenom, oc skall hand kunde giøre ett godt par støffle oc tre gode par skoe til syn mester gierning, førend hand maa komme vdi forskreffne gylde.

2. Item hwo som will worde theris gylde broder vdi forskreffne embede, hand skall thrysser bede ther om paa theris steffne; thet første synde hand tilbeder, tha skall hand giffue gyldebrøderne en tønne øll oc haffue saa sielffue att wolde, huad heller hand will thet offuer giffue eller framdelis bede ther om.

3. Item andet sinde hand tilbeder, tha skal hand giøre syn mester gierning for alle gyldbrøderne oc giffue thennom tha en tønne øll.

4. Item tridie synde hand tilbeder, tha skall hand sette to gyldebrødre till wissen for sig, som fuldt haffue giort y gyldet, oc then same dag skal hand giiffue fire mark pendinge till messer oc gudz thieniste, oc skall hand

siden skiencke for thenom, huor som the samblis till theris gyldes kost eller dryck, saa lenge till en anden gaaer y theris gylde.

5. Item om nogen sudersuend fanger sig skomager høstrue, tha skall hand giøre fuldt y theris gyllde med wyssen oc gierning, som for er skreffuit, førend hand maa giøre skoe her y Olborig.

6. Item om nogen husfrue y theris gylde myster sin mand, tha maa hun lade giøre sko aff syt eget vdi ett aar ther nest epther, om hun bliffuer encke, men lader hun nogen sudersuend eller mand bruge embedet med sig, som icke haffuer giort skiell y theris gylde, tha skall hun icke lenger bruge embedet med thenum.

7. Item om nogen aff theris gylde brødre flytter aff byen oc er vde aar oc dag, kommer siden till byen igien oc will bruge embedet med thenum, tha skall hand vinde embedet igien med halffue lauget; men kommer hand før igien, nyde sytt embede oc gylde oc bøde sytt wyde for sin forsømelse.

8. Item huilcken skomager som sko will haffue fall, hand skall haffue thenum fall vdi sytt windue i thet hus, som hand sielffuer wdi boer, oc rett skobode, wed en skilling grott till wyde till oss oc en tønne øll till wyde till thenom.

9. Item huer løffuerdag skulle to skomager gange omkring till alle theris gyldebrødre oc skuode theris gierning; finde the vndt gierninge, sko eller støffle, tha skulle the to haffue fuldmackt at tage then gierning, som vndt er, oc bere then til theris steffne for theris oldermand oc gyldebrødre oc lade ther rette offuer epther otte gyldebrødres sigelse oc bøde till oss to skilling grott.

10. Item skall ingen bruge skomager embede y Olborig, uden hand er y skomager gylde y samestedz; huo her dierffues emod att giøre, haffue forbrødt to skilling

grott emod oss oc en tønne øll emod gyldett oc then gierning, som findes huos hannom, then skal halffue delen komme till oss oc halffue delen till gyldet; oc skall ingen skomager boe huos Olborig[1] att giøre skoe eller støffle vndtaget for gode mend oc prelater, saa neer som thette wort breff, wii thenom therpaa giffuet haffue, vduiser oc indholder, huilcket wort breff wii aldtingist melle wid sin macht at bliffue.

11. Item hwo som icke sitt sede will søge y gyldes hus, eptersom hand er indliust vdi gyldett, hand giffue en fierding øll till wiide for huert sinde.

12. Item nar skomager sambles till nogen kost eller dryck, tha skulle the ligge theris waben vp, om the worde thenom kraffde; huo lenger sidder mett sitt waben till fortred[2], hand giffue en tønne øll till wiide.

13. Item huo som[3] aff wred hoffue drager sine knyffue y theris gyldes hus eller gaard eller nogen andenstedz ad syne gyldebrødre, hand giffue en tønne øll till wiide.

14. Item for alle theris gyldes gield skall oldermanden haffue fuldmackt att legge thenom en mugeleg tiid for, som gielden er; huo som icke betaler inden then tiid, som hanom worder forlaugt, hand skall icke nyde sytt gylde med thenom, førend hand haffuer betaled then gield oc bøde sitt wiide therfore epter otte gyldebrødres siigelse.

15. Item nar theris oldermand kiøber piick eller hamp, tha skulle alle gylde brødre tage skyffte, huer som formaa, oc ingen anden skall tage skyffte wid en tønne øll till wyde.

16. Item huo som lader sig vddielle aff theris giilde for nogen sag, hand bøde en tønne øll.

[1] *Skraaerne for Odense Skomagere 1508 § 12 (ovfr. S. 303) og for Kbhvns Skomagere 1509 § 13 (ndfr. S. 319) tilföje begge »paa ij mile nær«. Et særligt Kongebrev af 28. April 1505 satte Grænsen for Aalborg Skomageres Vedkommende til 3 Mil (Jyske Saml. II, S. 162—3).*

[2] *Se ovfr. S. 303 § 14 og ndfr. S. 319 § 15; her staar »forbød«.*

[3] *Her staar »set«.*

17. Item om nogen theris gyldebroder, som vddielt er aff gyldet oc indløber y laugs hus igien, som the sidde i theris samsede, oc giør thenom noget fortred, hand skall giffue en tønne øll therfor till brøde y theris laug oc till oss to skilling grott.

18. Item huilcken theris gyldebroder eller gyldesøster som kierer then anden till tinge eller steffne for witterlig gield eller for nogen anden sag, ther wor rett oc sag icke med y falder, førend hand haffuer kiert thet for theris oldermand, hand bøde en tønne øll y theris gylde.

19. Item huilcken theris gyldebroder eller gyldesøster som komer for obenbare røckte, som theris ere kand forkrencke, tha skal then thett affwerge, om hand will nyde sitt gylde med thenom.

20. Item huo som sin gyldebroders eller gyldesøsters ere paataler oc icke kand thett fulddriffue, hand bøde therfor en tønne øll y gyldett oc en skilling grott till oss.

21. Item huo som giffuer sin gyldebroder eller gyldesøster wquems ord, att gyldebrødrene kunde kiende, att thet er wquems ord, hand giffue en halff tønne øll till wyde.

22. Item huo som giør sin gyldebroder forkiøb, hand giffue en tønne øll eller verge sig selff fierde.

23. Item huo undlocker[1] syn gyldebroders hion eller steder [2]them fore[2] lagetide, oc worder hanom thet forbudett wid sex gyldebrødre, hand giffue en tønne øll oc ombere thet hion, om hand will nyde sitt gylde, oc ther till bøde till oss en skilling grott.

24. Item huo som ganger sin oldermand offuerhørig aff dør, hand bøde en tønne øll y gyldet oc en skilling grott till oss.

25. Item om nogen theris gyldebroder fester loug,

[1] *Her staar »indlocker«.*

[2] *Disse Ord ere ikke læste i Dske Mag. III, S. 234, jfr. Skraaerne for Odense Skomagere 1508 § 23 (ovfr. S. 305) og for Kbhvns Skomagere 1509 § 26 (ndfr. S. 320).*

førend hand raader med theris oldermand eller lensmand, hand giffue en tønne øll, vden thet er then sag, hans ere paarører.

26. Item huo som tilwares om afftenen til laug, oc hand icke kommer, hand giffue en halff tønne øll, om hand er vden louglig forfald.

27. Item huo som kiæris[1] aff syn gyldebroder eller gyldesøster y theris gylde for nogen sager, som theris frihed er anrørendis, hand werge sig sielff tredie eller bøde therfor epther skraaens liudelse.

28. Item nar gyldebrødre waris till om afftenen at kome till steffne anden dagen oc icke tha komer, hand giffue en grott till wide for huer sinde, om hand er wden laghe forfald.

29. Item nar nogen gyldebroder eller gyldesøster døer aff theris gylde oc the worder tiluaret at følge liget till kircken, giffue en grott till wyde, om hand icke komer, oc siden en grott till wyde, om hand følger thet icke till graffue.

30. Item huer som icke skiuder sitt ligskudh, førend liget worder jordet, hand giffue en grott till wyde.

31. Item om nogen tieneste dreng komer till byen, som icke haffuer giort sin kiende kost, oc will then till skomager embede, tha skall hand giffue en tønne tystøll.

32. Item om nogen lerer sielff sin søn embede oc setter hannom sielff till embede, tha skall hand ingen kiendekost giøre for hannom.

33. Item om nogre aff andre kiøbsteder eller landzmend fører sko eller støffle ind vdi Olborig att selge nogen tiid om aaret, tha skal wor foged, skomager oldermand oc lensmand fuldmackt haffue, huis the haffue med att fare, besette oc hindre paa rette, indtil saa lenge att the indkomer for woris foged oc pleye ther ret fore.

[1] *Dette Ord er ikke læst i Danske Mag. III, S. 234 jfr. Skraaen for Kbhvns Skomagere 1509 § 30 (ndfr. S. 321).*

34. Item om nogen gyldebroder haffuer tre suenne, tha skal hand ombere then tredie, om ther er nogen aff gyldebrødrene, fattig eller riig, som hanom behoff haffuer.

35. Item maa oc skulle the alle, som y skomager embede er i Olborig, bierge oc behielpe thenom med huis erlig biering the kunde, bode med ind oc vd att føre till theris embedz behoff, som andre wore kiere vndersotte borgere ther i byen giøre, vndertaget nar som menige forbud er offuer alt wort rige Danmarck, oc giffue theraff y wor skatt oc tynge, huer som hand haffuer handtering epter oc formaa.

36. Item nar nogen døer aff theris gylde, tha skal hand giffue xij β til sielegaffue till messer oc gudz tieneste, oc skulle oc her epther alle oc huer serdelis, som skomager embede bruge vdi forskreffne wor kiøbsted Olborig, giffue oc selge skoe oc støffle for redeligt oc skielligt kiøb, eptersom redeligt oc skielligt er oc the thenom tøffue kunde, oc skulle oldermand y samme laug oc embede giffue wor foged oc embedzmand ther y byen tilkiende, vdi huad sager wore rettighed falder, saa att wor rettighed icke forthyes eller vnderslaes.

Thi forbiude wii alle, ehuo the helst ere eller were kunde, serdelis woris fogder, embedzmend, borgemester oc raadmend her y Olborig, forskreffne wore vndersotte aff skomager embede her samestedz heremod paa forskreffne skraa eller nogen thiss indhollendis ord, puncter oc artickeler att hindre, hindre lade, møde, dele, pladze eller vdi nogen maade at vforrette vnder wor hyllest oc nade. Giffuet pa wort slott Olborig wor herris himelfartsdag[1] aar epter guds børdt mdix, vnder wort secrett.

[1] *Kristi Himmelfartsdag var 1509 Torsdag den 17. Maj.*

70.

1509, 4. Oktbr. Kong Hans giver Skomagerne i Kjøbenhavn Lavsartikler.

Skraaen er skreven paa et Pergamentsblad, der opbevares i Rigsarkivet (Sjælland og Møn Nr. 79); der hænger en Seglrem uden Segl ved det. En gammel Afskrift (A) findes ligeledes i Rigsarkivet (Danske Kancellis Samlinger af Lavsskraaer i Original eller gammel Afskrift). Den har Overskriften »skomagern[e]s skraa aff Køpnehaffn«. En Afskrift af denne Afskrift er indsat i Langebeks Diplomatarium. Endelig findes en Afskrift fra forrige Aarhundrede i det store kgl. Bibliotek (Kallske Saml. 4°, Nr. 559); den synes tagen efter Originalen. Skraaen er trykt i Kbhvns Dipl. II, S. 181—6 efter Afskriften A med nogle Ændringer fra Originalen paa Pergament. Det er sikkert med Urette, naar Afskriften A her betegnes som et Udkast, hvorefter Originalen er udfærdiget. Denne Antagelse er efter Diplomatariet gaaet over i Regesta dipl. hist. Dan. 2 R., I, S. 1136. — De ndfr. tilsatte Paragraftal findes ikke i Haandskriftet.

Wii Hanss met gudz nade Danmarck*es*, Suerig*es*, Norg*es*, Vend*es* oc Got*es* konin*g*h, hertugh vdi Sleszuig, i Holsten, Stormarn oc Ditmersken, greffue vdi Olldenborg oc Dellmenhorst, giøre alle vith*er*ligt, at wii aff wor synderlige gunst oc nade swa oc wor*e* kiær*e* vndersatthe aff skomager*e* embithe vdi Kiøpnehaffnn till hielp oc bestandt haffue wii vndt oc tilladet oc meth thette wort opne breff vnde[1] oc tillade, at the h*er* efftir mwe oc skulle haffue, nyde, bruge oc behollde th*en*ne efftirskreffne skraa oc friihedt, som wii oc andre wor*e* vndersatthe skomager*e* h*er* vdi riiget vndt oc giffuit haffue ludend*es* ordh fran ordh, som h*er* efftir skreffuit staar.

1. Forst at hwilcke*n*n som will gange vdi skomager*e* gillde vdi Kiøpnehaff*n*n, th*e*n skall haffue bewiissnin*g*e, at han ellir hwn ær*e* æchte fødde oc haffue itt gott rychte, ellir th*e*n skall icke ko*m*me vdi ther*es* gillde, oc skall han haffue thienth two samfelde aar her i Kiøpnehaff*n*n till skomager*e* embithe, førre ænd han maa lywses vdi ther*es* gillde ellir bruge ther*es* embithe met th*e*m, oc skall han kwnne giør*e* itt gott par støfflæ oc iij gode par skoo till

[1] *Her staar »vndne«.*

syn mestergerninge, førre ænd han maa komme vdi forskreffne gillde.

2. Item hwo som will worde theres gildbroder i forskreffne embithe, han skal trysswer bede ther om paa theres stæffne; thet første synne han tilbether, tha skall han giffue gildbrøderne en tønne øll oc haffue swa selffue at wolde, hwadt hellder hann will offuer giffue thet eller framdeles bede ther om.

3. Item andet synne han tillbether, tha skall han giøre syn mester gerningh fore alle gildbrødhre oc giffue them tha en tønne øll.

4. Item[1] tredie synne han tilbether, tha skall hann sætte two gildbrødere till wissen fore seg, som fult haffue giort i gilldet, oc giffue strax sex skillinge vdt til hwspendinge, oc ther efftir skall han giøre theres[2] gildbrødhere oc gildsøstere en igangz kost met iiij tønner øøll, brødt oc bøste, two ferske rætter, steeg, smør oc ost, swa well tillræcker, oc then same dagh skall han giffue iiij marck pendinge till messer oc gudz thienste oc om aarssdages thiidt ther nest efftirkomendes, nær theres olldermann tillsiiger, tha skall han giøre them en anden kost met iiij tønner øll, brødt oc bøster oc giffue two marck vox, sex orte bygh paa thyder, som hannom møwgeligt er at vdgiffue efftir theres sedwanne, oc skall han skencke fore them, hwar som the sambles till theres gilldes kost ellir dryck swa lenge, till[3] en andenn gaar i theres gillde.

5. Item gildsøsthere, som gaa[4] i theres gillde, skulle giffue till igangh eth pund bygh, en marck vox, eth bøste, en ost, en skaall.

6. Item om noger swderswendt fanger seg skomagere husfrwe, tha skall han giøre fult i theres gillde met wissenn

[1] *Dette Ord er udeladt i A, der har et »och« istedenfor, og altsaa ikke her begynder en ny Paragraf. Kbhvns Dipl. II, S. 182 har §§ 2—4 som een Paragraf (§ 2).*
[2] *Afskriften har »syne«.*
[3] *Dette Ord mangler i Afskriften.*
[4] *Afskriften har »gange«.*

oc igangh, som førre er skreffuit, førre ænd han maa giøre skoo vdi Kiøpnehaffnn.

7. Item om noger husfrwe i theres gillde myster syn mann, thaa maa hwnn lade giøre skoo aff syt eyget vdi try samfelde aar ther efftir, om hwn bliffuer æncke, men lader hwn noger swderswend ellir mann bruge embithet met seg, som icke haffuer giort fylldest i theres gillde, tha skall hwn icke lenger bruge embithet met them.

8. Item om noger skomager swend will haffue skomagere datther, som født er i theres embithe, thaa skall han haffue fæst henne møø, førre ænd han sætter wissen ellir loffuen forre segh, om han will nyde noger ytermere friihedt i embithet met henne ænd nogen anden, oc then friihedt skall wære thet, at the skulle bode giøre then bæste kost, som fore er skreffuit, oc giffue iiij ørte bygh, two marck pendinge, iij marck vox oc icke meere.

9. Item om skomagere søn, som født er i embithet i Kiøpnehaffnn, fanger seg husfrwe ænthen skomagere datther ellir andenn, han nyde then same friihedt, som fore er skreffuit.

10. Item om noger aff theres gildbrødere flytter aff byen oc er vde aar oc dagh, kommer han till byen igenn oc will bruge embithet met them, tha skall han wintne embithet igen met halff kosten, som fore er skreffuit; men kommer han førre igen, nyde syt embithe oc gellde oc bøde fore syn forsømelsæ.

11. Item hwilcken skomagere, som skoo will haffue fall, han skall haffue them fall vdi syt windwe oc hwss, som han selff vdi boer, oc i rætt skobo vedt 1 ß grot till wiide till oss oc en tønne øll till wiide till them.

12. Item hwer løffuerdagh skulle two skomagere gange omkringh till alle theres gildbrødere oc skode theres gerninge; fynde the vndt gerninge, skoo ellir støfflæ, tha skulle the two haffue fuld macht at tage then gerninge, som vndt

er, oc bære then till theres stæffne fore theres olldermann oc gildbrødhere oc lade ther rætte vdoffuer efftir viij gildbrøderes siigelsæ oc bøde till oss ij ß grot.

13. Item skall ingen bruge skomagere embithe vdi Kiøpnehaffnn, vden han er i skomagere gillde i same stedt; hwo her dierffuis emodt at giøre, haffue forbrudet [1]ij ß grot emodt oss[1] oc en tønne øll emodt gilldet oc then gerninge, som fyndes hoss hannom; oc skall ingen skomagere boo paa two mylæ nær Kiøpnehaffnn at giøre støfflæ ellir skoo fore bønder ellir noger anden vndentaget fore gode men oc prelatere.

14. Item hwo som icke syt sæde will søge i gilldes hws, efftir som han er[2] indlywst vdi gilldet, han giffue en *fierding* øll till wiide fore hwert synde.

15. Item nær skomagere sambles[3] till nogen kost ellir dryck, tha skulle the legge theres vapn vp, om the worde them kraffde; hwo lenger sidder met syth vapnn till fortredt, han giffue en tønne øll till wiide.

16. Item hwo som aff wredt hwff drager syn knyff i theres gilldes hwss ellir gardt ellir nogen anderstedz at syne gildbrødere, han giffue en tønne øll till wiide.

17. Item fore all theres gilldes gield skall aldermann haffue fuld macht at legge them en mowgeligh thiidt fore, som giellden er; hwo som icke betaler inden then thiidt, som hannom worder forlagt, han skall icke nyde syt gillde met them, førre ænd han haffuer betaleth then gield oc bøth syt wiide ther fore efftir viij gildbrøders siigelsæ.

18. Item nær theres ollderman kiøber pyck ellir hamp, tha skulle alle gildbrødhere tage skiiffte, som formaa, oc ingen anden skall tage skiffte vedt en tønne øll till wiide.

19. Item hwo som [4]segh lader[4] vddelæ aff theres gillde fore nogen sagh, han bøde en tønne øll.

[1] *Afskriften har: »emodt oss ij ß grot«.*
[2] *Afskriften har »woer«.*
[3] *Afskriften har »saffnes«.*
[4] *Afskriften har »ladher seg«.*

20[1]. Item om nogen theres gildbroder, som vdt delth er aff gilldet, indløber i lages hws igenn, som the sidde i theres samsæde, oc giør them noget fortredt, han skall giffue en tønne øll ther fore till brøde i theres lagh oc oss ij ß grot.

21. Item hwilcken theris gildbrodher ellir gildsøstere, som kiærer then anden till tynge ellir stæffne fore vitherligh gield ellir fore nogen andenn sagh, som wor sagh [2]ellir rætt[2] icke met i falder, førre ænd han haffuer kiærdt thet fore theris olldermann, han bøde en tønne øll i[3] theris gillde.

22[4]. Item hwilckenn theres gildbroder ellir gildsøster, som kommer fore apenbare rychte, som theres ære kan forkræncke, tha skall then thet affwerge, om han will nyde syt gillde met them.

23. Item [5]hwo som[5] syn gildbroders ellir gildsøsters ære paatall oc icke kann thet fulddrage, han bøde ther fore en tønne øll i gilldet oc i ß grot till oss.

24. Item hwo som giffuer syn gildbrodher ellir gildsøster wqwems ordh, at[6] gildbrøderne kwnne kende, thet ære[7] vqwems ordh, han giffue ½ tønne øll till wiide.

25. Item hwo som giør syn gildbroder forkiøb, han giffue en tønne øll ellir werge segh selff trediæ.

26. Item hwo som vndlocker synn gildbroders hionn ellir steder fore lage thiidt, och worder [8]hannom thet[8] forbudet met sex gildbrødhere, han giffue en tønne øll oc ombære thet hionn, om han vill nyde syt gillde, oc ther till bøde till oss en ß grot.

27. Item hwo som ganger syn alldermann offuerhørigh aff dør, han bøde en tønne øll i gilldet oc j ß grot till oss.

[1] *Kbhvns Dipl. II, S. 184 har §§ 19 og 20 som een Paragraf (§ 17).*
[2] *Afskriften har »oc rettighet«.*
[3] *Afskriften har »till«.*
[4] *Kbhvns Dipl. II, S. 184 har §§ 21 og 22 som een Paragraf (§ 18).*
[5] *Afskriften har »hwer«.*
[6] *Afskriften har »oc«.*
[7] *Afskriften har »wære«.*
[8] *Afskriften har »thet hannom«.*

28. Item om noger theres gildbroder fæster lowg, førræ ænd [hand][1] rader met theres olldermann ellir lænssmann, han giffue en tønne øll, vden thet er then sagh, hans ære paa rører.

29. Item hwo som tillwares om afftenenn till lagh oc icke kommer, han giffue en halff tønne øll, om han er vden lawgligt forfaldt.

30. Item hwo som kiæres aff syn gildbroder ellir gildsøster i theres gillde fore nogen sager, som theres friihedt er anrørendes, hann werge segh selfftrediæ ellir bøde ther fore efftir skraens lydelsæ.

31. Item nær gildbrødere waress till om afftenenn at komme till stæffne anden dagen, hwo som icke tha kommer, han giffue en grot till wiide, om han er vden lage forfald.

32. Item nær noger gildbroder ellir gildsøster dør aff theres gillde, oc thee worde tillwareth[2] at følge liiget till kirkenn, giffue en grot till wiide, om han icke kommer, oc siiden en grot till wiide, om han icke følger thet till graffue.

33. Item hwo som icke skywder syt liigskudt, førre ænd liiget worder jordet, han giffue en grot till wiide.

34. Item hwo som kendedrengh tager till segh oc sætter hannom paa gerninges stedt, han skall giøre fore hannom en kendekost met two tønner øll, brødt oc bøster, two ferske rætter, smør[3], oost oc steegh, swa well tillræcker, nær olldermann tillsyger.

35. Item om noger thieniste drengh kommer till byen, som icke haffuer giortt syn kendekost, oc will then till skomagere embethe, tha skall han giøre en kendekost, som fore er rørth.

36. Item om noger skomager lærer selff syn søn embithet oc sætter hannom selff till embithet, tha skall han ingen kendekost giøre fore hannom.

[1] *Mangler ogsaa i Afskriften.*
[2] *Afskriften har »adtwardet«.*
[3] *Afskriften har herefter et »oc«.*

37. Item om nogre skomagere aff andre kiøpsteder ellir landzmenn her vdi riiget fører skoo ellir støfflæ ind vdi Kiøpnehaffnn at sellge ellir stande till marckede met paa torgdage ellir anden thiidt om aareth, tha skall wor foget, skomagere olldermann oc lænssmenn fuldmacht haffue, hwæss the haffue met at fare, at besætte oc hindre paa rætte[1] till swa lenge, at[1] the indkomme fore wor foget oc pleige ther rætt fore.

38. Item om noger gildbroder haffuer tre swennæ, tha skall han ombære then trediæ, om ther ære nogre aff gildbrødernæ, fattigh ellir riigh, som hannom behoff haffuer,

39. Item mwe oc skulle the alle, som i skomagere embithe ære vdi Kiøpnehaffnn, bierge oc behielpe them met hwæss erligh bieringe the kwnne bode met ind oc vdt at føre till theres embithes behoff, som andre wore kiære vndersatthe, borgere her i byen giøre, vndentaget nær som menigt forbudh er offuer allt wort riige Danmarck, oc giff[ue ther][2] aff vdi wor skatt och tynge hwer, som han haffuer hanteringe efftir oc formaa.

40. Item nær noger døør aff theres gillde, tha skall han giffue xij β till siælegaffue till mæ[sser o]c[3] gudz thieniste, oc skulle the oc her efftir alle oc hwer, serdeles som skomagere embithe bruge vdi Kiøpnehaffnn, giffue oc sellge skoo oc støfflæ fore redeligt oc skelligt kiøb, efftir [som][3] redeligt oc skelligt er oc thee them tøffue kwnne; oc skulle aldermenn i same embithe giffue wor foget oc embitzmann her vdi byen tilkende, hwilcke sager som wor rættighedt[4] met i fallder, swa wor rættighedt icke vnderslaess ellir forthiies.

[5]Thii forbywde wii alle, ehwo the helst ære ellir wære

[1] *Dette Ord mangler i Afskriften.*
[2] *Her er et Hul i Pergamentet.*
[3] *Her er et Hul i Pergamentet.*
[4] *Afskriften har »rett«.*
[5] *Istedenfor dette Stykke har Afskriften: »cum clausulis consuetis datum in castro Haffnensi die sancti Francisci confessoris anno mdix sub secreto«. (Kbhvns Dipl. II, S. 186 læser: »cum clausulis*

kwnne, s*ær*deles wor*e* fogeth*er* oc embitzme*n*n, borgemesth*ere* oc radme*n*n vdi Kiøpnehaff*n*n for*skreff*ne wor*e* vndersatthe aff skomager*e* embithe h*er* samestedz h*er* emodt paa for*skreff*ne skraa ellir noge*n*n syne ordh, puncter oc artickle, som then indeholldend*es* er oc forskreffuit staar, at hindre, hindre lade, møde, delæ, platze ellir i noger maade at wforræthe, vnder wort hylldest oc nade. Giffuit paa wort slott Kiøpnehaff*n*n sancti Francisci dagh[1] aar e*t* c*etera* mdix vnder wort secret.

[2]Ex mandato d*omi*ni reg*is* p*ro*prio[2].

71.

1510, 1. Decbr. Kong Hans stadfæster de Lavsartikler, som Skomagerne i Præstø have.

Efter en Afskrift fra det 17de Aarhundrede, der opbevares i det store kgl. Bibliotek (Kallske Saml., 4° Nr. 471). Det er trykt med moderne Retskrivning i Kirkehistor. Saml. 4 R. II, 1891—93, S. 228—9.

Wii Hanss met gudz nade Danmarks, Suerigs, Norg*es*, Vendesz oc Got*es* koning, hertug i Slessuig oc Holsten, Stormarn oc Ditmerschen, greffue i Oldenborgh oc Delmenhorst, giøre alle vitt[e]rligt, at paa thet messen oc gudz tieniste, som skomagre embet vdi wor kiøbstad Prestøø vptaget oc holdet haffuer for sancti Nicolai alter vdinde Prestøø kercke, mwe oc skulle vidt macht bliffue, vpholdesz oc formerisz, swo oc aff wor sunderlig gunst oc nade vor kiere vndersate i for*screff*ne skomag*er* embet i Prestøø, som nw er oc her effter kommend*es* vordde, till gode oc bestand, haffue vii vnndt oc tilladet oc met thethe vort opne breff vnde[2] oc tillade, at the herefftir mwe oc skulle haffue, nyde, brwge oc beholde thenne skraa, lagw

prefatis. Datum in crastino ... confessorum anno mdix sub secreto«).

[1] *D. e. Franciscus Seraphicus' Dag den 4. Oktober.*

[2] *Mangler i Afskriften.*

[3] *Her staar »vndne.«*

oc priuilegie, som thethe vort breff vnderhengt er, vdi alle siine ord, article oc pwncter, som samme skraa indholder, dog met swodant skell, at huilken aff for*screff*ne embet vdi Prestøø, som forgiør sig emodt anden i embet met ord eller gerninge, han scall ther for bøde emodt laget, gyldebroder oc gyldesøster, effter som for*screff*ne skraa indholder, oc the[r] vtoffuer emodt oss, som thet sig bøør aff rette; oc skulle oldermende i for*screff*ne lagw tilsige vor foget th*er* i byen, nar noger brøde fallendes vordder vdi ther*es* embet, at vor rettighet icke fortigs; oc skulle vor vndersate i for*screff*ne embet herefftir selge skoo oc støffle for redelig verd, som the tøyge kwnne, forbywdendes alle, ehwor the helst er [1]eller være[1] kwnnæ, oc s*er*deles vor fogeder oc embetzme*n* h*er* emodt for*screff*ne vor vnd*er*sate aff skomag*er* embet i Pr*es*tøø skroo at hindr*e*, hindr*e* lade, mode, platse eller i nogre made vforrette vnder vor koninglig heffnd oc vrede. Giffuit paa vort slott Vorddingborg først aduentz søndag[2] aar etc. mdx vnder vort signet.

ad mandatum.

72.

1511, 18. Februar. Kong Hans giver nogle Bestemmelser for Skomagerne i Stege(?).

Bestemmelserne ere skrevne med en Haand fra det 16. Aarhundrede paa den ene Side af et Papirblad (Rigsarkivet, Danske Kancellis Samlinger af Lavsskraaer i Original eller gammel Afskrift). Paa den anden Side af det findes med den samme Haand skrevet Brudstykker af 4 Breve. De to øverste fra henholdsvis 1471 og 1509 vedröre begge Stege. De to andre Brudstykker lyde saaledes:

»md [d. e. 1500] ta gaff bormesther oc raad et breff wd saa lydendes efther kongh Hansses befalningh, da donde de myu herræ noghet lær

[1] *Her staar »vor«.*

[2] *Advent, fjerde Söndag för Jul, faldt 1510 paa den 1. December.*

til, som en skindher giorde til her i byend oc ikke haddæ slotfogheds mynnæ ther til, oc thet togh her Moæns«. — og

»Item ent annæt breff mcdxc nono [d. e. 1499], som bormesther oc byfogæt hawæ wtgiffet, at ingen mattæ barkæ lædher, met mynnæ æn han haddæ thet met embæsmands mynnæ eller skomager, som aff arild tid til slotthet hørræ«.

Hanss e*t* c*etera* w*n*næ och tillade, at inge*n*[1] skal brwgæ skomaghe*r* embæt the*r* i byend; hwilkæn som wil brwgæ skomaghe*r* æmbæd the*r* i byen, ha*n* skal wdgiffæ the*n* dagh, ha*n* tillbedhe*r* oc feste*s* i embædæt, ij t*ø*nn*er* øl, ij lød*e* ℔ oc en rinsk g*ylden*, och aff de ij lød*e* ℔ skal wor embæsma*n* the*r* po slotthe*t* haffwæ po wor*e* wegnæ trediparthe*n*, oc de a*n*dhe*r* pend*inge* bliwæ wid gillæt til g*ud*s tiænæst, oc skal hwer embæsma*n* the*r* i byend barkæ en hwde the*r* om aræt for wor embisma*n*d the*r* po slotthe*t*, som de aff arild tid giord haffwæ e*t* c*etera*. Giffe*t* i Københaffn tisdage*n* efthe*r* s*an*te Falontini dagh[2] mdxj.

73.

1511, 22. August. I Overværelse af den af Kjøbenhavns Borgemestere og Raad tilsatte Bisidder vedtage Byens Remsnidere og Pungemagere en Bestemmelse.

Haandskriftet, hvori nedenstaaende Bestemmelse findes, er omtalt ovfr. S. 156—7. Den er indført med en Haand fra det 16. Aarh., der er forskjellig fra de tidligere Hænder i Haandskriftet. I Resens ovfr. S. 30 nævnte Afskriftsamling S. 713 er Bestemmelsen afskreven, og den dér meddelte Text er med et enkelt Forslag til en Rettelse aftrykt i Kbhvns Dipl. II, S. 188.

Anno d*omi*ni m d x i the*n*n fredagh enesth fore[3] s*an*cthe Bartolomei dagh[4], tha wor Jep Nielss*øn* rodma*n*, som er [5]pwngemagherss ok remesnerss[5] bysyder*e*, som er*e* tiil sedh aff borgemesthere ok rodh i Koffnehau*n*, wor*e* offwer

[1] *Her mangler sikkert »med Urette«.*
[2] *St. Valentinsdag, den 14. Februar, faldt 1511 paa en Fredag.*
[3] *Kbhvns Dipl. har med Resen »efter«.*
[4] *Bartolomæusdag, den 24. August, faldt 1511 paa en Söndag.*
[5] *Kbhvns Dipl. har »remmesniders och pungmagers«.*

stheffne i Per[1] remessnerss hws[2], tha wor[3] forskreffne Jep Nielssøn rodman medh oldhermanss rodh ok samthøcke ok all embys brøryss rodh ok samthocken ok munhoff[4], at nor noghel embiss brodhere skwle [5]tiil sette[5] en leræ dreng, tha skal han [6]for søge[6] drengen i xiiij daghæ; ere thet saa, ath han wyl hawffæ drengh[en] lenghere paa embedhyth, tha skal then same brodere gaa tiil oldherman ydth ok sye [7]fwld for[7] leredrengen hellere lade drengen gaa strax fra segh[8]; ok kan thet bewyssess, ath han holdher drenghen lengere en xiiij dage, bøde en tønne øl ok en mark wox.

74.

1512, 21. Februar. Kong Hans gjengiver Skomagerne i Slagelse deres Artikler.

Trykt efter det ovfr. S. 130 nævnte Samlingsbind til Resens Atlas Danicus (Universitetsbibl., Arnemagnæanske Saml., Fol. Nr. 361, S. 105). Det har her følgende latinske Overskrift: »Diploma regis Johannis de constitutionibus sutorum Slaglosiæ evulgatum Antvorskoviæ Ao 1512, cujus codicillos ita exaravi.« — Brevet er i Uddrag trykt af F. R. Friis i hans »Bidrag til Slagelse Bys Hist.« (Slagelse, 1875, S. 21—22). — De to Paragraftal findes ikke i Haandskriftet.

Wy Hans meth gudz nade Danmarcks, Sueriges, Norges, Wendes och Gottes konningh, hertugh vdi Slesuigh och i Holsten, Stormarn och Dithmerschen, greffue vdi Oldenborgh och Delmenhorsth, giøre alle witterligt, at efftersom wii haffde nw vdi nogen forleden thiidt fore noghen mercheligh brøsth schyldh, som fantz paa meenige skomageris embethe het vti wort riige Danmarch, igen kaldet theris skraa[9], som the aff skomaggere embethe

[1] *Kbhvus Dipl. har »i puugmageris oc«.*
[2] *Kbhvns Dipl. har »hoeg [lag?]«.*
[3] *Kbhvns Dipl. indskyder her »ther«.*
[4] *Kbhvns Dipl. har »miin hof«.*
[5] *Kbhvns Dipl. har »tillsige«.*
[6] *Kbhvus Dipl. har »derfor sige«.*
[7] *Kbhvns Dipl. har »offuerwold derfore«.*
[8] *Her indskyder Kbhvus Dipl. en Del Prikker. Afskriften hos Reseu har en tom Plads.*
[9] *Dette gjorde Kong Hans den 21. November 1507. Brevet, der for Ribe's Vedkommende er opbevaret, vil blive meddelt ndfr. i Tillæget.*

haffde och brugede her vti wor kiøpstadt Slagelsze, tha haffue wi nu aff vor synderlig gunst och nadhe, paa thet a[t]h then gudz thiæniste, som aff samme embethe pleyer ath vpholdes, her effter formeeris och yttermeere wpholdes kand, och tesligest vore vndersatte aff skomagere embethe her i Slagelsze til gode och bestandh vnt och tilladet och met thette vort opne breff vnde och tillade

1. ath the muæ och schullæ haffuæ, nydhe, brughæ och behollæ them theris embeths skraa, som vorth breff wedherhengeth er[1], och wy tilforn fore nogher stacketh tiidt stadfest haffdhe, meth alle synæ ordh, punctæ och articklæ, som then indhehollendes och vdwiisendhes ær, thoc swa ath the her effter schullæ giffuæ och selgæ schoe och støfflæ fore redelight och skælligt kiøb; och hwadh sagefald, som the her till haffue giffweth theris burghemestere och raadtmendt udi Slagelsæ effther theres skraes lydelsæ, thet schulle the her effter giffue och fornøyghe worth byfogeth wdhi Slagelsæ pa wore weghne; ther till meth schulle theres allderman giffve for*schreff*ne vor byfoghet tilkiendhe, hwar och nar[2] vor rettigheedt wthi theris embethe fallendhes wordher, skulle then ey fortyæs eller vndherslais i nogher maade.

2. Thesligesth haffve wi aff for*schreff*ne gunst och nadhe vndt och tilladhet, at her effter ey schulle noghen være eller omkringh gaa ath gøræ skoe och støfflæ paa landsbyen eller anderstedz paa en myll nær Slagelsæ vdhen fore prælater och gode men.

Forbiudhendes alle, ehwo thee helst ære eller være kunnæ, særdeles vore fogether och embitzmen for*schreff*ne vore vndhersaatte aff schomagher embethe wdi Slagelse her emodht paa for*schreff*ne skraa eller noghen syne ordh,

[1] *Dette Brev synes ikke bevaret, og Skraaen kjendes heller ikke fra andre Kilder saa lidt som den Stadfæstelse af den, der strax nedenfor nævnes.*

[2] *Her staar »nare«.*

punchter och artickle at hindhre, hindhre lade, mødhe, platze, wmaghe eller i nogher maadhe att wforretthe wndher worth hyllesth och nade. Giffuith wdi Andtwortschow [1]sancti Petri afften ad cathedram[1] aar MDXII.

75.

1512, 15. April. Kong Hans stadfæster en ham af Smedene i Kjøbenhavn forelagt Skraa.

Originalen er et Pergamentbrev med Kongens vedhængende Segl; det findes i Rigsarkivet (Sjælland og Møn Nr. 81) og er tidligere aftrykt i Kbhvns Dipl. II, S. 190—96. En Afskrift fra forrige Aarhundrede findes i det store kgl. Bibliotek, Kallske Samlinger, 40 Nr. 559. I den ovfr. S. 30 nævnte Resenske Afskriftsamling i Kjøbenhavns Raadstuearkiv er Skraaen gjengiven endog to Gange (S. 1127—37 og S. 1138—42). Men kun den første Gjengivelse (I) er fuldstændig; den anden (II) gaar ikke længer end til § 24, saa ender den med følgende Slutning: »Alt huis Sagefall, som falder udi Smeddelauget, det schall deelis udi trei parter, till Kongen, Staden och Embedet«. II er, saa vidt den rækker, en bedre Gjengivelse end I, der ved Siden af sin nogle Steder helt uforstaaelige Text, endnu har den Egenhed, at den vilkaarlig forkorter Skraaens Ordlyd og principmæssig udelader Alt, der minder om Katolicisme, saaledes Messer (§§ 1 og 3), Bön for alle kristne Sjæle (§§ 11 og 12), Pillegrimsfart (§ 19) og Boder i Vox (§§ 7, 22, 23, 24 og 31). I giver altsaa en efter Reformationen rettet Text. Den retter desuden ogsaa Myntbetegnelserne Øre, Grot og Engelsk til Skilling (§§ 2, 4, 5, 6, 11, 12, 15, 25, 48 og 50). Endelig har den en Paragraf, som ikke findes i den oprindelige Skraa, nemlig om Mesterstykke for Bøssemagerne som Medlemmer af Lavet. Medens de tidligste Skraaer vedrörende Smedehaandværket (Ribe 1424, Flensborg c. 1425, Malmø 1433, Ribe 1450 og Ystad 1496) kun tale om Smede og Smedesvende i Almindelighed, vise nogle andre (Odense 1452, Slagelse 1469, Roskilde 1491 og Odense 1496), at et Smedelav kan omfatte indtil ni forskjellige Virksomheder (ovfr. S. 244 jfr. S. 145, 162 og 204), men mellem disses Udøvere nævnes endnu ikke særskilt Bøssemagere, s. ndfr. §§ 34—38 og om Bøssemagernes Forekomst i Flensborg-Smedenes Skraa 1514 ndfr. S. 339. — I Modsætning til I stryger II ikke de om den katolske Bekjendelse mindende Bestemmelser, men dens Tilföjelse til § 14 om Forfølgning efter »Loven og Recessen« er dog formentlig tidligst gjort paa Reforma-

[1] *Disse Ord ere overstregede ligesom den lignende Datering i Haandskriftets andre Dokumentafskrifter. — Petri cathedra er den 22. Februar, der 1512 var Fastelavns Mandag.*

tionstiden. — Alle Varianter fra I og II ere ikke medtagne, de ere ofte helt urimelige. — Paragraftallene findes ikke i Pergamentbrevet; i I er der sat Paragraftal i Marginen.

Wii Hanss met gudz nade Danmarckis, Suerigis, Norgis, Wendis och Gotis konningh, hertug i Slesuigh, i Holstenn, Stormarnn oc Ditmerskenn, greffue i Oldenborgh oc Delmenhorst, giøre alle vitherligt, at wore vndersatte aff smedie embithet vdi wor kiøpstedt Kiøpnehaffnn haffue nw wærett fore oss met enn skraa, som thee til theris oc theris efftirkommeris forbethringh och samme theris embithe till bestandt haffde screffuit ladhet ludendes vdi synne articlæ, som her efftir følger.

1. Først ath smedher[1] schulle holde theris adelldrick paa thenn søndagh nest fore[2] sancti Andree dagh[3], och schulle brøthere oc søsthere komme till sancti Eligii messær[2] oc offræ paa hans alteræ tvenne messer, om hand er vdhenn lowgligt forfald, vnder en marck wox oc giffue dog sytt offer vdt.

2. Item hwilckenn som till worther sagdt at woghe offuer synn brodhers ellir søsters ligh oc thet forsømmer, giffue en mark wox; huilcken icke kommer, før end liiget vdtbæris aff hwsett, oc følgher thet till syn leierstedt, giffue enn øre pendingh[4].

3[5]. Item hwilckenn icke kommer till mæssenn, som sighes fore synn brodhers ellir søsters siell och alle cristne sielæ, giffue enn øre pendingh till wox.

4. Item hwilckenn icke ere hoss, nor liighet jordes, giffue enn øre pendingh[6].

[1] *Kallske Afskrift har »suudere«.*
[2] *II har »efter«.*
[3] *D. e. St. Andreasdag den 30. Novbr. og St. Eligius' Dag den 1. Decbr. jfr. ovfr. S. 69 og 259. Baade I og II overspringe St. Eligius. I I hedder Paragrafen slet og ret saaledes: »All smedde schulle holde deris alle (!) dricke paa den syndag nest for ste Andræi dag, och schulle alle brødre och søstre komme da til sammen«.*
[4] *I har »6 β«.*
[5] *I har ikke denne Paragraf.*
[6] *I har »4 β«.*

5. Item hwilcke*nn* som worth*er* tillsagt at ko*m*me till stæffnæ och borthe siddh*er*, giffue en øre pendingh[1].

6. Item hwo som tillsighes at ko*m*me till stæffnæ oc ko*m*mer icke betiidhe*nn*, giffue e*nn* grott[1].

7. It*em* hwilcke*nn* som icke betaaler thet, hand er schyldigh i laghit, indhe*nn* xiiij daghe eller beskede*nn* thiidt, som hanno*m* for*e* legg*is*, effthir thy som gielle*nn* er stoer ellir lidhe*nn* till oc hanss formwge kand wære, som schyldiigh ær, giffue dubleth, halfft till lagitt och halfft [2]till wox[2].

8. It*em* hwilcke*nn* brodh*er* ellir søsther, som giffuer olderma*nn* vliwdt, efftir ath hand vpklapper, ellir nor hand taaler laghs ærendhe, giffue e*nn* øræ pendingh; giør hand och offther vliwdt, swo at hand vilder olderma*nn* vdi sy*nn*e ordt oc tale, thet schall stande till brøder*is* sigelse.

9. Item hwilcke*nn* som sloor sy*nn* brodher ellir søsther ellir gesth vdi laghs hws i howedt ellir wedt kindhe*n*n aff wredhe, giffue e*nn* tønne øll[3].

10. Item hwo som ladh*er* sitt wat*nn* vdi lag*s* hws, giffue e*nn* tønne øll; ladh*er* oc noge*n* sytt wat*nn* vdi forstwe*nn*, giffue en halff tønne øll[4].

11. Item hwilcke*nn* icke vpstandh*er*, th*er* brodh*er* och søsth*er* eræ[5], nær vpklappes, och[6] bethe gud om fredt oc nade [7]oc for*e* alle cristnæ siælæ[7], hand giffue e*nn* grott[8].

12. Item hwo som icke tagher sy*nn* hettæ[9] aff, naar som ma*nn* staar vpp [10]at bethe for*e* alle cristnæ siæle[10], giffue e*nn* engelsk[11].

13. Item worth*er* noge*nn* brodh*er* saar aff andhe*nn*

[1] *I har »4 β«.*

[2] *I har »till staden«.*

[3] *II har »iiij ℳ 1 tønde øll«, d. v. s. 4 Mark substitueres for en Tønde Øl.*

[4] *II har her paa lignende Maade som i § 9 »ij ℳ«.*

[5] *II har »æder«.*

[6] *Kallske Afskrift har »ath«.*

[7] *I udelader disse Ord.*

[8] *I sætter Boden til »8 β«; II har »en graat och hand gifuer 1 β til de fattige«.*

[9] *I har »hat«.*

[10] *I har »och beder gud om naade«.*

[11] *I sætter Boden til »4 β«.*

brother, [1]thenn betringh[1] schall stande till sex brødhre sighelsæ, som till worde melthæ aff oldermand, hwat hand schall bøde modth laghitt, menn thenn, som schade haffuer fangett, oc fogethens oc stadtzens rætt och rettighedt vforkrencket.

14. Item woret oc swo, at noghenn brodher sloghe synn embitzbrodher i hiell, thet gud forbywde, hann schall sætthes aff gildet oc aldrigh komme ther indt mære egenn, vdhenn thet komme hannom paa met nødwerghe[2].

15. Item hwilcken brodher ellir søsther giør spee[3] aff thenn andhenn oc er bewiiselight met twenne brødhere, giffue enn øræ pendingh[4].

16. Item wortthe nogre brødre tillmælthe ath setthe noger broders brødhe, hwadt hand schall bethere, oc thenn brodher, som brudet haffuer, vill icke vdt giffue thet, hannom fore findtz, indhen skelligh thiidt, som hannom fore leggis, hand giffue dubleth[5] oc haffue fuldmacht encthenn ath panthet vdt ellir swo længhe at wære skild veth sytt embeth at brughe, till hand fangher giort fult.

17. Item om noger brodher ellir søsther bywdher gest, thaa schall giestenn sidde paa benckenn oc brother ellir søsther, som gestenn buthet haffuer, sidde paa forsedhitt.

18. Item worther och nogenn befwndhenn brodher ellir gest, [6]ther swo vqwæm ær[6], ath hand [7]ladher sytt want[7] vppaa thenn andhenn, oc worther thet kærdt fore aldermann, giffue enn halff tønne øll. Hwer brodher schall bøthe, hwadt hanss gest brydher, ligerwiis som hand selffuer giordet[8].

19[9]. Item will nogenn brodher ellir søsther faare

[1] *H har »thend bethrengde«.*
[2] *H tilföjer: »och der fore forfølgis till tinge efter lougen och recessen.«*
[3] *Kallske Afskrift har »saar«.*
[4] *I sætter Boden til »4 ß«.*
[5] *Kallske Afskrift har ikke læst dette Ord.*
[6] *H har »der saa want er«.*
[7] *I har »pieser«.*
[8] *I har ikke det sidste Punktum.*
[9] *I har ikke denne Paragraf.*

pelegrims ferdt, thaa schall hwær, thær i laghet er, giffue the*n*n[1] e*n*n engelsk.

20. It*e*m worth*er* noge*n*n brothers ellir systhers hws ellir godtz vpbrendt aff waade iild, thaa schall hwer brodh*er* och søsth*er* giffue th*e*m e*n*n grott till hielp.

21. It*e*m hwilcke*n*n som ige*n*n staar met sy*n*n [2]thienner*is* gield[2] ellir løn oc kiæres offuer hanno*m*, thaa schall ha*n*n giffue the*n*n thieneste lø*n*n vdt, som hand schyldug ær, indhe*n*n skelligh thiidt, som hanno*m* for*e* legges, ellir bødhe e*n*n tønne øll i laghitt.

22. It*e*m om søsther driffuer andhenn aff sytt sedhæ och giffuer hennæ vqwemæ ordt, bøde e*n*n marck wox[3].

23. It*e*m nar noghe*n*n brodhers swend haffuer wærett i lag*s* hws oc haffuer drucket met sy*n*n hosbonde oc sysleth sitt erænde, thaa gange vdt; haffuer hand offther*e* behoff at taale met sy*n*n hosbonde, ko*m*me igie*n*n, oc nar hand sitt ærende haffuer verffwet, thaa gaa sy*n*n wegh høweskelige; hwo her emodt giør, thaa bøde hosbonde*n*n e*n*n marck wox[4].

24. It*e*m enge*n*n schall bliffue ige*n*n till effterdriick, vdhe*n*n hand wordh*er* s*er*delis bwdhe*n*n aff olldermа*n*n, hwo her emodt giør, giffue e*n*n marck wox[5].

25. It*e*m hwilcke*n*n broth*er* ellir søsther, som vpaa kieres for*e* gield for*e* olldcrme*n*n oc brødræ och icke betaller indh*e*n skelligh thiidt, som hanno*m* for*e* leggis, efftir thy som gelde*n*n er lidhe*n*n ellir stoer till, oc hanss formwge tillsiiger, som gelde schall, thaa bøde for*e* første lagdagh two øræ, a*n*dhe*n*n teslig*is*, tredie tree øre pendinghe[6] och fierde dubleth; [7]kieres ha*n*n offtheræ[7], thaa tage hanss panth oc skicke the*n*n, som paa kiærer, sy*n*n

[1] *Kallske Afskrift har »them«.*
[2] *II har »Terminsgield«.*
[3] *I sætter Boden til »6 β«; II stiller »viij β« lig med en Mark Vox.*
[4] *I sætter Boden til »6 β«.*
[5] *I sætter Boden til »8 β«.*
[6] *I sætter Boderne til henholdsvis »8 β«, »1 ℳ« og »24 β«.*
[7] *I har »kerer han der efter«.*

betalningh och lagitt synn rettighedt; wilde oldermenn thet icke giøre, nor hannom eræ gangen fire lagdaghe offuer, thaa maa thenn, som paa kierer, forføllge synn rett fore foghitt burghere[1] oc radt efftir stadz rettenn.

26. Item hwilckenn brodher, som faldher lodt vpaa at weræ i lowgh och eedt met synn brodher oc vndfaller synn brodher vdi synn nødt och trangh, ellir hwo som hemeligenn ellir openbare fraaschyndher noger, ther thenn som lowgh haffuer fest, schall haffue hielp oc trøst aff, thaa er hann regnendis[2] werre nytthingh vdi synn ondschab ænn thenn som sagsøger er, och giør thet icke, hand plichtugh er aff ære och retthe, menn hielper synn brodher paa fald omodh gud oc synn eedt. Dierffwes nogenn saa at giøre fore wiild ellir fore noger mechtigh mandz vennschab ellir noger mantz wwennschaps schyld och frycther mere menneschenn enn gudt oc synn eedt, som fore er sagdt, syn siell till fordømmelsæ, hand wære swo nær laghit oc sitt embithe ath bruge, som alle brøthre tyckes.

27. Item hwilckenn brodher som lære kost schall giøre, giffue enn tønne øll [3]ellir och xij ß[3].

28. Item nar oldermann oc gildbrøthere haffue nys anammet noghenn smedt vdi theris embethe, gifft mann ellir borgere, ehwædenn hand er kommenn, thaa schal hand indhenn fiorthenn dage ther efftir giøre sytt mesther øll[4]; menn er hand smedieswend vdi byenn, som will vitnæ sytt borgerschap oc will boe och brughe smedieembithet och giffte segh vdi Kiøpnehaffnn, thaa schall hand paa trende tiider samfeldes, enn fierdingh aff aaret mellom hwer tiidt, komme fore oldermann oc brødhere oc lade thennom forstande, at hand acther at worde synn eigenn mand oc

[1] *Kbhvns Dipl. II, S. 192 har »burgemestere«, ligesaa Kallske Afskrift og II.*

[2] *Kallske Afskrift har »regnetth«.*

[3] *I har »och 12 ß«.*

[4] *I har »Mesterstoche«*

biwde seg till at mwge anammes till embitzbrodher i laghitt; nar hand swo haffuer eskedt paa embedhet oc mann wedt hans adhferdt bodhe om hanss omgengelsæ, mandhedt och konst, som hand schall bierghe segh met, oc giøre konninghenn och stadhenn fwlt meth embethet vdhen aatall och segh selff[1] oc thenn, hand segh till hwsfrw faar vdhenn forderff, och nar hanss konst besøgt och beprøwit er met hans mestergerningh; sidhenn festæ segh giffthermoll oc burgerschap oc ey før, swo frampt hand schall anammes till embitzbrodher och giffue fore første thiidt, hand biwdher segh till at witnæ embethet, ty skellinge[2] oc bliffue ther met qwiit, till hand smedher synn mestergerningh.

29. Item hwo som worther keesdt till oldermann oc [3]will ey anammet oc staa[3] thet swo fore, swo laghet wor nadighe herre konningh och stadhenn ær nyttight, hann giffue fore synn owerhørighedt i laghet tree tønner danst øll, naar oldermenn oc brøthere paaæskæ; giør hann theth icke thaa, tha bødhe enn halff lest danst øll halfft till raditt oc halfft till lagit.

30. Item gaar nogher brodher aff lageth met øwerdadighedt oc ey will lywde synn alldermann oc brøthere vdi rettferdiighe ærende, hwes thee fore taghe, thaa schulle tillmeeles brøthere hans brødhe att sætthe till skellighet, hwilckenn brødhe, om hand ey vdtgiffuer, indhenn fierdhe lagdagh hannom ower gaar, thaa antigenn panthe theris rettighet vdt selffwæ ellir sætte hannom aff embethet, till hand fanger fult giort.

31. Item engenn smedt schall tage nogenn paa synn

[1] *Kbhvns Dipl. II, S. 193 har »vdhen omtall och [forhindring]«. I har »uden forhindring«.*

[2] *Kbhvns Dipl. II, S. 193 og Kallske Afskrift har »10 skillinge«, I har »10 β«.*

[3] *Kbhvns Dipl. II, S. 193 har ikke læst disse Ord, heller ikke Kallske Afskrift. I har »och vill ey annamme det, som lauget er gafnligt och vor o. s. v.«*

arbeides gerningh till halfft werk met seg ellir i andre made, menn paa wiss forsagdt lønn[1]; hwo her omodt giør, bøthe [2]enn tønne øll och iiii marck wox[2]; giør hand thette offthere, thaa stande hans brødhe till lagtzens brøthere oc ey bruge sytt æmbethe, fore ænn hand haffuer thet met oldermentz myndhe paa lagens wegnæ.

32. Item hwo sytt mester øll schall giøre, hann schall giffue hwer brother two hwedebrøt, enn skonroggenn[3], try bøster flesk, fire fersche rettir, træ osthæ, try fadt smør, fire tønner danst øll och tolff ny beggeræ.

33. Item hwo som æmbethet brughe vell, hand schall først haffue vwntnit embethet oc swo giøre synn mestergerningh; kand hann sitt embetz gerningh icke well, thaa thiennæ framdelis oc lære bethre eller faare enn andhenn stedt.

34. Item swerdfeiære schall vpferdæ eth passholteræ swerdt, enn ryttingh, en korde[4].

35. Item keldesmedt en bryggepanne, enn bryggekæthill oc en sothe[5] kethill.

36. Item hwilckenn groffsmedt, som well nyde smede embith, hann smede fore oldermenn oc fore[6] brøthere oc schall smedhæ trenne hande stycke, enn hestskoo aff tree osmwnder, som schall affslaas vnder twennæ hedhæ vdi forscreffne fire brøthres oc oldermentz nerwærelsæ, framdelis enn bindhæ øxæ oc enn jeernn greb, oc schall hand giffue thee fire, som øffuer hans mestergerninngh ære, øll fore sex skellinge och madt till, som hand well haffue tack; oc nar hann haffuer affsmedt forscreffne gerninngh, thaa schall hwn strax antwordes ind vdi lagit fore oldermenn och brøthere; dømmes hwnn thaa at fult giøre fore mester

[1] *Her staar »lenn«.*

[2] *I har »1 tde øll till laugett och 24 β till de fattige«.*

[3] *Kallske Afskrift har »skomaggere«!*

[4] *Istedenfor »korde« har I et Ord, der muligvis kan læses »fesach«.*

[5] *Kallske Afskrift har »fothe«; I har »fade«.*

[6] *Enten er her glemt »fire«, eller ogsaa skal »fore« læses »fire«, s. strax ndfr.*

gerningh, thaa nydhæ embethet oc giffue brøthere enn tønne øll, ett fadt salt[1] madt, en ost, eth fadt smør oc two ferschæ rettir.

37. Item kleynesmedt, som smedhæ schall, hand smedhæ eth par sporæ vdaff ildhenn vdhi theris oosynn, som ther till eræ schickedhæ, enn spendhaghe[2] oc en stangh vdi eth [3]beyers biidt[3] ellir oc eth laseblath, som oldermenn tillsiighe; oc schulle fire brøthere wære nerwarendes oc giøre ligerwiis som groffsmedhenn met kost och annet.

38. Item kniffwæ smedt schall oc smedie fore oldermann och brøthere trennæ stycke, eth steege metzebladt, eth weymetzebladt oc eth qwynnæ kniffwæbladt; kand hand synn mester gerninng icke till fulds, thaa thienne thenn framdelis, som hand kand lære sytt embithe aff, ellir faare andersteds, som føre er rørdt; kann hann oc fult giøre, thaa bliffue vdi embethet anammet oc giøre ligerwiis som groffsmedhenn oc klenesmedhenn met kost och andhet.

39[4]. Item hwilckenn hwsfrwe, som offuerlewer synn hosbonde, hwn maa nyde kost oc embethe dagh och aar efftir hennes hosbondes dødt; well hwnn lenger nyde embethet, hwnn haffue thet met oldermantz och brøderis willige.

40. Item engenn smedheswend maa haffue noger smede gerninngh fald vdhenn oldermentz orlowgh oc alle brøtheres vnder enn halff tønne øll, oc ther till wære thet forbruth, som hand falt haffuer; hosbonden, som hand thienner, giffue ølitt vdt och swendhenn mæsthe gotzett.

[1] *Kbhvns Dipl. II, S. 194 og Kallske Afskrift har »fult«. I springer fra »1 tde øll« til »1 fad smør«.*

[2] *Kbhvns Dipl. II, S. 194 har »spenrighel (?)«; Kallske Afskrift »spenrighe vel righel«. I springer Ordet over.*

[3] *I har »reichtøyell i it bidzell«.*

[4] *Foran denne Paragraf indskyder I en Paragraf (§ 37) saalydende: »Item bøszemager schall smedde for oldermand och brøderne trenne stocher, en bøszepibe till en hage, en bleche (!) till en førre (!) och en hane til en fyrlaas; kand hand iche o. s. v.« (som i § 38).*

41. Item skeer thet oc swo, at noger bymann, bonde ellir hwo hann helst ær, wetherseer noger smeds hws, forthii at hand er hannom schyldugh fore sitt arbeithæ, oc well ey betalæ oc søger enn andhenn smedt at lade giøre sidhenn fore segh; sendher thenn smedt budt till thenn andhenn smedt, som hand tillsøger at ladhe giøre fore segh, ellir om hand selff siger hannom till, at hann icke schall giøre fore thenn mand ellir qwinnæ, som hannom schyldigh er, før hand ellir hwnn haffuer betaleth hannom; oc giør thenn smedt togh meer fore hannom, efftir ath hannom wordher swo tillwaret, thaa schall hand giffue enn tønne øll.

42. Item hwilckenn brother, som falder fattigdom paa, swo at mann wedt, at hand lidher nødt, hann maa twenne sindhe om aaret søghe laghet oc driicke friit, dogh schall hand bethes orloff aff aldermann.

43. Item worthe nogre smedhæ tillsagdhe aff alldermann ellir hans bwdt at gaa met alldermann at lade hindræ ellir taghe paa retthe smedhæ gerninngh fraa noger vdennbys mend, som stande paa gadhenn, vndenntagnæ athellmarcknet, hwer smedt, som icke met gaar oc tillhielper, giffue enn halff tønne øll.

44. Item hwilckenn brodher som locker andhenn brothers swend, før[1] hans stæffnæ dagh [2]er vdhæ[2] om michell møssenn oc paskenn, giffue en tønne øll ellir wærie seg ther fore met xij brøthere, at hand thet icke haffuer giordt.

45. Item alle smedher swo well fremmedhæ vdtlendskæ som indlenskæ mwe sellige theris smedhæ gerningh vdi openbare marckedt, menn andhenn thiidt om aaret schulle thee icke selliæ anderlwndh vdhenn i skock, dusyn ellir i hwndret, vdhenn hand kand haffue thet meth oldermentz loff och brøtheris.

[1] *Kallske Afskrift har »fra«.*

[2] *Kbhvns Dipl. II, S. 195 har istedenfor disse Ord indskudt: »[som eræ]«, Kallske Afskrift har dette Indskud. I har »er ude«. Her er en Rift i Pergamentet.*

46. Item hwo som brother komer till at worde wredt met vqwemme ordt ellir forsmetæligh taale i lagshws, giffue enn halff tønne øll[1].

47. Item hwilckenn brodher andhenn dragher i haar i lags hws, hann giffue en tønne øll.

48. Item nar olldermann sendher budt efftir noghenn brother met brøthris radt, at hand schall komme till them, och forsmaer ath kommæ, giffue two øre pendinge[2] hwer thiidt oc fierdhe thiidt en tønne øll[1].

49. Item hwo som drager swerd ellir kniff vdi lagishws paa noger brodhers schadhe ellir vdi gardhenn, togh hand engenn schade giør, giffue enn tønne øll[1].

50. Item er noger swo vqwem, at hann giør vrenslæ vdi lagens gardt, bødhe enn tønne øll ellir wærie segh selffsetthæ; ladher oc noger sitt watnn vhøffskelighe paa veggenne, som och er till schade, och full stanck kand ther aff kommæ, bøde tree øre pendinghe[3].

51. Item schall engenn siddc oc bruge smedie embith i Kiøpnehaffn, met mynne end hand giør skiell oc rett i laghet, som førre er rørdt.

52. Item om noger faldher fore thee sagher, hannom bør at bødhe modt konningenn och byenn fore, bøthe thenn efftir bytzens priuiligier[4].

Thaa haffue wii nw aff wor sønderligh gunst och nade (paa thet ath gudtz tiennestæ thes ythermere forøges oc wedt macht holdes matthe, thesliigest forscreffne wore vndersatthe aff smedie embethet i Kiøpnehaffnn till hielp oc bestandt) samtyckt och[5] fwlbwrdet och stadfest oc met thette wort opne breff samtycke, stadfesthæ oc fwlbwrde forscreffne skraa vdi alle synne ordh, puncther oc articlæ,

[1] *I tilföjer »til Langet«.*
[2] *I sætter Boden til »8 β«.*
[3] *I sætter Boden til »12 β«.*
[4] *Under 7. Jan. 1485 stadfæstede Kong Hans Kjøbenhavns Privilegier med en Del nye Bestemmelser (Kbhvns Dipl. I, S. 219—21).*
[5] *Kbhvns Dipl. II, S. 196 og Kallske Afskrift har ikke dette Ord.*

som the*n*n indeholldendes er, forbiwdendes alle, ehwo thee helst eræ ellir weræ kwnde, serdelis wor*e* fogeth*ere*[1], embitzme*n*n, wor*e* borgemester*e* och radtme*n*n her i Kiøpnehaff*n*n sa*m*me wor*e* vndersathe aff smedie embethet her emodt paa for*screff*ne breff, skraa ellir noger sy*n*ne indeholdendes ordt, puncther oc articlør at hindræ, hindræ lade, møde, platze, vmage ellir i noger made at wforrette vndh*er* wor konni*n*glige hæffnd oc wredhæ. Giffuit paa wort slott Kiøpnehaffnn femthæ paschedagh[2] aar e*t* ceter*a* mdxii vnder wort secret.

Ex mandato d*omi*ni reg*is* p*ro*p*rio*[3].

76.

1514, 24. Juli. Borgemestere og Raad i Flensborg give Byens Smede Lavsartikler.

Skraaen er trykt efter en i Flensborgs Smedelav bevaret langagtig Pergamentbog, der indeholder Kristian IV's under 12. December 1597 egenhændig underskrevne Konfirmation af Skraaen fra 1514 samt Skraaen selv. Den er tidligere trykt efter denne Pergamentbog i H. C. P. Sejdelins Dipl. Flensb. (II, 1873, S. 98—106), der tillige meddeler de nedenfor trykte Varianter fra en Afskrift i den Feddersenske Samling i Mariekirken i Flensborg. Denne Afskrift (F) har ikke været tilgængelig (jfr. ovfr. S. 201), men den synes at give en Text, der er ældre end den her meddelte fra 1597; den nævner ikke Bøssemagere (jfr. ovfr. S. 328), der altsaa maa være komne til mellem 1514 og 1597. Kristian IV siger udtrykkelig i sin Konfirmation, at Skraaen er »nach gelegenheit der zeiten mit etzlichen artikeln vermehret vnd verbessert«. Konfirmationen (der ogsaa findes i Rigsarkivet, Patenten under 12. Decbr. 1597 Fol. 118) er aftrykt i Dipl. Flensb., der ikke har de ndfr. tilsatte Paragraftal.

Pergamentbogen er indbunden i et presset, med Metalbeslag og Spænder forsynet Skindbind, paa hvilket der er trykket, paa Forsiden: Peter Bar, Evert v. Apen, 1597; paa Bagsiden: Pawel Schol, Peter Stens, 1597. Den har oprindelig bestaaet af 3 Læg, hvert paa 8 Sider, men det sidste Lægs sidste 6 Sider ere bortskaarne. Den bestaar altsaa nu af 18 Sider, af hvilke de to første ere tomme, Konfirmationen findes paa S. 3—4, og selve Skraaen paa S. 5—18. De enkelte Sider ere 24½ cm. lange og 17 cm. höje. Tæt henne ved Ryggen er der slaaet 3 Huller igjennem samtlige Blade undtagen det første til Anbringelse af en Seglsnor, men en saadan mangler og

[1] *I har ikke dette Ord.*

[2] *1512 var det første Paaskedag den 11. April.*

[3] *Kbhvns Dipl. II, S. 196 og Kallske Afskrift har ikke denne Underskrift. Den findes derimod i I, der endnu tilföjer »det er af Kongl egen Mandat och befalning«.*

altsaa ogsaa det tilhørende Segl. Heftets sidste Side har forneden tilhöjre følgende ligesom afsluttende Paaskrift: »Subscripsit Regia Majestas hanc confirmationem XIII decembris Anno MDXCVII Augustus Erich m. p. (?) (s. om August Erich A. D. Jørgensen: De danske Rigsarkiver). Der er her en Fejlskrift i Datoen, idet Konfirmationen ender: »Datum auff vnserm Schlosze Haderslebe den zwölfften desz Monats Decembris Anno Sieben vnd Neunszigk«.

Der groffsmede, klensmede, mestmaker vnde bosmaker[1]schra vnd rechticheit binnen Flensborch.

In namen der hilligen dreuoldicheit vnde einer godtheit anfanges, middels vnde endes in aller guden handelinnge, bekennen wy borgemeistern vnd rathmannen der stadt Flensborch vôr vnsz vnnde vnszen nakamelingen, dat am jar vnszes hern vefffteinhundert vertein mandages vôr Jacobi ap*osto*li[2] hebben wy samptliken midt wolbedachtem mode vnsen leuen medeborgeren, groffschmeden, klenschmeden, mestmakeren vnde bôszmakeren vmme dat gemene best vnde twidracht tho vôrmidende, wo suszlange isz gewest, gegunt, thogelaten vnde gegeuen, gunnen, tholaten vnde jegenwardigen geuen ein nye schra, præuilegiu*m* vnd rechticheit, wor sick ein iszlich weth nha tho schicken, willen de ock so van worden tho worden hyr nhamalsz by pene vnde brôcke nhageschreuenen vastlicken hebben geholden.

1. Ein islich amptbroder vnde sôster scholen hebben ere echtebrewe van der negeste*n* stadt gegeue*n*.

Ite*m* we den[3] ampten ein vorschreue*n* brucken vnde besitten will, de schall midt nôghafftigen breue bewysen vôr den olderliuden vnnd brôderen, dat he echte getheltt vnd gebaren isz; deszgelicken schôlen fruwesz personen ere bortbreff thogen beide buten vnnde binnen, wo vôrgeschreuen isz, er se ampte vnnde gilde schôlen besitten.

2. Efft ein begeuene mester van buten hyr wanen wolde.

Ite*m* effte ein begeuen meister buten der stadt begerde sinn ampt tho brucken hyr binnen, de schall verr gulden geuen in der bussen Marie Magdalene*n* vnnd den darnha amptes rechtt.

[1] *Mangler i F.*

[2] *Det er Jakobsdag den 25. Juli, der 1514 var en Tirsdag.*

[3] *F. har »der«.*

3. Thôge ock ein meister vth der stadtt.

Offthe ock ein meister thôge vth der stadt vnnde bruckede sinn ampt jar unde dach ein anderwegen vnnde begerde wedder sinn ampt hyr tho brucken, de schall den amptes recht vp dadt nie darmede gefriet.

4. Ein binnen gebarenn kinndt.

Ock hebben wy gegunt vnde isz beleuet, datt ein kinndt binnen vnszer stadt gebaren van ein desser vorgenômpten ampten, schal dat halwe ampt fry hebben.

5. Woll nicht deit amptis recht.

Item alle groffschmede, klenschmede, mestmackere vnde bôszmackere[1] binnen vnszer stadt schôlen den ampts recht binnen jar vnde dach; schut den[2] so nicht, wen idt van den beiden olderliuden vôrkundiget isz, schall ein iszlick vôrbaden syn tho arbeiden by vôrlust des amptes.

6. So ein mesterknecht begert broder tho werden.

Item so ein meisterknecht [begert][3] sin broderschup, de schall ein jar thouôren by einem meister hyr binnen denen.

7. Darna schall de knecht dremal begeren dat amptt.

Darnha wen datt jar vmme isz, schall he tho dren thiden bidden, er amptsbroder tho werden, vnnd beiden ein verndell jars nha einander, wen he beden hefft, vnnd geuen tho iszlicker thidt xv ß[4] Marie Magdalenen thom besten; so se thom drûdde*n* mhall nene redelicke affwiszinge edder orszacke hebben, schall he brucken sinn ampt vnde den darnha amptes recht.

8. Wor men schall ein meisterknecht examineren.

So schall de sulue in einesz meisters werckstede ar beiden, wor he van den olderliuden henne gewysett wartt tho vôrsôken, effte he sinesz amptes genoch donn kann.

9. Wadt ein meister swere*n* schall.

Issett dat he nochafftich isz, schall he vôr den beiden olderliuden in jegenwardicheitt der broder midt vpgerichteden

[1] *Mangler i F.*
[2] *F. har »dem«.*
[3] *Tilföjet efter F.*
[4] *F. har »vofftein gulden«.*

vingeren tho den hilligen schweren, datt he vöfftein marck lubesk vnuörborgett hefft in sinem egen gude.

10. Ock sweren lages recht tho donnde.

Ock vth[1] tho den hilligen schweren, datt he lach vnde desz lagesz recht will genoch donn vnde allesz, wesz ehm midt lagesrecht behörtt; we darnha hyr entiege*n* deitt, dem schall midt vulborde desz radesz vörbaden sinn tho arbeiden vnde ampt vnde gilde tho brucken, so lange he beterinnge gedann hefft.

11. Borge tho stellen.

Vnde schall darna twe besetene borger buten amptes den olderluden vnde broderen tho borge stellen, allent watt he borgett, will he binnen jar vnde dagh bethalen; schutt den[2] so nicht, schölen de vörloffwers betalen, so dar klachtt awer kumptt.

12. Tho ingange wat he den schall.

So schall he tho ingange don ein auent calacie vnde geuen ein tunne Flenszborger berr, ein schincken, ein varsch richt, darnegistt botter vnde kesz.

13. Wen ein smedes knecht[3] schmedet vör dat ampt.

Item so ein meisters knecht[3] schmedet vör datt ampt, schall he den ock ein auenntt collacie, wo vorschreuen steidt.

14. We sin ampt kost deit.

Item wen ein meister deit sinn ampt kostt, schall he geuen ver tunne Flenszborger berr, skinncken, twe varsche richt, brott, botter vnd kesz.

15. Ein lærjunge anthonemen.

Item so ein meister ein lærjunge annimpt, den mach he ver weken pröuen; so he den sosz wecken holtt, schall de meister vör sin lærkost stann, alsze ein tunne Flenszborger berr, j schincken, j varsk richt, botter vnde kese, vnnde dar nicht bauen..

[1] *Udeladt i F.*
[2] *F. har »dem«.*
[3] *F. har »kind«.*

16. Wat den olderluden behort tho donnde.

Item de olderliude schôlen alle verndell jarsz einsz besôcken der broder werckstede, besehn vnde prôuen, effte se kopmansz guth arbeiden edder nicht; so fallsk gut wert befunden, schôlen se dat thom ersten straffen; willen se sick nicht vôrbeteren tom anderen mahl, schôlen se dat guth nemen vnde de kemener auerantwarden vnde geuen daruôr brôcke vnde vorbeden sulkem dat amptt midt vulborde desz radesz.

17. Clage vmme falsck guth.

Offte de olderlude nicht wolden besôcken de broder werckstede, so schreuen isz, vnnde ein borger offt ein fremmidt vôr vnnsz klaget, [1]de dhe einner[1] falsck gut vorkofft, scholen de olderlude dem rade dar ock vor beterenn.

18. Wert einem ein stuck werckes wedder gedann.

Item so ein meister ein stucke werckesz wert wedder tho husz gebracht vndt kan desz nicht vôrantwarden vôr den olderluden vnde broderen, schall he datt noch einmahll vôr dat sulue geltt bereden; schut den [2] so nicht, vnd wert vôr den olderluden geklaget, schall he geuen twe pundt waszesz, dartho schall ehm midt vulborde desz radesz vôrbaden sin tho arbeiden, so lange he siner kunstt genoch donn kan.

19. Wert ein pert vôrnageltt.

Item so ein pertt vôrnagelt isz, schall de meister dat tho sick nhemen vp sinn theringe, wo idt ehm binnen ver dagen tho sinem huse gebracht wertt, edder he were sick [3]suluen midt sinem ampt broder[3], dat he dat pert nicht vôrnagelt hefft.

20. De ein knecht annimpt.

Item offt ein meister hadde ein knecht annomen vnde gadeszgelt gegeue*n*, so schall ein ander mester em den knecht nicht entspannen edder anneme*n* buten thidesz effte

[1] *F. har »dat em wehre«.*
[2] *F. har »dem«.*
[3] *F. har »sulfft twolffte mit sinen ambt brodern«.*

vôr recht steuen dach; we dar entjegen deit, de schall vôr iszlick dach vnd nacht dat ampt beteren ein koppmarck vnd twe marck pundt waszesz, edder de mester were sick sulff xij, dat ehm nicht witlich wasz, dat de knecht wasz in desz mestersz denstt; secht ock de knecht, dat he dem mester nenn denst gelauet hefft edder gadeszgelt entfang*en*, so schall he sick ock sulff xij weren; kan he sick nicht weren, schal he de meister dar lick vnd wandel vôr donn, vnde schal darnha jar vnde dach by nenem meister binnen der stadt denen, ohne se willen ehm gnade bewisen samptlicken.

21. Thut ein knecht van hir vor steuendach.

Item offte jennich knecht tôge midt sines mestersz geltt buten thidesz edder vôr rechter steuendach, vnde de knecht wurdt gekregen dôrch de meister, so issidt in desz meisters walt ehm gnade to donde edder ehrlosz to maken; secht de knecht vôr: dat geltt nenn, he were sick sulff xij vnnde [1]bliue vm[1].

22. Ein groffsmidt schal arbeiden.

Item dat gemene best hebben nu[2] auergelecht vnde tho gelaten, wadt ein iszlich arbeiden schall, so dat de groffschmede schôlen alle eggetuch arbeid*en*, dat men schlipen moth, alsz iseren[3], allerlei exen, bilen, barden, sulexe, winkeliseren vnd allent dat, men peken schall, ock penning nagell, scherff nagell, spôn nagell, miurancker, gadderwerck alsze tho thorenn, karchen, vmme[4] huszer kamen[5], alle ploichwarck, wagenschenen vnd alle haken, hoffschlag, spaden, schuffelen, forcken, furlepel vnd furtang*en*, brantraden, pannefoten, roste vor karckhauen, spete tho macken ock klocken tho vôrbinden vnde bereden.

23. Ein klenschmidt.

Item de klennsmede schôlen arbeiden sparen, bogell, tonnbathe[6], de se ock peken, alle schlothwerck, kronen vnde

[1] *F. har* »*sy fry*«.
[2] *F. har* »*wy*«.
[3] *F. har* »*zeitzen*«.
[4] *F. har* »*und*«.
[5] *F. har* »*kamern*«.
[6] *F. har* »*lanszbete*«.

trallien[1] in kercken vnd huse[2] wiruckhenge[3], kruckhenge, finsteriseren[4], skrapen, hartenweruel vnd allent, wat men vörtinnen schall, alsze kisten, schappen vnde laden tho beslan vnde bagen[5] tho finster*en*.

24. We hierjegen arbeidet.

Welcker meister offte knecht hyr entjegen arbeidet vnde vör vnsz geklagit wertt, de schall dem rade xviij ß beteren ahne gnade, so nuken[6] dat geklagett wertt, vnde dem ampte ock so vell.

25. Auerall.

We ersten al gespraken wart, mach kercke dören vnde penning blöcke beslan.

26. Le*m*mel tho maken.

Ock schall nemandt lemmel maken vnde bereden ahne he hebbe amptes recht gedann, wo vörgeschreuen isz.

27. Buten amptis nicht tho kope tho hebben.

Ock schall nemandt van vnseren borgeren buten amptis wesz tho kope hebben dem ampte tho vörfange by vörlust desz gudesz, darna dat van den olderluden vörwitlicket, ahne watt susz lange isz wanlick gewestt.

28. Van fromeden koepluden.

Wenner koeplude, de fremmidt sint, negel tho kope bringen, denne mögen de olderlude sodann pröuen; so se falsch sin, schall en vörboden sin tho vörkopende by vörlust desz gudesz; sinn se ock gut, mögen se by halffhunderden vnde by hunderden vörkopen; allerlei negel ahne pennincknegel vnde scherffnegel schölen de groffschmede stedesz hebben by bröcke, ock mögen se sparen vnd bögell by döszin vörkopen, vnde susz nicht by vörlust desz guden, wen idt van den olderluden vorordent isz.

29. Arbeides lude vmme der stadt wanende.

[1] *F. har* »mallien«.
[2] *F. har* »klusen«.
[3] *F. har* »weruelhenge«.
[4] *F. har* »finsteren«.
[5] *F. har* »bogel«.
[6] *Dipl. Flensb. II, S. 103 har* »vaken«.

Item ein[1] groffsmidt, klensmidt, mestmaker edder bôszmaker[2] hirvmme langs wanende schall binnen vnszer stadt van er amptes wercke tho kope hebben edder vôrkopen; deitt hir we bauen, wen ehm van den olderlude warnet isz, môgen se datt guth nhemen, so verne se dat guth ungestraffet suluest kônnen maken.

30. Thwidracht tho richten.

Item wy hebben ock thogelaten, datt se stedtlicken in erem lage vnde recht môgen ein vth dem rade vôr ein bysitter hebben ock[3] midt den olderluden recht vnd vnrecht besen[4] kan vnde alle thwidrachtige sake ahne blothwundinge môgen vôrlicken.

31. Horsum tho sin.

We van diszen ampten brochafftich edder vorsumelich gefunden wertt vnde nicht midt willen beteren will, wan em dat van den olderluden vôrkundiget isz, môgen denne de olderlude twe van den jungesten schicken, sodann brôcke tho halen dôrch pandinge, vnd we den vthgeschickeden vôrdret deith, schôlen so woll an vnnsz alsze an den amptsbroderen xviij β brecken; de sick nicht will laten panden, schall j tunne Flenszborger berr beteren den amptbroderen.

32. Van steruinge.

Item so we vth eren ampte steruett, schôlen brôderen vnde sôsteren, dar dat lick isz, tho steden wesen, darna tho graue tho volgen by 1 β brôcke, ahne nothsake entschuldiget.

33. Olderman.

Alsze ein olderman steruet, den se wedder kesen, schall kamen desz negesten rechtsdage vôr den sittende stoll desz radesz midt twen van den oldesten amptsbroderen vnde schweren midt vprichten vingeren tho den hilligen, datt he dem rade will horsam sinn, sine amptbrode-

[1] *F. har* »neen«.
[2] *Mangler i F.*
[3] *F. har* »de«.
[4] *F. har* »kesen«.

ren vnd der stadt truwe; so dat vörsumet wertt, isz desse ere rechticheitt ahne gnade vörbraken,

34. Vördinget werck.

Item wen ein meister hefft buten edder binnen vördinget werck vnde ein ander dat wedder annimpt, de schall so woll an den rath alsze an datt ampt ahne gnade breken, effte he were sick sulff xij midt sinem ampttbroderen, datt he desz nicht en wuste, dat idt vördinget wasz.

35. Alse dat osemunt diur isz, schal men koep geuen.

Item ock willen wy, datt ein iszlick schall sin werck vorkopen, darnha alsze datt oszemundt diur isz; so de olderlude dat nicht na der thidt willen besckicken vnde straffen, will de rath se daruör straffen vnde vmme datt gemene beste wider tho dencken.

36. Schmedelach.

Item ock hebben wy geguntt, datt se er lach mogen midt lage vnde lagesz recht holden gelick ander lage binnen vnszer stadt ahne sunte Canutis lach.

Alle disze vörschreuen artickelen vnnd iszlich besunder hebben wy borgemeister vnnde rathmannen midt vulborde vnde beleuinge der vörgenömpten ampten heten schriuen in vnsen stadtboeck vnde ehn ditt jegenwardige boek van worden tho worden ensz ludes wedderumme gegunt hebben, dar sick ein iszlich desto beth[*er*] weth in siner kunsten nha thorichten, willen dat ock so strengelicken by pene darinne geschreuen hebben geholden midt hulpe desz almechtigen.

[Senere Tillægsartikler, her skrevne med samme Haand som de foregaaende Artikler:]

Hir na volget van meisterstucken tho maken.

37. Thom ersten ein groffsmidt schall schmeden tho sine meisterstucke ein woldeexe, ein spade vnde twe hoeffiseren vnstrafflich licke grot vnd lick swar.

38. Ein klenschmidt schall schmeden tho sine meisterstucke twe stighbogelsz drekantich midt ein crutz vnder in der salen, noch twe sparen drekantich midt rume gedupede helsze vnde ein kry hake, wo van oldensz her gewesen isz, vnstrafflich.

39. Ein mestmaker schall schmeden tho sinem meisterstuck edder maken ein kruttscharuer, ein poke midt ein twisnide geriffelde klinge vp beiden siden vnstrafflich.

40. Ein bôszemaker schall maken ein busze sôuen quarter lanck midt slott vnde alle sinn thobehôrinnge vnstrafflich.

41. Ein schwerttfeger, de sick vndersteidt tho schmeden, schall maken tho sin meisterstuck crutz vnde knop tho ein degen vnde tho ein swert vnstraflich, vnd wan ein swertfeger nicht schmeden kan, schall he bereden tho sinen meisterstuck ein swert, ein rapier vnde ein sabell midt alle sin thobehôringe vnstrafflich. Vnderschet den schwertfegersz vnde mestmakersz im beredent: watt benedden der elen isz, behôrt den mestmaker, tho bereden vnd bauen der elen deszelesz den swerttfeger.

42. Isz datt ock alle samptlich vnsze begehr, datt keiner ein den andren diszen vnszeren amptsbroderen in seinen arbeidt inpasz donn schall, datt grofsmede schôlen arbeiden na vnszeren schra vnd klenszmede na ehren arbeidt vnde ock bôszmakersz tho arbeiden nach wise im amte gesmeden hefft. Summa in allesz, wer iseren vnnd staell schmeden vnde verarbeiden will, datt de dem ampte mach licke vnde recht dohnn.

43. Van olderlude tho kesen dess smede ambtes.

Schall omgaen thue jar olderman tho wesen, vnd de eine ein jar vor dem andern aff tho dancken vnnde vor dem ampte rekenschup to macken, datt sehe recht gedann hebben.

77.

1514, 4. August. Borgemestere og Raad i Kjøbenhavn give Byens Remsnidere, Pungemagere og Taskemagere Lavsartikler.

Disse Artikler ere gjengivne efter den i Kjøbenhavns Raadstuearkiv opbevarede Resenske Afskriftsamling (s. ovfr. S. 30), i hvilken de findes indførte S. 713—20; de ere tidligere trykte i Kbhvns Dipl. II, S. 198—202. — Paragraftallene ere indtil § 21 tilsatte i Afskriftsamlingens Margen.

Wy borgemestere och raad i Kiøbenhafn giøre alle witterligt, som nu ere och komme schulle, at aar efter guds biurdt tuszinde femhundrede paa det fiortende fredagen nest efter vinc[u]la Petri[1] vppa vort raadhuusz for it siddende raadt var schichet fornumstige mend Boe Jens*sen* och Lave Hendrichszen, pungemagere, och alle laugsbrøderne af remmesznider embedet, pungemager embedet och taschemager embedet, vore kiere medborgere, szom samme tid forsamlede och tilstede vare, bekærede de dennem, att de ey maa nyde theris embede efter deris sch[r]aars indholdelsze med barchehan[s]chen, allunede hansche och sømsche hansche, diszligeste met barched leyer, allunet leyer och sømsche leyer, szom schinder och buntmager nu bruge, szom theris schraa eller privilegia iche vdvisser, och bade for*schreff*ne remmesnider, pungemager och taschemager osz at efter wor byes privilegia, som wi hafue[2], schulle schiche oc hielpe, dennem, at theris embede maa blifue wed magt, hafue wi nu szaa schichet det efter deris sch[r]aaers indholdelsze oc embeders leylighed, helst fordi at thet ene embede forderfuer det andet, met mindre en huer bruger szit embede och hollæ thet wed magt, huer effter szin leylighed, szom embedet tilhører, schall remmesznider embedet saa och taschemager embedet och pungemaget embedet hollis i alle maader medt alle puncte och artichle, szom her efter følger.

[1] *Petri vincula, den 1. August, faldt 1514 paa en Tirsdag.*

[2] *Her følger meningsløst »7 ℞«. Kbhvns Dipl. har efter »hafue« fire Prikker. Om Byens Privilegier s. ovfr. S. 338 Anm. 4.*

1. Først at ingen schall bruge remeszniær saa pungemager och taschemagers embede, och schall ingen giøre hansche af barchet lær, ey af søms lær eller af allunet læer vden remmesznider, pungemager och taschemager, fordi det er deris embede, och huo szom saadant holle vill, hand schall tiene en danne mand udi 2 aar och bedis saa erlig och schellig till embede, och scheer szin mestergierning i oldermands huusz, szaa som thisse artichle her effter komme, udvisser, och schall siden oldermand och stoelsbroder hans gierning beszee, om hun retferdig er; er hun da retferdig, som hun bør, da bruge hand szit embede, [1]dog ey for inden[1] hand er laugsbroder och hafuer gifuet 1 ℔ penninge i bøssen och 4 ℔ vox till meszen och ther till hafue giort lauget fuldt, szom schraaen vdwisser paa remmesnider embede, som thet sig bør, och paa pungemager embede, szom der till hører, och siden bruge sit embede och ey før; scheer det ochszaa, at andre embedsmend dierfuis till her imod at giøre, vii for*schreff*ne remesnider och pungemager och taschemager bede borgemester och raad, at de wille were os behielpelig at rette ther effter, som ther till bør.

2. Paa remesznier embedet schall hand giøre et bedsell, fadet hovit laug udi fem ringe och en farøll, fadet udi tree ringe och loddopper paa alle knotte oc fahde en szlet hage och giør it szpennebelte v-strafendis, och schall hand legge j *tønde* øll ind for brøderne strax den tid, hand scheer szamme mestergierning, och iiij ℔ vox till meszen.

3. Paa pungemager embede schall hand skære it dubbelt par[2] handsche, och radhe dem op med guld och silche, szom ther till bør, och hannd schall giøre en god ringepung och en god quinnepung, schall hand den schiere i oldermands huusz och szammel[e]dis strax en *tønde* øll ind for brøderne och 4 ℔ vox till meszen, szom fore schrefuit staar.

[1] *Her staar:* »*igien for uden*«. [2] *Her staar* »*paa*«.

4. Huo szom broder eller syster vill vere i for*screff*ne embede, schall vere v-forrüctet danne folch, szaa vell mand szom quinde eller och suend, och naar nogen broder haffuer schaaret szin mestergierning, sziden derefter schall hand giøre en mesterkost, naar hand tillszig[es], medt tu fad salt mad, fire fersche retter, tu fad smør och med to oste med huedebrød och schonrougen, szom der till bür, och gifue der till to *tønder* øll szaa vell paa pungemagers embede och szom[1] remmesznider embede.

5. Huilchen mand som anden mands suend holder, ther schils v-loflig fra szin hoszbonde, och vorder ham adtwaret, och vill hand ey ofuergifue suenden, da bøde hoszbonden j *tønde* øll till brøderne, och suenden far till szin hoszbonde, szom hand før tiente, och bøde 2 ℔ vox till meszen, och ingen schall tale broders suend till, førend hand hafuer [talt][2] till bunden, szom suenden tient, om hand er schilt loflig ved ham; [giør][2] hand ey thette, tha bøde ther to march vox fore till meszen.

6. Huilchen broder szom ey giør rett kiøbmands godtz, oc kommer der kieremaall ofuer, tha giør hand thend fuldt, han solde, och bøde 2 ℔ vox till meszen.

7. Enghen fremmeder, szom hid kommer och fører af saadanne wahre, schulle ey sellie sit godtz vden standnæ kremmere, som plege at stande ude med deris ware wed konningens rætt oc stadtzens, szom privilegia vdwiisz.

8. Stefne schulle wi holle i oldermands huusz 4 sinne om aaret, then første then neste søndag nest effter paasche marchet, then anden *sancte* Knuds kongis dagh[3], then tredie then søndag nest *sancte* Michels dag, den fierde fiorten dage for fastela[u]n; och da schall oldermand och stoelsbroder beszee huer broders gierning, och huilchen icke szin gierning retferdig hafuer, hand bøde i lauget effter alle brøders

[1] *Kbhvns Dipl. II, S. 199 indskyder her »paa«.*
[2] *Saaledes Kbhvns Dipl. II, S. 199.*
[3] *D. e. den 10. Juli.*

sigelsze, och schall en raadmand tilszigis, som borgemester och raad tillkeszer ther ofuer at were; och huilchen broder[1] iche kommer till stefne, naar han advaris, och hafuer ey louflig forfald, hand bøde 4 ℔ vox.

9. Huilchen dreng, som it af for*schreff*ne embeder lære vill, gifue strax en t*ønde* øll till brøderne och 4 ℔ vox till meszen, och huilchen broder som tager dreng at lere, hand schall følge hannem ind for brøderne och bevise, at hand er rette med andre artichle, som ther till bør, vnder en t*ønde* øll wiide.

10. Huilchen broder eller suend eller giest, szom kifuer eller slaar nogen udi laugshuus eller i gaarden, bøde en t*ønde* øll till brøderne och 2 ℔ vox till meszen, konningens sag och stadtzens v-forsømmet.

11. Huo szom spier eller diszligeste v-rensell giør i laugs huusz eller i gaarden, eller therer sig v-bequemmelig med szin endæ eller kaller nogen schalch, tiuf eller forrædere, bøde en t*ønde* øll och 2 ℔ vox till meszen, konningens rett och stadsens rett v-forsømmet.

12. Huer broder schall suare och giøre fuldt for szin giest efter lags ret, end scheer det, at nogen broder biuder giest till nogen stor embeds kost eller och till noget annet laugs øll, da betale broder for szin giest, szom tilbørligt er, naar szom hannem tillszigis; huor hand sidder der udofuer och vill iche betale inden en fornefnt tid, gifue 2 ℔ vox till meszen och betale sziden dubbelt. Och huo szom helst szom oldermand eller stolsbroder bryder, schulle de betale dubbelt, huad szom i laugs szamkomme scheer.

13. Huilchen broder[s] szøn, szom kand szit embede, hand schall giøre en half kost och vere der med frie.

14. Døer en dannemand fra szin dannequinde, hun maa bruge embedet dag och aar, om hun iche giffter szig, scheer det ochszaa, at hun giffter szig och fanger den,

[1] *Kbhvns Dipl. II, S. 200 har »laugsbroder«.*

szom embedet kand och er ey laugs broder, hand vinner lauget, som schraaen vduis; kan han och hun andet embede, vere lauget quit.

15. Huilchen mand i embedet er, szom hafuer en suen, szom arbeider szin egen gierning, och hoszbonden fordagtinger hannem for szin egen suen, och selger suenden den gierning, da bøde hoszbonden mod brøderne en *tønde* øll och suenden giffue 3 ℔ vox till alteret.

16. Naar nogen broder eller syster afganger, tha schulle de begengis af lauget met en vigilias (!) och tree messere[1], och schall alle sødschende sigis till att følge dem till jorden; huilchen broder eller søster szom iche kommer och varis till, bøde ½ *tønde* øll oc en march vox till meszen.

17. Engen schall kiere annen for fogeden, førend han hafuer kiert ham for oldermanden eller stoelsbroder, vere szig enten hoszbonde eller suend, vden j *tønde* øll till viide, dog konnings rætt och stadsens v-forszømmet, om han der innen falder; kand hannem ey ret [veder]faris den ret er, da kiere szig siden for foget, borgemester och raad, och huo szom oldermand eller stolsbroder løber offuer med wredhe, bøde ½ *tønde* øll och 2 ℔ vox till meszen.

18. Worder och nogen mand eller quinne, ehuo the helst er, som i for*schreff*ne remesznider, pungemager och taschemager embede er, nogen tid kiert for olderman och stoelsbrødre for gield, och kiennis da then, ther paa kieris, at hand er schyldig, da leggis hannem lagdag fore inden 14 dage at betale, szom hannem blifuer forelagt, och hand sielff wedertager och ey will pleye szin embedsbroder reth, hand bød[e] j *tønde* øll till lauget och 2 ℔ vox till meszen och staa sziden szine[2] laugs brød[r]e till rætte, i naar han kiærer.

19. Skall och ingen mand tale uten oldermands loff,

[1] *Her staar »mestere«.* [2] *Her staar »szied«.*

naar szom stefne holdis; en[d] scheer det szaa, at en broder kierer paa en, och oldermanden gifver thend ene liud, och annen broder ey liude vill och siden paa minnis aff oldermanden at gifve liud och ey will, bøde then broder, szom v-liud giorde, 4 ℔ vox til meszen.

20. Scheer det och saa, at nogen broder sager anden paa stefne, och dømmis da noger af them effter sin schyld, szom schraaen udwiis, och vill ey liude men gaar ofuerhørig af dør, da were laget saa ner, szom alle brøderne dem tøchis.

21. Huilchen szom sidst broder vorder, hand schall paa embedtz verf [gaa][1] till alle brøderne, szaa tit szom oldermanden eller stoelsbroder tillsziger, szaa lenge en annen kommer och worder broder, och hand giør sammeledis; en[d] scheer saa, at nogen broder szidder hiemme fra stefne for broders forszømmelse schyldt, tha bøde hand, szom brøderne schulle advare, alt det, szom broder brød, ther hiemme sad; schall och den, szom szidst broder bliffuer, were tilbørlig oc plictig at optenne lius paa vor lags crone i nogher høythider om aaret, szom er først paaschedag, juledag, pindtzedag, hellig legeme dag, voris herris opfarelse dag, alle helgene dag, alle apostels dage och alle jomfrue Marie dage[2], huilchet hand ey giør eller forsømmer foruden loulig forfald; for huer tid, hand det forszømmer, bøde 2 ℔ vox.

22. Huilche brødre som tillszagt worde af olderman eller stoelsbroder at bere vor laugs stage eller lius i process hellig legem dag, huilchen af them det forszømmer vden loulig forfald, bøde j *tønde* øll till brøderne och 2 ℔ vox till meszen.

23. Item naar en suend paa for*schreff*ne embede kommer i byen i tieniste med nogen laugsbroder, da schall szamme suend beviszis med schellige vidne, at hand er

[1] *Saaledes Kbhvns Dipl. II, S. 201.* [2] *Jfr. ovfr. S. 156 Anm. 1.*

kommen erlig och schellig af sit lære eller med beszeglede breff; huor hand iche det kand giøre, da bøde, som hand vor nyes gangen udi lære her, szom schraaen vdvisser om leredrenge.

24. Item disze forschrefne puncter och artichle ville wi och vore effterkommere altid hafue fuldmagt at formere och formindsche effter embedtz leylighed, som embedet kand gafnlig och nyttigt kand vere.

Var thenne schraa giort aar, dagh och stedh, szom foreschrefuit staar, med fogedens fuldbiurd och samtøche at saa udi alle maade holdes schall, som foreschrefuit staar. Till en større beviszning och bedre forvaring, at saa udi szandhed er, henge vi wor stads segell her fore.

78.

1514, 30. Novbr. Kvittering for, at Skomagerne i Viborg have betalt Gebyret i Kancelliet for Stadfæstelsen af de Artikler, Kong Hans havde givet dem.

Brevet er gjengivet efter Kopibog over Missiver og aabne Breve 1513—26, Fol. 115 b i Rigsarkivet. Det har tidligere været trykt i Suhms Nye Saml. til den danske Historie, I, 1792, S. 70.

Jep Lywng[1], borger*e* i Viborg, fich quittan*ciam*, at han paa skomagers vegne i Viborgh haffuer nw tiill gode rede ladet fornøget my*n* herr*es* nade xx m*arck* pe*n*ni*n*ge, som the my*n* herr*e* plictuge var*e*, fore the*n* ther*es*[2] gyldes skroo oc priuilegier, som koni*n*g Hans, gud hans siæll nade, giffuet haffde the*m*, motte bliffue wedht ther*es* fullde macht, som my*n* herr*e* nw sambtøcht och fuldburdt haff*uer* vedht syn fulde macht at bliffue. Cu*m* cl*ausulis* solit*is* dat*um* Nyborg die *sanc*ti Andree ap*ostoli*[3] a*nn*o e*t* c*etera* mdxiiij.

---

[1] *Suhms Saml. har »Lybbing«.*
[2] *Dette Ord er oversprunget i Suhms Nye Saml.*
[3] *Det er Andreasdag den 30. Novbr.*

79.

1515, 17. Maj. Kristiern II stadfæster de kjøbenhavnske Bundtmageres og Skinderes Lavsartikler.

Originalen er et Pergamentblad med Kongens vedhængende Segl i Rigsarkivet (Sjælland og Møn Nr. 87). Artiklerne ere tidligere trykte i Kbhvns Dipl. II, S. 203 og III, S. 26—27, saaledes at Stadfæstelsen er trykt det første Sted, Artiklerne det andet Sted. — Paragraftallene findes ikke i Pergamentbrevet.

Wii Christiern m*et* gudz nade [1]Danmarck*es*, Norg*es*, Vend*es* oc Gott*es* koni*n*g, vdwold koni*n*g till Suerige, hertug i Slesuig, Holstenn, Stormeren oc Ditmersken, grewe i Oldenborig oc Delmenhorst[1], giør*e* alle vitterligt, at wor*e* kier*e* vndersote aff bwntmager*e* oc skynder emede haffue hagd hær*e* for oss ther*es* skraa lydend*es* paa m*et* thesse pwncthe oc articule, som effth*er* screffne staa:

1. Først at ingh*en* skall arbæide bwntmager*e* eller skynder gerni*n*g hær*e* vdi Køpenhaffn till forne, vden han giør fult for embedet.

2. It*em* først en broder døer i ther*es* giilde, thaa skulle ij brødr*e* voge offuer ligeth, oc alle brødre oc søstre offre for th*et*, oc ingh*en* bort gaa, før*e* th*et* er begraffuet; hvo th*er* emod giør, han giffuer j march wox i gildit, vdenn han haffuer reth[2] forfald.

3. It*em* skall han giør*e*, som bwntmager*e* embet skall vinde, mand eller swend, eth graat almwsien, eth buge foer oc eth graat ryge foer, oc hwem som skynder embet skall vinde, han skall giør*e* eth offuer liff qwii[n]de skyndkiortel, en mande subenn, eth paar skallid[3] barkid[3] handske vstraffelig paa allermandz verckested eller gernyngsted; hwilken th*et* giør*e* fuldkomeligh*en*, han skall anames for fuld gilde broder; giør the th*et* icke, tha skulle the vandre saa lenge, the konde th*et* forbedre.

[1] *Kbhvns Dipl. II, S. 203 har kun »osv.«.*

[2] *Kbhvns Dipl. III, S. 26 har »ieth«.*

[3] *Kbhvns Dipl. III, S. 26 har »skallen barken«.*

4. Item hwo skall haffue wort embede, mand eller swend, han skall haffue syt echthe breff oc sit lære breff.

5. Item hoo som haffuer anden sted bod for mestere hannwm skall forbiwdes wort embet hære vti Køpenhaffnn.

6. Item hwilken qwine, som haffuer misted synd hosbonde aff liffuit, hwn maa bruge embedet eth aar om kryng, men tagher hwn there for inden en anden mand, som icke kan embedet, tha skall hende forbiwdes at bruge wort embet i nogre mode.

7. Item hwilken mesterss baren, som will lære æmbedet aff wort law, han skall haffue halffdelenn frii.

8. Item er theres ingang j marc, ij dages kost vstraffelig, x march pendynge, v marc wox.

9. Item skall inghen giøre qwii[n]de skyndkiortele aff vtugenn geringe[1]; hoo there emod giøre, haffuer forbrut en tøne øøll oc ij march wox.

10. Item skall inghen leyde anden mandz swend, føre hanss retthe steffne er, vnder j tønne øøll oc ij marc wox.

11. Item en lære dreng skal giffue en halff tøne øll oc ij marc vox.

12. Item hwem allermand befaller nøglene till lywssene till kronen i kircken, han skall giffue j marc wox, saa tith han thet forsømmer at tende lywssene.

13. Item hwilke [icke] komme betymeligen till steffne, naar the worde tileskede, the giffue j ß.

14. Item først the dr[i]cke theres selskab, worre there nogher, som andhen fortørnede met ord eller gernynge, han skall giffue j tønne øll oc ij marc wox, om han kiere thet for fogheden eller borgmesteren, føre han kiere thet for allermanden.

15. Item hwem som dricker sig druckend, saa at han vpgiffuer, han giffuer j tønne øll oc ij marc wox.

[1] *Kbhvns Dipl. III, S. 26 har »gerninge«.*

16. Item inghen bede gester vden the, som lawed erre verd, oc sighe allermanden till, hwem the erre.

17. Item hoo som icke giffuer allermanden liwd, først han klapper, han giffuer en marc wox.

18. Item inghen skall hølle steffne aff gildbrøderne[1], vden ther er en radmand till hoss, hwem radet till setther.

19. Item allermanden maa haffue ij geste oc stolzbroderen j gest.

20. Item hwo som giøre emod hanss erre, han skall werre embedet saa nær, som embetzmenden wille.

[2]Hwilken forscreffne skraa wii aff wor synderlig gunst oc naade, saa at wor kier vndersotte i bwntmagere oc skynder embet till gode oc till bestand oc sameledes at thene gudz thyenste, som forscreffne laag plege op at holde, maa her effther dess ydermere vpholdes oc forbedres gud till loff oc heder, haffue wii fulburd oc standfestedet oc met thette wort obne breff fulburde oc stamfeste (!) i alle syne ord pwncte oc articule, som then yndholler oc vdwiiser[2].

Sameledes wille wii, at inghen fremede bwntmaghre eller køpmend skulle here effther haffue openbare paa gaden eller vyndwe nogne ny foder fall wore vndersote till skade oc forfang; hwo here emod giøre, effther at them lofflig er tilsag oc atwordet, tha skall thet fraa hanum tages, halffdelen till oss oc byen oc halffdelen till then helligenss loff oc gudz thyenste. Thii forbiwde wii alle, ehwo the helst ære eller were konne, serdeles wore fogedher oc embetzmend forscreffne wore kiere vndersote, bwntmagere oc skyndere her vtii Køpenhaffnn here emod paa forscreffne skraa eller noghne syne pwncte oc articule at hindre, hindre lade eller i nogne mode at vforrete vnder wor hillest oc vrede. Giffuit paa wort slot Køpenhaffnn wore herres hemelfarssdag[3] aar et cetera mdxv vnder wort secret.

[1] *Her staar »bildbrøderne«.*

[2] *Hele dette Stykke mangler i Kbhvns Dipl. II, S. 203.*

[3] *Kristi Himmelfartsdag var 1515 den 17. Maj.*

80.

1515, 12 Oktbr. Borgemestere og Raad i Flensborg give Byens Barberere Lavsartikler.

Nærværende Skraa er aftrykt efter H. C. P. Sejdelins Diplomatarium Flensborgense (II, 1873, S. 111—120), da Flensborgs »Stadbok«, hvori den var indført, ikke længer synes at være tilstede i Byens Arkiv. I »Stadboken« stod der over Skraaen: »Der barbierer schrae«.

Deme almechtigen tho laue vnd tho uorbeteringhe vnser inwaneren hebben wii burgermesterenn vnd rathmannen der stadt Flensborch vor uns vnde vnsen nakamelinghen mydt wolbedachten synnen vnd ripen rade vmme dat ghemeyne best ouerlecht, gesettet vnde gemaket eyn nie schraa, priuilegium, rechticheit vnde herlicheit, wylker wii den ersamen vnsen leuen medeborgers alsz de barthschers ghunnen vnde geuen, de sze hirnamals scholen bruken, geneten vnde vastliken beholden in worden, clausulen vnd articulen, wo nascr*euen*.

1. Ver meisters scholen der wesen.

Item dat ghemene best is beleuet vnde gegunt, dat bynnen vnser stadt vnd stadtgebede nicht mher alsz ver meisters wanen scholen, de sodan ampt bruken in jenigher mathe.

2. Verleye meisters vthghenamen.

Item doctores edder meisters in der medicinen, ogenarste, tennebrekers vnde de reptur brukenn, moghen er kunst in vnser stadt (gelick in anderen) duen.

3. Eyn bysitter.

Item wy willen vnd hebben ock togelaten, dat se stethliken in ereme lage, morgensprake vnd rechte eyn bisitter vtheme rade hebben scholen, de mydt deme olderman der kenth recht vnnd vnrecht.

4. Wo langhe eyn vthhemes knecht denen schal; thome erstenn.

Item so eyn frommeth meisterknecht dyt ampt bruken vnnde besitten wyl, de schal eyn verdendel jars by

eneme meyster hir bynnen thouorenn denen, dat mhe syn handelinge vnd hanteringe irfaren mach.

5. To twen tiden schal men dyt ampt esschen.

To deme ander mål, so de sulue knecht denne bogert er amptbroder tho werden, schal he de erste esschinge don vppe Bartholomei (edder vppe mydtfasten) vnde geuen eyn halue tunne Flensborger ber tho isliker tit, vnde beiden dar nha eyn verdendel jars.

6. De ander esschinghe.

Tome dorden mal schal de knecht de ander esschinge des anderen dages in den wynachten don (offte in denn pinxten) vnde togen syn echtebreff vp dat sulue mål.

7. Echtebreff.

Thome verden schal he sin borthbreff nochafftich van vader vnde moder (van der negesten stadt geuen) vor deme bisitter vnde brodern togen, er he ampte vnde gylde besitten vnde bruken schal; dat sulue scholen vrouwespersonen ock don.

8. Ock schal he negen meyster stucke weten.

Thome vefften schal de meysterknecht dar bewisen syn meisterkunst mydt ix stucken, alsz na volget: dat erste is eyn brun appostolicum, dat ander eyn geel vnde grön tractiue, dat dorde Egipsiacum offte mundificatiuum, dat verde eyn carnatiuum[1], dat v eyn defensiue, dat vj vngentum album, dat vij eyn grawe apostolicum, dat viij ein gudt blothstoppinge, dat ix eyn recept van populum vnd dialte[2]; na desser vorhoringe schal em dat ampt gegunt syn, so verne he nochafftich is vnde nene redelike affwisinghe edder orsake hebben vnde wyl torstede bliuen.

9. Wo he schal sweren lages recht to don.

Item dar na schal he sweren tho den hilligen, dat he

[1] *Her skal maaske læses »carminativum« ɔ: aqua eller spiritus carminativus.*

[2] *Unguentum populeon og unguentum de althæa.*

lach vnde des lages recht wyl holden vnde genoch don; de dar enthjegen deit, deme schal mydt vulborde des rades tho arbeiden vorbaden sin, ock ampte vnd gylde tobruken, so lange he beteringhe gedan hefft beide deme rade vnde den broderenn.

10. De broderschup thowynnen.

Szo he denne gedencket er vulbroder tho sin, schal he in der bussen Cosmi vnde Damiani tho inghanghe sosz ꝟ geuen dar mede gheuriet.

11. Amptkost twe daghe.

Eyn jar (edder syn halff) dar nha schal he don sin amptkost vnde geuen twe tunne Flensborger ber brodern vnd sustern thouoren, dar tho islich dach eyn schincken, twe versche richt, brade, botther vnde kesze.

12. De bynnen amptes vrieth.

Szo eyn vthhemes knecht bynnen amptes hefft ghevriet, de schal in der bussen Cosmi vnde Damiani twe rinsche gulden bynnen eyn jar geuen, de schal he ock buten amptes vorborgen.

13. De buten amptes vrieth.

Szo he buten amptes vrieth, scholen se van beyden syden mydt ver rinsche gulden gheuriet syn.

14. Eyn beleuynghe.

Eyns meysters kynt bynnen amptes schal dat halue ampt in allen parthen vrigh hebben vnde geuen nên gelt in der bussen.

15. So eyn meister buten amptes vrieth.

Item so eyn meister buten amptes vriet, schal he vor de vrouwe don eyn halue amptkost vnde twe gulden in der bussen, wo bauenscr*euet*; dat sulue recht scholen de kinder bynnen amptes genetenn.

16. Wo eyn wedewe dat ampt bruken mach.

Eyn vrowes persôn mach dat ampt bruken, gelick er man leuede, de wyle sze deyt amptes recht vnde sick

erlich vnnd fromelich helt; wert se anders mydt genochsam bewysz befunden, schal er dat ampt vnde des amptes herlicheit vorbaden syn; dat sulue schal ock den mansz ouerghån, anhe sze konen sick mydt recht entfrien.

17. Eyn ander beleuynghe.

Item wen eyns meisters kynt sick buten landes vorsocht hefft, de dorff nicht dar nha hir bynnen by eneme ander meister denen, men he mach sines vaders werckstede besitten vnde esschen dat ampt eyn mål wo vorscr*euet*, vnde de ix stucken genoch don kan, schal em ampt vnde gylde nicht gheweyert werden, vnde don dar na, wes amptes recht ys.

18. Offte eyn bogeuen meister van buten hir wanen wolde.

Item so eyn begeuen meister buten vnser stadt bogerde syn ampt hir tobruken, so er dre hir bynnen weren, de schal in der bussen Cosmi vnde Damiani sosz rinsche gulden reth gelt geuen vnde don dar nha amptes recht; doch schal nochsam bewysz vorghån, wo he sick eyn anderwegen regert hefft.

19. Offte eyn meister van hir toghe.

So eyn meister van hir tudt vnde bruket syn ampt jar vnd dach eyn anderwegen vnde deyt nicht mydtler tidt amptes rechticheit, de schal syn ampt dål legghen mydt vulbort des rades, edder he do amptes rechticheit, wo van anbeghin.

20. Eyn lêrjunghe anthonemen.

Item de eyn leerjunghe annympt, de se tho, dat he echte sy; de schal dre jar offte iiȷ in de lere wesen, dar nha syn begrip is, vnde don bynnen dat erste jar broder vnd suster eyn auenth collacie mydt eyn tunne Flensborger ber, eyn schincke, eyn versk richt, botter vnde kese; wen de tidt vmme kamen ys, schal he dre punt wassz in de busse geuen vnde sin meister viff gulden tholon; eyn islick ware sick vor schaden, dat he horghe nheme.

21. Eyn knecht anthonemenn.

Item so syn meisterknecht annahmet ys vnde gades gelt entfangen, de schal vor rechter steuendach (anhe vulbort sines meisters) nicht van em thên, vnde[1] bewyslike orsake by broke ij punt wassz vnde j *tunne* Flensborger beres.

22. Wath islich meister in der bussen gifft.

Item na beleuinghe erer ver nu ime leuende is beful-bordet, dat eyn islich meister alle sondage schal iiij penningh lubesch in der bussen geuen vnd eyn islich meister-knecht j peningh by broke j punt wassz.

23. Gades dennst.

Van desseme gelde schal de olderman alle jar vppe den dach Cosmi vnde Damiani[2] vigilie vnde sêlmissen vor brodern vnd sustern ime leuende (och ime dode) laten tho vnser leuen vrowenn mydt allen presteren beghân; de jenne vigilie vnde misse waren, scholen xviij ₰ hebben, de der eyn vorsumet, schal ix hebben.

24. Broder vnde suster scholen dar wesen.

Item wylker person bynnen amptes sodan gades denst vorsumeth (sunder redelich vorual vnde orluff van deme olderman), de schal anhe gnade j punt wassz beteren.

25. Des oldermans collacie.

Sondages negest Cosmi vnde Damiani[2] schal de older-man to sineme huse brodern vnde sustern laten vorbaden vnde geuen j *tunne* Flensborger ber, j schincke, grapen brade, lamflesk, brade, botter vnde kese.

26. Alle jar schal rekenschup schen.

Des mandages negest nha vor ix schal de olderman den broderen de schra lesen laten, wor sick eyn islich weth to wachten vor schaden, vnde don rekenschup van vpboringhe vnde vthgifft der bussen, dat eyn islich weten mach, wor der hilligen gelt blifft.

[1] *Maaske: »anhe«.*

[2] *D. e. Cosmus' og Damianus' Dag den 27. Septbr.*

27. De tho broke kamen ys.

De jenne sick brochafftich weth, offte to broke gefunden ys, de schal na vthwisinge der schraa beteren, so he nene gnade bogert edder men schal em panden laten sunder bewer, dar to gelden j punt wassz, de helffte in der bussen, de ander helffte den broderen thouoren.

28. Eyn olderman tho keszen.

Dessuluen morgens scholen se eyn olderman van den oldesten kesen; dem schal men de busse ouerantwerden vnde de schraa, de twe slotel scholen de ander twe meisters van den oldesten by sick hebben, vn de schal olderman dat jar ouer bliuen.

29. We deme anderen vnhouesche worde in der collacie gifft edder sus eyn anderwegen.

Offte eyn broder edder suster geue deme anderen honlike worde, dar se vorsammelt sin, edder sus eyn anderweghen, de schal dar vor iiij β tho wasz beterenn vnde ij β tho ber; de sulue broke geuen ock de den anderen drowet.

30. We an er vnd rucht sprickt.

De deme anderen an sin er vnde rucht secht vnde nicht mydt tuchwerdigen kan nabringen, de schal j *tunne* beres vnde iiij punt wassz mydt gnaden beteren; de sodan broke nicht mydt willen vthgifft, so schal de bysitter vnde de olderman vor den rath de sake schelden by vorlust er schraa.

31. Dobbelen edder wedden.

Nummenth schal dobbelen offte jenigerleie spyl vor hebben ock nicht worumme wedden, wen brodere vnde sustere thohope in der collacie vorsammelt syn, by broke iiij β to was vnd ij β tho ber van eyn islich.

32. Van wapenn.

Ock schal nummenth korde, tylissze, tashacker, jensen offte jenigerleie were by sick hebben, wor de vorsammelinge is, by vorlust j punt wassz.

33. Nummenth schal bêr ghetenn.

De deme anderen mydt homode, vorsathe vnde wreuel (offte van drunckensschup haluen) begothe edder spyllede bêr, de schal vor islich j punt wassz beteren vnde ij ß tho bêr.

34. Van ouerulodicheit.

De jenne bynnen offte buten huses van drunckenheit vorlatinge deit, de schal vor eyn islik vj ß tho was vnde vj ß tho bêr beteren; szo he dar na by brodern vnde sustern wedder sitthen geyt vnde straffinghe vramer lude nicht achten vnde rumen wyl, de schall desse vorgemelte broke dubbelt beteren.

35. Wen de olderman vppekloppet.

Item we nicht achten edder horen wyl, wen de olderman vppe kloppet, dat sick eyn islich wete wol tho schicken, de schal desse vorbenomede broke ock dubbelt beteren.

36. De lichte anthostickenn.

Item de oldeste meisterknecht schal alle hilligedage in der kercken vnser leuen vrowen de lichte vor Cosmi vnde Damiani ansticken by broke j punt wassz; is dar ouerst nen meisterknecht, so schal de olderman dat beschicken by der suluen broke.

37. Dat licht to dregenn.

Item des hilligen lichames dach[1] scholen alle meisterknecht de lichte Cosmi vnde Damiani thohorende waren vnde dreghen dorch de stadt, wo wonthlich is, by j punt wasz broke; de jenne eyn licht tobricht, schal dat laten weddermaken by broke vj ß.

38. Was gelt.

Item wen de licht vorbrant sin, so schal de olderman vthe der bussen sodan gelt nemen, dat he de lichte leth wedder maken,

39. Beleuynge van krancken.

[1] *D. e. den 2den Torsdag efter Pinse.*

Item so eyn meisterknect kranck wert, schal syn meister xiiij daghe lanck em kost, ber vnde waringhe thodon vorplichtet sin bynnen huses offte ock buten, so de kranckheit gruwesam is.

40. Vorwandelt sick nicht de kranckheit.

Item so he de kranckheit na der tidt nicht geuriet wert, schal men deme olderman j *marc* lub*esch* vthe der bussen don, dat de krancke nottrofft sines liues moghe krigen; so he gheneset, schal he vorplichtet sin der hilligen gelt wedder thogeuen; tuth he vor de betalinghe hemelich wech, men schal dat vnder des amptes ingesegel vorscriuen, dat he nicht schal werdich sin, eyn anderwegen dat ampt mydt eren tobruken.

41. Steruet de krancke.

Ouerst so de krancke in goth vorsteruet, schal de meister mydt vorsichticheit sinen nalatenn guderen deme olderman (in jegenwardicheit des bisitters vnde brodern) ouerantwardenn, vnde de warderen ock vorkopen so vel, dat de hilligen vornoghinge krigen vnde sinen meister betalinge vor de bygrafft; wes dar ouer is, schal men sinen nalatenn vrunden thome besten holden vnde nemen de vmme nasaghe in scrifften, dar eyn islich wol thogedencket; hefft he ouerst nenhe gudere, betalt anhe twyuel de almechtige.

42. Eyn paciente anthonemen.

Offte eyn meister eyn krancken annameth hadde vnde deme krancken (edder deme meister) an siner suntheit mysduchte, so mach de meister eyn ander to sick nhemen, dat de krancke nicht werde vorsumeth; dat lon schal erer beide wesen.

43. Offte de krancke wolde van deme ersten meister thên.

So de krancke an synen wunden mysduchte, he nene suntheit irlangen moghe van sinem meister, so schal he

(na vramer lude irkantenisse) deme ersten meister syn vordenst geuen vnde ghån, wor he wyl.

44. Wath de krancke offeren wyl.

De meister schal deme krancken vorgheuen, dat he schal den beiden patronen j β offeren van islich gulden, na erer vorenynghe, dat he deste er suntheit moghe irlangen; so de krancke nicht ghesediget is, so schal de meister by syner samuitticheit van eyn jewelich gulden j β to offeren den hilligen vorplichtet sin; dar vmme schal he yd nicht bauen redelicheit van deme krancken nemen.

45. Krancken to esschen.

Nen meister schal eyn krancken tho sick esschen edder esschen laten by broke drie ouer (?) xviij β an vns, gelick an dat ampt; so eyn dar vor beschuldiget wert, de enthlegghe sick des mydt recht.

46. De bynnen vnseme recht gewundet wert.

We bynnen dat stadtrecht gewundet wert vnde kumpt tho eneme meister, de schal dat vort deme kemerer offte vagede by syneme eede vormelden; de erste banth schal ouer al ghån.

47. Adergelt.

Item alle meisters scholen de olde gewonthe vor aderen nhemen, alsz vor houethaderen, median vnde branthaderen j β, vor leuer vnde lunghe adern ock vor den schorff adern j witten vor islich; we hir enthjegen deit, de schal twe punt wassz vnde j *tunne* beres beteren; de wath vorgheues don wyl, is vngedwunghen.

48. Van steruynghe.

We bynnen amptes steruet, so schal eyn jeder meister dar eyn schicken tho waken; des anderer dages scholen alle bynnen amptes thorsteden wesen, dar dat lick ys, dar nha dat tho graue thouolgen (anhe redelike enthschuldinghe vnde orloff) by broke ij β vor islich stucke.

49. Van steuenynghe.

Item so de olderman eyn steuentidt vorkundigen ledt, de jenne vnhorsam is, schal vor isliker tidt ij ß tho was vnde ij ß tho ber beteren edder hebbe wyllen des oldermans.

50. Sake tho richtenn.

Alle tosage van worden edder van schult haluen scholen bisitter vnde olderman vullenkamen macht to richtende hebben, anhe blothwundynge scholen se sick nicht mede bekummeren, vnde so de olderman dat deme kemerer offte vagede nicht vormeldet, so schal desse er rechticheit nicht syn.

51. Wen eyn sake vorliket is.

So eyn broder edder suster na der vorlikinghe de sake wedderreppede, offte ock den termyn nicht holden wyl, so gedeghedinget ys, thobetalen, vor eyn islich schal de broke syn iiij ß tho wasz vnde iiij ß tho bêr.

52. Jar gelt.

Vor sodan gude statuta, rechticheide, vrigheide vnde wylkôre scholen wy alle jar dem ersamen rade eyn rinsche gulden in den achtedagen wynachten thogeuen vorplichtet syn van deme broke gelde; vnde wen dar veide ankumpt, dat god vorbede, schal eyn vnser meister mede vth thên.

Alle desse vorgenompten wylkore, articule, rechticheide vnde vrigheide samptliken vnde islich besunderen bestedigen vnde confirmeren wy burgermeisteren vnde radtmannen vor vns vnde vnse nakamelinghen in crafft desser scriffte. Tho merer warafftiger tuchnisse vnde ewiger sekerheit hebben wy sodan amptes statuta van worden tho worden ensludes laten in vnse stadtbock scriuen vnde den vpgenompten amptes broderen vnsen leuen medeborgeren ghegunt vnde geuen, ghunnen vnd geuen jegenwordich er eghene sunderge bock thohebbende, dar desse vorbeno*mpte*n amptes statuta van worden tho worden ynne gescr*euen* stan, dat eyn islich broder vnde suster sick desthe beth hebbe vor schaden tho wachten, de also vnuorbrecklich

thobrukende vnde thonetende scholen; wyllen de ock so van eneme jewelken bynnen amptes strengeliken, by pene dar ynne gescr*euen*, hebben geholden mydt hulpe des almechtigen. Gegeuen, gestediget vnde gescr*euen* na Christi vnses heren gebort dusent viffhundert dar na in deme veffteinsten vridages negest na Dionisii et sociorum ejus[1].

81.

1515, 5. Decbr. Borgemestere og Raad i Kjøbenhavn give Byens Tømmermænd Lavsartikler.

Skraaen er opbevaret i den ovfr. S. 30 nævnte Resenske Afskriftsamling (S. 1301—8) i Raadstuearkivet og er trykt efter denne med Indsættelse af Paragraftal. — Den har tidligere været trykt i Kbhvns Dipl. II, S. 203—7 og i C. Nyrops Kjøbenhavns Tømmerlav, 1887, S. 239—43.

Wi borgemester, raad och byefoget i Kiøbenhafn giøre witterligt for alle, som nu ere eller komme schulde, at aar [efter] guds biurd m.d.xv onszdagen, som var s*anc*te Nicolae aften[2], paa Kiøbenhafns raadhuusz med Kiøbenhafns raad och byfogets samtøche var denne schraa gifuen och giort s*anc*te Andreas apostell till louf, heder [och] ære, vppa det at s*anc*te Andre[e] gylle ey schulde nederleggis, oc at guds tieniste ydermere [schulde] øges och opholdes, war det med gyllbrødernis samtøche saa oc begiering, szom da tillstede vare, som ere fornumstige mend Boe Tømmermand, Niels Olsen Timmermand, Per Nielsen Tømmermand oc Ys Jyde Tømmermand med flere af s*anc*te Andre[e] gyll brødre, som de till dem samtøcht for mestermend at vere oppa timmermands [embede], som er Christiern Tømmermand, Hans Bunde, Oluf Hallebach och Henning Timmermand, huilchen schraa som her efter v-brødelige holdes

[1] *Dionysius' Dag, den 9. Oktbr., faldt 1515 paa en Tirsdag.*

[2] *St. Nicolajdag, den 6. December, faldt 1515 paa en Torsdag.*

schall med alle sine puncter oc artichle vppa det, at huer schall schee ret oc schiell, saa vell den, der arbeider, szom den, der arbeider lader, saa at god endrechtighed maa vere iblant menigheden.

1. Om brødre at blifue. Huilchen mand eller suend, szom her nu till stede ere [i] Kiøbenhafn eller her efter till byen kommendis worder, szom kand tømmermands embede, szig der med at bierge, da schall hand blifue borgere inden 6 vger, efter at hand er hid kommen till byen, szom vor privilegia vdwiser, och siden schall hand blifue broder i sancte Andreæ gylle oc giøre i alle maader och fu[l]dkommen, som schraaen indeholder, och gifue till indgang[1] vi ℔ och 2 alb. til selfue (!); søster sammeledis.

2. Om mestermend at blifue. Naar nogen tømmermand eller suend, szom tømmermand embede will vinde, szaa att hand trøster sig och kand vere fuld høfuismand for en bygning, tha[2] schall oldermand oc stolsbrødre[3] oc to af de andre mestere følge hannem ind paa raadhuuset for borgemester oc raad oc bevisze det med deris æd, at han kand giøre fyldest for hans embede, och schall hand siden self suerge at vilde holde alt det, som den[ne] deris schraa indholder, oc at vere sin oldermand lydig, som der till bør; der nest schall hand gifue j *tønde* øll i embedet och j ℔ vox till *sanc*te Andree gilde. Item naar som tømmermendene holde stefne for dem selfue, da schall hand sige till stefne szaa lenge, at en anden kommer i hans sted.

3. Om tømmermands løn. Om oldermanden eller stolsbrødre[4] tager nogen tømmermand mester at blifue anderledis, end som forschrefuit staar, da schal huer af dennem hafue forbrudt en løde[5] ℔ til kongen, anden til raadet och den tredie till *sanc*te Andr[e]æ gilde, och den, som saa v-rettelig vill lade sig tage till mestermand, naar

[1] *Her staar* »*indgans*«.
[2] *Her staar* »*thi*«.
[3] *Her staar* »*stadsbrodre*«.
[4] *Her staar* »*staldbrødre*«.
[5] *Her staar* »*bøde*«.

hand hafuer wundet embedet, som foreschrefuit staar, hafue till løn 4 β huer søgnedag, hand arbeider, om sommeren, mestersuenden iij β och siden viij huide, vij huide och 2 β[1] huer for sig af de andre tømmersuene, saa at mestermanden schall giøre det med sin æd, at huilchen af dem, som saadant løn schall opbære, at hand kand den løn vell fortiene och giøre fyldest fore. Huem her derfuis[2] imod at giøre oc dette ey holde vill, bøde første tid en *tønde* øll i embedet oc 2 ℔ vox til gildet; annen reise bøde sammenledis; thet gud forbiude, at det tredie tid scheer, at der kæremaall ofuer kommer, da schall mestermanden [ey] vere sit embede nermere eller borgerschab nermere, end borgemester oc raad wille, oc de andre suenne schulde strafis af borgemestere och raad oc siden fare aff byen som de mend, ey lydighed vilde holde.

4. Huilchen mestermand som fortinger it arbeide, och en anden mester mand stinger hannem der ud af och tager det arbeide fran ham, da schall den, det giør, bøde 3 sage ℔ till kongen, 3 till raadet och 3 till *sancte* Andr[e]æ gilde, och schall hand iche bliffue wed arbeidet, men den, det først fortingede, hand schall blifue ved arbeidet.

5. Ingen tømmermand eller suend, som iche hafuer wundet embedet, som forschrefuit staar, schall tage sig[3] nogen ny bygning fore, som er ny huus eller anden bygning, szom magt paa kand ligge; huem her imod giør, bøde j loddige ℔ till kongen, anden till raadet och den tredie till *sancte* Andree gilde.

6. Huilchen mestermand som sig tager en suend at lære tømmermand embede, da schal hand gifue j ℔ vox till *sancte* Andr[e]æ gilde, och schall samme lere suend ey hafue mere første aar end 2 β om dagen.

[1] *Her staar »8 β«, hvad der maa være en Skrivefejl, jfr. § 6.*

[2] *Her staar »derefuis«.*

[3] *Her staar: »Ingen tømmermand eller suend schall tage, som iche hafuer wundet embedet, som forschrefuit staar, schall ey tage sig osv.«.*

7. Huilchen mestermand som anden mands suend holder, der schildes v-loulig ved sin hoszbonde, och vorder hannem advaret, och vill hand ey ofuergifue suenden, da bøde hoszbonden, som suenden holder, j *tønde* øll i embedet, och suenden fare till sin hoszbonde igien, som hand før tiente, och bøde 2 ℔ vox till gilde; och ingen schall loche anden mands suend vnder samme brøde; schall oc ingen tale nogen mestermands suend till om tieniste, førend hand haf[ue]r talet hoszbonden till, som schildt loulig ved hannom; huo her imod giør, bøde j *tønde* øll oc j ℔ vox.

8. Stefne schulde tømmermendene holde i oldermandens huusz, saa tit som behof giøris, och huilchen som till wares oc ey kommer till stefne vden loulig forfald, hand bøde j ℔ vox; schulde de hafue en bisidder aff raadet.

9. Ingen tømmermand eller suend schall kiere den anden for foget, borgemester och raad, førend hand hafuer kieret hannem for hans oldermand eller stolsbrøder, vnder en *tønde* øll till wide, kongens och stads rett v-forsømmet, om det er om slagsmaal, blaanet eller blødende.

10. Item kieris nogen for gield, da leggis hannem laug dag fore inden fiorten dage at betale nest tillkommendis; will hand iche betale, som hannem blifuer forelagt, bøde j *tønde* øll och 2 ℔ vox for v-lydighed och staa siden sin embeds broder till rette, naar hand paa kierer.

11. Item naar nogen broder hafuer kiæret sig for oldermanden oc stoelzbrødre, och kand hannem iche weder faris rett, da maa hand siden kiere sig for foget, borgemester och raad.

12. Huilche brødre som vorder till vart at kiøbe øll och begere[1] och kommer iche betimelig, bøde ½ *tønde* øll och j ℔ vox; item er hand fortreden och iche will, bøde

[1] *Her staar »benche«.*

j heel tønde øll oc 2 ℔ vox, vden hand er i loulig forfald,

13. Item huilchen broder eller søster som kommer till at driche och dricher oc iche vill betale sin drich inden fiorten dage der nest tilkommendis, betale dobelt.

14. Item huilchen broder eller giest, szom kifuer eller drager nogen i haaer i laugshuusz eller i gaarden, bøde j *tønde* øll oc 2 ℔ vox, kongens och stadtzens ret v-forsømmet, om hand der inden falder med blonit eller blodinde.

15. Huilchen broder eller giest, som spilder laugs øll medt willie, slaar begere, staabe eller skaaler i sønder, bøde 1 *tønde* øll till brøderne och 2 ℔ vox [och] gifue saadan kar, som hand sønder slog, dobbelt igien, och huer broder schall suare och giøre fyldest for sin giest, om hand sig noget forbryder.

16. Item huilchen[1] broder eller giest, som spyer i laugshuus eller i gaarden, bøde $^1/_2$ *tønde* øll och j ℔ vox.

17. Item huilchen broder eller giest, szom kalder en anden v-quems ord, tiuf, schalch, forræddere i laugshuusz eller i gaarden, bøde j *tønde* øll och 2 ℔ vox, kongens och stads ret v-forsømmet, och huad som oldermanden eller stoels brødre bryde, da schulde de betale dobelt.

18. Item de som blifue till keiste at schienche och iche ville, bøde j *tønde* øll och j ℔ vox.

19. Item all stefne schall holdes altid fiorten dage efter all drichen, oc da schall drichen were betalt, som foreschrefuit staar, schall och ingen mand tale uden oldermandens lof, naar stefne holdes; huilchen broder, som kierer paa den anden, och oldermand giffuer dennem liud oc den anden ey liude vill, da bøde den broder, som v-liud giør, j ℔ vox.

20. Skeer det saa, at nogen broder sager anden paa steffne, och dømmis da nogen af dem efter sin bewis, som

[1] *Her staar »ingen«.*

schraaen vdvis, och vill ey liude men gaar ofuer hørig af døer, da vere hand ey lauget nermere, end alle laugs brøderne tøchis.

21. Item naar nogen broder eller søster af s*anc*te Andreæ gilde afganger, da schulde alle brødre och søstre af for*schreff*ne gilde følge den døde till sin leyersted; huilchen broder eller søster, som vares till oc ey kommer, bøde 1 ℔ vox, vden de kunde bevise, at de hafuer loulig forfald.

22. Item biude wi oldermanden och stoelbrødre i for*schreff*ne laug och alle menige s*anc*te Andreæ gildbrødre och befale denne schraa strengeligen at holde och at rette ofuer dem, som sig forbryde imod de artichle, som for*schreff*ne schraa indeholder.

23. Item naar[1] saa scheer, at oldermand och stoelsbrødre, som nu ere och komme schulde, vilde det forsømme at rette ofuer den, szom sig imod schraaen forbryder, da schulde wi rette ofuer den brødelige och siden ofuer oldermand och stoelsbrødre med deris fals maal.

Anno ut supra mandagen nest efter conceptionis Marie[2] vdi dansche compagnie da holt Hans Klauszen, borgemestere, stefne med tømmermenden och alle s*anc*te Andreæ gildebrødre, da var denne schraa samtøcht af alle tømmermend och alle s*anc*te Andreæ gilde brødre, at de oc deris efterkommere schulde holde for*schreff*ne schraa wed alle sin[e] artichler v-brødelig, som forschrefuit staar.

82.

1516, 26. Maj. Graabrødrene i Odense give Byens Skomagere Ret til at blive begravede i deres Kirkegaard.

[1] *Her staar »huo«.*

[2] *Marie Undfangelsesdag, den 8. December, faldt 1515 paa en Løverdag.*

Brevet er opbevaret i en Bircherodsk Afskrift i Rostgaards Samling 4° Nr. 107 i Universitetsbiblioteket og har følgende Paaskrift: »(Findes Originalen med heel og holden segl i Skomagernis Laugs-Giemme, og er ingen Forandring paa dette Sigill og det andet, given 1402, uden størrelsen alleene).« Der sigtes herved til Brevet af 30. Decbr. 1402 ovfr. S. 2—3.

Jeg brother Laurids Hansen, gardian i graabrødre kloster i Othinse, og alle brødre i samme stæd, kundgiøre med dette vort obne brev, at vi have undt og tilstæd alle gildebrødre og søstre, unghe og gamle, af skomagers lawed, som kaldes af vor Frue compagni i Otthense, en part og park (!) af vor kiergaardt til deris jordefærd, som der af samme lav udvellies at begraves, hvilken jord er paa sin lengelse fra den vestre kirkedør og neder til muuren[1] og xiij fra xyngelporten og bort i thet søndre, med saadan skell og vilkor, at de lader sige gardian till eller then, som er i gardians stæd, føre end the grave i fornevnde jord. Og skal thet ingen negtes begravelse af fornevnde law, uden de hindres af verdsens eller den hellige kirkes dom. Til ydermere stadfestelse henge vi vort fornevnte conventz indsegl neder for dette vort obne brev, givet og skrevet i vort forn*evn*de closter den mandag nest effter guds legoms dag[2] anno d*omi*ni m° d° xvi°.

83.

1518, 15. Marts. Medlemmerne af Guldsmedenes, Snedkernes, Malernes og Glarmesternes forenede Lav i Flensborg vidne i en Sag mellem Lavet og Jakob Tamme, Vikar ved Vor Frues eller Ste Loyes Alter i Byens Mariekirke.

Notarial-Instrument paa Pergament i Marie-Kirkens Arkiv i Flensborg; det er her aftrykt efter H. C. P. Sejdelins Diplomatarium Flensborgense, II, 1873, S. 130—2, da Originalen ikke har været tilgængelig. Diplomatariet giver en Afbildning af den vedkommende Notars Mærke.

[1] *Her synes et Længdemaal udfaldet.*
[2] *Kristi Legemsdag, den anden Torsdag efter Pinse, var 1516 den 22. Maj.*

In nomine domini amen. Anno a natiuitate eiusdem millesimoquingentesimodecimooctauo die vero decimaquinta Martii, hora duodecima vel quasi, indictione sexta, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini, domini Leonis diuina prouidentia pape decimi, anno ejus quinto, in mei notarii publici testiumque infrascriptorum ad hoc vocatorum et rogatorum presentia presentes et personaliter constituti honesti viri totius opifitii aurifabrorum, sculptorum, pictorum atque vitrificum in oppido Flensburgensi, Sleszuicensis diocesis, videlicet Jacob Glaszemaker et Hans Grothen, protunc oldermanni in predicto opifitio, Hans Dorringh, Peter Esbernszen, Hans Palm, Hinrick Drauan, Cordt Goltsmyt, Lucas Maler, Johan van Tollen, Peter Tuckszen, Broder Maler, Harmen Drewes, Jacob Ebbsszen, Marten Hanszen, Hans Eckleff, Jochim Vorråth et Peter Vrese, hii omnes et singuli conjunctim et diuisim conquerebantur coram me tanquam notario et testibus infrascriptis super nonnullas literas, quas habet dominus Jacobus Tamme, pro tempore vicarie predicti opifitii vicarius perpetuus, in quibus ostendit se habere specialem gratiam et fauorem a predicto opifitio indultum, vt eligere posset suum sororium aut consanguineum, qui post mortem suam deberet presentari ad predictam vicariam predicti opifitii videlicet ad altare diue virginis Marie seu sancti Elogii in ecclesia diue virginis oppidi supradicti in aquilonari parte juxta summum altare ibidem erectum et situm; quapropter predictus Jacob Glaszemaker, oldermannus pro tempore predicti opifitii, proponens et interrogans omnes et singulos supradictos viros et de nouo desuper inquisitionem faciens, in hunc, qui sequitur, modum dicens: dilecti fratres et amici, dominus Jacobus Tamme, vicarius altaris nostri supradicti pro tempore, asserit, se habere nonnullas literas a nobis et sigillo nostri opifitii sigillatas, continentes in se aliquam singularem gratiam, fauorem presentandi hoc beneficium

nostrum, quod modo possidet sororio suo aut alicui sibi consanguineo post mortem suam, quam aut quem gratiam aut fauorem ac consensum sibi opifitium nostrum dedisse, prebuisse et prestitisse omnino prenarratis literis asseritur; quocirca, dilecti fratres, si aliquis vestrum senior aut junior vnquam dedit, prebuit, indulsit prefato domino Jacobo tales literas, gratiam, fauorem aut consensum verbo, facto aut opere, dicat hoc modo pro notario et testibus hic existentibus, quid vnicuique desuper in veritate constat, vt sciamus, quid factum sit, an non. Tum viri supradicti omnes et singuli, non vi, dolo, metu, fraude aut aliqua sinistra machinatione seducti aut circumuenti immo sponte et libere animoque bene desuper deliberato, propositis interrogationibus, responderunt et dixerunt simul et semel, omnes et singuli ac vnus pro omnibus, se nunquam dedisse prebuisse predicto Jacobo Tamme vicario aliquam gratiam aut aliquem singularem aut specialem consensum presentandi alicui de suis aut cuicunque vel aliquas literas vnquam nostro sigillo nostri opifitii sigillatas[1]; quod attestamur et juramentis nostris firmamus ac, vbicunque opus fuerit, coram quocunque et quibuscunque attestari volumus; et ex superabundanti sunt nonnulli nostrum, qui decem annis, antequam predictum opifitium sit fundatum erectumque, fuerunt tales manuales, quibus etiam de hujusmodi consensu nihil constat. Super quibus omnibus et singulis etc. Acta sunt hec in domo et habitatione solita supradicti Jacobi Glaszemakers oldermanni, anno, die, mense et hora, quibus supra, presentibus item honestis viris Peter Matsszen et Steffen Clawsszen, laicis, oppidi Flensburgensis

[1] *Allerede i Februar s. A. havde Jakob Glaszemaker, Peter Esbernszen og Hans Groten æsket og faaet en Erklæring af Haye Gotsen, deres Medborger i Flensborg, at han, da han i sin Tid skjænkede Vor Frues eller St. Loyes Alter i Flensborgs Mariekirke 100 Mark lybsk, ikke havde meddelt Vikaren ved dette Alter, Jakob Tamme, nogen Præsentationsret til Vikariet (s. Dipl. Flensb. II, S. 128—130).*

sepedicti inquilinis et oppidanis, testibus ad premissa vocatis pariterque rogatis.

Et ego Nicolaus Johannis clericus, Sleszuicensis diosesis, publicus sacra imperiali auctoritate notarius, quia dictis inquisitioni, interrogationi et responsioni omnibusque aliis et singulis premissis, dum sic, vt premittitur, fierent et agerentur, vna cum prenominatis testibus presens interfui, eaque sic fieri vidi et audiui: ideoque hoc presens instrumentum, manu mea fideliter scriptum, exinde confeci et in notam sumpsi et in publicam instrumenti formam redegi, signoque, nomine et cognomine meis solitis et consuetis signaui et consignaui, in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum rogatus et legitime requisitus.

84.

1518, 6. August. Biskop Gottschalk af Slesvig dömmer i Sagen mellem Guldsmedenes, Snedkernes, Malernes og Glarmesternes forenede Lav i Flensborg og Jakob Tamme, Vikar ved Vor Frues eller St. Loyes Alter i Byens Mariekirke.

Dommen er aftrykt efter H. C. P. Sejdelins Diplomatarium Flensborgense, II, 1873, S. 138—9; Originalen, der opbevares i Marie-Kirken i Flensborg, har ikke været tilgængelig.

Van gotts gnadenn wii Gotschalcus, bisschupp to Sleswick, dhon witlich alsweme mith desseme vnnseme breue apenbar bekennennde, datt datum desses breues vor vnns in gerichte syn irschenen de erafftige her Jacob Tammes[1], vicarius inn vnnser leuen fruwenn kerkenn bynnen Flensborch, enes, vnnde de ersamen olderlude vnnde vorstendere der goltsmede, meler, glasewerder vnnde snytker ampte darsulues, anderdels; dar her Jacob Tamme de olderlude der vorgeschreuen ampte belanngede mit eneme apene

[1] *Biskopens Stævning til ham af 5. August er trykt i Dipl. Flensb. II, S. 137.*

besegeldenn breue, worinne desuluen olderlude vnnde ampte ohme de tidt synes leuendes vnnde nha sineme dode syneme suster sone ere vicarie, de desuluen ampte inn vnser leuen fruwen kerkenn hebben to volenennde, to besittennde haddenn vorgunnett vnnde vorschreuen; wor entjegen de olderlude der vpgemelten ampte antwordedenn vnnde sedenn, dat se ohme des vorsegeldenn breues nicht bestundenn vnnde wustenn dar nicht vmme, wanner vnnde van weme ohme de breff vth oreme ampte vorsegelt were, vnnde kendenn datt segell nicht, wenthe se haddenn neen segell; worupp nach notrofftigenn bewage hebben wii sententieret vnnde affgesprakenn, datt, offt desuluen olderlude vnnd brodere dersulue ampte, de dar don vor vnns jegenwerdich werenn, woldenn sweren, datt desulue breff, den her Jacob Tamme togede, vth ereme ampte vnnde mith eres amptes segell nicht were vorsegeltt, vnnde were ere segell nicht, datt vor deme breue hengede, so woldenn wii densuluen breff nedderfellich richtenn. Dar alsdenn desuluen olderlude vnnde brodere der ampte alle willich to weren, vnnde sworen jegenwerdich, datt sodane vorschreuinge der vicarie haluen her Jacob Tammen nha lude des breues, denn he togede, vth oreme ampte nicht were gescheen, vnnd bestundenn ohme nenes vorsegeldenn breues vnnde were ere segell nicht, datt vor deme breue hengde, wenthe se hadenn nheen segell: datt ohne gott so scholde helpenn vnnde alle hilgen. Vpp sodan dersuluen olderlude vnnde broder swerent hebben wii den breff nederfellich vnnde machtlos gerichtett; so wii jegenwerdich richtenn inn crafft desses breues. To orkunde myth vnnseme segelle (des wii to saken gebruken) vorsegelt. Datum vnnd actum Flensborch in Jens Sonnicksen huse ame xvc^ten^ vnnde achtendenn jarenn frigdages nha sancti Dominici [1].

[1] *Dominicus' Dag, 4. August, faldt 1518 paa en Onsdag.*

Ad mandatum reverendi in Christo patris et domini, domini Gotschalci episcopi prefati, Jochim Ode notarius subscripsit.

85.

1521, 8. Maj. Enkedronning Kristine stadfæster de Artikler, som Odense Skomagere havde faaet af Kong Hans.

Det originale Pergamentbrev, hvis Segl mangler, opbevares i Odense Raadstuearkiv og er tidligere aftrykt i »Aktst. til Oplysn. af Danm.'s indre Forh. i ældre Tid«, I, 1841, S. 53—54. De Artikler, Brevet stadfæster, maa være de ovfr. S. 299—309 trykte Artikler af 12. Novbr. 1508 for Odense Skomagerlav. — De ndfr. tilsatte Paragraftal findes ikke i Originalen.

Wii Christina mett gudz nade Da*n*marck*es*, Suerig*es*, Norg*es*, Vend*es* oc Gott*es* drotni*n*gh, hertugi*n*næ i Sleszuigh i Holsthenn, Stormarnn oc Ditmersche*n*n, indbore*n* hertugi*n*næ i Sassenn, greffui*n*ne i Oldenborg oc Delme*n*horst, giøre alle witherligt, at wii aff wor synderlig gunst oc nade haffue wndt oc tilladt [1]oc mett thette wortt opne breff[1] wnde oc tillade, at wore kiære wndersatte skomagernæ i skomager*e* lawg hær*e* i Otthense mwæ nyde alle ther*es* friihed*er*, nader oc priuileger, so*m* th*enn*em giffuit er aff høgborne første ko*n*ning Hans, wor kiær*e* herre hosbunde[2]. hwes siæll gudt nade, hwilke friihed*er* oc priuileger wii nw stadfeste oc fulbyrde widt syn*e* fwlde magt at bliffue widt alle ordt oc article[3], so*m* for*skreff*ne wor kiær*e* herre hosbundes breff th*er* om yd*er*mer*e* indeholler oc wdwiser tiill ewigh tidt at holles, swa at the hær*e* effter mwæ haffue, nyde, brwge oc beholle skulle, ligerwiiss som the hær*e* tiill giortt haffu*er*.

[1] *Det ndfr. S. 382 trykte Brev, hvori Dronning Kristine stadfæster Odense Smedes Artikler, har istedenfor disse Ord: »oc mett wor kiære sons samtycke«. I sin Enkestand havde hun Næsbyhoved Len til Livgeding med fuld kongelig Ret.*

[2] *Kong Hans døde den 20. Febr. 1513.*

[3] *Her staar »arctile«.*

1. It*em* wele wii oc, at hwilken ther*es* gilbroder will wær*e* wdi for*skreff*ne skomager*e* lawg, ha*n*n schall fult giør*e* effter ther*es* skroess lydelse, oc inge*n*n maa lade brwge skomager*e* embethe hær*e* i Otthense, wth*en* ha*n*n er i skomager*e* gildett th*er* sa*m*mestedz, ehwo hær*e* diærffues emodt at giør*e*, haffue forbrott till oss ij ꝑ grotth oc till gildett j t*ønn*e øll oc ij marck vox.

2. Oc findes th*er* noge*n*n skomager*e* gerni*n*g, som forbroett er emodt ther*es* priuileger, tha skulle the haffue fuldmagt at behindre sa*m*me gerni*n*g paa rette wth*en* all brøde, oc schall aldermandt i ther*es* embethe atwar*e* ko*n*ninge*ns* fogett at opkreff[ue] swadant wide.

3. Dyll ald*er*mandt mett noge*n*n, th*er* brødig er, so*m* for*skreff*uit stoe*r*, tha skall ha*n* bøthe th*er* for*e* efft*er* gilbrød*res* samtycke *et cetera*.

4. Dog mett swa skell, at the skulle lade holle messe oc gudz tiæniste for*e* wor*e* foreld*er*næ siæle, so*m* the oss tilsagt haffue, for*e sanc*ti Knudz alth*er* hoss koersdøre*n*n i *sanc*ti Knuds kircke, oc schwlle hær*e* effter selge skoo oc støffle for*e* redeligt oc skelligt køff, effter so*m* the th*e*n*n*e*m* tøffue kwnnæ.

Thii forbywde wii alle, ehwo the helst ære eller wær*e* kwnnæ, serdeles wor*e* borgemest*er*, radmend oc byfogett i Otthense for*skreff*ne wor*e* wnd*er*sotte aff skomager*e* embethe th*er* sa*m*mestedz her emodt at hindre, hindre lade, møde, platze, dele, wmage eller i noger madhe at wforr*e*tte wnder wor drotni*n*glig 'heffnd oc wredhe. Giffuit i wor stadt Otthense wor herr*es* hi*m*melfar affth*en*[1] anno domi*n*i Mdxxi wnder wortt signet.

ad mandat*um* p*ro*p*ri*um
ser*e*nissime do*m*ine regine[2].

---

[1] *Kristi Himmelfartsdag var 1521 Torsdag den 9. Maj.*

[2] *Fynske Aktstykker udelader disse Ord.*

86.

1521, 11. Maj. Enkedronning Kristine stadfæster de Artikler, som Odense Smede havde faaet af Byens Borgemestere og Raad.

Dette Brev er aftrykt efter »Aktst. til Oplysn. om Danm.'s indre Forh. i ældre Tid«, II, 1845, S. 71, da det originale Pergamentbrev, som den Gang var i Odense Smedelavs Eje, nu synes bortkommet. De Artikler, det stadfæster, er den ovfr. S. 243—251 trykte Skraa af 13. Maj 1496. — »Aktst.« har ingen Paragraftal.

Wii Christina mett gudz nade Danmarks, Sverighs, Norges, Venders oc Gottes drotning, hertuginæ i Slesswig, Holstenn, Stormarn oc Ditmerschen, indboren hertuginæ i Sassen, greffinnæ i Oldenborg oc Delmenhorst, giøre all[e] vitherligt, at wii aff wor synderlig gunst oc nade haffuer wndt oc tilladt oc mett wor kiære søns[1] samtycke wnde oc tillade, at wore kære wndersatte, som ære wdi smedelagett hær wdi Otthensæ, mwæ nyde alle theres friiheder oc priuilegier, som thennem wndt oc giffuit ær aff oss ælskelige borgemester oc radt i for*screff*ne Ottensæ, hwilke friiheder, priuilegier oc theres gode wilkoer, the tilsamen haffue indenbyrdes, wii nw stadfeste widt syn fulde magt at bliffue widt alle ordt oc article till ewig tidt, som the hær tiil giortt haffue,

1. Item wele wii oc, at ingen maa ladhe brwge theres embitthe hær i Otthensæ, wthen han er i theris gilde ther samestedz oc giør fylleste for segh som theres forfærne hær till giortt haffuer; diærffues nogen hæremodt at giøre, haffue forbroth thre marck emodt koningen oc till gildett j tøne øll oc ij marck wox.

2. Schall aldermand vdi theres embithe attware koningens fogett op at kreffue swadant widhe, oc dyell aldermand mett nogen, ther brødig er, som for*screff*ne stoer, bøthe ther for iiij grotte oc ij marck vox.

3. Dog met swa skell, ath the skulle ladhe holle messe oc gudz tiæniste for wores forelderne siæle oc wor

[1] *D. e. Kristiern II.*

kiære søns[1] fore wor frwæ alther i *sancti* Albans kircke till ewig tidt.

4. Item hwo som skall i theres gilde, schall være rett ægte wdii alle made.

Thii forbyde wii alle, ehwo the helst ære elle[r] wære kwnne, serdeles wore fogether oc embitzmendt, borgemester, radmendt oc byfogeth hær i Otthensæ for*screffne* wore kære wndersatte aff smedegildett ther samestedtz her emodt at hindræ, hindre lade, møde, platze, dele, wmage eller i nogen madhe at wforrette wnder wor drotninglig heffnd oc wredhe. Giffuitt i wor stadt Otthensæ lourdagen infra octavas ascensionis domini[2] anno domini mdxxi wnder wortt signett. Domina propria.

87.

1524, 30. Oktbr. Benediktiner-Munkene i St. Knuds Kloster i Odense overtage Tjenesten ved Byens Skræderes Alter i St. Knuds Kirke.

Det originale Pergamentbrev, der har tilhørt Skræderlavet i Odense, er forgjæves efterspurgt, og Brevet er derfor her trykt efter »Aktst. til Oplysn. af Danm.'s indre Forh. i ældre Tid«, II, 1845, S. 66—67.

Wii brodher Hans Farssen, prier i *sancte* Knutz klosther i Otthensæ, oc menigh capitell i same stedh giøre wittherlicht meth thete worth obne breff, ath wii haffwe annammet i worth convents giømæ paa schredernes alters wegnæ wti wor kirckæ afførsth ij messe redhæ, eth aff blommet arask och eth aff blaath silkæ aff thet bæsthæ, item j kalck och dysk paa xxv lod, paa hwylkens kalckess foedh standher jomfru Marie belitthæ, item eth skaff, som stander wti koredh och alterens ornamenther skulle ligge

[1] *Kong Hans' og Dronning Kristines yngste Søn Fransiskus døde den 1. April 1511 og begravedes i Graabrødre Kirke i Odense.*

[2] *Kristi Himmelfartsdag var 1521 Torsdag den 9. Maj.*

wti, item een liden messe bogh met xiiij messer. Item skwlle wii och huer iij pentz dagh holdhe een messe siunghen aff wor frwæ, och skall ther leges paa orgher tiil for*screff*ne messe, och the skwlle offre tiil then same messe. Och om affthenind tiil for*screff*ne skwllæ wii holdhe vigilias for alle gildhsyskene, som aff gangne ære aff for*screff*ne laff, och messer andhen daghen wnder then same for*screff*ne messe, som thi pleghe ath haffwe. Och tiil thet offer skwlle the giffwe oss xxiiij ß meth saadanth wiilkoor, ath thi skwlle sellwf betale thi, som siwngher messen och træer orgher, effther gammel seedwon. Item skwlle the och haffwe iij messer om wghen, som ær om otthensdaghen, løffwerdaghen och søndaghen, och the same messer skwlle wære for gildsyskene, som leffwendis ære, meth fwldh messe och een collecte for thi, som dødhe ære, och for thi for*screff*ne iij messer skwlle thi giffwe oss v marck pendinghæ och ij marck wox tiil liwss om aareth. Tiil ythermere bewiisningh oc forwaringh henghe wii wore indsegle neden for thete wort obne breff. Giffuet i worth for*screff*ne klosther aar effter gudz byrdh mdxxiiij søndaghen nesth for alle hellenss dagh[1].

88.

c. 1524. Bestemmelser for Bagerne i Malmø om deres Brøds Vægt i Forhold til Kornets Pris.

Bestemmelserne ere ikke daterede, men da de i Malmø nyere Stadsbog for Tiden 1503—1548 S. 97, hvorefter de her ere trykte, findes indført mellem Breve fra 1524, tör det antages, at de ogsaa ere fra omtr. dette Aar. Den her nævnte Malmø Stadsbog opbevares i Malmø Raadhusarkiv.

Skickelsze om bagere embede huorled*is* the schulle bage, effter som skeppe rwg oc skepe huede gielder.

[1] *Alle Helgendag, den 1. Novbr., faldt 1524 paa en Tirsdag.*

Først skwlle bagernne her effter bage offuenskaaren skonrogen, oc skall samme schonrogen weyge, nar skeppe rwg gieller j β, xvj lodth.

I*tem* ner skeppe rwg gieller iiij albis, tha skall skonroggene weyge xiiij lodt.

I*tem* naer skeppe rwgh gieller ij β, tha schall schonroge*nn* veyge xij lodt.

I*tem* naer skeppe rwgh gieller iij β, tha skall hand weyge x lodt.

I*tem* naer skeppe rwg gieller iiij β, tha schall schonrogenne weyge viij lodt.

I*tem* naer skeppe huede gielder iij β, en hwidt mere eller mynde, tha schall symlenn weyge viij lodt.

I*tem* naer skepe hwede gielder iiij β, j hwid mere eller mynde, tha schall symlenn weyge vij lodt.

I*tem* naer skepe hwede gieller v β, j hwid mere eller mynde, tha skall symlenn weyge vj lodt.

I*tem* naer skepe hwede gieller vj β, j hwid mere eller mynde, tha skall symlenn weyge v lodt.

I*tem* naer skepe hwede gieller vij β, j hwid mere eller mynde, tha schall symlen weyge iiij lodt.

Dog schall thenne forscre*ff*ne schick altydt sza vnderstaaes, ath borgemestere oc raadt skwlle alle tydt magt haffwe att formynske eller formere eth lodt mere eller myndre, saa at bagernne kwnde wedt bliffwe etc.

[1]I*tem* ner skonraagen skal veyge viij lod, thaa skall rwgbrød veyge xij lod[1].

89.

1528, 24. Februar. Brev, hvorved Malmø Bagerlav udlejer en Grund, som det tænker at bygge et Lavshus paa.

Brevet opbevares i Malmø Museum, og Udstederen har formentlig været Bager, i Omskriften paa det vedhængende Segl staar »Jens Anderss Bag«.

[1] *Denne Bestemmelse er tilskreven med en noget senere Haand.*

Jeg Jens Anderszenn, borger vti Malmø, kiendis och giør vittherligt fore alle nerwærendis oc kommendis met thette mitt opnne breff at haffue nw paa myne egnne, mynn husfrugis oc beggis vore ecthe børns vegnne, huilket som lengst liffuer, vti leyge annammet aff beskedelige mendt Olwff Jepsen oc Twe Olszen, borgere vti Malmø oc oldermenn vti bagere lagit her sammested, enn gord, hvs, jord oc grwnd, ligendis her øster vti Malmø paa thet siødoste hiwrne i thet strede, som kallis Hestemølne stredet, aff hwilkenn forskreffne gord, hws, jord oc grund met all syn bygningh oc retthe tiilhørelsze jegh, myn hvsfrue oc beggis vore børnn schulle giffue aarligenn thii mark danske tiill landgille vti allis vore liffs tiidt om sancte Morthens dagh hvert aar vti goedh mynt, som her vti Skaane gild, geff oc gengh er tiil gode redhe, yde och betalle sculles (!) forskreffne lagis oldermen, som nw ære eller her effther kommendis vorde, oc sculle vii selffue lade bygge inden neste sex tiilkommendis aar ith huss thv loffl høyt aff got nyt tømmer oc mwrit emellom stolpe paa thend norre siide vd tiill stredet oc ther tiil met vellferdugh holle the andre hws met goed kiøpstaes bygningh oc holle quit oc frii for alle kongelige oc bys tynger, oc schall forskreffne oldermen oc menige brødre vti forskreffne bagere lagh, nar thennom løster, fuldmacht haffue vd at legge tiill at bygge eth lagis hvs vppa, tolff alne breett aff øster oc i vester paa thend østre ende aff gorden och aff nor oc i synder saa langt, som grunden er, oc ther fore skall inthet formynskes eller affslaaes aff landgillet i nager made. Item nar som jegh, myn husfru oc børnn alle døde oc her aff verdenn aff gangnne ære eller thesse forskreffne[1] artickle oc vilkor, som myt leyebreff oc indeholler, ey hollendis vorde, thaa scall samme leyebreff dødt oc macthelløst være oc samme forskreffne gord oc grwnd met all synn bygningh oc forbett-

[1] *Dette Ord er skrevet til over Linien.*

ringh, som hand thaa find*is*, strax qwit oc frii ige*n*n ko*m*me tiill for*skreff*ne bager*e* lagh vde*n*n alt yd*er*mere rettgangh, hynd*er* ell*er* gensege*n*n th*er* emodt vti nog*er* honde made. Tiill thes yd*er*mere vitnesbyrdt haffuer jeg met vilie oc vidskab hengt mit indsegell neden fore th*ett*e mit opnne breff, som er giffuit vti Malmø *sanc*ti Mathie ap*osto*li affthe*n*n anno mdxxviij [1].

90.

1532, 23. Maj. To Raadmænd samtykke i en af Odense Smedelav vedtagen Bestemmelse.

Brevet, der er skrevet paa Papir, tilhører Odense Smedelav. Dets nederste Kant er böjet om, og i Folden er der anbragt Vox til 8 Segl. De 8 Signetaftryk ere nu helt utydelige.

Vy effth*er*neff[n]dhe Hans Friiss, Pedh*er* Laueri*ss*en, rodhmendh i Otthe*n*ssze, offwerwerend*is* paa fastendhe steffnæ paa smedie hwssith i Otthe*n*ssze ath samtycke m*et* hedh*er*ligh mendh Hans [M] [2]atzsze*n*n, aldhermandh i smedie lagith Andh*er*s Hansszen Kellesmedth, lenszmandh i smedie lagith i Otthe*n*sze, och allæ menighe gildh brødher*e*, inghen vndhen tagith, os effth*er* gudhz byrdh mdxxxij femtthe piing*is* dagh [3] ath vy nw allæ samdrectheligh samtycke vbrødheligh ath hollæ th*ett*e vidhe och vilkor. It*em* hwem som dragher sindh kniff til sindh gilbrodher vthi vorth lagss hwwss, hwor som vy dryche, handh skal ver*e* erræløss [4] och gaa bagleng*is* ath dør och aldrigh ther indh mær*e*, om handh th*et* giør aff vredhe.

It*em* th*ett*e vidhe [5] och vilkor beplicthe vy oss allæ samen vbrødheligh ath hollæ, och til bedhe vy hedh*er*ligh mendh Hans Friis och Pedh*er* Lauri*ss*en, rodhmendh i

[1] *Mathiasdag faldt 1528 paa Onsdag den 25. Februar.*

[2] *Her er et Hul i Papiret.*

[3] *I 1532 var det første Pinsedag Söndag den 19. Maj.*

[4] *En Fold i Papiret vanskeliggjör Ordets Læsning.*

[5] *Herefter er skrevet og igjen udslettet »och vidhe«.*

Otthenssze, ath bezeglæ met oss. Item Hans Mazssen, Anders Kellæsmedth, Hans Mullæ, Matis Knuttzsen, Hans Swerdfegher, Jens Kyndhæ, Thorkil Gridhestøber, Mortendh Smedth, Pedher Thomeszen, Hans Smedth, Staffend Swerfegher och Anders Kandhestøber. Item och bedhe vy allæ gildhbrødher, som icke haffwe indzegil, ath i bezeglæ, som indzeghel haffwe, thette vorth obnæ breff. Anno et loco vt [supra].

Tillæg.

Breve vedrörende den samme Art Haandværkerlav hele Landet over eller flere Lav paa samme Sted.

91.

c. 1445. Kong Kristoffers Bestemmelser om de skaanske Guldsmedearbejders Stempling og Lødighed samt om en ny Mønts Værdi.

Bestemmelserne ere trykte efter den ovfr. S. 23 nævnte Malmø Stadsbog Fol. 14 b, hvor de findes med Overskriften: »Paa guldsmedenes embydhe røre thesse effther screffne artickle«. En Afskrift med Langebeks Haand findes i Rigsarkivet (Langebeks Samlinger om Gilder og Lav) med følgende Paaskrift af ham: »Ex registro Malmog. membran. a. Dn. Pr. Bring communic. 1764«. De nedenfor tilsatte Paragraftal findes ikke i Haandskriftet.

Bestemmelsernes Kong Kristoffer maa være Kristoffer af Bayren, og naar Scr. Rer. Dan. VII, S. 244 synes at henføre dem til 1490, er det fordi de dér betragtes som Et med de nedenfor trykte Bestemmelser af 8. Marts 1491, hvis Aarstal er læst 1490. Noget bestemt Aarstal for dem kan ikke fastslaas. Kongens og Raadets i Indledningen nævnte Overenskomst kjendes ikke saa lidt som Kongens Befaling om den nye Mønt, hvorefter Grossen, d. e. Nipenningen, skal være lige med to Lybske. »Vor Møntmester« er Møntmesteren i Malmø; under Kristoffer af Bayren var Malmø nemlig den eneste danske By, i hvilken der møntedes. Hans Myndel var 1444 »Kongens Foged og Møntmester i Malmø« (P. Hauberg i Aarb. f. nord. Oldk. 1886, S. 179—183 og W. Christensen: Unionskongerne og Hansestæderne, S. 360).

Der er forøvrigt noget Forunderligt i, at Bestemmelserne (§§ 2 og 3) fordre ikke under 15lødigt Sølv. I de kjøbenhavnske Guldsmedes Skraa af 1429 tales i Almindelighed om »lødigt Sølv« (ovfr. S. 66 § 1 jfr. §§ 31 og 32), og deres Skraa af 1496 paabyder ikke mere end 14lødigt Sølv (ovfr. S. 253 § 3), hvad der stemmer med Kong Hans' Forordning af 1491 (ndfr. S. 391). 15lødigt Sølv fordres først i Kristiern II's Forordning af 1515 (ndfr. S. 394); støbt Sølv skal efter den være 14½ lødigt, hamret Sølv 15lødigt. Naar det er antydet (C. Nyrop: Dansk Guldsmedekunst, S. 160 ad S. 28,1), at de forskjellige Bestemmelser ndfr. i §§ 2 og 3 maaske kunde have Hensyn til en lignende Forskjel mellem hamret og støbt Sølv, turde dette af Tidshensyn dog være tvivlsomt, Fordringen om denne Forskjel opretholdes i det Hele ikke længe. Frederik I's Forordning af 4. Decbr. 1526 (s. ndfr. S. 406—7) synes at slöjfe den; Kristian III's kjøbenhavnske Reces af 1537 (Kolderup-Rosenvinge: Gamle danske Love, IV, S. 184 § 22) har den dog endnu, men under 30. Januar 1539 ophæves den udtrykkeligt, ogsaa det hamrede Sølv skal nu kun være 14½lødigt (Kbhvns Dipl. II, S. 253—254, Kr. Erslev og W. Mollerup: Danske Kancelliregistranter, 1535—1550, S. 80; den udaterede »Eyne ordenynghe der golthsmede«, der findes i Rigsarkivet i den fra Danske Kancelli stammende »Saml. af Lavsskraaer i Original eller gammel Afskrift« er en plattysk Oversættelse af Bestemmelserne fra 1537 og 1539).

Thesse efftherscreffne artickle sende wor nadighe herre konyng Kristoffer erkebiskopen aff Lwnd framdelis ath sende till huert raed i alle køpstædher i Skane, ath borgemesthere ok raed vndher theris rett thet saa flii i hwer køpstad, ath thet saa hollende vordher, som the efftherscreffne stande. Tesse efftherscreffne artickle røre paa guldsmedenes embidhe, som stor mackt vppa liggher effther then beleylighet, som konyng Kristoffer ok vortt raed aff Danmarck nw offuereens vordne ære, saasom er om mynthen ok andre stycke, som thesse righe andrørende ære ok mackt paa liggher.

1. Førsth skall huer guldsmed tegnæ syn gernyng, som han gør, meth syth mercke.

2. Item skall inghen guldsmed gøre syn gernyng myndre æn xvj lod[1] till prøff ok forsøgelse vndher syn howitt loth.

[1] *Denne Lødighed synes for stor for Tiden (s. ovfr. i de indledende Bemærkninger) og stemmer ikke med § 3.*

3. Item alth gernyngs sylff skall inth*et* myndhr*e* holde æn xv lod[1] til prøff ok forsøgels*e*.

4. It*em* hwer mand war*e* seg, ath hanu*m* vordh*er* icke the*nn*e for*screff*ne pwnckt for swar i skeder, bratzser, skale, kanner, knappe, krws, beghere, kalcke, monstranse, faad, saltzer ok alth th*et*, som hører till ha*mm*erslaagh.

5. It*em* skall huer guldsmed, guld arbeyder, anthworde th*et* saa gott fran seg igh*en*, som th*et* vord*er* hanu*m* antwordh*et*, ock icke veryæ vndh*er* syn retth.

6. It*em* ingh*en* guldsmed skall brende nogh*er* hande mynth, som her i rygh*et* my*n*thet er eller ok h*er* effth*er* my*n*thet vordh*er*, vnder syth liff ok gotz.

7. It*em* skall een tillsynesmand, som kallis olderma*n*, settis i hwer køpstad, som guldsmede ære, thesse for*screff*ne artickle forsware skal paa syn retth.

8. It*em* vor*e* th*et* saa saghe, ath nogh*er* fwnd*is* th*em*, som thesse for*screff*ne artickle ey hollde ville, tha haffue vy konyng Kristoffer m*eth* vortt raedz raed befaleth vor my*n*themesther*e* th*et* vndh*er* hans høygesthe ath ransaghe ok forfar*e* vdi huer køpstad ok th*er* rett retthere vdoffuer ath wær*e* vppa vor*e* vegnæ; ok th*er* m*eth* befale vy alle vor*e* embitzmend, borgemesther*e* ock raedme*n* for*screff*ne vor my*n*themesth*er* h*er* wdi behielpelighe ok bestandighe ath wær*e* vndh*er* then ære ok troskapp, som the oss ok righet plicktighe ære.

9. It*em* biwde vy konyng Kristoffer alle borghemester*e* ok raedme*n* vndh*er* then eed ok troskapp, som the oss ok righett sworyth haffue, ath the strax setthe købeth i hwer køpstad m*eth* alle embitzme*n* effth*er* vor mynth, som vy nw bwdeth haffue ath ganghe, ok ath the iw holde grossen for ij lybske, eller vy vele lade th*et* rette offuer

[1] *Dette Ord mangler hos Langebek. — Forholdet til Lødigheden i § 2 tör næppe forklares ved at antage, at der foran denne Paragrafs »gernings sylff« er udfaldet Ordet »støbt« (s. de indledende Bemærkninger).*

hans høygeste, th*et* vær*e* seg brygger*e*, baghere, skynder*e*, swdere, smeder, øltapper*e* ok ehwat the helst ære aff embitzme*n*; ok thesligis biwde vy ok bønderne ok alle menyge almwen i Skane, ath the[1] ok saa holde m*eth* th*et*, so*m* the haffue ath selyæ, ok lade th*ett*e nw inghelunde vnd*er* vor hefind, som for*screff*uit staer.

92.

1491, 8. Marts. Kong Hans giver Bestemmelser om, hvorledes Guldsmedene skulle mærke deres Arbejder, samt om disse Arbejders Lødighed.

Disse Bestemmelser, der ere trykte efter Malmøs Stadsbog (s. ovfr. S. 23) Fol. 14 b, henvende sig først til alle Guldsmede »her udi Riget«, men dernæst mere specielt til Møntmesteren i Malmø samt til Borgemester, Byfoged og Raad i Skaanes Kjøbstæder. Det er imidlertid alle Landets Kjøbstæder, Kongen har for Öje, og der er da ogsaa bevaret to enslydende Breve til »Byfoged, Borgemester, Raad og Toldere« i henholdsvis Kjøbenhavn og Ribe, der begge ere daterede samme Dag som det her trykte skaanske Brev og som, naar Bestemmelserne om Møntmesteren i Malmø undtages, begge ere af samme Indhold som dette. Begge Brevene ere paa Papir med bagpaa trykte Voxsegl og bevares i de to Byers Raadstuearkiver. Kjøbenhavn-Brevet er tidligere trykt i Aarsberetn. fra Geh. Ark., V, S. 77—78 og Kbhvns Dipl., I, S. 223—4, Ribe-Brevet i Indbydelsesskr. t. den offentl. Examen i Ribe Katedralskole 1847, S. 8—9.

I »Langebeks Saml. om Gilder og Lav« i Rigsarkivet findes en daarlig Afskrift fra forrige Aarhundrede, efter hvilken den samme Text, som findes i Kjøbenhavn- og Ribe-Brevene, ogsaa har været sendt til »Byfogeder, Borgemestere, Raad og Tollere vdi Malmø«, men muligvis under en anden Dato. Slutningen lyder nemlig her saaledes: »Datum in oppido nostro Landskronegaar feria [ikke »tertia feria«] proxima post dominicam oculi anno . . .« Aarstallet mangler. Afskriften har foroven med Langebeks Haand følgende Paaskrift: »Af en Copiebog hos Biskop Hersleb«.

Wy Hans m*et* gudz nade Da*n*marck*is*, Norgis, Vend*is* ok Gott*is* konyng, vdwald [konyng][2] till Swerig*is* [rige][2], hertwg i Sleszwyg, Holsten, Stormern ok Ditmersk*en*[3],

[1] *Ordene »ath the« ere skrevne to Gange.*

[2] *Saaledes i Ribe-Brevet; Kbhvn-Brevet har kun »vduald till Suerige«.*

[3] *Kbhvn har »oc hertug i Holzsten«, Ribe har »i« foran Holsten og föjer »hertug« til efter »Ditmersken«.*

greffue vdi Oldenborg ok Delmenhorst, gøre alle vitherligt, ath oss er till vittende vordhet, ath guldsmederne[1] her vdi righet gøre ok arbeyde møghet onth sylff i gernyng, i huilkit vore kære vndersatthe, [2]then mene mand[2], beswiges them till skade ok forfong i mange made. Thy haffwe vy thet nw offuerweygeth met vore elskelige rigens raed, her nw till stæde vore, ok effther theris raed saa skicket ther om, ath hwer guldsmed [3]her vdi vortt righe[3] skall setthe byssens [4]tegn, som han vdi boor[4], ok syth eghet mercke paa all then gernyng, han gør, ok huer væghen marck sølff skall han gøre [4]i gernyng[4] saa gott, ath hwn holler xiiij lod ok eet quinttyn purth sølff; fyndes ok noghen guldsmede gernyng, som veyghen mark sølff hollder for nædhen xiiij lod vdi, thet skal regnes for falsth gotz, ok then, ther vdgøreth [4]ok forarbeyder[4], stande syn rett fore, som for anneth falsth gotz. [5]Thy bede vy ok biwde edher, Hans Zeber vor mynthemester i Malmøge, ath i vare taghe, ath thette saa holldes aldelis, hwor som i kommendis vorde her i vortt righe; fynde i ok noghen, som her emod gøre, tha hyndrer them ok retther ther offuer them, som bør ath rettis offuer the, som falst gotz handler ok omgangher; sammeledis bede vy ok biwde vore kære vndersotthe, borgemestere, byfoghet ok radhet i vore ok kronens køpstæder i Skane ok alle andre embitzmen ok lensmend, ath iære

[1] *Her indskyder baade Kbhvn og Ribe »i wore købsteder«.*

[2] *Indbydelsesskr. fra Ribe har urigtigt »ther mere moe«.*

[3] *Baade Kbhvn og Ribe har »i ether by«.*

[4] *Disse Ord ere udeladte i Kbhvn og Ribe.*

[5] *I Kbhvn. og Ribe lyder det herfra saaledes: »Thi bede wii oc bywde ether, wore byfogdhe, borgemestere, rad oc toldere vdi Købnehaffn [Ribe], at i waretage, at thette aldeles swa holdes i ether by, som forscreffuit stander; finder i noger her emod gører, tha hindrer hanum oc retter offuer hanum, som bør at rettes offuer then, som met falst gotz handler oc omganger. Datum o. s. v.« En lignende Myndighed, som det skaanske Brev tillægger Møntmesteren i Malmø, tillægges Møntmesteren i Kbhvn. ved de kjøbenhavnske Guldsmedes Skraa af 1496 §§ 6 og 7 (s. ovfr. S. 253—4).*

forscreffne vor mynthemester Hans Zeber eller hans vysse bwd, nar ok huar han edher tillsygendes vordher, behielpelighe ok bystandige paa vore vegne, ath thesse forscreffne artickle i alle made saa holdes vndher then ære ok troskapp, som i oss ok righet sworith haffue, ok ladher thet ingelunde. Datum in ciuitate nostra Lundensi 3a feria proxima post dominicam oculi[1] anno domini mcdxc primo[2] nostro sub signeto.

93.

1507, 21. Novbr. Kong Hans ophæver alle Skomagerlav i Riget.

Det her trykte Brev er udelukkende rettet til Ribe og hæver kun Skomagerlavet i denne By, men rækker dog efter sine Ord ud over Ribe ved at give Alle Lov til at gjöre og sælge Sko og Stövler »i wore kiøpstedher, hwor them lyster«. Af det ovfr. S. 326 trykte Brev af 21. Febr. 1512 angaaende Skomagerne i Slagelse ses det da ogsaa, at Skomagerlavenes Ophævelse har vedrört hele Landet, og Udstedelsen af nye Skraaer for Skomagerne i Odense (12. Novbr. 1508), Aalborg (17. Maj 1509), Kjøbenhavn (4. Oktbr. 1509) og Præstø (1. Decbr. 1510) jfr. Viborg (30. Novbr. 1514) bekræfter det, men det ses ogsaa heraf, at Ophævelsen kun har varet kort. — Brevet til Ribe, der opbevares i Ribe Raadstuearkiv, er skrevet paa Papir og har Spor af et rødt Voxsegl paa Bagsiden; det er tidligere trykt i Indbydelsesskr. til Examen i Ribe Katedralskole 1847, S. 13—14.

Wii Hanss met gudz nade Danmarckes, Sueriges, Noriges, Vendes oc Gotes koningh, hertugh vdi Slessuig, i Holstenn, Stormarnn oc Ditmerskenn, greffue vdi Olldenborgh oc Dellmenhorst, helsæ ether wore kiære vndhersatthe, menige kiøpstede menn vdi Riibe, kiærligenn met gudt oc wor nade. Viider kiære venner, at fore oss haffuer wort elskelige riigens radt, tesligest then menige mann thiidt oc offte kiærdt oc klaget offuer them aff skomagere embithe, swa at the haffue sætt oc giortt vredeligt kiøb paa skoo, oc ther offuer haffue wii mangestedz ladet formane oc tilkende giffuit

[1] *Dominica oculi, tredje Söndag i Fasten, var 1491 den 6. Marts.*

[2] *Kbhvns Dipl. I, S. 224 har: »somo (!)«.*

wore burgemesthere, at the skullde føre ther[1] radt wedt oc theligt vliige affsætte oc vndheruisæ skomagernæ, at the gaffue oc sollde skoo oc støfflæ, som liige oc skelligt war, oc efftir som i forthiidenn wærett haffuer, hwilcket wii forfarett haffue, at skomagerne alldeles inthet skøde velæ, menn alligefast, som fore ogenn er, forhorde[2] oc forhollde them i swadanne vliige oc vskællige kiøb. Oc nw ther fore at the ey achte eller skøde velæ wort eller theres burgemestheres budt, tha kalle oc igenn kalle wii alle the priuilegier oc stad festninger paa skraa ellir annenn friiheder, som skomagernæ ther i byenn haffue oc them giffne ære ellir stadfæste aff oss, oc ther vdoffuer giffue wii alle, bode indlendiske oc vdlendiske, ehwo the helst wære kwnde, fuld macht oc frii loff till at giøre oc giøre lade skoo oc støfflæ oc them at sellge vforwidt i wore kiøpstedher, hwor them[3] lyster, fore swadannt kiøb, som skell følger oc i forthiidenn wærett haffuer. Giffuit paa wort slott Nykiøpinng wor frwe dag presentationis[4] aar et cetera mdseptimo vnder wort signet.

94.

1515, 1. Septbr. Kristiern II giver Bestemmelser om Guldsmedearbejders Lødighed, Stempling og Salg over hele Landet, om de Ædelstene, der maa bruges, samt om at Guldsmedene i Sjællands Kjøbstæder skulle høre under Guldsmedelavet i Kjøbenhavn.

Det originale Pergamentbrev, under hvilket der endnu hænger et Stykke af Seglet, ejes af Kjøbenhavns Guldsmedelav, der f. T. har deponeret det i Dansk Folkemuseum. Lavet ejer desuden en samtidig Afskrift, der kun ved Retskrivningen skiller sig fra Originalen; Bestemmelserne i det ere ordnede paragrafvis, men have ingen Paragraftal. Det originale Brev er aftrykt i Danske Mag. III, 1747, S. 270—4.

[1] *Dette Ord er udeladt i Indbydskr.*
[2] *Indbydskr. har »forharde«.*
[3] *Indbydskr. har »the«.*
[4] *D. e. den 21. November.*

En Afskrift fra omtr. 1600 findes i Rigsarkivet (Saml. af Lavsskraaer i Original eller gammel Afskrift. Danske Kancelli) i et Hefte, der begynder med en paa forskjellige Punkter ændret Afskrift af det kjøbenhavnske Guldsmedelavs Skraa af 1496, alle Bestemmelser i den, der minde om Katolicismen, ere saaledes strøgne. Afskriften kjendtes ikke, da den nævnte Skraa blev trykt ovfr. S. 251—260. Til Belysning af Tiden før 1536 har Afskriften imidlertid ingen Betydning, men mærkeligt ser det ud, at skjöndt Kong Hans' Navn er bevaret i Skraaens Begyndelse, er dens Aarstal bleven forandret til 1516.

Wii Christiern*n* met gudz nade Da*n*mark*is*, Norges, Wendis oc Gott*is* koni*n*gh, vdwald koni*n*g till Suerige, hertug i Slesuig, Holsten, Stormar*n*n oc Dytmersk*en*, greffue i Oldenburg oc Delme*n*horst, giøre alle witterligt, at efftir wii nw haffue forfarit oc vnderstandit, at guldsmeden*e* her i riget haffue h*er*till so*m*me forarbeidit saare wogt sølff the*n* menige mand till beswigelse oc stor affdracht, tha haffue wii nw oss oc riget oc the*n* menige mand til nytte oc forbethring giord oc sætth paa guldsmeder æmbedt swodan schickelse, som her efftir schreffuit stander, oc wele, at th*en* vti alle sin*e* ordh oc artickle her efftir vbrødelige*n* skall holldis.

1. Først skall her efftir ingh*en* guldsmedt her vti wor stadt Kiøpnehaff*n*n ellir nogerstedz i wort rige Danmark forarbeide ringer*e* sølff vnder hamere*n* end thet, so*m* wegne marck th*er* aff holle skall fæmtæ*n*n lodh purt sølff, eth qui*n*tin th*er* aff at bruge till ther*is* remediu*m* oc faare; oc aff støpt sølff skall wegne mark th*er* aff holle halffæmtende lodh pwrt sølff, eth qui*n*tin till remediu*m* oc faar*e*. Sambled*is* allt thet sølff, som h*er* efftir forarbeides, skall teghnes met eth nyth besønderligt stadz tegh*en* aff hwer kiøpstædt met een krone paa sam*me* teghe*n*n oc hanss mærck th*er* hoss staendis, so*m* thet giord haffuer; skall oc ingh*en* giøre ringer*e* gwld end so*m* ha*nu*m bliffuer fongit at arbeide, vndertagit loderinge, so*m* thet seg bør. Hwo so*m* her emodt for*skreff*ne artickle bryder oc th*ette* icke swo hollder, bliffuer fwnden th*er* met efftir th*en*ne dag, han

bøde for første tiidt een mark sølff, anden tiidt two mark sølff, tredie tiidt tree mark sølff, fierde tiidt wære æmbedte qwit oc wiide icke si*n*n eghen brøde, oc aff swoda*n* brøde thage koni*n*gen halffdelen oc wor*e* borgemester*e*, raad oc guldsmeder embethe th*er* samestedz anden halffdelen.

2. Ite*m* allt brændt sølff garnalie oc baliwn skall her efftir sælges oc kiøbes efftir proffue*n*n i thet fiine sølff, som thet holder.

3. Ite*m* ingh*en* skall sælge skeide gwld for fiint gwld, vden thet er proberit th*er* for*e* eller thegnit aff oldermæn-de*n* i æmbethe.

4. Ite*m* hwad giord sølff, som h*er* efftir føres fallt i riget aff vdlændske kiøpmænd oc holler dog i thet fiine sølff efftir thet stadz teghen oc priuilegiu*m*, som thet vti giord er, swodant sølff skall hwer sælge for skelligt werd, efftir som thet holler i thet fiine sølff; fordrister seg nog*er* her emodt at giøre, oc er thet ha*nu*m bewiist ellir atward, swodant sølft bliffue forbrwt halffdele*n* till koni*n*ge*n* oc ander halffdelen till borgemester, raad oc æmbethe.

5. It*em* sambledis allt thet sølff, som her till dag*s* her i riget giord er, skall nw her efftir sælges for skelligh werd efftir si*n*n arbeidt oc holld vti thet fiine sølff vnder for-*skreff*ne brøde.

6. Ite*m* findes oc her efftir noger vdlændske kiøp-mænd, so*m* haffue giordt sølff fallt, so*m* tegnet er oc ey holler i thet fiine sølff, so*m* thet bør efftir th*en* stadtz p*ri*-uilegiu*m*, so*m* thet vti giordt er, swodant sølff, som han vti swoda*n*n made haffuer met at faare, skall wære forbrwt, halffdele*n* till koni*n*gen oc ande*n* halffdelen till borgeme-ster*e*, raad oc æmbethe, so*m* thet findes, oc th*er* till met løse sig fra*n*n koni*n*gen, som han giider, vden han kand fonge for seg hiemle i hiemlestædt, so*m* swar th*er* till till retthe.

7. Ite*m* findes oc nogre vdlændske kiøpmænd, som[1]

[1] *Dette Ord er skrevet to Gange.*

føre giord sølff ellir gwld i landet, so*m* vtegnet er oc ey hell*er* er swo gott i thet fiine sølff, so*m* han selger thet for*e*, swodant sølff oc gwld, so*m* han i swo made haffuer met at faare, skall wær*e* forbrwt, halffdele*n* till kon*i*nge*n* oc ande*n* halffdelen till borgemester*e*, raad oc æmbethe oc løse seg fra*n*n koni*n*gen, so*m* han giider, vden han haffuer hiemle for seg, som swar th*er* till.

8. Ite*m* inghen stene skulle sætt*es* i gwld af guldsmeder vden the steene, so*m* eddele er*e* aff th*e*m selffue, som er orient steen*e* oc perle oc bemske steen*e*, oc her met forbywdes atriner[1] oc dupleter oc and*re* vbekændt steen*e* oc ewentyr*e*; hwo so*m* her emodt giøre h*er* i riget, han haffue forbrwt een løde m*ar*k sølff, swo offte han th*er* met findes, halffdele*n* aff same brøde till koni*n*gen oc halffdele*n* till borgemester, raad oc embedte. Sambledis skall ingh*e*n kremer*e*, som bruge theris handell met kramb, føre giord sølff fallt i markede paa landet ell*ir* i noger staende kramebodh ell*ir* anderstedz i kiøpstæd*er*ne, oc bliffuer han loglige*n* atwardt, at ha*n* swodant ey giøre moo, oc giør th*er* dog emodt, han skall haffue forbrwt een mark sølff halffdele*n* til koni*n*gen oc halffdelen till borgemester*e*, raad och embethe, her for*e* vndertages retthe jubilerer, so*m* pleye at faare met sølff oc gwld, the mwe haffue swodant faall i retthe markede.

9. It*em* haffue wii oc nw vndt oc tilladit, at alle the guldsmede, som boo i wor*e* køpstæder i Siæland oc ey ere swo mange, at the kunde vpholle swoda*n*n embedz skraa oc priuilegiu*m*, so*m* nw giffue*n*n ere guldsmeder embedt h*er* i Kiøpnehaff*n*n[2], swoda*n* guldsmeder skulle her efftir haffue ther*is* tillflwcht till guldsmeder æmbede i Kiøpnehaff*n*n, giøre oc hollde met th*e*m embedz ræth oc schickelighedt

[1] *Dske Mag. III, S. 272 har »citriner.«*

[2] *Slutningsstykket ndfr. viser, at der her sigtes til den Lavet af Kong Hans under 27. Oktbr. 1496 givne Skraa (s. ovfr. S. 251—60).*

efftir thette wort priuilegium, oc om swo skede, theris bryst fwndes i noger made emodt thesse forskreffne artickle, tha skulle the bøde oc bethre modt oss oc guldsmeder embeth i Kiøpnehaffnn, halffdelen aff swodann brøde till koningen oc anden halffdelen till æmbedt vti Kiøpnehaffnn, oc ther fore skulle two ellir tree aff guldsmeder æmbedt i Kiøpnehaffnn, som forstandt haffue at probere sølff, hwert aar faare till alle markede i Sieland oc till alle the kiøpstæder, som the vti boo, oc probere theris sølff, nær behoft giøris, swo at thet skelligen holles, som thenne wor schickelse nw ther om ythermer forklarer, oc the tillschicke i the kiøpstæder een gwldsmedt, som skall haffue thet stadz tegen, the vti boo, till bewaringe oc forstand haffuer at thegne theris sølff met, som han ther om selff will stande oss till retthe. Samblediis skulle oldermanden i guldsmedt embeth vti Kiøpnehaffnn om alle fiortænn dage om gaa till alle guldsmede boderne oc besee, hwad ther arbeides, swo at altingh swo redeligen hollet bliffuer efftir thenne woris schickelse.

Findes noger puncte ellir artickle vti then priuilegium oc friihedt, wor kiere herre fader koningh Hanss same guldsmeder embedt nadeligen giffuit haffuer[1], som i noger made ere emodt thenne wor schickelse, tha mæle wi them i swo made aldelis døde oc machtløse, oc hwes same priuilegium ythermere indeholler oc vdwiser, som icke ere modt thenne wor schickelse, vti swodan alle puncte oc artickle haffue wii nw aff wor synderlige gunst oc nade fulburd, sambtyckt oc stadfæst, oc met thette wort obne breff fulburde, sambtycke oc stadfæste wii same wor kiere herre faders priuilegier oc friihedt, som guldsmeder æmbeth nadeligen vndt oc giffuenn ere, her efftir wedt fullmacht at bliffue. Thii forbywde wii alle, ehwo the helst ere ellir wære kunde, serdelis wore fogeder, embitzmænd, borge-

[1] *Se ovfr. S. 397, Anm. 2.*

mester oc radhmænd for*skreff*ne guldsmeder emodt th*en*ne wor schickelse oc priuilegiu*m* at hindre, hindre lade, platze, vmage ellir i noger made at vforrætthe vnder wor koni*n*glige hæff*n*n oc wrede, oc wele wii dog selff beholle hoss oss fullmacht th*en*ne for*skreff*ne wor schickelse oc priuilegiu*m* her efftir at forbethre, formere oc forminskee, efftir so*m* oss oc wor kiere vndersate kand nyttigt oc bestandigt were. Giffuit paa wort slot Kiøpnehaff*n*n *san*cti Egidii abba*tis* dagh[1] aar *et cetera* md decimoqui*n*to vnder wort secret.

95.

1525, 17. Februar. Fjorten kjøbenhavnske Lav, samlede paa Kjøbenhavns Raadhus, begjære, at Byens Borgemestere og Raad hos Kong Frederik I og Biskop Lave Urne skulle erhverve Særritslev Mark bl. A. til Byens bedre Befæstning.

Pergamentbrevet, der opbevares i Kjøbenhavns Raadstuearkiv, er forsynet med 14 Seglremme, af hvilke kun de 12 første bære Segl. De 2 første vise Bomærker, formentlig Kjøbmand Hermen Rølings og Kræmmer Welem Runges; og det Samme er Tilfældet med Seglene Nr. 3, 4, 6 og 11, vedrörende henholdsvis Bryggerne, Guldsmedene, Smedene og Badskjærerne, men saa kommer 6 Lavssegl (Nr. 5, 7—10 og 12) for Bagerne, Skomagerne, Skræderne, Remsniderne, Kjødmangerne og Bundtmagerne; ved de to sidste Seglremme skulde endelig Vognmændenes og Dragernes Segl have været anbragte, men det ser ud, som om der aldrig har hængt noget Segl ved dem. Bagernes, Skomagernes, Slagternes og Bundtmagernes Segl — d. v. s. Seglene Nr. 5, 7, 10 og 12 — ere afbildede i Tidsskr. f. Kunstind., I, 1885, S. 144—5. Bag paa Brevet staar med en samtidig Haand: »Fuldmacht som borgerne haffwe giffuit borgemestere och raad att handle om Serritzløff marck 1525.« — Det er tidligere trykt i Kbhvns Dipl. I, S. 357—8.

Wy efftherscreffne Hermen Rølingh, Hans fan Ryen, oldermendt i køpmande lagidt her i Købnehaffnn, Welem Rwnge, Bertill Foss i kre*m*mere lagidt, Torckildt Briggere, Jens Lauritss*øn* i briggere lagidt, Lauritz Guldsmedt, Anders

[1] *D. e. den 1. September.*

Guldsmedt i guldsmede embede, Hans Mogenss*øn*, Jep Bagere i bagere embede, Niels Smedt, vnge Lass Smedt i smede embede, Niels Jacobszøn, Jens Truelss*øn* i scomagere embede, Rassmus Skredere, Knwdt Daa y skredere embede, Dynes Remesnyere, Jacob Remesnyere for remesnyere och pungema[ge]re embede, Mechill Barsebech, Peder Cle*m*mids*søn* i kødmongere embede, mester Simen, Hans Pannekock i badskerre embede, Bartholeme*us* Bu[n]dmagere, Dauidt Bu[n]dmagere i bu[n]dmagere och skindere embede, Jep Olss*øn*, Cle*m*midt Vogenmandt i vogenmande lagidt, Jep Drauere, Peder Drauere i drawere lagidt, oldermendt och stolsbrødre, gøre vitterlicth och bekend*es* meth th*ette* vorth obne breff, ath aar effth*er* gudz byrdt tusinde femhwndridt tywe paa th*et* fempte fredagen effth*er* sancti Valentini m*artiris* dagh[1] vore vy m*eth* alles vore menige lags brødre oc hwer aff oss for sigh och sith lagh och embede forsamlede paa Køpnehaffn rodhus meth flere aff vore metborgere her i byen om Særitzsløff och Særitzsløff marck och fang, som menige Køpnehaffns indbiggere och thenne by kandt være till ewigh nitte oc gaffn, tha haffue vy och alle vore lags brødre meth menige almwes her sa*m*mestædz th*et* endrecteligen fuldbordt och samtøcht, saa ath th*et* er alles vore fuldko*m*melige vilie och vy alle och hwer serdelis ære th*et* gandske gerne begærind*es* aff wore borgemestere och raadt, ath the vele være vorth budt till stormectiste høgborne første, vor alder kæriste naad*ige* h*err*e och verduge fader m*eth* gudt her Lawe Vrne, vor kære naad*ige* h*err*e bischop, ath the vele verd*es* och vnne oss sa*m*me for*neffn*de Særitzsløff oc Særitzsløff marck och fangh til ewerdeligh eye till vor[2] oredriffth och græssgongh, paa th*et* ath vy tess iddermere och bæder kwnne befeste och fasth gøre thenne by, stormectiste høgborne førsthe, vor alder kæriste naad*ige*

[1] *St. Valentins Dag, den 14. Februar, faldt 1525 paa en Tirsdag.*

[2] *Her er skrevet »vore«, men e'et er udstreget.*

herre, verduge fædrer, erlige herrer, strenge eddele ridder och gode mendt, Danmarcks rigis raadt till ære och bystant och menige Køpnehaffns indbiggere till nitte och gaffn, och hwes the wele icke haffue oss fordragh, tha vele vy gerne være i theris nøge ther fore thet beste, som vy kwnne affstædt komme meth tiden. Till iddermere vitnesbyrdt oc fastere foruaring lade vy meth vilie och vedskaff henge vore lags och embitz indzegle her næden for thette vorth obne breff. Giffuedt och screffuidt aar, dagh och stædt, som forscreffuidt staar.

96.

1526, 15. Avgust. Frederik I gjentager en Del af de Bestemmelser om Guldsmedearbejders Lødighed og Stempling, som Kristiern II gav under 1 Septbr. 1515.

De her givne Bestemmelser omfatte kun § 1 af de ovfr. S. 394 trykte Bestemmelser af Kristiern II dog med den Forandring, at det støbte Sølv ikke fordres 14½ lødigt, men kun 14 lødigt. — At Bestemmelserne have været rettede til andre Byer end Ribe, tör sikkert antages og støttes ved, hvad der oplyses ndfr. S. 402 Anm 1. Det originale Brev paa Papir, med Seglet trykt paa Bagsiden, er opbevaret i Ribe Raadstuearkiv; det har tidligere været trykt i Indbydelsesskrift til Examen i Ribe Katedralskole, 1847, S. 18—19. — Paragraftallene findes ikke i Haandskriftet.

Wii Frederich met gudz naade Danmarckes, Wendes oc Gottes koning, wdualdt koning til Norge, hertug i Slesuigh, Holsthen, Stormarn og Ditmerskenn, greffue vtii Oldenborig oc Delmenhorst, helsse ether vore kære vndersatt, borgemesther, radmendt och byfogett i wor købstadt Ribe kærligen met gud oc wor naade. Widher, at wii nw haffue forfaret, at gwlsmedher her i rigett haffue her tiil forne[1] forarbeydett soore møgett vogt sølff then menig mand tiil beswigelsse oc stor affdragt, thii haffue wii nw oss, rigett oc then menig mandt tiil nøth[e] oc forbedering giortt oc

[1] *Her staar »sorne«.*

sett poo gwlsmidt æmbett saadann skichelsse, som h*er* effth*er* følgh*er*, oc wille, at th*en* wdtii alle sinne oordt oc articl*er* h*er* effth*er* wbrodelig skall holl*ess*.

1. Først skal h*er* effth*er* ingh*en* gwlsmidt h*er* vtii vor købstadt Rybbe[1] eller nogh*en* andh*en* købstedt h*er* wtii vorth riige Danmarck forarbeyde ringh*er* sølff wndh*er* hammer*en* end th*et*, som wegenen marck th*er* aff holle skall xv loodt pwrth[2] sølff, eth qwintynn ther aff at brwge tiil th*et* remedium oc fare, oc aff støfft sølff skall wegenen marck th*er* aff holdhe xiiij lodt pwrth sølff, ett qwintinn tiil[3] remediu*m* oc far*e*.

2. Samelede*s* alth th*et* sølff, h*er* effth*er* forarbedes, skaal tegnes m*et* ett besondh*er*ligt merke aff hwer købstedt m*et* en kronne poo same mercke oc hans merke th*er* hoes standende*s*, som th*et* giordt haffuer.

3. Skal oc ingh*en* arbeyde ringer*e* gwldt en som hane*m* bliffw*er* fangett ath arbeydhe vndhertagh*en* lødni[n]g, som th*et* seg bør.

4. Oc hwem h*er* emod giør oc for*skreff*ne artickl*er* brødh*er* oc tetthe icke soo holdh*er* och bliffu*er* fondh*en* th*er* m*et* effth*er* th*enne* dagh oc dorwess[4] til at selghe nogh*et*[5] sølff, som icke err statz merke poo oc hans m*er*ke th*er* hoes, som sodant sølff forarbeydett haffu*er*, han bødhe for første tidt en marck sølff, andh*en* tidt ij marck sølff, tredie tidt iij marck sølff, fierde tidth wer*e* embetth*et* qwidt oc icke vidhe syn egh*en* brodhe, oc aff sodan brødhe tagh*er* konin*g*h*en* halffdellen oc wor*e* borghemesth*er*, rodmen oc gwlsmid embedhe th*er* same stedt andh*en* halffdelen.

Oc [tha] wii til forne haffue tilscriffuit eth*er* th*er* om oc sodan ordinanss icke holdes, thii bede wii eth*er* oc

[1] *Foran »Rybbe« er der først skrevet »Ottenss«, men dette Ord er derpaa overstreget.*
[2] *Indbydskr. har »gwoth«.*
[3] *Indbydskr. indskyder her »thets«.*
[4] *Indbydskr. har »derwiss«.*
[5] *Indbydskr. har »ringher«.*

bøydhe, atii kalle fore ether alle gwlsmedher vtii eders by oc giffue thenum sodan skickelsse oc ordinansse til kendhe oc skicker [1]thet soo[1], at then hollis ved macth vidt alle poncter oc articler, som then indhe holler oc forscriffuit standher, soo framth ath wii[2] icke skulle haff[ue] tiltal til ether, om sodan ordinanss oc skickelsse iche holdis her, vidher at retthe edher effter oc ladher thet ingenlondhe, befallindes ether gud. Giffuit poo wort slott Kopenhaffn wor frwe dag assumptionis Marie[3] anno·et cetera mdxxvj wndher wort singnett.

[4]Relator her[4] Magens Gøye ridder.

97.

1526, 4. Decbr. Frederik I hæver alle Gilder og Lav, bestemmer hvad en Haandværker skal betale for at begynde sit Haandværk, at ingen Haandværker kan være Borgemester eller Raadmand, at Borgemester og Raad skal sætte Priserne paa Haandværkernes Frembringelser, at Forprang og Landkjøb er forbudt, at Guldsmedenes Sølv skal have en vis Lødighed o. s. v.

De ndfr. meddelte, til Odense rettede Bestemmelser ere trykte efter en Langebeksk Afskrift i Rigsarkivet (Langebeks Diplomat.), paa hvilken han forneden paa 2den Side har skrevet: »K. Frider. I. Brev om Gilder og Lauger i Othense. Om Forprang, som drives paa Landet af Prester, Fogeder etc. Ao. 1525. Efter Originalen, skreven paa Papir, laant af Hr. Justits R. Gram. Hafn. d. 22 Maji 1735.« En anden enslydende Afskrift ogsaa med Langebeks Haand findes sammesteds i »Langebeks Saml. om Gilder og Lav.« Begge disse Afskrifter ere daterede Barbares Dag (4. Decbr.) 1525. Men det i Indbydelsesskr. til Examen i Ribe Katedralskole 1844 (S. 67—69) trykte Brev af samme Indhold for Ribe og Varde er dateret Barbares Dag 1526, og det tidligere i Kolding Raadstuearkiv opbevarede Brev af samme Indhold for Kolding var ogsaa dateret 1526 (J. J. Fyhn Efterretn. om Kjøbstaden Kolding, 1848, S. 188). Dette Aarstal maa derfor fastholdes, ligesom det af Brevets Indhold og dets forskjellige Udgaver

[1] *Indbydskr. har »therfor«.*
[2] *Er skrevet til over Linien med Dokumentets Haand.*
[3] *D. e. Marie Himmelfartsdag den 15. August.*
[4] *Indbydskr. udelader disse Ord.*

bestemt fremgaar, at det angaar alle Kjøbstæder i Danmark (jfr. A. Heise i Hist. Tidsskr. 4 R. V., S. 289). Regesta diplom. hist. Dan. 2 R., I, 2, S. 1381 og 1417 har de paagjældende Breve paa hvert sit Aarstal. — Odense Brevet er i Uddrag meddelt i Vedel Simonsens Odense, II, 1, S. 162—3; Ribe og Varde Brevet i J. Kinchs Ribe, I, S. 474. — Bevægelsen mod Lavene var ikke fuldt saa kraftig udenfor det egentlige Danmark. Frederik I havde under 11. April 1526 for Husums Vedkommende kun paabudt: »dat hirnamals alle ampte binnen Husum ahne alle ampte effte gildekosten enen jeden handwercker, de sick dar setten wollen to gebruckende, fry syn scholen« (Chr. Ulr. Beccau: Geschichte Husums, 1854, S. 275).

Wii Frederick meth gwdtz naadhæ Danmarckes, Wendes och Gottis konnyngh, wdwoldh konnyngh tiill Norghe, hertwgh wdi Sleswygh, Holsthenn, Stormarnn och Dittmerskenn, greffwe i Oldenborrygh och Delmenhorsth, helsse ether [1] oss elskelige bwrmesther oc raadt oc menyghedt wdi wor køffstedh Otthense [2] kierligen meth gwdt oc wor naadhe.

Wydher, ath for oss er berreth [3], ath manghe gyldher oc lagh opholdis wti ethers by, oc ther aff kommer thitt och offthe stor twydrett oc wlydelse y blanth almwen [4], hwylkydh wii nw meth wor elskelige ryghens raadt, her nw forsamlyde, haffwe offwerwegheth oc besindeth och ther fore [5] meth menyghe Danmarckes raadt wyllye och samtycke [5] saa skyckydh, ath her effther wdi inghen kiøbstedh wdi worth ryghe Danmarck skall ophollys nogher gyllær eller lagh enthen skredere gylle, smedy gylle eller noghen andre gyller eller lagh wdi nogher maadhe, men saa manghe, som i byen boor [6], [7] aff hwerth embide er [7], skall werre i gylle och lagh meth bwrmesther och raadh.

Och hwylkyndh embidzmandh, som vill indflwtthe i byen och wyll brwge nogyth embide, hand maa thet

[1] *Indbydskr. indskyder her »alle«.*

[2] *Indbydskr. har »wore købsteder Ripe oc Warde«.*

[3] *Her staar »borreth«.*

[4] *Indbydskr. har her: »oc theslige embedtzmendt sette theres arbeide for vskellig verdt vti sodanne theres laghwss«.*

[5] *Indbydskr. har ikke disse Ord.*

[6] *Her staar »baar«.*

[7] *Indbydskr. har »af hwadt embede han er«.*

gørre och skall ther for gyffwe en rynsk gyllyne tiill byen och ther meth skall[1] brwge hwath erlygh[2] embydh, ath[3] handh kandh, och ey besweris[4] meth noghen kosth ath gørre andherlyss en som andre borrere meth byens och konghens tynghe, dogh skall embydzmennene, som i byen boor[5], forfare, om handh er godh for siith embyde[6].

Och ey nogher embydzmendh skal werre bwrmesther eller raadmandh wdi noghen kiøbstedh, then stwndh hand brwger embidiit, andre endh kiøbmendh, och hwylke som kwndhe nogher embide enthen skrederæ, skomaghere, smedhe eller andre, thii skwlle nøges meth therris embide[7].

Och skwlle bwrmesther och raadt wdi menyghe bwrress offwerwerrelse gørre hwerth aar om s[anc]te Walbwrry dagh en[8] skyckelse paa, hworth dyrre hwer embidh[9] skall sellye synne warre, effther som thet er dyrth, handh skall gørre [aff][10], och tesligeste paa øll och brødh, effther som kornytt er oc hwmlen geller, och thesligeste paa alle andre købmandzskab effther tidens beleylyghedt[11].

Thii bedhe wii ether alle oc huer serdeliss strenghelighen bywdhe, ath i retthe ether effther at holle thenne wor skyckelse fasth oc wbrødelighen y alle maadhe och werre ethers bwrmesther och raadt hørryghe oc lydyghe, saa framt wii icky skwlle ladhe straffe ether offwer, som wedh bør, och ther som bwrmesther och raadt skycker

[1] *Indbydskr. indskyder her »mwe«.*
[2] *Indbydskr. har »religt«.*
[3] *Indbydskr. har »som«.*
[4] *Her staar »besworis«.*
[5] *Her staar »baar«.*
[6] *Kilden til denne Bestemmelse er formentlig Kristiern II's verdslige Lov § 62 (Kolderup-Rosenvinge: Gl. dske Love, IV, S. 106—7).*
[7] *Lignende Bestemmelser findes i Kristiern II's verdslige Lov §§ 3 og 61 (Kolderup-Rosenvinge: Gl. danske Love, IV, S. 73 og 106) og i Erik af Pommerns Forordning af 1422 (Aarsb. fra Gehark., V, S. 58; Kbhvns Dipl., I, S. 150) jfr. Kong Hans' Bestemmelse for Odense 1495 § 4 (Kolderup-Rosenvinge: Gl. dske Love, V, S. 214).*
[8] *Indbydskr. har ikke dette Ord.*
[9] *Indbydskr. har »embedtzmandt«.*
[10] *Optaget efter Indbydskr.*
[11] *Lignende Bestemmelser findes i en Række Stadsretter s. f. Ex. Kolderup-Rosenvinge: Gl. dske Love, V, S. 64—65, 88, 155, 263, 498, 499.*

thennem wtilbørlighen modh nogher aff almwen, thaa wylle wy och[1] ladhe straffe ther offwer wdhen all naadhe[2].

Sameledis som y och tiitth oc offthe haffwe gyffwet oss tiill kendhe oc bekerth, hworledis ath[1] landz presther, prouesther, fogedher[1] oc ryghe bønner gørre landkiøb oc forprangh ethers by tiill skadhe, tha haffwe wy nw meth wor elskelige rygens raadt giorth thet[3] saa en skyckelse paa, ath inghen skall ther effther gørre slygh forprangh eller landkiøff imodh then skyckelse, wii oc worth elskelige[4] ryghens raadt haffwe[5] giorth[6]; findis her noghen imodh ath gørre, er hand presth, thaa [skal][7] bespyndh straffwe hannem[1] ther offwer, er hand en lyghmandh, tha skall wor lendzmandh straffe ther offwer.

Haffwer och wort elskelige[4] ryghens raadt nw samtycth oss, ath hwes brødhe, som [8]prelathernis och rydherskaffs tienere[8] falle fore wdi kiøffstedher, thet[1] skall oss komme alth tiill godhe[9] och wore byfogydher thet anname skwlle och giørre oss ther fore goodhe[9] redhe och reghnskab.

Sker och saa, ath noghen findes wdi ethers by, andelyghe eller wertzlyghe, som erre wor och [10] ryghens offwenbarre findher, her Christiern fordhum konnyngh y Danmarck tiill felldiigh i nogher maadhe, lønlygh eller offwenbare, thaa hendher laaghen, wyssen oc borghen aff thennem ath skwlle blyffwe tiill stedhe och standne tiill retthe for theryss tiill børlygh domere, nar paa eskyss[11].

Bedhe och biwdhe sameledis[1], ath i haffwe godh acth oc tiillsywn wdi ethers by paa gwlsmedh embide, saa ath

[1] *Indbydskr. har ikke dette Ord.*
[2] *Her staar »modhe«.*
[3] *Indbydskr. har »ther«.*
[4] *Indbydskr. har her: »Danmarckens«.*
[5] *Indbydskr. har her »ther paa«.*
[6] *Forprang og Landkjøb var alt forbudt i Erik af Pommerns Forordning af 1422 (Kbhvns. Dipl., I, S. 150).*
[7] *Indskudt efter Indbydskr.*
[8] *Indbydskr. har »prelaterne oc ridderschafftsmend«.*
[9] *Her staar »gaadhe«.*
[10] *Indbydskr. har her »menige«.*
[11] *Her staar »elskyss«.*

inghen gwlsmedh setther mere [til][1] lødhe mark sølløff endh fem qwyntyn koffwer wdi thet allerhøwysthe[2].

[3]Och widher all tyngysth ath[3] retthe ether effther och ladher thet inghenlwndhe. [4]Befaller ether gwdh[4]. Gyffwyth y wor stadh[5] Otthense sancte Barbare virginis dagh aar *etcetera* mdxxv[j][6] wnder wort signetth.

98.

1527, 29. Juli. Svendborg By, repræsenteret ved Borgemester og Raad og fire Lav, afkjøber St. Hans Alter i Byens Fruekirke en Gaard.

St. Hans Alter i Svendborgs Frue Kirke nævnes 1481 (s. ovfr. S. 188) som opholdt af Byens Guldsmede og Remsnidere, der c. 1450 sammen med Sværdfegerne dannede St. Hans' Gilde eller Lav (s. ovfr. S. 136 og 139). — Brevet, der opbevares i Svendborgs Raadstuearkiv, er paa Pergament, men har kun et underhængende Segl, Svendborgs, alle de øvrige elleve mangle. Det er tidligere trykt i »Aktst. t. Oplysn. af Danm.'s indre Forh. i ældre Tid«, I, 1841, S. 113—14.

Wii effth*erscreff*ne Hans Schriffwer, fwldmyndig borgmesth*er* wtii Swinborg, her And*ers* Ingwords*øn* werdighe fadh*ers* mett g*w*d biscop Jens And*ers*s*øn*[s] offi*cia*l oc p*ro*west *ibidem*, Matt*is* Mandt, Per Gwldsmidt, Per Bang, Hans And*ers*s*øn*, Per Skonu*n*gh, Claus E*ric*s*søn*[7], Strangy Mavghens*søn*, Mortth*en* Ha*nn*e, Hans Niels*øn*, radmendt, Ma[t]s[8] P*er*s*søn* oc fwldmyndigh ald*er*ma*n* offwer kiøbmendelageth *ibidem* Knwdt Bernicke, Albrett Tagis*søn* Swinb*or*ge*s* kie*m*mener, Niels Matze*nn* my*n*digh ald*er*mandth wdoffwer skomagherlagheth, Jyrgh*en* Kieldesmidt myndig ald*er*mandt aff smedelageth, Hans Lercke[9] myndig ald*er*mand aff schredh*er*-

[1] *Indskudt efter Indbydskr.*
[2] *Jfr. ovfr. S. 389.*
[3] *Indbydskr. har: »her vider at«.*
[4] *Indbydskr. har ikke disse Ord.*
[5] *Indbydskr. har »kiøbstedt«.*
[6] *Se ovfr. i Indledningen til Brevet.*
[7] *Aktst. har ikke læst dette Navn.*
[8] *Aktst. har »Niels«.*
[9] *Aktst. har »Borcke«.*

lageth oc me*n*nighe indbygh*e*re oc almwe aff Swinborg, bekende, beplichte oc tiilbinde woss oc wore effth*er* ko*m*mer arffwinge indbiggh*er* oc almwe ewighee oc ewindelighe*n*n att giffwe tiill *sancte* Hans Baptiste alth*er* wtii wor frwe kircke *ibidem* entthe*n* for*screffne* alt*er*s vicario cappellan ell*er* for*screffne* altherss we*r*ie, szom for*screffne* alth*er* wti were oc forswor haffwer, orlighee aar feem marck rede peni*n*ghe, hwilke peni*n*ghe for*screffne* Swinborg*es* kie*m*mener skwlle wdgiiffwe tiil gode rede twende tidh*er* om aareth aff for*screffne* byss rentthe oc indgieldt, halfftredee marck om *sancte* Michels dag oc iij marck om poske, for th*e*n gordt oc eyndom, szom wii haffwe a*n*nameth fran *sancte* Hans alth*er* oc alth*er* werie welwillighen, szom for*screffne* alth*er*s breff th*er* paa wdwissz*er* oc indeholdh*er*, wtii breden oc i lengh*e*n ligh*e*nd*es* syndh*e*n nest radhwssz*et*, hwilkeen gordt mett aldt syn bygningh oc eyndom skall affbrid*es* oc wdleg*es* tiill me*n*nige bestee oc byiss bestandt att were oc bliiffwe tiill eth ewigt axeltorge oc aldmindeligt marcketh szaa well for indh*e*nbiis indbiggh*e*re szom wdenbiis oc tiislighe*r* for landfer*i*nge for wdh*e*n marckett szaa well szom i almyndeligt marckett, szom her effth*er* ko*m*mend*es* worder. Skede oc szaa, thet gwdt forbywde, att thisze for*screffne* peni*n*ghe oc rente icke wdko*m*me tiill gode reede aar effth*er* aar, szom forschriffwet staar, oc th*e*n gwdtz tieniste skwlde formy*n*skess for there*s* sielle, szom for*screffne* gordt oc grwndt haffwe giiffweth tiill for*screffne* alth*er*, thaa tiilplicte och bebynde wii wore effth*er*ko*m*mere borgmesth*er* oc raadt oc me*n*nighe byss indbiggh*er* oc almwe att holde for*screffne* *sancte* Hans alth*er* aldeless wdh*e*n skadhe oc opbige for*screffne* alth*er* syn gordt wtii geen wtii bredhen oc y lengh*e*n effther for*screffne* alth*er*s brefs lidelsze, szom th*er* paa er. Att alle thisze ordt, artickler oc pwncthe skwlle fast oc wbridligh*e*n holdh*es* ewindelighen, tha haffue wii *[f]orscreffne* borgmesther oc raadt mett me*n*nige Swinborg*es*

indbiggh*er* oc almwe fwldko*m*melighen oc end*re*cteligen jaa, willie oc samticke hengdt wor byss oc stadtz indzegell nedh*en* for thette breff mett for*screff*ne werdige fadh*er* offi*cials* indzegell oc mett alle wor*es* indzegler oc for*screff*ne lag*es* indzegler. Giffwett oc schriffwet i Swinborgh *sancti* Olaui kong*es* dagh [1] aar effther gwdtz byrdt twsyndhe femhwnd*r*edhe xxvij°.

99.

1536, 12. Juni. Malmø By, repræsenteret ved Borgemester og Raad og fire Lav, hylde Kong Kristian III.

Hyldingsdokumentet, der er paa Pergament, opbevares i Rigsarkivet (Hyldinger Nr. 23). I dets 19 Seglremme hænge 17 Segl; Nr. 1 er Byens Segl; Nr. 2—11 og 13—14 ere de nævnte Borgemesteres og Raadmænds Segl, idet Nr. 12 (Oluf Bagers) helt mangler og Nr. 15 er en Voxklump uden noget paatrykt Segl (Povl Fris). Nr. 16—19 ere Skomagernes, Smedenes, Skrædernes og Bagernes Lavssegl.

Wy effterschreffne Jep Niellsenn, Hans Jensenn oc Jens Clauessenn, borgemester*e* vdii Mallmø, Per Harcke, Ditleff Henricks*enn*, Jacob Guldsmidt, Jep Hans*enn*, Dirick Morthens*enn*, Bonauentura Richter, Seuerinn Seuerins*enn*, Oluff Bagere, Tyge Christierss*enn*, Palne Jens*enn* oc Pouell Friisz, raadmendt, desligeste alle roodemestere [2] oc menige borger*e* oc indbygger*e* her samme stedtz, kiendis oc giøre widerligt for alle mett dette wort obne breff, att wii haffue nu vdii de helligetrefoldighedz nafnn hyllet oc sworet høgborne forste oc stormechtiste herr*e* her Cristiann, koning Fredericks sønn, met gudz naade vduald koning till Danmarck oc Norge, hertug vdii Sleszuig, Holstenn, Stormerenn oc Ditmerskenn, greffue vdii Olldenborg oc Delmenhorst, wor alderk*ere*ste, naad*is*te herre huldskab, mandskab oc tro tieniste met liff oc godz oc der fore haffue loffuet oc for-

[1] *D. e. den 29de Juli.* [2] *Her staar »raademestere«.*

plichtet oc met ditte wort obne breff loffue oc forplichte paa wor cristelige tro, ære oc redelighedt oss oc wor*e* effterkommer*e* borgemester*e*, raadt oc menighedt y Malmø at wille oc skulle were forschreffne, høgborne forste, koning Cristiann, koning Fredericks sønn *et cetera*, wor k*ere*ste, naad*is*te herre oc Danmarck*is* riige hullde oc tro, hørige oc lydige oc holde Malmøes stadt hans kongelige maiestaet oc hans naad*is* børnn, hwilckit som Danmarck*is* riigis raadt effter hans naad*is* dødt oc affgang till koning vdii Danmarck kaarend*is* oc kesendis worde, till troer handt oc ingen andenn, som tro erlige oc faste vndersaatte bør at giøre vdii alle maade, oc der offuer haffuer hans naades høgmechtighedt loffuit oc tillsagt oss at wille hollde oss ygenn widt cristelig skell, log oc rett oc wore stadz friheder oc priuilegier oc gode gamble seduane effter det contractz breues indeholldelsze, som hans naade oss siist vdii Hellszingiør giffuit oc forseglet haffuer [1]; vbrødeligenn stadigt oc fast vden alt archt at holld*is* vdii alle maade. Tiill hues witnesbyrdt haffue wii met willige oc widskaff ladit hengt wort stadtz secret met alles wore indsegle oc met fire wor stadtz embed*is* indsegle, som er skomageres, smeders, skrederes oc bageres, neden fore ditte wort obne breff, giffuet vdii Mallmø mandagenn nest effter ping*is* dag [2] aar effter gudz byrd mdxxxvj [0].

---

[1] *D. e. den saa kaldte Malmø Reces af 6. April 1536 (Kr. Erslev og W. Mollerup: Danske Kancelliregistranter 1535—1550, S. 13—16).*
[2] *1536 var det første Pinsedag Søndag den 4. Juni.*

TILFØJELSER.

100.

1488, 11. Juli. Raadet i Flensborg giver Byens Bødkere Lavsartikler.

Det her gjengivne Pergamenthaandskrift findes i Universitets-Biblioteket (Additamenta, 8° Nr. 115). Det er en lille Kvart, hvis Sider ere 10½ cm. brede og 15 cm. höje; den er indbunden i et med presset Læder betrukket Træbind og tæller først 32 Sider i to Læg (16 + 16) og dernæst 8 Sider i eet Læg. Artiklerne findes i de to første Læg, i hvilke S. 1—31 ere beskrevne, medens S. 32 staar tom. Det tredje Læg, i hvilket S. 1—5 ere beskrevne og S. 6—8 ere tomme, indeholder en af Frederik II underskreven Stadfæstelse, dateret Kolding den 6. Oktober 1587. Det tredje Læg er syet sammen med en tyk, firefarvet Silkesnor, hvis ene Ende er ført gjennem et rundt Hul, der er slaaet i den nedre Margen paa samtlige Blade i de to første Læg, der indeholde de her gjengivne Artikler. Men Seglet, der skulde hænge ved Silkesnoren, mangler. Artiklerne begynde med et fint i Rødt tegnet I, og lignende dog mindre Bogstaver, ogsaa i Rødt, begynde enhver af de følgende Paragrafer, paa de to sidste nær. De nedenfor indsatte Paragraftal findes ikke i Haandskriftet. — En nyere Skraa for Bødkerne i Flensborg, dateret den 19. September 1670, findes ogsaa i Universitets-Biblioteket (Additamenta, 4° Nr. 517).

In gades namen amen. Na gades bort dusent vehundert jar, dar na ame achtevndeactigestem jare ame fridage vor Margrete der hilligen junckfrowen[1] vmme nute vnde vramen dussere [?] stadt gaff vnde gunnede de ersame rath hir bynnen Flensborch den tunnenmakers vnde den kymers, dat se magen vnde schalen en besclaten ampt hebben vnde holden in naghescreuener wise.

1. Item bynnen dussem ampte scholen nicht mer

[1] *D. e. 11. Juli; Margretesdag den 13. Juli, faldt 1488 paa en Söndag.*

wesen men achte botkers vnde soes kymers by vorlust eres amptes.

2. Ok gu*n*net en de erbenomede rat hir bynnen Flensborch, dat se dusse nascre[ue]ne beleui*n*ge vnd*e* willekore vnder lanck by penen vnde brake dar by ghescreu*en* holden scholden vnde scholen vt erem*e* ampte kesen twe olderlude, vnde dar schal de rat en enen vt dem*e* rade vor enen bisitter to schicken, vpp*e* dat alle dinck deste bequemer vnd*e* redeliker gheholden werdt.

3. Nen olderman schal lenger olderman wesen men twe jar. Denne schal men fort twe nie kesen, dede dem*e* ampte nutte sint.

4. Item schalen dusse vorbenomede olderlude alle jar twie deme rade geuen vpp*e* Walburgis vnde vppe Martini[1] to isliker tydt vervndetwintich schillinghe lub*esch* by vorlust eres amptes.

5. Isset sake, dat dar wol were am*e* ampte vnde werck maket, dat nicht rechtuerdich were, de genne, de dat ghedan heft, de schal dar var beteren drye achteyn schilli*n*ge, de ersten xviij ß dem*e* kemener, de anderen xviij ß dem vagede vnde de drudden xviij ß deme ampte sunder gnade.

6. Makert dar wol werck in deme ampte vnde sinen settenagel dar nicht vp en*e* scleit, de schal ok vorbraken hebben drye xviij ß vorscreu*en*.

7. Item is dar wol de vnse ampt bogert, de schal dat twie esken, ens to suncte Walburgesdage, to der anderen tydt vpp*e* suncte Martens dage[1], vnde schal to isliker tidt geuen dre schillinge lub*esch*, vnde to der lasten tydt schal men eme aff edder to seggen.

8. Item alle de jenne, de de vnse ampt*e* wil hebben, de schal strax dre m*a*rck lub*esch* reth gelt tor stede leggen.

9. Item de de vnse ampt bogerdt, de schal to dem*e* alderminsten teyn m*a*rck rike wesen vnvorborget.

[1] *D. e. den 1. Maj og 11. November.*

10. Item kamen hir knechte vanbuten, dede hir bynnen Flensborch arbeiden willen, de schalen in des amptes bussen geuen en*e* half punt wasses.

11. Item wilk sulfmester, dar de knecht mede arbeidet, vnde de knecht sodane halue punt wasses nicht vtghegeuen hadde vnd*e* doech lepe, denne schal de jenne, deme he heft ghearbeidet, sodane halue p*u*nt wasses suluen vtleggen.

12. Wen de olderluden eren baden v*m*me senden vnde laten dat amtpt*e* vorbaden, vnde jemant were sunder redelick vorval vnd*e* kranckheit vnde nicht torstede queme to rechter tydt, de jenne schal dat beteren midt negen pe*n*ni*n*ge*n*.

13. Item were idt sake, dat de olderlude v*m*me gingen vnd*e* wolden de tu*n*nen meten, vnde dar jemant wedderstalt ane dede, dat schalen de jennen beteren tegen deme kemenere vnde vagede vnd ok jegen dat ampt*e* sunder gnade in dat hogeste.

14. Item were idt sake, dat dar wol were in vnseme ampte, dede wedderstalt dede jegen dusse beleui*n*ge vnd*e* schickinge dede, denne scholen de olderlude dat vor den rat bringe*n*, vnd*e* de anderen brodere im*e* ampte schalen en bystendich wesen, dat de jenne sinen hogesten brake dar vor geue deme ke*m*menere vnd*e* deme vagede vnd*e* ok deme ampte.

15. Item ofte dar wol were, dede sin vinsterghelt to rechten tiiden, so vor screue*n* is, nicht to rechter tiid uth en gheue also to sunte Walburges daghe vn*de* to sunte Mertens daghe, de schal ghebraken hebben ene halue tu*n*ne bers vn*de* en halff punt wasses.

16. Item alle de jennen, de nu tor*e* tiid myt vns an sodane beleuynghe vnde wilkore nach des borgemesters vnde rades syn ghewesen, se syn van groffwerke efte va*n* kymwerke, den is nu tor*e* tiid ghegund vn*de* toghelaten myt vns sodane ampt to besitte*n*de, id sy nu wo id sy.. Wen ofte hir na desser tiid wol to vns qweme vnde wolde myt

vns sodane ampte besitten, de ghenne schal hebbe*n* synen bortbreff wol beseghelt myt ener stadsegel effte myt enes herredes segel, vnde dar to schal he uth gheue*n* dree lub*esch* m*ark* vnde eyne kost to donde myt dreen richten twee daghe, dar dat ampt mede ghenoghet; vnde iss*et*, dat de ghenne, de dat ampt esscheth, is en tu*n*nenmaker, so schal de ghenne make*n* dree stucke werkes vppe des oldermans dele, dar dat ampt mede noghet vnd*e* vnghestraffeth. Vurder ok is he en kim*er*maker, so schal de ghenne en kimen maken van soes tu*n*nen, dat id ock vnghestraffet sy; vnde is dar ock jemant van deme kimerwerke, so schal de ghenne maken eyne kerne vnde eynen trichter vn*de* en span vnghestraffet.

17. Item desgheliken schal ock hebbe*n*, welk vrouwe edder ju*n*chfrouwe in vnseme ampte begheuen wert, eren echte breff, so verne se buten der stad ghebaren is.

18. Item iss*et* sake, dat dar wol to vns kumpt in de lere, de ghenne schal twe jar weszen in der lere, vnde dar en baue*n* schal he sine*n* meister, de ene leret, gheue*n* twee mark lub*esch*, vnde so schal he deme ampte gheue*n* ene tu*n*ne bers vn*de* en halff pund wasses, he sy van groffwerke effte kimerswerke, vnde wen he uth der lere ku*m*pt, denne schal he myt eme noch en jar denen v*m*me ghelt by desse*n* vorscreue*n* broke.

19. Item ock mach en islik in vnseme ampte syn eghene kind vrii leren dat ampt, vnde blifft he by deme ampte vnde werd syn eghene man, denne schal he nicht mer uthgheue*n* alse ene t*unne* bers vnde en pund wasses.

20. Item welk sulues werd, de hiir enen knecht holt, de ghenne schal deme knechte gheuen ene*n* witte*n* vor de helen tu*n*nen vnde dree pe*n*nyngh vor dat klene werk vnde vor de last bende vj ₰ vnde dar to de kost.

21. Item wol dar ene*n* knecht holt van deme kymerwerke, de schal geuen vor de kerne teyn pennyngh

lutick vnde groth vn*de* vor de butte*n* ene*n* witten vnde vor dat span twe pennyngh, vn*de* welk man hir en bauen ghiifft, de ghenne de schal dat beteren myt ener tu*n*nen bers vnde dar to en pund wasses.

22. Item welk botteker kan enen kymerknecht krigen, de mach ene holden vnde arbeyden lathen, ok welk kymer ene*n* bottekerknecht kan krighen vn*de* holde*n*, de mach deme ghelyck ok so don.

23. Item welk knecht hir arbeyde*n* wil, de schal siick erst den olderluden to baden, vnde is id sake, se ene nicht beholden willen, so mach he hiir dene*n* a*m*me ampte, wor id eme beqweme is, by pene vnde broke achteyn pennyngh.

24. Item wen dar wol uth unseme ampte steruet, denne scholen dar veer uth vnseme ampte de nacht waken, manck den vere*n* schal en olderman weszen, vn*de* en iderma*n*, se syn vrouwe edder man, deme doden to graue volge*n*, vnde is id en old mynssche, denne schal me ock offeren by achteyn pennyngh broke.

25. Item efft dar en knecht kranck werd vn*de* nicht to vortere*n*de heft, denne scholen de olderlude van eneme isliken sulffmeyster ene*n* schillingh lub*esch* vpp*e* neme*n* vn*de* kame*n* denne deme knechte darmede to hulpe; vnde sterueth he, vnde hefft he nicht, denne scholen de olderlude ene lathen to graue bringen vnde reken dat deme ampte na, vnde en islik schal sin anpard betalen.

26. Item is id sake, dat dar ock wol were manck vns dede syn holt vorarbeydet hadde, vn*de* neen holt mer en hadde vnde anders neen hold nergen krigen konde, vn*de* dar wol were manck vns dede holt stande hadde, denne schal he eme vor reth ghelt to ener last holtes auergeuen nicht diurer, alse he dat sulue*n* inghekofft hefft, by broke ener tu*n*nen bers vnde en pund wasses.

27. Item ock schal nemand manck vns hold kopen,

dat en ander manck vns touorne bedinget hefft, vnde is id sake, he dat ghekofft hefft vn*de* nicht en wuste, dat id bedinget was, wen ene dat to wetende werd, denne schal he dat deme wedder auerantworden lathen, dede dat in dat erste bedinghet hadde, by broke ene tu*n*nen bers vn*de* en pund wasses.

28. Item offt id sake were, dat dar wol were manck vns, de vor armode also dat he sulues nicht to arbeydende hadde, de ghenne schal siick to beden bynne*n* amptes to arbeydende, offte he spreke den olderluden to effte dar neen ghelt sy in der bussen, dat he krighen konde siick darmede to entsettende, vnde so scholen de olderlude to seen in der bussen, wat gheldes sy, vnde helpen ene dar mede vnde neme*n* dar vor nochafftighe suluer pande [vnde neme*n* dar van beschedenen ghelt also wanlik is van der mark to nemende bynnen Flensborch][1] [2]edder borgen[2].

29. Item vurder schal ock nema*n*de in vnseme ampte jema*n*des tu*n*nenholt vorarbeyden ane vppe syne eghene werckstede by broke enes jewelke*n* amptbroders ene tu*n*ne bers vn*de* en pu*n*t wasses, sunder dat he orloff heft van deme ampte.

30. Item isset sake, dat dar wol is manck vns effte in natiiden to vns kumpt vnde wil siick voranderen, also dat he ene erlike werdynne*n* neme*n* wil, vn*de* iss*et* sake, dat he buten amptes vriget, de jenne schal vns ene amptkost don van der werdy*n*nen weghen, liker wiis also de sulues werd. Desse kost mach he lozen myt twen lubesschen marke*n*. Iss*et* dat he dat ghelt uthgiifft bynne*n* veer weken van der tiid an to rekende, alse eme dat ampt leth to seggen v*m*me sodane kost to donde.

31. Item weret sake, dat dar wol sy, de dat werk maket vn*de* vorkofft dat, vnde nympt de jenne dar schaden van de, dat werk koste, vnde dat dat gheclaget werd vor

[1] *Dette er overstreget.* [2] *Skrevet til i Marginen.*

den olderluden, so schal de ghenne, de dat ghemaket hefft, den jennen synen schaden wedder vpp richten, so verne also dat bewislik is.

32. Item weret sake, dat dar wol is bynnen amptes, de den anderen uth halt myt worde effte myt werben, de ghenne schal dar vore beteren ene tunne bers vnde en punt wasses sunder gnade; vnde isset sake, dat dar jemant den anderen blodich effte blauwe sloghe, dat is des rades broke.

33. Item offt id sake sy, dat hiir wol denet myt vns bynnen amptes vor enen bandsnyder, vnde de ghenne ghynghe buten amptes vnde snyd den borger bande, de nicht bynnen amptes syn, so schal dar ock nemant wesen bynnen amptes, de ene wedder to setten schal, eer he ghebetert hefft jeghen dat ampt myt ener tunnen bers vnde myt enen pund wasses. Vnde isset sake, dat ene wol to setet, eer he ghebetert hefft, so schal de jenne ock des gheliken beteren, de ene to settet, ere he ghebetert hefft.

34. Item so schal hiir ock nemant weszen bynnen amptes, de den anderen schal synen knecht entmeden effte entsponen sunder to rechten tiiden, id sy to sunte Mychaelis effte to passchen; effte hiir wol were, de dat dede, de jenne schal dar vor beteren ene tunne bers vnde en pund wasses, vnde ock schal dar numment wesen manck vns, de des anderen knecht schal to setten, ane he sy myt fruntschope scheden van den ghennen, dar he mede ghedenet hefft.

35. Item isset sake, dat hir wol is manck vns, de synen knecht orloff ghifft, so schal de ghenne deme knechte syn lon rede mede gheuen, vnde weret sake, dat he deme so nicht en dede vnde deme knechte noch wol behegheliick were hir bynne to wesende, so mach he tho synes werdes taffelen ethen gan, so langhe wente syn werd em syn lon gifft. Wen isset sake, dat de knecht wechuerdich is vnde wil wannderen vnde kan denne syn lon nicht krigen, so mach de knecht gan to den olderluden, so scholen de older-

lude deme knechte syn lon geuen vppe deme, dat de knecht syne reyse nicht vorsumen schal, vnde so schal de jenne dat ghelt wedder uth gheuen vnde schal dar vorbraken hebben ene tunnen bers vnde en pund wasses.

36. Item issed sake, dat dar wol is bynnen amptes, dede vorbroke kumpt, vnde eme dach werd ghegheuen vppe sodanen broke vnde denne nicht uth en giifft myt willen, so schal men den ghennen lachsoken bynnen amptes vnde vorbeden ene dat ampt wente tore tiid. Vnde isset sake, dat vnse ampt to samende is vnde wy drincken vnse lachdruncke to samende, vnde wy drincken bedderue lude beer vnde wy denne rekenschuppe don vnde scholen vnse beer betalen, dat wy ghedruncken hebben, vnde hiir wol were manck vns vnde brochte syn ghelt nicht tor stede vor siick effte vor de jennen, dede he ghebeden hadde, wen de rekenschupp gheschen is, de ghenne schal vorbraken hebben ene tunne bers vnde en punt wasses.

37. Item isset sake, dat hiir en knecht van buten in kumpt, de hiir arbeyden wil, de schal dree stucke werkes maken vppe des oldermannes dele; vnde isset vurder mer, dat he vul don kan vor enen knecht, so mach he hiir denen; kan he ock nicht, so mach he vordan wanderen.

38. Item isset sake, dat dar wol bynnen amptes eneme anderen wat schuldich is, de schal denne vppe der stede nicht vor deme radhe lopen vnde claghen, sunder he schal dat ersten vor deme ampte claghen, vurder so schal dat ampt denne enen dach setten, dede schuldighet werd; vnde betalet he dat nicht vnder deme daghe, so eme dat ampt ghesettet hefft, so schal he de barden dale leggen, vnde deith he dar bauen, so schal he sinen broke to vullen nicht weten.

39. Item offte dar wol were van den olderluden, de dar ghelt neme uth der bussen in ere nutte vnde nicht in

des amptes behoff effte nutticheit, de scholen vorbraken hebben ene tunne bers vnde en punt wasses.

40. Item efft dar wol were van den olderluden, de wat vorsumeden van schult wegen, effte wat id were, de scholen dat suluen uthgheuen.

41. Item efte dar wol were bynnen amptes, de vnrechte sake vorebrachte vnde konde dar nicht to vullen . mede kamen vnde nicht nabringen, de schal vorbraken hebben ene tunne bers vnde en pund sunder jenygherleyge barmherticheit.

42. Item wanner dat ampt to hope kumpt, so hebbe wy olderlude myt des amptes willen dat beleuet, dat men schal ene tunne bers upp leggen vnde denne vurdermer nicht lenger to sitten, alse de olderlude vppkloppen; de dar bauen deit, de schal braken hebben ene tunne bers vnde en punt wasses.

43. Item vppe twen tiiden schal en iderman amme ampte to hope kamen also to sunte Walburgis daghe vnde sunte Mertens dage, vnde wol denne nicht en kumpt, de schal allikevele betalen vnde schal dat uthgheuen in achte daghen by broke ene tunne bers vnde en punt wasses.

44. Ok wen dat ampt to hope drincket, denne schal dar nemant manck vns koppslaghen noch wedden vnder vns by broke ene tunne bers vnde en punt wasses.

45. Item oft dar wol were, dede vnse ampt wolde to hope vorbaden, de schal enen schillingh tor stede leggen.

46. Item welk broder bynnen amptes schuldich is, id sy beerghelt edder ander schuld, dat deme ampte an gheld, vnde dar wol is vnde siith darmede myt vorsate vnde wil sodane ghelt nicht uthgheuen myt willen, so scholen de olderlude den jennen dach vorelegghen, dat he sodane ghelt betale bynnen sodanen dach, vnde de ghenne noch myt wreuele siith vnde wil denne noch nicht sodane gheltt uthgheuen myt willen, so scholen de olderlude dat ampt

to hulpe nemen vnde scholen to gan vnde scholen eme dat ampt vorbeden vnde negelen eme dat vinster to. Vnde isset sake, dat he dar bauen noch arbeydet, so scholen de olderlude noch dat ampt to spreken vnde scholen to samende gan vnde nemen ene sodane werk vnde bringen dat deme kemener effte deme vaghede also vaken, alse he myt vnwillen arbeydet, beth so langhe dat he vul vnde al betalt, dat he plichtich is, dat deme ampte anghelt.

47. Item we dar brickt an vnse ampt, de schal sinen broke gheuen bynnen veerteyndaghen, dat sy watte broke, dat id sy, by broke ene tunnen bers vnde en punt wasses.

[Herefter med en anden, samtidig Haand.]

48. Item wardt dar wol in vnsem ampte vntichte tolecht, dat ere vnde ok ruchte angeit, de schal de barden leggen, beth he sick des midt stadtrechte afghelech heft, by vorlust des amptes.

49. Vnde ick Ekggardus Hayngk, nw tor tydt stadtscriuer, hebbe an dusse scra scriuen laten van beuele des ersamen rades to Flensborch, dat bekenne ik midt miner egenen hantscrift.

101.

1488. Skraa for Sankt Hansgilde i Skarholt.

Gildet er omtalt ovfr. I, S. 223 (jfr. S. 170). Det dér nævnte originale Pergamenthaandskrift synes tabt. Skraaen er her trykt efter et Papirhaandskrift i Universitets-Biblioteket (Additamenta Nr. 204 i Kvart). Haandskriftet, der er indbundet i et Papbind, er upagineret og indeholder først Skarholtskraaen, derpaa Skraaen for St. Gertrudsgildet i Hellested (ovfr. I, S. 169 flg.), begge i Afskrifter fra Begyndelsen af det 18de Aarhundrede, og endelig en Original-Vedtægt for Sønderjernløse Bymænd af 1598. Skarholtskraaen meddeles i to Redaktioner, en dansk og en kortere latinsk, af hvilke den sidste muligvis er den ældste. Efter den komme følgende Notitser, der ere afskrevne med samme Haand som Skraaen: »Anno 1664 den 12. Julii forærede hæderlig oc Vellærd Mand Hr. Peder Christensen i Kjøge mig denne Gilde Skraa. Lyder Siffuersz.» og «Nunc est in manibus Viri Reverendi et docti Domini Petri Syw Pastoris Hellestadensis in Sialandia 1692 in membranis, unde ego hæc descripsi«. Peder Christensen nævnes som Sognekapellan i Kjøge og Ølsemagle mellem 1637 og 1665 (Wiberg); Peder Syv døde 1702 som Sognepræst i Hellested.

Ex membranis d*omi*ni Petri Syw.

Thettæ gille er optagit gud till lof, hed[e]r oc æræ, jomfru Maria oc *sanc*te Johans apostel oc euuang[elis]t, oc ær skicket oc sammensath eeth statutum, som alme*n*nilige kallat ware skroo, i alle mothe oppeholde skolend vnne[r] brøde, som nu ef*ter*scr*e*ffuet stoor.

1. Primo, at hwilken broder, som vill sloo ell*er* dræbe syn gillbrod*er*, brødre, som nærværendis æræ, skole h*anu*m fri oc frelse, om the kunne; hwilken that icke gør, bøde til gillit een half marck.

2. It*em* hvilken brod*er*, som sloor th*en* man ihææl, som icke er gillbrod*er*, hvar brod*er* skall bøde med ha*nu*m 1 β *grot*[1].

3. It*em* hvilken brod*er*, som kæryr syn gilbrod*er* for høfdynge, bøde ij øre pe*ni*nge ell*er* wærie sigh med trigge ma*n*tz eed.

4. It*em* hvilken brod*er*, icke ko*m*mer syn gillbrod*er* til hielpe i low ell*er* i eedh ell*er* han bææ*r* witne po ha*nu*m, bøde ij øre pe*n*ni*n*ge.

5. It*em* hvilken brod*er*, som kære[r] syn gilbrod*er* po thing ell*er* for høfdynge poo anners ma*n*ts vegne, som icke er gilbrod*er*, bøde ij øre pe*n*ni*n*ge.

6. It*em* hvilcken, som tilnefnder word*er* at gør*e* gillit for*e* oc icke gøret uppo reth lagdagh, bøde een half mark ok gøre siden for*e* allige[u]ell.

7. It*em* hoo, som giffuer syn gilbrod*er* wbequem ord, at han kall*er* ha*nu*m nytingh ell*er* tyuf ell*er* røfuere, bøde mot ha*nu*m ij øre penninge oc til gillit ok saa meget.

8. It*em* hoo, som dragh*er* syn gilbrod*er* i hoor af wrede ell*er* gifuer ha*nu*m pust af nefve, bøde moth ha*nu*m ij øre, till gillet oc soo megit.

9. It*em* hoo, som sloor syn gilbrod*er* med kep ell*er* med stongh ell*er* gør ha*nu*m soor med sverd ell*er* anner

[1] *Her staar* »g¥«.

vopn, soo at ha*nu*m gørs legedom behoff, bøde mot ha*nu*m efth*er* landzsslou oc till gillit een mark pe*nning*e.

10. It*em* blifver nogh*er* befwnnen med, at han bær swerd ell*er* anner vopn i gillhws ell*er* i gillgord at forarge syn gillbrod*er* med, bøde ij øre p*enning*e.

11. It*em* blifve gillbrødere skyælactige om nog*er* ting, thoo skole gilbrød*er* thom forlige; hwilken som tilnefnder worder ok icke ko*mm*er, bøde j øre pe*nning*e.

12. It*em* hoo, som bryder sønn*er* gillluys, bøde till gillit een ꝓ oc lade siden allige[u]el snoo thøm op igen.

13. It*em* hoo, som spyr i gillhws, bøde een øre penninge; spyr han i gillgord oc gor syn in till dricks igen, bøde j øre penninge.

14. It*em* hoo, som sidder igen i gillishus efter olderman er afgongyn oc skomp[re]st[1], gerdebrødre undentagne, bøde v penninge.

15. It*em* hoo, som gør uluydh i oldermantzens tale eller skomp[re]stens, bøde v penninge.

16. It*em* hoo, som stefnder worder for høfdinge, oc siger han nogen syn gilbroder till at følie sig, oc han icke kommer, bøde een øre pe*nning*e.

17. It*em* hoo, som myster sit gotz ok fynner thæt i tyufs være, tha skall olderman nefne hannum till soo mange, som han vederthørf at løse sit gotz med, bode till konnings ting so oc til erchebiscops ting; hoo, som tillnefnder worder oc ey kommer, bøde een øre pe*nning*e.

18. It[em] kommer nogher broder i saach (?), soo at han moo ey syn friith nyde, tho skole hans gilbrøder følia ha*nnu*m till tings oc froo oc til skofs oc till strannebacke; hoo, som ey kommer, bøde ij øre penninge.

19. It[em] naar nogher broder afdøør, tho skole brødre tillsighes at waghe yfue[r] then døde; hoo, som icke kommer, bøde j ꝓ; hoo, som icke kommer, føræn ligeth bærs

[1] *D. e. Skraapræst, jfr. § 15.*

till kircken, bøde v pen*ning*e. Kommer han icke till messen, bøde v pen*ning*e. Kommer han inthe, bøde v penninge.

20. It[em] lydit før æn presten gor i kyrcken, skole gillluys tennes oc brenne, mens messe sighes; ok alle brødre skole lade sighe een messe for then døde oc [gifve] een grot[1] penning till offer af hwar persone; hvilken thet icke gør, bøde v penninge.

21. It[em] hoo, som vill gonge till hellydomme, till den hely graf, hwar broder komme ham till hielpe med j ß, till *sanc*te Olifs v penninge, till s[ancte] Jacobs [2]j ß oc[2] till s[ancte] Nicolauss j ß; hoo, som hær imodh sigher, mann eller quinne, bøde x penninge.

22[3]. It[em] hoo, som icke betaler eller bøder poo ret lagdagh, han skal bøde twæfolt oc till gillit een øre penninge. Ok hvad broder gør mot gilbroder i twigge brøders nærwærilse ok asyn, om the thet vitne i sanheed, thet mo icke nethes.

23. It[em] hoo, som dræber syn gilbroder, bøde een marck penninge oc gonge ud af gillit med nythings ord.

24. It[em] hoo, som gor i thette gille oc will ey ret gøre, bøde hynn me (?) folt, ther lofvet hafver, oc till gillit een half marck oc hedhe mensværie.

25. It[em] hoo, som stoor a gilstefno oc will ey logh svare for sig, bøde ij øre penninge; goor han yfverhørigher bort, bøde half marck. Hoo, ther kære poostadde saach, bøde ij øre penninge.

26. It[em] hoo, ther kærer igenkære, før logh swaret er, bøde ortug.

27. It[em] for hvart femthen winther gammelt [barn] skall follæ maltbyrd bæræs; hoo, som gest byuder, bære for hannem folle maltbyrd.

[1] *Muligvis staar her »goot«.*

[2] *Her staar »oc 1 ß«.*

[3] *Foran denne Paragraf er der trukket to Streger tværsover Spalten, og det samme er gjort efter § 25.*

28. It[em] hoo, som gest byuder, swara for hannum ord oc gerninger bode i gillhus oc i gillgord.

29. It[em] hoo, som thenne scrifne ret och statuta forsmoor ok icke will oppe holle, gonge ud af gillit med nythings ord oc hede mensværie eller folt gøre gillit med VI øre penninge, at han mo syden blifve i brødreskap igen. Oc hvilcken, som befunnen blifver, at han er tyuf, bøde VI øre penninge oc gonge ud af gillit med nythings ord.

30. It[em] hoo, som ickæ bær till laghstemnæ, tha bødæ een groot till gillith. *Hoc insertum est alia manu.*

31. Hoo, som thet gille størcke ok oppeholle will, styrcke hannum gud oc jomfru Maria oc sancte Johans bode till lif oc syel.

Hæc statuta scripta sunt anno domini MCDLXXXVIII° procurante domino Haquino cantori[1] et Svenone Tymmerman sodalitii Skarholte senatori. Orate pro ipsis deum.

[Herefter staar en Tredjedel Spalte tom forneden paa Fol. 3 tilhöjre; øverst næste Side begynder derefter den latinske Skraa].

Hanc legem nostri convivii sub sacramento et certa poena cuilibet capituli statuimus ad laudem et honorem s[ancti] Johannis apostoli et evangelistæ in[et?] statuimus a nobis omnibus observandam.

1. In primis quod si quis conviva voluerit interficere vel verberare convivam, fratres, qui præsentes sunt, liberent eum, si poterunt; quicunque non fecerit, dimidiam marcham fratribus persolvat.

2. Si quis fratrum[2] interfecerit non congildam invitus et coactus, qvivis frater cum eo satisfaciat solidum argenti.

3. Si qvis fratrum accusaverit confratrem apud potentes, duas reddat oras et tertia manu se expurget.

4. Si quis conviva non subvenerit convive in juramento aut testimonium adversus eum perhibuerit, emendat duas oras.

[1] *Ovfr. I, S. 223 staar vistnok rigtigere »curatore«.* [2] *Her staar »fratrem«.*

5. Si conviva confratrem suum ex parte alterius, qui non est conviva, ad placitum vel ad potentes appellaverit, fratribus duas persolvat øras.

6. Si quis prænominatus convivium die præfixo non præparaverit, exsolvat dimidiam marcham et iterum præparabit.

7. Si conviva confratri suo verba viciosa dederit vocando eum nything aut furem aut latronem sive servum, emendat ei duas øras et fratribus tantum.

8. Si vero baculo vel hasta vel gladio sive cuspide vulneraverit ita, qvod ungventum indigeat ligaturis, emendat fratribus marcham denariorum, leso, ut jus appetet.

9. Si in ira confratrem suum per crines rapuerit aut pugno percusserit, emendat ei duas oras et fratribus tantum.

10. Si autem conviva portaverit gladium sive aliud telum in domum convivii vel curiam ad ledendum confratrem suum et erit retentus, solvat duas øras.

11. Si convive discordant de aliqva re, habeant mor(!) conventum, et si quis vocatus venire contempserit, oram reddat.

12. Qui autem cereum fregerit, reddet solidum et iterum reficiet; et si ciphus de alicujus manu ceciderit, v denarios reddat. *Additum in marg[ine]: findesz icke i dansken.*

13. Et [si] in eadem domo evomerit, ora*m* solvat, et si in curia evomerit et postea intraverit ad bibendum, oram reddat.

14. Quicunque post discessum senioris vel prepositi remanserit[1] exceptis fratribus, qui ministrant, v denarios reddat.

15. Si quis fratrum strepitum in sermone præpositi vel senioris fecerit, v denarios reddat.

16. Si quis defecerit convivæ juramento in parochia

[1] *Her staar »remanserint«.*

sua, solidum vel, si citatus ad potentes fuit et si cui indixerit et non venerit, oram reddat.

17. Si quis auxilio indiget causa defensionis, senior nominabit, quotquot voluerit, qui ex communi expensa cum eo vadant; qui contradixerit, oram reddat, nisi legitimo impedimento teneatur, et alius nominetur loco suo.

18. Si autem aliquis fratrum mortuus fuerit, nominati fratres vigilant super eum; qui non fecerit, solidum persolvat. Si ad missam non venerit, v denarios persolvat. Et si ex ideo non venerit, oram denariorum persolvat.

19. Hoc autem sciendum est, quod nostri cerei paulo ante introitum sacerdotis et semper, cum missa cantatur, ardere debent. Confunctus vero unam missam a fratribus et unam a præposito et unum denarium a quolibet persona habere debet; et qui non fecerit, v denarios persolvat.

20. Si quis conviva in peregrinationem iturus est Jerusalem, solidum; ad s[anctum] Olaum, v denarios; ad s[anctum] Jacobum, solidum; ad s[anctum] Nicholaum, solidum a quolibet confratre recipiat; rixantur aliqui mulieres vel viri, x denarios reddant.

21. Quicunque non solvet die sibi statuto, solvet in duplo et fratrib*us* oram; et quicunque forefecerit conviva convive in adspectu duorum convivarum, qui si perhibent in veritate sua, non poterit negare.

22. Quicunque fuerint præstiti tanquam immemores juramenti ha*nc* legem scriptam observare contempserit, sit nything perjurus ab omnibus extra convivium, vel satisfaciendo VI denarios se in pristinam fraternitaten restituat.

23. Et quicunque comprobatur fur, emendat fratribus VI oras et sit nything extra convivium.

24. Ho, som ickæ ber til laghstæmnæ, tha bøthe en groth til gillith. *Hoc alia manu et alio atramento additum erat.*

Subscriptum Peder Jørgensen mpp.

Hæc sunt nomina defunctorum[1].

Hær Jep Skarolth[2] cum uxore fru Elena.

Jess Jepson cum uxore fru Mæristo.

Torbern Jenson, jomfru Gertrud oc fru Cristina.

It[em] Erich Torbenson, *insertum alia manu.*

It[em] unghe Jep Scarholt.

Jon Nielson cum uxore et liberis suis.

Truoud.

Elnæ Anderssæ (!).

It[em] fru Lenthæ Torbørss.

It[em] Jens Torbiorson mit syn søsther Ingefrid, *alia manu insertæ.*

Herr Tygæ oc hans tienista qvennæ Inghefrid.

It[em] ju*m*fru Rufgords Skavesdatter, *alia manu.*

Jens Loff.

Johan Truitson cum uxoribus suis.

Niels Jenson cum uxore Thora.

Tryels Ostritson cum uxoribus Boild oc Karina.

Anders Tryelson cum uxore Christina.

It[em] Ostrith Skelliæ cum uxoribus Cæcilia et Estret.

Torkill cum uxore Margareta.

It[em] Karl Ostrithson.

It[em] Gudmar.

It[em] Johanna i Toste.

It[em] Tyræ oc Elnæ g[ermanæ] p[uellæ] Gudmars.

It[em] Ynder Gudmarson.

It[em] Erlendh.

It[em] Johanna Hogens.

It[em] Stenkil Mortenson.

It[em] Morten Stenkilson.

It[em] Jep Godsertson.

[1] *Her foran staa i fire Linier Tallene 1—34; i første Linie 1—13, i anden 14—22, i tredje 23—28, i fjerde 29—34.*

[2] *Hører som flere af de Nedennævnte til Familien Rosensparre (Danm. Adels Aarb., 1899, S. 371 flg.).*

Hr. Jep Shib.
It[em] Christina Bensson.
It[em] Thore p[uella] Ewesson.
It[em] Signa p]uella] Thuesson.
It[em] Agnes.
Item Mons Person.
It]em] Age Biornson.
It[em] Johannæ Oliif Diæghn.
It[em] Amud oc Johanna.
It[em] Jens Hildricsson.
It[em] Trugun oc Truels per(!)
It[em] Elnæ Erlands.
It[em] Niels Feech.
It[em] Othinkarl, Margreta, Elnæ.
It[em] Ormar Agessom, Tuæ Agæ Ormarson.
It[em] Regnildh Michil.
It[em] Per Michelson, Tuo Stenkil.
It[em] Stenkil Jonsen Killæ.
It[em] Tulæ Svenson.
It[em] Margreta oc Signe.
It[em] Sven Tulson oc Gunnæ.
It[em] Torkill Pederson, Christina, Margreta.
It[em] Jon Tygesson.
It[em] Cæcilie Anderss.
It[em[Buneke Ingerson.
It[em[Morten Andersen cum uxore Ellena.
I[tem] Hagen Stenkilson, Johan oc Elnæ.
It[em] Broder Stenkilson. Tue.
It[em] Niels Kræbill oc Hestrith.
It[em] Eskil Hagensen cum uxoribus Cæcilia, Johannæ.
It[em] Per Stenkilson. Tue.
It[em] Laurentz Offeson.
It[em] Jep Jonson.
It[em] Laurentz Olson. Helliæ.
It[em] Jens Stub cum uxore Tyra.
It[em] Niss Person.
It[em] Olaf Diengh.
It[em] Kæløf.
It[em] Mons Tulson.
It[em] Gunnar Person.
It[em] Per Clemetson cum uxore Christina.
It[em] Morten Clemetson.
It[em] Luce Jenson.
It[em] Johanna Nielssæ.
It[em] Ingher Tuessæ Cæcilia.
It[em] Boo Jensson.
It[em] Kathar. Nielsson. Lucia.
It[em] Erlendh Jenson.
It]em] Ingher Niss Andersons.
It[em] Niels Knæben oc Mærete.
It[em] Erlend Ienson.
It[em] Truels Boson.
It[em] Niels Michelson.
It[em] Elnæ Konradts.

It[em] Majæ Jenss.
It[em] Christina Stigs.
It[em] Stigh Nielsson.
It[em] Jep Michelsen.
It[em] Christina Boo, Elena Person.
It[em] Mons Laurendtsson.
It[em] Botilde Jensdotther.
It[em] Erich Jepson.
It[em] Thoron Peders.
It[em] Henrich Lauridson.
It[em] Arald Skreder.
It[em] Olof Torckildson.
It[em] Esbiorn Diegn.
It[em] Per Olsøn.
It[em] Jon Erlansson.
It[em] Lucia Hansz.
It[em] Swen Kamp.
It[em] Niels Tuetson.
It[em] Sven Timmermand.
It[em] Mechtilde Andersdotther.
It[em] Anders Pederson.
It[em] Jens Pederson.
It[em] Knuth Anderson cum uxore Christina.
It[em] Niels Poilson.
It[em] Hans Olafson.
It[em] Mons Pederson.
It[em] Johanna Sven Monsons.
It[em] fru Elena Thrugotts dotther.
It[em] Elenæ oc Metthe, søsthere.
It[em] Fru Christina Thrugotz.
It[em] Elena Trugotz.
It[em] Per Nielsson.
It[em] Olaf Sutær.
It[em] Jens Nielson.
It[em] Gruby Asmundson.
It[em] Niels Anderson.
It[em] Jens Anderson.
It[em] Jens Jull.
It[em] Jep Symonson.
It[em] Olaf Jensoṅ.
It[em] Christina Andersdotther.
It[em] Her Benth.
It[em] Christina Per Ostredsons.
It[em] Jens Ageson oldermann.
It[em] Jens Smeth.
It[em] Elnæ Niels Smetz høstru.
It[em] Anders Nielson, Christina hans høstru.
It[em] Christina Per Nielsons.
It[em] Johanna Jep Lauridsens.
It[em] Odmar Pedersons.
It[em] Per Nielsson.
It[em] Katharina Pederss.
It[em] Jess Jul.
It[em] Christina Pederss.
It[em] Tuvo Michelson.
It[em] Per Pedersson.
It[em] Tyre Faders.
It[em] Signæ Diegns. Jep Diegns.

It[em] Magnild Kamps.
It[em] Laurendsz Jepson.
It[em] Jess Terbensson.
It[em] Jep Knutson.
It[em] Jess Monson.
It[em] Thoræ Anderssæ.
It[em] Christina, Per Matti*æ* pyghe.
It[em] Poil Bryndigh.
It[em] Cisæ Monsdotther.
It[em] Tryels Smith.
It[em] Benthe Tryelsæ.
It[em] Una Per Olsons.
Item Elnæ. Olafs Møllers børn.
It[em] Sven Jenson oc hans hustru.
It[em] Per Svenson, theris søn.
It[em] Mons Matthieson oc hans børn.
It[em] Elnæ Thomessæ.
It[em] Poel Møller.
It[em] Jep Nielsson, Thore hans hustru.
It[em] Christina sl. Bents.
It[em] Christina Per Schonings.
It[em] Stenkill cum uxore Christina.
It[em] Odmar Pederson.
It[em] Jomfru Gertrud oc jomfru Elnæ, landdommers døtther. *alia manu.*
It[em] Niss Jenson cum uxore Christina.
It[em] Balter Sutær cum uxore Christina.
It[em] Anders Monsson.
It[em] Lasse Olson.
It[em] Per Agheson.
It[em] Per Pederson.
It[em] Per Astreson, som war oldermann.
It[em] Elnæ Tygis.
It[em] Truith Jepson cum uxore Marina.
It[em] Poild Møllers børn.
It[em] Sven Tygesson cum uxore Johanna.
It[em] Jess Lauridson.
It[em] Niss Gudserckson.
It[em] Per Skoningh.
It[em] Jess Benson cum uxore Benthe.
It[em] fru Christina.
It[em] Per Smidh.
It[em] Elnæ Per Ostretsons.
It[em] Elsuf Niss Poilsons.
It[em] Erich Truilson.
It[em] Thord Pederson.
It[em] Anders Pederson.
It[em] Bentha Truil Smids.
It[em] Jens Monson olderman.
It[em] Jess Anderson cum uxore Metthe.
It[em] Benth Olson.
It[em] Carina Mortenss.
It[em] Carina Bentsdatter.
It[em] Elnæ Terbernæ.

It[em] Jess Anderson cum uxore Metthe.
It[em] Elnæ Per Matthiessæ.
It[em] Metthe herr Nielsons.
It[em] Gertrud Lasse Persons.
It[em] Jess Benson.
It[em[Elina Beints.
It[em] herr Niels Bryningh.
It[em[Niss Bryningh.
It[em] Per Nielson af Beltingæ.
It[em] Niels Powelson.
It[em] Olaf Bensson.
It[em] Morten Balson
It[em] Elne Truelsæ.
It[em] Truels Jensson.
It[em] Elnæ Olafs.
It[em] Olaf Benson.
It[em] Niels i Huisengh.
It[em] Magnild.
It[em] Thomas Persons børn.
It[em] Thomas Jensson Christiern.
It[em] Christina Svensdotter.
It[em] Söffrin.
It[em] Jess Karson.
It[em] Elna Niss Jensons.
It[em] Jep Lauridson.
It[em] Per Matthiesson.
It[em] Christina Jess Monsons.
It[em] Elnæ Poelsdotther.
It[em] Karina Klemessdotther.
It[em] Jess Laurentzson af Odersløf.
It[em] Anders Smidt i Jefnærødh.
It[em] Per Mortenson cum uxore Elnæ.
It[em] Cisæ Anders Pedersons
It[em] Jep Jenson.
It[em] Ingeborg Balsers.
It[em[Christina Morten Balsers.
It[em] Christina Per Nielsons.
It[em] Jess Svenson i Strøe.
It[em] Dines Michilsson.
It[em] Mons Michilson.
It[em] Elnæ Benths Bondis.
It[em] Svend Nielsson.
It[em] Benthe Matthies Smidts.
It[em] Asser i Haslærødh.
It[em] Elnæ Truelsæ.
It[em] Niels Monson af Bolrødh.
It[em] Anders Tuesson.
It[em] Olaf Skomager.
It[em] Olaf Rødh.
It[em] Olaf Nielson.
It[em] Signæ Karls.
It[em] Karl Owesson.
It[em] Christina Jep Jensons af Beltinge.
It[em] Lasse Person.
It[em] Broder Asserson.
It[em] Christina Anders Broderssons dotther.
It[em] Anna Matthies Skomagers dotther.

It[em] Gunild Tygis dotther.
It[em] Olf Long.
It[em[Karina Jeps dotther.
It[em] Christina Jep Jenssons.
It[em] Jess Eskylson [1] med syn husfru Elnæ [1].
It[em] Matthies Smid.
It[em] Jep Jensson.
It[em] Jess Faderson.
It[em] Elnæ Anders Tuess.
It[em] Henrich Jensson af vaben.
It[em] Kristina Henrichs dotther.

alia manu additum.

It[em] Christina Olafs af Bøstostæ.
It[em] Jep Monson.
It[em] Ingemann Tuesson.
It[em] Gyrith Jep Lauridsons dotther.
It[em] Olaf i Actorph.
It[em] Mons Olafson [1] oc hans børn af Actorp [1].
It[em] Niels Jepson af Kelstorp.
It[em] Boeldh Svenssons.
It[em] Elnæ Olaf i (!) af Actorp.
It[em] Knudth af Wemmenæbergh.
It[em] Christina Olafs af Bostostæ.

Huc usque una eademque manu nomina ista annotata reperiuntur, sed quæ sequuntur alia minus quæ legi potest.

It[em] Jep Jerson.
It[em] Jess Lauridson.
It[em] Joriæn Nielsson.
It[em] Troelss børn i Skarolth.
It[em] Jens Lauredssons børn i Skarolt.
It[em] Jep Tygesson i Beltinghe med sin hustru Bolle.
It[em] Elnæ Nielsæ af Atorp.
It[em] Boel for syn gofwa.
It[em] Oluf Nielson med sin hustru Carina [1].
It[em] Metthe Troels Olssons dotther for syn gofva.
It[em Oluf Mølleræ med syn hustru Carinæ.
It[em] Jess Jepson af Beltingha
It[em] Berrethe Per Matthiesons af Beltingha.
It[em] Benth Nielson oc hans hustru Estred.
It]em] Jess Benssons børn af Hillisæng.
It[em] Jess Eskelsen med syn hustru Elnæ af Beltingha.
It[em] Jep Jensson for syn gofva.
It[em] Kristina Poels, Morten Balsers moder for syn gofvæ.

[1] *Herved staar »alia manu«.*

It[em] Niels Olsson af Hunsængh.

It[em] Boel Jess Benssens af Hunsængh.

It[em] Axel Lauridson af Skarholt.

It[em] Lawe Skomager af Beltingæ med syn hustru Nille.

It[em] Sven Agesson af Skarolth.

It[em] Jep Lauridsson af Ovenstorp.

It[em] Toræ Claussæ i Skarolthe for syn gofvæ.

It[em] Benth Ingemarson af Skarholt med sin hustru Kristine.

It[em] Helle Per Ostridsons af Skarolth.

It[em] Olaf Tommermænn af Strøø for sin gofvæ.

Jomfru Margreta fru Gydis dotter Kristenza.

It[em] Christina Morthens Balssers søster for syn gofvæ.

It[em] Poel Nielsson.

It[em] Christina Thomessons dotter.

It[em] Ælsebæ Ossmundæ for syn gofvæ.

It[em] Gertrud Niels Gydingis for syn gofvæ.

It[em] Mikel Jonson af Belthinghæ for sin gofwæ.

It[em] Niels Matthieses børn af Beltinghe for sin gofwæ.

It[em] Matthies Skreder af Beltinga.

It[em] Anders Hogenson for syn gofwæ oc alle hans søskene i samme stæd.

It[em] Jep Poilson i Strøø.

It[em] Poel Nielson, Morten Bals fader.

It[em] Kristina Poel Ostrissens af Skarolt.

It[em] Per Ingemarson af Beltinge.

It[em] Elnæ Per Ingemarson hans hustru.

It[em] Jep Tomessen af Beltinge.

It[em] Jess Gyding i Skarolt.

It[em] Troels i Skarolth med sin syn hustru Karina.

It[em] Jens Troelson, hans søn ibid.

It[em] Torbiorn Bensson af Beltinge med sine two hustruer Elnæ ok Margrete.

It[em] Olæ Torbørnson for syn gofvæ.

It[em] Jeppe Jenson af Oretorp for syn gofve.

It[em] Johanne Jess Morten-

sens af Beltinga ok hennes søn Ole Nielson.

It[em] Per Jensson af Strøø.

It[em] John af Viændh for sin gofwe.

It[em] Benth Bonne i Strøø med syn hustru Christense.

It[em] Jess Jepsen af Slostrop(?) ok hans hustru Johanne for syn gofwe.

It[em] Olæ Monsson af Strøø for syn gofwæ.

It[em] Jess Tosteson af Beltinge.

It[em] Signæ Jess Hogensens.

It[em] Mette Swens Schreders h[ustru].

It[em] Mohns Huid for sin gofwe.

It[em] Tule Brun for syn gofwe.

It[em] Jens Lauridson af Skarholt.

It[em] Elna Jens Lauridsons af Scharholt.

It[em] Jeppe af Beltingæ.

It[em] Per Hansen af Skarolt.

It[em] Anders af Beltinga for syn gofwæ.

It[em] Poel Estridsen af Skarolt ok hans børn.

It[em] Ostrid Lauridsen af Hundsæng.

It[em] Kirstina Andersdotther for syn gofwe.

It[em] Jens Ingemarsen for syn gofwe.

It[em] Benthe Mons Jessen af Beltinghe for syn gofwe.

It[em] Niels Jenssen af Beltinge for syn gofwæ.

It[em] Benthe Troelsdotter for syn gofwæ.

It[em[Per Gudmunsen i Damstorp for syn gofwæ med syn hustru Kristine.

It[em] Jess Matthieson i Beltinge med syn Berethe for sin gofve.

It[em] Thomas Persen oldermann ok hans hustru Elena.

It[em] Per Olson i Beltinge for sin gofve.

It[em] Niels Tygeson af Skarolt.

It[em] Elenæ Mons Tostesons af Beltinge *deletum*.

It[em] Tyræ Jess Lauridsons af Skarolt med synæ iij husbonder ok hendes børn for syn gofwe.

It[em] Niels Jepson med syn hustru Kirstine for deris gofwe.

Peder Sonneson i Kiøge 1649 (!)

Skarholt kircke.

An[no] 1552 hellig tre kongers dag[1] hørde jeg Sty Pors forskreffne kirckisz regenskab. Lignet oc lagdt indtegten oc udgifften imod huer andre aff neste forgangne aar, dette aarsz tiende uberegnet, een marck regenskabsz penge, med huisz kircken udi sidste regenskab var tillagt, affregnet, bliffuer nu kircken ighen behollendesz till framdelisz regenskab XVII ℔ 3 ß 1 alb.

Rønne Jensson } tutores.
Per Olson

Var intaget udi denne summ VI ℔ 3 ß gammel geld oc sielegaffue, som kirckenverie icke er visz paa, om the faa eller ey, som er affkortid igien, mend kunde de faa samme gield, tha skriffuesz hun ind till deresz indtegt.

Aar 1553, onszdagen ante Fabiani[2] hørde jeg Sty Porss Skarolt kirckesz regenskab. Lignet oc lagt udgifften imod indtegten aff neste forgangen aar, samme aarsz thiende uberegnet, een marck regnskabsz penge affkhortet, oc hwesz kircken udi sidste regenskab var tillforne indregnet, bliffuer kircken nu tillforne XXIIII ℔ 3 ß 1 alb.

Rønne Jenson } tutores.
Niels Tormodsen

Then geld, som forneffnd staar i det forrige aarsz regenskab er udi dette regnskab uberegnet, thi hun er icke udkommen.

Skarholt kircke.

Aar 1554, torszdagen epter Martini[3] hørde jeg Sty Porsz forneffnde kirckesz regenskab. Lignet oc lagt udgifften imod indtechten aff nest forgangne ij aar, thette aarsz tiende uberegnet, regenskabsz penge affkortet, oc huesz kircken udi sidste regenskab var till forne indregnet, bliffuer kircken nu tillacht XV ℔ ij ₰.

Rønne Jensson } tutores.
Niels Tormodsen

uberegnet den gammel gield, som forneffnd staar.

[1] *D. e. den 6. Januar.*
[2] *D. e. den 18. Januar, Fabianusdag den 20. Januar faldt 1553 paa en Fredag.*
[3] *D. e. den 15. Novbr., Mortensdag, den 11. November faldt 1554 paa en Söndag.*

Skarholt kircke.

Aar 1556 siette dag jul[1] hørde jeg Vincentius Lunge forneffnde kirckes regenskab for ij aarsz indtegt oc udgifft. Alltingest beregnet oc offuerlagd, thette aarsz tiende uberegnet, bliffuer kircken tillagd paa hendesz bygning paa stoole oc een predickestool, kirckeverie haffuer ladit giort, xx ℔ v ß 1 alb.

Rønne Jenson
Niels Tormodsen } tutores.

Skarholt kircke.

Aar 1561 sabbatho ante Thomæ apostoli[2] hørde jeg Axel Wiffert forskreffne kirckesz regensk[ab] for hendesz opbørszel oc udgifft i den regenskab, sidst førdisz, alltingest beregnet oc offuerlagd, thette aarsz tiende uberegnet, regenskabsz penge affregnet, var kircken igien behollendisz till fremdelisz regenskab ij ℔ v ß ij alb.

Jess Tormodsen
Hoshun(!) Gudmundsen } tutores.

102.

c. 1500. Artikler for et Kjøbmandsgilde i Haderslev.

Disse udaterede Artikler ere bevarede i et Papirshaandskrift fra c. 1530 (Rigsarkivet, Gemeinschaftl. Archiv, Cap. XXII Nr. 7a). Efter deres hele Indhold ere de snarere fra Tiden noget før end efter 1500. Der er formentlig ingen Tvivl om, at den paagjældende Forkortelse her med Rette er læst Haderslev. Haandskriftets Betegnelse »Cap. XXII Nr. 7a« er gammel, og Nr. 7 b og c ere Udkast til Artikler for et Kjøbmandsgilde i Haderslev, Nr. 7c er dateret 24. August 1570. — Paragrafnumrene findes i Haandskriftet tilvenstre i Marginen.

1. Dat keyn ju*n*ge, de eyn kopma*n* bynne*n* Had*ersl*eue werde*n* will, in dusse gilde edder seelschup schal inghenome*n* werde*n* edder vor sick suluest kopslage*n*, er he xv jar oldt sy; ok schal he erste*n* myt koplude*n* bynne*n* Had*ersl*eue, de sick kopenschup ernere v*n*d sitten vor hus v*n*d hoff.

[1] *D. e. den 30. Decbr.*
[2] *D. e. den 20. Decbr., Apostelen Thomas' Dag den 21. Decbr., faldt 1561 paa en Söndag.*

iij jar langk gedenet hebben; dar tho schal he strax ij ma*rck* lub*esch* vn*d* ij marckwicht wasses to dusser ku*m*panie vn*d* seelschup gheue*n* vn*d* syne*n* eedt dhon, dat he alle stucke vn*d* artikele in dessem ghesette vn*d* seelschup holden wil vn*d* den oldermenne*n* in allen billigen dyngen horsam syn.

2. Nema*n*t scal ok in dusser seelschup vn*d* ku*m*panie inghenamen werden, sunder he schal xl ma*rck* lub*esch* synes eghen vrygen vnuorlechten gheldes ryke syn, dat scal he by syne*n* eden holden vor iiij vthe desser selschup vn*d* ku*m*panie, de dar tho vortekent syn, welcke syn gelt un*d* gudt beseen vn*d* gheprowen scholle*n*; dar idt denne tho den xl ma*rck* lub*esch* nicht langen kan, schal he vth dusser seelschup blyue*n* vn*d* vor sick suluest nicht kopslagen, er he xl ma*rck* lub*esch*, wo vorge*schreuen*, eghens vn*d* vriges gudes hefft.

3. Alle de jenne, de kopma*n* werde*n* will vn*d* hefft nicht gedent iij jar, alse vorg*eschreuen* ys, he kame denne vth anderen kopstede*n*, vth harden edder va*n*n lande, schal eyn gutt gheruchte vn*d* darup eyn bewiis hebbe, ok schal he vnuorborget syn vn*d* xl ma*rck* ryk, alse vorberort, vn*d* diit alle by syne*n* eden holde*n*, ok schal he strax iiij ma*rck* lub*esch* vn*d* ij marckwicht wasses reeth betalen, dar tho noch iiij ma*rck* lub*esch*. Da vor he bynne*n* Had*ersle*ue by kopluden iij jar langk nicht ghedenet hefft, dar he hiir entbaue*n* dede vn*d* kopslagede dar nha vor sick sulue*n*, alsden schal sodan gutt, wormyt he kopslaget, syn vorbraken, de ene helffte an de herschup, de anderen helffte an de stat.

4. Nema*n*t dusser stadt inwoner schal apen vynster, wes touorkopende, hebben vn*d* holden, wor inne den koplude*n* moghe schaden scheen, so verne he in dusser selschup vn*d* kumpanie nicht en sy.

5. Ok schal neyn amptma*n* kopenschup bruken edder dryue*n* sunder myt sodane*n* gude vn*d* myt so vele, alse eme tho syne*n* ampte van noden vn*d* behoff ys, vnd dat

sulue vnuorarbeidet nicht wedder touorkopen; dar he ouerst kopenschup dryue*n* will, schal he syne ampte auergheue*n* vn*d* in desse*n* ku*m*panie sick late*n* bestedige*n* vn*d* dar nha ghenete*n* vnd ghebruken alle vrigheit dusser selschup vn*d* ku*m*panie, soverne he sodan gudt, alse he hefft, vnuorarbeidet wedder vthvorkofft; anders nicht wil an de herschup vn*d* de stat vnuorbraken hebbe*n*.

6. Nema*n*t vth dusser seelschup vn*d* ku*m*panie schal ok vromder geste edder anderer lude gelt effte gudt neme*n* vn*d* den suluen vromden luden dar myt vordele vn*d* bate*n* dhon, so verne he nichte*n* wil, sodan gelt vn*d* gudt scholle an de herschup vn*d* stat uorbraken[1] syn.

7. Item ifft dar jema*n*t were vth dusser ku*m*panie, de dar stunde in handel vn*d* kopenschup myt ene*n* anderen bynne*n* edder bute*n* Had*ersle*ue, in watterleye kopenschup dat were, vn*d* eyn ander qweme vn*d* ehme innpas, hynder effte vorkope dede hemelich edder apenbar vn*d* bewislich were, dat sulue schal ghestraffet werden dorch de broder dusser ku*m*panie na redelyker wise.

8. Ok schal nema*n*t, watterleye sates he sy in dusser selschup edder dar buten, jenick dingk, idt sy klen edder groth, wes vp dem rechten marcketwege na der stadt ku*m*pt, voret vn*d* ghebracht wert, bute*n* der stat porten kopen alse der molenporten, bischuppes porten vnd der norder porten; wurde jemandes baue*n* sodan vorbedent dar auer beslagen, de jenne schal ane rechtgangk allent, wes he so gekofft hefft, an de herschup vn*d* de stat hebben vorbraken.

9. Welck gilbroder desser ku*m*panie, de in ander stede effte dorpe tho wanende thut vnd jar vn*d* dach vthblifft vnd dar na wolde wedder in dusser selschup vn*d* ku*m*panie, de schal alsdenne dusse ku*m*panie vp dat nyghe bidden vn*d* sick dar inne vesten myt aller herlicheit vn*d* bekosteni*n*ghe, also vorg*eschreuen* ys.

[1] *Her staar »vnuorbraken«.*

10. Neyn vromde kremer scal vtstaen bynnen *Haders*-*le*ue vthgenomen in dem vryge markede bauen eyn mael in dem jar, vn*d* so schal he denne nicht bauen iij dage vtstaen ok nicht buwen edder vtstaen xiiij dage vor wynnachten, xiiij dage vor paschen edder bynnen de vorge*schreuen* xiiij dage; schut hiir entjegen, so schollen alle broder dusser selschup sampt myt der stadt vogede tosamende komen vn*d* dat straffen vn*d* vorbeden, so borlich ys.

11. Neyn vromde kremer schal buuen edd*er* vtstaen myt keen feylingh edder kramwercke vp dem karckhoue edder lykhuse su*nder* myt geistlicken dinghen alse mysse ghewa[n]den, boke, wyrok edder ander geistlicken dingen; schut hiir entjegen, schollen alle broder sampt myt der stat vogede thosamende komen vn*d* dat straffen, so borlich ys.

12. Ok schal neyn vromede kremer effte ju*n*ge myt taffelitte edder kopenschup vm de stat ghaen syn gut touorkopende mer alse eyn mael in dat jar, so verne he syn gut nicht wil vorbraken hebben, de helffte an de herschup, de ander helffte an de stadt; jedoch scal he hiirvpp vorheen emptlick gewarnet syn, dat bewislich sy.

13. Alle de koplude, de hiir kamen myt groten hoppenserken, schollen vtstaen iij dage na older wanheit vn*d* dar na vorkopen vn*d* vthe meten myt der stat mathe vn*d* stat knechte, vn*d* borgermest*er* vn*d* radt scollen den kop setten myt den ghemenen kopluden, nema*n*t doch anders also by helen vn*d* haluen drompten kopen schal, ok schal nema*n*t samenden kopp maken vn*d* kopen, dem ghemenen ma*n*ne tho schaden.

14. Nema*n*t in dusser ku*m*panie edder dar buten schal tho steden vromden lude in synen huse tho kopslagende, sunder he schal de vromden wernen, se dat nicht dhon mothe; dar se ouerst dat lykewell bauen sodan warnet dhon wolde, schal dat den olderluden dusser ku*m*panie werden vorwitliket, vn*d* wo de huswerdt entsodant nicht en dede,

schal he vorbrake*n* hebben an de herschup xviij ß vn*d* an de stat xviij ß vn*d* to der selschup iiij marckwicht wasses.

15. Neyn vromde kopman scal syn gut vtstucken benedde*n* heel schippund vn*d* halff, vn*d* dar vp scal me*n* ene warne*n*, dat bewislich ys; allent, wes he na der warni*n*ge vthstucket vn*d* vorkofft, schal gentzlich vorbraken syn an der herschupp vn*d* statt.

16. Neyn bur schal edder mott myt de*n*en anderen buren kopslagen vp der vrige*n* straten, de*n*en gemene*n* inwanere tho schaden vn*d* na[ch]dell, ok schal nemant den buren huszrum vorgu*n*nen edder lenen sodan gudt dar tho uorhandelende jegen der stat rechticheit vn*d* olde wanthe; we dar entjegen deit, schal alse eyn meeneder gheholden werden.

17. Ok schal neyn vthemesch edder vromd ma*n* tho dem markede holden edder syn gudt, watterleye id sy, vp der strate*n* edder in jemandes huse vp rechte markeddage also des frydages, vthstucken edder vorkopen; weret sake hiir jemandes entjege*n* dede, schal de stadt voget vn*d* iiij broder dusser selschup ene warne*n*, dat yd bewislich sy; de hiir entbaue*n* deyt, schal gestraffet werden, so billich ys.

18. Alle der stat kynder, der ere olderen in dusser ku*m*panie vn*d* selschup syn jege*n*wardich edder noch hiir namals inkamende werden, schollen xv jar olt syn, xl mar*ck* lub*esch* ryke vn*d* eyn gudt gheruchte hebben vn*d* dar myt aller ander besweringe vrig syn; ouerst ander stadt kynder, der ere olderen in dusser selschup vn*d* ku*m*panie nicht syn edder ok hiirnamals nicht inkomende werde*n*, schollen xv jar oldt syn, xl mar*ck* ryke vnd eyn gut geruchte hebben, sunder se schollen ij mar*ck* lub*esch* vn*d* ij markwicht wasses tho der selschup gheuen vn*d* dar myt ok aller andere besweringe entfriget syn.

19. Nema*nt*, de in desser selschup vn*d* ku*m*panie nicht en is, schal dorch sick edder syne boden eyne*n* vthloper

hebben, de dar kope edder vorkope myt tafelitte edder krame, so wiidt alse dat leen tho Hade*rsle*ue allenthaluen vm der stat begrepen ys, dem gemene*n* ma*n*ne vn*d* inwoner tho vorfange vn*d* schaden, so verne he sodan gudt, als denne by ehm ghefunden wert, dar nha he gewarnet ys, nicht will an de herschup vnd stat vorbroken hebben.

20. Neyn inwoner dusser stat bynne*n* edd*er* bute*n* dusser selschup schal syne bestellis ludhe vnder den buren vp dem lande edder dorpe hebben, de hemeliken edder susth velwercke edder ander gudt vor ene bestellen vn*d* kopen, dem gemene*n* ma*n*ne tho marckliken schaden vn*d* vorderue, edder sodan gudt schal der herschup vn*d* stat vorbraken syn; ys he ok in dusser selschup vn*d* ku*m*panie vn*d* jegen dusse*n* artikele bewisliken gefunden wert, schal me*n* [en] strax vth dusser selschup vn*d* ku*m*panie vorwissen vn*d* alse eyn meeneder holden vn*d* hebbe*n*, ok schal he desse selschup myt aller kost vn*d* besweringhe vp dat nyge wedder wynne*n*.

21. Ok scholle*n* de olderlude desser selschup vn*d* ku*m*panie nichte butenlandes reisen, sunder ander vrame lude vth dem gilde vn*d* ku*m*panie in ere stede sette*n*, vp dat alle dingk stendich vn*d* by machte blyue, by broke ij marckwicht wasses.

22. Alle broder dusser selschup scholle*n* ij mael des jares in des oldermans huse tho hope tho kamende vorplichtiget syn also viij dage vor pynxten vn*d* viij dage vor sunte Marten, dat denne thouorhandelende, wor inne der selschup vnd ku*m*panie macht vn*d* nodt sy; de hiir vp ghewarnet vn*d* thogesecht wert vn*d* nichten kumpt, schal ij marckwycht was vorbraken hebbe*n*, vnd wenner sodan vorgadderinghe dorch den olderma*n*ne schut, alsdenne schal de jungeste broder den anderen tho thoseggende vorplichtet syn by broke j marckwicht wasses.

103.

Til Skraaen for St. Gertrudsgilde i Hellested af 23. Juni 1404 (ovfr. I, S. 169 flg.).

De ndfr. meddelte Tilföjelser og Rettelser skrive sig fra det ovfr. S. 422 nævnte Haandskrift i Universitetets Bibliotek, Additamenta Nr. 204 i Kvart.

ad S. 170, L. 9 f. o. »Tøndesøstre« nævnes i de til Skraaen knyttede danske Tilföjelser fra 1591 og 1608; i en Tilföjelse fra 1571 forekommer ogsaa Udtrykket »Tøndebrødre«.

ad S. 171, L. 6 f. o. »miseri«, Haandskriftet har »ministri«.

ad S. 171, L. 17 f. o. »si[non]«, Haandskriftet har »vel«.

ad S. 171, L. 18 f. o. »et[non]«, Haandskriftet har »nec«.

ad S. 176, L. 13 f. o. »quod fiat (?)«, Haandskriftet har »quando facit«.

104.

Til de slesvigske Slagteres Lavsartikler af 2. November 1421 (ovfr. S. 38 flg.).

Medens de ovfr. 38 flg. meddelte Artikler ere trykte efter en i 1558 i Slesvigs saakaldte »brune« Bog indført Kopi af de oprindelige Artikler, har Professor A. Sach gjort mig bekjendt med et Papirhaandskrift, der give Artiklerne i en Form, der efter Skrifttrækkene at dömme maa være væsentlig samtidig med Artiklernes Udstædelse (1421). I sproglig Henseende er dette Haandskrifts Text ikke lidt forskjellig fra den ovfr. trykte Text. Her skal saaledes gjöres opmærksom paa, at den trykte Texts hyppige Brug af en a-Lyd (warckmester, nemanth, vorbraken, gekamen) ikke findes i Haandskriftet, der har: werckmester, nementh, broken, komen, og med Hensyn til de sidste Former gjælder det, at den trykte Texts hyppige Brug af Forstavelserne »vor« og »ge« ikke findes i Haandskriftet. Allerede i Indledningen til Vedtægten har det saaledes worden istedenfor geworden, meynheit istedenfor gemeynheit, nhaschreuen istedenfor nageschreuen, o. s. v. Haandskriftet har ogsaa nogle Steder en Gjentagelse af en Præposition (f. Ex. »tho der morgensprake vnd tor modt« i § 3, »myth worden edder myt wercken« i § 8), hvor den trykte Text nöjes med een; det bruger ogsaa enkelte Steder et andet Ord end den trykte Text (»guden luden« i § 1

istedenfor »framen luden«; »versch flesck« i § 19 istedenfor »frisck flesck)« ligesom nogle Steder en forandret Ordstilling (i Indledningen »deme ampte der knakenhower« istedenfor »deme knakenhower ampte«, i § 1 »nha des rades rade« istedenfor »nha rade des rades«). Men idet der ses bort fra disse og lignende Forskjelligheder, skal her meddeles en Fortegnelse over Haandskriftets reelle Afvigelser.

ad S. 39, L. 9 f. o. »xij ß« rettes til »vj ß«.

ad S. 39, L. 18 f. o. »storue« rettes til »weke«.

ad S. 40, L. 4—5 f. o. »vnnd schall stede in de stede dath gebt in de bussen leggen« rettes til: »vnnd schall ij ₰ steke in de bussen in de stede«.

ad S. 40, L. 6—7 f. o. »synen schillingk« rettes til »vj ₰«.

ad S. 40, L. 12 f. o. »xviij penningk« rettes til »vj engelsche«.

ad S. 40, L. 15 f. o. »edder wrefell« rettes til »vorsitten wolde«.

ad S. 40, L. 16 f. n. »xviij penningk« rettes til »vj engelsche«.

ad S. 41, L. 5 f. o. »dem wekheme (!) bynnen ampte« rettes til »de jemande in dem ampte«.

ad S. 41, L. 11 f. o. »xviij penningk» rettes til »vj engelsche« (den samme Rettelse foretages paa samme Side L. 14—15, 17 og 20—21 f. o.).

ad S. 41, L. 16 f. n. »iij ß« rettes til »iiij ß«.

ad S. 41, L. 9 f. n. Efter »schade« indskydes »an syner kopenscup«.

ad S. 42, L. 13 f. o. »xviij penningk« rettes til «vj engelsche«.

ad S. 42, L. 3 f. n. »szolange« rettes til »beth«.

ad S. 42, L. 2 f. n. »vj penningk« rettes til »ij engelsche«.

ad S. 43, L. 3 f. o. »barnenn» rettes til »to vorne«.

ad S. 43, § 26 mangler i Haandskriftet.

ad S. 44, L. 1 f. o. Efter »eyn schillingk« indskydes »eyn swyn vj ₰«.

ad S. 44, L. 14 f. o. »offte secret« mangler i Haandskriftet.

ad S. 44, L. 16 f. o. »die omnium animarum« rettes til »deme daghe aller cristenen szeele«; Resten af Stykket mangler selvfølgelig.

105.

Til Statuterne for Marie Rosenkrans-Broderskab i Slesvigs Domkirke af 1484 (ovfr. I, S. 435 flg.).

I Ulrich Petersens Collectanea til den slesvig-holstenske Historie (Kapsel XIV) i Rigsarkivet findes to herhen hørende Papirhefter i lille Kvart, som Ulrich Petersen († 1735) selv har skrevet.

Det ene har følgende Titel: »Liber fraternitatis virginis gloriosæ in ecclesia Slesvicensi, 1481 fundatæ et anno 1484 confirmatæ« og følgende Motto: »Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Miserere mei, domine, qui infirmus sum, sana me, domine«. Det andet har Titelen: »Dyt ys dat register der vpbøringhe unde uthgevinghe van wegen der brøderschopp Marien-rosenkranzes in der domkarken tho Sleszwick MCCCCLXXXI«. Det første Hefte, der bestaar af to Læg, hvert paa 24 Sider, har følgende Indhold: S. 1—2, Titelblad; S. 3—15, Broderskabets Statuter; S. 16, tom; S. 17, nogle Medlemsnavne fra 1521 og nogle Udgiftsposter fra 1514; S. 18—28, Nomina fratrum et sororum; S. 29—35, Nomina fratrum et sororum defunctorum; S. 36, tom; S. 37—39, Bönner o. lign.; S. 40, tom; S. 41 nogle Gaver til Broderskabet (1526—28); S. 42, en Notits fra 1540; S. 43—44, nogle Optegnelser, hvorover der staar »noch allerhand«; S. 45—46, tomme; S. 47, en Fortegnelse fra 1625 over forskjellige Dokumenter; S. 48, en Notits. — Det andet Hefte, der bestaar af to Læg, hvert paa 16 Sider, har følgende Indhold: S. 1, Titelforside; 2—5, Levata (Einnahme); S. 6, Sølvgaver til en Kalk; S. 7—8, Gaver til Broderskabet; S. 10—13, Udgifter; S. 14—16, tomme; S. 17—19, Indtægter 1487 og 1488; S. 20, Udgifter 1488; S. 21—22, Gaver til og Arbejdslön for en Sølvkalk; S. 23, Fortegnelse over Broderskabets Klenodier; S. 24—26, Broderskabets udestaaende Fordringer; S. 27, om Regnskabs Aflæggelse 1484; S. 28, om do. 1501 og 1504; S. 29, en Notits, hvorefter Broderskabet er fornyet 1509; S. 30—32, tomme. — Da der ingen Sikkerhed haves for, at disse Ulrich Petersens Afskrifter udtömme det oprindelige Haandskrift, der muligvis endnu vil findes et eller andet Sted, skal her kun efter det første Hefte meddeles de væsentligste Rettelser til den I, S. 435 flg. trykte Text.

ad S. 436, L. 4 f. o. efter »to brode« indskydes: »unde ys nütter, wan he syck geyselde alle dage, dat he blödete«.

ad S. 436, L. 6 f. o. Efter Linien er tilföjet: »(wohlfahrten thun) nach Eulenspiegels grab«.

ad S. 436, L. 8 f. o. »mededelinge«, Haandskriftet har »medeldinge«.

ad S. 437 L. 11—12 f. o. »dede den psalter des dages beden«, Haandskriftet har: »dede denn des dages psalter lesen«.

ad S. 437, L. f. n. »vppe dat sick«, Haandskriftet har »vppe dat se sick«.

ad S. 438, L. 16 f. o. »ehre er«, Haandskriftet har »ere ehre«.

ad S. 439, L. 15 f. o. »wolders«, Haandskriftet har »woldeders«.

ad S. 439, L. 8—9 f. n. »edder Dilectus item loquitur item cum pro etc.«, Haandskriftet har: »vel dilectus m. loqr. m. cum prof. etc.«.

ad. S. 441, L. 14 f. n. Fra »Hierumme de moder« er hele Resten af § 9 overstreget.

ad S. 443, L. 14 f. n. Efter »sydene boldeke« er indskudt: »vor eren vrünth verstorven, wo he nicht ganz arm is, de scholen«. Forøvrigt er i Haandskriftet hele § 15 overstreget.

ad S. 444, L. 7 f. o. »vrouwe«, Haandskriftet har: »vrouwesnamen«.

ad S. 445. Efter § 24 meddeler Haandskriftet en Række Navne, derpaa Stykket S. 454—455 fra »Anno 1523« til det andet Stykke under »Anno 1525« paa S. 455 (de til dette Stykke hørende Afvigelser ville blive nævnte ndfr.) samt paa en ny Side Gildets Dødeliste, hvoraf Navnene S. 447—448 kun ere et Uddrag.

S. 445, L. 9 f. n. Efter »justificabitur« indskydes »homo«.

S. 445, L. 5 f. n. »viueret«, Haandskriftet har »viuerent«.

S. 446[1], L. 7—8 f. o. »ex Isaac electi tui, ex Jacob electi tui«, Haandskriftet har: »et Isaac electi tui, et Jacob dilecti tui«.

S. 446, L. 17 f. n. Efter »domine« indskydes »hanc«.

S. 446, L. 15 f. n. »in vobis non«, Haandskriftet har: »in votis«.

S. 446, L. 10 f. n. »etc. A«, Haandskriftet har: »a«.

S. 446, L. 6 f. n. »beatissima«, Haandskriftet har: »piissima«.

S. 446, L. 3 f. n. »adjuta«, Haandskriftet har »adjuva«.

S. 447, L. 15—16 f. o. »sperantes vel saepe, vel semper«, Haandskriftet har »sp.« og i Marginen staar som Læsemaader »sæpe« og »semper«.

S. 447, L. 18—19 f. o. I Haandskriftet mangle Ordene »præcipuorum ex amplo indice collecta«, Haandskriftet giver formentlig ikke kun et Udtog af Navnene paa Selskabets Brødre og Søstre.

S. 454, L. 16 f. o. Efter Linien »Intrantes fraternitatem« o. s. v. findes i Haandskriftet Navnene paa fire Mænd med deres Hustruer samt paa en Hustru.

S. 454, L. 6 f. n. Efter »vorgeten sien« tilföjer Haandskriftet »umb das lich geld«.

S. 455, L. 2 f. o. »III mark« er forandret til »ij hundert und xj mark«.

S. 455, L. 6. f. o. Istedenfor »etc.« findes i Haandskriftet tre Mandsnavne.

S. 455, L. 15 f. o. Efter »5 mark« fortsætter Haandskriftet: »des gaff my Jost xviij β, dat andere lede ick ut«.

S. 455, L. 19 f. o. Efter »Johan Beckershuse« fortsætter Haandskriftet: »des dede my Hans Pomereninck j gl. iij ¥ weren hr. Johan Kock«.

---

[1] *Naar der S. 446, L. 3 og 5 f. o. staar henholdsvis »voluntatis« istedenfor »voluntati« og »suspice« istedenfor »suscipi«, er dette Trykfejl.*

106.

ad de kjøbenhavnske Guldsmedes Lavsartikler af 27. Oktober 1496 (ovfr. S. 251 flg.).

Som ovfr. S. 395 nævnt findes der i Rigsarkivet (Saml. af Lavsskraaer i Original eller gammel Afskrift. Danske Kancelli) et Papirhaandskrift, vistnok fra Slutningen af det sextende Aarhundrede, der begynder med en paa forskjellig Maade ændret Afskrift af den ovennævnte Guldsmedeskraa. Som det ndfr. vil ses, gaa Ændringerne væsentlig ud paa to Ting, paa at slette Alt, hvad der stod i Forbindelse med Katolicismen og paa at nedsætte en Del af Bøderne. I de nye Bøder optræder Dalerberegningen, der hører det sextende Aarhundrede til (se Will. Scharling: Pengenes synkende Værdi, S. 15).

S. 252, L. 15 f. n. »Først at« forandres til »Item«.

S. 252, L. 11 f. n. Paragrafen ender med: »hans eyget vforborget«. Den følgende Bestemmelse om Mesterstykke og Messebøde m. m. er strøget.

S. 253, L. 7—8 f. o. »en tønne tyskt øll oc iij marc wox« forandres til: »ij daller j m℔ thill the fattige«.

S. 253, L. 8 f. n. »en thiid, annen thiid« forandres til »en annen thiid«.

S. 254, L. 5 f. o. »ær tegnæt« forandres til »att thegne«.

S. 254, L. 18 f. o. »i ingen hande madæ« forandres til: »i nogen hænde madæ«.

S. 254, L. 19 f. o. »lader ther ith tegen paa, swo man lig kan mercke« forandres til »lader ith tegen paa, swo menlig kan mercke«.

S. 255, L. 6 f. o. »holdæ thet vp« forandres til: »holdæ thet wd«.

S. 255, L. 15—20 f. o. De sex første Linier af § 11 udelades, og Paragrafens sidste Bestemmelse »oc han scall gifftæ sig« o. s. v. er föjet til den foregaaende § 10.

S. 256, L. 2 f. o. »echte oc« er udeladt.

S. 256, L. 12 f. n. »en tønne tyskt øll« forandres til: »ij daller«.

S. 257, L. 8 f. o. »wære ey man thess bethre« forandres til: »wære ey man thess werre«.

S. 257, L. 10 f. o. »eller sex« er udeladt.

S. 257, L. 12 f. o. »j mark wox« forandres til: »j mark till the fattige«.

S. 257, L. 16—17 f. o. »j lispund wox« forandres til »vj m℔«.

S. 258, L. 2 f. o. »iij marc wox« forandres til »ij m ℔«.

S. 258, L. 17 f. n. »vden thet rørdæ paa trennæ marc sag« forandres til: »vden thet worder paa trennæ maal sag« (!).

S. 258, L. 13 f. n. »en marc wox« forandres til »j m ℔«.

S. 258, L. 9 f. n. »j tønne tyskt øll oc iij marc wox« forandres til: »ij daller, ij m ℔ til the fattige«.

S. 258, L. f. n. »j ß i sente Loyes bøsse« forandres til: »j ß i the fattiges bøsse«, og de følgende Ord »oc swenden vj peninge til at holdæ gutz tieniste vp met« udelades.

S. 259, L. 4 f. o. »iij marc wox« forandres til »ij m ℔ .

S. 259, L. 15 f. o. »en marc wox« forandres til »j m ℔«, og Paragrafens Slutning: »oc skulle the lade them begaa met vigiliis oc iij mæsser vdaf lawet« udelades.

S. 259, § 329 udelades helt.

S. 260, L. 2 f. o. »mcdxcsexto« forandres til »Mdxvj« (!), s. herom S. 395.

S. 260, L. 3—4 f. o. »Ad commissionem« o. s. v. udelades.

Fortegnelse over de i nærværende Skrift nævnte Breve, der vedröre Gilder og Lav, men ikke ere trykte her.

13/9 1341. St. Gertrudsgilde i Søborg (?); I, S. 129.

- 1343. St. Gertrudsgilde i Odense; I, S. 129.

$^{29}/_{5}$ 1395. St. Gertrudsgilde i Kallundborg; I, S. 181.
$^{10}/_{11}$ 1397. St. Petersgilde i Ribe; I, S. 237.
$^{19}/_{10}$ 1408. Store Præstegilde i Lund; I, S. 475.
$^{22}/_{2}$ 1410. St. Gertrudsgilde i Kallundborg; I, S. 181.
$^{8}/_{12}$ 1411. Hellig Legemsgilde i Næstved, Kalenterne i Roskilde og Odsherred; I, S. 252, 307.
$^{6}/_{9}$ 1413. St. Mariegilde i Haderslev; I, S. 216.
$^{12}/_{3}$ 1418. St. Gertrudsgilde i Kallundborg; I, S. 181.
$^{4}/_{3}$ 1420. St. Erasmigilde i Kjøge; I, S. 756.
$^{3}/_{7}$ 1420. Vorfruekalent, Lollands Sønderherred; I, S. 361.
$^{29}/_{8}$ 1430. Vorfruegilde i Faaborg; I, S. 216.
\- 1443. St. Nikolaikalent, Lollands Sønderherred; I, S. 301.
$^{23}/_{1}$ 1446. Præstekalent i Vendsherred; I, S. 307.
$^{15}/_{11}$ 1447. Præstegilde i Ribe; I, S. 343.
$^{5}/_{11}$ 1448. St. Nikolaikalent, Lollands Nörreherred; I, S. 301.
$^{4}/_{4}$ 1451. Kalent i Roskilde; I, S. 307.
$^{5}/_{10}$ 1452. Stettin-Kjøbmænds Gilde i Malmø; I, S. 731.
\- 1454. St. Gertrudsgilde i Odense; I, S. 129.
\- 1455. Vorfruekalent, Lollands Sønderherred; I, S. 361.
$^{12}/_{3}$ 1456. St. Nikolaigilde i Ribe; I, S. 353.
$^{12}/_{5}$ 1458. St. Nikolaigilde i Ribe; I, S. 353.
$^{26}/_{2}$ 1459. Kalent i Ribe; I, S. 307.
$^{9}/_{10}$ 1461. Kalent i Kjøge; I, S. 456.
$^{23}/_{4}$ 1462. Præstegilde i Ribe; I; S. 343.
\- 1466. St. Nikolaikalent, Lollands Nörreherred; I, S. 301
\- 1470. Kalent i Husum; I, S. 307.
$^{8}/_{5}$ 1472. Kalent i Kjøge; I, S. 456.
$^{10}/_{5}$ 1474. St. Nikolaigilde i Ribe; I, S. 193.
$^{28}/_{5}$ 1476. Kalent i Kjøge; I, S. 456.
$^{23}/_{8}$ 1477. Kalent i Husum; I, S. 307.
$^{9}/_{2}$ 1478. Tyske Kompagni i Kjøge; I, S. 786.
$^{25}/_{10}$ 1480. St. Erasmigilde i Slagelse; I, S. 756.
$^{11}/_{1}$ 1481. Marianergilde og Hellig Legemsgilde i Slesvig; I, S. 435.

$^{31}/_{10}$ 1482.	Vorfruekalent, Lollands Sønderherred; I, S. 361.
- 1485.	St. Gertrudsgilde i Odense; I, S. 129.
$^{9}/_{8}$ 1486.	Kalent i Husum; I, S. 307.
$^{31}/_{5}$ 1487.	Smedelavet i Odense; II. S. 190.
$^{15}/_{9}$ 1488.	Smedelavet i Odense; II, S. 192.
$^{9}/_{7}$ 1489.	St. Erasmigilde i Slagelse; II, S. 756.
$^{20}/_{4}$ 1490.	Fruekirkes Vikargilde i Kjøbenhavn; I, S. 355.
$^{2}/_{5}$ 1490.	Vorfruekalent, Lollands Sønderherred; I, S. 361.
$^{27}/_{3}$ 1491.	Vorfruekalent, Lollands Sønderherred; I, S. 361.
$^{24}/_{4}$ 1492.	Marie Psalters Broderskab i Odense; I, S. 465.
$^{19}/_{5}$ 1492.	Marie Psalters Broderskab i Odense; I, S. 465.
$^{26}/_{12}$ 1492.	Danske Kompagni i Kjøge; I, S. 757.
c. 1495.	Tyske Kompagni i Kjøbenhavn; I, S. 801.
$^{12}/_{4}$ 1498.	Præstegilde og St. Nikolaigilde i Ribe; I, S. 193.
$^{1}/_{2}$ 1499.	Trefoldighedsgilde i Roskilde; I, S. 485.
$^{7}/_{7}$ 1499.	Vorfruekalent, Lollands Sønderherred; I, S. 361.
$^{8}/_{8}$ 1499.	Vorfruekalent, Lollands Sønderherred; I, S. 361.
$^{14}/_{8}$ 1499.	St. Gertrudsgilde i Aarhus; I, S. 129, 576.
$^{4}/_{9}$ 1499.	Vorfruekalent, Lollands Sønderherred; I, S. 361.
c. 1499.	St. Gertrudsgilde i Odense; I, S. 129.
$^{25}/_{9}$ 1501.	Vorfruekalent, Lollands Sønderherred; I, S. 361.
$^{10}/_{11}$ 1502.	St. Annagilde i Svendborg; I, S. 784.
$^{11}/_{8}$ 1503.	Trefoldighedsgilde i Roskilde; I, S. 485.
$^{11}/_{8}$ 1503.	Præstekalent i Odense; I, S. 307.
$^{28}/_{11}$ 1505.	Trefoldighedsgilde i Roskilde; I, S. 485.
$^{8}/_{8}$ 1506.	Trefoldighedsgilde i Roskilde; I, S. 485.
1500—15.	St. Petersgilde i Ribe; I. S. 237.
$^{31}/_{7}$ 1509.	Præstegilde i Ribe; I. S. 343.
$^{8}/_{10}$ 1509.	Trefoldighedsgilde i Flensborg; I, S. 263.
$^{1}/_{2}$ 1510.	Trefoldighedsgilde i Roskilde; I, S. 263.
- 1511.	Kalent i Kolding; I, S. 307.
$^{26}/_{2}$ 1512.	Tyske Kompagni i Kjøge; I. S. 786.
$^{21}/_{8}$ 1513.	St. Nikolaigilde i Ribe; I, S. 193, 310.
$^{4}/_{4}$ 1513.	St. Gertrudsgilde i Vordingborg; I, S. 178.

$^{22}/_{11}$ 1515. Skomagerlavet i Odense; II, S. 299.
$^{13}/_{1}$ 1516. St. Gertrudsgilde i Slesvig; I, S. 129.
$^{22}/_{9}$ 1517. St. Katrinegilde i Kjøbenhavn; I, S. 249.
$^{3}/_{2}$ 1518. Guldsm.-, Maler- og Snedkerlav i Flensborg; II, S. 377.
$^{5}/_{8}$ 1518. Guldsm.-, Maler- og Snedkerlav i Flensborg; II, S. 378.
$^{22}/_{4}$ 1521. Kalent og St. Antoniigilde i Kjøbenhavn; I, S. 307.
$^{1}/_{7}$ 1525. Vorfruepræstegilde i Randers; I, S. 430.
$^{11}/_{4}$ 1526. Haandværkerlavene i Husum; I, S. 404.
$^{25}/_{6}$ 1526. St. Annagilde i Svendborg; I, S. 784.
\- 1526. St. Katrinegilde i Skjellerup; I, S. 215.
$^{26}/_{4}$ 1529. S. Knudsgilde, Kalente, St. Luciusgilde og Trefoldighedsgilde i Roskilde; I, S. 192, 307, 364 og 485.
$^{4}/_{10}$ 1529. Kalent i Vendsherred; I, S. 307.
$^{7}/_{10}$ 1530. Vorfruekalent, Lollands Sønderherred; I, S. 361.
$^{2}/_{7}$ 1531. St. Petersgilde i Ribe; I, S. 237.
$^{8}/_{9}$ 1531. Kalent i Kjøbenhavn; I, S. 307.
$^{21}/_{9}$ 1531. Kalent i Kjøbenhavn; I, S. 307.
$^{25}/_{5}$ 1533. St. Nikolai-, St. Gertrud-, St. Hippolyt- og Hellig Legemsgilde i Haderslev; I, S. 178, 193, 252.

REGISTRE.

Navneregister.

Et Tal alene henviser til første Del, II med et Tal efter henviser til anden Del. Til Tallene, der staa efter forskjellige Stednavne, er oftere føjet et A, D, M eller Pr., hvilket betyder, at der sammen med det paagjældende Stednavn nævnes en Adelig (A), Præst (Pr.), Degn (D) eller i Almindelighed en Mand (M.).

Sagoversigt.

Indhold: I. Kilder; II. Udstyrelse og Besegling; III. Sprog; IV. Maal og Navne; V. Gildehuset; VI. Medlemmer; VII. Gildernes Embedsmænd; VIII. Hvem gav Skraaerne; Skraaernes Navne; IX. Byen; X. Konge, store Mænd, Riget; XI. Biskop; XII. Den øvrige Gejstlighed; XIII. Gejstlige Gilder; XIV. Gejstligt i de verdslige Gilder; XV. Kjøbmandsgilder; XVI. Handel, Skibsfart, Mønt, Maal; XVII. Haandværkergilder (Fællesindkjøb, Mester, Svend, Lærling); XVIII. Bønder, Landbrug; XIX. Gildernes indbyrdes Forhold; XX. Søstre (Ægteskab, Enker); XXI. Gjæster, Fremmede, Börn, Tyende; XXII. Møder (Vaaben, Klæder, sömmelig Optræden); XXIII. Forlystelser; XXIV. Kost; XXV. Hjælp; XXVI. Lovligt Forfald; XXVII. Forseelser; XXVIII. Bøder, Straffe, Udstødelse; XXIX. Retslige Forhold; XXX. Gjæld, Pant, Regnskabsvæsen; XXXI. Forskjelligt. — Som Tillæg meddeles en bogstavordnet Liste over de i Sagoversigten forekommende Betegnelser. — Et Tal alene henviser til første Del; II med et Tal efter til anden Del..

I. Kilder.

Pergamenter. 1. Ruller. Skraaer: 65; 101; 251; — 2. Bøger. Skraaer: 6; 18; 56; 106; 128; 169; 193; 224; 263; 310; 455; 474; 541; 560; 577; 613; 761; 770; II 3; 14; 49; 122; 156; 203; 265; 273; 296; 325; 339; 413 (i en Del af disse Bøger er der indsat Papirblade: 56, 106, 169, 193, 474, 560; II 49); — 3. Enkelt Blad. Skraaer: 182; 301; 355; 465; 706; 736; 745; II 44, 76, 113, 114, 135, 222, 230, 239, 243, 251, 292; 316; 328; 356; 380. Breve: 86, 180; 257; 307, 309, 340; 508, 517, 729; 756, 757, 758, 759, 784, 786, 789, 801, 803; II 1, 113, 167, 182, 183, 184, 187, 201, 221, 291, 295, 297, 394, 399, 407, 409.

Papirhaandskrifter. Skraaer: 252, 349, 363; II 299. — Breve: 485; II 385, 387, 393, 401.

Afskrifter.

1. Enkelte Afskrifter. Skraaer: 243, 301, 497, 528, 536, 713, 751, 780; II 144, 192, 216, 299, 422, 438, 444, 446, 449. — Breve: 3, 192, 218, 219, 220, 238, 240, 258, 470, 471, 512, 533, 535, 557, 558, 576,

788; II 2, 48, 83, 199, 323, 324, 355, 374. (Nogle af de under Pergamenter opførte Bøger ere Afskrifter se f. Ex. 761, 770).

2. Afskriftsamlinger.

a. Stadsbøger. Malmø: Skraaer. 797; II 23, 58, 79, 285. Breve. 612; II 62, 76, 78, 119, 384, 388, 391. — Slesvig: Skraaer. II 34, 38. — Efter nogle Skraaer fra Flensborg (II 100, 113 jfr. 347₃₆, 368) kunde det antages, at Texterne i en Stadsbog maatte betragtes som Originaler, men Malmø-Stadsbogens hele Karakter taler herimod; den paagjældende Flensborg Stadsbog synes tabt.

b. Gildebøger. Malmø St. Knudsg. Lavsbog: 33, 67, 88, 164. — Sodalitii majoris handlingar, Lund: 474, 508, 513, 514. 520. — Flensborgs Nikolaig. indrettede en Bog (193) og Odense Smedesvende, II 144; — jfr. ndfr. S. 527 Medlemsbøger.

c. Sunds Herreds liber copiarum: 235, 255, 510.

d. Th. Bartholins Afskrifter: 243, 353.

e. P. Resen: Kbhvns Laugers Privilegier 2den Tome: 790; II 30, 141, 238, 260, 349, 369; — Atlas Danicus: II 130, 162, 168, 176; II 326; — Traktat om de rette Fattige: 241.

f. Poul Rogerts Samlinger: 301, 361, 518.

g. Langebeks Diplomatarium: 178, 213, 216, 222, 231, 233, 249, 251, 362, 472, 610, 734; II 403. — Flere end disse Breve ere ikke trykte efter Langebekske Afskrifter, men selvfølgelig have flere saadanne været benyttede, se Navneregisteret under Langebek og sammesteds med Hensyn til herhen hørende Afskriftvirksomhed under Th. Bartholin, Jac. Bircherod, Th. Bircherod, G. H. Bæyer, Hans Gram, T. Klevenfeldt, Arne Magnusson, N. M. Petersen, U. Plesner, P. Resen. P. Rogert, P. Sonnberg, P. Syv.

Trykte Bøger. Skraaer: 17, 32, 54, 82, 106, 128, 163, 177, 193, 215, 223, 224, 263, 310, 343, 430, 435, 486, 525, 541, 577, 730; II 25, 84, 101, 140, 151, 309, 359, 382. — Breve: 237, 341, 756, 782; II 186, 190, 191, 201, 241, 282, 375, 378, 383.

Tabte Haandskrifter. Malmø St. Knudsg.'s »gamle Pergamentz Bog«: 34, 67; — Flensb. Nikolaig.'s »oldenbok«: 193, 213; — Ribe Præsteg.'s »liber convivii«: 343; — Kbhvns dske Komp.'s »pergament buch«: 713; — Slesvigs opr. Stadsbog »des rades olden stadtbok«: II 25, 34, 38; — Flensb.'s Stadsbog: II 84, 101, 151, 274, 359; — 1ste Bd. af Th. Bartholins Afskriftsaml.: 32, 55; — 1ste Bd. af Resens Kbhvns Laugers Privilegier: II 30.

II. Udstyrelse og Besegling.

Røde Begyndelsesbogstaver hist og her: 456; II 203, 272; — oran hver Paragraf: 6, 560, 613, 761; — II 3, 14, 65, 122, 144, 156, 266; — røde, blaa og grönne Bogstaver vexle: 101, 761; — aaben Plads til malede Bogstaver: 19.

Røde Overskrifter foran hver Paragraf: 560.

III. Sprog.

IV. Maal og Navne.

V. Medlemmer.

bekvem, kvem og nyttig, nyttig, værdig, ærlig, fredesom og god: 89_{1}, 184_{10}, 530_{9}, 579_{10}, 721_{1}, 739_{11}, 765_{10}, 798_{1}.

uberygtet, sine infamia, ærendfast o. s. v.: 69_{1}, 89_{1}, 498_{1}, 527_{10}, 618_{3}, 707_{1}, 721_{1}, 746_{1}, 771_{2}, 798_{1}; II 439_{3}.

ikke uddreven af andre Gilder: 567_{29}, 618_{3}.

forligt med Gildets Brødre: 357_{2}, 500_{12}, 526_{4}, 561_{4}.

stille Borgen: 243_{1}, 305_{26}, 480_{26}, 490_{7}, 491_{8}, $499_{6, 8}$, 707_{5}, 739_{11}, 746_{5}, 766_{10}.

aflægge Ed eller Løfte: 69_{1}, 89_{1}, 356_{1}, 490_{7}, 499_{4}, 618_{4}, 684, 771_{1}, 792_{3}, 798_{2}; II 439_{1}; — sværge over Lys eller med Lys i Haanden: 664_{2}; II 152_{2}; — sorne Brødre (conjurati): $29_{44, 47}$; 30_{48}, $42_{32, 39}$, $43_{40, 43}$, 53_{38}, 54_{39-41}, $66_{28, 30}$, $79_{43, 44}$.

yde Igang (introitus): frivillig: 467_{1}; — Penge: 5, 14_{49}, 29_{42}, 69_{2}, 102_{2}, 183_{1}, 243_{1}, 254_{1}, 267_{25}, 343, 351_{14}, 356_{1}, 407 flg., 418, 420, 424, 429, 438_{2}, 465, 477_{11}, $480_{23, 24}$, 490_{7}, $499_{5, 8}$, 526_{4}, 536_{2}, 618_{4}, 625_{2}, 650, 707_{4}, 714_{8}, 737_{2}, 746_{4}, 764_{5}, 766_{13}, 771_{1}, 772_{8}, 798_{1}; II 439_{1}, 442_{12}; — Vox: 14_{50}, 176_{40}, 183_{1}, 243_{1}, 304_{12}, 311_{1}, 431_{1}, 457_{4}, 477_{11}, $480_{22, 24}$, 561_{2}, 618_{4}, 707_{4}, 737_{2}, 746_{4}, 764_{2}, 766_{13}, 771_{1}, 772_{2}; — Skaale: 165_{1}, 243_{1}, 707_{4}, 746_{4}; — Korn: 737_{3}, 764_{5}; — Øl: 102_{2}, 431_{1}, 561_{2}; — Kost (Maaltid): 351_{14}, 356_{1}, $480_{23, 24}$, 764_{5}, 792_{8}, 798_{1}.

indlyses: 14_{54}; II 300_{1}, 303_{13}, 310_{1}, 312_{11}, 316_{1}, 319_{14}.

Bestemt Medlemsantal: 183_{1}, 184_{11}, 185_{12}; — se videre under Gejstlighedens Gilder, Kjøbmandsgilder, Haandværkergilder.

Knyttede til et bestemt Sted. Bispedømme: $42_{35, 37}$, $53_{31, 37}$, $61_{8, 10}$, 78_{40}, 79_{42}, 98_{32}, 99_{41}; — Provincia: 171_{2}; — Sogn: 171_{2}, 249, 257; II 271_{2}; — Øen Nordstrand: 498_{2}; — dog nævnes: fremmed Broder 28_{40}; — Landboer, rurenses, i Bygilder: 40_{36}, 51_{26}, 64_{29}, 69_{2}, 89_{2}; — Medlmr i og udfr. Odense: 468_{4}; — se videre under »Gjæster, Fremmede«.

Knyttede til en bestemt Kreds. Hoftjenere: 215; — se videre under Gejstlighedens, Kjøbmændenes og Haandværkernes Gilder.

Udelukkede. Bagere: 43_{41}, 66_{40}, 86_{45}, 88; — jfr. Lægfolk under »Gejstlighedens Gilder«; se Kvinder under »Søstre«; se Tyende under »Gjæster; Fremmede; Börn; Tyende«.

VI. Gildehuset.

Gilder eje Hus: 15, 177, 182, 192, 222, 270, 272, 534_{3}, 535, 557, 612, 628, 732_{4}, 760, 783, 787, 788, 804.

Gilder bygge: 5, 127, 212, 557, 634, 635, 636, 639, 641, 642, 650, 804; II 386.

Gildehus (domus convivii): 11_{23}, 12_{30}, 22_{7}, 27_{34}, 28_{38}, 33, $38_{13, 16}$, 29_{20}, 40_{23}, 49_{13}, $50_{16, 20}$, 51_{23}, 55, 62_{13}, $63_{19, 23}$, 64_{26}, 69_{3}, 71_{7}, 75_{24}, $76_{26, 28}$, 77_{30-32}, 90_{3}, 91_{8}, 95_{22}, $96_{23, 24}$, $97_{27, 29-32}$, 105_{36}, $164_{6, 7}$, 166_{4}, 167, 170, 172_{10}, $174_{26, 29}$, $175_{33, 34, 39}$, $177_{46, 42}$, 218, 245_{18}, $246_{27, 31, 32}$, 440_{5}, 444_{19}, 458_{9}, 485, 562_{3}, 565_{24}, 620_{12}, 626_{33}, 641, 646, 647, 709_{12}, $710_{23, 30}$, 748_{13},

749$_{23, 25}$, 752$_{4}$, 775$_{18}$, 778$_{30}$, 800$_{11}$; II 137$_{10}$, 146$_{6}$, 163$_{4, 9}$, 164$_{11, 13, 14}$, 171$_{23}$, 204$_{1}$, 206$_{15}$, 208$_{25}$, 209$_{27, 28}$, 212$_{48}$, 213$_{49, 50}$, 215$_{31}$, 224$_{13}$, 228$_{39, 40}$, 234$_{19}$, 235$_{31, 32}$, 237$_{44, 45}$, 247$_{17}$, 271$_{33, 34}$, 272$_{35}$, 303$_{15, 16}$, 312$_{11, 13}$, 319$_{14, 18}$, 424$_{10, 13, 14}$, 426$_{28}$, 427$_{10}$.

Gildegaard, i Betydn. af Gildehus: 774$_{12-14}$, 775$_{16}$.

Lavshus: 226$_{14}$, 244$_{4}$, 631, 551, 716$_{18, 19}$, 717$_{28}$, 718$_{41}$, 719$_{49}$, 720$_{56}$, 752$_{1}$, 753$_{10, 13, 14}$, 754$_{18}$, 755$_{24}$, 781$_{1}$, 787, 792$_{18}$, 793$_{18-19, 21}$; II 32$_{10}$, 33$_{24}$, 127$_{30, 31}$, 159$_{9}$, 236$_{36}$, 258$_{22, 24}$, 263$_{18, 26}$, 265$_{38}$, 303$_{13}$, 313$_{17}$, 320$_{20}$, 330$_{9, 10}$, 338$_{46, 47, 48}$, 373$_{14, 16, 17}$, 387.

Broderskabshus: 767$_{18}$.

Selskabshus: II 133$_{24}$, 135$_{33}$.

Kompagnihus, se under Kjøbmandsgilder.

Kalentehus, domus calendarum, domus capituli, se under Gejstlighedens Gilder (S. 545).

Huset er ikke altid Gildets. Nævnes kun som Hus: 177, 194$_{1, 9}$, 244$_{2}$, 312$_{10}$, 425; II 54$_{26}$, 92$_{35}$, 93$_{36}$, 117$_{20}$, 427,$_{13}$; — udpeges af Oldermanden: 433$_{16}$, 439$_{4}$ jfr. II 135$_{43}$; — er Oldermandens eller en Broders: 161, 230, 325, 482$_{36}$, 551, 736, 740$_{16}$, 741$_{16}$, 752, 753$_{11}$, 762; II 29, 129, 196$_{17}$, 236$_{40}$, 326, 351$_{6}$, 377$_{8}$, 377; 443$_{22}$; — Raadhuset: 217, 450, 454; — domus calendarum: 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403.

Tag 536; Tækning: 635; — Loft: 648, 649.

Salen: 169, 716$_{18, 22}$, 718$_{35}$.

Stue (stupa): 164$_{7}$, 172$_{10}$, 272, 736, 762; II 294$_{28}$; — stoffue oc bure: 218; — camera: 272.

Forstue: II 330$_{10}$.

Fremhus: 626$_{33}$.

Framgulv: 753$_{19}$.

Kjælder: 247$_{37}$, 537$_{15}$, 626$_{33}$, 647, 649.

Vindue: 631.

Bord (tafel, mensa): 270, 271, 479$_{13}$, 494$_{25}$, 501$_{18}$, 531$_{30}$, 565$_{27}$, 768$_{19}$; II 127$_{30, 33}$, 171$_{17}$, 223$_{8}$, 225$_{17}$, 229$_{31}$, 232$_{6}$, 294$_{24}$; — staa for höje Bord: 167$_{4}$; — (? tabula: 40$_{28}$, 41$_{29}$, 52$_{28}$, 65$_{31}$, 77$_{36}$).

Dug (tafellaken): 247$_{35}$, 275.

Bænk: 12$_{30}$, 134$_{2}$, 55, 165$_{1}$, 580$_{21}$, 621$_{18}$, 626$_{34}$, 627$_{34}$, 631, 709$_{12}$, 711$_{27, 28}$, 715$_{8}$, 747$_{12}$, 749$_{27}$, 750$_{20}$, 753$_{8}$, 755$_{27}$; II 19$_{21}$, 139$_{27}$, 178$_{11}$, 196$_{18}$, 331$_{17}$.

Gavlbænk: II 206$_{15}$.

Forsæde: 627$_{34}$; II 206$_{16}$, 331$_{17}$.

Søsterbænk: II 196$_{16}$.

Stol: 12$_{30}$, 547, 567$_{36}$ (skal formentlig være »skol« d. e. Skaal: 165$_{1}$); — (Stol d. e. Gildets Myndighed: 707$_{8}$, 712$_{36, 37}$, 746$_{2}$; II 205$_{8}$). — Stol, hvorpaa Øltønden ligger: II 126$_{26}$, 135$_{43}$, 220$_{25}$).

Skammel: 105$_{33}$.

Hynde: II 206$_{18}$.

Gaard (curia, area, hof, haue): 12$_{30}$, 22$_{7}$, 67, 71$_{7}$, 76$_{26}$, 91$_{6}$, 96$_{24}$, 164$_{7}$, 172$_{10}$, 194$_{2}$, 226$_{14}$, 246$_{38}$, 312$_{10}$, 444$_{22}$, 458$_{9}$, 531$_{19}$, 562$_{8}$, 580$_{18}$, 646, 709$_{18}$, 710$_{23, 25}$, 711$_{26}$, 716$_{17, 18, 23}$, 717$_{27, 33, 35}$, 718$_{41}$, 719$_{45}$, 720$_{58}$, 748$_{18}$,

VII. Gildernes Embedsmænd.

Forstandere 253, 260; — 2 Forstandere: 158, 181, 201; — 4 Forstandere: 185_{17}; — Forstander: 201, 202, 223

Bisidder: 122, 224.

Stolsbrødre: 26_{27}, 31_{53}, 156, 224 Anm. 2, 242, 248_{50}, 259; — 2 Stolsbrødre: 29_{43}, 34, 158; — 3 Stolsbrødre: 130; — Stolsbroder: 13_{37}, $_{48}$, 159, 166_{2-4}, 167_{3}, 168, 172_{12}, 173_{20}, 175_{38}, $244_{4, 6}$, 245_{15}, 247_{44}.

Lensmænd: 236, 255, 258.

Curator: 223 (jfr. II 426).

Provisores: 232, 233.

Skørsmand: 222, 223.

Skriver: 39_{21}, 44_{45}, 80_{48}, 103_{18}, $167_{4, 5}$, 169, 170, $171_{2, 3}$, 225_{2} (39_{21} jfr. 51_{21} og 64_{24} viser, at Skriveren oprindelig var en gejstlig Mand; jfr. 169).

Præpositus, Skraaherre, Skraaprovst, Skraapræst, se Gejstligt i de verdslige Gilder, ndfr. S. 549.

Skjænker: 226_{18}; — jfr. 167_{2}, 247_{38}.

Gerdemænd: 27_{34}, 62_{14}; — Gerdebrødre: 165_{8}, 166_{2-5}, 167_{2}, 170, 244_{4}, 247_{42}, $_{44}$; II 424_{14}; — fire og fire tjene: 14_{53}, 107; jfr. 118, 167_{2}.

Tøndesøster: 170; II 444; — Tøndebroder: II 444.

Procuratores: 27_{34}; — Præparatores: 69_{3}, 102_{4}, 105_{33}; — Fratres ministrantes: 170.

Dén: 248_{51}.

Den sidst i Gildet indtraadte: 185_{12}.

Tjener. Famulus: 71_{8}; — Minister: 105_{35}; — Servitores: 130_{6}; — Bud: 131_{10}, 144 (jfr. 129), 225_{2}, 226_{8}.

Gejstlighedens Gilder.

Senator: $264_{2, 3, 4}$, $265_{5, 8, 9}$, 266_{18}, $267_{12, 22, 23}$, 268_{30}, 269, 304_{13}, 305_{20}, 305, 345, 365(?), 489_{2}, 490_{3-7}, 491_{10}, $_{12}$, 492_{14}, 493_{21}, $494_{24, 22}$, 495_{29}, $496_{31-33, 35, 36}$; — Senatores: 497_{39}.

Oldermand: 309, 327, 329, 361, 362, 432_{9}, $433_{13, 18, 21}$, 434_{21}, 434, 471, 511, 517; — Oldermænd: 512; — Olderlude: $312_{8, 13}$, 313_{17}; — 2 Oldermænd: 343.

Forstander: 310, 326, 337, 353, 509; — Forstandere: 329, 441_{2}, $443_{13, 15}$, 444_{18-21}, 445_{22}, 450, 454, 485; — 2 Forstandere: 485; — 3 Forstandere: 444_{21}, 454—55.

Formyndere: 454.

Præpositus: 476_{4-6}, 477_{7-11}, 478_{12-14}, 479_{12}, $480_{27, 28}$, 481_{30}, $482_{35, 38}$, 484, 513, 520; — Probst: 515.

Prior: 307, 308, 351_{17}, 356, 357_{2-8}, 350_{21}, 361_{26}, 379, 403, 421, 457_{2}, 458_{9}, 485, 508.

Decanus: 486, 498, $499_{4, 6-8}$, $500_{10, 13}$, 501_{17}, 502_{24}, 503_{31-33}, 504_{36}, 505_{42}, $506_{44, 45, 48, 50}$, $507_{52, 53}$.

Assessores: $264_{2, 4}$, $265_{3, 8-9}$, 266_{18}, $267_{12, 22-23}$, 489_{2}, 490_{3-6}, 494_{24}, 496_{32} (»senatoribus« fejlagtigt for »assessoribus«).

Procuratores: 474, $477_{11, 12}$, $478_{12, 13, 19}$, 482_{39}, 485, 521.

Diffinitores: $499_{6, 7}$, 500_{10}, 501_{17}, 502_{27}, 503_{31-33}, 506_{50}, 507_{53}.

Præceptor: 491_{12}, 493_{21}, 494_{24}, $495_{26, 30}$.

VIII. Hvem gav Skraaerne; Skraaernes Navne.

Friheder: 770, 772$_{4}$, 780, 783; II 85, 101, 112, 142, 177$_{3, 5}$, 184, 229$_{52}$, 252, 298, 316, 368$_{52}$, 380, 382, 894, 398.

Rettigheder (rechticheit): 193; II 25, 34, 65, 85, 85$_{1}$, 101, 101$_{1}$, 340, 359, 368$_{22}$.

Naader: II 295, 380.

Herlighed: II 359.

IX. Byen.

Byens Vaaben (Mærke, Tegn): II 254$_{6}$, 392, 395, 396$_{4}$, 398$_{9}$, 402$_{2}$, $_{4}$; — Segl, se ovfr. S. 524.

Byens Mark: 796$_{38, 39}$ (Tørveskjær, Ler- og Sandgravning dér); — Lund: 643; — Tegllade: 796$_{41}$; — Mølle: 796$_{41}$, jfr. 152$_{2}$; — Stad og Stadgebet: II 359$_{1}$; — Læbælte: II 303$_{12}$, 312$_{10}$, 319$_{12}$, 327$_{2}$.

Byens Port: 124, 126, 196, 330, 331, 332, 343, 372, 614, 634, 668; II 94$_{44}$, 265$_{33}$, 440$_{8}$; — Grave (Render): 730, 788; II 265$_{38}$; — Toldbod: 794$_{28}$; II 297$_{2}$; — Myntergaard 445$_{22}$, 788: — Raadhus: 16, 201, 207, 217, 235, 236, 336, 450, 454, 562$_{12}$, 612, 644, 735, 776$_{20, 21}$, 790; II 69$_{24}$, 157, 166, 175, 181, 267$_{3}$, 297$_{2}$, 349, 369, 370$_{2}$, 400, 408; — Kag: II 289$_{23}$; — Torv (Ting, forum, platea): 41$_{34}$, 53$_{34}$, 66$_{37}$, 78$_{40}$, 98$_{39}$; 111, 197, 268, 272, 464, 778$_{29}$; II 86$_{3}$, 120$_{3}$, 163$_{2}$, 267$_{2}$, 268$_{3}$, 297$_{2, 3}$, 298; — Tingstode (stokke): 222, 785; — Tingbænke: 787; II 297$_{2}$; — Tingskammel: II 269$_{12}$; — Gade: 181, 194$_{4}$, 246$_{22}$, 644, 792$_{9}$, 796$_{40}$; II 20$_{24}$, 72$_{5}$, 127$_{34}$, 132$_{17}$, 215$_{60}$, 260, 262$_{10}$, 264$_{36}$, 268$_{8}$, 337$_{48}$, 358; — Stræde: 242, 644; — Omløb: 309; — Hegn (thun) langs Gade af Pæle: 550; — Spiltov: 730; — Byklokke: 777$_{23}$; — Marked, se ndfr. S. 554; — Strand: 796$_{41}$; II 152$_{2}$, 262$_{13}$.

Grund (Jord, erde, eertryke) inde i Byen: 156, 181, 195, 256, 257; indhegnet: 242; — Jord og Grund, i Længden og i Breden: II 182; — Jord, hvorpaa Huset er faldet ned: II 168; — Byggested: 236; — Gaard (curia) og Grund: 785; II 191; og Egendom: II 200; — Gaard med Huse og Jord (el. Grund): 222, 785; II 191; med Tilliggende i Breden og i Længden: 515, 785, 788; henholdsvis 18$^{1}/_{2}$ og 49 Alen: II 191; med Tilliggende oppe og nede: II 191; — Eng (wisch): 15, 16; — Toft (tocht?): 15, 120, 121, 127, 158, 160-62, 196, 198, 203, 329, 547; — Have: 242: — Humle-Have (hoppen hoff): 15, 16; — Kaalhave el. -gaard 242, 473; — Port: 486; — Gitter til: II 344$_{22}$: — Brofjæl: 90$_{8}$, II 270$_{24}$; — Gaard (= Gaardsplads): II 93$_{36}$, 132$_{17}$; — Kirkejord neder i Gaarden: 785; — Herskabsjord: 612; — Kronens øde Jord: 804.

Stenhus: 15, 177, 181, 182, 192, 272, 760, 787, 788; — Hjörnehus: 236 jfr. 758; — Vaaning: 632, 637, 788; 12 Alen bred: II 386; — 2 Lofter höjt: 760; II 386; — Adelhus: II 192; — Stald: 777$_{22}$; — Lade og Lo: 473; — horreum: 40$_{26}$, 51$_{25}$, 64$_{28}$; — anterior pars domus id est coquina: 40$_{25}$, 51$_{25}$, 64$_{23}$; — Hus og »quist«: 331; — stupa: 40$_{25}$, 51$_{25}$, 64$_{28}$; — Muranker: II 344$_{22}$; — Dør: 787; II 19$_{15}$; — Vindue: II 19$_{15}$; Vinduesramme: II 345$_{23}$; finsteriseren: II 345$_{22}$; — Pannel:

X. Konge, store Mænd, Riget.

XI. Biskop.

XII. Den øvrige Gejstlighed, Kirke, Gudstjeneste, Skole.

(Rubrikerne i dette Afsnit maa stadig sammenlignes med de tilsvarende Rubriker i næste Afsnit).

Igang til Messer og Gudstjeneste: 183; II 310_{4}, 317_{4}; — andet Offer: 531_{24}, 563_{15}, 567_{37}, 644, 709_{18}, 716_{14}, 740_{15}, 767_{75}, 769_{20}; II 41.

Klæder. Benedictio vestimentorum: 546; Almucium: 351_{14}, 356_{1}; Casula (Kasel): 274, 278, 345; Dalmatica: 288, 478_{16}; Hagel: 636; II 231_{1}; Handlin: 636; Mantella: 270; Stola: 547(?), 636; II 56_{35}(?); Superpellicium: 303_{2}, 351_{14}, 356_{1}, 478_{14}; — Messeklæder: II 231_{1}; Skrud: 547; Særk: 636, 638.

Rector scolarium: 318, 321, 322, 323, 372, 378, 447, 654: r. scolasticorum ecclesiæ: 323; Skolemester: 206, 211, 224, 225_{2}, 231, 310, 311_{2}, 468_{8}, 509.

Scolasticus: 269, 385, 424, 425; scolaris: 111, 115; Skoledrenge: 224_{1}, 225_{2}, 253, 310, $311_{2, 3}$, 312_{4}, $439_{3, 4}$, 468_{8}.

Alle katolske Bestemmelser stryges: II 328, 449.

XIII. Gejstlighedens Gilder.

Maal: at dyrke Gud og nyde Maaltider sammen: 264_{3}; at kæmpe mod Tidens Forværrelse: 456_{1}, 475—76; at staa som Exempel til Efterfølgelse: $476_{1, 2}$.

Præstegilde: 301, 307, 343, 430, 435, 455, 485, 513, 514, 515, 520; det gamle: 430; det lille: 430, 473, 508; det store: 343, 473, 474, 513, 514, 515, 520; — Vikargilde: 348, 355, 362; — Peblingegilde: 310, 353, 508; — Colloquiigilde: 510.

Kalent: 263, 272, 301, 307, 309, 334, 361, 455, 470, 471, 486, 497, 512, 518; — lille: 301; — store: 301; — Vikarkalent: 307, 341; — Degnekalent: 307, 340.

Skolelav: 310, 353.

Viet til Trefoldigheden: 263, 341, 485; Kristi Legeme: 301, 310, 486; Alle Helgene: 340; Vorfrue: 361, 430, 435, 465, 474, 497, 513, 514, 515, 520; Anna: 307; Birgitte: 508; Katrine: 472; Laurentius: 343, 344, 517; Lucius: 363; Nikolai: 353, 508.

Navne for det samlede Gilde: se. ovfr. S. 526.

Bestemt Antal Medlemmer: 264_{1}, 476_{3}; se ndfr. S. 548 under Lægfolk.

Betingelser for at blive Medlem, se ovfr. S. 527-28.

Igang: 267_{25}, 304_{19}, 343, 351_{14}, 356_{1}, 431_{1}, 438_{2}, 457_{4}, 465, 477_{11}, 480_{23}, 499_{45}; særlig Vox: 304_{18}, 311_{1}, 365 flg., 431_{1}, 457_{4}, 477_{11}, $480_{23, 24}$; Bægere: 243_{1}, 365 flg. (vas, vasa restant); Øl 431_{1}; s. ndfr. S. 548 under Lægfolk; — Fritagelse for: 312_{4}, 438_{2}.

Embedsmænd: se ovfr. S. 531.

Fortegnelse over Præster: 345, 353, 364, 413, 420, 427; — af forskjellig Rang: 476_{3}, 477_{10}, 494_{24}.

Vikarie oprettes, besættes osv.: 263, 350_{13}, 505_{39}, $507_{53, 54}$; Patronats- eller Præsentationsret: 263, 508, 513.

Lön til Vikar: 333, 337; til Kerckherre: 337, 338, 339, 441_{8}; til

Alter indvies: 465; forbedres ved Offer: 467_{2}, jfr. 468_{4}, 469_{9}.

Alterværge: 309, 467_{2}, $468_{4, 2}$; Alterforstander: 518.

Altervin: 333 jfr. 482_{35}; (Vinarius: 375); Alterlys: 425, 439_{2}, 442_{10}.

Voxpenge: 495_{27}; Vox i Igang, se ovfr. S. 544; Vox i Bøder: 311_{2}, $432_{4, 2, 9, 10}$, 433_{16-20}, $434_{22, 23}$, 467_{2}, 468_{4}.

Lichtschatt: 439_{4}; Tytgelt: 439_{4}, 440_{5}, 444_{12}; — Subsidium: 343, 344, 345, 346, 348.

Lys ved Begravelser: 441_{10}, $443_{15, 12}$, $445_{23, 24}$, 479_{20}, 500_{12}; — Boldek: $443_{15, 16}$, $444_{12, 18}$, $445_{23, 24}$.

Følge Lig: 265_{11}, $311_{2, 8}$, 312_{4}, 351_{20}, 359_{12}, 431_{4}, 458_{7}, 480_{24}, 481_{30}, 492_{17}, 500_{15}.

Messe for en Afdød: 265_{11}, $266_{12, 13}$, $303_{10, 11}$, 304_{12}, 351_{13}, 358_{16}, $432_{4, 6}$, 440_{7}, 441_{10}, $481_{29-32, 34, 35}$, $492_{17, 18}$, 504_{24}.

Beghenkenisse: $442_{11, 12}$, 443_{14}, 449; Begængelse: 432_{11}; begahn: 441_{9}, 443_{17}.

Anniversarium (Aartid): 308, 352, 355, 359_{22}, 475, 477_{10}, 479_{12}.

Memoria: 265_{10}, 304_{12}, 335, $479_{17, 18}$, $492_{16, 12}$.

Oplæsning af de Dødes Navne: 438_{1}, 439_{3}, 458, 492_{12}.

Vigilier: 264_{3}, 265_{11}, $303_{10, 11}$, 308, 351_{21}, $359_{20, 22}$, $431_{2, 4}$, 433_{21}, 438_{3}, 439_{4}, 440_{5}, 441_{9}, 442_{12}, $443_{14, 17}$, 457_{1}, 467_{2}, 479_{31}, $481_{29, 31, 34}$, $491_{10, 12}$, $492_{17, 12}$, 501_{21}, $502_{22, 25}$, 504_{24}, 505_{27-40}; — in via: 457_{1}.

Offer ved Messen for en Afdød: 266_{14}, 431_{4}, 432_{12}, 481_{30}, 492_{17}; — i Almhd ved Messer: 303_{6}, 433_{21}, 439_{3}, 442_{11}, 449, 457_{1}, 467_{3}, 468_{4}, 502_{25}, 506_{42}.

Oblatio: 349_{2}, $481_{30, 31}$, 492_{13}.

Offertorium: 303_{3}, 349_{3}, 350_{12}, $478_{14, 15}$, 479_{12}, 491_{10}, 492_{12}.

Messe for en Syg: 351_{16}, 358_{15}, 431_{4}, 432_{5}, 440_{6}, 500_{14}; — Besøg hos en Syg: 496_{36}, 497_{27}, 500_{14}.

Messer for Velgjörere (woldeders, benefactores): 302_{2}, 359_{22}, 432_{11}, $438_{1, 3}$, 439_{3}, $441_{2, 2}$, 442_{12}, $443_{14, 17}$, 448, 502_{25}, 503_{29}, $505_{37, 38}$, 507_{54}; — deres Navne opskrives og oplæses: 269, 438_{1}, 439_{3}.

Messer i Almhd: 264_{3}, 265_{10}, $302_{3, 4}$, 308, 359_{20}, 431_{1-2}, 438_{3}, 439_{3}, 440_{5}, 441_{9}, $442_{11, 12}$, $443_{14, 17}$, 457_{1}, 467_{2}, 468_{7}, 478_{14-12}, 479_{20}, 482_{40}, 491_{11}, 492_{13}, $502_{24, 25}$, 504_{36}, 505_{42-44}, $506_{45, 47-49}$, 507_{54}, 516; Søndag: 264_{2}, $468_{7, 8}$, $505_{27, 38}$; Mandag: 264_{2}, 359_{22}, 431_{2}, 442_{12}, 443_{14}, 456_{1}, 467_{2}, 468_{7}, 491_{10}, 505_{42}, 506_{42}, 507_{54}; Tirsdag: 264_{3}, $491_{10, 12}$, $502_{24, 25}$; Onsdag: 443_{17}; Torsdag: 468_{7}, 507_{54}; Løverdag: 468_{7}, 445_{22}, 507_{54}; — de forskjellige Maaneder: 478_{15}, $479_{18, 19}$.

Sermo: 440_{8}; — Oratio dominica: 263_{13}, 503_{29}.

Evangelium: 349_{7}, 439_{3}, 478_{16}; — Epistola: 349_{7}, 350_{11}, 359_{20}, $478_{14, 16}$; — Collecta: 265_{10}, 266_{13}, 438_{3}, 439_{3}, 442_{11}, 455, 492_{16}, 503_{29}, $505_{37, 44}$.

Psalme: 265_{10}, 266_{12}, 492_{12}, 503_{29}; — Psalter: 436, 437, $440_{6, 7}$, 465, 469_{10}, 470; — 1 Psalter = 3 Rosenkranse: 436, 437, 469_{10}; — 1 Rosenkrans = 5 Fadervor eller 50 Ave Maria: 436, 437.

Fadervor (Pater noster): 265_{10}, $266_{12, 12}$, 436, 437, 493_{18}, 502_{21}, 503_{30}, 506_{46}; — Ave Maria: 265_{10}, 266_{12}, 354, 436, 437, 493_{18}, 502_{21}, 503_{30}, 506_{46}, 569, 571.

Gjæster. Skal være gode og hæderlige: 313_{12}, 458_{8}; bundet Tal: 264_{4}, 304_{20}, 457_{2}; kun første Dag: 264_{4}; alle tre Dage: 412, 413, 426; Oldermands Tilladelse nødvendig: 305_{20}, 312_{12}, 361_{26}; beskyttes mod Overfald: 458_{9}; Biskopper, Adelige og Lægfolk forskjellige Rettigheder som Gjæster: 268_{30}, 493_{20}; Oldermand og Bisiddere Ret til særlige Gjæster: 264_{4}; Indbyder betaler for Gjæsterne: 305_{20}, 501_{20}; Gjæstepenge: 403, 408, 423, 429; Indbyder bøder for Gjæsten: 265_{4}, 303_{8}, 305_{20}, 312_{9}, 458_{8}; Fortegnelse over Gjæster: 412, 413, 417, 426.

Lægfolk. Kunne være Medlemmer: 264_{1}, 483, 489_{1}, 498, 498_{1}; jfr. 348, 365, 405, 422, 428, 462; i begrænset Antal: 264_{1}, 489_{1}, 498_{2}; skulle optages med alle Stemmer: 491_{2}; skulle stille Borgen: 499_{5}; Gejstlig maa ej være Borgen: 491_{2}; særlig stor Igang: 431_{1}, 480_{24}, 499_{6}; Hustru maa medtages: 268_{29}, 480_{24}; ej tage Gjæst med uden Tilladelse: 268_{30}, 361_{26}; paahore Statuternes Oplæsning: 480_{24}; sidde ved særligt Bord: $494_{24, 25}$, 501_{16}; deltage ej i det særligt Gejstlige: 350_{9}, 495_{28}, $507_{22, 53}$; ej være Oldermand: 264_{2}; kunne være Alterværge: 468_{2}; kunne deltage i Ottemands Udvalg: 468_{6}, 469_{11}; skulle deltage i Messerne: 264_{2}, 302_{4}, 304_{12}, 457_{1}, 478_{14}, $481_{20, 21}$, $491_{10, 12}$, 492_{14}, 501_{21}, 502_{24}, 505_{44}, $506_{45, 42}$; skulle bede Fadervor og Ave Maria: 265_{10}, $266_{12, 13}$, 493_{12}, 502_{21}, 503_{30}, 506_{46}; skulle bære Baldakinen over Sakramentet: 491_{10}; skulle bære de læge Brødres Lig: 481_{26}; skulle faste: 266_{14}, 493_{12}; — skulle give Almisse: 266_{14}; give Sjæleskud: 407, 418, 423, 425, 428, 429; do. Sjælegave: 432_{11}; skulle testamentere: 504_{35}; skulle yde særlig stor Afgift: 495_{27}; skulle svare for Brødre ved verdslig Domstol: 304_{17}; — ere de syge, tilses de: 432_{2}; efter deres Død, Messer for dem: 432_{2}; delagtige i gode Gjerninger: 269, 437, 490_{7}, 507_{22}, 509, 516; Læg og Gejstlig sörge for Messer for hinanden: 481_{24}; for hinandens Tyende: 481_{35}.

Adelige Medlemmer: 268_{30}, 494_{24}, 501_{12}.

Søstre. Særlig Tilladelse: 268_{29}; skulle være gode og hæderlige: 498_{1}; bundet Tal: 498_{2}; Igang som Lægfolk: 311_{1}, 431_{1}, 480_{24}; deres Navne indskrives: 437_{1}; fri for »tytgelt«: 440_{6}; nyde og yde Kost: 267_{28}, $302_{1, 2}$, 305_{26}, 433_{20}, $434_{22, 23}$; gaa med i Kirke: 501_{21}; synge ej Latin: 439_{4}; skulle ofre: 439_{3}, 443_{13}, 467_{2}; skulle samle Almisser: 449; skulle følge til Graven: 311_{3}; skulle testamentere til Gildet: 305_{24}; tilses i Sygdom: 432_{5}; 440_{6}; følges til Graven med Boldek: 312_{4}, $443_{15, 12}$, 445_{23}; Messer for: 303_{10-12}, 304_{15}, 311_{2}, 438_{3}, 440_{7}, 441_{8}, $442_{11, 12}$, 468_{7}, $505_{27, 38}$, 507_{54}; nævnes forøvrigt: 303_{2}, 304_{15}, $305_{23, 27}$, 312_{5}, 341, 444_{12}; — Fortegnelser over: 276, 277, 299, 348, 364 flg.

XIV. Gejstligt i de verdslige Gilder.

Gudstjeneste er Gildets Maal: $184_{4, 2}$, 185_{17}, 250, 251, 253, 256, 740_{12}, 742_{21}, 744_{29}, 751, 757, 769, 785; II 3, 217_{6}, 241, 258_{24}, 275_{2}, 286_{3}, 301_{4}, 310_{4}, 315_{30}, 317_{4}, 322_{40}, 323, 325, 327, 338, 358, $363_{23, 24}$, 369, 381_{4}, 382_{2}, 408.

For Sjæls Salighed: 183_{1}, 193, 228_{34}, 581_{21}, 625_{30}, 737_{8}, 744_{29}, 764_{5}, 769; II 15, 187, 188.

Sjæletörft: 89_{2}, 106_{42}; — Sjæleskud: 247_{40}, $794_{25, 26}$; II 165_{20}; — Sjælegave: 737_{5}, 765_{7}, 779_{32}; II 315_{36}, 322_{40}.

Delagtighed i gode Gjerninger: 185_{11}, 193, 231, 234, 575, 576, 740_{12}, 766_{12}; II 2, 48, 83, 242.

Gudspenge: II 5_{2}, 81_{10}, 343_{20}, 344_{20}, 363_{21}; Penge til Guds Ære: II $155_{22, 23, 25, 26}$; Hjælp, der ej erstattes, er gjort til Guds Hæder: II 5_{5}, 7_{27}; »den Almægtige betaler«: II 366_{41}; Hellige Penge i Bøsserne: II 363_{26}, $366_{40, 41}$; Helligblodspenge: 755_{25}.

Almisser: 70_{5}, 253; — jfr. ndfr. i Afsnittet »Hjælp« S. 587.

Gudelig Indledning paa Skraaer: 706, 736, 762; II 3_{1}, 15, 135-36, 222-23; Henvisning til Menneskenes tiltagende Daarlighed: 68; til de Unges tiltagende Daarlighed: 88; — Citat af det nye Testamente: II 226, jfr. 169, 249; af det gamle Testamente: 5, 233; II 135; — En Bön: 68, 82; for Danmarks Fred: 574, 575; mens man gaar om Kirkegaarden: 570, 572, 573, 574; — Bede paa sine Knæ Fadervor og Ave Maria: $288_{29, 30}$, 582_{33}.

Minnesyngning: 66_{42}, 172_{12}(?); II 209_{30}; anden gudelig Sang i Gildet: 255.

Et Kors, Jfru Marias Mærke paa Handelsgods: 578_{4}.

Pilegrimsrejser: 28_{20}, 130_{2}, 171_{7}, 178, 244_{11}, 565_{23}, 572-74; II 31_{7} 211_{38}, 332_{10}.

Fastedage (Fyrmedag): 708_{6}, 746_{6}; — »för han æder Kjød«: 170_{2}; II 149_{35}(?), 165_{20}, 179_{22}; — comedere illud, quod mortem patitur: 171_{2}.

Helligdage. Ikke arbejde paa: II 17_{2}, 68_{15}, 156_{31}; Undtagelser herfra: II 169_{2}, 181_{33}; særlig paaklædt paa: II 127_{32}; Lys tændes paa: 765_{2}; II 21_{32}, 54_{27}, 231_{1}, 354_{21},

Bære Lys i Procession: 247_{42}, 250, 718_{43}; II $32_{11, 12}$, 207_{19}, 227_{33}, 235_{27}, 294_{22}, 354_{22}, 365_{37} (som Regel paa Kristi Legemsdag); Lavsstage til Proces: II 354_{22}; Bære Tæppet (pell) over Sakramentet: 718_{48}.

Præpositus: 41_{29}, 51_{21}, 52_{29}, 65_{33}, 69_{3}, 70_{3}, $71_{7, 8}$, 73_{11}, 75_{20}, 77_{36}, 81_{21}; Sacerdos: 64_{24}, 159; Skraaprovst: 90_{3}; Skraaherre: 91_{4}, 95_{12}, 97_{35}, 100_{47}, 167_{4}, 800_{9}; Skraapræst: 170, 236, 391; II 172_{23}, $205_{2, 9}$, $207_{17, 18}$; »Unse prester«: 158, 583, 600; Prædikant: 651; Kapellan: 217, 651, 654, 703, 737_{2}, $738_{6, 7}$, 739_{8}, 741_{12}, $763_{1, 2}$, $764_{3, 4}$, $765_{5, 7}$, 767_{15}, 769_{20}; II 187, 189; Vikar: 183_{4}, 207, 224_{1}, 225_{2}, 229_{36}, 230, 239, 248; II 187, 282, 283, 376; Fortegnelser over Præster: 118, 156, 552, 652, 653.

Præsten lönnes: 128, 183_{2}, 184_{6}, 186_{23}, $195_{14, 12}$, 203, 207, 209, 210, 211, 212, 213, 217, 224_{1}, 229_{36}, 651, 737_{2}, $738_{6, 7}$, 739_{8}, 763_{2}, 764_{3}, 765_{5}; II 205_{9}, 283; Kapellanrente: 639; Afdrag for ikke holdte Messer: 764_{3}; — Kan afsættes: 180, 186_{23}, 738_{7}, 764_{4}; II 188, 284; — Skal bo ved Kirken: 184_{2}, 738_{6}, 764_{2}; — Flere i een Kirke: 739_{9}, 741_{15}, 765_{8}, 767_{15}; — Maa ej hindres i sin Tale: 41_{29}, 52_{29}, 65_{33}, 77_{36}, 97_{32}; II 172_{23}; Skal ikke opvarte: 118, 624_{28}; II 207_{18}; Bydes frit til Gilde: 69_{3}, 90_{3}, 627; II 205_{8}, 207_{17}; Skal give Igang og Kost: 538_{16}; II 207_{12}.

Ligskud (denarius funerum): 30$_{51}$, 130$_{8}$, 146, 548, 563$_{14}$, 710$_{21}$, 749$_{21}$; II 16$_{3}$, 130$_{3}$, 138$_{15}$, 224$_{7}$, 233$_{15}$, 247$_{15}$, 305$_{27}$, 314$_{30}$, 321$_{33}$; jfr. 183$_{3}$; II 153$_{8}$.

Offer til Sjælemesse over den Afdøde: 13$_{45}$, 28$_{36}$, 39$_{21}$, 51$_{31}$, 64$_{24}$, 70$_{3}$, 89$_{2}$, 90$_{3}$, 91$_{4}$, 105$_{30}$, 130$_{8}$, 170$_{2}$, 184$_{8}$, 245$_{14}$, 247$_{41}$, 529$_{2}$, 536$_{1}$, 537$_{5}$, 563$_{14}$, 567$_{37}$, 581$_{25}$, 631, 709$_{18}$, 715$_{13}$, 716$_{14-15}$, 740$_{15}$, 748$_{18}$, 767$_{15}$, 769$_{20, 21}$; II 4$_{3}$, 38$_{14}$, 42$_{22}$, 55$_{30}$, 60$_{11}$, 73$_{15}$, 96$_{53}$, 110$_{40}$, 130$_{3}$, 195$_{6}$, 202, 231$_{1}$, 240$_{2}$, 259$_{21}$, 264$_{29}$, 353$_{16}$, 356$_{2}$.

Offer til Sjælemesser over Døde og Levende: 14$_{47, 48}$, 28$_{36}$, 70$_{4}$, 90$_{4}$, 105$_{38, 40}$, 130$_{4}$, 167, 171$_{4}$, 180, 185$_{17}$, 186$_{18}$, 214, 224$_{1}$, 227$_{21}$, 228$_{34}$, 241, 539$_{33}$, 561$_{1}$, 567$_{38}$, 581$_{31}$, 582$_{34}$, 627, 644, 645, 646, 709$_{18}$, 716$_{14, 15}$, 732$_{1, 2}$, 737$_{1}$, 738$_{6, 7}$, 740$_{15}$, 763$_{1, 2, 3}$, 765$_{5}$, 767$_{13}$, 785, 791$_{3, 4}$; II 4$_{1}$, 28$_{15}$, 55$_{34}$, 69$_{21}$, 150$_{37, 38}$, 153$_{6, 5}$, 165$_{25}$, 172$_{29}$, 194$_{4}$, 200, 202, 205$_{9, 10}$, 223$_{3}$, 232$_{4}$, 259$_{29}$, 270$_{23}$, 278$_{23}$, 315$_{36}$, 322$_{40}$, 329$_{1, 5}$, 363$_{23}$, 384.

Messepenge: 646, 791$_{2, 4}$; II 190, 228$_{36}$; Afgift (Igang) til Messen: 183$_{1}$, II 173$_{35}$, 177$_{5}$, 217$_{5}$, 244$_{4}$, 275$_{2}$, 310$_{4}$, 317$_{4}$; Afgift i Vox: II 159$_{8}$, 350$_{1-3}$; Bøder i Vox til Messen: 716$_{17}$, 717$_{31, 34}$, 718$_{30}$, 719$_{45}$; II 158$_{4}$, 159$_{7, 9, 10}$, 160$_{13, 14, 16}$, 180$_{27}$, 287$_{6}$, 351$_{5, 6}$, 353$_{16-18}$, 354$_{16, 22}$; Betales med en Skindkjortel: II 236$_{41}$.

Vigilier: 50$_{21}$, 64$_{24}$, 69$_{3}$, 104$_{27}$, 184$_{8}$, 185$_{11, 17}$, 186$_{15}$, 241, 739$_{8}$, 740$_{14, 18}$, 763$_{1}$, 765$_{8}$, 767$_{16}$; II 4$_{3}$, 29$_{16}$, 38$_{14}$, 43$_{23}$, 55$_{31, 33}$, 125$_{18}$, 153$_{6}$, 160$_{14}$, 202, 259$_{28, 29}$, 278$_{23}$, 353$_{16}$, 363$_{29}$, 384; Villigen: 184 Anm. 2; Villien: II 153$_{6}$, 278$_{23}$.

Anniversarium: 86, 539$_{31}$, 611; Dechtnisse: 186$_{18}$; Memorie: 195$_{18}$; II 284; Memoriepenge: 203.

Afdødes Navne oplæses: 167$_{4}$, 741$_{15}$, 767$_{13}$.

Begængelse (Beghenkenisse): 227$_{21}$, 574; II 46$_{5}$, 153$_{9}$, 165$_{25}$, 172$_{29}$, 202, 231$_{1}$; Begaa (begange, began): 184$_{7, 6}$, 241, 536, 537$_{5}$, 539$_{31, 33}$, 580$_{25}$, 716$_{14, 13}$, 737$_{4}$, 739$_{9, 10}$, 765$_{7, 8}$, 779$_{32}$; II 4$_{5}$, 46$_{4}$, 55$_{33, 34}$, 116$_{12}$, 125$_{15}$, 153$_{6}$, 160$_{14}$, 194$_{4}$, 202, 259$_{28, 29}$, 270$_{23}$, 278$_{23}$, 353$_{16}$.

XV. Kjøbmandsgilder.

Gildenavne, almindelige, se ovfr. S. 526.

Betingelser for at blive Medlem, almindelige, se ovfr. S. 527 flg.; — bestemt Alder: 771$_{1}$; II 438$_{1}$, 442$_{18}$; — bestemt Formue: II 439$_{2, 3}$, 442$_{18}$; forskjellig for den, der har lært i Byen, og Andre: 771$_{1}$, 772$_{2}$; Undersøgelse heraf 771$_{1}$, 772$_{2}$; II 439$_{2}$; — Læreaar: 771$_{1, 2}$; II 439$_{2}$.

Bestemt Antal: 737$_{2}$, 740$_{12, 15}$, 766$_{11-13}$; — Haabebrødre: 740$_{12, 13}$, 766$_{13}$, 768$_{16, 17}$.

Embedsmænd: se ovfr. S. 532.

Kjøbmænd (jfr. Kjøbmand, Kopman, Kræmmer, Institor, Mercator i Navneregisteret): 107(?), 108, 395, 396, 745, 755; II 288$_{14, 17}$, 298, 405; — Menige Kjøbmænd: 770, 780; II 441$_{13}$; — diversa mundi climata transnavigant: 4; — kun Kjøbmænd Medlemmer: 617$_{2}$; — skulle være Medlemmer: 711$_{29}$, 750$_{28}$, 754$_{22}$, 772$_{5}$, 773$_{5}$; — maa ene brygge

Stralsund: 536, 537, 733; Wismar: 536, 537, 540_{37}, 733; — maa ej tage dansk Hustru: 527; ugifte: 803; tyske Brødre i Guds Legemslav i Aalborg: 617_{2}, 649, 650, 702; have de halve Skafferpladser m. m.: 617_{1}, 622_{21}.

Kjøbsvende: 381, $561_{2,3}$, 568, 706 (Costrolsuend: 695); — Lav i Aarhus: 576; i Randers: 560 (kaldes ogsaa »Kremerlagh« 575).

Kjøbsvendene ere Medlemmer af Guds Legemslav, Aalborg: 618_{4}; — danne Gilde sammen med Kjøbmændene i Odense: 736, 762; kun Drenge under 15 Aar ere udelukkede: 770_{1}; have eget Lavshus: 781_{1}.

Skippere (jfr. Navneregisteret): 121, 325, 578_{1}, 583, 596, 605, 607, 659, 662, 663, 664; 668, 675, 691, 693, 700, 721_{1}, 760; — Kongens Skipper: 593; — Skibsmænd: 726, 752, 754_{16}; — Høvedsmand til Skibs: 614; — Styremand: 754_{19}; — Reder (nauclerus): 543; — Skibsbygger (jfr. Navneregisteret): 107(?); — Sørøver: 11_{20}, 23_{10}, 36_{5}, 47_{5}, 60_{5}, 74_{18}, 94_{12}.

Gilde i Flensborg for Kjøbmænd og Skippere, Vor Frues Gilde: $577\text{-}78_{1}$; — i Ribe, »Skibmandtz Ret«, St. Sørensgilde: 752; — ingen Kjøbmand til Skade: 755; — omfatter Mænd og Svende: 754_{16}, 755_{24}.

Et Nikolajgilde er ikke udenvidere et Skippergilde: 193.

Skibsfart, se ndfr. S. 555.

Drager (jfr. Drager, Dreger, Portator i Navneregisteret; lator, fertor: 546, 548): 107(?), 108, 112, 129(?), 140, 142, 144; — Gilde i Flensborg: 129, 144, 541; i Kjøbenhavn: II 400.

Vantsniderlav, »eth kiøpmands lag«, i Malmø: 798; sælger Klæde i Alenmaal: 799_{4}; — »leysk« d. e. Klæde fra Leyden: II 228_{13}.

Vugnmands Lav, St. Petersgilde, i Kjøbenhavn: 790; II 400.

XVI. Handel, Skibsfart, Mynt, Maal.

Borgemester og Raad har Myndighed: 773_{10}; II 441_{13}; Byfoged: 781_{2}; Kæmner: 778_{26}.

Ud- og Indførselsforbud: II 315_{35}, 322_{39}.

Der maa ej kjøbes Byen til Skade: 711_{30}, 750_{30}; II 442_{16}; — ej den gemene Mand til Skade: II 441_{13}, $443_{19,20}$; — ej uden »the tegen, som forwiisde ære«: 773_{9}; — ej sælges for godt, hvad ondt er: 778_{28}; jfr. II 236_{30}; se ret Kjøbmandsgods ovfr. S. 552; — ej gives Noget andet Navn, end det har: 799_{6}; — ej handles med ubekjendte Stene og »ewentyre«: II 397_{2}; — ej maales falskt: 799_{5}

Forkjøb (supplantatio): 30_{49}, 43_{44}, 80_{47}, 86_{47}, 100_{45}, 105_{38}, 532_{21}, 540_{38}, 773_{9}; II 43_{28}, 69_{29}, 93_{41}, 94_{42}, 106_{22}, 107_{24}, 130_{2}, 134_{34}, 163_{7}, 170_{6}, 177_{2}, 195_{12}, 262_{13}, 309_{48}, 313_{22}, 320_{25}, 439_{4}, $440_{6,7}$, $441_{12,13}$, 442_{15}, 443_{19}; — Forprang: 77_{37}; II 295, 307_{38}, 406; jfr. II 442-43; — kjøbe for Porten: II $94_{42,44}$, 440_{8}; — Landkjøb: 776_{22}; II 142_{6}, 406; — holde »uthloper«: II 442-43; — en bestilt Mand hos Bønderne: II 443_{20}; — gjöre »innpas«: II 440_{7}.

Lidkjøb (»dricke leye kiøp»): 778_{36}; — bryde sit Ord (mala wersla): 30_{48}, 43_{43}, 80_{46}, 86_{46}, 100_{44}.

XVII. Haandværkerlav (Mester, Svend, Lærling).

334$_{30}$, 335$_{33}$, 336$_{38}$, 338$_{5}$, 349, 350, 351$_{4}$, 352$_{8, 12, 14}$, 353$_{14, 15 16}$, 354$_{21, 23}$, 355$_{24}$, 356, 356$_{1, 3}$, 357$_{4-7}$, 358$_{20}$, 358, 370$_{1, 2}$, 371$_{3, 5}$, 381$_{1, 2}$, 382$_{1, 2}$, 389, 393, 397$_{7-9}$, 398, 402.

 æmmedæ, æmætde, æmætz, emmet o. lign.: II 131$_{10, 12}$, 145$_{1}$, 147$_{20}$, 157, 158$_{1 2, 5}$, 159$_{6 8, 11}$, 160$_{12, 14, 17}$, 161$_{20 22}$, 267$_{1}$, 292, 292$_{2}$, 294$_{29}$.

ammit: II 115, 115$_{1}$, 116$_{12}$, 117$_{14, 15, 18, 19}$, 118$_{24, 28, 29}$, 119$_{31}$.

ampt: II 25, 26$_{2-5}$, 27$_{8, 15}$, 29$_{17}$, 29, 34, 34$_{1}$, 35$_{2}$, 36$_{6, 7}$, 37$_{11-14}$, 38, 39$_{1, 2}$, 40$_{5, 8, 18}$, 41$_{11, 12}$, 42$_{18, 20-22}$, 43$_{24}$, 45, 45$_{1, 3, 4}$, 46$_{6, 7}$, 47$_{12-14}$, 48$_{14, 15}$, 55$_{30}$, 85, 85$_{1}$, 86$_{5, 7}$, 87$_{10-12}$, 88$_{12-15}$, 89$_{13-15}$, 90$_{21, 23, 24}$, 91$_{27-30}$, 94$_{42, 43, 45-47}$, 95$_{47-50}$, 96$_{51, 52}$, 97$_{57-60}$,° 98$_{61, 64, 65}$, 99$_{68, 69}$, 100, 101, 101$_{1, 2}$, 102$_{3-7}$, 103$_{8-11}$, 104$_{12, 14-17}$, 105$_{18-20}$, 106$_{21, 23}$, 107$_{25, 26, 28, 29}$, 108$_{30-33}$, 109$_{35}$, 110$_{42-44}$, 152, 152$_{1, 3}$, 153$_{5, 7, 8, 12}$, 154$_{16}$, 155$_{22, 26-29}$, 156$_{31, 32}$, 193, 194$_{1-3}$, 195$_{15-18}$, 196$_{14, 16}$, 197$_{25, 26}$, 198$_{31}$, 216, 217$_{2-8}$, 218$_{1-10}$, 219$_{14-18}$, 220$_{18-26}$, 274, 274$_{1, 2}$, 275$_{3-7}$, 276$_{8-12}$, 277$_{15-18}$, 278$_{24, 25, 27, 28}$, 279, 279$_{29}$, 280$_{31, 38}$, 281$_{39}$, 281, 282, 340$_{1, 2}$, 341$_{2-5, 7}$, 342$_{11}$, 343$_{15}$, 344$_{20}$, 345$_{24, 26, 27}$, 346$_{29, 31, 32}$, 347$_{34}$, 347, 348$_{42, 48}$, 359$_{1, 4}$, 360$_{5, 8}$, 361$_{12-15}$, 362$_{17}$, 363$_{24}$, 367$_{48}$, 368, 378, 413, 413$_{1}$, 414$_{2-9}$, 415$_{10, 12, 14}$, 416$_{16-19}$, 417$_{23}$, 418$_{28, 30}$, 419$_{32-34}$, 420$_{35, 38}$, 421$_{41-46}$, 422$_{47, 48}$, 439$_{5}$.

Embede, som Fællesbetegnelse for en bestemt Slags Haandværkere: II 55$_{30}$, 59$_{4}$, 131$_{15, 12}$, 136, 138$_{20}$, 147$_{21}$, 162$_{1, 2}$, 243, 244$_{1}$, 246$_{9}$, 277$_{17}$, 345$_{27}$, 354$_{23}$, 393, 404, 405.

Embede = Haandværkerlav: II 24, 24$_{1, 3, 4}$, 25, 26$_{2}$, 27$_{6, 8, 10}$, 29$_{17}$, 29, 34, 34$_{1}$, 36$_{6, 7}$, 37$_{11, 12, 14}$, 38, 39$_{1, 2}$, 40$_{5, 8, 18}$, 41$_{11, 12}$, 42$_{18, 20-22}$, 43$_{24}$, 45, 45$_{1, 3, 4}$, 46$_{6, 7}$, 47$_{12-14}$, 48$_{14, 15}$, 59, 59$_{1-5}$, 60$_{7-12, 14, 15}$, 61$_{17, 22}$, 62$_{23-25}$, 63, 63$_{1, 2}$, 64$_{2}$, 64, 71, 71$_{1-4}$, 72$_{7-15}$, 73$_{11-18}$, 74$_{16, 17, 19, 21-23}$, 75$_{24, 25, 27}$, 76, 77$_{1-3, 5}$, 78, 79, 80$_{1-5}$, 81$_{7-11}$, 82$_{12-15}$, 83$_{20}$, 85, 85$_{1}$, 86$_{5}$, 87$_{10-12}$, 88$_{12-15}$, 89$_{15-18}$, 90$_{21, 23, 24}$, 91$_{27-30}$, 94$_{42, 43, 45-47}$, 95$_{47-50}$, 96$_{51, 52}$, 97$_{57-60}$, 98$_{61, 64, 65}$, 99$_{68, 69}$, 100, 101, 101$_{1, 2}$, 102$_{3-7}$, 103$_{8-11}$, 104$_{14-17}$, 105$_{18-20}$, 106$_{21, 23}$, 107$_{25, 29}$, 108$_{30-33}$, 109$_{35}$, 110$_{42-44}$, 111$_{45-47}$, 112, 115, 115$_{1}$, 116$_{12}$, 117$_{14, 15, 18, 19}$, 118$_{24}$, 119$_{31}$, 119, 120, 120$_{1, 3, 4}$, 121$_{5-7}$, 122, 140, 140$_{1-3}$, 143$_{9}$, 152, 152$_{1, 3}$, 153$_{5, 7, 8, 12}$, 154$_{16}$, 155$_{22, 26-29}$, 156$_{31, 32}$, 157(?), 158$_{2}$, 159$_{6, 7}$, 160$_{12, 17}$, 161$_{20-22}$, 169, 176, 179$_{19}$, 193, 194$_{1, 2}$, 195$_{10, 12, 15}$, 196$_{14, 16}$, 197$_{26}$, 198$_{21}$, 217$_{2-8}$, 218$_{9-15}$, 219$_{14-18}$, 220$_{19-26}$, 222, 224$_{12}$, 228$_{37, 42}$(?), 233$_{18}$, 235$_{30}$, 236$_{37}$, 238, 239, 240$_{2}$, 241$_{12}$, 245$_{5}$, 247$_{18, 20}$, 248$_{21, 22, 24, 25}$, 250$_{37, 38}$, 252, 253$_{2, 4, 5}$, 254$_{6}$, 255$_{9, 11}$, 256$_{12-13}$, 257$_{16-18}$, 258$_{21, 22, 24}$, 259$_{25-27}$, 261, 261$_{8}$, 262$_{6, 8, 14, 17}$, 263$_{19, 21, 22, 24}$, 264$_{29, 36}$, 265$_{40}$, 274, 274$_{1, 2}$, 275$_{4-7}$, 276$_{8-12}$, 277$_{15}$, 278$_{24, 26, 27, 2}$, 279, 279$_{29}$, 280$_{31, 38}$, 281$_{39}$, 281, 282, 284, 285, 285$_{1, 2}$, 286$_{3-7}$, 287$_{2-12}$, 288$_{12, 14, 17}$, 289$_{19-24}$, 290$_{26-29}$, 290, 292, 292$_{2}$, 297$_{1}$, 298, 299, 300$_{2}$, 302$_{7, 8}$, 308$_{41}$, 310, 315$_{25}$, 316, 317$_{2}$, 318$_{8-15}$, 322$_{39-40}$, 323, 324, 326, 327$_{1}$, 329, 333$_{28}$, 338, 341$_{4, 5, 7}$, 342$_{11}$, 343$_{15}$, 344$_{20}$, 345$_{24, 26, 27}$, 346$_{31, 32}$, 347$_{34}$, 348$_{42, 48}$, 349, 351$_{4}$, 353$_{15, 18}$, 354$_{21}$, 355$_{24}$, 356, 356$_{3}$, 357$_{4}$, 358$_{20}$, 358, 360$_{5, 8}$, 361$_{12-15}$, 363$_{24}$, 367$_{48}$, 368, 370$_{2}$, 371$_{3}$, 378, 381$_{2}$, 382$_{2}$, 397$_{9}$, 398, 413, 413$_{1}$, 414$_{2, 3, 5-9}$, 415$_{10, 12, 14}$, 416$_{17-19}$, 417$_{22, 24}$, 418$_{2-30}$, 419$_{32-34}$, 420$_{36, 38}$, 421$_{41-46}$, 422$_{47, 48}$.

Embede, om Haandværkernes privilegerede Stilling: II 24$_{2}$, 27$_{2}$, 31$_{7, 8}$, 42$_{21}$, 46$_{6}$, 59$_{6}$, 73$_{11}$, 81$_{6}$, 87$_{12}$, 88$_{12}$, 96$_{52, 54}$, 97$_{57}$, 102$_{6}$, 103$_{9}$, 118$_{28}$, 121$_{2}$, 136$_{1}$, 138$_{22}$, 140$_{1}$, 160$_{12}$, 174$_{47}$, 176$_{1}$, 178$_{10}$, 181$_{37}$, 195$_{11}$, 206$_{12}$,

212_{42}, 217_{8}, 225_{17}, 226_{7}, 227_{29}, 232_{5}, $233_{10, 11}$, $234_{23, 24}$, 238, 239_{1}, 246_{13}, 250_{32}, 255_{10}, 257_{19}, 259_{26}, 263_{20}, 264_{36}, 265_{41}, 276_{8}, $277_{13, 17}$, 294_{21}, 300_{1}, 301_{6}, 303_{12}, $307_{27, 30}$, 310_{1}, $311_{6, 7, 10}$, 316_{1}, $318_{7, 10}$, $319_{.13}$, 325, 331_{16}, 334_{30}, $335_{31, 33}$, 336_{30}, 338_{51}, $340_{1, 2}$, 341_{3}, 350_{1}, 352_{14}, $357_{3, 6}$, $359_{1, 4}$, 361_{26}, $362_{12\text{-}19}$, 370_{3}, 371_{3}, 381_{1}, 382_{1}, 395, 402, 414_{4}, jfr. II 226_{22}.

Ampt og Borgerskab: II $26_{2\text{-}4}$, $35_{,2}$; — des amptes bröderschup: 107_{26}; — des amptes kumpenye: II 111_{45}; — ampt og Broderskab: II 216_{1}, 274 275_{3}; — Embede og Lav: II 118_{29}, 315_{36}; — Embede og Gilde: II 226_{28}, 230, 244_{4}, 246_{12}, 249_{29}, 311_{7}, 342_{10}, 360_{7}, 361_{9}, 362_{17}, jfr. II 370_{3}; — Kost og Embede: II 336_{39}.

Embede, Haandværk: II 27_{6}, 37_{13}, 45_{1}, 47_{13}, 71_{2}, 81_{8}, 94_{22}, 115_{1}, 131_{10}, 143_{9}, $158_{1, 5}$, $159_{6, 8, 11}$, 169_{1}, 174_{44}, 176_{1}, 197_{25}, 205_{5}, 211_{41}, 214_{50}, 221(?), 226_{28}, 249_{30}, 258_{21}, 268_{10}, 270_{27}, $286_{4, 6}$, 314_{32}, $321_{35, 36}$, 333_{28}, 346_{29}, 349_{30}, $352_{9, 12}$, 353_{14}, $357_{3, 7}$, 370_{1}, 371_{8}, 389, 416_{19}, 439_{6}; — Embede el. Haandværk: II 297_{2}; — »Haandværks-Embede«: II 286_{4}; — Haandværk = opifitium: II 376.

Embede (ammit), det Arbejde, Haandværkeren har udført: II 45_{1}, 115_{1}; — Arbejde og Embede: II 267_{1}; — tjene for emmet og lön: II 145_{1}.

Embede, Bestilling i Lavet· II 207_{17}.

Embedsmænd (d. e. Haandværkere): mange Steder; — Embedsmænd i Lavene, se ovfr. S. 533.

Bestemt Antal Medlemmer: II 24_{1}, 41_{19}, 60_{7}(?), 114_{2}, 359_{1}, 413-14_{1}; — kun flere, hvis Staden voxer: II 42_{18}.

Vedkommende Haandværker skal være Medlem: II 32_{19}, 59_{4}, 131_{10}, 139_{22}, 140_{3}, 162_{2}, 175_{50}, 195_{11}, 198_{30}, 204_{1}, 244_{2}, 245-46_{8}, 276_{8}, 294_{20}, 335_{88}, 338_{51}, 356_{1}, 370_{1}; — inden 8 Dage: II 123_{4}, 145_{3}; — inden 3 Møder efter Ankomst: II 51_{2}; — inden 1/4 Aar: II 104_{3}; — inden 1/2 Aar efter udtjent Læreaar: II 51_{7}; — ellers vandre igjen: II $51_{2, 7}$ (se derimod: II 89_{18}, 123_{5}, 147_{21}); — hvis han er Lavet imod: II $97_{58, 59}$, 110_{43}; jfr. II 263_{21}.

Medlemmer udenfor Byen: II 104_{17}, 107_{27}, 198_{30}, 397_{9}; jfr. 169_{6}; — Andre end Haandværkere: II 16_{2}.

Optagelse æskes 2 Gange: II 45_{1}, 88-89_{15}, 102_{8}, 115_{1}, 255_{11}, 287_{10}, $360_{5, 6}$, 414_{27}; — 3 Gange: II 25_{1}, 39_{1}, 88_{14}, 103_{11}, 152_{1}, $300_{2, 3}$, 301_{4}, $310_{2\text{-}4}$, $317_{2\text{-}4}$, 333_{22}, 341_{7}.

Betingelser for at blive Medlem, ægte født: II 26_{1}, 34_{1}, 39_{1}, 41_{18}, 45_{1}, 80_{1}, 88_{12}, 90_{22}, 115_{1}, 120_{1}, 136_{1}, 193_{1}, 212_{45}, 255_{10}, 261_{1}, 275_{2}, 285_{1}, 300_{1}, 310_{1}, 316_{1}, 383_{4}; jfr. II 66_{4}, $88_{12, 13}$, 102_{6}, 255-56_{13}; ogsaa Hustruen II 26_{1}, 34_{1}, 41_{18}, 193_{1}, 255_{10}, 286_{2}, 340_{1}; skriftligt Bevis herfor: II 71_{1}, 80_{3}, 88_{14}, 193_{1}, 286_{2}; beseglet: II 103_{11}, 152_{1}, 216_{1}, 416_{13}; borthbreff: II 360_{7}, 416_{10}; Ægtebrev: II 99_{70}, 169_{3}, 176_{1}, 225_{17}, 229_{31}, 340_{1}, 357_{4}, $360_{6, 7}$ (jfr. under Svende og Drenge); — vis Formue: II 26_{2}, 34_{2}, 39_{2}, 66_{3}, 91_{20}, 252_{1}, 342_{9}, 414_{8}; — vist Værktöj: II 66_{3}, 252_{1}, 287_{13}; visse Klæder: II 91_{20}; ellers stille Borgen: II 34_{2}, 39_{2}; — visse Aars Tjeneste i Byen: II 68_{20}, 71_{8}, 88_{14}, 103_{10}, 152_{1}, 213_{52}, 217_{2}, 226_{27}, 244_{3}, 225_{11}, 274_{2}, 287_{10}, 300_{1}, 310_{1}, 316_{1}, 341_{6}, 350_{1}, 359_{4}; jfr. II 255_{10}; — god Op-

førsel i sidste Tjeneste: II 34_{1}, 80_{1}, 88_{14}, 103_{11}, 255_{12}, 261_{1}, 285_{1}; — aflagt Prøve: II 7_{29}, 26_{2}, 59_{2}, 143_{0}, 158_{1}, $166_{32, 33}$, 204_{2-5}, 217_{14}, 228_{43}, 232_{5}, 252_{1}, 334_{28}, 341_{6}, 356_{1}, 360_{8}; inden et Aar: II 204_{5}; for Oldermanden: II 31_{2}, 45_{1}, 81_{5}, 115_{1}, 152_{2}, 158_{1}, 169_{3}, 176_{1}, 240_{8}, 255_{11}, 280_{34}, 416_{16}; og Stolsbrødre: II 158_{1}, 350_{1}; og ældste Brødre: II 268_{11}; 3 eller 4 valgte Brødre: II 204_{5}, 245_{2}; for Værkmesteren: II 26_{2}, 34_{1}; se ndfr. Mestergjerning; — Borgerskab: II 46_{6}, 88_{14}, 117_{14}, 370_{1}.

Ed til Oldermændene: II 62_{23}, 64_{3}, 75_{25}, 77_{2}, 82_{16}, 204_{1}, 290_{29}, 342_{10}; jfr. 261_{2}, 281, 360_{9}, 370_{2}.

Afgift til Lavet el. Gildet: II 5_{8}, 26_{2}, 31_{1}, 35_{2}, 39_{1}, 45_{1}, 66_{3}, 72_{2}, 80_{3}, 115_{1}; — Sön af Medlem erlægger Intet: II 27_{6}, 37_{13}, 42_{21}, 416; — kun det Halve: II 195_{10}, 228_{37}, 235_{30}, 259_{27}, 341_{4}, 357_{7}, 361_{14}; — faar Lempelser: II 136_{1}, 174_{41}, 217_{8}, 276_{11}, 314_{22}, 321_{36}, 352_{12}; — ligesom fremmed Svend: II 155_{27}; — naar man antages til halvt Arbejde: II 46_{7}, 117_{16}, 226_{23}, 245_{7}; — naar man kommer ude fra: II 5_{7}, 15_{1}, 57_{42}, $88_{12, 14, 18}$, 102_{6}, 115_{6}, 123_{2}, 130_{10}, 138_{22}, 145_{1}, 162_{1}(?), $193\text{-}94_{1}$, 226_{28}, 246_{12}, 340_{2}, 362_{16}; jfr. 404-05; — ved fornyet Ankomst: II 8_{31}; 16_{1}, 46_{6}, 97_{37}, 117_{15}, 124_{8}, 177_{8}, 207_{20}, 218_{11}, 229_{50}, 259_{26}, 269_{16}, 294_{31}, 302_{6}, 311_{7}, 318_{10}, 341_{3}, 362_{10}, 440_{9}; jfr. II 249_{27} (faa Gaard igjen i Embedet: II 263_{21}).

Mesterkost, Mesterøl, Mestertønde, se næste Side.

Tidepenge, titgeld: (253, 254_{1}, 439_{4}, 440_{6}, 444_{19}); II 55_{33}, 123_{3}, 138_{21}, 145_{2}, 194_{3}, 196_{21}, 270_{20}, $277_{19, 20}$, 293_{11}, jfr. II 5_{8}; — Tideskind: II 236_{40}; — Jahrgeld: 140-49; — Jahrpennyng: 548; — twischat: II 45_{3}; — (Treddingspenge): II 131_{11}; — Fjerdingspenge: II 16_{2}, jfr. 28_{16}, 45_{3}.

Borgen for ikke inden Aar og Dag at drage af By: II 26_{3}, 35_{2}.

Medlemmerne Eneret til Haandværk: II 1, 32_{12}, 46_{6}, $80_{3, 4}$, 97_{60}, 117_{14}, 120_{2}, 143_{11}, 155_{20}, 169_{1}, 174_{42}, 206_{12}, 229_{48}, 232_{10}, 238_{1}, 289_{20}, 307_{30}, 325, 350_{1}, 371_{5}, 381_{1}, $382_{1, 2}$; — beskyttes ved et Læbælte: 303_{12}, 312_{10}, 319_{13}, 327_{2}; — Undtagelser overfor gode Mænd og Prælater: 307_{40}, 312_{10}, 319_{13}; — de, der forse sig herimod, forbryde hvad de have tilvirket: II 28_{11}, 155_{20}, 218_{12}, 311_{10}, 319_{13}; samt deres Værktöj: II 280_{38}; deres Vindu tilnagles, se ovfr. S. 554; Eneretten hæves: II 394.

Lavet har faste Ejendomme: II 167-68, 191, 385-86; jfr. ovfr. S. 528 Gildehus, Lavshus, Hus m. m.; — Løsøre: II 54_{28}; Bøsse: 4_{4}, 8_{16}, $37_{9\text{-}10}$, 39_{5}, 50_{2}, 56_{37}, 67_{7}, 86_{7}, 116_{8}, 118_{29}, 136_{1}, 137_{9}, 138_{17}, 194_{1}, 277_{19}, 286_{3}, $293_{8, 11}$, 350_{1}, 415_{10}, 418_{28}, 420_{39}; Nögle til: II 56_{37}, 277_{19}, 293_{10}; »egene sunderghe bock«: II 100, 113; jfr. ovfr. S. 550 under Alterets Ornamenter, Ligbaare, Baareklæde o. s. v.

Mester (Bonde, Husbonde, Herre).

Mester (Meister): II 27_{7}, 47_{13}, 56_{37}, 58, 68_{15}, 87_{10}, 89_{12}, $90_{23\text{-}24}$, 91_{23}, $_{28\text{-}30}$, $104_{12, 14, 18}$, $105_{17\text{-}20}$, 106_{21}, 110_{42}, $153_{11, 12}$, $219_{13, 14}$, $275_{4, 6}$, $276_{9\text{-}12}$, $_{15}$, 277_{20}, 280_{32}, $286_{5, 7}$, 287_{8}, 333_{28}, 340_{2}, $341_{2, 6, 9}$, 342_{13}, $343_{16, 20}$, 344_{21}, 345_{24}, 347_{34}, 357_{5}, $359_{1, 2}$, 360_{4}, 360_{8}, $361_{14, 15}$, $362_{17\text{-}20}$, 363_{22}, 364_{28}, $366_{30, 41\text{-}43}$, $367_{44\text{-}48}$, 368_{52}, 370_{2}, 370_{8}, 371_{4}, 416_{18}; — Mestermand: II 369, 370_{2}, $371_{3, 4, 6}$, 372_{7}; — Mand: II 225_{15}; — Herre: II 5_{10}, 67_{12}, 68_{14},

$_{17}$, 69_{26}; »selues here«: II $67_{10, 13}$, 68_{17-19}, 69_{25}, 89_{20}; jfr. $90_{22, 23}$, 197_{26}, 276_{12}; sulfmester; II 415_{11}, 417_{23}; — Husbond: II 60_{15}, 74_{17}, 116_{8}, 117_{19}, 118_{28}, 119_{31}, $123_{5, 6}$, 126_{26}, 145_{4}, 146_{3}, 147_{13}, 148_{24}, 158_{2}, $160_{12, 15}$, 214_{55}, 223_{4}, 225-$26_{22, 24-26}$, 231_{1}, 232_{8}, $234_{21, 22}$, 248_{24}, 256_{14-16}, $257_{17, 16}$, 258_{24}, 268_{12}, 269_{12}, 287_{12}, 288_{12}, 293_{12}, 332_{23}, 336_{40}, 351_{6}, $353_{16, 17}$, 372_{17}; — Bonde: II 60_{15}, 61_{16}, $74_{17, 18}$, $81_{11, 12}$, 175_{49}, 178_{15}, 351_{3}; — Lærefader: II 164_{12}.

Mestergjerning: II $161_{20, 22}$, 204_{2-3}, 207_{20}, 211_{41}, 232_{5}, 244_{4}, $245_{5, 6}$, 268_{11}, 297_{5}, 300_{1-3}, 310_{1-3}, 317_{1-3}, 334_{28}, $335_{33, 36}$, 347_{37}, $350_{1, 2}$, 351_{4}; — Mesterstykke: II $348_{38, 39, 41}$, 360_{8}; jfr. 26_{2}, 31_{2}, 34_{1}, 81_{8}, 152_{2}, $166_{22, 33}$, 169_{3}, 176_{1}, 217_{4}, 228_{43}, 240_{8}, 252_{1}, 255_{11}, 280_{22-27}, $335_{24, 25}$, $336_{27, 38}$, 348_{40}, 356_{2}, 362_{17}; — Mesterkost: II 166_{31}, 173_{35}, 232_{6}, 351_{4}; — Mesterøl: II 333_{28}, 335_{32}; — Mestertønde: II $270_{25, 26}$.

Værksted: II 46_{2}, 276_{2}, 286_{2}, 341_{8}, 343_{16}, 356_{2}.

Tilsyn med Arbejde: II 66_{1}, 70_{34}, 158_{4}, 236_{39}, 253_{4}, 302_{11}, 311_{9}, 318_{12}, 343_{17-19}, 351_{6}, 381_{2}, 398_{9}; — udføres af Oldermændene: II 33_{22}, 72_{7}, 98_{61}, 112_{42}, 195_{13}, 224_{14}, 225_{21}, 286_{8}, 287_{9}, 343_{16}, 418_{31}; jfr. II 269_{14}; og Stolsbrødrene: II 159_{7}, 351_{8}; af 10 af Embedet: II 253_{5}, 398_{9}; af Myntmesteren: II 253_{6}; jfr. 390_{8}, 392; — ogsaa indført Arbejde kontroleres: II 159_{6}, $254_{7, 8}$; — ikke retfærdigt Arbejde: II 70_{34}, 159_{3}, 254_{9}, 286_{7}, 414_{5}; utidigt Arbejde: II 106_{23}, 240_{5}; ungheue werk: II 98_{61}.

Kontrol med Priserne: II 142_{2}, 315_{36}, 322_{40}, 324, 327_{1}, 381_{4}, 390_{9}, 394, 396_{5}, 405; Taxt: 384.

Indbyrdes Forhold. Fællesindkjøb, se ovfr. S. 554; overlade til Indkjøbspris: II 417_{23}; — arbejde sammen: II 286_{3}; — maa ej undlokke en Anden hans Arbejde (undstinge): II 225_{16}, 234_{20}, 371_{4}; — ej gjöre en Anden Forfang i tilsagt Arbejde: II 277_{16}; — ej leje en Anden ud: II 87_{9}, 107_{26}, 225_{19}, 234_{20}; — ikke arbejde for den, der har bedraget en Broder: II 210_{36}, 337_{41}; jfr. II 269_{15}.

Kun Broder maa overtage Forretningen under Bortrejse: II 31_{7}; — fortsættes af Sön: II 37_{12}, 42_{21}, 362_{17}; af Enke, se ndfr. S. 573.

Embedet tabt, hvis man bliver Aar og Dag borte: II 46_{6}, 97_{57}, 117_{16}, 124_{6}, 177_{2}, 259_{22}, 269_{16}, 281_{39}, 294_{21}, 302_{9}, 311_{7}, 318_{10}, 341_{3}, 362_{19}; — to samfulde Aar: II 207_{20}.

Svend (Knecht, Gesell).

Svend: II 7_{24}, $8_{31, 32}$, 14, 21_{34}, 22_{39}, 31_{7}, $32_{16, 20}$, 33_{26}, $60_{12, 14, 15}$, 61_{16}, 73_{12}, $74_{17, 16}$, 81_{8-12}, $115_{4, 2}$, $116_{6-8, 11}$, 117_{19}, $118_{27, 28}$, 119_{31}, 123, $123_{1, 2, 4-7}$, 126_{23}, $127_{33, 34}$, 128, 129, 130, 131_{10}, 134_{35}, 135_{44}, 138_{22}, 145, 145_{1}, 147_{20}, $148_{25, 26}$, 150_{40}, 151, $158_{2, 3}$, 159_{9}, $160_{13, 16}$, $164_{13, 12}$, 175_{49}, 178_{16}, 206_{14}, 211_{41}, 213_{51-53}, 214_{54-59}, $223_{4, 2}$, $225_{15, 22}$, 226_{23-27}, 229_{50}, 231_{1}, 232_{8}, $234_{21, 22}$, 236_{37}, 240_{6}, 248_{24}, 250_{34}, $255_{11, 12}$, 256_{14-16}, 257_{17}, $258_{23, 24}$, 259_{29}, 264_{20-22}, $268_{9, 12}$, 269_{18}, 271_{20}, $286_{2, 6}$, $287_{9, 10-12}$, $288_{14, 15}$, 289_{25}, 292, 292_{2}, 293_{20}, $294_{21, 28, 29}$, 297_{4}, $301_{6, 7}$, 308_{42}, $311_{3, 6}$, 315_{34}, 318_{7}, 322_{38}, 332_{23}, 333_{28}, 336_{40}, 337_{44}, 351_{5}, 352_{9}, $353_{16, 17}$, 354_{23}, 357_{10}, $370_{1, 2}$, $371_{3, 5, 6}$, $372_{7, 9}$; — Knecht: II $27_{7, 8, 11}$, 28_{16}, 39_{1}, $45_{1, 6}$, 46_{8}, $47_{12, 13}$, 50, $51_{6, 7}$, 55_{32}, 56_{37}, 58, 66_{4-7}, $67_{2-10, 13}$, $68_{14, 15, 17, 20}$, $69_{25, 29}$,

Mesterne: II 115_{4}, 159_{9}, 264_{35}, 352_{10}; — giver og bøder mindre: 45_{8}, 116_{11}, $153_{8, 9}$; — stilles som Gjæst: II 268_{18}.

Strid med Mester: II 27_{7}, 47_{18}, 60_{18}, 118_{28}, 123_{6}, 153_{11}, 258_{23}; — slaar Mester: II 68_{18}, 248_{24}; — drager Kniv mod Mester: II 68_{14}; — Mester slaar Svend: II 67_{18}, 248_{24}.

Skal blive sin Tid ud hos sin Mester: II 21_{34}, 213_{81}, 219_{19}, 264_{31}, 363_{81}; jfr. II 126_{23}, 153_{12}, 158_{3}, 169_{3}, 176_{1}, 197_{23}, 271_{29}; — ellers maa Ingen tage ham i Tjeneste: II 27_{3}, 60_{15}, 74_{17}, 81_{18}, 105_{18}, 213_{81}, 226_{28}, 234_{22}, 351_{3}, 372_{7}; — maa ej fare bort med sin Mesters Penge: II 67_{8}, 90_{23}, 105_{18}, 256_{14}, 344_{81}; — maa ikke lokkes bort: II 60_{14}, 73_{10}, 81_{9}, 92_{30}, 106_{21}, 164_{18}, $174\text{-}75_{40}$, 214_{58}, 225_{19}, 234_{20}, 247_{19}, 256_{18}, 276_{12}, 337_{44}, 372_{7}; jfr. II 313_{23}, 320_{36}; — maa ej hentes hans Husbond til Forfang: II 22_{38}; — maa ikke fæstes för rette Tid uden Mesterens Vilje: II 21_{34}, 69_{25}, 104_{14}, 117_{19}, 153_{13}, 178_{15}, 197_{24}, 219_{13}, 240_{6}, 264_{30}, 268_{9}, 287_{18}, 357_{10}, 419_{24}; først 8 Dage för: II 46_{8}; — heller ikke af Fremmede: II 90_{21}, 104_{17}.

Skal have sin Lön ved Bortrejse i rette Tid: II 67_{9}, 90_{24}, 105_{18}, 116_{7}, 197_{22}, 214_{54}, 219_{14}, 225_{15}, 248_{24}, 269_{18}, 332_{81}, 419_{35}; — skal have den Lön, han har tjent, naar han maa gaa i Utide: II 91_{25}, 105_{20}

Hans Gjæld skal afvikles, naar han vil vandre: II $4\text{-}5_{1}$, 16_{1}, 17_{4}, 29_{17}, 51_{40}, 66_{6}, 67_{8}, $134_{31, 38}$, 148_{25}; jfr. 126_{23}, 197_{23}.

Særlige Svendelav.

Artikler for: II 3, 14, 49, 122, 130, 144, 292; — Breve til: 2, 48.

Kaldes oftest »Compani«: II 15, 50, 123_{5}, 125_{17}; — oprettes med Tilladelse af Mesternes Gilde: II 3_{1}, 15, 122-23, 144-45; — faar Artikler af dette: II 15, 50, 292; af dette og Borgemester og Raad: 3, 122; — Svendenes Oldermænd ere Mestere: II 293_{8}; indsættes af Mesterne: II 206_{14}; — Bisidderne indsættes af Mesterne: II 148_{27}; — Svendene vælge selv Skaffere: II 118_{27}, 147_{16}, 292_{6}, 293_{6}; — Mesterne kaldes »de Gamle«: II 145, $147_{21, 22}$, $148_{25, 27}$, 292, 293_{8}.

Medlemmerne skulle tjene hos Medlemmer af Mesternes Gilde: II 123_{5}, 147_{21}; — Strid henskydes for Mesternes Gilde: II 7_{21}, 147_{22}.

Lærlinge (Dreng, Junge).

Læredreng: II 32_{18}, 232_{8}, 240_{7}, 256_{13}, $257_{16, 19}$, 355_{33}, 357_{11}; — Dreng: II 33_{20}, 159_{8}, 164_{18}, 232_{7}, $236_{37, 38}$, $257_{17\text{-}19}$, 268_{10}, 293_{18}, 326, 352_{9}; — Lerjunge: II 46_{7}, 90_{22}, 154_{22}, $219_{16, 17}$, 342_{16}, 362_{20}; — Junge: II 26_{5}, 28_{16}, 68_{15}; $_{16}$, 89_{20}, 90_{22}, $276_{9\text{-}12}$; — Læresvend: II 37_{16}; — Svende, som lære: II 250_{34}; — Knecht to lerende: II 51_{7}, $66_{4, 6}$; — Kjendedreng: II 137_{6}, 223_{4}, 247_{20}, 305_{38}, 321_{34}; »Dreng at kjende«: II 228_{42}; — Kjendepilt: II 60_{10}; — Tjenestedreng: II 314_{31}, 321_{35}.

Skal være ægte født: II 103_{8}, 228_{42}, 256_{13}, 276_{9}, 362_{28}; jfr. II 352_{6}; — paa Prøve en Tid: II 68_{16}, 137_{9}, 326, 342_{15}; — Læreaar: II 51_{7}, 255_{10}, 257_{19}, 362_{20}, 416_{18}; — Dannemand Borgen for, at han ikke løber af Lære: II 257_{18}; jfr. II 276_{10}, 293_{12}; — 2 Brødre Vidner(?): II 154_{22}.

Enkelte Haandværkere.

— Artikler i Slagelse: II 130, 162 (Grydestøbere og Kjedelsmede ere med: II 162$_{1}$); i Malmø: II 79 flg., 410; Gjenbrev til Raadet: II 63; — Embede i Husum: 238; — i Ribe: II 45 flg., 115 flg., 295—96; — Gilde i Horsens: 217; — i Roskilde: II 203 flg.; Skraa stadfæstet af Kong Hans: II 221; — i Odense: II 145, 190—92, 387; Skraa for: II 243 flg. (9 Embeder i det: II 244$_{1}$, jfr. II 328); stadfæstes af Dronning Christine: II 382-83; — Lav i Svendborg: II 407; — i Flensborg: II 339 flg.; — i Kjøbenhavn: II 328 flg., 400; — i Ystad: II 265 flg. (Guldsmede, Remsnidere, Pungemagere og Sværdfegere optages: II296—97); — Svende: 722$_{4}$; Kompani i Flensborg: II 50 flg.|; Skraa i Odense: II 144 flg. (omfatter Kjedelsmede, Grydestøbere, Remsnidere, Sværdfegere og Sadelmagere: II 145$_{1}$; Værkmester- og Kandestøbersvende kunne vinde det: II 148$_{26}$); Staldsvend: II 116$_{6}$; — »negle« (vornageln) en Hest: II 47$_{11}$, 116$_{6}$, 118$_{24}$, 343$_{10}$; — Penning-, Scherf- og Sponnagler: II 344$_{22}$, 345$_{28}$; — Jern: II 80$_{4}$, 163$_{7}$, 250$_{38}$, 269$_{14}$, 271$_{30}$, 295; eller anden Malm: II 163$_{7}$; — Staal: II 80$_{4}$; Staalfad: II 165$_{21}$; — Osmund: 203; II 204$_{2}$, 335$_{36}$, 347$_{35}$; — Kul: II 163$_{7}$, 165$_{22}$, 215$_{60}$, 248$_{22}$,, 268$_{8}$; Kultræ: II 269$_{17}$, Kulbrænder: II 269$_{17}$; — Smedelavets Nødvendighed: 267$_{1}$, 270$_{27}$; — Patron: II 266; jfr. II 270$_{27}$; — Hus: II 53$_{20}$.

Snedker (jfr. Snitker i Navneregisteret): i Flensborg i Lav med Malere, Guldsmede og Glarmestere: II 201, 241, 273, 282, 375, 378; i Forhold til Malere: II 277$_{17}$; Prøvearbejde (bl. a. Pannel med en »trochwelst« d. e. et Slags Bueslag): II 280$_{35}$; — Sculptor: II 376.

Sværdfegere: II 145$_{1}$; — i Smedegilde: 244$_{1}$; 296-97, 335$_{34}$, 348$_{41}$; — sammen med Guldsmede og Remsnidere: II 135: — Prøvearbejde: II 245$_{6}$, 335$_{34}$, 348$_{41}$ (at »feyge«, »upferde« et Sværd); — Forskjel ovfr. Knivsmede: II 348$_{41}$; — »elen« (Angel?): II 348$_{41}$.

Taskemagere (jfr. i Navneregisteret): i Lav med Remsnidere og Pungemagere: II 349.

Tækkemand: 422, 424, 428.

Tømmermand (jfr. i Navneregisteret): 129, 142, 370; II 10; — Lav i Kjøbenhavn: II 369 flg.

Værkmester (jfr. i Navneregisteret): Svende i Smedelav: II 148$_{26}$.

Væver: se i Navneregisteret.

XVIII. Bønder, Landbrug.

Bonde, huszlude: II 43$_{26}$; — landsboende: 89$_{2}$; — lanste (lantsete): 197, 198; — rurensis: 40$_{26}$, 51$_{26}$, 64$_{29}$, 69$_{2}$.

Bønders Handel, se ovfr. S. 554; — Landbo som Medlem af Gilder, se i Navneregisteret under »Bonde«.

Jordegods: 17, 197-98, 509, 738$_{5}$, 764$_{5}$; — vaadt og tørt: 308, 342, 509, 511. 515; — Kjær og Mose: 509; — Fiskevand: 509; — Skov: 509, 511, 515; — bool unde ghud: 342.

Landsby (dorpe): II 41$_{17}$, 142$_{6}$, 213$_{53}$, 215$_{59}$, 269$_{16}$, 307$_{40}$, 327$_{2}$.

Gaard: 192, 214; — Huse og Gaard: 509; — »bygder« Gaard: 515; — Ødegaard: 515.

curia villicalis: 308: — med et »fønød« at holde: 511; — Afgift i Korn: 16, 17, 197-98, 214, 518; — i Smör: 511: — Landgilde: 170, $177_{49, 50}$, 243, 362, 511, 519; jfr. 730, 760; — Gjæsteri: 471; — anden Bede (Afgift): 511.

horreum cum annona: 40_{26}, 51_{26}, 64_{28}; — Lade og Herberg: 219; — Bistade: 354.

Ager: 219; — Mark: 102_{9}, 509, 511, 515; — Markeskjel: 172_{7}, 515; — Mark og Fang: II 400; — Forthe, Fægang: 509; — Fælled: 509; — Oredrift og Græsgang: II 400; — Eng: 102_{9}, 509, 511, 515; jfr. 110; inddæmmet (deymethe wisk): 451.

Hest: 10_{15}, 21_{2}, 35-36_{3}. 59-60_{8}, 73_{14}, 93_{12}, 777_{28}, 791_{7}, 793_{33}; II 47_{11}, 116_{6}, 118_{24}, 343_{19}; — Ko: 126, 501_{10}, 638; II $142_{4, 6}$; udødelig (»som ej skal dø eller drukne«): 217; jfr. 548; — Oxe: II $142_{4, 6}$, 262_{15}; — Stykke Kvæg: II 40_{5}, 43_{29}, $44_{30, 32}$; — Nød: II 262_{9}; — »fønød«: 511; — jumentum, økanøt: 104_{24}; — Driftefæ: II 262_{15}; — Faar: 501_{10}; II 43_{29}, $44_{30, 32}$, 142_{6}; udødeligt: 217; — Lam: II 43_{26}, 142_{2}, 262_{14}; jfr. II 43_{28}; — Svin: II 44_{32}, 135_{40}; — Masksvin: II 142_{6}; — Gris: II 142_{6}; — søge efter Kvæg: 104_{26}.

Saatid (a medio aprili): 104_{24}; — Hjælpe at meje (fra St. Olavs til Mikkelsdag): 104_{25}; — Leer og Segle skulle være færdige til St. Olavsdag: 209-10_{34}; — Byg: 362, 511, 519, 737_{3}, 764_{5}; II 229_{31}, 244_{4}, 246_{16}, 301_{5}, 302_{7}, $317_{4, 5}$, 318_{8}; — Havre: 198, 494_{23}; — Hvede: 496_{34}; II 154_{16}, 177_{6}, 384; — Malt: 621_{20}, 796_{41}; — Rug: 16; II 34_{1}, 35_{5}; — som Kornet gjælder mellem Mikkels- og Mortensdag: 568_{42}; — Halmneg (garba straminum): 496_{34}; — Foder (pabulum): 303_{8}, 494_{23}; — Humle: 244_{7}, 425, 708_{7}, 747_{7}, 405.

Vogn: 778_{20}, 741_{7}, 792_{9}; II 43_{27}, 94_{44}, 262_{14}; — med Gafle-Fjæl: 794_{31}; »Wagenschene«, Jærnring om Hjulet(?): II 344_{22}; — Ridetöj: II 245_{5}; — Saddel: II 245_{2}; — Bringestykke (forøl): II 161_{21} 350_{9}; — Bidsel: II 161_{21}, 350_{9}; — Bondebidsel: II 297_{6}; — Stang i et »beyers biidt«: II 336_{37}; — Hovedlag: II 161_{21}; — Grime: II 245_{5}; — (Stig)-böjler: II 166_{33}, 245_{2}, 344_{23}, 345_{28}: — med et Kors i Saalen: II 348_{38}; — Et Par Sporer: II 166_{33}, 245_{5}, 336_{37}, 344_{23}, 345_{28}, 348_{38}; — Bonde-Sporer: II 204_{9}; — Hestesko: II 204_{2}, 268_{11}, 335_{36}, 344_{22} (hofslag); jfr. II 347_{37}; — (Plov)-Skære: II 166_{32}; — ploichwark (Plovdele): II 344_{22}; — Le: II 166_{29}, 209_{34}, 268_{13}; — Segl: II 166_{29}, 209_{34}, 268_{13}; — Fork: II 344_{22}; — Greb: II 245_{5}, 268_{11}, 335_{36}; — Hakke: II 344_{22}; — Spade: II 166_{32},· 204_{2}, 245_{5}, 344_{22}, 347_{37}; — Skovl: II 344_{22}; — Kjærne: II $416_{16, 21}$.

XIX. Gildernes indbyrdes Forhold.

I Almindelighed: 32, 129, 441-42_{10}, 577, 582_{27} (jfr. 584), 624_{29}.

Fællesbestemmelser for Knuds-Gilderne: 33, 34, $43_{41, 42}$, 45, 54_{42}, 80_{45}; for Eriks-Gilderne: 57-58, $66_{40, 41}$; og Olufs-Gilderne: 55; — Synodus generalis sidste Instans: 72_{8} (jfr. 69_{1}, 70_{6}).

Ikke 2 Knuds-Gilder i een By: 83; — men 2 St. Hansgilder: 83, 101; — og to Nikolaigilder: 83; — Strid mellem et Knudsgilde og et

»herlagh«: 34, 44, jfr. II Fortale S. XI; — Forholdet mellem »Callend oc prestegilde«: 307.

Almindelige Gilder i Forhold til Kjøbmandsgilder: 541, 551, $715_{9, 10}$, 769, 772_{3}, 791_{3}; — Vor Frue Kjøbmandsgildes Skraa i Flensborg er Forbillede for et andet flensborgsk Vor Fruegildes Skraa: 577 o. flg., 224 o. flg. (smlgn. henholdsvis §§ 16, 17, 22, 23, 27, 30, 31, 32 og 33 i den førstnævnte med §§ 12, 13, 18, 19, 23, 33, 34, 27, 28-30 i den sidstnævnte; jfr. henholdsvis §§ 11, 19, 20, 28 med §§ 6, 7, 15, 16, 24); — Elendelavs Skraa i Odense er Forbillede for Trefoldigheds Skraa sammesteds: 182 o. flg., 736 o. flg. (smlgn. henholdsvis §§ 1, 2, 3, 7, 11, 12, 14, 15 og 26 i den førstnævnte med §§ 2 og Begyndelsen af 3, Beg. af 5, Slutn. af 3 og Slutn. af 5, 4, Beg. af 11, 12, 13 og 14, Slutn. af 16, 17 og 29 i den sidstnævnte); — alm. Gilders Forhold til Haandværkergilder: II 347_{36}; — Kjøbmandsgilders Forhold til Haandværkergilder: 616, 617_{2}, 651, 769_{20}; II 374; — Forholdet mellem danske og tyske Kompagni i Kjøbenhavn: $715_{10, 11}$, 756, 802.

Henvisning til Sædvane i andre Gilder: 130_{7}, 311; II 55_{30}, 249_{28}, 278_{25}; — Straf for Forseelse begaaet i andet Gilde: 194_{7}, 313_{16}; — Udstødte optages ikke i andre Gilder: 567_{30}, 618_{3}, 623_{35}; jfr. II 21_{34}.

To Gilder bruge de samme Segl: 763_{1}; — eje Bod i Fællesskab: 259-60; — have Prioritet i samme Hus: 334; — aflægge Regnskab sammen: 551, 582_{37}; — et Gildes Bud er Medlem i et andet: 129, 144.

Man skal søge sit eget Broderskab: 579_{8}, 754_{16}, 791_{3}; II 174_{29}; — ellers hentes man derhen: 754_{16}.

Flere Slags Haandværkere i eet Lav: II 135-36, 157, 187-88, 201, 241-42, 244_{1}, 273-74, 282, 296_{1}, 340, 349, 356, 375, 379.

XX. Søstre (Ægteskab, Enker).

Søstre: 6, 12_{34}, 13_{36}, $14_{47, 48}$, 20, 26_{29}, 55, 62_{17}, 67, 106-07, 128, 130_{2}, 131 flg., 163_{2}, 165, 168, 170, 179, 183, 193, 194_{5}, 213, 221, 224_{1}, 232, 233, 244. 250, 253, 267_{28} (i Gejstlighedens Gilder, se ovfr. S. 548), 542, 578_{7}, 618_{3}, 707_{1}, 737_{2}, 745_{1}, 752_{3}, 765_{10}, 774_{14}, 798_{1}; II 8_{32}, 28_{13}, 31_{4}, 55_{34}, 59_{1}, 86_{6}, 131_{11}, 136_{3}, 153_{7}, 158_{2}, 162_{1}, 170_{9}, 176_{2}, 187, 194_{4}, 201, 205_{6}, 218_{10}, 231_{3}, 247_{14}, 275_{3}, 300_{3}, 313_{19}, 324, 329_{1}, 340_{1}, 351_{4}, 370_{1}, 428_{20}.

Dannekvinde: 167, 168, 721_{1}, 735, 800_{11}; II 143_{9}, 159_{13}, 261_{4}, 352_{14}; — Dannekone: 637, 735; II 247_{16}.

Hustru kan fremtidig optages: 267_{29}; — dog ikke naar Tallet er fuldt: 184_{11}.

Søster skal være ægte født: II 229_{51}, 416_{17} (Hustru ligeledes, se under Haandværkergilder ovfr. S. 561).

Give til Igang Vox: 14_{50}, 561_{3}, 618_{5}; II 205_{6}, 229_{51}, 317_{5}; Penge til Vox: II 97_{56}; Korn: $166_{1, 3}$; II 229_{51}, 317_{5}; en Skaal: II 229_{51}; en Tønde Øl: 102_{3}; — betale det halve mod Brødre: 166_{1}; jfr. 621_{19}, 714_{3}; —

gjöre ikke Gerd: 102_{8}; — Datter nyder Halvamt: II 29, 195_{10}, 228_{27}, 235_{30}, 259_{27}.

Ere med til Adeldrik: 167; — blive ude, medens Sager forhandles: 175_{39}; — ere med at beslutte: 552; — kunne optræde som Vidne: 800_{11}; — kunne bede Gjæst: 167_{1}, 565_{29}, 626_{34}.

Særlig Plads i Gildehuset: 626_{34}; II 196_{12}; — sidde efter Alder i Gildet: II 229_{51}; de gamle paa Bænke, de unge paa Forsædet: 626_{34}.

Maa ej drikke Nogen til med fulde Kander: II 92_{33}; — ej tvinge Nogen til at drikke mere end Vedk. vil: II 92_{34}; — ej trænge Nogen fra sit Sæde: 776_{19}; II 209_{32}, 332_{22}; — ej slaa Nogen: II 195_{7}; — ej drage Sværd eller Kniv: 562_{10}; — ej kaste op i Gildehus eller Gaard: 562_{8}, 709_{12}, 748_{12}; II 92_{35}, 93_{36}, $108_{33, 34}$.

Søster i Barselseng eller Sygdom faar Mad hjem: 166_{1}; — lader sig lönlokke (»worder metleyen«?) 566_{33}.

Voldtægt mod Broders kvindelige Paarörende: 29_{47}, 43_{40}, 54_{39}, 66_{39}, 80_{44}, 100_{43}; — Ubekvemmelig Tale mod god Kvinde: 719_{46}.

Ægteskab.

Gifte sig: 185_{11}, 561_{3}, 718_{44}; II 59_{7}, 73_{11}, 81_{7}, 87_{18}, 275_{4}, 302_{7}, 318_{8}; — forandre sig: 538_{16}; II 45_{8}, 87_{10}, $194_{1, 8}$; — anden Gang: 168; II 139_{28}, 194_{5}, 218_{9}, 247_{18}; — gifte sig i Embedet: II 87_{18}, 89_{16}, 102_{6}, 195_{10}, $217_{2, 6}$, 275_{6}, 301_{7}, $361_{18, 15}$; — udenfor Embedet: II 88_{12}, $_{18}$, $89_{17, 18}$, 103_{7}, 275_{7}, 361_{18}, 418_{30}; — Tyske i Danmark: 527_{8}, 803.

Bruden skal være uberygtet: II 87_{10}, 102_{4}, 115_{2}, 218_{9}, 302_{7}, 318_{8}; — ægte født, se under Haandværkergilder ovfr. S. 561.

Afgift til Gildet: 480_{24}; II 88_{12}; — Penge: II 89_{16}, 275_{4}; — og Vox: II 164_{17}, 270_{22}; — Vox alene: 561_{3}; — Øl: 538_{16}, 718_{44}; II 87_{12}, 89_{16}, 102_{6}, 275_{4}; — Brudetønde: 718_{44}, 719_{46}; — Fæstensøl: 631; — Bryllup i Lavshuset: 719_{48}, 722_{8}; — brudlacht: II 89_{18}.

Hustruen »gjælder« Mandens Brøde: 712_{36}.

Hustruen kommer i daarligt Rygte: II 87_{11}, 102_{5}, 111_{46}, 304_{20}, 313_{16}, 320_{22}; bryder sit Ægteskab: II 87_{11}, 102_{5}; — bedriver Hor med Gildebroder: 29_{44}, 42_{38}, 53_{38}, 66_{38}, 67, 79_{44}, 99_{43}; II 170_{12}; jfr. 29_{46}, 86_{44}; — Hore, Horesön, Skjældsord: 793_{14}, se under Forseelser ndfr. S. 590.

Enke.

Fortsætter Mandens Haandværk: II 24_{8}, 31_{8}, 37_{12}, 42_{21}, 59_{6}, 73_{11}, 80_{6}, 96_{34}, 103_{8}, 121_{8}, 155_{28}, 159_{12}, 174_{47}, 181_{37}, 217_{8}, 233_{11}, 257_{19}, 265_{41}, 336_{30}, 357_{6}, 361_{18}; jfr. 798_{3}; II 29; — maa ikke lade Nogen bruge Embede med sig: II 301_{6}, 311_{8}, 318_{7}; jfr. II 357_{8}; — Lærling skal blive hos hende: II 257_{19}.

Gifter sig: 798_{3}; II 96_{34}, 103_{9}, 257_{18}, 275_{2}, 357_{6}; — Adgang til Embedet nægtes ikke Manden, hun ægter: II 81_{7}; — han kan fortsætte: II 24_{2}; — han betaler fuldt: II 60_{7}, 73_{11}, 121_{5}, 138_{20}, 211_{41}, 311_{5}, 317_{6}, 352_{14}; halvt: II $88_{18, 12}$, 102_{8}; jfr. 168; efter Brødrenes Bestemmelse: II 181_{37}; jfr. II 217_{8}.

XXI. Gjæster, Fremmede, Börn, Tyende.

Gjæst: 69_{2}, 89_{2}, 167_{1}, 195_{13}, 303_{8}, 417, 565_{25}; II 215_{62}, 268_{12}, 330_{9}, 352_{10}, 373_{14-17}; — Gjæster i Gejstlighedens Gilder, s. ovfr. S. 548; — Gjæst betyder fremmed Kjøbmand, se ovfr. S. 552; — Gjæstepenge: 244_{7}, 403, 408, 423, 429, 773_{6}; — Gjæsteskud: 167_{3}, 174_{28}, 768_{18}; — [Gjæste]stut: 566_{20}; — Gjæsteting: 755_{23}.

Gjæst maa ikke indbydes: II 53_{16}; — kun af Broder: 621_{17} (i sit Sted: 565_{29}); — med Embedsmændenes Tilladelse: 91_{6}, 165_{4}, 225_{6}, 244_{6}, 312_{12}, 529_{8}, 537_{12}; II 31_{9}, 47_{19}, 118_{22}, 236_{36}, 263_{25}; — Meddelelse til disse: 579_{9}, 621_{17}, 753_{6}; — maa ej dølge sin Gjæst: II 133_{28}.

Gjæst maa ikke have krænket Gildet eller Broder: 71_{7}, 91_{6}; jfr. II 236_{36}; — ikke være udmeldt af Gildet: 715_{6}; — skal være værdig og uberygtet: 165_{5}, 167_{1}, 244_{6}, 313_{12}, 458_{8}, 579_{9}, 620_{14}, 714_{4}, 721_{1}; II $133_{29, 30}$, 164_{16}, 206_{15}, 220_{19}, 237_{45}, 241_{12}, 250_{56}, 263_{25}, 358_{16}; — ulovlig: 562_{6}, 752_{2}; II 124_{12}, 173_{32}.

Kun een Gjæst maa indbydes: 457_{6}; — eller to: 621_{16}; — to: 165_{6}, 531_{16}; — fire: 708_{19}, 747_{10}; — to Par: 185_{14}, 741_{16}; — tre Par: 768_{16}; — Gjæster til 2 Fade Mad: II 136_{4}; — flere med Embedsmændenes Tilladelse: 304_{20}; — mod Betaling: 621_{16}; jfr. 621_{19}; II 8_{28}; — Embedsmændene indbyde flere: 165_{6}, 264_{4}, 715_{12}; II 241_{15}, 358_{19}; jfr. 29_{42-46}, 720_{59}, 721_{60}.

Gjæster indbydes kun første og anden Dag: 71_{7}, 91_{6}; jfr. 412, 413, 426; — ikke tredje Dag: 265_{4}.

Fruer og Jomfruer som Gjæster: 313_{12}, 537_{13-14}, 621_{19}; II 8_{28}; — indlade ond Kvinde: II 135_{46}.

Skrives for Gjæst: 165_{1}; jfr. 313_{12}, 579_{9}.

Gjæster blive udenfor, medens Gildets Sager forhandles: 175_{39}; — maa ej medtage Vaaben: 526_{5}; II 224_{1}; — faa Plads paa Gavlbænken: 715_{8}; II 206_{15}, 331_{17}; — sidde paa Indbyderens Plads: 71_{7}, 91_{6},; — sidde, hvor Rum er: 626_{34}; — Pladsen anvises af Skafferen(?): 711_{28}, 750_{29}, 753_{8}; — maa ej fordrives herfra: 718_{38}; — Gjæst maa ej fordrive Broder: 174_{27}, 626_{34}. — Gjæst maa tildrikkes af alle: II 8_{35}.

Gjæst maa ej strides med Broder: 526_{5}; II 147_{14-16}; jfr. 215_{62}; — med anden Gjæst: 620_{16}; — Gjæst skal have samme Ret som Broder: 620_{15}.

Indbyderen svarer for sin Gjæst: 91_{6}, 176_{42}, 225_{6}, 305_{20}, 312_{9}, 526_{5}, 539_{30}, 564_{31}, $620_{14, 16}$, 709_{16}, 712_{30}, 717_{32}, 793_{20}; II 32_{19}, 47_{10}, 124_{12}, 139_{26}, 160_{16}, 173_{31}, 196_{15}, 215_{63}, 236_{36}, 263_{25}, 331_{18}, 352_{12}, 373_{16}, 426_{28}; jfr 625_{31}; — Gjæster selv ansvarlig: 623_{26}, 753_{14}; jfr. II 159_{9}; — Indbyderen betaler for Gjæst: 501_{20}, 537_{13}, 621_{17}, 712_{30}, 714_{8}; II 33_{25}, 134_{28}, 139_{22}, 352_{12}; — Embedsmand har Gjæst frit: II 33_{26}, 131_{4}; — Gjæst betaler selv: 579_{9}; — bærer fuld Maltbyrd: II 425_{27}.

Gjæst indbyder Gjæst: 753_{7}.

Gjæst bliver Broder: 621_{18}, 625_{31}, 718_{36}.

Fremmede.

Fremmede: 171_{5}; Hjælp til, se ndfr. S. 586; — jfr. ovfr. S. 562: »naar man kommer udefra«; S. 564: »fremmed Svend«.

Udenbys Medlemmer: 468_{4}; II 107_{27}, 169_{5}; — skal have Borgen (en Borger), der svarer for dem: 40_{26}, 51_{26}, 64_{29}, 69_{2}, 71_{7}, 89_{2}; — Fraværende ligeledes: 351_{18}, 358_{17}.

Börn.

Börn: 138, 165_{1}; II 16_{2}; — maa ikke medtages: 565_{24}; — kun eet Barn: 709_{11}, 747_{11}; jfr. dog: 263_{26}; — diende Börn: 709_{11}, 747_{11}; — bringes til Forældrene: II 173_{36}; — Bøde, hvis de volde Uro: 174_{24}; — bære fuld Maltbyrd: II 425_{27}; — Börn under 7 Aar medtages frit: 174_{28}; — for Börn under Lavalder betales ikke: 621_{19}.

Barn kan bringe Bud: 716_{24}.

Börns Begravelse: 169; II 172_{27}, 179_{21}, 231_{2}, 270_{24}.

Tyende:

ancilla: 133, 135, 136, 139, 151, 387, 481_{35}, 543, 553, 554.

Deje: 143.

domesticus(?): 387, 388.

Dreng: 658, 662, 664, 776_{22}.

famula: 135, 136.

famulus: 132, 136, 268_{30}, 304_{18}, 378, 526_{2}.

hion: 11_{24}, 23_{8}, 513, 562_{8}, 753_{11}, 754_{20}; II 231_{3}, 263_{26}, 305_{23}, 313_{22}, 320_{26}.

knecht: 141, 142, 144, 145, 150, 311_{1}, 313_{12}, 580_{20}, 586, 588-90, 594, 596, 602, 661.

Magd: 141, 146, 148, 150, 153, 155, 322, 544, 545, 548.

Pige: II 432.

servus: 108, 114, 134, 137, 369, 370, 374, 375, 376, 407, 481_{35}.

Steger: 215, 686.

Svend: 135, 384, 389, 408, 663, 664, 666, 668, 675, 688.

Tjenestekvinde: 637; II 429; — gifte sig med: 637.

Tjener: 246_{30}, 370, 374, 375, 513; II 332_{21} (Kvinde: 686).

Werdinne(?): 116, 117, 315, 324, 325, 555, 556, 589, 591, 594, 595, 597, 600-03, 610.

Tyende maa ikke fæstes uden Husbonds Vidende: 796_{37}; — ikke lokkes bort för Stævnedag: II 225_{19}, 234_{20}, 247_{18}, 305_{23}, 313_{22}, 320_{26}, (jfr. under Svende, ovfr. S. 565); — fange Præstens hion: 754_{20}.

Tyende bliver udenfor med Vaabnene: 580_{20}; jfr. II 213_{50}; — maa kun komme ind, naar de bringe deres Husbond Bud: 537_{10}; jfr. 165_{2}; — maa ikke blive efter at deres Ærinde er forrettet: 530_{15}, 716_{24}; II 173_{36}, 332_{22}; — maa først komme efter Kl. 7: 755_{26}; mellem Kl. 7 og 8: 744_{22}, 769_{22}; — første lovlige Tid: II 212_{46}; — Standende Svend (»stander«) behandles som Gjæst: 565_{25}, 649.

Kun een Tjener maa medtages: 304_{18}, 539_{29}, 649, 708_{11}, 747_{11}; II 263_{26}; — een Tjenestepige: 649; II 263_{26}; — flere med Skafferens Minde: 649; — komme selv fjerde af sine egne hion: II 137_{4}.

Tyende faa Plads anvist af Skafferen: 709_{12}, 747_{12}; — maa ikke sidde paa Bænken: II 212_{48}; — ikke lige ved Broder: 755_{27}.

Herskabet svarer for: 246$_{30}$, 709$_{12, 19}$, 718$_{36}$, 748$_{12}$, 775$_{17}$, 793$_{17}$; II 212$_{46}$, 213$_{50}$, 229$_{49}$, 236$_{36}$, 332$_{23}$.

Repræsenteres ved Bud (nuntius): 171$_{5}$, 172$_{7, 14}$, 748$_{19}$, 766$_{14}$; II 133$_{10}$, 179$_{19}$; jfr. II 137$_{8}$; — maa ej laane en Andens Bud: 708$_{11}$; II 137$_{4}$.

Tyende som fidejussor: 376, 387.

Tyendes Begravelse: 526$_{2}$; II 179$_{21}$, 231$_{9}$, 278$_{24}$.

XXII. Møder (Vaaben, Klæder, sömmelig Optræden).

Adelstævne, Adelgerd, Adeldrik, se ndfr. under Stævne, Gerd (S. 582) og Drik (S. 582).

collacie, se ndfr. S. 582.

colloquium: 28$_{37}$, 63$_{21}$, 105$_{40}$; — generale: 104$_{31}$; — (Samtale, se ndfr.).

congregatio: 534$_{3}$.

conventum: 39$_{17, 19}$, 41$_{33}$, 50$_{18}$, 52$_{33}$, 65$_{26}$.

convivium, se ndfr. S. 582.

Drik i forskjellige Forbindelser, se ndfr. S. 582.

Gildestævne: 12$_{26-29, 33}$, 24$_{19, 16, 18, 20}$; II 196$_{17}$; — Gilde-Kumpani (som Betegnelse for Møde), se ndfr. S. 582.

Lag (lach): 131; — Lagdag (lachdage): 194$_{8}$; II 423$_{9}$; — Lavsstævne, se ndfr. under Stævne.

mode, moot, moedth: 39$_{16}$, 50$_{12}$, 95$_{16}$; II 36$_{9}$, 37$_{12}$, 39$_{3}$, 40$_{7, 8}$, 44$_{31}$, 46$_{5}$, 115$_{1, 4}$, 116$_{13}$, 224$_{9}$, 247$_{19}$.

Morgensprake: 227$_{22}$; II 39$_{3}$, 45$_{1}$, 46$_{6}$, 88$_{14}$, 89$_{18}$, 95$_{47}$, 97$_{55}$, 101$_{1}$, 109$_{38}$, 359$_{8}$; — stor: II 96$_{55}$, 110$_{41}$.

Forsamling: II 219$_{18}$, 220$_{19, 21, 22}$, 364$_{32}$; — Samling: II 164$_{12}$.

Samtale: 28$_{37}$, 30$_{52}$.

Sommerlag(?): 769$_{31}$.

Stævne: 63$_{21}$, 89$_{2}$, 91$_{5}$, 97$_{28}$, 105$_{40}$, 106$_{42}$, 165, 166, 168, 174$_{30}$, 175$_{39}$, 177$_{40}$, 244$_{5}$, 433$_{18}$, 467$_{8}$, 531$_{17, 18, 23}$, 532$_{27}$, 537$_{9}$, 539$_{31}$, 540$_{36}$, 711$_{24}$, 721$_{31}$, 722$_{4}$, 740$_{14}$, 766$_{14}$, 769, 791$_{9}$, 800$_{10}$; II 6$_{17}$, 7$_{22}$, 9, 21$_{35}$, 33$_{23}$, 70$_{30}$, 73$_{18}$, 86$_{6}$, 124$_{9}$, 127$_{33}$, 129, 131$_{9}$, 139$_{29}$, 148$_{27}$, 159$_{7}$, 163$_{4}$, 171$_{18}$, 173$_{33, 38}$, 174$_{40}$, 178$_{18}$, 179$_{29}$, 204$_{5}$, 205$_{7}$, 207$_{16}$, 208$_{22}$, 224$_{8}$, 228$_{41}$, 233$_{14, 17}$, 240$_{9}$, 241$_{14}$, 247$_{17}$, 249$_{28}$, 258$_{22, 24}$, 262$_{7, 8}$, 263$_{12, 19}$, 267$_{4}$, 289$_{26}$, 293$_{19}$, 300$_{2}$, 305$_{25}$, 306$_{32}$, 310$_{2}$, 311$_{9}$, 314$_{28}$, 317$_{2}$, 319$_{12}$, 321$_{31}$, 326, 330$_{5}$, 351$_{8}$, 354$_{19-31}$, 357$_{13}$, 358$_{18}$, 368$_{49}$, 370$_{2}$, 372$_{8}$; — Adelstævne: 167, 791$_{4}$, 794$_{25}$; — All: II 373$_{19}$; — almindeligt: II 178$_{19}$; — Fastende: 185$_{15}$, 707$_{2}$, 708$_{8}$, 741$_{10, 17}$, 747$_{8}$, 775$_{19}$; II 61$_{17}$, 74$_{19}$, 145$_{4}$, 150$_{42}$, 151$_{43}$, 151, 225$_{17}$, 387; — ædru: 746$_{2}$; — Gildes: II 138$_{16}$, 425$_{25}$; — Kjøbmands: 711$_{34}$, 750$_{33}$; — Lavs: 217, 248$_{48}$, 433$_{17}$, 563$_{19}$, 617$_{1}$, 768$_{17}$; II 161$_{25}$, 165$_{24}$, 173$_{37}$, 180$_{29}$, 251$_{40}$, 426$_{30}$, 428$_{24}$; — Loden (Stævne, hvori der kastes Lod): II 163$_{9}$; — meyne (menigt): 538$_{24}$; — nathward, natworen: 711$_{32}$, 750$_{33}$; II 138$_{19}$; — samfælde: 712$_{35}$.

Synodus: 71$_{9}$, 84$_{6}$, 91$_{9}$; — generalis: 69$_{1}$, 70$_{6}$, 72$_{8}$.

Møde 1 Gang i Ugen: 84_{8}, 88; die Mercurii: 71_{8}; — 1 Gang om Maaneden: 350_{8}, 431_{3}, $433_{13, 20}$, 434_{23}; — 6 Gange om Aaret: 542; — fem: II 251_{40}; — fire: 70_{6}, 83, 302_{2}, 467_{6}; II 116_{9}, 159_{7}, 351_{8}; — tre: 104_{31}, 536_{4}, 538_{24}, 707_{6}, $715_{6, 10, 16}$, 718_{27}, 746_{6}, 791_{3}; II 172_{29}; — to: 504_{36}, 505_{67}, 561_{6}, 563_{16}; II 37_{11}, 138_{18}, 152_{4}, 153_{10}, 165_{23}, 196_{17}, 421_{43}, 443_{22}.

Møde holdes ved følgende Höjtider, Jul: 167_{3}, 536_{4}, 563_{16}, $715_{6, 10}$, 716_{14}; II 110_{41}, 251_{40}, 267_{4}; — Fastelavn: 536_{4}, 561_{5}, 566_{34}, 582_{37}, 621_{20}, $715_{6, 16}$, 716_{14}, 791_{3}; II 116_{9}, 135_{39}, 147_{18}, 153_{10}, 165_{23}, 172_{29}; jfr. II 165_{24}, 351_{8}; maa ej fejres udenfor Lavet: II 98_{66}, 111_{45}, 139_{27}; Aske-Onsdag: II 251_{40}; Midfaste Söndag: 177_{50}; II 267_{4}; jfr. 167; — Paaske: 105_{61}; II 37_{11}, 116_{9}, 251_{40}, 267_{4}, 351_{8}; Hellig Torsdag, Chr. Himmelfartsdag: 563_{10}; II 165_{23}, 172_{29}; jfr. II 165_{24}; — Pinse: 91_{6}, $166_{4, 8}$, 167, 456_{1}, 536_{4}, 542, 617_{1}, 624_{29}, 651, $715_{9, 10}$, 716_{14}, 791_{6}; II 110_{41}, 111_{45}, 116_{9}, 153_{16}, 251_{40}, 443_{22}; Hellig Legemsdag: 561_{6}, 566_{34}; II 294_{23}; jfr. 185_{16}, 302_{3}, 456_{1}; — Følgende Helligdage: Vor Frue Renselsesfest, Vor Frue Dag i Kyndelmisse ($^{2}/_{2}$): 302_{6}, 467_{6}, 542, 707_{3}, 746_{6}; Marie Bebudelse, V. i Fasten ($^{25}/_{3}$): 467_{3}, 542; II 165_{24}; Himmelfart ($^{15}/_{8}$): 542; jfr. 227_{22}; Fødselsdag ($^{8}/_{9}$): 467_{6}, 468_{6}, 542; Undfangelse ($^{8}/_{12}$): 467_{6}; — St. Knud in crast. epiphan. ($^{7}/_{1}$): 71_{6}; in crast. St. Joh. Bapt. ($^{25}/_{6}$): 70_{6}; jfr. 106_{43}; Fødselsdag ($^{16}/_{7}$): 70_{8}; II 267_{4}, 351_{8}; — Hellig 3 Konger ($^{6}/_{1}$): 621_{20}; jfr. 71_{6}; — St. Severinus ($^{8}/_{1}$): 433_{17}; — Valborg ($^{1}/_{5}$): 167, 644; II 97_{55}, 223_{1}, 421_{43}; jfr. II 152_{4}; — St. Vitus ($^{15}/_{6}$): 131_{11}; — Butulphi ($^{17}/_{6}$): 433_{17}; — St. Hans ($^{24}/_{6}$): $105_{61, 40}$, 106_{42}; II 28_{13}, 138_{18}, 278_{23} (i Julen, se ndfr.); — Jakob ($^{25}/_{7}$): 302_{3}, 707_{3}, 746_{6}; II 97_{55}, 196_{17}; — Anna ($^{26}/_{7}$): 707_{6}, 746_{6}; — St. Peter, Midsommer ($^{1}/_{8}$): 791_{3}; — Mikkel ($^{29}/_{9}$): 456_{1}; II 37_{11}, 97_{55}, 110_{41}, 116_{9}, 152_{4}, 351_{8}; jfr. II 251_{40}; — Simon og Juda ($^{28}/_{10}$): II 165_{24}; — Alle Helgene ($^{1}/_{11}$): 542; — Villads ($^{7}/_{11}$): II 267_{4}; — Morten ($^{11}/_{11}$): 105_{31}, 302_{2}; II 172_{29}, 196_{17}, 421_{43}; jfr. II 443_{22}; — Andreas ($^{30}/_{11}$): II 69_{21}, 329_{1}; — St. Hans i Julen ($^{27}/_{12}$): II 138_{18}.

Intet Møde, hvis Dagen er Fastedag: 708_{3}, 746_{6}.

Oldermanden bestemmer, hvor ofte der skal holdes Møde: II 262_{7}.

Antal Gildedage: Første Gildedag: 71_{7}, 91_{6}, 264_{6}, 410, 412, 426, 623_{26}, 624_{28}, 718_{27}; Aften: 408, 416, 624_{28}; jfr. 433_{16}; — to: 264_{1}, 410, 416, 542; Anden Gildedag: $14_{54, 55}$, 28_{36}, 71_{7}, 91_{6}, 253, 264_{3}, 426, 431_{6}, 433_{18}, 623_{25}, 718_{36}; Aften: 409, 413; secundo die potationis: 70_{4}, 71_{6}; — tre: 91_{6}, 623_{25}; tredje Dag: 14_{55}, 71_{7}, 91_{3}, 264_{3}, 411, 623_{25}; Aften: 409, 413; tertia die potationis: 70_{4}; — fire: 542, 644; Gildets fjerde Dag: 91_{5}, 623_{25}.

Man tilsiges til at møde: 12_{63}, 24_{20}, 28_{67}, 71_{3}, 186_{22}, 225_{6}, 229_{37}, 302_{1}, 350_{8}, 357_{9}, 433_{16}, 434_{23}, 478_{14}, 490_{6}, 500_{13}, 563_{17}, 578_{7}, 721_{61}, 740_{14}, 743_{23}, 747_{6}, 750_{32}, 766_{14}, 769; II 6_{17}, 19_{17}, 21_{36}, 28_{14}, 36_{9}, 39_{3}, 40_{7}, 73_{12}, 99_{68}, 107_{28}, 115_{4}, 116_{13}, 124_{6}, 138_{10}, 145_{4}, 153_{2}, 159_{7}, $163_{4, 8}$, 173_{38}, 178_{16}, 180_{29}, 207_{16}, 208_{22}, $220_{23, 26}$, 228_{41}, 240_{9}, 258_{24}, 259_{23}, 262_{6}, 270_{26}, 278_{25}, 281_{46}, 289_{26}, 293_{16}, $330_{3, 6}$, 352_{8}, 357_{16}, 368_{42}, 370_{2}, 372_{8}, 415_{12}, 443_{20}; jfr. II 54_{25}, 353_{16}; — Aftenen för: II 224_{6}, 233_{14}, 247_{10}, 249_{28}, 305_{26},

— Kaarde: 195_{18}, 755_{24}, 774_{12}; II 127_{34}, 335_{34}, 364_{32}; — Panser: 213_{49}; Krave hertil: II 245_{2}; — Poke (Dolk): II 348_{20}; — Rapier: II 348_{41}; — Ryting (en Slags Dolk): 313_{14}; II 245_{3}, 335_{34}; — Sabel: II 348_{41}; — Skjærmbrædt: 641; — Snitzer, Switzer: 755_{24}, 774_{10}; — Spyd (spet:) 537_{9}, 774_{12}; II $19_{14, 15}$, 133_{20}, 344_{22}; — Stav: 641; — Stegmetz: 620_{12}; II 8_{33}, 18_{11}, 245_{2}, 336_{38}; — Stridshammer: 774_{12}; — Suløxe (tveægget Ø.): II 344_{22}; — Sværd (gladium): 25_{33}, 38_{16}, 50_{16}, 63_{19}, 76_{28}, 96_{27}, 245_{10}, 532_{20}, 537_{9}, 717_{28}, 774_{12}, 792_{13}; II $18_{6, 11}$, $19_{14, 15}$, 133_{20}, 135_{41}, 146_{7}, 170_{10}, 215_{61}, 245_{5}, 268_{19}, 338_{49}, 423_{9}, $427_{8, 10}$; med Kryds og Knap: II 348_{41}; passholteræ Sværd: II 335_{34}; — Tashacker (et Skydevaaben): II 364_{32}; — Telum: 50_{16}, 63_{19}; II 427_{10}; — Trusalis: 526_{5}; — Tylissze (Dolk): II 364_{32}; — wehre mit messewerde: 529_{6}; — weymetz: II 336_{38}; — Woldøxe: II 347_{37}; — Øxe (exe, securis) 10_{15}, 12_{30}, 21_{2}, 22_{7}, 25_{33}, 36_{3}, 38_{16}, 46_{8}, 50_{16}, 59_{3}, 63_{19}, 73_{14}, 76_{28}, 93_{12}, 96_{27}, 755_{24}, 774_{12}, 792_{13}; II 127_{34}, 166_{29}, 344_{22}; Bind-, Bul-, Höy-, Sul- og Woldøxe, se ovfr.

Klæder.

Man skal være sömmelig paaklædt: 501_{16}; — ikke lade sig ubekvemmelig se: 719_{46}; — ikke komme barbenet: 228_{31}, 531_{24}; II 8_{34}, 20_{25}, 33_{26}, 124_{9}, 164_{12}; — ikke i Skjortesæk: II 8_{34}; — ikke med Buxer eller andre ukvemme Klæder: II 127_{32}; — (ikke gaa med Skjødeskind paa Gaden: II 20_{24}); — ikke bære Sølvsmykker: 644; — man skal aftage Overtöjet i Gildet: 530_{7}; II 209_{30}; jfr. II 330_{12}.

12 Alen Vadmel til Klæder: II 138_{17}; — Kappe (heike): 159, 530_{1}; af Klæde: 632; — Hættekappe (hoiken kogel): II 26_{2}; — Kaabe: II 228_{43}; — Almusien (Kaabe): II 356_{3}; — Hat: 720_{59}; II 309_{32}; — caputium: 163_{1}, 170, 175_{35}; — almucium (Hætte): 351_{14}, 356_{1}; — kägell, kogel (Hætte): 159, 530_{1}, 547; II 26_{2}, 209_{30}, 330_{11}; — Handsker, dobbelte: II 297_{2}; »upred« med Silke: II 161_{22}; med Guld og Silke: II 350_{3}; allunede: II 349, 350_{1}; »barcke«: II 349, 350_{1}; skallid, barkid: II 356_{3}; sömske: II 349, 350_{1}; — Sko: II 169_{1}, 300_{1}, 310_{1}, 316_{1}, 327_{1}; snörede indvendig: II 169_{3}; spidse: II 217_{4}; med Høvelse og underforede: II 169_{3}; med Upsteg: II 169_{3}; Bondesko: II 217_{4}; Træsko: 778_{29}; — Stövler: II 169_{3}, 217_{4}, 300_{1}, 302_{11}, 310_{1}, 316_{1}, 327_{1}; — Kvindekjortel: II 228_{43}; Skindkjortel: II 232_{2}, 236_{41}, $240_{3, 6}$, 356_{3}; Kvinde-Skindkjortel: II 237_{47}, $240_{3, 3}$, 356_{3}, 357_{9}; — Suben: II 240_{3}, 356_{3}; — Hoser: II 228_{43}; af Klæde: II 26_{2}; — Buxer: II 127_{32}; — Underrock: II 26_{2}; — »skortte seck«: II 8_{34}; — Bælte: 644; II 252_{1}; — Spændebælte: II 161_{21}, 245_{6}, 350_{2}; — Spændhage: II 166_{33}, 336_{37}; — Knap: II 390_{4}; — Ringepung: II 161_{22}, 297_{5}, 350_{3}; — Kvindepung: II 161_{22}, 245_{5}, 350_{3}.

Sömmelig Optræden.

Mødet begynder og sluttes med »laudes deo«: 501_{17}; — man skal rejse sig op, naar man beder: II 330_{11}; tage Hætten af: II 330_{12}.

Man oplæser Skraaen paa Møde: 14_{55}, 165, 495_{26}; II 363_{26}; för Øl

indbæres: 744_{27}; — Overtrædelser paatales: 495_{29}; — Handelsforhold ordnes: 711_{31}; — man maa ikke røbe, hvad der drøftes paa Stævne: 433_{18}; jfr. under Udstødelse ndfr. S. 597; — Lodkastning: 9_{11}, 13_{44}, 24_{13}, $29_{42, 43}$; II 163_{5}, 249_{38}, 309_{52}; jfr. 266_{15}, 622_{22}; II 95_{40}; man maa ikke udeblive fra Lodkastningen: 9_{12}; II 137_{14}; Loden-Stævne, se ovfr. S. 576.

Man skal være høvisk: 12_{16}; og tugtig: 13, 36; »semty« og medlidende: 24_{15}; — maa ikke opføre sig uhøvisk med Ord eller Gjerning: II 40_{8}; ikke føre usömmelig Tale: 482_{36}; for Jomfruer og gode Kvinder: 719_{48}; jfr. 489_{1}, 501_{17}; II 41_{31}, 108_{31}, 338_{48}; — maa ikke kvæde paa Bænken: 565_{27}; Bænkeviser: 565_{27}; — maa ikke sværge ved eller misbruge Guds Navn: 176_{45}, 254_{5}, 358_{11}; ikke sværge dyre Eder: 793_{21}; — Gjøglere og Taskenspillere (histriones et lusores) maa ikke optræde: 495_{31}; — Spil, Dobbel og lign. se under Forseelser ndfr. S. 591.

Enhver have sit Sæde, som Sædvane er: 626_{34}; — maa ikke have »skrevet Sæde«: 565_{28}; — man skal sidde, som man kommer til: II 13; — eftersom man er optaget i Lavet: II 136_{2}, 303_{13}, 312_{11}, 319_{4}; — efter Rang: 494_{24}, 501_{16}; — de Unge skulle vige for de Gamle: 626_{34}; — Plads anvises af Skafferen: II 172_{2}; — sidde ude, naar der ikke er Plads i Huset: 718_{35}; — man maa ikke skifte Plads: 195_{11}, 246_{29}; II 172_{25}, 196; — maa ikke fortrænge Broder: 40_{27}, 52_{27}, 65_{36}, 105_{34}, 164_{3}, 174_{27}, 247_{35}, 626_{34}, 776_{19}; II 172_{25}, 209_{33}, 332_{22}; af Drukkenskab uden Grund: 246_{29}; — maa ej fortrænge Oldermand: 718_{38}; — maa ej kaste Broders Dug bort: 247_{35}; — maa ej tage hans Mad: 529_{4}; — maa ikke gaa over til Søsterbænken: II 196_{18}; — maa ikke sprede sig rundt i Huset: 491_{12}.

Man maa ikke tildrikke hinanden: 539_{32}; — ikke mere end skjelligt er; II 19_{19}; — ikke med store Skaale: 226_{13}, 580_{17}; II 92_{33}; — ikke mod Gud og Naturen: 775_{16}; — maa ikke tildrikke Broder mere, end han har Lyst til: 226_{13}, 580_{17}; II 52_{12}, 94_{34}; — ikke nøde ham til at drikke: 254_{2}, 265_{6}; II 150_{36}; — ikke nøde Smaasvend: II 125_{20}; — ikke tildrikke uden Skjænkerens Tilladelse: 527_{6}; — ikke udenfor Rækkefølgen: 254_{3}; jfr. II 8_{35}; — ikke tværs over Bordet: II 8_{35}; — ikke drikke omkap (ad potus æquales): 265_{6}, 495_{26}; — ikke selv skjænke: 539_{26}, 562_{7}, 717_{35}; — ikke tappe af Tønden: 709_{14}, 748_{14}; II 172_{24}; — ikke lægge Tønde op eller slaa Hul paa den, uden Embedsmændene ere med: 530_{12}; II 22_{37}; — ikke opbryde Ølkjælderen: 247_{37}; — ikke hemmelig hælde sin Drik i »Amphoraen«: 173_{22}; — ikke skjænke Lavsøl udenfor Huset: II 294_{26}; jfr. 27_{33}; — Øl (eller Mad) sendt hjem, se under Forlystelser ndfr. S. 583.

Man maa ikke gjöre Larm eller Uro: 41_{31}, 52_{31}, 65_{34}, 77_{36}, 85_{36}, 97_{35}, 130_{7}, 164_{4}, 501_{16}, 537_{11}, 718_{47}; II 6_{16}, $18_{6, 12}$, 127_{30}; »unsture edder snarringe«: 531_{21}; jfr. 753_{13}; »muterie«: 254_{4}; Opløb: II 278_{26}; »insolencia sine licencia senioris«: 55; — maa ikke tale uden Embedsmændenes Tilladelse: 103_{20}, 351_{17}, 357_{7}; II 161_{24}, 353_{19}, 373_{19}; — ikke begynde at tale, för anden er færdig: 351_{17}, 357_{7}; jfr. 24; — ikke afbryde en Talende: 12_{26}; II 131_{7}, 179_{23}, 309_{49}, 373_{19}; — man skal høre

paa Embedsmændenes Tale: 27_{21}, 41_{20}, 52_{29}, 65_{33}, 77_{36}, 97_{35}, 173_{20}, 245_{15}, 248_{47}, 433_{16}, 476_{3}, 565_{26}, 623_{26} 716_{25}; II 18_{12}, 147_{20}, 172_{23}, 208_{24}, 209_{21}, 229_{46}, 235_{34}, 263_{18}, 271_{31}, 424_{15}, 427_{15}; — skal høre, naar der klappes op: II 53_{21}, 93_{30}, 109_{36}, 241_{12}, 249_{31}, 330_{9}, 358_{17}, 365_{35}.

Man maa ikke spilde Øl: 13_{37}, 105_{37}, 245_{24}, 312_{11}, 709_{15}, 716_{16}, 748_{13}, 775_{16}; II 18_{9}, 147_{17}, 164_{14}, 171_{14}, 225_{20}, 264_{27}, 294_{24}, 373_{13}; — ikke mere, end man kan dække med Foden: 55, 164_{8}, 172_{11}, 793_{16}; II 52_{14}, 128_{27}, 220_{22}; med Haanden: 532_{32}, 539_{34}, 793_{16}; II 8_{36}, 128_{37}, 220_{22}; — maa ikke spilde paa (over) Broder(s Hoved): 172_{12}, 194_{1}, 226_{13}, 246_{25}, 580_{17}, 619_{12}, 717_{20}, 752_{5}; II 7_{25}, 69_{27}, 92_{22}, 108_{32}, 278_{26}, 365_{33}; uden af Vanvare: 564_{21}; — maa ej lade sit Kar falde: 13_{38}, 26_{27}, 39_{18}, 50_{19}, 63_{22}; II 427_{12}; jfr. II 133_{22}; — maa ej kaste Tønden om: II 264_{27}.

Man maa ikke bryde Skaale o. lign. i Stykker: 13_{39}, 27_{30}, 39_{18}, 50_{12}, 63_{22}, 194_{1}, 245_{24}, 254_{2}, 531_{17}, 564_{32}, 709_{15}, 718_{41}, 748_{13}, 753_{6}, 793_{16}; II 5_{7}, 18_{8}, 54_{29}, 126_{23}, 373_{16}; — ej Gildets Stob: 567_{36}; jfr. 649; — ikke bryde, vælte eller slukke Lys: 13_{40}, 26_{30}, 39_{18}, 50_{19}, 63_{22}, 77_{30}, 85_{30}, 97_{28}; II 227_{31}, 235_{35}, 250_{33}, 424_{13}, 427_{12}; man skal da selv sno dem op igjen: II 424_{13}.

Man maa ikke kaste »wnd Døn« i Ilden: II 19_{12}.

Man maa ikke spise eller drikke for meget: 501_{17}; — ikke tage mere Øl, end man kan raade: II 124_{11}, 224_{12}, 234_{12}; — ikke kaste op i Gildehus eller Gaard: 13_{41}, 27_{30}, 55, 85_{32}, 164_{7}, 172_{10}, 226_{14}, 312_{10}, 562_{8}, 580_{12}, 709_{13}, 716_{12}, 748_{13}, 793_{12}; II 7_{24}, $19_{18, 13}$, 52_{12}, 92_{35}, 93_{36}, 108_{33}, 133_{24}, 146_{6}, 159_{10}, 220_{21}, 240_{11}, 248_{26}, 293_{17}, 357_{15}, 373_{16}; — ikke herefter sætte sig og drikke igjen: 185_{16}; II 93_{37}, 108_{34}, 365_{34}, 424_{12}; — ikke kaste op, för man er kommen hjem: 39_{20}, 50_{20}, 63_{23}, 77_{32}, 97_{31}; II 164_{14}, 209_{28}: — ikke kaste op paa Broder: 246_{27}; II 171_{31}; — ikke kaste op eller andet urent gjöre: 27_{30}; II 159_{10}, 338_{30}, 352_{11}; — maa ikke gjöre nogen Ubekvemmelighed: 13, 41, 105_{36}; — ikke falde af Drukkenskab: 85_{33}; i Gildehus: 793_{13}; eller för man kommer hjem: 33, 40_{23}, 51_{23}, 64_{26}, 77_{33}, 97_{32}; — maa ikke gjöre Mand eller Kvinde imod af sin Drukkenskab: II 124_{15}; jfr. 246_{22}.

Maa ikke te sig ubekvemmelig med sin Ende: 719_{46}, 793_{12}; II 159_{10}, 352_{11}; — ikke lade sit Vand i Gildehuset: 626_{33}, 793_{12}; II 330_{10}; — paa Væggen: II 338_{30}; — i Forstuen: II 330_{10}; — inden Dören til Salen: 716_{19}; — paa sit Sæde: II 209_{29}; — paa Broder: 176_{43}, 246_{28}; II 331_{18}; med Vilje: II 209_{29}; — maa ikke gjöre slemt inden Gaarden: 716_{12}.

Maa ikke sove paa Gildebænk: 50_{20}, 55, 77_{31}, 97_{36}, 164_{6}, 174_{26}; II 135_{38}; saa der kan skrives 3 Kors over eens Hoved: 13_{42}; jfr. 27_{33}; saa man glemmer at gaa hjem: 28_{35}, 39_{20}, 63_{23}, 164_{6}; jfr. 77_{30}, 97_{29}.

Mødet slutter Kl. otte: 494_{26}; — Kl. ni: 502_{23}, 626_{32}; — Kl. ti: 775_{16}; — Oldermændene afgjöre, naar der sluttes: 537_{15}, 579_{13}; de klappe op: 626_{22}; II 212_{47}, 421_{42}; 3 Gange: 752_{1}; — efter deres Bortgang maa Ingen sidde: 194_{9}; II 424_{14}, 427_{14}; — man maa ikke sidde længer, end Tid er til: 13_{43}; end Lov er givet: 245_{23}; end skjænket er: 717_{33}; — dog med Embedsmændenes Tilladelse: 226_{9},

XXIII. Forlystelser.

lign., se ovfr. S. 531): 12$_{22}$, 14$_{51, 52}$, 26$_{27}$, 37$_{11}$, 48$_{11}$, 62$_{14}$, 90$_{3}$, 91$_{5}$, 167$_{2}$, 185$_{11}$, 244$_{2}$, 264$_{4}$, 268$_{29}$, 302$_{2}$, 303$_{7}$, 359$_{22}$, 361$_{26}$, 398, 434$_{22}$, 457$_{4}$, 458$_{6}$, 492$_{31}$, 495$_{28}$, 502$_{22, 26}$, 708$_{7}$, 741$_{18}$, 767$_{18}$; II 206$_{15}$, 207$_{17}$, 248$_{28}$, 423$_{8}$, 427$_{6}$; jfr. 177$_{49}$, 493$_{21}$, — af Oldermændene: 37$_{11}$; — af de samlede Medlemmer: 502$_{28}$; — Søstre fritages: 102$_{3}$; — de udnævnte skulle ogsaa sörge for Foder: 305$_{8}$, 494$_{23}$; — de faa Bud, naar Gildet skal gjöres: 708$_{7}$, 747$_{7}$; II 281$_{41}$; — det gaar paa Omgang mellem dem: 102$_{4}$; — 1 Gang maanedlig: 433$_{20}$; — 1 Gang aarlig: 185$_{13}$; — Gildet holdes hos de udnævnte: 186$_{18}$, 482$_{36}$; — eller disse skaffe Plads: 244$_{2}$, 433$_{14}$, 741$_{18}$; jfr. 302$_{1}$; — hvis de dø forinden: 14$_{51, 52}$; — Embedsmændene bestride Udgifterne: 493$_{21}$ (se dog 495$_{28}$), 621$_{20}$; II 278$_{23}$; jfr. 69$_{3}$; — Oldermands collacie: II 363$_{28}$.

Medlemmerne give Bidrag in natura til Gilderne: 38$_{11}$, 48$_{11}$, 62$_{14}$, 166$_{1-3}$, 167$_{2}$; — Oldermændene udnævne dem, der skulle give saadant: 26$_{27}$; — de give Korn, hvoraf der brygges Øl: 166$_{2}$, 167$_{3}$, 621$_{20}$, 767$_{16}$; jfr. 244$_{3, 4}$, 741$_{18}$; — Gildets Øl: 247$_{36}$; — Kornbyrd: 177$_{30}$, 413, 420, 425, 427; jfr. 404; II 225$_{18}$; — Skud, fuldt: 26$_{29}$; halvt: 26$_{28}$; Maanedsskud: 625$_{30}$; Humleskud: 244$_{7}$; Maltskud (molthschoth): 14$_{55}$, 265$_{7}$, 268; II 153$_{10}$; Ølskud (beer schot): 536$_{4}$, 715$_{10}$, 718$_{36, 37}$, 719$_{48}$, 791$_{3}$, 794$_{26}$; II 9$_{40}$, 271$_{32}$.

Er Maden ikke god, dömmes derom paa Stævne: 185$_{15}$, 708$_{8}$, 741$_{16, 17}$, 747$_{8}$.

Man kjober Øl: 621$_{20}$; II 53$_{17}$; — Øl hentes udenbys: 247$_{38}$; — Medlemmer udnævnes til at kjøbe Øl: 717$_{34}$; II 8$_{37}$; og Bægere: II 372$_{12}$; — til at gaa rundt og smage paa Øllet: 621$_{21}$; II 53$_{17}$; — Sammenkomst for at smage Øllet: 225$_{3}$.

Man betaler for Drikken: 227$_{30}$, 246$_{26}$, 265$_{3}$, 625$_{30}$, 715$_{11}$; II 208$_{22}$, 420$_{36}$; — anden Dagen: 580$_{24}$; — inden fem Dage: 552; — inden sex: II 227$_{35}$, 235$_{29}$; — inden otte: II 126$_{28}$, 421$_{43}$; — inden fjorten: 271$_{32}$, 373$_{13, 18}$; jfr. 135$_{39}$; — ingen maa sidde i Broderskabet, uden han vil betale: 580$_{21}$; — fattige drikke frit: 104$_{21}$; II 211$_{40}$, 337$_{42}$; — særlig Forhold ved Brude- eller Bødetønde: 719$_{48}$; — Bergeld: 253, 253$_{1}$; II 421$_{48}$; — Ølgjæld: 265$_{31}$, 712$_{39}$, 751$_{35}$; II 118$_{23}$; — Ølpenge: II 21$_{31}$, 227$_{35}$; 235$_{29}$, 308$_{43}$; — Udregning af Betalingen: 502$_{27}$; jfr. 14$_{55}$; — de Udeblivende betale som de, der drikke (Udeblivelse i Almindelighed, se ovfr. S. 578): 12$_{34}$, 229$_{37}$, 265$_{7}$, 563$_{17}$, 582$_{36}$; II 18$_{7}$, 28$_{13}$, 37$_{11}$, 52$_{18}$, 53$_{18}$, 54$_{24}$, 98$_{66}$, 111$_{45}$, 116$_{10}$, 124$_{10}$, 146$_{8}$, 147$_{18}$, 281$_{42}$. 421$_{43}$; jfr. 174$_{28}$; II 153$_{3}$; fuldt Skud: 26$_{29}$, 718$_{37}$; jfr. II 153$_{18}$; det halve: II 139$_{27}$, 147$_{18}$; — halvt Skud: 536$_{4}$; II 9$_{39}$; og Penning til Stud: 26$_{28}$; — ogsaa betale, hvis man gaar, inden Maaltidet begynder: 38$_{12}$, 49$_{12}$, 62$_{15}$; jfr. 579$_{8}$; — eller under Maaltidet: 246$_{31}$.

Den, der ikke er med til Gildet, kan faa Øl eller Mad med: 26$_{28}$, 173$_{12}$; — faa Øl tilsendt: 408-10, 416, 425, 628; — hvis man har lovligt Forfald: 165$_{3}$, 166$_{1}$, 434$_{22}$; II 206$_{11}$; — Gerdebrødrene maa ikke sende Øl bort: 247$_{36}$; jfr. 247$_{38}$; — skulle opbevare den Mad, der tages af Bordene: 165$_{3}$.

Særlige Forlystelser.

»Sommer og Vinter«: 640, 641, 622$_{22}$; — ride i Marken: 643; — vælges Flæske Söndag: 643.

Majfest: Gildehuset prydes med Maj og Græs: 708$_{7}$, 720$_{58}$, 747$_{7}$; II 20$_{23}$, 54$_{26}$, 206$_{15}$; — ride eller gaa efter Maj: 720$_{58}$; II 54$_{26}$; jfr. II 133$_{26}$; — om Fastelavn: II 20$_{23}$; — Majgreve: 624$_{28}$, 640, 701; — vælges St. Valborgsdag: 622$_{24}$; hos Lunden: 643; — han skal den Dag give Øl: 622$_{24}$; — ellers drikke frit: 721$_{60}$; jfr. 634$_{33}$; — ej være Skjænker: 624$_{28}$; — Majgrevelön: 634; — Majgrevestat: 635.

Skvde til Pappegöjen: 643, 649, 720$_{58}$; — med Bøsse: 684; med egen Armbrøst: 720$_{59}$; — man skal først lægge Penge i Hatten: 720$_{59}$; — skyde med anden Broders Skud: 720$_{59}$; — Pappegöjen: 635; — bygges op af ny: 637, 642; — rejses St. Valborgsdag: 643; — Fowel af Sølv: 641; jfr. 169; — Pappegöjehus: 650; — Pappegöjekonge: 624$_{28}$, 641, 643, 664; — giver Øl een Dag, men nyder ellers Frihed: 624$_{29}$, 720$_{59}$; — skal have en Guldring: 720$_{59}$; — Pappegöjelav: 616, 627, 628; — Pappegöjegaard: 788.

Dans: 620$_{12}$, 722$_{4}$; II 20$_{26}$, 132$_{18}$, 146$_{7}$; — danse for: II 134$_{34}$; — ikke adskilt, men med hinanden i Haanden omkring Byen: II 132$_{17}$; — tilsiges til at danse ud om Fastelavn: 622$_{23}$; — Oldermand beder Broder at danse: 718$_{33}$; — sige nej til at være sammen med Brødre, som danse: II 133$_{27}$; — Tyende maa ikke deltage i Dansen: 650; — Spillemand: 215, 530$_{13}$,; II 134$_{36}$.

XXIV. Kost.

Kost: 90$_{3}$, 166$_{5}$, 185$_{12, 13}$, 187$_{25}$, 253, 254$_{8}$, 708$_{11}$, 711$_{31}$, 740$_{12}$, 741$_{16}$, 744$_{27}$; II 118$_{22}$, 120$_{1}$, 140$_{2}$, 153$_{3}$, 155$_{25}$, 205$_{7-9}$, 211$_{42}$, 223$_{2}$, 246$_{17}$, 275$_{3, 7}$, 277$_{13}$, 278$_{23}$, 281$_{4}$, 302$_{7, 8}$, 303$_{14}$, 311$_{4}$, 312$_{12}$, 317$_{4}$, 318$_{8}$, 319$_{13}$, 357$_{8}$, 416$_{18}$; — fuld: 226$_{23}$, 245$_{7}$; II 98$_{62}$; — hel: II 177$_{4, 5}$; — halv: II 88$_{12, 13, 15}$, 89$_{16-18}$, 90$_{22}$, 98$_{63}$, 102$_{6}$, 103$_{7}$, 159$_{11}$, 177$_{3}$, 228$_{37}$; — Maanedskost: 434$_{22}$; — Ampts (Embeds) Kost: II 194$_{3}$, 217$_{3}$, 342$_{14}$, 352$_{12}$, 361$_{11}$, 418$_{30}$; jfr. II 26$_{2, 4}$, 35$_{2}$, 39$_{1}$, 103$_{11}$; — Broderskabs: 740$_{15}$, 743$_{22}$; — Gildes: 434$_{22}$; — Lavs: II 174$_{43}$; — Mester: se ovfr. S. 563; — Oldermands: II 217$_{5}$; — Kjende: se ovfr. 566; — Lære: se ovfr. S. 566; — ummegandes: II 155$_{25}$, 217$_{3}$.

Kost som Igang: II 194$_{2}$, 232$_{8}$, 240$_{4}$, 267$_{1}$, 275$_{3}$, 301$_{4}$, 317$_{4}$, 342$_{12}$, 357$_{8}$: — en anden Kost: II 301$_{8}$, 317$_{4}$; — som Bøde: II 177$_{9}$.

En Kost saa god som 4 β grot: II 240$_{4}$; — saa god som 4 Mark: II 253$_{1}$.

En Kost med 20 Fade og 3 ferske Retter: II 24$_{3}$; jfr. Gjæster til 2 Fade Mad: II 136$_{4}$,

Antal Retter (fercula, daps): to, ferske: 185$_{13}$; II 136$_{2}$, 158$_{2}$, 232$_{6, 7}$, 267$_{1}$, 300$_{3}$, 301$_{4}$, 317$_{4}$, 321$_{34}$, 336$_{36}$, 342$_{14}$, 361$_{14}$; — tre: 351$_{14}$, 479$_{20}$; II 24$_{3}$, 98$_{63}$, 416$_{18}$; ferske: II 177$_{3}$, 205$_{8}$, 244$_{4}$; — fire: 457$_{4}$, 798$_{1}$; II 103$_{11}$; fuldkomne: II 26$_{2}$, 35$_{2}$; ferske: II 140$_{2}$, 162$_{1}$, 173$_{35}$, 223$_{2}$, 232$_{8}$,

262_{8}, 335_{32}, 351_{4}; — fem: 501_{19}; og ej mere: 14_{56}; ferske: II 177_{4}; — sex, og ej mere: 264_{4}; uden Smör og Ost: II 98_{63}; — bestemt Antal og ikke flere: 708_{9}, 741_{18}, 747_{3}, 767_{16}.

Saltmad (salsata cibaria): 351_{14}, 457_{4}, 792_{8}; II 31_{1}, 159_{8}, 161_{22}, 205_{6}, 262_{8}, 267_{1}, 336_{36}, 351_{4}; — Flesk (lardum): 457_{4}, 778_{20}; II 142_{3}, 264_{36}; — Speck: II 194_{3}; — Bøster: 14_{56}, 708_{7}, 741_{16}, 767_{12}; II 158_{2}, 162_{1}, 164_{12}, $223_{2,4}$, $232_{6,7}$, 248_{20}, 300_{3}, $301_{4,5}$, 305_{28}, $317_{4,5}$, 321_{34}; jfr. 46_{1}; — Bøster Flesk: II 140_{2}, 335_{32}; — salte Bøster: 747_{7}; II 136_{2}, 169_{4}, 173_{35}, 174_{44}, $177_{3,4}$; — Skinke (schynkones): 185_{13}, 493_{21}; II 280_{37}, $342_{12,14,15}$, 361_{11}, 362_{20}, 363_{25}; — »scinken Vleskes« II $26_{2,5}$.

Ferske Retter: 185_{13}, 479_{20}, 493_{21}, 741_{18}, 767_{12}, 792_{8}, 798_{1}; II 24_{3}, 136_{2}, 140_{2}, 158_{2}, 162_{1}, 169_{4}, 174_{44}, $177_{3,4}$, $194_{1,5}$, 205_{6}, $223_{2,4}$, $232_{6,7}$, 244_{4}, 248_{20}, 262_{8}, 267_{1}, 300_{3}, 301_{4}, 305_{28}, 317_{4}, 321_{34}, 335_{32}, 336_{36}, $342_{12,14,15}$, 351_{4}, 361_{11}, 362_{20}; — carnes recentes cum sobicio(?): 351_{14}; — Lammekjød: II $142_{3,5}$; Lammeflesk: II 363_{25}; — Kokjød: 778_{29}; fersk: 708_{7}, 747_{7}; — ollatura(?): 493_{21}; — præsutta(?) med store Stykker Oxekjød: 501_{19}; — kogte Retter (fercula bullita): 505_{40}; — bullitum(?) med smaa Stykker Oxe eller Faarekjød: 501_{18}; — cuth(?) tillavet med Safran (croco): 501_{12}.

Steg (recens assata caro, assatura): 351_{14}, 493_{21}, 501_{19}, 767_{12}; II 223_{2}, $232_{6,7}$, 244_{4}, 248_{20}, 300_{3}, 301_{4}, 305_{28}, 317_{4}, 321_{34}; — braden: II 361_{11}, 363_{25}; — unde neyn Vlesch: 185_{13}; — Grapenbraden: II 280_{37}, 363_{25}; — Vildbrad: 741_{16}, 767_{12}; af Faar: 708_{7}, 747_{7}.

Fisk og Sild: 778_{29}.

Grød og Moes: II 223_{2}.

Brød: 185_{13}, 25_{3}, 792_{8}; II $26_{2,5}$, 31_{1}, 140_{2}, 159_{8}, 161_{22}, 174_{44}, 205_{6}, $223_{2,4}$, $232_{6,7}$, 244_{4}, 248_{20}, $301_{4,5}$, 317_{4}, 321_{34}, 342_{14}; — gistrat eller melslagit: II 71_{4}; — Bagerbrød: 708_{7}, 747_{7}; II 136_{2}; jfr. II 36_{6}; — Bygbrød: II 71_{4}; — Hvedebrød: 708_{7}, 747_{7}; II 71_{4}, 136_{2}, 137_{35}, 158_{2}, 176_{1}, $177_{3,4}$, 180_{31}, $181_{22,34}$, 182_{39}, 205_{6}, 335_{32}, 351_{4}; — Hvedelof: II 162_{1}, 164_{12}, 169_{4}, 180_{31}; — Hvedekager: II 162_{1}; — (Hvede)simle: II 38_{5}; — »wegge«: II 34_{1}, 35_{3}; — Rugbrød: II 71_{4}, 162_{1}, 164_{12}, 169_{4}, 173_{35}, 176_{1}, $177_{3,4}$, 181_{34}, 182_{39}, 38_{5}; — Skonroggen: II 34_{1}, 35_{5}, 158_{2}, 335_{32}, 351_{4}, 38_{5}; — garsten: II 194_{3}; — tysk (tyst) Brød: II $72_{5,6}$, 181_{25}; — Kage: II 205_{2}; jfr. II 162_{1}.

Smör (butirum): 25_{3}, 351_{14}, 493_{21}, 501_{12}, 505_{40}, 51_{1}, 708_{7}, 741_{16}, 747_{7}, 767_{16}, 792_{8}; II 26_{5}, 31_{1}, 35_{2}, 98_{63}, 136_{2}, 140_{2}, 169_{4}, 173_{35}, $177_{3,4}$, $194_{1,5}$, 205_{6}, $223_{2,4}$, $232_{6,7}$, 244_{4}, 248_{20}, 267_{1}, 280_{37}, 300_{3}, 301_{4}, 317_{4}, 321_{34}, $342_{12,15}$, 361_{11}, 362_{20}, 363_{25}; — Fade Smör: II 158_{2}, 162_{1}, 164_{12}, 174_{44}, 335_{32}, 336_{36}. 351_{4}; — Ost (caseum, Kese): 351_{14}. 493_{21}, 501_{12}, 505_{40}, 708_{7}, 741_{12}, 747_{7}, 767_{16}, 792_{8}; II 26_{5}, 31_{1}, 35_{2}, 98_{63}, 136_{2}, 140_{2}, 158_{2}, 162_{1}, 164_{12}, 169_{4}, 173_{35}, 174_{44}, $177_{3,4}$, $194_{1,5}$, 205_{2}, $223_{2,4}$, $232_{6,7}$, 244_{4}, 248_{20}, 280_{37}, 300_{3}, $301_{4,5}$, 305_{2}, $317_{4,5}$, 321_{34}, 335_{32}, 336_{36}, $342_{12,14,15}$, 351_{4}, 361_{11}, 362_{20}, 363_{25}; — Honning (mel, jfr. Bøder i Honning, ndfr. S. 594): 38_{11}, 48_{11}, 62_{14}; II 196_{14}.

Sennop: 741_{18}, 767_{18}; — Safran (crocus): 501_{12}.

Øl: mange Steder, jfr. Bøder i Øl (ndfr. S. 593); — Burol: 56_{13},

$562_{8, 9-11}$, 563_{12}, 564_{18}, 567_{36}; — Humleøl: 708_{7}, 747_{7}; — utspissning øll: 567_{41}; — dansk: 168, 458_{9}, 622_{24}, 624_{28}, 625_{30}, 647, 651, 798_{1}; II 26_{2}, $27_{10, 11}$, 29_{12}, 31_{1}, $35_{2, 3, 4}$, 36_{6}, 37_{12}, 39_{1}, 162_{2}, 164_{13}, 262_{6}, 267_{1}, $271_{33, 34}$, $272_{35, 36}$, 334_{29}, 335_{32}; — Flensborgsk: II $87_{2, 9}$, $89_{16, 12, 20}$, 90_{23}, $91_{28, 29}$, 92_{30-35}, $93_{36, 38, 39}$, 94_{42-46}, 95_{47-50}, $96_{52, 53}$, $97_{58, 50}$, $98_{61, 64}$, 99_{69}, $102_{3, 8}$, 103_{9}, $104_{12, 15-17}$, 105_{18}, $106_{20, 21, 23}$, $107_{25, 27}$, 108_{30-33}, $109_{35, 36, 38}$, 110_{43}, 111_{45}, 112_{48}, $342_{12, 14, 15}$, 346_{31}, 360_{5}, 361_{11}, 362_{20}, $363_{22, 25}$; — Odense: II 140_{2}; — Tysk: 357_{2}, 358_{14}, $529_{1, 2}$, 538_{16}, 561_{2}, 618_{6}, $619_{7, 8, 11, 12}$, $620_{12, 13}$, 622_{24}, 623_{25}, $624_{28, 29}$, 625_{30}, $626_{32, 33}$, 634, 635, 637-40, 644, 647, 649, 651, 777_{26}; II 120_{1}, 126_{22}, 170_{5}, 173_{34}, $178_{10, 12}$, $180_{24, 26, 30}$, 253_{2}, 258_{24}, 265_{42}, $267_{1, 2}$, $268_{9, 12}$, $269_{14, 15, 16}$, $271_{29, 30}$, 272_{27}, 286_{3}, 314_{31}; — Hamborgsk: 205-10, 452, 641; — Wismarsk: 265_{8}; II $27_{10, 11}$, 35_{2}, 36_{6}, 44_{3}, 168_{8}, 262_{6}; — potus dacianus: 264_{4}; — merapotus(?): 542.

Vin: 634; jfr. 720_{39}; II $152_{2, 3}$, $155_{26, 27}$; — rinsk Drik: 134_{3}; — winstunne: II 152_{2}, $155_{26, 27}$; — Vintapper: se i Navneregisteret.

XXV. Hjælp.

Stud: $40_{24, 26}$, 42_{35}, 64_{27}, 73_{18}, 77_{34}, 78_{40}, 80_{13}, 93_{11}, 98_{39}; — »scuth«: $51_{24, 25}$, 53_{35}; 61 .

Hjælp til Fremmede: 130_{2}; — til fremmede Brødre: 28_{40}.

Hjælp til Brødre: 8_{7}, 130_{1}, 496_{33}; II 212_{44}, 249_{29}; — inden Lands og uden Lands: 710_{23}, 743_{24}, 749_{22}; uden Bys: II 179_{18}; — dette er Gildets Maal: 55, 170, 525; — Ydet Hjælp skal saa vidt muligt erstattes: $10_{15, 17}$, 11_{18}, $21_{2, 3}$, $25_{24, 25}$, 36_{3}, $37_{8, 2}$, 46_{3}, $48_{8, 9}$, 60_{3}, 61_{11}, 62_{12}, 73_{14}, $75_{21, 22}$, 93_{12}, $95_{19, 20}$, 194_{8}: jfr. ndfr. Hjælp af Bøssen.

Hjælp til Broder, der er i Fare: $85_{40, 41}$; — i Fare, der gjælder Livet: 35_{2}, 36_{3}; — Gildets Klokke skal röres: 42_{38}, 72_{2}, 79_{42}, 99_{42}; jfr. 44_{45}, 80_{48}, 85_{43}, 86_{48}; — Hjælp, naar Broder har begaaet Drab: 21_{3}, 46_{2}, 59_{2}, 72_{10}, 85_{14}, 92_{8}; jfr. 35_{2}; — med Baad eller Hest: 10_{15}, 21_{2}, 35_{3}, 59_{3}, 73_{14}, 93_{12}; jfr. 103_{12}; — Brødre skulle være »tak« (taxt: 92_{7}, 94_{13}) for ham: 21_{2}, 35_{1}, 36_{3}, 45_{1}, 47_{3}, 59_{1}, 60_{3}, 72_{9}, 73_{12}; jfr. 21_{4}; — Brødre skulle følge til Beskyttelse, naar Broder har hævnet sig: 41_{34}, 52_{34}, 66_{37}, 78_{40}; jfr. 98_{39}, 102_{9}; II 424_{18}, 428_{17}; — Pligt at hævne: 3_{3}, 35_{1}, 59_{1}; hævne med Arving: 7_{1} (jfr. Hævn ndfr. S. 596).

Hjælp til at skaffe Broder Ret og Æresoprejsning; 10_{14}, 49_{12}, 63_{18}, 76_{27}, 96_{25}, 500_{11}; — i retslige Forhold (in legibus adsistere): 37_{6}, 47_{6}, 61_{6}, 74_{18}, 103_{11}, 173_{10}, 432_{10}, 496_{33}, 500_{11}, 719_{40}; II 423_{4}, 426_{4}; — maa ikke undlades for »wiild« eller Venskab: II 333_{26}; — være Broder hjælpelig i »loug oc tou«: 792_{10}; — give Lov med: 24_{13}, 564_{20}; II 212_{43}; jfr. II 267_{2}; — »tilstaa« sin Broder i »loutynde«: 94_{17}; jfr. II 267_{2}; — stande med ham: 24_{12}; — med Ed: 266_{18}; — med en Tylvt: II 163_{8}; jfr. ndfr. under Ed S. 600; — ikke i Sager fra Tiden, för man blev Broder: 9_{9}; — følge Broder til Ting: 27_{22}, 41_{30}, 52_{30}, 65_{32}, 78_{37}, 85_{37}, 98_{36}, 104_{22}; — Oldermanden sammenkalder et Møde, hvor de, der skulle følge, vælges: 41_{33}, 52_{33}, 65_{36}; jfr. 78_{39}, 98_{38}; II 171_{19}; den Ind-

XXVI. Lovligt Forfald.

Forfald: 9_{11}, 165_{2}, 186_{22}, 227_{22}, 311_{2}, 579_{7}, 740_{15}, 767_{15}; II 98_{66}, 111_{45}, 145_{4}, 146_{5}, 147_{18}; — lovligt: 25_{20}, 26_{27}, 30_{51}, 91_{4}, $166_{2,1}$, 244_{13}, 350_{8}, 434_{23}, 457_{1}, 467_{2}, 492_{15}, 561_{3}, $563_{18,17}$, 566_{35}, 622_{23}, 710_{12}, 715_{2}, 718_{27}, 720_{58}, 721_{81}, 794_{28}; II $4_{1,2}$, 20_{23}, 31_{4}, 37_{11}, 60_{11}, 73_{12}, 116_{12}, $137_{8,14}$, 138_{18}, 139_{27}, 159_{7}, $163_{2,4}$, 173_{7}, 179_{19}, 180_{29}, 206_{11}, 247_{14}, 249_{28}, 258_{24}, 259_{22}, 262_{8}, 309_{31}, $314_{26,28}$, $321_{29,31}$, 329_{1}, 352_{8}, $354_{21,22}$, 372_{8}, 373_{12}, 374_{21}, 428_{17}; — mærkeligt: II 231_{1}. 267_{3}; — redeligt: II 415_{12}; — ret: II 16_{2}, $208_{21,22}$, 209_{30}, 240_{2}, 356_{2}; — redelig Nødtørft: II 28_{13}; — grot werff: II 52_{16}.

Forfald skal meldes, eventuelt ved Bud: 623_{25}, 743_{32}; — lovligt Forfald skal kunne bevises: 506_{45}; II 31_{2}, 99_{68}, 208_{22}.

Som lovligt Forfald betragtes Sygdom: 13_{35}, $26_{27,29}$, 41_{33}, 52_{33}, 65_{36}, 78_{29}, 98_{38}, 104_{26} 166_{1}, 229_{37}, 357_{2}, 434_{22}, 457_{2}, 478_{14}, 506_{50}, 623_{25}, 64_{6}; II 18_{7}, 98_{66}, 111_{45}, 173_{27}, 180_{29}, 281_{42}, 415_{12}; — Hustru i Sygeseng: 13_{35}; — Barselseng: 166_{1}; — Besøg hos Syge: 457_{2}; — Ufred i Landet: 13_{35}; — stærk Fejde: 26_{29}; — Pest i Sognet: 506_{50}; — Bortrejse: 26_{27}, 229_{37}, 357_{9}, 457_{1}, 506_{50}, 64_{4}; jfr. 531_{18}; II 18_{7}; — Vind og Vejr: 530_{14}; — Søgen efter Kvæg: 104_{26}; — efter Tyv: II 173_{37}, 180_{29}; — Bryllup: 41_{33}, 52_{33}, 65_{36}, 78_{29}, 98_{38}, 457_{2}; II 173_{37}, 180_{29}; — Barnedaab: 457_{2}; — Begravelse: 457_{2}, 506_{50}; II 173_{37}, 180_{29}; — solemnis peractio: 506_{50}; — Stævning: 104_{26}, 457_{2}, 506_{50}; — Herskabssag: 357_{9}; — Bys Forfald paa Herskabs Vegne: II 173_{37}, 180_{29}.

XXVII. Forseelser.

Sammenlign med dette Afsnit sömmelig Optræden ovfr. S. 579 og Udstodelse ndfr. S. 596.

Drab. Broder dræber Broder: 8_{4}, 20_{1}, 35_{2}, 46_{2}, 59_{2}, 64_{27}, 72_{10}, 92_{8}, 102_{5}, 245_{22}, 792_{11}; II 170_{11}, 208_{26}, 271_{34}, 331_{14}; som man finder ene med sin Hustru: 29_{42}, 43_{39}, 50_{38}, 79_{44}, 99_{48}; — Broder dræber Ikke-Broder: 10_{15}, 21_{2}, 35_{3}, 46_{2}, 59_{3}, 73_{14}, 93_{12}, 102_{8}; — I Almindelighed: 40_{24}, 51_{24} (jfr. 64_{27}), 104_{22}; — Ikke-Broder dræber et Gildemedlem: 7_{1}, 21_{4}, 3_{3}, 35_{1}, 45_{1}, 59_{1}, 72_{9}, 91_{7}; — Vaadedrab (casu): 73_{12}, 93_{11}, 565_{23}, 774_{12}; — Drab i Nødværge (nødt, coactus): 21_{2}, 35_{2}, 36_{3}, 40_{24}, 46_{2}, 47_{3}, 51_{24}, 59_{2}, 60_{3}, 64_{27}, 72_{10}, $73_{12,18}$, 92_{8}, 93_{11}, 94_{12}, 173_{18}; II 331_{14}.

Saar. Broder saarer Broder: 96_{24}, 102_{6}, 164_{5}, 172_{3}, 227_{19}, 228_{35}, 245_{20}, 254_{6}, 312_{6}, 458_{9}, 539_{28}, 562_{3}, 619_{9}, $710_{23,24}$, $749_{23,24}$, 792_{12}; II 126_{24}, 137_{10}, 146_{9}, 177_{2}, 208_{23}, 268_{12}, 271_{34}, 278_{27}, 306_{34}, 330_{12}, 423_{2}, 427_{8}; — Ikke-Broder saarer et Gildemedlem: 72_{9}, 91_{7}; — i Nødværge: 710_{24}, 749_{24}.

Overfalde Broder i eget Hus med væbnet Haand: 11_{24}, 22-23_{8}; — gjöre Broder Fortræd: II 163_{8}; — »ufyrme« Broder med Ord eller Gjerning: 619_{9}; jfr. 775_{16}.

Slaa Broder: 11_{24}, 22_{8}, 186_{20}, 226_{10}, 245_{20}, 312_{2}, 458_{9}, 539_{28}, 710_{23},

$_{24}$, 742_{19}, 749_{23}; II 47_{9}, 159_{9}, 195_{7}, 352_{10}; — i Hovedet: II 330_{9}; — paa Tænderne: 562_{2}; II 6_{12}; — paa Munden: 619_{11}; — ved Öjet 749_{24}; — slaa Broder Pust: 717_{31}, 775_{17}; II 67_{12}, 271_{34}, 423_{8}; — Kindhest: 717_{21}; II 208_{25}, 271_{34}; jfr. II 6_{18}, 330_{9}; alapa (Ørefigen): 102_{7}; »kindheste« ham: II 126_{25}; — tage ilde om Næsen, give Næsestyver (colaphisare): 164_{5}, 172_{2}, 717_{31}; — slaa Broder, saa han fanger Skade: II 19_{14}; — saa han bliver blaa eller blodig: 12_{30}, 22_{7}, 38_{14}, 49_{14}, 63_{17}, 76_{26}, 85_{26}, 194_{2}, 227_{19}, 228_{35}, 580_{23}; II 51-52_{9}, 228_{40}, 235_{22}, 278_{27}, 419_{32}; jfr. 96_{24}; — slaa Broder med Vaaben: 432_{9}; II 133_{20}, 170_{10}, 177_{2}; — med væbnet Haand: 579_{14}; — med Jern: 96_{24}; — med Sten: 176_{44}; II 19_{14}, 21_{30}; Stenshug: 619_{12}; — (med Ben) Benshug: 619_{12}; — med Stob: 619_{12}, 64_{9}; — med Kjæp, Stok eller Knippel (wrakie kylle): 22_{7}, 38_{14}, 49_{14}, 63_{17}, 76_{26}, 96_{24}, 164_{5}, 172_{2}; II 423_{2}, 427_{9}; Stavshug: 619_{12}; — med Bænk eller Stol: 12_{30}; — med en »wuen«: 530_{11}; — med gamle Sko: II 21_{30}; — med Læster og Blokke: II 86_{4}; — med Hvedebrød: II 181_{32}; — med Næve: 24_{12}, 38_{14}, 49_{14}, 62_{17}, 76_{26}, 96_{24}, 117_{21}, 133_{19}, 170_{10}, 177_{2}, 427_{9}; Nævehug: 619_{12}; med flad Haand: 102_{7}, 164_{5}, 172_{2}; »thor hug«: II 117_{21}; — i Nødværge: II 710_{24}, 749_{24}; — under Spil og Dobbel s. ndfr. S. 591.

Slaa eller støde til Broder: 226_{10}, 245_{20}, 312_{2}, 579_{14}; — støde til Broder under Dansen: 620_{12}; jfr. II 146_{7}; — støde ham omkuld: 716_{23}; — Jordskuf: 619_{12}; — spænde Ben for ham: 620_{12}; — skyde eller drage ham i Ilden: 620_{12}; II 146_{7}.

Drage Broder i Haar: 24_{12}, 38_{14}, 49_{14}, 62_{17}, 76_{26}, 96_{24}, 102_{7}, 164_{2}, 172_{9}; II 146_{7}, 212_{48}, 258_{22}, 338_{47}, 373_{14}, 423_{2}, 427_{9}; af Alvor: II 6_{19}; — haardrage: II 126_{22}; — Haargreb: 619_{12}; — Haardrag: 775_{17}; — crinium tractio: 172 Note 6.

Dobbelt Bøde, naar Overlasten (Nævehug, Haargreb, Stavshug) sker i Gildehus eller Gaard: 76_{26}, 96_{24}; — stigende Bøde, naar det sker i Gaarden: 194_{3}; paa Gaden: 194_{4}; jfr. II 208_{25}, 213_{48}.

At slaa igjen: 12_{31}; II 133_{20}; — hvis Gjenslaget er farligt: 22_{7}; — drages Brødre paa Gulvet, maa kun den, Skafferen tilsiger, skille dem ad: II 22_{40}, 128.

Føre Broder Skade i Hænde med »forath«: 8_{8}; — sende den, der ikke er Broder, til hans Hus paa hans Skade: 24_{19}; — ringe med Gildets Klokke til hans Skade: 30_{60}, 44_{45}, 80_{42}.

Forbinde sig mod Broder for at skade ham: 774_{12}; II 21_{29}; — med Røvere: 11_{20}, 23_{10}, 47_{5}, 60_{12}, 74_{12}, 94_{12}; (Røvere i Skov, schug: 11_{20}; Stubærøvere: 23_{10}); — laane Vaaben bort til hans Skade: II 146_{7}.

Ligge paa Mordsti Nat og Dag for Broder: 245_{1}; II 146_{7}; jfr. 313_{12}; — undsige Broder: 718_{45}; — drage Kniv mod Broder (jfr. komme væbnet til Møde, se ovfr. S. 578): 193_{1}, 245_{12}, 312_{7}, 562_{10}, 619_{8}, 64_{4}; II 6_{20}, 18_{11}, 46_{9}, 68_{14}, 117_{21}, 126_{24}, 229_{47}, 236_{35}, 258_{22}, 268_{12}, 303_{15}, 312_{13}, 319_{15}, 338_{42}; — næve paa sit Værge med vred Hu: II 146_{7}; — true Broder: II 364_{29}.

Schandalizare fratrem vel manifeste injuriam facere: 303_{9}; jfr. 41_{24},

52_{34}, 66_{37}, 78_{40} (scandalum: 36_{4}, 41_{28}, 47_{4}, 52_{28}, 60_{4}, 65_{21}, 74_{17}, 77_{35}): — forurette Broder: 9_{8}; — apud potentem adulando pecuniam defraudendo: 36_{4}, 47_{2}, 60_{2}, 74_{12}, 94_{18}.

Skjule Broders Værktöj: II 69_{28}.

Ikke yde Hjælp, se ovfr. S. 587.

Begynde Kiv: II 127_{21}, 293_{12}; — trætte med Broder: 23_{18}, 38_{12}, 49_{12}, 62_{16}, 75_{24}, 85_{24}, 95_{22}, 226_{12}, 501_{17}, 531_{22}, 580_{19}, 717_{27}; II 134_{32}, 159_{9}, 352_{10}, 373_{14}, 428_{20}; — spotte Broder: II 20_{28}, 21_{30}, 209_{27}, 331_{15}; — ophöje sig over ham af Overdaadighed: 776_{12}; jfr. II 219_{18}; — rose sig af nogen Kunst og opfordre Broder til at gjöre det bedre: II 134_{32}; — udfordre Broder: II 419_{32}.

»Løgte« (udskjælde) Broder: 618_{6}, 793_{31}; II 19_{28}, 146_{10}, 293_{19}; — give ham onde og forsmædelige Ord (i Gildehuset): 11_{23}, 163_{2}, 172_{8}, 193_{1}, 254_{4}, 358_{10}, 458_{9}, 482_{37}, 497_{30}, 531_{22}, 710_{26}, $717_{26, 27}$, 752_{0}, 775_{12}, 800_{11}; II 6_{12}, 20_{22}, 40_{9}, 52_{10}, 61_{12}, 69_{22}, 74_{20}, 82_{14}, 92_{31}; 108_{21}, 117_{21}, 126_{27}, 137_{11}, 163_{9}, 170_{9}, 177_{8}, $178_{10, 11}$, 195_{8}, 209_{27}, 228_{30}, 235_{31}, 240_{10}, 246_{17}, 258_{22}, 263_{23}, 268_{12}, 271_{33}, 305_{22}, 313_{31}, 320_{24}, 332_{22}, 357_{14}, 364_{29}; jfr. 489_{1}; II 338_{46}; i Gaarden eller paa Gaden: 246_{32}; andensteds: 38_{14}, 49_{14}, 62_{17}, 75_{25}, 85_{25}, 96_{23}; — saa alle høre det: 11_{23}; — uden at kunne bevise det: 245_{12}; — kalde Broder Nidding: 38_{14}, 49_{14}, 62_{17}, 75_{25}, 96_{23}; II 423_{7}, 427_{7}; Træl (servus): II 427_{7}; Røver: II 423_{7}, 427_{7}; nequam: 163_{2}, 172_{2}; racha: 172_{8}; Tyv: 23_{12}, 38_{14}, 49_{14}, 62_{17}, 75_{25}, 96_{23}, 618_{7}, 775_{12}, 793_{14}; II 132_{16}, 159_{10}, 170_{8}, 352_{11}, 373_{17}, 423_{7}, 427_{7}; Skalk: 432_{7}, 530_{8}, 618_{7}, 775_{19}, 793_{14}, 800_{11}; II 19_{22}, 126_{27}, 146_{7}, 159_{10}, 258_{22}, 271_{33}, 352_{11}, 373_{17}; troløs: 23_{12}; Forræder: 618_{7}, 775_{12}; II 159_{10}, 352_{11}, 373_{17}; Hore: 793_{14}; Horesön: 163_{8}, 793_{14}; II 67_{12}, 146_{7}; Heriensön, Hergensön: 23_{12}, 172_{8}, 800_{11}; II 20_{22}, 159_{10}; Skjøgesön: 530_{8}; II 258_{33}; — sige »du lyver«: 12_{29}, 24_{16}; — svare igjen: 38_{13}, 49_{12}, 62_{15}, 75_{24}, 96_{22}; II 133_{10}, $170_{8,2}$; jfr. II 268_{13}.

Bande Broder: 618_{6}, 717_{27}; II 146_{10}, 263_{23}; Oldermand: II 265_{42}; — Tale ilde om Broder: 103_{12}, 188_{21}, 226_{11}, 245_{17}, 312_{6}, 360_{25}, 501_{17}, 540_{33}, 562_{11}, 579_{12}, 742_{20}, 749_{26}, 752_{3}, 774_{14}; II 87_{2}, 108_{30}, 154_{14}; jfr. 749_{25}; — saa det rörer hans Ære: 752_{4}; II 305_{31}, 313_{30}, 320_{23}, 364_{30}, 422_{42}; jfr. II 263_{34}; Klage over dette: 636-37; jfr. 735; — lyve Broder paa: II 237_{43}; — lægge ham uærlig Sag til: 719_{33}.

Spise og drikke med Broders Morder: 8_{3}, 35_{1}, 45-46_{1}, 59_{1}, 72_{9}, 92_{7}; — være i Skib med ham: 35_{1}, 46_{1}, 59_{1}, 72_{9}, 92_{7}; — Omgang med den som Nidding Udstødte: 10_{16}, 22_{2}.

Forbinde sig mod Embedet: II 264_{37}; — ikke adlyde Embedsmændene: 177_{47}; II 146, 178_{10}, 305_{34}, 313_{34}, 320_{27}, 334_{30}; — gjöre dem umyndige: 568_{18}; — overløbe dem: 775_{12}; — fortörne dem i deres Øl: II 9_{41}; — ikke tro, för man hører Skraaen oplæse: II 6_{14}.

Forseelser mod Broder i retslige Forhold, se ndfr. S. 599.

Sige Nej til at være Embedsmand: 168, 225_{4}, $248_{45, 40, 50, 21}$, 265_{9}, 313_{17}, 329-30, 477_{10}, 490_{8}, 532_{30}, 539_{25}, 578_{2}, 624_{28}, 714_{2}, 716_{30}, 717_{30}, $768_{17, 12}$, 791_{6}, 794_{27}; II 6_{15}, 47_{12}, 66_{2}, 111_{44}, 118_{26}, 128_{36}, $132_{14, 12}$, 139_{25}, 147_{19}, 175_{62}, 180_{27}, 206_{13}, 223_{1}, 253_{8}, 270_{20}, 292_{6}, 334_{29}; — til

forskjellige andre Bestillinger i Gildet: 225_{7}, 579_{11}; II $7_{23, 28}$, 8_{27}, 132_{15}, 228_{44}, 337_{42}, 338_{48}, 373_{18}.

Udeblive fra Møder o. lign. se ovfr. S. 578.

Møde væbnet ved Møder o. lign. eller i usömmelig Paaklædning, se ovfr. henholdsvis S. 578 og S. 579.

Undlade at betale: 755_{23}; II 21_{31}, 126_{28}, 208_{28}, 258_{20}, 420_{36}; — ikke gjöre, hvad man har lovet: II 425_{24}.

Vædde, spille eller doble (i Gildehus eller Gaard): 226_{12}, 313_{15}, 531_{19}, 537_{6}, 580_{17}, 64_{6}, 716_{22}, 775_{18}, 793_{18}; II 33_{24}, $53_{22, 23}$, 93_{38}, 108_{35}, 154_{17}, 180_{26}, 289_{22}, 293_{18}, 364_{31}; — om mere end en Grot: II 125_{21}; — i Broders Hus: II 33_{21}; — andensteds: II 54_{24}, 196_{20}; jfr. 13_{10}, 154_{23}; — cartas lusorias in domum convivii inserere: 177_{46}; — lege sammen med Terninger: II 5_{9}, 293_{18}; jfr. 52_{28}, 65_{31}, 85_{35}; — til Pungs med Kortspil eller anden Dobbel: II 293_{18}; — Vartavl: 775_{19}; — Spil om Penge, medens man sælger sin Herres Brød: II 5_{10}; dette skal meldes: II 5_{9}, 6_{16}; — doble sine Klæder bort: 97_{34}; II 173_{34}; i Ølkonebod: II 131_{2}; — gaa nøgen fra tabula: 41_{28}, 52_{28}, 65_{31}, 77_{35}; — hvad man har væddet om (wedfæ), tilfalder Lavet: 64_{8}, 720_{36}; II 33_{24}; — den Overlast, man lider ved Spil (circa tabulam, vel aleas, vel tesseribus ludendo), betragtes som nedværdigende: 40_{28}, 52_{28}, 65_{31}, 77_{35}, 97_{34}.

Drikke med Broder i Kro: 67_{11}; jfr. II 13_{10}, 196_{20}; — søge Kro efter Lavsdrik: II 173_{34}.

Komme paa »kotenplatze« unde werpen mede de koten«: 532_{28}; — paa Bovepladsen: II 7_{23}, 124_{12}; medens Brødre drikke: II 124_{12}; dette maa ikke forties: II 7_{23}; — gaa i aabenbar Horekro: II 19_{16}.

Handlingen er gjort med Alvor: II 6_{19}; — i Avind (aff auendt huft): II 147_{7}; »for lang afvind« (longævo rancore): 72_{10}, 92_{8}; jfr. 494_{25}; — med beraad Hu: 620_{12}; — i Drukkenskab: 245_{24}, 246_{29}, 581_{28}, 716_{16}, 800_{11}; II 92_{31}, 108_{31}, 124_{15}, 365_{33}; — med Foragt (foreagt): 246_{25}, 567_{36}, 620_{12}, 709_{15}, 738_{7}, 748_{15}, 764_{4}, 774_{12}; — med Forradh (forath): 8_{8}, 564_{22}, 567_{36}; — med Forsæt: 313_{12}, 580_{22}; II 90_{23}, 92_{30-32}, 98_{66}, 99_{68}, 104_{17}, 105_{18}, 106_{21}, $108_{31, 32}$, 111_{45}, 365_{33}; — af Fortræd: II 91_{25}, 105_{20}, 126_{22}, 303_{14}, 306_{32}, 308_{47}, 312_{12}; — i Fortrædenskab (fortrodenhed): II 138_{16}, 145_{3}, 147_{21}, 148_{23}, 163_{2} (jfr. fortroden, fortreden: II 162_{2}, 171_{16}, 224_{12}, 233_{16}, 249_{31}, 250_{37}, 372_{12}); — i Hastighed (Hastmodighed): 581_{28}, 715_{7}, 800_{11}; II 258_{22}; — med Hoffart: 720_{55}; — af Hovmod (homod): $620_{12, 13}$, 626_{34}; II $18_{6, 8}$, 28_{14}, 36_{6}, 40_{7}, 91_{25}, $92_{31, 32}$, 105_{20}, $108_{21, 22}$, 131_{5}, 365_{33}; — i Nødværge (nødt, coactus), se ovfr. S. 587, 588; — af Ondskab: 800_{11}; — af Overdaadighed: $735_{2, 6}$, 764_{4}, 775_{12}, 776_{16}; II 174_{48}, 227_{30}, 234_{24}, 334_{30}; — af Vaade (casu), se ovfr. S. 587; — med Vidskab: 774_{12}; — med Vilje: 312_{11}, 564_{22}, 619_{12}, 620_{12}, 748_{15}, 753_{6}, 774_{12}, 775_{12}; II 18_{9}, 117_{15}, 209_{29}, 225_{20}, 278_{26}, 373_{12}; — i Vrede (af vred Hu): 62_{17}, 76_{26}, 96_{24}, 194_{1}, $245_{19, 21}$, 247_{30}, 358_{10}, 562_{10}, 618_{8}, $619_{8, 11, 12}$, 715_{7}, 716_{23}, $717_{28, 29}$, 718_{41}, 753_{2}; II $6_{12, 20}$, 117_{21}, 146_{7}, 160_{16}, 215_{21}, 229_{47}, 236_{35}, 258_{22}, $303_{15, 16}$, 312_{12}, 319_{12}, 330_{9}, 353_{17}, 387; — myt wreuel: II 40_{7}, 91_{25}, 99_{68}, 110_{43}, 278_{22}, 280_{31}, 365_{33}.

XXVIII. Bøder, Straffe, Udstødelse.

Bøder.

Bøder for Drab: 7_{1}, $8_{3, 4}$, 20_{1}, 21_{4}, 35_{2}, 40_{24}, 45_{1}, $46_{1, 2}$, 51_{24}, $59_{1, 2}$, 64_{27}, $72_{9, 18}$, 73_{12}, $92_{7, 8}$, $93_{10, 11}$; II 170_{11}, 209_{26}, 271_{34}; — Mandebod: 7_{1}, 8_{4}.

Andre Grunde til Idömmelse af Bøder, se Forseelser ovfr. S. 588 flg.

Bødens Art og Störrelse fastsættes i Almindelighed i Skraaen, dog Bøde efter Naade: $581_{26, 28}$; jfr. II 56-57_{39}; — efter Dannemænds Vurdering: 792_{12}; — efter Brødres Sigende: 165_{7}, 349_{1}, 357_{6}, 527_{2}; II 20_{27}, 33_{27}, $124_{12, 15}$, 128_{37}, 148_{28}, 177_{2}, 212_{44}, 223_{2}, $237_{42, 43}$, 303_{11}, 330_{8}, 331_{18}, 335_{31}; fire Brødres: 431_{2}, 458_{9}, 562_{9-11}, 620_{12}; II 250_{33}, 271_{34}; sex 742; II 331_{12}: otte: II 303_{11}, 304_{17}, 308_{42}, 311_{9}, 312_{14}, $319_{12, 17}$; — efter Embedsmændenes Bestemmelse: 266_{19}, 497_{39}, 503_{32}; II 18_{6}, 40_{9}, 61_{16}, 74_{20}, 82_{14}; — og nogle eller alle Brødres: 185_{16}, 245_{17}, $742_{18, 20}$; II 109_{37}, 117_{21}, 206_{16}, 208_{25}, 209_{37}, $212_{42, 48}$, 232_{6}, 248_{25}; — efter Raadets Bestemmelse: II 64_{5}, 74_{20}, 78_{8}, 82_{14}; jfr. 254_{6}; — Bøde som efter Stadsretten: II 115_{8}, 118_{24}; det dobbelte: 30_{48}, 43_{43}, 80_{46}, 100_{44}; — som efter Byens Privilegier: 800_{11}; jfr. II 338_{32}; som efter Kongens Privilegier: II 61_{18}; som hos Kongens Ombudsmand: 30_{48}, 43_{43}, 80_{46}; — som efter Landsloven: 619_{9}; II 209_{26}, 424_{8}.

Maximum for Bødens Störrelse: 267_{20}; — höjeste Bøde: 255_{18}, 578_{6}, 579_{8}, 619_{11}, 637, 710_{25}, 749_{23}; II 41_{11}, 43_{27}, 146_{9}, 150_{37}, 194_{4}, $195_{6, 7, 12}$, $196_{14, 15, 17}$. 197_{22}, 198_{31}, $415_{13, 14}$; — ikke vide sin egen Bøde (Brøde): 619_{11}, 637; II 93_{40}, 109_{37}, 220_{20}, 268_{12}, 271_{34}, 294_{26}, 396_{1}, 402_{4}; — Drukkenskab som formildende Omstændighed: 281_{26}.

Bøder i Penge. I 12 Aarhundrede: 7_{1}, $8_{3, 4, 6}$, 9_{9}, $10_{14, 16}$, 11_{21}, $12_{33, 34}$, $13_{37-42, 44, 45}$, $14_{47, 48, 56}$; — i 13 Aarh.: 20_{1}, $22_{5, 7}$, $23_{11, 12}$, 24_{18-19}, 25_{20-23}, 26_{27}, 27_{30-34}, 28_{35-38}, 33, $35_{1, 2}$, 36_{2}, 37_{3-8}, 38_{13-16}, $39_{16, 18-20}$, $40_{22-24, 27}$, 41_{28-33}, 43_{44}, 46_{2}, $47_{3, 8}$, $48_{7, 8, 11}$, $49_{13, 15}$, $50_{15, 18-21}$, 51_{21-28}, $52_{27-29, 31}$, 55, 59_{1}, 60_{6}, $61_{6, 7, 11}$, $62_{14, 16, 17}$, $63_{16, 19, 21-23}$, $64_{24, 26, 27}$, 65_{30-36}, 69_{3}, $70_{4, 8}$, 71_{9}, $72_{6, 10}$, $74_{18, 19}$, $75_{20, 24}$, $76_{26, 27}$, $77_{30-33, 35, 36}$, 78_{37-39}: — i 14 Aarhd.: 90_{3}, $91_{4, 5}$, 92_{7}, 94_{14}, $95_{17, 18, 22}$, 96_{22-25}, $97_{27, 29-32, 35}$, 98_{35-38}, $102_{4, 8-9}$, $103_{11-13, 15-20}$, $104_{22-24, 26-30}$, 105_{31-40}, $164_{2-4, 6-8}$, 264_{3}, $265_{4, 7, 9, 11}$, 303_{3-10}, 304_{17-18}, 305_{27}, 526_{5}, 527_{3}, 529_{3-7}, $530_{7, 8, 11, 12}$, $531_{16, 18-22, 24}$, $532_{25, 32}$, 539_{32}, 540_{34}; — i 15 Aarhd.: 171_{6}, 172_{7-13}, $173_{14-15, 19-21}$, $174_{22, 29, 30}$, $175_{32, 34}$, $176_{40, 41}$, $349_{2, 4, 5, 7}$, $350_{8, 10}$, 351_{17}, $357_{4, 7, 8}$, $358_{11, 14}$, 359_{23}, 360_{24}, 431_{3}, 433_{13}, 434_{21}, 439_{3}, $457_{1, 2, 5}$, $458_{7, 8, 9}$, $563_{14, 16}$, 564_{20}, 565_{24-28}, $566_{31, 34, 35}$, 567_{37}, 580_{17}, 709_{18}, 710_{18-21}, 711_{31}, 715_{35}, 721_{50}, 739_{9}, 740_{14}, 748_{18}, $749_{20, 21}$, $765_{8, 9}$; II $4_{1, 2}$, $5_{3, 16}$, $6_{11, 14, 16, 17}$, 7_{23-26}, $8_{33, 35, 36}$, $16_{2, 3}$, 18_{7}, 20_{25}, $28_{14, 16}$, 29_{18}, $31_{4-8, 9}$, $32_{11, 14, 15, 19}$, $33_{20-23, 26}$, $36_{3, 7, 9}$, 37_{10-12}, 38_{14}, 39_{2-4}, 40_{5-8}, $41_{12-14, 16, 17}$, $42_{19, 22}$, $43_{24, 25, 28}$, 46_{8}, $52_{11, 13, 14}$, 53_{21}, $54_{24, 25, 27}$, $55_{22-31, 34}$, 59_{5}, 60_{12-14}, 61_{16}, $66_{1-4, 6}$, $67_{8, 11-16}$, $68_{13, 14, 17-19}$, $69_{21, 23, 27}$, 70_{30}, $72_{8, 10}$, 73_{13}, $74_{13-17, 19, 22}$, $80_{4, 5}$, $81_{6, 10}$, $82_{12, 16}$, 96_{53}, 97_{55}, 104_{17}, 110_{39-41}, 114_{1}, 115_{4}, 116_{8}, 117_{16}, 118_{23}, 119_{30}, $124_{2, 16}$, $127_{30, 32}$, $130_{2, 3}$, $131_{6, 7, 8}$, $132_{10, 13}$, $133_{19-23, 25-27}$, $135_{38, 40, 42}$, 137_{4}, $138_{13, 16, 18, 21}$, 143_{12}, 145_{4}, 147_{20},

151$_{43, 44}$, 153$_{7, 9}$, 154$_{21}$, 161$_{24}$, 163$_{3-5}$, 170$_{8, 9-12}$. 171$_{13-19, 17-21}$, 172$_{22, 23, 25-27, 29}$, 173$_{30, 32, 33, 36, 38}$, 174$_{40}$, 175$_{49, 50}$, 177$_{8}$, 178$_{13}$, 179$_{19-22}$, 180$_{30}$, 181$_{38}$, 197$_{27}$, 205$_{9}$. 207$_{13}$, 208$_{21, 22, 24}$, 209$_{30-33}$, 211$_{41}$, 212$_{42, 46, 47}$, 218$_{10}$, 219$_{13}$, 220$_{25, 26}$, 224$_{8}$, 227$_{30}$, 233$_{14}$, 240$_{2, 4}$, 246$_{13}$, 247$_{18, 19}$, 248$_{21}$, 249$_{20}$, 250$_{31, 37, 38}$, 253$_{4, 5}$, 256$_{14}$, 257$_{13, 17}$, 258$_{31, 32}$, 260, 267$_{5}$, 268$_{6, 9, 12}$, 270$_{34}$, 271$_{31}$, 276$_{12}$, 277$_{16}$, 279$_{28}$. 287$_{8, 12}$, 288$_{14-18}$, 289$_{20-22, 23}$, 414$_{5}$, 415$_{11}$, 417$_{23, 24}$, 423$_{1-8}$, 424$_{9-13}$. 425$_{19, 26}$, 426$_{29, 1-4}$, 427$_{5-19}$, 428$_{19-24}$, 442$_{14}$; — i 16 Aarhd.: 16$_{8}$, 244$_{5, 10}$, 245$_{13, 14, 16, 23, 24}$. 246$_{23, 29, 30, 32}$, 247$_{41, 44}$. 254$_{7}$. 490$_{3}$, 491$_{12}$, 492$_{25}$, 495$_{26}$, 496$_{32}$, 499$_{7}$, 500$_{13}$, 501$_{18}$, 502$_{23, 25}$, 503$_{32}$, 505$_{41}$, 506$_{46-49}$, 64$_{9}$, 791$_{9, 7}$, 792$_{10, 12}$, 793$_{15-18}$, 794$_{24, 27-29, 31, 32, 34, 35}$, 796$_{37, 38-40}$. 797$_{41}$, 799$_{5-7}$, 800$_{11}$; II 294$_{24, 25}$, 302$_{10}$, 303$_{12}$, 305$_{21, 24, 27}$, 311$_{8-10}$, 313$_{17, 20, 23, 24}$, 314$_{26-30}$, 318$_{11}$, 319$_{12}$, 320$_{20, 23, 26, 27}$, 321$_{32, 33}$, 329$_{2-4}$, 330$_{6, 8, 9, 11}$, 338$_{50}$, 345$_{24}$, 346$_{31, 32}$, 357$_{13}$, 363$_{22}$, 364$_{29, 31}$, 365$_{33, 34, 39}$, 367$_{48}$. 368$_{43, 31}$, 370$_{3}$, 371$_{4, 5}$, 381$_{1}$, 382$_{1}$, 396$_{1}$, 397$_{8}$; — »brökegheld«: II 95$_{48}$, 107$_{29}$, 111$_{47}$; — Sagemark: II 170$_{8-10}$, 171$_{13, 14, 18, 20}$, 173$_{32, 36}$, 175$_{49, 50}$, 180$_{30}$, 181$_{38}$; — 40 Marks Bøde: 7$_{1}$, 8$_{4, 6}$, 9$_{8}$, 12$_{30}$, 20$_{1}$, 21$_{2, 4}$, 35$_{1, 2}$, 36$_{3}$, 45$_{1}$, 46$_{9}$, 47$_{3}$, 59$_{1}$, 60$_{3}$, 73$_{15}$, 94$_{15}$, 102$_{8}$; — 12 Marks: 8$_{3, 4}$. 10$_{16}$, 11$_{21}$. 14$_{36}$. 22$_{7}$, 38$_{14}$, 49$_{14}$, 63$_{13}$, 76$_{26}$, 96$_{24}$; — 9 Marks: 38$_{14}$, 59$_{2}$, 76$_{26}$, 96$_{24}$; — 6 Marks: 9$_{13}$, 10$_{14}$, 11$_{22}$, 23$_{8}$, 24$_{19}$, 36$_{4}$, 47$_{4}$, 49$_{14}$, 60$_{4}$, 62$_{17}$, 74$_{17}$, 94$_{15}$; — 3 Marks: 9$_{3}$, 10$_{13}$, 12$_{34}$, 13$_{41}$, 20$_{1}$, 22$_{3}$, 23$_{3, 11}$, 25$_{23}$, 26$_{29}$, 27$_{30}$, 35$_{1, 2}$, 36$_{3}$, 37$_{3}$, 38$_{14}$, 40$_{24}$, 46$_{2}$, 47$_{2, 6}$, 48$_{7, 9, 11}$, 49$_{14}$, 60$_{3}$, 61$_{3, 7}$, 62$_{14, 19, 17}$, 63$_{19}$, 65$_{31}$, 72$_{10}$, 73$_{12}$, 74$_{13, 16}$, 75$_{20}$, 76$_{25, 29}$, 92$_{8}$, 93$_{10}$, 94$_{14}$, 95$_{18, 19}$, 96$_{23, 24}$; — 1 Marks: 10$_{14}$, 22$_{7}$, 23$_{8, 11, 12}$. 24$_{19}$, 25$_{22}$, 41$_{21}$, 68$_{35}$, 96$_{25}$, 98$_{38}$; — ½ Marks: 23$_{8, 11, 12}$, 24$_{18, 19}$. 25$_{22}$. 30$_{49}$, 41$_{28, 33}$, 43$_{44}$, 50$_{30}$, 52$_{27, 28}$, 55, 63$_{18}$, 65$_{31, 33}$, 70$_{3}$, 71$_{7, 8}$, 77$_{35}$, 80$_{47}$, 97$_{27}$, 100$_{45}$, 102$_{4, 8}$, 103$_{12, 13}$, 105$_{38}$, 175$_{37}$.

Bøder i Øl. I 14 Aarhd.: 106$_{41}$, 164$_{9}$, 529$_{1, 2}$, 530$_{10}$, 532$_{33}$, 539$_{27}$, 540$_{35, 38, 39}$; — i 15 Aarhd.: 172$_{9, 10}$, 174$_{31}$, 176$_{43, 44}$. 177$_{46, 47}$, 195$_{11}$, 225$_{4, 7}$, 312$_{5-11}$, 313$_{12, 13}$, 350$_{9}$, 357$_{3}$, 358$_{10, 13, 14}$, 359$_{21}$, 360$_{23}$, 431$_{9}$, 458$_{9}$, 561$_{3}$, 578$_{2}$, 579$_{12-14}$, 580$_{18}$, 618$_{6}$, 619$_{7, 9, 12}$, 620$_{12}$, 622$_{22}$, 625$_{30}$, 708$_{8-11}$, 709$_{11-15}$, 710$_{24}$, 711$_{23-28, 30, 31, 33}$, 712$_{37}$, 714$_{2, 5}$, 715$_{3, 9}$, 716$_{19, 20}$, 717$_{20, 22, 34}$, 718$_{38, 40, 41}$, 719$_{45, 46, 51, 52}$, 720$_{53, 59}$, 721$_{59}$, 741$_{13}$, 747$_{3-11}$. 748$_{12-15}$, 749$_{24, 26, 27}$, 750$_{29-31, 33}$, 767$_{13}$, 773$_{9}$; II 9$_{30}$, 27$_{8, 11}$, 29$_{19}$, 32$_{12, 13}$, 35$_{2, 4}$, 36$_{6}$, 37$_{12}$, 44$_{31}$, 66$_{6}$, 67$_{7}$, 68$_{15}$, 69$_{22, 25, 28}$, 70$_{23}$, 87$_{8, 3}$. 89$_{19, 20}$, 90$_{23}$, 91$_{28, 29}$, 92$_{30-35}$, 93$_{36, 38, 39}$, 94$_{42-46}$, 95$_{47, 50}$, 96$_{51}$, 97$_{58, 59}$, 98$_{61-64}$, 99$_{38, 39}$, 102$_{3}$, 104$_{14-16}$, 105$_{18}$, 106$_{20-21, 22}$, 107$_{24, 25, 27}$. 108$_{31-34}$, 109$_{35, 36, 38}$, 110$_{42, 44}$, 111$_{45}$, 112$_{48}$, 123$_{7}$, 124$_{11}$. 126$_{27}$, 128$_{36}$, 131$_{3}$, 132$_{14, 15}$, 134$_{30, 34, 36}$, 136$_{3}$, 137$_{10, 11, 14}$, 138$_{10}$, 139$_{25, 29}$, 147$_{29}$, 148$_{23}$, 153$_{12, 19}$, 156$_{32}$, 158$_{3}$, 159$_{10}$, 160$_{10, 13}$. 162$_{9}$, 163$_{7}$, 164$_{13, 18}$, 165$_{18, 21, 22, 27}$, 166$_{28, 29}$. 170$_{7}$, 172$_{24}$, 173$_{34}$, 174$_{39, 42, 43}$, 175$_{59}$, 177$_{3-8}$, 178$_{10, 11, 14}$, 179$_{18}$, 180$_{24, 26, 27, 30}$, 206$_{13, 15}$, 208$_{25}$, 209$_{27-29, 31}$, 210$_{34-36}$, 212$_{43}$, 213$_{48-50}$, 214$_{58}$, 215$_{60-62}$, 223$_{1}$, 224$_{11-14}$, 225$_{10, 12, 18, 21, 22}$, 226$_{24, 26}$, 227$_{32, 34}$, 228$_{38-40}$, 229$_{47}$, 233$_{17, 18}$, 234$_{18, 20, 22}$, 235$_{26, 31}$, 236$_{35, 40, 41}$, 237$_{15, 47}$, 240$_{5, 6, 10}$, 256$_{15}$, 262$_{8}$, 264$_{27, 28}$, 265$_{38}$, 267$_{9}$, 268$_{9}$, 269$_{14, 15, 19}$, 270$_{19}$, 271$_{30}$, 272$_{35-37}$, 276$_{11}$; — i 16 Aarhd.: 245$_{13}$, 246$_{39}$, 247$_{36, 38}$, 248$_{45-48, 50, 51}$, 254$_{2-6}$, 64$_{4}$, 64$_{9}$, 791$_{4, 6}$, 794$_{22}$, 796$_{37}$; II 22$_{39, 41}$, 23$_{42}$, 12$_{8}$, 302$_{10}$, 303$_{12, 15}$, 304$_{18, 13}$, 305$_{21-24}$, 308$_{44, 45, 47}$, 309$_{48-50}$, 311$_{6}$, 312$_{12-13, 15, 18}$, 313$_{17-24}$, 314$_{26, 27}$, 318$_{11}$, 319$_{12-19}$, 320$_{20-27}$, 321$_{28, 29}$, 330$_{9, 19}$, 332$_{21}$, 334$_{29}$, 337$_{42}$, 338$_{46-50}$, 346$_{31}$, 351$_{5}$, 352$_{9-11}$, 353$_{15-19}$, 354$_{22}$, 372$_{7}$; — Bødetonde: 719$_{48}$.

Bøder i Vox. I 12 Aarhundrede: $91_{2, 16}$, 11_{23}, $12_{28, 27, 29}$; — i 14 Aarhd.: 532_{28}, $536_{1, 2}$, $537_{5, 6, 8-12}$, 538_{17-20}, $539_{25, 28, 29}$; — i 15 Aarhd.: 184_{8}, 185_{14-16}, 194_{5}, 226_{11}, 227_{19-21}, 228_{31}, 311_{2}, $432_{4, 10}$, 433_{15}, 434_{22}, 468_{4}, 552, $562_{7, 8}$, 564_{21}, 565_{23}, 578_{4}, $579_{11, 13}$, 580_{22-24}, 581_{25}, 620_{13}, 621_{17}, $622_{22, 26}$, 623_{26}, 624_{28}, 714_{39}, $715_{8, 11}$, $716_{14, 16, 19-21}$, $718_{35, 38, 39, 42, 43}$, $741_{13, 17}$, 742_{18-20}, $752_{1, 3}$, $753_{7-9, 12, 13}$, $754_{12, 21}$, 755_{24}, 765_{7}, 766_{14}, $768_{16, 17}$, 773_{2}, 775_{15}; II 5_{7}, $6_{12, 15, 18-20}$, $7_{21, 23, 28}$, $8_{34, 37}$, 13, $18_{8, 12}$, 19_{17}, 20_{34}, 21_{30-32}, 47_{10}, $60_{8, 11}$, $67_{7, 9}$, 68_{13}, $69_{24, 25, 27}$, 70_{29}, 72_{7}, $73_{12, 13}$, 107_{28}, 116_{7}, 118_{22}, 119_{23}, $125_{10, 16}$, 126_{29}, $127_{30, 31, 34}$, 134_{28}, 139_{30}, $153_{5, 6}$, $154_{11, 12}$, 155_{24}, 158_{4}, 163_{9}, 164_{10-14}, 173_{37}, 198_{28}, $220_{23, 24}$, 223_{3}, 224_{6}, $225_{18, 20}$, $227_{31, 33, 35}$, $228_{36, 41, 44}$, 229_{48}, 230_{52}, 231_{1}, 232_{4}, 233_{12}, $234_{25, 27, 29, 34}$, 236_{36}, 237_{44}, 240_{8}, $247_{14, 18}$, 248_{23}, 257_{18}, $258_{20, 24}$, $259_{25, 28, 29}$, $276_{10, 12}$, $278_{23, 24}$, 287_{9}, 289_{24}, 290_{26}, $443_{21, 22}$; — i 16 Aarhd.: 244_{6}, $246_{27, 28}$, 247_{43}, 643; II 292_{5}, 293_{17}, 294_{22}, 329_{1}, 332_{22-24}, 343_{12}, $351_{2, 6}$, 352_{8-12}, 353_{15-18}, $354_{19, 21, 22}$, 356_{2}, 357_{11}, 358_{16}, $363_{22, 24}$, $364_{27, 32}$, $365_{33, 36, 37}$, 371_{6}, $372_{7, 8}$, 373_{12}, 374_{31}.

Bøder i Honning: 30_{50}, 44_{45}, 51_{34}, 72_{11}, 74_{17}, $76_{25, 26, 28}$, 80_{48}, 81_{49}, 92_{9}; jfr. 88.

Bøder i Penge og Øl: II 171_{16}, 304_{18}, $306_{33, 35}$, 308_{41}; — i Penge og Vox: 11_{22}, 12_{30}, 247_{35}, 532_{31}, 715_{13}; II 135_{42}, 382_{2}; — i Penge og Honning: 22_{7}, 23_{9}, 24_{13}, 36_{4}, 38_{14}, 47_{4}, 60_{4}.

Bøder i Øl og Vox. I 14 Aarhundrede: 539_{28}; — i 15 Aarhdr.: $194_{1, 4, 8, 9}$, 195_{13}, 225_{5}, $226_{9, 10, 13, 14, 16}$, 227_{32}, $432_{7, 9}$, 433_{17-20}, 434_{22}, $562_{6, 9, 10, 11}$, 563_{12}, 564_{18}, 567_{36}, 618_{6}, $619_{7, 9, 11, 12}$, $620_{12, 16}$, 623_{25}, 624_{28}, 626_{32-34}, 714_{4}, $716_{17, 23-28}$, $717_{23-28, 30, 31}$, $719_{45, 47}$, 720_{58}, $721_{61, 1}$, 743_{24}, $752_{3, 4}$, $753_{5, 8, 10, 14}$, 754_{18}, 768_{11}, 773_{7}, 774_{12-14}, $775_{13, 18}$, 776_{19-21}, 777_{23}, 779_{31}; II 9_{41}, 13, $18_{6, 9-11}$, $19_{13-16, 18-21}$, $20_{22, 23, 26, 27}$, $21_{28, 29, 33}$, $22_{35, 37, 38}$, 28_{14}, $46_{8, 9}$, $47_{9, 12}$, $51_{2, 8}$, $52_{9, 10, 13}$, $53_{19, 22}$, $54_{23, 26}$, 57_{40}, 58, 108_{30}, 117_{19-21}, 118_{26-28}, $126_{22, 24, 26, 27}$, 127_{34}, 128_{35}, 131_{6}, 133_{24}, 134_{32}, 135_{44}, 146_{2-7}, 148_{22}, $150_{39, 40}$, 151_{34}, 154_{14}, 178_{13}, 195_{9}, 196_{20}, 197_{27}, $219_{13, 14, 18}$, 220_{18-20}, 227_{29}, 229_{30}, 234_{33}, 235_{28}, 236_{32}, $237_{43, 46}$, 240_{11}, 246_{12}, 247_{17}, 249_{26}, 250_{33}, 253_{2}, 258_{24}, $262_{9, 10, 13, 14}$, 263_{18-23}, $264_{30, 31}$, $265_{42, 43}$, $277_{15, 16}$, $278_{22, 26}$, 280_{31}, 415_{15}, 417_{26}, $418_{27, 29}$, 419_{32-34}, $420_{35, 36}$, $421_{39, 41-44}$, 422_{47}; — i 16 Aarhd.: 244_{6}, $246_{27, 28}$, 247_{43}, 644, 646-47; II 14, 23, 129, 292_{6}, $293_{12, 15, 16}$, 326, 335_{31}, $357_{9-11, 14, 16}$, 363_{21}, 367_{47}, 371_{3}, $372_{7, 10, 13}$, $373_{14, 18}$, 381_{1}, 382_{1}.

En Kost som Bøde: II 177_{9}.

Falsmaal: 759; II 123_{2}, 249_{30}, 374_{23}.

Forøgede Bøder i Gjentagelsestilfælde: 71_{8}, 102_{4}, 246_{34}, 303_{9}; 796_{35}; II 66_{1}, $211\text{-}12_{43}$, 253_{4}, 254_{6}, 289_{22}, 331_{16}, 332_{25}, 335_{31}, 338_{43}, 343_{16}, 371_{3}, 396_{1}, 402_{4}; jfr. II 93_{37}, 108_{24}, 365_{34}; — naar en skyldig Bøde ej betales strax eller til fastsat Termin: 12_{34}, 26_{29}. 71_{8}, $351_{17, 19}$, $357_{4, 7}$, 359_{18}, 794_{23}; II 127_{30}, 133_{25}, 161_{24}, 209_{33}, 268_{8}, 331_{16}, 425_{22}, 428_{21}; jfr. 244_{7}, $531_{17, 23}$, 712_{28}, 715_{11}; II 32_{17}, 41_{13}, 210_{34}, 271_{22}, 330_{7}, 332_{25}; — naar den Skyldige er Embedsmand i Gildet: 103_{18}, 175_{38}, 793_{30}, 796_{40}; II 160_{19}, 178_{12}, 262_{15}, 352_{12}, 573_{17}; — af Hensyn til Stedet, hvor Forseelsen øves: 76_{26}, 96_{24}, $194_{3, 4}$, 246_{33}, 312_{10}; II 92_{32} (jfr. 93_{36}), 209_{29}, 213_{40}; jfr. II 208_{26}, 213_{48}.

Forskjellige Terminer for Betalıng af Bøder: 8_{6}; jfr. ovfr.

Sætte Borgen for Betaling af Bøder: II 68_{13}.

Udpantning af Bøder, se S. 602; — Bøden skaffes ved Afdrag i Svendens Lön: II 148_{24}; jfr. II 116_{8}, 226_{23}, 234_{21}.

Bøden tilfalder Kongen og Staden, se ovfr. S. 540; — Raadet, se ovfr. S. 539; — Kongen, Raadet og Lavet: II 66_{1}, 253_{4}, 254_{6}, 258_{22}, $287_{8, 12}$, $288_{17, 18}$; — Byen og Embedet: II 24_{4}, 40_{7}, $166_{28, 29}$, 174_{48}, 233_{18}; — Gildet eller Lavet: mange Steder; — Bøssen: 626_{34}, 627_{34}, 791_{3}, $794_{28, 30}$; II 37_{9}, 67_{7}, 86_{7}, 116_{8}, 118_{23}, 119_{30}, 151_{43}, 364_{27}; — Anvendelsen af Bøden bestemt: II 86_{7}, 107_{29}; — tilfalder Messerne, se ovfr. S. 551; Alteret, se ovfr. S. 550; — Bøden tilfalder Oldermanden: 9_{18}, $10_{14, 16}$, 22_{7}, $23_{8, 11, 12}$, $24_{12, 13, 18, 19}$, 25_{22}; II 93_{30}; — den Skadelidte (Sagvolderen: 562_{9-11}, 619_{11}, 800_{11}; II 181_{36}): 8_{4}, 9_{13}, 12_{30}, 22_{7}, $23_{3, 11, 12}$, $24_{13, 16}$, 30_{48}, $37_{6, 7}$, 38_{14}, 47_{4}, 49_{14}, 60_{4}, $61_{3, 7}$, 62_{17}, 63_{10}, $74_{17, 16}$, $76_{25, 28}$, 94_{15}, $95_{17, 18}$, 96_{24}, 172_{18}, 174_{27}, $175_{22, 27}$, 245_{17}, 562_{9-11}, 618_{6}, $619_{7, 8, 11, 12}$, 620_{12}, 710_{29}, $742_{18, 20}$, 749_{24}, 792_{13}; II 18_{11}, 117_{21}, 124_{15}, 130_{2}, 132_{13}, 133_{21}, $170_{6, 8-10, 12}$, $171_{18, 19, 21}$, 172_{27}, 180_{30}, 208_{25}, 209_{27}, $212-13_{48}$, 228_{40}, 235_{32}, 247_{43}, 331_{13}, $423_{7, 8}$, 424_{9}, 427_{7-9}; jfr. give Skadeserstatning, se næste Side; Bøder i ØI til den Skadelidte: 164_{5}, 172_{9}, 174_{31}, 176_{48}, 177_{47}, 618_{6}, $619_{7, 8, 12}$; — Bøden tilfalder Arvingerne: 7_{1}, $8_{3, 4}$, 20_{1}, 21_{4}, $35_{1, 2}$, 40_{24}, 45_{1}, 51_{24}, 59_{1}, 64_{27}, 72_{9}, 73_{12}, $92_{7, 8}$, 93_{19}, 171_{2}; — de Fattige: II 335 Note 2.

Være en Mand, som ikke bøder: II 66_{6}, 67_{8}, 70_{29}.

Brøde = Bøde: 14_{36}; II 31; jfr. ovfr. S. 592.

Straffe.

Liv bødes for Liv: 7_{1}; jfr. 21_{4}; — Forbryde Liv og Gods: $11_{20, 24}$; — Gods: 23_{10}, 778_{28}; — Hovedlod: 799_{5}; II 389_{2}.

Faa Niddingsnavn (reprobus): 7_{2}, 23_{10}; jfr. 10_{16}, 20_{1}, 21_{2}, 22_{5}, 29_{44-46}, 30_{50}, 35_{2}, 36_{3}, $37_{5, 10}$, $42_{38, 39}$, 44_{45}, 46_{2}, $47_{3, 5}$, 48_{10}, 53_{38}, $54_{38, 40, 41}$, 59_{2}, $60_{3, 5}$, 62_{18}, 66_{38}, 72_{10}, $74_{15, 16, 18}$, 75_{23}, $79_{43, 44}$, 92_{8}, $94_{14, 16}$, 95_{21}, $99_{42, 43}$, 100_{43}, 175_{36}, 623_{25}, 626_{31}, 633; II 133_{18}, 425_{28}, 426_{29}, 428_{23}; jfr. II 333_{26}; — være Brødres Nidding: 11_{20}, 74_{18}; — og ej andre Mænds: 8_{4}, 9_{8}.

Blive ærelos: 640; II 387; — blive selv saadan Mand, han vilde gjöre den Anden til: 263_{24}; — ej være Mand desbedre: 8_{5}; II 257_{17}; — ikke være saa god Mand som för: 539_{27}; — være en Mand, som ikke bøder, se ovfr.

Være uden Brødres Hjælp og Raad: 22_{6}; jfr. 26_{28}, 81_{50}, 175_{22}; — ikke mere betroes Stadens eller Gildets Ærinde: 774_{13}; — guddommelig Hævn: 43_{39}, 54_{38}, 80_{44}, 100_{48}.

Forbydes at handle: 776_{31}; — Vindue tilnagles, se ovfr. S. 554.

Drages i Lav: 754_{17}.

Maatte gaa baglæns af Dör: II 387; – vises bort af Skafferen: II 18_{6}; — blive ført ud af fire hertil udpegede Brødre: 312_{5}; II 13; — bindes og lægges udenfor: II 134_{33}; jfr. II 146_{8}; — rulles ud af Lavet paa en Tønde: 720_{55}.

Slaas til Kagen og vises af By: II 289_{23}; — römme Byen: II 66_{1}.

Vide (Straf): 22_{7}; II 22_{40}, 31, 134_{30}, 136_{3}, $137_{10, 11, 14}$, $138_{15, 18, 19, 21}$, 139_{20} o. fl. St.

Give Skadeserstatning: $9_{8, 12}$, $11_{21, 22}$, $23_{9, 11}$, 24_{13}, $29_{30, 31}$, 39_{19}, 43_{44}, 44_{45}, 48_{7}, 63_{22}, $80_{47, 48}$, 96_{26}, 100_{45}, 245_{24}, 254_{6}, 458_{9}, 531_{17}, 564_{22}, 567_{36}, 649, 718_{41}, 753_{6}, 793_{16}; II 18_{8}, 126_{29}, 227_{21}, 235_{25}, 250_{33}, 424_{13}, 427_{12}; jfr. 27_{30}; II 116_{6}; — dobbelt: II 55_{29}, 207_{16}, 215_{32}, 373_{15}; — nødes til at betale: 625_{30}; — have Skaden for Hjemgjæld: 754_{17}.

Udstødelse.

Uthe deme boke scriven: 227_{32}, 527_{8}, 581_{27}; jfr. 526_{4}; — skrives af Lavet: 720_{54}.

Afsættes og være ej desbedre Mand: 8_{5}; — Ej være fuld Lavsbroder: 754_{19}; jfr. II 8_{31}.

Være Aar og Dag af Lavet: 710_{25}, 749_{25}; II 40_{7}, 277_{16}; — miste Lavet et Fjerdingaar: II 41_{12}.

Udstødelse eller Bøde: 38_{15}, 49_{15}, 63_{18}, 76_{27}, 80_{48}, 186_{20}, 717_{28}. 742_{18-20}; — Udstødelse og 40 Marks Bøde: 8_{6}.

Udstødelse maa kun ske med lovlig Grund: 304_{14}; — Brødrene afgjöre, hvorvidt Udstødelse skal finde Sted: 245_{22}, 457_{2}, 538_{24}; — ikke være Lavet nærmere, end Brødre tykkes: 715_{11}, 716_{17}, $717_{27, 32}$, 718_{41}, 719_{51}, 774_{13}, 794_{22}; II 20_{27}, 139_{24}, 161_{25}, 174_{40}, $224_{9, 10}$, 229_{45}, $233_{15, 16}$, 235_{32}, 241_{16}, 258_{24}, 263_{19}, 304_{16}, $306_{33, 34}$, 333_{26}. 354_{20}, 358_{20}, 371_{2}, 374_{20}.

Udstødelse med Niddingsnavn: 633; jfr. ndfr. flere Steder.

Udstødelse, naar man dræber Broder: 102_{5}, 245_{22}, 792_{11}; II 208-09_{26}, 271-72_{34}; med Niddingsnavn: 20_{1}, 35_{2}, 46_{2}, 59_{2}, 72_{10}, 92_{8}; II 425_{23}, dog Nødværge tilladt: II 331_{14}; — med Niddingsnavn, naar man afhugger Broders Fod eller Haand: $54_{40, 41}$; — naar man slaar Broder med Vaaben: 432_{8}; jfr. II 306_{34}; med Næve: 482_{37}; — slaar eller saarer Broder i Gildehus eller paa Hjemvejen: 710_{23}, 742_{18}, 749_{23}; — drager Kniv mod ham: 532_{26}; II 387.

Udstødelse naar man ligger paa Mordsti for Broder: 532_{29}; — med Niddingsnavn, naar man forbinder sig med Røvere mod ham: 36-37_{5}, 47_{5}, 60_{5}, 74_{18}, 94_{16}; — yder Hjælp til Drab af Broder: 72_{11}: jfr. 84_{11}; med »Inderste« og Raad: 92_{6}.

Udstødelse, naar man ikke hjælper Broder: 194_{7}; jfr. II 333_{26}: med Niddingsnavn: 10_{18}, 21-22_{5}, 36_{8}, 37_{10}, 42_{38}, 47_{3}, 48_{10}, 62_{12}, 75_{23}, 79_{48}, 95_{21}, 99_{42}; — med Niddingsnavn, naar man lader Brødre, der ere »Tak«, i »Anger« efter sig: 21_{2}, 47_{2}, 60_{3}, 74_{15}; jfr. 36_{3}, 94_{12}.

Udstødelse, naar man taler paa Broders Ære: II 263_{24}; jfr. 710_{25}, 749_{25}.

Udstødelse, naar man ikke med Brødres Hjælp vil hævne lidt Uret: 25_{22}, 38_{15}, 49_{15}, 63_{18}, 76_{27}, 96_{25}.

Udstødelse for gjentagen Dobbel: II 289_{22}; — for Falsk, Tyveri o. lign.: $81_{40, 50}$, 102_{5}; jfr. 86_{48}; II 224_{10}, 233_{16} (enormitates: 81_{49}, 86_{48}.

88); — naar det drejer sig om mere end 2 Engelske: 226_{12}, 580_{16}; — med Niddingsnavn: II 426_{29}, 428_{23}; — Fattiges Forhold her: 81_{50}.

Udstødelse, naar man begaar Mened: 457_{2}; jfr. II 342_{10}, 361_{8}; (mensværge: II 425_{24}, 426_{29}); — naar man bliver æreløs: II 241_{16}, 358_{20}; jfr. 527_{10}; — kommer i ondt Rygte: II 124_{14}, 304_{20}, 313_{16}, 320_{22}; — ligeledes Søster: 566_{33}; II 111_{46}; — og man ikke efter given Advarsel forandrer sit forargelige Levned: 499_{7}; — naar man gifter sig med berygtet Kvinde: II 102_{4}; — naar gift Mand kommer i Kro eller andet ubekvemmeligt Sted og bedriver ukristeligt Levned: II 289_{28}; — naar man begaar Hor eller Voldtægt: 29_{47}, 43_{40}, 54_{39}, 66_{39}, 80_{44}, 100_{43}; jfr. II 87_{11}, 102_{5}; — med Niddingsnavn: $29_{44, 45}$, 42_{30}, 53_{38}, 66_{38}, 79_{44}, 99_{43}.

Udstødelse, naar man gaar imod Raadet: II 121_{7}; jfr. II 342_{10}, 361_{9}; — imod sit Embede: II 121_{6}; — naar man negter at følge Oldermands Stævning: 563_{13}; — værger sig med Urette og forsmædelige Ord: II 268_{7}; — naar man ikke adlyder fældet Dom: 8_{5}, 39_{17}, 50_{17}, 62_{20}, 77_{20}, 186_{19}, 245_{20}, 248_{48}, 503_{62}, 563_{13}, 742_{10}; II 161_{25}, 263_{20}; jfr. 226_{15}, 580_{19}; II 20_{27}, 67_{19}, 354_{20}, 374_{20}; General-Synoden i Skanør: 72_{6}, med Niddingsnavn: 175_{36}; — naar man klager for höjere Instans: II 9; — naar man ikke adlyder Skraaen: 270_{1}, 40_{22}, 51_{22}, 64_{25}, 97_{28}, 102_{5}, 267_{26}, 567_{40}; jfr. 64_{5}, 77_{5}; med Niddingsnavn: 623_{25}; og hedde Mensværge: II 426_{29}, 427_{22}; jfr. 425_{24}; — naar man ikke adlyder Oldermanden: 580_{19}; jfr. II 118_{28}, 227_{29}, $234_{23, 24}$, 250_{32}. 263_{19}.

Udstødelse, naar man ikke vil være Oldermand: 225_{4}, 532_{30}; — ikke vil skjænke: 624_{28}; jfr. 720_{54}.

Naar man aabenbarer Gildets Hemmeligheder: 357_{6}; hvad der forhandles paa Stævne: 532_{27}; jfr. 433_{18}.

Udstødelse, naar man ikke betaler sin Bøde: 8_{6}, 227_{23}, 716_{17}, 794_{22}; II 57_{40}, 139_{24}, 212_{42}, 229_{45}, 235_{63}, 334_{30}; jfr. II 331_{16}, 420_{36}; aldrig siden blive Dannesvend: II 17_{5}; med Niddingsnavn: 30_{50}, 44_{45}, 60_{3}, 74_{16}, 94_{14}, 626_{31}; II 133_{18}; — naar man ikke betaler for sin Drik eller lign.: 715_{11}; II 281_{39}; jfr. II 286_{6}; — undvære Embedet, til man har gjort fuldt: II 48_{14}; — sidde Aar og Dag og ikke gjöre Embedets Ret: II 74_{21}, 82_{15}, 341_{5}; — naar man ikke betaler sin Gjæld: 359_{21}, 493_{22}, 564_{19}, 567_{40}, 712_{36}, 776_{20}; II 96_{52}, 109_{38}, 246_{18}, 421_{46}; jfr. 566_{30}; — »blive en selvvoxen hærgenssön«, naar man rejser bort uden at have tilbagebetalt den Hjælp, man har modtaget: II 17_{4}.

Udstødelse, naar man gjör Indgreb i Broders Arbejde: II 277_{16}; — ikke bliver sin Tid ud hos sin Mester: II 21_{34}.

Udstødelse, naar en tysk Kjøbmand gifter sig i Danmark: 527_{8}.

Udstødelse, naar man med Uminde gaar af Stævne: II 174_{40}; jfr. II 258_{24}, 304_{16}; — naar man opsiger Gildet af Drukkenskab eller Vrede: 247_{39}, 715_{17}; — naar man med Vilje udbliver fra tre Møder: II 51_{6}, 306_{62}; fra fire: II 224_{6}, 233_{15}; jfr. II 40_{7}.

Udstødelse, naar man inden Aar og Dag efter Optagelsen drager fra Byen: II 26_{3}; — naar man i Aar og Dag har været borte: II 97_{57},

117_{13}, 249_{27}, 259_{26}, 294_{31}. 302_{3}, 311_{7}, 318_{10}, 341_{3}, 440_{9}; jfr. II 124_{8}; i to samfulde Aar: II 207_{20}.

Skalkebrev skrives efter den Udstødte: II 9.

Benaadning kan finde Sted: 226_{13}, 245_{22}, 538_{24}, 580_{13}; II 96_{53}; jfr. 126_{23}, 246_{13}.

Gildet kan vindes igjen: 27_{31}, 40_{22}, 51_{33}, 57_{40}, 84_{12}. 432_{8}, $742_{18, 19}$; af Borgemester, Raad og Brødre: II 64_{6}, 289_{22}; kun med Brødres Samtykke: 72_{11}, 79_{43}, 81_{40}, 92_{9}, 96_{25}, 99_{43}, 226_{15}, 540_{36}, 567_{40}; II 209_{26}, 227_{30}, 234_{24}; de fleste Brødres: 619_{10}, 626_{31}; — Embedsmændenes: 503_{33}; II 286_{7}; — Oldermænd og Brødre skal være den Udstødte naadige: 227_{24}; — Gjenoptagelse kan kun ske med Samtykke af den Dræbtes Slægt: 40_{24}, 51_{34}, 64_{34}, 73_{12}, 93_{19}; efter forudgaaende Forlig med den Skadelidte: 482_{37}.

Den, der vinder Gildet igjen, skal betale ny Igang: 64_{26}, 247_{39}. 359_{31}, 567_{40}, 715_{7}; — en Bøde: 51_{22}, 357_{6}; II 138_{18}; — stille Borgen for, at man ej oftere vil forbryde sig: II 263_{22}.

Gildet kan ikke vindes igjen: 532_{26}; II 268_{7}, 272_{34}, 289_{23}, 331_{14}; — den, der er uddelt af Gildet, maa ej trænge ind i det: II 308_{47}, 313_{17}, 320_{20}.

XXIX. Nogle Retsudtryk og Retsforhold.

En Skraas Indledning bærer Spor af jyske Lovs Fortale: II 222-23, 230-31.

Lov (lex): 33, 35_{1}, 40_{22}, 45, 46_{1}, 50_{15}, 58, 59_{1}, 63_{18}, 64_{25}, 66_{43}, 72_{9}, 76_{27}, 92_{7}, 96_{26}, 99_{43}, $103_{11, 16}$, 44_{5}, 73_{5}; jfr. 13_{46}; II 249_{28}; — canona lex: 55; — Kirkens Lov: 625_{30}; — leges patriæ: 79_{44}; — Gildets Lov: II 138_{16}; — lex judiciaria: 42_{38}; — leges mensales: 16_{3}; — justicia et lex: 66_{43}; — lex et judicium: 39_{17}, 50_{17}, 63_{20}, 77_{28}; — Lov og bedring: 96_{25}; — Lov og Ret: II 122, 163_{5}; — Lov og statuta: 20, 22_{6}; — Skraa og Lov: 7, 8_{5}, 145_{5}, 27_{31}; — traditio et lex: 43_{41}, 54_{42}, 66_{40}, 80_{45}; — wide oc wetherlog: II 223, 231, 245_{8}; widhæ oc vederlagh: II 13_{6}; — (i lagha lægge, skal være: laghæ lægge, laghe = Baghold: II 19_{14}; — Lov i Betydning af Tilladelse: 90_{3}, 91_{4}; Borgen: 746_{3}. 766_{10}; sætte Vissen eller Lov: II 302_{7}, 318_{8}; Vissen: 24_{31}, 739_{11}).

Lov (lex) i Betydning af Meded: 9_{11}, 11_{22}, 24_{13}, 37_{3}. 38_{15}, 47_{6}, 49_{15}, 60_{6}, 63_{18}, 74_{19}, 76_{27}, 94_{17}, 96_{25}, 99_{43}, 103_{11}, 173_{19}, 174_{32}; II 163_{5}, 212_{43}, 249_{28}, 309_{50}, 333_{26}; — saa mange »ens til logh burdes«: 9_{11}; s. ndfr. S. 600; — ad leges condemnare: 103_{14}; — staa i »loug og toug«: 792_{10}; II 244_{3}, 26_{11}; — fæste Lov: 566_{32}, 709_{17}, 748_{17}; II 309_{50}, 313_{23}, 321_{28}, 333_{36}; jfr. 174_{32}; — føre Lov: 9_{11}, 11_{22}; — give Lov: 24_{13}, 564_{20}; II 212_{43}, 309_{52}; — »se logh«: 9_{11}; — sigtes for Lov: 432_{10}; — sigtes paa Lov: 564_{20}; — svare Lov: II 425_{25}; — laghsøken: II 96_{52}, 420_{36}; — trænges paa Lov: 772_{3}; II 249_{28}; — trænges til Lov: II 267_{2}; — quærere leges aut satisfactionem: 38_{13}, 49_{15}, 76_{27}; jfr. 63_{18}; — loutynde: 94-95_{17}; — lovfast: II 225_{17}.

Kjære (klage): 12_{27}, 91_{6}, 92_{9}, 94_{15}, $246_{25, 33}$, 47_{2}; II 60_{13}. $61_{17, 18}$,

72_{8}, 73_{12}, 74_{13}, $116_{6,7}$, 124_{15}, 133_{21}, 158_{4}, 160_{15}, 161_{23}, 164_{16}, 170_{13}, 174_{48}, 211_{42}, $224_{11,14}$, 233_{17}, 240_{10}, 257_{20}, 263_{20}, 264_{33}, 265_{43}, $269_{14,18}$, 289_{24}. 295, 304_{19}, 313_{18}, 314_{27}, 320_{21}, 321_{30}, 331_{13}, 332_{21}, 357_{40}, $372_{9,10}$, 393, 423_{3}; — »iled eller keert«: 472; — »kjære igjenkjære«: II 425_{23}; — Kjæremaal: 24_{18}, 142_{8}; II 351_{3}, 371_{3}; — vides for (beskyldes for): 22_{5}; — sage (sagsøge): II 354_{20} 373_{20}; — Sagsøger: 22_{3}; — lagsøge: II 96_{52}. 420_{36}; — dele: 562_{12}, 711_{34}, 712_{35}, 720_{55}, 750_{33}, 755_{23}; II 138_{16}, 147_{21}, 227_{30}, 234_{24}, 246_{13}, 291, 298, 315, 323, 381, 383; — »dele modt« (stævne?): II 151_{43}, 308_{45}; — orsaghe sig (retfærdiggjöre sig): 23_{3}, $26_{27,29}$. 467_{2}; II 124_{14}; jfr. 8_{2}, 29_{46}; — skiære sig (rense sig): 29_{45}, 92_{9}, 94_{14}, 95_{10}, 96_{23}, 99_{43}; — forvinde (overbevise): 7_{2}, 10_{13}, $11_{22,24}$. 618_{3}; II 237_{43}; — overvinde (overbevise): 22_{5}, $23_{9,10}$; — fordele: 618_{3}; II 243; — uddele: 567_{40}, 633; II 304_{18}, $308_{46,47}$, 309_{47}, 312_{13}, 313_{17}, 319_{12}; — mæle ud: 20_{1}, 21_{3}, 22_{5}; — rette (dömme): 248_{49}, 775_{10}(?); — skjelne (dömme?) Skade til: 23_{11}; — felt: 23_{12}, 24_{13}, 27_{32}, 29_{46}, $30_{47,49}$; — dom oc band: 636.

Broder maa ikke fortie overgaaet Uret (Slag, Skjældsord): 9_{14}, 25_{22}, 76_{27}, 85_{27}, 96_{25}; jfr. Udstødelse, naar man ikke hævner overgaaet Uret, ovfr. S. 596; — Strid maa ikke forties: 712_{37}; jfr. 753_{10}; skal strax meddeles: 527_{9}: — partem suam celare: 173_{13}.

Ikke klage för første Stævne: II 7_{22}; jfr. II 9, 268_{20}; — værge sig mod Anklage (ticht): II 196_{19}.

Der skal (først) klages for Gildets eller Lavets Embedsmænd: 246_{33}, 457_{5}, 496_{32}, 539_{27}, 717_{30}, 719_{51}, 775_{65}, 776_{21}, 794_{23}; II 7_{21}, 21_{33}, 24_{69}, 32_{13}, 82_{13}. 123-24_{7}, 160_{13}, 164_{13}, 170_{13}, 180_{24}, 240_{10}, 258_{21}, 265_{43}, 272_{37}, 289_{24}, 304_{13}. 313_{18}, 320_{21}, 353_{17}, 357_{14}, 372_{9}; — og Brødrene: 174_{31}, 357_{3}. 432_{9}, 477_{7}, 562_{12}, 744_{26}; II 174_{48}, 211_{42}; — Oldermænd og Embede: II 95_{30}; jfr. II 60_{13}; — for Brødrene: II 224_{11}, 233_{17}; — Embedet: II 196_{16}, 420_{38}; — ikke klage for Andre i første Instans: 357_{3}, 432_{9}, 457_{5}, 477_{7}, 496_{32}, 539_{27}, 562_{12}, 717_{30}, 776_{21}; II 21_{33}, 32_{13}, 123-24_{7}, 160_{15}, 164_{13}, 180_{25}, 211_{42}, 224_{11}, 240_{10}, 265_{43}, 353_{17}, 357_{14}; — ikke kalde Broder for Toldbod eller anden Ret, för man har klaget for Oldermanden: 794_{23}; — heller ikke kalde med Stadssvend: 719_{51}.

Stævnes for Oldermand: 246_{34}, 248_{48}, 563_{13}; II 171_{20}.

Forlig: 39_{17}, 50_{17}, 63_{20}, 77_{29}, 97_{28}, 175_{36}, 226_{15}, 248_{48}, $503_{31,33}$, 534_{4}, 640, 742_{13}; II 7_{21}, 27_{7}, $47_{9,13}$, 73_{14}, 131_{6}, 171_{10}, 258_{23}, $269_{14,18}$, 346_{30}, 368_{51}, 424_{11}, 427_{11}; — ved Oldermænd: II 82_{13}, 118_{28}; — Værkmester: II 27_{7}; — Skafferen med Brødres Hjælp: II 131_{6}; — potiores convivii, valgte af Oldermanden: 175_{36}; II 73_{14}; — efter Brødres Raad: 248_{48}; — Sætningsøl: II 180_{30}; — «sætæ«: 564_{19}; — med Minnæ eller Ret: 186_{19}, 618_{3}; 624_{27}; II 140_{31}, 211_{42}; jfr. 776_{21}; II $116_{7,10}$ (med eller uden Minde d. e. Samtykke, Tilladelse: 777_{24}, 792_{3}; II 171_{14}, 173_{37} o. m. a. St.).

Voldgift (arbitrium): 267_{19}; jfr. 477_{9}.

Klage for anden Domstol end Gildets (vældig Mand, Herskab o. s. v.) ikke tilladt: 11_{21}, 23_{9}, 94_{15}, 103_{13}; II 20_{27}, 133_{21}, 423_{3}, 426_{3}; jfr. 794_{24}; — derved voldes Broder Tab et scandalum: 36_{4}, 47_{4}, 60_{4}, 74_{17}, 95_{18}.

For anden Domstol med Embedsmændenes og Brødrenes Samtykke: 37_{7}, 48_{7}, 61_{7}, 74-75_{20}, 95_{18}, 103_{15}, 529_{6}; II 69_{24}, 171_{14}.

Gildet dömmer i alle Sager, som Skraaen omhandler: 503_{32}; — der er Sager, Gildet ikke kan afgjöre: 186_{19}, 534_{4}, 564_{19}, 783; II 101_{1}, 154_{13}, 258_{21}; jfr. 504_{33}; — det maa ikke dömme i Sager fra Tiden, för Vedkommende blev Broder: 9_{9}, 22_{6}; — maa ikke »jurisdictionem ordinariam usurpare«: 507_{55}; — Kongens Ret uforsömmet, se ovfr. S. 540; — Byens Ret uforsömmet: II 159_{10}, 160_{15}, 258_{23}, 265_{39}, 353_{17}, 372_{17}; — Sagefald til Byen: II 140_{32}, 327_{1}; jfr. ovfr. S. 537 »Byens Ret«; — Herskabssager, Hals- og Haandssager, se ovfr. S. 540; — naar det angaar Mandhelg: II 137_{13}; — Drab, Slag o. lign.: 783; II 195_{7}; — Blodsaar: 229_{35}; II 278_{27}, 346_{30}, 367_{46}, 368_{50}, 372_{3}, $373_{14,17}$, 419_{32}; — 3 Marks Sager: II 258_{23}; — en Raadmand skal være til Stede, naar Sagen falder under Kongen og Byen: 219.

Broder kaldes for Konge eller Bisp: 41_{33}, 52_{33}, 65_{36}, 78_{39}, 98_{38}, 783; — eller Landsting: II 171_{18}; — stævnes for Høvding: II 424_{16}; — læge Brødre skulle svare for gejstlige ved verdslig Ret: 304_{17}.

Kun Broder maa være Vidne: 24_{14}; jfr. II 137_{12}; — to Vidner: 7_{2}, 8_{3}, 22_{5}, 23_{9}, 24_{13}, $30_{47,48}$, 38_{13}, 42_{39}, 49_{13}, 53_{38}, 54_{39}, 62_{16}, 66_{39}, 75_{24}, 79_{44}, 80_{47}, 95_{22}, 99-$100_{43,45}$, 105_{36}, 358_{10}, 458_{9}, 709_{13}, 711_{26}, 748_{13}, 749_{26}, 752_{4}, 753_{6}; II 8_{33}, 237_{43}, 264_{32}, 425_{22}, 428_{21}; jfr. II 87_{3}; — dette er mindste Antal: 12_{25}, 24_{14}; — fire: 312_{5}; lovligt Vidne: 22_{3}; — fuldt: 11_{21}, 12_{25}; — falsk Vidnesbyrd: II 172_{36}.

Ed: II 333_{26}; — fæste med Ed: 23_{11}; — med oprakte Fingre: 743_{21}; — af enkelt Mand: 27_{32}, 41_{30}, 52_{30}, 65_{33}, 71_{8}, 78_{37}; — værge sig med 2 Brødre: 530_{14}, $564_{21,22}$; selv tredje: 9_{10}; II 20_{27}, 32_{18}, 137_{12}, 309_{48}, 314_{27}, 320_{25}, 321_{30}; — med 3 Mands Ed: 423_{3}; med tredje Haand: 25_{21}, 71_{7}; II 426_{3}; med tre Brødre: 91_{6}, 709_{13}, 715_{6}, 748_{16}; selv fjerde: II 313_{22}; — selv femte: II 95_{40}(?); — selv sjette: 9_{10}, 11_{21}, 22_{5}, 47_{3}; II 338_{30}; — med sjette Haand: 23_{3}, 25_{21}, 41_{28}, 52_{28}, 65_{31}, 77_{35}; med 6 Brødre: 8_{2}, $36_{3,4}$, $37_{5,10}$, 38_{14}, 47_{4}, $48_{8,10}$, 49_{14}, $60_{3,4}$, 61_{11}, $62_{13,17}$, 73_{11}, $74_{16,17}$, $75_{21,23}$, 76_{25}, $94_{14,15}$, $95_{19,21}$, 96_{23}, 97_{34}, 620_{13}, 772_{3}, 779_{31}; udnævnte af Oldermanden: 73_{11}, 92_{3}; — med en halv Tylt(?): II 163_{6}; selv syvende: 8_{2}; — selv tolvte: II 343_{19}, $344_{20,21}$, 347_{34}; — med 12 Mands Ed: 29_{45}, 42_{39}, 53_{38}, 54_{41}, 66_{38}, 79_{44}, 99_{43}; jfr. II 337_{44}; — tre Gange tolv(?): 54_{41}. — Jfr. ovfr. S. 586.

Jærtegn: 23_{10}.

Kjendelsen skal være efter Lov og Statuter: 22_{6}; — efter Lov og Skraa: 8_{6}; — efter mos popularis et majorum instituta: 445; — Dom som efter Stadsretten: 775_{16}; — staa til Rette som Byens Privilegier indeholde: 793_{14}; — de Dömmende aflægge Ed paa at ville dömme uden Personsanseelse: II 98_{65}, 111_{44}; — sine ira odio vel favore: 476_{6}; — Dommen skal falde hurtigt: 477_{8}; — een Gang ugentlig Møde for at dömme: 71_{8}; — to af Oldermændene valgte Mestere dömme: II 67_{10}; — fire opnævnte af Mester og Svend: II 256_{15}; — sex ældste Brødre i Gaarden: 552; sex og Oldermændene: 245_{17}; jfr. 739_{11}; og Lensmanden: 742_{18}; — otte Brødre dömme: 623_{27}, 636, 637, 644; II 303_{11}, 311_{8}, 319_{12}; jfr. 625_{30}; og Oldermanden: 185_{15}, 775_{16}; otte Mænd

XXX. Gjæld, Pant, Regnskabsvæsen.

Broder: 336; — 2 Raadmænd og en Broder: 450; — og alle Brødre: 121, 122; — Borgemester og Raad: 647; — og Brødre: 327_{1}, 330, 333, 450, 459; — paa Raadhuset: 336, 337, 450, 454.

Revisorer (rechenslüde): 444_{19}.

Kirkeregnskab: II 437-38.

XXXI. Forskjelligt (Bohave og Husgeraad; Smykker; Sundhedsforhold; Adel, Ridder, Væbner m. m.; Tidsregning; Aarhundrede; Nogle Ord; Tilföjelser).

Bohave og Husgeraad.

Boscap: 30_{48}; — Bord, Bænk, Stol, Skammel, se S. 529; — Skjænkeskive: II 280_{35}; — Dug: 247_{36}, 275, 397, 464; — Hynde: 217; II 206_{18}; — Skab (scappe)? II 345_{23}; — Kiste (cista): 81_{51}, 100_{47}, 582_{35}; II 345_{23}; — Lade: II 345_{23}: — Laaseblad: II 204_{3}, 336_{37}; — Laasearbejde (schloth werk): II 344_{23}; — Nögle (clavis): 81_{51}, 100_{47}; — Opgjort Seng (med Dyne, Læderlagen, Sengeklæde, 2 gode Lagen, Hoveddyne, Hovedpude: 217); II 131_{12}; — Træseng: 217; — Ildbuk (brantroden): II 344_{23}: — Ildskovl, Ildtang: II 344_{22}; — Ildjern: 10_{15}, 36_{3}, 46_{3}, 59_{3}, 73_{14}; jfr. 93_{12}; — »eldfyræ»: 21_{2}; — Lysestager: 397, 398, 400; af Messing: 403; lignea lumina: 546; med Fod: 546, 547; jfr. 163; »stakygh lyvs»: 134_{3}; lichtlade: 550 (om den ovfr. S. 530 nævnte Lysepasserske henvises til: 442_{10}, 444_{18}); — Lampe (lucerna): 547; — Lygte: II 212_{46}; — løwæbaard: 397; løwkar: 217; mullw (Vaskebækken): 217; — Haandklæde: 217, 275, 397, 398; — Bogperse: II 245_{5}; — Krihage: II 245_{5}, 348_{38}; — Slethage: II 161_{21}, 204_{3}, 350_{2}; — winkeliseren: II 345_{22}; — kruttscharuer: II 348_{39}; — Slibesten: II 249_{29}; — Gadderwerk: II 344_{22}.

Amphora: 173_{22}; af Kobber: 399, 400; af Tin: 271, 399, 400; — ampulla: 550; — brottschottelnn: 529_{4}; — Bæger (bicaria): 66_{42}, 105_{37}, 167_{6}, 194_{1}, $226_{8, 13}$, 579_{12}, 580_{17}, 717_{29}, 718_{41}, 793_{16}; II 31_{1}, 54_{29}, 56_{35}, 66_{3}, 69_{27}, 335_{32}, 372_{12}, 373_{15}; af Sølv: 364, 397, 398, 399, 400, 403, 417; II 390_{4}; af Tin: 271, 273; verschen bekere(?): 539_{32}; — Bækken (pelvis): 273, 275; — crater: 527_{6}, 546, 550; — Fad: 529_{4}, 767_{15}, 792_{8}; II 24_{3}, 31_{0}, 136_{4}, 158_{2}, 159_{8}, 161_{22}, 164_{13}, 174_{44}, 205_{6}, 267_{1}, 335_{33}, 351_{4}; af Sølv: II 390_{4}; af Tin: 275; af Træ: 275; Haandfad: 275; — Glas: 254_{6}, 531_{17}, 718_{41}; II 5_{7}; — Gryde (grapen): 217, 275; II 245_{5}, 280_{37}; — Horn (cornu): 105_{37}; beslaaet med Sølv: 269, 270, 271, 275; — Kande: 26_{28}, $29_{42, 43}$, 217, 247_{44}, 628, 753_{6}; II 56_{36}, 92_{33}, 172_{30}, 245_{5}, 390_{4}; af Kobber: 399, 403; af Messing: 275; halue stouekens: 275; Skjænkekande: 717_{33}; — Kar (Vas): 13_{39}, $27_{30, 38}$, 366 o. flg.; II 126_{39}; af Ler: 778_{29}; af Tin: 271, 273; Drikkekar: 245_{24}; II 126_{29}; Ølkar: 778_{29}; — Kjedel: 275, 465; II 210_{37}; Bryggekjedel se ovfr. S. 566; Bostekjedel: 461; hethekæthil: 217; Sodekjedel: II 335_{35}; Haandkjedel: 275; Halvtøndekjedel: II 204_{4}; 2 Tøndekjedel: II 245_{5}; — Kime: II 416_{16}; — »Knappe» (et Kar): II 390_{4}; — Krus: II 390_{4}; — Kurv: 778_{29}; — minnæ (Minde-

bæger?): 172_{12}; jfr. 66_{42}; — Olle, olla (Potte): 271, 273; — Pande (sartago ignis): 270, 271; Pandefod: II 344_{22}; Bryggepande: II 335_{35}; Haandpande: II 245_{5}; — Potte (puth, poth): 254_{6}, 275; af Tin: 403; — salszere(?): 275; II 390_{4}; — Skaal (ciphus, scyphus): 17, 27_{30}, 39_{19}, 63_{22}, 194, 226_{13}, 243_{1}, 244_{7}, 376, 383, 387, 390, 395, 396, 403, 564_{22}, 580_{17}, 707_{4}, 709_{15}, 716_{16}, 717_{29}, 718_{41}, 746_{4}, 748_{13}, 775_{16}, 793_{16}; II 18_{8}, 133_{22}, 136_{1}, 138_{20}, 139_{28}, 171_{17}, 205_{6}, 206_{16}, 223_{2}, 225_{20}, 229_{31}, $232_{6, 9}$, 301_{5}, 317_{5}, 373_{15}, 390_{4}, 427_{12}; udhamret: 520, 521; — Ske (lepel, sked): 275; II 390_{4}; af Sølv: 327, 398, 399, 403, 417, 461, 463, 644; — Spand: 27_{34}; II 416_{16}, 417_{21}; — Stob: 254_{6}, 275, 345, 546, 564_{22}, 649, 753_{6}, 775_{16}, 793_{16}; II 18_{8}, 115_{5}, 373_{15}; af Sølv: 398, 400, 403, 417, 461; af Træ: 403; Drikkestob: II 5_{7}; — trichter(?): II 416_{16}; — Trug: 778_{29}.

Smykker.

Bordæ, borvæ (Brystsmykke): II 252_{1}; — Bratze: II 390_{4}; — Brese, »ammeliert edder blackmalet« (emaljeret eller nielleret): 546, 549; II 280_{33}; — byworpe (Beslagring): II 280_{33}; — (Sølv)bælte: 644; II 252_{1}; — Forblad (Beslag): II 252_{1}; — Guldring med indfattet Sten: 720_{59}; II 252_{1}, 280_{33}; — »wimmelsnow«: 644; — Ædelstene, ægte (Orientstene, Perler, bømiske Stene), uægte (Atriner eller Citriner, Dupleter): II 397_{8}.

Sundhedsforhold.

Læge: 22_{7}; — Doctores: II 359_{2}; — Öjenlæge: II 359_{2}; — Tandbrækker: II 359_{2}; — Rupturlæge: II 359_{2}; — Bartsker, fire i Flensborg: II 359_{1}; — deres Forhold til Patienter: II $366_{42, 43}$, $367_{44, 45}$; — skulle melde Saar til Foged og Kæmner: II 367_{46}: — skulle kunne lave forskjellige Lægemidler og Salver (Apostolicum, Tractive, Egipsiacum o. s. v.): II 360_{8}; — Aareladning, Pris for: II 367_{47}; — »blothstoppinge«: II 360_{8}; — Salve: II 360_{8}; — Smörelse: 12_{30}, 96_{24}; — Plaster: 96_{24}; — Forbinding (alligatura): 12_{30}, 49_{14}, 63_{17}, 76_{26}; II 367_{46}; — Lægedom: 22_{7}; II 429_{2}; — Badstue, se ovfr. S. 537; — »bastouer«; 143; Badstuemand, se i Navneregisteret; — balneator: 108; — Vaage over Syge, se ovfr. S. 547, 548, 587; — Pest: 182; II 15, 506_{30}; — Forbud mod at sælge selvdødt Kjød: II 262_{11}; gistrat (gistnat?) eller melslaget Brød: II 71_{4}.

Adel, Ridder, Væbner m. m.

Af Adel: 192; — adelige Medlemmer i Gilder, se ovfr. S. 548; — Gode Mænd have Forrettigheder: II 303_{12}, 312_{10}, 319_{13}, 327_{2}; — Herremænd: II 307_{40}; — Ridderskab: II 406; — Ridder (miles): 87, 141, 179, 180, 214, 268, 270, 298, 299, 300, 305, 308, 368, 464, 465, 484, 519, 606, 609, 624_{28}, 631, 655, 656, 694, 703, 725, 726, 727, 728 (de tre øverst tilvenstre paa denne Side nævnte Ridderes Existens som saadanne betvivles), 734, 735, 758, 760, 761, 802; II 65, 157, 401; — Væbner (armiger): 214, 235, 309, 586, 656, 660, 704; »af Vaaben«: 371, 714, 723; — »Knape«: 586; — Capitaneus: 655; — Castellanus:

656; — Herold, se i Navneregisteret; — Løber, se i Navneregisteret; — Basuner: 135, 588; — »eyn gudher krighsman«: 323; — Ufred, Fejde, se ovfr. S. 541.

Tidsregning.

Aar og Dag: 710_{25}, 749_{25}, 774_{11}; II 26_{3}, 31_{6}, 35_{2} o. mange flere Steder; — Afladsdag, hvilken Dag er det? II 128_{35}; — Gyldenaar: $540_{36, 37}$: — Hanegal (ad gallicantum): 172_{14}; — »inden Sol bjerges«: II 74_{22}; — Jamlingsdag (Aarsdagen efter): 707_{4}, 746_{4}; — Nat (der regnes efter Nætter): II 94_{45}, 112_{48}; — Klokkeslet (Klokken »slaar«): 91_{5}, 167_{3}, 227_{22}, 755_{26}, 769_{22}, 775_{16}; II 23_{42}, 150_{41}.

Aarhundrede.

Skraaer eller Dele af Skraaer og Breve fra 12 Aarhd.: 2-14; — fra 13 Aarhd.: 17-67, 67-86; — fra 14 Aarhd.: 86-105 (-115, 118-19, bemærk 106), 128-30, (131-39), 163-65, 263-67, (275-76, 298-300), 301-9, 525-43; II 1-2; — fra 15 Aarhd.: 15-17, 67, 115-16, 119-24, 130-31, 139-55, 156-63, 165-68, 169-87 (187-92), 192-98, 213-29, 231-38, 267-73, 277-89, 292-93, 309-21, 325-30, 339-76, 430-50, 451-52, 455-72, 543-602, 610-26, 627-37, 652-79, 703-21, 723-84; II 2-13, 14-22, 23-128, 130-291, 388-93, 413-36, 438-43; — fra 16 Aarhd.: 105-06, 116-18, 124-28, 155-56, 168-69, 177, (187-92), 198-213, 229, 238-60, 273-75, 289-292, 293-97, 321-25, 330-39, 376-430. 450, 452-55, 472-521, 602-06, (606-10). 626-27, 637-51, 679-703, 706, 721-22, 784-804; II 13-14, 22-23, 128-29, 151, 291-388, 393-410, 437-38; — fra 17 Aarhd.: II 281-82.

Nogle Ord.

Aastingh (tilskyndende Nøden): II 18_{10}; — Aasyn (Paasyn): II 336_{37}; — Aatall (Paatale): II 334_{28}; — affbiuthe (ofbioda, tilskynde stærkt); II 18_{10}; — Anger (Fare): 21_{3}, 22_{5} (angustia et periculum: 36_{8}, 47_{3}, 60_{3}, 741_{5}: nød och wade: 94_{13}); — berie, borth (slaa, slaaet): 11_{24}, 9_{14}; — bang (Stöj): 248_{47}; — begifftinghe (Begavelser, Privilegier): II 111_{46}; — beskedelig (ærlig): II 200, 386; — beskeden (passende bestemt:) II 36_{8}, 67_{9}, 112_{48}, 330_{7}, se ovfr. S. 564 under Lön; (ærlig): 468_{5}, 612, 616, 714_{1}, 735, 787; II 34, 35, 101 o. fl. St.; — beswagre (besvære?): 772_{8}; — beuoræ segh meth (beskjæftige sig med): 22_{6}; — borth se berie; — brudlacht (Bryllup): II 89_{18}; — børiæs (begynde): II 266; — delen (Brædder): 547; — drafl (Snavs, Skarn): II 269_{17}; — dön (Lugtende): II 19_{18}; — faa, fange (give): 14_{48}, 166_{4}, 773_{7}; II 4_{4}, 8_{32}, 18_{6}; — forarve, forarge (gjöre ringere): 247_{38}, 362, 622_{21}; — fordagtinge (slutte Overenskomst med): II 160_{13}, 353_{15}; jfr. 512; — forfærde sig (skal være forhærde sig; jfr. herdes ved): 754_{17}; jfr. 246_{26}; II 394; — formede (vermiethen, fæste sig: jfr. ndfr. mede): II 5_{6}, 287_{11}; — forsnødet (fejg; jfr. ndfr. snød, Snødhed): 94_{18}; — fortale, vorspreken (bagtale): 742_{20}, $752_{3, 4}$, 774_{14}; II 87_{8}, 108_{30}, 117_{21}; — forvide (tale krænkende om): II 14; — fregneth, freiendh, frægdh, freyth (godt Rygte, Ære):

707_2, 746_2; II 24_2, 59_1, 71_1, 120_1; — genisten, gensthen (snarest): 618_4, 621_{18}; II 74_{22}, 78_5, 127_{30}; — genwerdug (gjenstridig): II 121_2; — gōrlæ (nōje): 20; — gjemme, gōma (overholde): 20, 27_{31}, 89_1, 90_2; II 62_{25}, 64_6, 75_{27}, 77, 78_6, 120; — hanneling (Omgang): 10_{13}; — hantdadig (Gjerningsmand): II 86_4, 195_{12}; — herde (Skulder): 27_{30}; — herdes ved (jfr. forhærde): II 227_{30}, 234_{24}; — hethe (sværge; jfr. hezlag, II Fortale S. XI): 772_2; — hielperede (Udflugt): 88, 744_{29}, 769; — hwinner (naar): 12_{26}, 12_{34}; — hørsomme (være lydig): 89, 617; II 60_8 (uhørsom: II 126_{22}); — høwe (tilstedes): 100_{47}; — jette, jætte (love): 89; II 8_{32}, 74_{22}, 123_2 213_{51}; — kiōnscap (Underfundighed): 88, 89; — latte (Tagsten): II 195_9; — lenthe lyud (Tavshed, som er givet, forlent den, der skal tale): II 309_{49}; — leyersted (Sengested, Grav): 99_{43}; II 125_{18}; — [have sig] madelegæ: 20; — mal, mool (Sag): 707_2, 746_2; — malleghe (hver Gang): II 270_{23}; — manderōnne (Manddomsprøve?): 67; — mede (miethen, fæste; jfr. fornede): II 89_{19}, $91_{28, 29}$, 287_{12}; — munhoff (Udsagn, Vidnesbyrd): II 326; — muteri (Klammeri): 254_4; — pale (Pæle): 550; — prang (Larm): II 146_8; — ro (Glæde): 737_1, 763_1; — rōne, rōnt (vise sig, findes): 97_{27}; — schouen (Bundt Straa): II 195_2; — skarve (afkorte): II 214_{87}; — skibe, schebe (skaffe, gjōre): 10_{15}, 21_2; II 269_{17}; — skiende (lide Overlast): 98_{39}; — skøfle (erklære forbrudt): 98_{40}; — smæde (ringe): II 132_{12}; — smælighed (Haan): 98_{39}; — snøde (ringe, slet): 11_{20}, 96_{23}; II 17_4; — snødhed (Ondskab; jfr. forsnødet): 94_{14}, 567_{30}; — specht (Fredsommelighed): II 222, 230; — stene (slibe): II 166_{29}; — stige (Antal af 20): II 195_9; — søne (negte): II 250_{35}, 268_8; — tidig (passende, god, jfr. utidig): II 106_{23}, 236_{30}, 240_5; — til wuaræ (tilfældigt): 564_{21}; — tōffue (taale, staa sig ved): II 322_{40}, 381_4, — ulidelse (Ulydighed): 246_{34}; — underlanges (indbyrdes): II $278\text{-}79_{28}$; — wanfredh (Vanære): 89_1; — wanfræghd, wanfreydet (vanæret): 96_{25}, 99_{42}; — wansches (mangler): 90_2; — wanæslæ (insufficientia): 93_{12}; — wederhettes, wederhettingisss, wetherhectes (vederheftig): 468_6, 707_5, 746_6, 771_{12}, 779_{33}; — vederlag: II 136; — vedherlegge: II 125_{17} — wedermod (Modgang, Uvilje): $620_{15, 18}$; — weder-saker (Modpart): II 40_9; — wederthōrva (behøve): $21_{2, 8}$, 22_7, $27\text{-}28_{35}$, 28_{39}, 95_{12}, 98_{32}, 708_7, 747_7; II 59_2, 424_{17}; — wetherhold (Vederlag, Straffebøde): $566_{34, 35}$; — wetherlog (Straffelov): II 223, 231', 245_8; — wethersee (undgaa): II 337_{41}; — verdelagh (Gave): 57_{41}; — wolde (bestemme): II 300_2, 310_2, 317_2; — wertskyld, werdschyllighed (Betydning): 466, 617; — wibeldæ (Weichbild, By med Omegn): 87; — wideligh (aabenbart): 11_{22}; — worthnynghe (Røgt, Omsorg): 617; — ælthe (støde): II 209_{33}; — ærvith (Arbejde): 10_{18}; — ærynne (Gjerning): 248_{49}.

bleche: 336 Anm. 4; — borrelaug: 57; — duldskab: 719_{47}; — elen: II 348_{41}; — foret: II 80_5; — fōrre: II 336 Anm 4; — huram: 548; — husz af gon: 125; — hyælsum: 6; — kamen: II 344_{22}; — (med)inderste og raad: 92_2; — landavite: 170; — lyue: 550; — metleyen: 566_{33}; — miliare: 103_{12}; — mōllehergh: II 12; — naven: 14_{49}; — nicker: 393; — plagge: 565_{24}; — popper: 550; — prōnsling: II 80_5; — rōt: 27_{33} (jfr. 13_{42}); — skynmees: 631; — tonnbathe: II

344_{23}; — tremmet: 777_{26}; — wene: II 151 Anm. 3; — witstud: 566_{30}.

Tilföjelser.

Broderskabsbrev: 30-31; — collaborator scholæ: 322; — conthoralis (Hustru): 278, 465; — Erkebispens Ting: II 424_{17}; — Flertallet gjör Udslaget (plures et saniores): 265_{8}, 267_{23}, 480_{23}, 489_{2}, 496_{33}, 497_{30}, 498_{1}, 507_{33}, 619_{10}, 626_{31}; II 99_{60}; — Fuldbroder: 135, 753_{9}, 754_{10}; II 8_{31}, 88_{18}, $89_{18, 17}$, 103_{7}, 356_{8}, 361_{10}; Fuldsøskende: 766_{13}; — Haandslag (ved Løfte): 499_{4}, 618_{4}, 684, 763_{1}, 769; II 8_{32}; — Herlag: I 44; — Herredssegl: II 99_{70}; — Herrehof: II 33_{20}; — Hjemle: 474; II 396_{6}, 397_{7}; — Hjemmelsted: II 396_{8}; — Kirkeklokke: 168; — Kæmner: 229_{35}; — Kongens Retterting: 472; Stenhus: 181; Ting: II 424_{17}; Tynger: II 386; — i Lav med Borgemester og Raad: II 404; — Lyd: 245_{16}; II 131_{7}, 179_{23}, 208_{24}, 209_{31}, 309_{48}, 373_{19}; — Mandskab: 707_{4}, 708_{11}, 709_{19}, 710_{21}, 746_{4}, 747_{11}, 748_{19}, 749_{21}; II 138_{15}; — Par Brødre og Søstre: 183_{1}, 737_{2}; — Par Folk: $130_{4, 8}$, $185_{13, 14}$, 312_{3}, 489_{1}, $741_{15, 16}$, 766_{11}, 767_{15}, 768_{18}; II 153_{6}, 194_{8}, 224_{7}, 233_{18}; — præfectus civitatis: 395; præfectus Lundensis: 44; II Fortale S. XII; — Rentemester: 664; — (Rigs)raad: 214, 802; — tribulere: 99_{48}; — Tværhus: 16.

Ordliste til Sagoversigten.

